مەملىكەت بويىچە ئادەتتىكى ئالىي مەكتەپلەرنىڭ ماركسىزملىق
نەزەريە دەرسلىرى ۋە ئىدىيە ـ ئەخلاق دەرسلىرى
(ئومۇمىي دەرسلەر) ئۈچۈن ئۇلگە دەرسلىك

ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى ھەققىدە ئومۇمىي بايان

(مەخسۇس كۇرس ئۈچۈن)

مائارىپ مىنىستىرلىقى ئىجتىمائىي پەنلەر تەتقىقاتى
ۋە ئىدىيە ـ سىياسىي خىزمەت مەھكىمىسى تۈزدى

شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى نەشرىياتى

مەملىكەت بويىچە ئادەتتىكى ئالىي مەكتەپلەرنىڭ ماركسزملىق
نەزەرىيە دەرسلىرى ۋە ئىدىيە - ئەخلاق دەرسلىرى
(ئومۇمىي دەرسلەر) ئۈچۈن ئۇلگە دەرسلىك

ماۋزېدۇڭ ئىدىيىسى ھەققىدە ئومۇمىي بايان

(مەخسۇس كۇرس ئۈچۈن)

مائارىپ مىنىستىرلىقى ئىجتىمائىي پەنلەر تەتقىقاتى
ۋە ئىدىيە - سىياسىي خىزمەت مەھكىمىسى تۈزدى

باش تۈزگۈچى: دىڭ يىنكۇي

تۈزۈشكە قاتناشقۇچىلار: خې سيۇ، چېن خۇي، ياڭ يۈەنخۇا
پياڭ لىڭ، لۇ جۇنچىڭ، شۇي شياۋمىڭ
ئابدۇراخمان ماموت، ئابدۇرېھىم زۇنۇن

تەرجىمە قىلغۇچىلار: ئابدۇللا ئەيسا، دۆلەتنىياز غوجى
مەتتۇرسۇن نىياز

شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى نەشرىياتى

بۇ كىتاب ئالىي مائارىپ نەشرىياتىنىڭ 1999 - يىل 6 - ئاي 1 - نەشرى، 1999 - يىل 7 - ئاي 2 - باسمىسىغا ئاساسەن تەرجىمە ۋە نەشر قىلىندى.

本书根据高等教育出版社 1999 年 6 月第 1 版，1999 年 7 月第 2 次印刷版本翻译出版。

مەسئۇل مۇھەررىرى: تۇرسۇن ئابدۇللا
مەسئۇل كوررېكتورى: ھەببىۋللا ئېلى
مۇقاۋىسىنى لايىھىلىگۈچى: ئەكبەر سالىھ

مەملىكەت بويىچە ئادەتتىكى ئالىي مەكتەپلەرنىڭ ماركسىزملىق نەزەرىيە دەرسلىرى ۋە ئىدىيە - ئەخلاق دەرسلىرى
(ئومۇمىي دەرسلەر) ئۈچۈن ئۇلگە دەرسلىك

ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى ھەققىدە ئومۇمىي بايان

(مەخسۇس كۇرس ئۈچۈن)

مائارىپ مىنىستىرلىقى ئىجتىمائىي پەنلەر نەشرىياتى ۋە ئىدىيە - سىياسىي خىزمەت مەھكىمىسى تۈزىدى
تەرجىمە قىلغۇچىلار: ئابدۇراخمان مامۇت، ئابدۇرېھىم زۇنۇن، ئابدۇللا ئەيسا، دۆلەتنىيازغۇجى، مەتتۇرسۇن نىياز

شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى نەشرىياتى نەشر قىلىپ تارقاتتى
(ئۈرۈمچى شەھىرى غالىبىيەت يولى №14، پوچتا نومۇرى: 830046)
شىنجاڭ ئەدلىيە نازارىتى باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
فورماتى: 1168×850 مم، 1/32، باسما تاۋىقى: 16
2000 - يىل 5 - ئاي 1 - نەشرى
2000 - يىل 5 - ئاي 1 - بېسىلىشى
تىراژى: 3000 — 0001

ISBN 7—5631—1219—7/A・3
باھاسى: 19.80 يۈەن

ئاساسي مەزمۇنى

بۇ كىتاب — مائارىپ مىنىستىرلىقى ئىجتىمائىي پەنلەر تەتقىقاتى ۋە ئىدىيە - سىياسىي خىزمەت مەھكىمىسىنىڭ ئادەتتىكى ئالىي تېخنىكوم مەكتەپلىرىنىڭ ماركسىزملىق نەزەرىيە دەرسلىرىنى تۈزۈش گۇرۇپپىسى تۈزگەن دەرسلىك. بۇ كىتاب ئاساسلىقى ئوقۇغۇچىلارغا جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى رەھبەرلىكىدىكى يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلاب، سوتسىيالىستىك يېڭى جۇڭگو قۇرۇش ئەمەلىيىتى ۋە نەزەرىيىسى ھەققىدە تەربىيە ئېلىپ بارىدۇ، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ شەكىللىنىشىدىكى تارىخىي ئارقا كۆرۈنۈشنى، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ ئاساسىي مەزمۇنىنى ۋە ئۇنىڭ جانلىق روھىنى سىستېمىلىق بايان قىلىدۇ، جۇڭگونىڭ ئىنقىلاب ۋە قۇرۇلۇش تەرەققىياتىنىڭ ئوبيېكتىپ قانۇنىيىتىنى ئېچىپ بېرىدۇ. بۇ كىتاب پۈتۈن مەملىكىتىمىزدىكى ئادەتتىكى ئالىي تېخنىكوم ئوقۇغۇچىلىرى ۋە ئوقۇتقۇچىلىرىنىڭ ئىشلىتىشىگە باب كېلىدۇ.

مۇندەرىجە

بىرىنچى باب ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ شەكىللىنىشى
ۋە تەرەققىي قىلىشى 1
§ 1 . ماركسىزمنى جۇڭگوچىلاشتۇرۇشتىكى بىرىنچى
قېتىملىق تارىخىي سەكرەش 2
1. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ بارلىققا كېلىشىدىكى
ئىجتىمائىي تارىخىي شارائىت 2
2. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ شەكىللىنىشى ۋە تەرەققىي
قىلىشىنىڭ تارىخىي جەريانى 15
3. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ شەكىللىنىشى ۋە تەرەققىي
قىلىشىنىڭ تارىخىي ئالاھىدىلىكى 26
§ 2 . ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى — مۇكەممەل ئىلمىي
سىستېما 37
1. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ ئىلمىي سىستېمىسى... 37
2. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى — ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ
ئۆزگىچە راۋاجى 44
3. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ جانلىق روھى 55
§ 3 . ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ تارىخىي ئورنى ... 66
1. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ پارتىيە ئىچىدىكى يېتەكچى
ئورۇنغا ئۆتۈشىنىڭ باشلىنىشى 66
2. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ پارتىيىمىزنىڭ يېتەكچى

ئىدىيىسى قىلىپ تىكلىنىشى 73
3. ماۋزېدۇك ئىدىيىسى ئۇلۇغ بايرىقىنى داۋاملىق
ئېگىز كۆتۈرۈش 83
4. ماۋزېدۇك ئىدىيىسىنى ئەستايىدىل ئۆگىنىش...89
ئىككىنچى باب يېڭىنقى زامان جۇڭگو جەمئىيىتى ۋە
مىللىي دېموكراتىك ئىنقىلاب 95
§1. يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئوداللىق جۇڭگو
جەمئىيىتى 96
1. جۇڭگو فېئوداللىق جەمئىيىتىنىڭ خارابلىشىشى ۋە
چەت ئەل كاپىتالىزمىنىڭ تاجاۋۇز قىلىپ
كىرىشى 96
2. جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم
فېئوداللىق جەمئىيەتكە ئايلىنىشى 104
3. يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئوداللىق جۇڭگونىڭ
ئاساسىي دۆلەت ئەھۋالى 130
§2. جۇڭگونىڭ يېڭىنقى زامان مىللىي دېموكراتىك
ئىنقىلابى 143
1. يېڭىنقى زامان مىللىي دېموكراتىك ئىنقىلابىنىڭ
باشلىنىشى 143
2. كونا دېموكراتىك ئىنقىلابتىن يېڭى دېموكراتىك
ئىنقىلابقا بۇرۇلۇش 161
ئۈچىنچى باب يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ ئاساسىي
لۇشىيەنى ۋەئاساسىي پروگراممىسى 180
§1. يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ باش لۇشىيەنى...181
1. يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلاب ئاساسىي لۇشىيەنىنىڭ

شەكىللىنىشى ۋە تەرەققىي قىلىشى 181
2. يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ ئوبيېكتى ۋە ھەرد ـ
كەتلەندۈرگۈچ كۈچى 197
3. يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ خاراكتېرى ۋە
ئىستىقبالى 205
§2. يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ ئاساسىي
پروگراممىسى 210
1. يېڭى دېموكراتىزمنىڭ سىياسىي پروگراممىسى
..... 210
2. يېڭى دېموكراتىزمنىڭ ئىقتىسادىي پروگراممىسى
..... 216
3. يېڭى دېموكراتىزمنىڭ مەدەنىيەت پروگراممىسى
..... 225
§3. يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ رەھبەرلىك
يادروسى 232
1. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ خاراكتېرى
ۋە رەھبەرلىك رولى..... 232
2. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ تارىخىي
ئورنى 242
**تۆتىنچى باب يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ ئۈچ
چوڭ ئەڭگۈشتىرى 251**
§1. بىرلىك سەپ 252
1. يېڭى دېموكراتىك بىرلىك سەپنىڭ ئورنى ۋە
رولى..... 252
2. يېڭى دېموكراتىك بىرلىك سەپنىڭ ئاساسىي

ئالاهىدىلىكى ۋە تەجرىبىسى 270
§ 2 . قوراللىق كۈرەش 279
1. جۇڭگو ئىقتىلابىنىڭ ئاساسىي كۈرەش شەكلى...279
2. ئىنقىلابىي ئارمىيىنىڭ قۇرۇلۇشى ۋە ھەربىي ئىشلار ئىستراتېگىيىسى 289
§ 3 . جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ قۇرۇلۇشى..... 308
1. پارتىيە قۇرۇلۇشىنىڭ ئالاھىدە مۇھىتى ۋە مۇشەققەتلىك ۋەزىپىسى 308
2. پارتىيە قۇرۇلۇشى نەزەرىيىسى 315
بەشىنچى باب يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ تەرەققىيات يولى 330
§ 1 . يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش، ئاخىرىدا پۈتۈن مەملىكەت بويىچە غەلىبىنى قولغا كەلتۈرۈشتىن ئىبارەت ئۆزگىچە يول...331
1. جۇڭگو ئىنقىلابى تەرەققىياتى يېڭى يولىنىڭ ئېچىلىشى 331
2. يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش، ھاكىمىيەتنى قوراللىق تارتىۋېلىش توغرىسىدىكى نەزەرىيە...348
3. يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش، ھاكىمىيەتنى قوراللىق تارتىۋېلىش ئىستراتېگىيىلىك نىشانىنىڭ ئەمەلگە ئېشىشى 358
§ 2 . خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتۇرىسى نەزەرىيىسى ۋە جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ قۇرۇلۇشى..... 382

1. خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورىسى نەزەرىيىسى...382
2. خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورلىقىدىكى دۆلەت هاكىمىيىتىنىڭ تىكلىنىشى 399
ئالتىنچى باب يېڭى دېموكراتىزمدىن سوتسىيالىزمغا ئۆتۈش..... 410
§ 1. ئۆتكۈنچى دەۋردىكى باش لۇشىەن 411
1. خەلق ئىگىلىكىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشنىڭ يېتەكچى فاكتېرى..... 411
2. ئۆتكۈنچى دەۋردىكى باش لۇشىەننىڭ ئوتتۇرىغا قويۇلۇشى ۋە ئۇنىڭ ئاساسى..... 431
3. سوتسىيالىستىك تۈزۈمنىڭ ئورنىتىلىشى 446
§ 2. سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇش يولىدىكى شانلىق باشلىنىش ۋە نەزەرىيىۋى مۇۋەپپەقىيەت 460
1. سوتسىيالىزم قۇرۇش يېڭى ئىدىيىسى، يېڭى فاكتېرنىڭ ئوتتۇرىغا قويۇلۇشى..... 460
2. خەلق ئىچىدىكى زىددىيەتنى توغرا ھەل قىلىش نەزەرىيىسى توغرىسىدا 482
خاتىمە..... 496

بىرىنچى باب ماۋزېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ شەكىللىنىشى ۋە تەرەققىي قىلىشى

ماۋزېدۇڭ ئىدىيىسى XX ئەسىردىكى جۇڭگونىڭ جەمئىيەت تارىخى ۋە ئىنقىلابىي ھەرىكەت تەرەققىياتىنىڭ مۇقەررەر مەھسۇلى. ماركسىزىم - لېنىنىزمنى جۇڭگونىڭ ئەمەلىيىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈشتىكى بىرىنچى قېتىملىق تارىخىي خاراكتېرلىك سەكرەشنىڭ نەزەرىيىۋى مۇۋەپپەقىيىتى. ماۋزېدۇڭنى ئاساسىي ۋەكىل قىلغان جۇڭگو كوممۇنىستلىرى ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ ئاساسىي قائىدىلىرىگە ئاساسەن جۇڭگونىڭ ئىنقىلاب ۋە قۇرۇلۇش ئەمەلىيىتىدىكى بىر قاتار ئىجتىمائىي تەجرىبىلىرىنى نەزەرىيىۋى ئىدىيە جەھەتتىن يېغىنچاقلاپ، جۇڭگونىڭ ئەھۋالىغا باب كېلىدىغان نەزەرىيىۋى سىستېمىنى شەكىللەندۈردى. مانا بۇ — ماۋزېدۇڭ ئىدىيىسى. پارتىيىنىڭ 7 - قۇرۇلتىيى ماۋزېدۇڭ ئىدىيىسىنى پارتىيىنىڭ يېتەكچى ئىدىيىسى قىلىپ بەلگىلەپ، ئۇنى ئۆزىنىڭ بايرىقى قىلدى. جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ غەلىبىسى ۋە قۇرۇلۇشىنىڭ مۇۋەپپەقىيىتى ماۋزېدۇڭ ئىدىيىسى ئۇلۇغ بايرىقىنىڭ يېتەكچىلىكىدە قولغا كەلگەن. ماۋزېدۇڭ ئىدىيىسى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ۋە جۇڭخۇا مىللەتلىرىنىڭ مەڭگۈلۈك قىممەتلىك مەنىۋى بايلىقىدۇر.

§1. مارکسزمنی جۇڭگوچىلاشتۇرۇشتىكى بىرىنچى قېتىملىق تارىخىي سەكرەش

1. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ بارلىققا كېلىشىدىكى ئىجتىمائىي تارىخىي شارائىت

ئېنگېلس مۇنداق دەپ كۆرسەتكەنىدى: «ھەربىر دەۋرنىڭ نەزەرىيىۋى تەپەككۇرى شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ دەۋرىمىزنىڭ نەزەرىيىۋى تەپەككۇرى بولىدۇكى، ئۇلارنىڭ ھەممىسى تارىخنىڭ بىر خىل مەھسۇلى. ئۇ ئوخشاش بولمىغان دەۋردە تامامەن ئوخشاش بولمىغان شەكىلگە ئىگە بولىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا يەنە تامامەن ئوخشاش بولمىغان مەزمۇنغا ئىگە بولىدۇ.»[1] ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى — جۇڭگوچىلاشتۇرۇلغان مارکسزم. مارکسزمنىڭ جۇڭگودىكى قوللىنىلىشى ۋە راۋاجى، جۇڭگوچە ئالاھىدىلىككە ۋە دەۋر ئالاھىدىلىكىگە ئىگە بىر خىل نەزەرىيىۋى تەپەككۇر بولۇپ، ئوخشاشلا تارىخنىڭ بىر خىل مەھسۇلى.

ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى XX ئەسىردىكى جۇڭگونىڭ ئىجتىمائىي، ئىقتىسادىي، سىياسىي ۋە ئىنقىلابىي ھەرىكىتى تەرەققىياتىنىڭ ئوبيېكتىپ تەلىپى ۋە مۇقەررەر مەھسۇلى. ئىجتىمائىيلاشقان يىرىك ئىشلەپچىقىرىشنىڭ مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇشى ۋە تەرەققىياتى، ئىشچىلار سىنىپىنىڭ ئۆسۈپ يېتىلىشى ۋە زورىيىشى — ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ بارلىققا كېلىشىنىڭ ئىقتىسادىي مەنبەسى ۋە سىنىپىي ئاساسى؛ مارکسىزم -

---

① «مارکس - ئېنگېلس تاللانما ئەسەرلىرى»، خەنزۇچە نەشرى، 4 - توم، 284 - بەت.

لېنىنىزم — ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ بارلىققا كېلىشىنىڭ نەزەرىيىۋى ئاساسى، جۇڭگونىڭ مۇنەۋۋەر ئەنئەنىۋى مەدەنىيىتىنىڭ جەۋھەرلىرى — ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ بارلىققا كېلىشىنىڭ مەدەنىيەت مەنبەسى؛ جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى رەھبەرلىك قىلغان جۇڭگو ئىنقىلابى ۋە قۇرۇلۇشنىڭ ئۇلۇغ ئەمەلىيىتى — ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ بارلىققا كېلىشىنىڭ ئەمەلىيەت ئاساسى؛ رۇسىيە ئۆكتەبىر ئىنقىلابى ئېچىپ بەرگەن پرولېتارىيات سوتسىيالىستىك ئىنقىلابىنىڭ يېڭى دەۋرى ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ بارلىققا كېلىشىدىكى دەۋر ئارقا كۆرۈنۈش بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

مارکسىزم XIX ئەسىرنىڭ 40 - يىللىرىدا بارلىققا كەلگەن. XIX ئەسىرنىڭ ئاخىرى، XX ئەسىرنىڭ باشلىرىدا ماركس، ئېنگېلىسنىڭ ئىسىملىرى ۋە ئۇلارنىڭ تەلىماتلىرىنىڭ بىر قىسمى جۇڭگونىڭ بەزى گېزىت - ژۇرناللىرىدا ئېلان قىلىنىشقا باشلىغان بولسىمۇ، ئەمما خېلى ئۇزۇن ۋاقىتقىچە جۇڭگولۇقلار مارکسىزمنى ھەقىقىي ئىگىلەپ كېتەلمىدى. مارکسىزمنىڭ جۇڭگوغا تارقىلىشى ھەمدە بارا - بارا جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ كونكرېت ئەمەلىيىتى بىلەن ئۆزئارا بىرلەشتۈرۈلۈشى رۇسىيە ئۆكتەبىر ئىنقىلابى غەلىبىسىدىن كېيىن، «4 - ماي ھەرىكىتى» دىن كېيىن، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى قۇرۇلغاندىن كېيىن ئىشقا ئاشتى.

مارکسىزمنىڭ جۇڭگودا تارقىلىپ، جۇڭگولۇقلارنىڭ ئۇنى قوبۇل قىلالىشى، ئۇنىڭ جۇڭگو تۇپرىقىدا يىلتىز تارتىپ، چېچەكلەپ مېۋە بېرەلىشىدىكى سەۋەب — مارکسىزمدىن ئىبارەت بۇ ئىلمىي نەزەرىيىنىڭ جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ تەرەققىياتى ۋە جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ تەرەققىيات ئېھتىياجىغا ئۇيغۇن كەلگەنلىكىدە، جۇڭگونىڭ بۇ ئىلمىي نەزەرىيىسى قوبۇل

قىلىشنىڭ ئىجتىمائىي تارىخىي شارائىتىنى ھازىرلىغانلىقىدا، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى قۇرۇلغان كۈندىن باشلاپ ماركسىزمنى ئۆز ھەرىكىتىنىڭ قىبلىنىمىسى قىلىپ، ماركسىزمنى جۇڭگونىڭ ئەمەلىيىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈشنىڭ توغرا نىشانىنى تەدرىجىي ئىگىلەپ، ماركسىزمنى جۇڭگوچىلاشتۇرۇشنى تەدرىجىي ئىشقا ئاشۇرغانلىقىدا.

1840 - يىلىدىكى 1 - قېتىملىق ئەپيۇن ئۇرۇشىدىن بۇيان، غەربتىكى كۈچلۈك دۆلەتلەر كاپىتالىزمنىڭ ئىلغار ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرى ۋە كۈچلۈك ھەربىي ئەمەلىي كۈچىگە تايىنىپ جۇڭگوغا قارىتا ياۋۇزلارچە تاجاۋۇز قىلىپ ۋە بۇلاپ - تالاش ئېلىپ بېرىپ، جۇڭخۇا مىللىتىگە غايەت زور بالايىئاپەتلەرنى ئېلىپ كەلدى. XIX ئەسىرنىڭ ئاخىرلىرىغا كەلگەندە، جاھانگىرلار جۇڭگونىڭ مالىيەسى ۋە ئىقتىسادىي جان تومۇرىنى كونترول قىلىپلا قالماستىن، بەلكى يەنە جۇڭگونىڭ سىياسىي، ھەربىي كۈچىنىمۇ كونترول قىلىۋالدى. جاھانگىرلار بىلەن فېئودالىزمنىڭ ئۆزئارا تىل بىرىكتۈرۈشى جۇڭگونىڭ يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئوداللىق ئىقتىسادىي ۋە سىياسىي تۈزۈمىنى شەكىللەندۈرۈپ، جۇڭگونىڭ ئىجتىمائىي ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنىڭ تەرەققىياتىغا ئېغىر توسالغۇ بولدى. جۇڭگودىكى مىللەتلەرنى مۇستەقىل بولالمايدىغان، دۆلەتنى قۇدەرەت تاپالمايدىغان قىلىپ قويدى. جۇڭخۇا مىللەتلىرى بىلەن جاھانگىرلار ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت، خەلق ئاممىسى بىلەن فېئودالىزم ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت جۇڭگو جەمئىيىتىدىكى ئاساسىي زىددىيەتكە ئايلاندى، جۇڭگو خەلقىنىڭ جاھانگىرلىك، فېئودالىزمغا قارشى كۈرىشى دەل مۇشۇ ئاساستا پارتلىغان ۋە راۋاجلانغان.

ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ كۆرسەتكەنىدى: «جاھانگىرلىكنىڭ

جۇڭگو فېئودالىزمى بىلەن بىرلىشۈپلىپ جۇڭگونىڭ يېرىم مۇستەملىكە ۋە مۇستەملىكىگە ئايلاندۇرۇش جەريانىڭ جۇڭگو خەلقىنىڭ جاھانگىرلىككە ۋە ئۇنىڭ غالچىلىرىغا قارشىلىق كۈرىشىنىڭمۇ جەريانى بولىدۇ.»[1] جۇڭگو كومپارتىيەسى قۇرۇلۇشتىن ئىلگىرىكى 80 نەچچە يىل جەريانىدا، تەپىڭ تىيەنگو ھەرىكىتى، ۋۇشۇ قانۇن ئۆزگىرىشى، يېخىتۇەن ھەرىكىتى ۋە شىنخەي ئىنقىلابى قاتارلىق ئوخشىمىغان شەكىلدىكى تاجاۋۇزچىلىققا ۋە ئىزىشكە قارشى مىللىي مۇستەقىللىق ۋە گۈللىنىشنى قولغا كەلتۈرۈش كۈرەشلىرى پارتلىغان. خۇڭ شيۇچۈەن، كاڭ يۇۋېي، يەن فۇ، سۇن جۇڭشەن ۋەكىللىكىدىكى ئىلغار جۇڭگولۇق زاتلار نۇرغۇن جاپا - مۇشەققەتلەرنى باشتىن ئۆتكۈزۈپ، غەرب ئەللىرىدىن ھەقىقەت ئىزدىگەنىدى. ئەينى ۋاقىتتا ئۇلار غەرب بۇرژۇئا ئىنقىلاب دەۋرىنىڭ قورال ئامبىرىدىن تەدرىجىي تەرەققىيات نەزەريىسى، تۈغما كىشىلىك ھوقۇق نەزەريىسى ۋە بۇرژۇئا جۇمھۇرىيىتى قاتارلىق ئىدىيىۋى قورال ۋە سىياسىي لايىھىلەرنى ئۆگىنىپ، سىياسىي پارتىيىلەرنى تەشكىللىگەن، ئىنقىلاب ئېلىپ بارغان بولسىمۇ، ئەمما بۇ نەرسىلەرنىڭ ھېچقايسىسى مىللەتنىڭ مۇستەقىللىقى، خەلقنىڭ ئازادلىقى ھەم دۆلەتنىڭ قۇدرەت تېپىشى ئۈچۈن توغرا نىشان كۆرسىتىپ بېرەلمىدى، جۇڭگونى قۇتقۇزالمىدى. گەرچە سۇن جۇڭشەن ئىجاد قىلغان ئۇچ مەسلەك ئىدىيىسى ھەمدە بۇ ئىدىيىنىڭ يېتەكچىلىكىدە ئېلىپ بېرىلغان شىنخەي ئىنقىلابى «بىرلا چىڭ سۇلالىسى ھۆكۈمىتىنى ئاغدۇرۇپ تاشلىدى، ئەمما جاھانگىرلىك بىلەن فېئودالىزمنىڭ زۇلمى ۋە ئېكسپىلاتاتسىيەسىنى ئاغدۇرۇپ تاشلىيالمىدى».[2]

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 1251 - بەت.

② «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 4 - توم، 2902 - بەت.

يېقىنقى زامان جۇڭگو جەمئىيىتىدىكى ئاساسىي زىددىيەت ۋە ئىنقىلابىي ھەرىكەتنىڭ تەرەققىياتى يېڭى نەزەرىيىۋى قورالنىڭ بولۇشىنى چاقىرىق قىلدى.

كونا بۇرژۇئا دېموكراتىك ئىنقىلابى ئاخىرقى باسقۇچقا بېرىپ قالغان، جۇڭگو خەلقى زېرىكمىشلىك ئىچىدە ئىزدىنىۋاتقان، قاراڭغۇلۇق ئىچىدە جاپالىق كۈرەش قىلىۋاتقان ۋاقىتتا، رۇسىيە ئۆكتەبىر ئىنقىلابىنىڭ غەلىبىسى جۇڭگو خەلقىگە يېڭى يورۇقلۇق، يېڭى ئۈمىد ئاتا قىلدى.

ماركسىزم جەمئىيەت تەرەققىياتىنىڭ ئوبيېكتىپ قانۇنىيىتىنى كۆرسىتىپ بېرىپ، پرولېتارىياتنىڭ تارىخىي بۇرچىنى شەرھلەپ، سوتسىيالىزمنى خىيالدىن پەنگە ئايلاندۇردى. XIX ئەسىرنىڭ ئاخىرى، XX ئەسىرنىڭ باشلىرىغا كەلگەندە، لېنىن كاپىتالىزمنىڭ مونوپولىيە باسقۇچىغا تەرەققىي قىلدىغانلىقىدىن ئىبارەت يېڭى ئەھۋالغا ۋە پرولېتارىيات ئازادلىق كۈرىشىنىڭ يېڭى تەجرىبىسىگە ئاساسەن، جاھانگىرلىكنىڭ ئىقتىسادىي، سىياسىي تەرەققىياتىدىكى تەكشىسىزلىك قانۇنىيىتىنى ئېچىپ بېرىپ، سوتسىيالىزمنىڭ بىر دۆلەتتە ئالدىن غەلىبە قىلىش نەزەرىيىسىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، ماركسىزمنى راۋاجلاندۇردى. 1917 - يىل 11 - ئاينىڭ 7 - كۈنى (رۇسىيە كالېندارى بويىچە 10 - ئاينىڭ 25 - كۈنى) رۇسىيە ئىشچىلار سىنىپى ۋە ئەمگەكچى خەلقى لېنىن باشچىلىقىدىكى بولشېۋىكلار پارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىكىدە رۇسىيىنىڭ ئەكسىيەتچىل ھۆكۈمرانلىقىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاپ، دۇنيادىكى تۇنجى پرولېتارىيات دىكتاتورلىقىدىكى سوتسىيالىستىك دۆلەتنى قۇردى. ئۆكتەبىر ئىنقىلابىنىڭ غەلىبىسى رۇسىيە ئىشچىلار سىنىپى ۋە ئەمگەكچى خەلقىنى دۆلەتنىڭ خوجايىنىغا ئايلاندۇردى. ماركسىزمنىڭ ئىلمىي

سوتسیالىزم توغرىسىدىكى نەزەرىيىسىنى رېئالىققا ئايلاندۇردى، ئىنسانىيەت تارىخىنىڭ يېڭى سەھىپىسىنى ئاچتى. بۇ، پرولېتارىيات سوتسیالىستىك ئىنقىلابىنىڭ يېڭى دەۋرىنىڭ باشلانغانلىقىدىن دېرەك بېرىدۇ. ئۆكتەبىر ئىنقىلابىدىن ئىلگىرى، پۈتۈن دۇنيا كاپىتالىزمنىڭ ھۆكۈمرانلىقىدا بولغاچقا، مۇستەملىكە، يېرىم مۇستەملىكە ئەل خەلقلىرىنىڭ جاھانگىرلىك، فېئودالىزمغا قارشى ئېيپ بارغان ئىنقىلابىي كۈرەشلىرى كاپىتالىستىك تۈزۈمنى ئورنىتىشنى كۈرەش نىشانى قىلغانىدى. ئۆكتەبىر ئىنقىلابىنىڭ غەلىبىسى پۈتۈن دۇنيادىكى ئېزىلگۈچى مىللەت ۋە خەلقلەرگە سوتسیالىستىك ئىنقىلاب يولىغا مېڭىشتىن ئىبارەت بىر يېڭى ئىنقىلاب ئۇلگىسىنى تىكلەپ بەردى.

ئۆكتەبىر ئىنقىلابىنىڭ جۇڭگو ئىنقىلابى ھەرىكىتىگە كۈرسەتكەن ئەڭ زور تەسىرى شۇ بولدىكى، ئۇ جۇڭگودىكى ئىلغارلارغا رۇسىيە ئىنقىلابى غەلىبىسىنىڭ تەجرىبىلىرى ئارقىلىق ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ جۇڭگو ئىنقىلابىغا بولغان ئەھمىيىتىنى تونۇتتى. جۇڭگودا ئۆكتەبىر ئىنقىلابىنىڭ ئۇلۇغ ئەھمىيىتىنى تۇنجى قېتىم تونۇپ يەتكەن ھەمدە بۇ ئۇلۇغ غەلىبىنى قىزغىنلىق بىلەن مەدھىيىلىگەن كىشى لى داجاۋ. 1918 - يىلى ئۇ ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ، «فرانسىيە - رۇسىيە ئىنقىلابىنى سېلىشتۇرۇش كۆزقارىشىم»، «ئاۋام خەلقىنىڭ غەلىبىسى»، «بولشېۋىكىزمنىڭ غەلىبىسى» دېگەن ئۇچ پارچە ماقالىنى ئېلان قىلىپ، ئۆكتەبىر ئىنقىلابى — دۇنيا ئىنقىلابىنىڭ يېڭى سەھىپىسى، 20 - ئەسىر دۇنيا ئىنقىلابىنىڭ بىشارىتى دەپ كۆرسىتىپ، «كەلگۈسىدىكى دۇنيا مۇقەررەر قىزىل بايراق ئاستىدىكى دۇنيا بولىدۇ» دەپ تەنتەنە قىلدى. لى داجاۋنىڭ ماقالىسى ئەينى ۋاقىتتىكى جۇڭگو خەلقىنىڭ ئۆكتەبىر

ئىنقىلابىنىڭ غەلىبىسىگە بولغان ئۈمىدى ۋە ئىنتىلىشىنى ئىپادىلىدى.

ئۆكتەبىر ئىنقىلابىنىڭ تەسىرىدە پارتلىغان 4 - ماي ۋەتەنپەرۋەرلىك ھەرىكىتى زور بىر تۈركۈم «رۇسىيە ئىنقىلابىنى ھىمايە قىلىدىغان، دەسلەپكى كوممۇنىزم ئىدىيىسىگە ئىگە بولغان زىيالىيلار» نى پېتىشتۇرۇپ چىقتى ھەم لى داجاۋ، چېن دۇشيۇ ۋەكىللىكىدە ماركسىزم نەزەرىيىسىنى تەشۋىق قىلىش ۋە تەتقىق قىلىشنى باشلىدى. 1919 - يىلى 5 - ئايدا، لى داجاۋ «يېڭى ياشلار» ژۇرنىلى ئۈچۈن تۈزگەن «ماركسىزمنى تەتقىق قىلىدىغان مەخسۇس سان» جۈڭگودىكى ئىلغار زىيالىيلارنىڭ ماركسىزمنى تەتقىق قىلىشتىكى باشلىنىش نۇقتىسى بولۇپ قالدى. لى داجاۋنىڭ «مېنىڭ ماركسىزملىق كۆز قارىشىم» دېگەن ماقالىسى ماركسىزمنىڭ سىياسىي ئىقتىساد، ئىلمىي سوتسىيالىزم، ماتېرىيالىزملىق تارىخىي قاراشتىن ئىبارەت ئۈچ تەركىبىي قىسمىنى تۇنجى قېتىم بىرقەدەر سىستېمىلىق ھالدا شەرھلەپ، «بۇ ئۈچ نەزەرىيە ئوتتۇرىسىدا زىچ مۇناسىۋەت بار بولۇپ، سىنىپىي رىقابەت بۇ ئۈچ چوڭ قائىدىنى تۇپتىن باغلاشتۇردى»[1] دەپ كۆرسەتتى. بۇ، جۈڭگودىكى ئىلغار زىيالىيلار ئىچىدە لى داجاۋنىڭ تۇنجى بولۇپ ماركسىزملىق دۇنياقاراشنى قوبۇل قىلىپ، ماركسىزمچى بولغانلىقىنى چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇ. «يېڭى ياشلار» ژۇرنىلىنىڭ تەسىس قىلغۇچىسى، 4 - ماي ھەرىكىتىنىڭ «باش قوماندانى» دەپ ئاتالغان چېن دۇشيۇمۇ 1919 - يىلىدىن 1920 - يىلىغىچە بولغان ئارىلىقتا «يېڭى ياشلار» خىتابنامىسى»، «سىياسىغا ئەھمىيەت بېرىش» دېگەن ماقالىلىرىنى ئېلان قىلدى. ماركسىزمنىڭ سىنىپىي كۈرەش ۋە پرولېتارىيات دىكتاتورىسى

① «لى داجاۋ تاللانما ئەسەرلىرى»، خەنزۇچە نەشرى، 2 - توم، 50 - بەت.

توغرىسىدىكى كۆزقاراشلىرىنى تەشۋىق قىلىپ ماركسىزملىق دۇنياقاراشنى قوبۇل قىلدى.

لى داجاۋ، چېن دۇشيۇلارنىڭ تەسىرى ۋە تۇرتكىسىدە زور بىر تۈركۈم ئىلغار ياشلار ئۆكتەبىر ئىنقىلابى يولىغا ماڭدى ۋە ماركسىزملىق نۇقتىئىنەزەرنى قوبۇل قىلىپ، يېڭى بىر ئەۋلاد ئىنقىلابچىلارغا ئايلاندى.

ئۆكتەبىر ئىنقىلابىدىن كېيىن، ماركسىزمنىڭ جۇڭگو جەمئىيىتىدە كەڭ تارقىلىشى ھەمدە تەدرىجىي ھالدا جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ كونكرېت ئەمەلىيىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈلۈشى، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ تەرەققىياتى بۇنىڭغا ئېھتىياجلىق بولغانلىقىدىنلا ئەمەس، بەلكى جۇڭگودا بۇنداق ماددىي شارائىت ۋە ئىدىيەۋى شارائىتنىڭ بولغانلىقىدىندۇر.

بىرىنچىدىن، جۇڭگو يېقىنقى زامان سانائىتىنىڭ بارلىققا كېلىشى ۋە تەرەققىياتى، جۇڭگو ئىشچىلار سىنىپىنىڭ ئۆسۈپ يېتىلىشى ۋە زورىيىشى ماركسىزمنىڭ جۇڭگودا تارقىلىشى ۋە ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ بارلىققا كېلىشىنىڭ ئۇچۇن ماددىي شارائىت ھازىرلاپ بەردى.

ماركسىزم — «كاپىتالىستىك ئىشلەپچىقىرىشنىڭ ئىجتىمائىيلىشىشىدىن ئىبارەت بۇ پاكىتنى ئاساس قىلغان»، يەنى بۇ كاپىتالىستىك ئىجتىمائىيلاشقان يېرىك ئىشلەپچىقىرىش ماركسىزمنىڭ بارلىققا كېلىشى ۋە تارقىلىشىنىڭ ئىقتىسادىي شارائىتى دېگەنلىك بولىدۇ. جۇڭگو يېقىنقى زامان سانائىتىنىڭ بارلىققا كېلىشى، كاپىتالىستىك ئىجتىمائىيلاشقان يېرىك ئىشلەپچىقىرىشنىڭ مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇشى ۋە تەرەققىياتى ماركسىزمنىڭ جۇڭگودا تارقىلىشىنىڭ ئىقتىسادىي شارائىتى، شۇنداقلا ماركسىزم بىلەن جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ كونكرېت ئەمەلىيىتى ئۆزئارا بىرلەشتۈرۈلگەن ئىدىيە — ماۋ زېدۇڭ

ئىدىيىسىنىڭ بارلىققا كېلىشى ۋە راۋاجلىنىشىنىڭ ئىقتىسادىي مەنبەسى.

جۇڭگو ئىشچىلار سىنىپى — بۇرژۇئازىيىگە قارىغاندا بۇرۇن پىشىپ يېتىلگەن، ئىنقىلابىي ئاساسى كەڭ بولغان ئىنقىلابىي سىنىپ، ئۇ، جۇڭگودىكى ئەڭ ئىلغار ئىگىلىك شەكلى بىلەن بىرلەشكەن يېڭى ئىشلەپچىقىرىش كۈچىنىڭ ۋەكىلى. ئەمما خېلى ئۇزاق بىر تارىخىي باسقۇچتا، جۇڭگو ئىشچىلار سىنىپى ئۆزىنىڭ دېموكراتىك ئىنقىلابتىكى تارىخىي بۇرچىنى تونۇپ كېتەلمىدى. جۇڭگو بۇرژۇئازىيىسى غەرب بۇرژۇئا ئىنقىلابىنىڭ ئىدىيىسىنى قوبۇل قىلىپ، جۇڭگو دېموكراتىك ئىنقىلابىنىڭ تارىخىي سەھنىسىدە بۇرژۇئا دېموكراتىك ئىنقىلابىغا رەھبەرلىك قىلىۋاتقاندا، ئۇ بۇرژۇئازىيە سىنىپىنىڭ ئەگەشكۈچىسى سۈپىتىدە جاھانگىرلىك، فېئودالىزمغا قارشى ئىنقىلابىي ھەرىكەتكە قاتناشتى. شىنخەي ئىنقىلابىدىن 4 - ماي ھەرىكىتىگىچە بولغان ئارىلىقتا، جۇڭگو ئىشچىلار سىنىپى قوشۇنى تېزلىكتە زورايدى، ئىشچىلار ھەرىكىتىمۇ ئۆزلۈكسىز راۋاجلاندى. 1919 - يىلى 4 - ماي ھەرىكىتىگە كەلگەندە، جۇڭگو ئىشچىلار سىنىپى بىر مۇستەقىل سىياسىي كۈچ سۈپىتىدە تارىخ سەھنىسىدە پەيدا بولۇشقا باشلىدى. ئىشچىلار سىنىپى قوشۇنىنىڭ زورىيىشى ۋە ئىشچىلار ھەرىكىتىنىڭ راۋاجلىنىشى ماركسىزمنىڭ جۇڭگودا تارقىلىشى ھەمدە ماركسىزم بىلەن جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ كونكرېت ئەمەلىيىتى ئۆزئارا بىرلەشتۈرۈلگەن ئىدىيە — ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ بارلىققا كېلىشىدىكى سىنىپىي ئاساس.

ئىككىنچىدىن، 4 - ماي ھەرىكىتىنىڭ ئالدى - كەينىدىكى ئىدىيىدە ئازاد بولۇش ھەرىكىتى ماركسىزمنىڭ جۇڭگودا تارقىلىشى ۋە ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ بارلىققا كېلىشى ئۈچۈن

ئىدىيىۋى شارائىت ھازىرلاپ بەردى. 1915 - يىلى 9 - ئايدا، چىن دۇشيۇ شاڭخەيدە «يېڭى ياشلار» ژۇرنىلىنى تەسىس قىلدى. شۇنىڭ بىلەن يېڭى مەدەنىيەت ھەرىكىتى باشلاندى. يېڭى مەدەنىيەت ھەرىكىتى دېموكراتىيە ۋە ئىلىم - پەن بايرىقىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ، دېموكراتىيىنى تەشەببۇس قىلىپ، مۇستەبتىلىككە قارشى تۇردى. ئىلىم - پەننى تەشەببۇس قىلىپ، قارىغۇلارچە چوقۇنۇشقا قارشى تۇردى. يېڭى مەدەنىيەت ھەرىكىتىنىڭ مۇتەپەككۇرلىرىدىن چىن دۇشيۇ، لى داجاۋ، لۇشۇن قاتارلىق كىشىلەر «يېڭى ياشلار» ژۇرنىلىنى ئاساسىي بازا قىلىپ، جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ چىرىكلىكى ۋە فېئودال ئىستىبدات تۈزۈمىنىڭ جىنايەتلىرىنى پاش قىلدى. ياشلارنى «ئۆتكەن تارىخنىڭ تورىنى، كونا تەلىماتنىڭ بويۇنتۇرۇقىنى بۇزۇپ تاشلاش» قا چاقىرىپ، «يېڭى، جانلىق ھەمدە ھازىرقى دەۋرگە لايىق بولغان ياشاش» ئىدىيىسىنى كونا چىرىك ئىدىيىنىڭ ئورنىغا دەسستىپ، ئىدىيىدە ئازاد بولۇش ئۇستىدە ئىزدەندى. يېڭى مەدەنىيەت ھەرىكىتى كىشىلەرنىڭ دېموكراتىزم ئېڭىنى زور دەرىجىدە يۇقىرى كۆتۈرۈپ، كىشىلەرنىڭ ھەقمەقتىنى ئىزدەش ئىستىكىنى قوزغاتتى. ئىدىيىنى ئاقارتىش ۋە ئازاد قىلىشتا غايەت زور رول ئويناپ، جۇڭگودىكى ئىلغار زىيالىيلارنىڭ ئۆكتەبىر ئىنقىلابىنىڭ تەسىرىنى قوبۇل قىلىش ۋە ماركسىزمنىڭ جۇڭگودا تارقىلىشى ئۈچۈن پايدىلىق شارائىت يارىتىپ بەردى. 1919 - يىلى پارتلىغان 4 - ماي ھەرىكىتى جاھانگىرلىككە ئۇزۇل - كېسىل، مۇرەسسەسىز قارشى تۇرغان ۋە فېئودالىزمغا ئۇزۇل - كېسىل، مۇرەسسەسىز قارشى تۇرغان ۋەتەنپەرۋەرلىك ھەرىكەت. ئۇ جۇڭگو يېڭى دېموكراتىزم ئىنقىلابىنىڭ ئۇلۇغ باشلىنىشى، خاراكتېر جەھەتتە ئىلگىرىكى يېڭى مەدەنىيەت ھەرىكىتىگە ئوخشىمايدىغان تېخىمۇ كەڭ،

تېخىمۇ چوڭقۇر ئىدىيىدە ئازاد بولۇش ھەرىكىتىدۇر. 4 - ماي ھەرىكىتى بىر تۈركۈم ئىلغار زىيالىيلارنى ماركسىزمچىلارغا ئايلىنىشقا، ماركسىزمنىڭ كەڭ تارقىلىشىغا تۈرتكە بولدى. بۇ ماركسىزم بىلەن جۇڭگونىڭ ئەمەلىيىتىنى ئۆزئارا بىر گەۋدىلەشتۈرۈلگەن ئىدىيە — ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ بارلىققا كېلىشى ئۇچۇن ئىدىيىۋى تەييارلىق ھازىرلاپ بەردى.

ماركسىزمنىڭ جۇڭگودا كەڭ تارقىلىشى ھەم ئۇنىڭ جۇڭگو ئىشچىلار ھەرىكىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈلۈشى ئاساسدا 1921 - يىلى 7 - ئايدا، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى رەسمىي قۇرۇلدى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى قۇرۇلغان كۈندىن باشلاپ تەنتەنىلىك بىلەن ماركسىزم - لېنىنىزمنى ئۆزىنىڭ بايرىقى قىلىپ تىكلىدى ھەمدە ماركسىزم - لېنىنىزمنى يېتەكچى ئىدىيە قىلىپ، ئىنقىلابىي ھەرىكەتنى قانات يايدۇردى.

جۇڭگو ئىشچىلار سىنىپى ۋە ئۇنىڭ ئاۋانگارت ئەتىرىتى — جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى جۇڭگو خەلقىگە رەھبەرلىك قىلىپ ئىنقىلابىي كۈرەش ئېلىپ بېرىۋاتقان مەزگىلدە، دۇنيا ئاللىبۇرۇن جاھانگىرلىك ۋە پرولېتارىيات ئىنقىلابى دەۋرىگە قەدەم قويغان، جۇڭگو جەمئىيىتى شەرقتىكى زىددىيەتنىڭ مەركىزىي نۇقتىسىغا ئايلانغانىدى. دۇنيانىڭ ئاساسىي زىددىيىتى بىلەن جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى ھەر خىل زىددىيەتلەر مۇرەككەپ ھالدا گىرەلىشىپ كەتتى. جاھانگىرلار ئۇتتۇرىسىدىكى، جاھانگىرلار بىلەن مۇستەملىكە، يېرىم مۇستەملىكە ئەللەر ئوتتۇرىسىدىكى، جاھانگىرلار بىلەن ئۆز زېمىنىدىكى پرولېتارىيات ئوتتۇرىسىدىكى، جاھانگىرلار بىلەن جۇڭخۇا مىللىتى ئوتتۇرىسىدىكى، جۇڭگودىكى ھەر خىل ئەكسىيەتچىل كۈچلەر ئوتتۇرىسىدىكى، ئەكسىيەتچىل ھۆكۈمرانلىق بىلەن خەلق ئاممىسى ئوتتۇرىسىدىكى،

پومبشچىكلار سىنىپى بىلەن دېھقانلار سىنىپى ئوتتۇرىسىدىكى، بۇرژۇئازىيە بىلەن ئىشچىلار ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەتلەر ئۆتكۈرلىشىپ كەتتى. بۇ زىددىيەتلەرنىڭ ئۆتكۈرلىشىشى جۇڭگونى پۈتكۈل جاھانگىرلار ھۆكۈمرانلىقى زەنجىرىنىڭ ئاجىز ھالقىسىغا ئايلاندۇرۇپ قويدى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى رەھبەرلىكىدىكى ئىنقىلابىي ھەرىكەتلەر ماركسىزمنى يېتەكچى قىلغاچقا، بۇ ئاجىز ھالقىدا بۆسۈش ھاسىل قىلىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە ئىدى.

ئەمما جۇڭگودەك شەرقتىكى يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالللىق چوڭ دۆلەتنىڭ ئاساسىي دۆلەت ئەھۋالىى ھەم ماركسىزم دۇنياغا كەلگەن ياۋروپادىكى تەرەققىي قىلغان كاپىتالىستىك دۆلەتنىڭ ئەھۋالىغا ئوخشىمايدۇ، ھەم لېنىنىزمنىڭ يۇرتى رۇسىيىنىڭ ئىجتىمائىي ئەھۋالىغا ئوخشىمايدۇ. جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ ئىقتىسادىي، سىياسىي، مەدەنىيەت جەھەتتىكى ئالاھىدىلىكى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ چوقۇم جۇڭگونىڭ ئەمەلىيىتىنى چىقىش قىلىپ، ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ ئاساسىي قائىدىلىرىنى جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ كونكرېت ئەمەلىيىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈپ، جۇڭگوچە ئالاھىدىلىككە ئىگە ئىلمىي بولغان ئىنقىلابىي نەزەرىيىنى شەكىللەندۈرۈشنى تەلەپ قىلدى.

ماركس مۇنداق دېگەنىدى: «نەزەرىيىنىڭ بىر مەملىكەتتە ئەمەلگە ئېشىش دەرىجىسى ئۇنىڭ شۇ مەملىكەتنىڭ ئېھتىياجىنى قامداش دەرىجىسىگە باغلىق بولىدۇ.»[1] جۇڭگو خەلقىنىڭ ماركسىزم - لېنىنىزمنى قوبۇل قىلىشى يېقىنقى زاماندىن بېرى جۇڭگو ئىنقىلابى تەرەققىياتىنىڭ ئىلمىي بولغان نەزەرىيىنىڭ يېتەكچىلىكىگە ئېھتىياجلىق بولغانلىقى، ماركسىزم -

① «ماركس - ئېنگېلس تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 1 - توم، 17 - بەت.

لېنىنىزمنىڭ ئىلمىي نەزەرىيىسى بۇ خىل ئېھتىياجنى ئەڭ زور دەرىجىدە قاندۇرغانلىقى ئۈچۈندۇر. شۇنداقتىمۇ ماركسىزم نەزەرىيىسىنىڭ جۈڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئېھتىياجىنى قانچىلىك دەرىجىدە قاندۇرالايدىغانلىقى ھەمدە ئۇنىڭ جۈڭگودا قانچىلىك دەرىجىدە رېئاللىققا ئايلىنالايدىغانلىقى، يەنە كېلىپ جۈڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ ماركسىزم - لېنىنىزم ئۇمۇمىي قائىدىلىرىنى جۈڭگونىڭ ئەمەلىيىتى بىلەن قانچىلىك دەرىجىدە بىرلەشتۈرەلەيدىغانلىقىغا باغلىق بولىدۇ.

ماركسىزم - لېنىنىزم نەزەرىيىسىنىڭ جۈڭگونىڭ ئەمەلىيىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈشتە جۈڭگونىڭ ئەمەلىيىتىنى چىقىش قىلىپ، ماركسىزم - لېنىنىزملىق مەيدان، نۇقتىئىنەزەر، مېتودولوگىيىنى قوللىنىپ، جۈڭگو جەمئىيىتىنىڭ تارىخى ۋە ھازىرقى ئەھۋالىنى ئىلمىي تەھلىل قىلىش، جۈڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئالاھىدىلىكى ۋە قانۇنىيىتىنى تەتقىق قىلىش، جۈڭگو ئىنقىلابىنىڭ تەجرىبىلىرىنى يەكۈنلەش ئارقىلىق جۈڭگونىڭ ئەمەلىيىتىگە ئۇيغۇن كېلىدىغان نەزەرىيە ۋە سىياسەتلەرنى شەكىللەندۈرۈپ، ماركسىزم - لېنىنىزم نەزەرىيىسىنى بېيىتىش ۋە راۋاجلاندۇرۇش كېرەك. جۈڭگونىڭ ئېسىل مىللىي مەدەنىيەت ئەنئەنىسىگە ۋارىسلىق قىلىپ، جۈڭگونىڭ مىللىي ئالاھىدىلىكىگە ئاساسەن ماركسىزم - لېنىنىزمنى ياۋروپا شەكلى ۋە رۇسىيە شەكلىدىن جۈڭگونىڭ مىللىي شەكلىگە ئۆزگەرتىش كېرەك. بۇ جۈڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى چوقۇم ھەل قىلىشقا تېگىشلىك بولغان ئالاھىدە جاپالىق ۋە مۇرەككەپ ۋەزىپە.

ماۋ زېدۇڭ ۋەكىللىكىدىكى جۈڭگو كوممۇنىستلىرى جۈڭگو خەلقىگە رەھبەرلىك قىلىپ ئېلىپ بارغان مىللىي مۇستەقىللىق ۋە مىللىي ئازادلىقنى قولغا كەلتۈرۈش كۈرىشىدە، «ئىككى

قېتىملىق غەلىبە ۋە ئىككى قېتىملىق مەغلۇبىيەتنى سېلىشتۇرۇش» ئارقىلىق قايتا - قايتا ئىزدىنىپ ۋە تەتقىق قىلىپ، ئۆكتەبىر ئىنقىلابىدىن كېيىنكى دەۋر ئالاھىدىلىكى ۋە يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئوداللىق جۇڭگونىڭ دۆلەت ئەھۋالىنى چوڭقۇر چۈشىنىش، جۇڭگونىڭ ئېسىل مىللىي مەدەنىيەت ئەنئەنىسىگە ۋارىسلىق قىلىش ئاساسىدا ماركسىزم - لېنىنىزمنى جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ كونكرېت ئەمەلىيىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈشتىكى بىرىنچى قېتىملىق تارىخىي سەكرەشنى ئىشقا ئاشۇرۇپ، ماركسىزمنى جۇڭگوچىلاشتۇردى. جۇڭگونىڭ دۆلەت ئەھۋالىغا ئۇيغۇن بولغان ئىلمىي يېتەكچى ئىدىيىسى شەكىللەندۈردى. مانا بۇ — ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى.

2. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ شەكىللىنىشى ۋە تەرەققىي قىلىشىنىڭ تارىخىي جەريانى

بۇيۇك ئىش ئۇلۇغ نەزەرىيىنىڭ يېتەكچىلىكىگە موھتاج؛ ئۇلۇغ ئەمەلىيەت مۇقەررەر ئۇلۇغ نەزەرىيىنى ۋۇجۇدقا كەلتۈردى. نەزەرىيە ئەمەلىيەتتىن كېلىدۇ، ئەمەلىيەتنىڭ سىنىقىنى قوبۇل قىلىدۇ ھەمدە ئەمەلىيەتنىڭ تەرەققىياتىغا ئەگىشىپ تەرەققىي قىلىدۇ. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىدىن ئىبارەت بۇ ئۇلۇغ ئىنقىلابىي نەزەرىيىمۇ بۇنىڭدىن مۇستەسنا ئەمەس.

ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى ئايرىم تالانت ئىگىلىرى ئۆز كاللىسىدا چىقارغان قۇپ - قۇرۇق ئۇقۇم ئەمەس، ئەمەلىيەتنىڭ سىنىقىدىن ئۆتمىگەن سىرلىق نەرسىمۇ ئەمەس. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى رەھبەرلىك قىلغان جۇڭگو ئىنقىلابى ۋە قۇرۇلۇشىنىڭ ئۇلۇغ ئەمەلىيىتى جەريانىدا شەكىللەنگەن ۋە راۋاجلانغان. ئۇنىڭ شەكىللىنىشى، تەرەققىي قىلىشى بىر تارىخىي جەريان، ئۇ پارتىيىمىزنىڭ دۇنياغا كېلىش

مەزگىلىدە ۋە بۈيۈك ئىنقىلاب مەزگىلىدە بىخ ئۇرغان. 20 - يىللارنىڭ ئاخىرى ۋە 30 - يىللارنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە شەكىللەنگەن، يەر ئىنقىلابى ئۇرۇشىنىڭ ئاخىرقى مەزگىلى ۋە ياپونغا قارشى ئۇرۇش مەزگىلىدە پىشىپ يېتىلگەن، ئازادلىق ئۇرۇش مەزگىللىرى ۋە دۆلىتىمىز قۇرۇلغاندىن كېيىن داۋاملىق تەرەققىي قىلغان.

(1) ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ بىخ ئۇرۇشى

پارتىيىنىڭ بارلىققا كېلىشىدىن گومىنداڭ بىلەن كومپارتىيىنىڭ ھەمكارلىقىدىكى بۈيۈك ئىنقىلاب مەزگىلىگىچە جۇڭگونىڭ تارىخىي سەھنىسىدە جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى بىلەن گومىنداڭ تەڭ مەۋجۇت بولۇپ تۇردى. جاھانگىرلىك ۋە فېئودالىزمغا قارشى بىرلىكتە ئىنقىلابىي كۈرەش ئېلىپ باردى. جۇڭگو جەمئىيىتىدىكى تۈرلۈك زىددىيەتلەر، يەنى مىللىي زىددىيەت، سىنىپىي زىددىيەت، ئىنقىلابىي بىرلىك سەپنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى زىددىيەتلەر، پارتىيىنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى زىددىيەتلەر بىر - بىرلەپ جۇڭگو كوممۇنىستلىرىنىڭ ئالدىدا نامايان بولدى. مانا بۇلار بىر خىل ئېھتىياجنى بارلىققا كەلتۈرۈپ، بىر خىل ئىمكانىيەت بىلەن تەمىنلەپ، جۇڭگو كوممۇنىستلىرىنىڭ ماركسىزم - لېنىنىزم قائىدىلىرىنى قوللىنىپ، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ قانۇنىيىتى توغرىسىدىكى ئىزدىنىشكە، شۇنداقلا جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ خاراكتېرى ھەمدە جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ خاراكتېرى، ۋەزىپىسى، ئوبيېكتىسى، ھەرىكەتلەندۈرگۈچ كۈچى قاتارلىق ئاساسىي مەسىلىلەرگە قارىتا مۇھاكىمە ۋە تەتقىقات ئېلىپ بېرىپ، توغرا تونۇش ئۈستىدە ئىزدىنىشكە تۈرتكە بولدى.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى قۇرۇلغاندا، ماركسىزم نەزەرىيىسىگە بولغان تەييارلىق يېتەرلىك بولمىغاچقا،

پارتیه 1 - قۇرۇلتىينىڭ پروگراممىسىدا بېكىتىلگەن كۇرەش نىشانى ئاساسىي جەھەتتىن «كوممۇنىستىك پارتىيە خىتابنامىسى» دىكى بايانلاردىن كەلگەنىدى. پارتىينىڭ 2 - قۇرۇلتىيىغا كەلگەندىلا ئاندىن لېنىننىڭ مىللىي مۇستەملىكە مەسىلىسى توغرىسىدىكى نەزەرىيىسى جۇڭگو جەمئىيىتى توغرىسىدىكى دەسلەپكى تەھلىل بىلەن بىرلەشتۇرۇلۇش ئاساسىدا جاھانگىرلىككە، فېئودالىزمغا قارشى دېموكراتىك ئىنقىلاب پروگراممىسى ۋە «دېموكراتىك بىرلەشمە سەپ» قۇرۇش تەشەببۇسى ئوتتۇرىغا قويۇلدى. بۇ جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ ماركسىزم نەزەرىيىسىنى قوللىنىپ، ئۇنى جۇڭگونىڭ ئەمەلىيىتى بىلەن بىرلەشتۇرۇشتىكى تۇنجى نەزەرىيىۋى مۇۋەپپەقىيىتى. پارتىينىڭ 3 - قۇرۇلتىيى گومىنداڭ - كومپارتىيە ھەمكارلىقىنى يولغا قويۇش، ئىنقىلابىي بىرلىك سەپ قۇرۇش تەدبىرنى رەسمىي بېكىتتى. گومىنداڭ - كومپارتىيە ھەمكارلىقى ئورنىتىلغاندىن كېيىن، بىرلىك سەپنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى ھوقۇق تالىشىش كۈرىشى كۈنسايىن ئۆتكۈرلەشتى. كوممۇنىستىك پارتىيىنىڭ ئىچكى قىسمىدىمۇ دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ ئاساسىي مەسىلىسىگە بولغان تونۇشتا زور ئىختىلاپ يۈز بەردى. داغدۇغىلىق بۇيۇك ئىنقىلاب نۇرغۇن يېڭى تەجرىبىلەر بىلەن تەمىنلىگەچكە، كوممۇنىستلارنىڭ ماركسىزملىق نەزەرىيىۋى بىلىمىمۇ روشەن يۇقىرى كۆتۈرۈلدى. ماۋ زېدۇڭ، چۇ چيۇبەي، دىڭ جۇڭشيا، جۇ ئېنلەي قاتارلىق يولداشلار جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئاساسىي مەسىلىلىرى ئۈستىدە ئىزدىنىش ئېلىپ بېرىش جەريانىدا نۇرغۇن ئىجادىي پىكىرلەرنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ بىخلىنىشى ئۈچۈن تۆھپە قوشتى. بۇنىڭ ئىچىدە ماۋ زېدۇڭنىڭ «جۇڭگو جەمئىيىتىدىكى سىنىپلار توغرىسىدا تەھلىل»،

«گومىنداڭ ئوڭچىلىرىنىڭ بۆلۈنۈش سەۋەبىي ۋە ئۇنىڭ ئىنقىلابىنىڭ ئىستىقبالىغا كۆرسەتكەن تەسىرى»، «خۇنەن دېھقانلار ھەرىكىتىنى تەكشۈرۈشتىن دوكلات» قاتارلىق ماقالىلىرى جۈڭگو كوممۇنىستلىرىنىڭ بۇ دەۋردىكى نەزەرىيىۋى مۇۋەپپەقىيەتلىرىگە مەركەزلىك ۋەكىللىك قىلدى، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى بىخلانغانلىقىنىڭ بەلگىسى بولدى.

ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى بىخلانغانلىقىنىڭ ئاساسىي ئالاھىدىلىكى — جۈڭگو جەمئىيىتىنىڭ ئەمەلىيىتىنى تەكشۈرۈش ۋە ئىنقىلابنىڭ قانۇنىيىتى توغرىسىدا ئىزدىنىشكە دىققەت قىلىپ، يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ بەزى ئاساسىي ئىدىيىلىرىنى دەسلەپكى قەدەمدە ئوتتۇرىغا قويۇپ، ماركسىزمنى جۈڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئەمەلىيىتى بىلەن دەسلەپكى قەدەمدە بىرلەشتۈرگەنلىكىدە گەۋدىلىنىدۇ. ئۇنىڭ ئاساسىي مەزمۇنى مۇنۇلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ: بىرىنچى، جۈڭگو جەمئىيىتىدىكى ھەرقايسى سىنىپ، تەبىقىلەرنىڭ ئىقتىسادىي ئورنى ۋە سىياسىي پوزىتسىيىسىنى نىسبەتەن توغرا تەھلىل قىلىپ، دېموكراتىك ئىنقىلابتىكى دوست بىلەن دۈشمەن مەسىلىسىنى ئاساسىي جەھەتتىن ئېنىق ئايرىدى؛ ئىككىنچى، جۈڭگو ئىشچىلار سىنىپىنىڭ ئالاھىدىلىكىگە قارىتا نىسبەتەن تولۇق چۈشەنچە ھاسىل قىلىپ، ئىنقىلابنىڭ خاراكتېرىنى ئايرىشتىكى ئاچقۇچ — رەھبەرلىك ھوقۇقى مەسىلىسىنى ئىكەنلىكى، ئىشچىلار سىنىپى جۈڭگو دېموكراتىك ئىنقىلابىنىڭ رەھبەرلىك مەسئۇلىيىتىنى ئۈستىگە ئېلىشى كېرەكلىكى ئېنىق ئوتتۇرىغا قويۇلدى؛ ئۇچىنچى، جۈڭگو دېھقانلار سىنىپىغا قارىتا چوڭقۇر تەكشۈرۈش ۋە تەھلىل ئېلىپ بېرىپ، مىللىي ئىنقىلابنىڭ يادروسى دېھقانلار مەسىلىسى ئىكەنلىكى، دېھقانلار جۈڭگو دېموكراتىك ئىنقىلابىنىڭ ئاساسىي كۈچى ئىكەنلىكى

ئېنىق تونۇپ يېتىلدى؛ تۆتىنچىسى، جۇڭگو مىللىي بۇرژۇئازىيىسىنىڭ ئىنقىلابىيلىق ۋە مۇرەسسەچىلىك ئالاھىدىلىكىگە قارىتا دەسلەپكى قەدەمدە تەھلىل ئېلىپ بېرىلىپ، بۇرژۇئازىيە بىلەن ھەم ھەمكارلىشىش، ھەم كۈرەش قىلىش ئىستراتېگىيىلىك تەدبىرى ئوتتۇرىغا قويۇلۇشقا باشلىدى.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ئەينى ۋاقىتتا تېخى گۆدەك ھالەتتە تۇرغاچقا، جۇڭگونىڭ تارىخىي ئەھۋالى ۋە ئىجتىمائىي ئەھۋالىنى، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئالاھىدىلىكى ۋە قانۇنىيىتىنى ئانچە چۈشىنىپ يېتەلمىگەن، ماركسىزم - لېنىنىزم نەزەرىيىسى ۋە جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئەمەلىيىتىگە بولغان بىرلىككە كەلگەن مۇكەممەل تونۇشمۇ كەمچىل بولغانىدى. شۇنداقتىمۇ، جۇڭگو كوممۇنىستلىرىنىڭ جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئاساسىي مەسىلىلىرىگە بولغان ئىزدىنىشى يەنىلا دەسلەپكى قەدەمدىكى نەزەرىيىۋى مۇۋەپپەقىيەتلىرىگە ئېرىشتى.

(2) ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ شەكىللىنىشى

ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ 20 - يىللارنىڭ ئاخىرى، 30 - يىللارنىڭ باشلىرىدا شەكىللىنىشىدىكى ئاساسىي سەۋەب: بىرىنچى، بۇيۇك ئىنقىلاب مەغلۇب بولغاندىن كېيىن، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى يەر ئىنقىلابىي ۋە گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرىگە قوراللىق قارشى تۇرۇش باش فاكىجىنىي بەلگىلىدى. «شۇنىڭ بىلەن نەنچاڭ قوزغىلىڭى، كۈزلۇك يىغىم قوزغىلىڭى ۋە گۇاڭجۇ قوزغىلىڭى پارتلاپ، قىزىل ئارمىيە قۇرۇش يېڭى دەۋرىگە قەدەم قويۇلدى.» پارتىيە قوراللىق كۈرەش ئېلىپ بېرىش، يېزا تايانچ بازىلىرىنى قۇرۇش، يەر ئىنقىلابىنى قانات يايدۇرۇش قاتارلىق بىر قاتار يېڭى ۋەزىپىلەرگە دۇچ كەلدى. ئەمەلىيەت جۇڭگو دېموكراتىك ئىنقىلابىنىڭ يېڭى يولى ئۈستىدە ئىزدىنىش، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ يېڭى

نەزەرىيىسىنى يارىتىش ئېھتىياجىنى ئوتتۇرىغا قويىدى؛ ئىككىنچى، بۇيۇك ئىنقىلابنىڭ چېنىقتۇرۇشى ئارقىلىق جۇڭگو كوممۇنىستلىرى ئىجابىي - سەلبىي جەھەتلەردىكى تەجرىبىلەرگە ئىگە بولۇپ، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ مەسىلىلىرىنى مۇستەقىل بىر تەرەپ قىلىش ئىقتىدارى كۈچەيتىلدى، پەيدىنپەي پىشىپ يېتىلدى؛ ئۈچىنچى، بۇيۇك ئىنقىلاب مەغلۇب بولغاندىن كېيىن، ئەمەلىيەت داۋامىدا ماۋ زېدۇڭ ۋەكىللىكىدىكى جۇڭگو كوممۇنىستلىرى جۇڭگو ئىنقىلابى تەرەققىياتىنىڭ يېڭى يولىنى تاپتى، يېڭى تەجرىبىلەرنى توپلىدى؛ تۆتىنچى، بۇ جەريانىدا، ماۋ زېدۇڭ ۋەكىللىكىدىكى جۇڭگو كوممۇنىستلىرى خەلقنىڭ كوممۇنىزم ھەرىكىتى ۋە جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ ئىچكى قىسمىدا ئەڭ ئالغان ماركسىزمنى دوگمىلاشتۇرۇش، كوممۇنىستىك ئىنتىرناتسىئونالنىڭ قارارلىرى ۋە سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ تەجرىبىلىرىنى ئىلاھلاشتۇرۇشتۇۋېتىش خاتا خاھىشى بىلەن كۆرەش قىلىش جەريانىدا بۇ جەھەتلەردىكى تەجرىبىلەرنى چوڭقۇر يەكۈنلىدى.

شۇ مەزگىلدىكى جۇڭگو كوممۇنىستلىرىنىڭ ئىچىدە ماۋ زېدۇڭ ئىنقىلابنىڭ يېڭى يولىنى ئاچقان ۋە ئىنقىلابىي يېڭى نەزەرىيە ياراتقان مۇنەۋۋەر ۋەكىلدۇر. ئۇ ئەڭ بۇرۇن «مىللىتىمىز ھاكىمىيەت چىقىدۇ» دېگەن ئىدىيىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، تۇنجى يېزا ئىنقىلابىي بازىسىنى قۇردى. «ئىشچى - دېھقانلارنىڭ قوراللىق مۇستەقىل ھاكىمىيىتى» دېگەن ئۇقۇمنى يەكۈنلىدى. پۈتۈن مەملىكەتتىكى قىزىل ئارمىيە ۋە ئىنقىلابىي بازىنىڭ تەرەققىياتى جەريانىدا، 1930 - يىلى ماۋ زېدۇڭ قوراللىق كۆرەشنى ئاساسىي شەكىل قىلىش، يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش، ئەڭ ئاخىردا پۈتۈن مەملىكەت بويىچە غەلىبىنى قولغا كەلتۈرۈشتىن ئىبارەت جۇڭگو ئىنقىلابىي

تەرەققىيات يولىنىڭ نەزەرىيىسىنى يەكۈنلەپ، جۇڭگو ئىنقىلابى تەرەققىياتىنىڭ ئالاھىدە قانۇنىيىتىنى ئېچىپ بەردى. بۇ، ماۋزېدۇڭنىڭ جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ يولىغا بولغان تونۇشتىكى بىر قېتىملىق سەكرەش، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ تەرەققىيات قانۇنىيىتىنى توغرا تونۇشتىكى ئەڭ زور مۇۋەپپەقەت. يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاشتىن ئىبارەت ئىنقىلاب يولىنىڭ ئەمەلىيىتى ۋە نەزەرىيىسىنى يارىتىش جەريانىدا، ماۋ زېدۇڭ پارتىيە بىلەن خەلق ئارمىيىسىنىڭ قۇرۇلۇشى، يەر ئىنقىلابى، تايانچ بازا قۇرۇلۇشى قاتارلىق بىر قاتار زور مەسىلىلەرنىمۇ توغرا ھەل قىلدى. جۇڭگونىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىغا ئۇيغۇن كېلىدىغان تۇرلۇك فاكتجېن - سىياسەتلەرنى تۈزۈپ، يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش يولى نەزەرىيىسىنىڭ مەزمۇنىنى بېيىتتى.

1930 - يىلى 5 - ئايدا، ماۋ زېدۇڭ «كىتابىازلىققا قارشى تۇرايلى» دېگەن ئەسەرنى يېزىپ، دوگماتىزملىق خاتا خاھىشلارغا قارشى تۇرۇپ، ھەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدەشتىن ئىبارەت ئىدىيىۋى لۇشىيەننى تەشەببۇس قىلىپ، يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش يولىنىڭ نەزەرىيىسى ئۈچۈن بىلىش نەزەرىيىسى جەھەتتە ئاساس بىلەن تەمىنلىدى. يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش ئىنقىلابىي يولى نەزەرىيىسى ھەمدە ئۇنىڭ بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولغان ئىدىيە، سىياسەتلەرنىڭ ئاساسىي جەھەتتىن شەكىللىنىشى ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى شەكىللەنگەنلىكىنىڭ مۇھىم بەلگىسى.

(3) ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ پىشىپ يېتىلىشى

ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى يەر ئىنقىلابى ئۇرۇشىنىڭ ئاخىرقى مەزگىلى ۋە ياپونغا قارشى ئۇرۇش مەزگىلىدە سىستېمىلىق يەكۈنلىنىش ۋە كۆپ تەرەپلىمە قانات يايدۇرۇلۇش ئاساسىدا پىشىپ يېتىلگەن.

ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ بۇ مەزگىلدە پىشىپ يېتىلىشى ھەمدە ئۇنىڭ تارىخىي ئورنىنىڭ تىكلىنىشىدىكى سەۋەب: بىرىنچى، زۇنيى يىغىنى ماۋزېدۇڭنىڭ پۈتۈن پارتىيىدىكى ئەملىي رەھبەرلىك ئورنىنى تىكلىدى. بۇ، سىياسىي جەھەتتە پارتىيىنىڭ پىشىپ يېتىلىشكە قاراپ يۈزلەنگەنلىكىدىن دېرەك بېرىدۇ. زۇنيى يىغىنىدىن كېيىن پارتىيە ئىچىدە ماۋ زېدۇڭنى يادرو قىلغان مەركەز رەھبەرلىك كوللېكتىپىنىڭ شەكىللىنىشى ماۋ زېدۇڭنىڭ ئومۇمىي ۋەزىيەت يۈكسەكلىكىدە تۇرۇپ يېتەكچىلىك قىلىشقا، تارىخىي تەجرىبىلەرنى يەكۈنلىشىگە، نەزەرىيە تەتقىقاتى ئېلىپ بېرىشقا ئىمكانىيەت يارىتىپ بەردى؛ ئىككىنچى، بۈيۈك ئىنقىلابىدىن بۇيانقى ئىككى قېتىملىق غەلىبە ۋە ئىككى قېتىملىق مەغلۇبىيەتنىڭ سېلىشتۇرمىسى، ئىجابىي ۋە سەلبىي جەھەتتىكى مول تەجرىبىلەر جۈڭگو كوممۇنىستلىرىغا جۈڭگو ئىنقىلابىنىڭ قانۇنىيىتىنى تېخىمۇ تولۇق بىلدۈردى؛ ئۈچىنچى، ياپونغا قارشى ئۇرۇش مەزگىلىدە پارتىيە ئەزەلدىن بولۇپ باقمىغان مۇھىتنىڭ مۇرەككەپلىكى، زىددىيەتنىڭ كۆپ خىللىقى، كۆرەشنىڭ جاپالىقلىقىغا دۇچ كەلدى. ماۋ زېدۇڭ يادرولۇقىدىكى پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ئۇلۇغ كۆرەش ئەملىيىتىدە، تۇرلۇك زىددىيەتلەرنى بىر تەرەپ قىلىش جەريانىدا ئىنتايىن مول تەجرىبىلەرنى توپلاپ، ئەملىي ئاساس بىلەن تەمىنلىدى؛ تۆتىنچى، يەنىمۇ ئىستىل تۇزىتىش ھەرىكىتى كەڭ پارتىيە ئەزالىرى، كادىرلار، بولۇپمۇ يۇقىرى دەرىجىلىك كادىرلارنىڭ ئىدىيە جەھەتتە ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ ئاساسىي قائىدىلىرىنى جۈڭگو ئىنقىلابىنىڭ كونكرېت ئەملىيىتى بىلەن بىرلەشتۇرۇشتىن ئىبارەت بۇ تۈپ نىشان مەسىلىسىنى تېخىمۇ ئىلگىرىلەپ ھەل قىلىپ، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىگە بولغان تونۇشىنى چوڭقۇرلاشتۇردى.

بۇ مەزگىلدە ماۋزېدۇڭنىڭ نەزەرىيە ئىجادىيىتى سىياسىي، ئىقتىساد، ھەربىي ئىشلار، مەدەنىيەت ۋە پەلسەپە قاتارلىق ھەرقايسى ساھەلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالدى. ئۇنىڭ ئاساسلىق مۇۋەپپەقىيىتى: بىرىنچى، يېڭى دېموكراتىزملىق ئىنقىلاب نەزەرىيىسىنىڭ مۇكەممەل سىستېمىسىنى شەكىللەندۈردى. ماۋ زېدۇڭ جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئالاھىدىلىكى ۋە قانۇنىيىتىنى ئىلمىي يوسۇندا كۆرسىتىپ بەردى. يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ ئوبيېكتى، ۋەزىپىسى، رەھبىرىي كۈچى، ھەرىكەتلەندۈرگۈچ كۈچى ۋە ئىستىقبالىنى قاتارلىق تۈپ مەسىلىلەرنى سىستېمىلىق شەرھلەپ، يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ ئاساسىي نەزەرىيىسى، ئاساسىي لۈشيەنىنى ۋە سىياسىي ئىقتىساد، مەدەنىيەت پروگراممىسىنى بايان قىلدى. ئىككىنچى، ئىنقىلابىي بىرلىك سەپ نەزەرىيىسىنى راۋاجلاندۇردى. ماۋ زېدۇڭ بىرلىك سەپنىڭ جۇڭگو مىللىي ئىنقىلابىدىكى زور ئەھمىيىتىنى چوڭقۇر بايان قىلدى. ياپونغا قارشى مىللىي بىرلىك سەپ قۇرۇش، مۇستەھكەملەش ۋە راۋاجلاندۇرۇشنىڭ فاڭجېن، سىياسەت، تاكتىكىسىنى توغرا بېكىتتى. نەزەرىيە ۋە سىياسەت جەھەتتىن ئىنقىلابىي بىرلىك سەپ ئىدىيىسىنى مۇكەممەللەشتۈردى. ئۇچىنچىسى، جۇڭگو ئىنقىلابىي ئۇرۇشنىڭ ئىستراتېگىيىلىك ئىدىيىسى ۋە تەدبىر، پرىنسىپلىرىنى يەكۈنلىدى. ماۋ زېدۇڭ جۇڭگو ئىنقىلابىي ئۇرۇشنىڭ ئالاھىدىلىكى ۋە قانۇنىيىتىنى كۆرسىتىپ بەردى. خەلق ئارمىيىسى قۇرۇش ۋە خەلق ئۇرۇشى ئېلىپ بېرىش ئىدىيىسىنى بايان قىلىپ، خەلق ئۇرۇشنىڭ ئىستراتېگىيىلىك تەدبىر، پرىنسىپلىرىنى يەكۈنلىدى. تۆتىنچىسى، پارتىيە قۇرۇلۇشنىڭ نەزەرىيىلىرىنى مۇكەممەللەشتۈردى. ماۋ زېدۇڭ پارتىيە قۇرۇلۇشنىڭ ئىنتايىن مۇھىملىقىنى چۈشەندۈرۈپ،

چوقۇم پارتىيىنىڭ سىياسىي لۇشيەنىنى زىچ چۆرىدىگەن ھالدا پارتىيە قۇرۇلۇشى ئېلىپ بېرىشنى تەكىتلىدى ھەمدە ئىستىل تۈزىتىش ھەرىكىتىنىڭ پارتىيە قۇرۇلۇش تەجرىبىسىنى بارلىققا كەلتۈردى. بەشىنچى، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ پەلسەپە سىستېمىسىنى ئىشقا ئاشۇردى. ماۋ زېدۇڭنىڭ «ئەملىيەت توغرىسىدا»، «زىددىيەت توغرىسىدا» قاتارلىق پەلسەپىۋى ئەسەرلىرى ماركسىزملىق دۇنياقاراش ۋە مېتودولوگىيىنى بېيىتتى ۋە راۋاجلاندۇردى. جۇڭگو كوممۇنىستلىرىغا خاس مەيدان، نۇقتىئىنەزەر، ئۇسۇلنى ھەقىقەتنى ئەملىيەتتىن ئىزدەش، ئاممىۋى لۇشيەن، مۇستەقىل - ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇشتىن ئىبارەت ئۇچ جەھەتتە مۇكەممەل ئاساسىي نەزەرىيە سىستېمىسى قىلىپ شەكىللەندۇردى.

(4) ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ ئۇزلۇكسىز تەرەققىياتى

ئازادلىق ئۇرۇشى جۇڭگودىكى ئىككى تۈرلۈك ئىستىقبال، ئىككى تۈرلۈك تەقدىرنىڭ ھەل قىلغۇچ جېڭى، يېڭى دېموكراتىزملىق ئىنقىلابنىڭ پۈتۈن مەملىكەت مىقياسىدا غەلىبىنى قولغا كەلتۈرۈش دەۋرى. يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن، خەلق ئىگىلىكىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋە تەرەققىي قىلدۇرۇش، سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ۋە سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇشنىڭ ۋەزىپىسى ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ پارتىيىنىڭ ئالدىغا قويۇلدى. ماۋ زېدۇڭ باشچىلىقىدىكى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى ھەقىقەتنى ئەملىيەتتىن ئىزدەشتىن ئىبارەت ئىدىيىۋى لۇشيەندە، ئاممىۋى لۇشيەندىن ئىبارەت خىزمەت ئۇسۇلىدا، مۇستەقىل - ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇش فاكتىغا چىڭ تۇرۇپ، بىر قاتار زور نەزەرىيە ۋە سىياسەت مەسىلىلىرىنى مۇۋەپپەقىيەتلىك ھەل قىلىپ، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى يېڭى يۇكسەكلىككە تەرەققىي

قىلدۇردى.

ئازادلىق ئۇرۇشى مەزگىلىدە، ماۋ زېدۇڭ ۋە پارتىيىنىڭ باشقا رەھبەرلىرىنىڭ ئەسەرلىرى ۋە پارتىيىنىڭ ھۆججەتلىرىدە تىلغا ئېلىنىپ تاقابىل تۇرۇش، ئىنقىلابنىڭ ئىككى قولى بىلەن ئەكسىلئىنقىلابنىڭ ئىككى قولىغا قارشى تۇرۇش ئىدىيىسى، كۈرەش قىلىشقا، غەلبە قازىنىشقا جۈرئەت قىلىش، ئىستراتېگىيىدە دۈشمەننى مەنسىتمەسلىك، تاكتىكىدا دۈشمەنگە دىققەت - ئېتىبار بىلەن قاراش ئىدىيىسى، ئۈستۈن ئەسكىرىي كۈچنى توپلاپ دۈشمەننى بىر - بىرلەپ يوقىتىش قاتارلىق 10 چوڭ ھەربىي ئىشلار پرىنسىپى، پرولېتارىيات رەھبەرلىك قىلغان، ئىشچى - دېھقانلار ئىتتىپاقىنى ئاساس قىلغان خەلق دېموكراتىيە دىكتاتۇرىسى نەزەرىيىسى قاتارلىقلار ئوتتۇرىغا قويۇلۇپ، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى ئۇزلۇكسىز تەرەققىي قىلدى.

يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن، ماۋ زېدۇڭ ھەمدە لىۇ شاۇچى، جۇ ئېنلەي قاتارلىق پارتىيە رەھبەرلىرىنىڭ ئەسەرلىرى ۋە پارتىيىنىڭ 8 - قۇرۇلتاي ھۆججەتلىرىدە خەلق ئىگىلىكىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش، دۆلەتنىڭ مالىيە، ئىقتىسادىي ئەھۋالىنى ئاساسىي جەھەتتىن ياخشىلاشنى ئىشقا ئاشۇرۇش فاكتورى، سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇشنى پەيدىنپەي ئىشقا ئاشۇرۇش، يېزا ئىگىلىكى، قول - سانائەت ۋە كاپىتالىستىك سودا - سانائەتنى سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشنى پەيدىنپەي ئىشقا ئاشۇرۇش توغرىسىدىكى نەزەرىيىلەر، ئۆز يولىمىزدا مېڭىپ سوتسىيالىزم قۇرۇشنى ئومۇميۈزلۈك باشلاش توغرىسىدىكى ئىدىيىلەر، خاراكتېرى ئوخشاش بولمىغان ئىككى خىل زىددىيەتنى توغرا پەرقلەندۈرۈپ، خەلق ئىچىدىكى زىددىيەتنى توغرا بىر تەرەپ قىلىش توغرىسىدىكى نەزەرىيىلەر ئوتتۇرىغا قويۇلۇپ، يېڭى مەزمۇنلار ئارقىلىق ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى

بېيىتىلدى.

سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئاساسىي جەھەتتىن تاماملانغاندىن كېيىن، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى پۈتۈن مەملىكەتتىكى ھەر مىللەت خەلقىگە رەھبەرلىك قىلىپ، كەڭ كۆلەمدىكى سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇشقا قەدەم قويدى. ماۋ زېدۇڭ ۋە جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇشنىڭ يولى ئۈستىدە ئىزدىنىشكە باشلىدى ھەمدە بەزى ئىجابىي مۇۋەپپەقىيەتلەرگە ئېرىشتى. ئەمما 1957 - يىلىنىڭ كېيىنكى يېرىمىدىن باشلاپ، بولۇپمۇ 1962 - يىلى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ 8 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 10 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، پارتىيىنىڭ يېتەكچى ئىدىيىسىدىكى «سول» چىل خاتالىق بارغانسېرى ئېغىرلىشىپ، نەتىجىدە «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» نىڭ پارتلىشىدەك خاتالىق كېلىپ چىقتى. 1978 - يىلى پارتىيىنىڭ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن دېڭ شياۋپىڭ ۋەكىللىكىدىكى جۇڭگو كوممۇنىستلىرى ماۋزېدۇڭنىڭ ئۆمرىنىڭ ئاخىرىدا ئۆتكۈزگەن «سول» چىل خاتالىقىنى تۈزىتىپ، پارتىيىنىڭ لۇشىەننىي يېڭىۋاشتىن ماركسىزمنىڭ توغرا يولىغا قايتۇردى. يېڭى تارىخىي شارائىتتا، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىگە ۋارىسلىق قىلىپ ۋە ئۇنى راۋاجلاندۇرۇپ، ماركسىزمنىڭ جۇڭگودىكى تەرەققىياتىنى يېڭى باسقۇچقا سىلجىتتى.

3. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ شەكىللىنىشى ۋە تەرەققىي قىلىشىنىڭ تارىخىي ئالاھىدىلىكى

ماركسىزم ياۋروپادا بارلىققا كەلگەن بولۇپ، ھەرقايسى ئەل ئىشچىلار سىنىپى ئازادلىق كۈرىشىنىڭ نەزەرىيىۋى قورالى، ئۇ

ھەم ئومۇمىي مەنىگە ھەم ياۋروپا ئالاھىدىلىكىگە ئىگە. لېنىن ماركسىزمنى رۇسىيىگە تەتبىقلاپ، رۇسىيە ئۆكتەبىر ئىنقىلابىنىڭ ئۇلۇغ غەلىبىسىگە يېتەكچىلىك قىلدى. لېنىنىزم ھەم ئومۇمىي مەنىگە ھەم رۇسىيە ئالاھىدىلىكىگە ئىگە. ماۋ زېدۇڭ ۋەكىللىكىدىكى جۇڭگو كوممۇنىستلىرى ماركسىزم - لېنىنىزمنى جۇڭگو ئىنقىلابى ۋە قۇرۇلۇشى ئەمەلىيىتىدە قوللىنىپ تەرەققىي قىلدۇرغان ۋاقىتتا، جۇڭگو يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالليق ئالاھىدە دۆلەت ئەھۋالىدا تۇرغاچقا، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىمۇ شەكىللىنىش ۋە تەرەققىي قىلىش جەريانىدا مۇقەررەر ئۆزىمىزنىڭ تارىخىي ئالاھىدىلىكىگە ئىگە بولىدۇ.

(1) ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى — ماركسىزمنىڭ جۇڭگونىڭ ئەمەلىيىتى بىلەن ئۆزئارا بىرلەشتۇرۇلگەنلىكىنىڭ مەھسۇلى، جۇڭگوچىلاشتۇرۇلغان ماركسىزم، ماركسىزمنىڭ جۇڭگودىكى راۋاجى.

ماۋ زېدۇڭ ۋەكىللىكىدىكى جۇڭگو كوممۇنىستلىرى ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ ئاساسىي قائىدىلىرىنى جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ كونكرېت ئەمەلىيىتىدە قوللىنىپ، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئەمەلىيەت تەجرىبىلىرىنى ئىلمىي يوسۇندا خۇلاسىلەپ، جۇڭگوچىلاشتۇرۇلغان ماركسىزمنىڭ يېڭى نۇقتىئىنەزەرلىرىنى ۋۇجۇدقا كەلتۈردى. شۇ ئارقىلىق ماركسىزم - لېنىنىزمنى بېيىتتى ۋە راۋاجلاندۇردى. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى بارلىققا كەلگەندىن راۋاجلانغۇچە بولغان ھەربىر ئىلگىرىلەش قەدىمىدە نەزەرىيە بىلەن ئەمەلىيەتنىڭ ئۆزئارا بىرلىشىشىدەك نۇر جۇلالاپ تۇردى. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ ھەربىر نۇقتىئىنەزەرى ۋە ھەربىر مەزمۇنى نەزەرىيە بىلەن ئەمەلىيەتنى بىرلەشتۇرۇشنىڭ مۇۋەپپەقىيىتىنى گەۋدىلەندۇردى.

ماۋ زېدۇڭ ئەزەلدىن ماركسىزمغا دوگمىلارچە مۇئامىلە قىلىشقا قارشى تۇرۇپ، ماركسىزمنى ئىجادىي ئۆگىنىش، ماركسىزمنىڭ روھىي ماھىيىتىنى ئىگىلەش، ماركسىزملىق نۇقتىئىنەزەرلەرنى قوللىنىپ، جۇڭگو ئىنقىلابى ۋە قۇرۇلۇش ئەمەلىيىتىدىكى مەسىلىلەرنى ھەل قىلىش، جۇڭگوچىلاشتۇرۇلغان ماركسىزم نەزەرىيىسىنى بارلىققا كەلتۈرۈشتە چىڭ تۇردى. ماۋ زېدۇڭ ۋەكىللىكىدىكى جۇڭگو كوممۇنىستلىرى ماركسىزمنىڭ ئاساسىي پرىنسىپلىرىغا ئاساسەن، جۇڭگونىڭ ئۇزاق مۇددەتلىك ئىنقىلاب ۋە قۇرۇلۇش ئەمەلىيىتىدىكى بىر قاتار ئۆزگىچە تەجرىبىلەرنى نەزەرىيىۋى يېغىنچاقلاپ، ھەم ماركسىزمغا ئۇيغۇن بولغان، ھەم جۇڭگونىڭ ئەمەلىيىتىگە ئۇيغۇن بولغان جۇڭگو ئىنقىلابى ۋە قۇرۇلۇشىنىڭ ئىلمىي نەزەرىيە سىستېمىسىنى شەكىللەندۈردى. مانا بۇ — جۇڭگوچىلاشتۇرۇلغان ماركسىزم، مانا بۇ — ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى. بۇ نەزەرىيىۋى سىستېما ھەم ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ نەزەرىيە پرىنسىپلىرىنى چۈشەندۈردى ۋە جارى قىلدۇردى، ھەم جۇڭگو ئىنقىلابى ۋە قۇرۇلۇشىنىڭ نەزەرىيە تەدبىرى ۋە سىياسەت مەسىلىلىرىگە جاۋاب بەردى. خۇددى لىيۇ شاۋچى پارتىيىنىڭ 7 - قۇرۇلتىيىدا كۆرسەتكەندەك: ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى «تامامەن ماركسىزمچە، شۇنداقلا تامامەن جۇڭگوچە. مانا بۇ — جۇڭگو مىللىتىنىڭ ئەقىل - پاراسىتىنىڭ ئەڭ يۇكسەك دەرىجىدە ئىپادىلىنىشى ۋە نەزەرىيە جەھەتتىن ئەڭ يۇكسەك دەرىجىدە يېڭىچاقلاشتۇرۇلۇشى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.»[1] «ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى — ماركسىزمنىڭ ھازىرقى دەۋردىكى مۇستەملىكە، يېرىم مۇستەملىكە ۋە يېرىم فېئودال دۆلەتنىڭ مىللىي دېموكراتىك ئىنقىلابىتا داۋاملىق

① «لىيۇ شاۋچى تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 1 - توم، 557 - بەت.

تەرەققىي قىلىشى.»[1]

(2) جۇڭخۇا مىللىتىنىڭ ئېسىل ئەنئەنىۋى مەدەنىيەت مىراسلىرىنىڭ جەۋھەرلىرى، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ مۇھىم مەدەنىيەت بۇلمىقىدۇر. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى — «جۇڭگو ئىستىلى ۋە جۇڭگو ئۇسلۇبى» غا ئىگە ماركسىزم.

جۇڭخۇا مىللىتىنىڭ ئېسىل ئەنئەنىۋى مەدەنىيەت مىراسلىرىنىڭ جەۋھەرلىرى — ماۋ زېدۇڭ ۋەكىللىكىدىكى جۇڭگو كوممۇنىستلىرىنىڭ نەزەرىيە ئىجادىيىتىنىڭ ئېلىپ بېرىشتىكى مۇھىم ئىدىيىۋى مەنبە. ماۋ زېدۇڭ ئۆسۈپ يېتىلىش جەريانىدا جۇڭگونىڭ ئەنئەنىۋى ئىدىيە، مەدەنىيىتىنىڭ تەسىرىگە چوڭقۇر ئۇچرىغان. ماركسىزمنى قوبۇل قىلغاندىن كېيىنمۇ جۇڭگونىڭ ئېسىل مەدەنىيەت مىراسلىرىغا قارىتا تەنقىدىي ۋارىسلىق قىلىش ۋە ئىلمىي يەكۈنلەشكە ئىزچىل ئەھمىيەت بەرگەن. ئۇ، پۈتۈن پارتىيىنى «تارىخىي مىراسلىرىمىزنى ئۆگىنىشتە ماركسىزملىق ئۇسۇل بىلەن تەنقىدىي يەكۈنلەش» كە چاقىرىق قىلدى. ئۇ، «ماركسىزم مەملىكىتىمىزنىڭ كونكرېت خۇسۇسىيەتلىرى بىلەن بىرلەشكەندىلا ۋە مەلۇم مىللىي شەكىل ئالغاندىلا ئەملگە ئاشىدۇ» دەپ قارىدى. شۇڭا، «ماركسىزمنى جۇڭگودا كونكرېتلاشتۇرۇپ، ئۇنىڭ ھەربىر ئىپادىسىگە زۆرۈر بولغان جۇڭگو خۇسۇسىيەتلىرىنى قوشقان» دىلا ئاندىن «يېڭى، جانلىق، جۇڭگو پۇقرالىرى ياقتۇرىدىغان جۇڭگو ئىستىلى ۋە جۇڭگو ئۇسلۇبى»[2] غا ئىگە ماركسىزمغا ئايلىنالايدۇ. ماۋ زېدۇڭ ماركسىزم نەزەرىيىلىرىنى ياخشى بىلىپلا قالماستىن، جۇڭگونىڭ تارىخىي مەدەنىيىتىنىمۇ ياخشى بىلىدۇ. ئۇ، ماركسىزم - لېنىنىزم نەزەرىيىلىرىنى جۇڭگونىڭ ئەملىيىتى بىلەن ئۆزئارا

---

① «لېيۇ شاۋچى تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 1 - توم، 554 - بەت.

② «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 1062 - ، 1063 - بەتلەر.

بىرلەشتۇرۇش جەريانىدا ماركسىزملىق مەيدان، نۇقتىئىنەزەر ۋە ئۇسۇلنى پىششىق قوللىنىپ، جۇڭگونىڭ ئېسىل ئەدىبىە، مەدەنىيىتىنىڭ جەۋھەرلىرىگە تەنقىدىي ھالدا ۋارىسلىق قىلىپ ۋە بىرلەشتۇرۇپ، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ مەدەنىيەت بۇلىقىنى شەكىللەندۇردى.

دەل مۇشۇنداق بولغاچقا، كىشىلەر قەلەچە مۇبالىغە قىلماستىن ماۋ زېدۇڭنىڭ ئەسەرلىرىنى ھەم ماركسىزم نەزەرىيە خەزىنىسىنىڭ مۇھىم تەركىبىي قىسمى، ھەم جۇڭگونىڭ ئېسىل ئەنئەنىۋى ئىدىيە - مەدەنىيەت خەزىنىسىنىڭ مۇھىم تەركىبىي قىسمى دېيىشتى. ماۋ زېدۇڭ «ھەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدەش» دېگەن بىر جۈملە سۆز ئارقىلىق جۇڭگو كومپارتىيىسىنىڭ ئىدىيىۋى لۇشىيەننى يېڭىچاقلاپ، ماركسىزم نەزەرىيىسى ۋە ئەمەلىيىتىنىڭ ئۆزئارا بىرەكلىك ئاساسىي پرىنسىپىنى گەۋدىلەندۇردى. «ئەمەلىيەت توغرىسىدا» ئارقىلىق ماركسىزم پەلسەپىسىنىڭ ماتېرىيالىزم ۋە بىلىش نەزەرىيىسىنى، يەنى دىئالېكتىك ماتېرىيالىزملىق بىلىش بىلەن ئەمەلىيەتنىڭ بىرلىكى نۇقتىئىنەزىرىنى شەرھلىدى. «زىددىيەت توغرىسىدا» ئارقىلىق ماركسىزمنىڭ ماتېرىيالىستىك دىئالېكتىكىسىدىكى قارىمۇقارشىلىقنىڭ بىرلىك قانۇنىيىتىنى شەرھلىدى. ماۋ زېدۇڭنىڭ ھەربىي ئىشلار توغرىسىدىكى ئەسەرلىرى جۇڭگونىڭ تارىختىن بۇيانقى ئۇرۇشلىرىنىڭ تەجرىبىلىرىنى، بولۇپمۇ جۇڭگو ئىنقىلابىي ئۇرۇشىنىڭ مول تەجرىبىلىرىنى يەكۈنلەپ، جۇڭگونىڭ قەدىمكى زامان ھەربىي ئىشلار دەستۇرى، بولۇپمۇ «سۇن زىنىڭ ھەربىي ئىشلار دەستۇرى» قاتارلىق ھەربىي ئىشلار ئىدىيىسىنىڭ جەۋھەرلىرىنى قوبۇل قىلىپ، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ ھەربىي ئىشلار نەزەرىيىسى سىستېمىسىنى بارلىققا كەلتۈردى. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىگە مەزمۇن جەھەتتىن ئېيتقاندا،

جۇڭگونىڭ ئېسىل ئىدىيە، مەدەنىيىتىنىڭ جەۋھەرلىرى سىڭگەن، ئىپادىلەش شەكلىي جەھەتتىن ئېيتقاندا، جۇڭگوچىلاشتۇرۇلغان مىللىي تىل ئۇسلۇبى گەۋدىلەندۈرۈلگەن. لىۇ شاۋچى مۇنداق دەپ كۆرسەتكەنىدى: ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى — «ماركسىزمنى مىللىيلاشتۇرۇشنىڭ مۇنەۋۋەر ئۇلگىسى.»①

(3) ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى دوگماتىزم ھەمدە ھەر خىل خاتا خاھىش، خاتا پىكىر ئېقىمى بىلەن كۆرەش قىلىش جەريانىدا شەكىللەنگەن ۋە راۋاجلانغان.

ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ شەكىللىنىشى ۋە تەرەققىي قىلىشى ئوڭۇشلۇق بولغان ئەمەس، ئۇ بارلىققا كەلگەن كۈندىن باشلاپ پارتىيە ئىچى - سىرتىدىكى ھەر خىل خاتا پىكىر ئېقىمىنىڭ قارشى تۇرۇشىغا ئۇچرىدى. ماۋ زېدۇڭ ۋەكىللىكىدىكى جۇڭگو كوممۇنىستلىرى ھەر خىل خاتا پىكىر ئېقىمىغا قارشى كۆرەش ئېلىپ بېرىش جەريانىدا ساۋاق ئېلىپ، تەجرىبىلەرنى يەكۈنلەپ، ئىنقىلاب ئەمەلىيىتى جەريانىدا ماركسىزم - لېنىنىزمنى راۋاجلاندۇردى. بۇيۇك ئىنقىلاب مەزگىلىدە، ماۋ زېدۇڭ قاتارلىق جۇڭگو كوممۇنىستلىرى گومىنداڭ ئوڭچىلىرى ۋە پارتىيە ئىچىدىكى ئوڭچىل ئاغمىچىلار بىلەن كۆرەش قىلىش جەريانىدا جۇڭگو دېموكراتىك ئىنقىلابىنىڭ ئوبيېكتى، رەھبىرلىي سىنىپى، ئىتتىپاقداش ئارمىيىسى قاتارلىق مەسىلىلەرنى دەسلەپكى قەدەمدە تونۇپ يەتكەچكە، ماۋ زېدۇڭ ئاندىن «جۇڭگو جەمئىيىتىدىكى سىنىپلار توغرىسىدا تەھلىل»، «خۇنەن دېھقانلار ھەرىكىتىنى تەكشۈرۈشتىن دوكلات» قاتارلىق مۇھىم ھۆججەتلەرنى يېزىپ چىقالىدى. 20 - يىللارنىڭ ئاخىرى، 30 - يىللارنىڭ باشلىرىدا يۇز بەرگەن

① «لىۇ شاۋچى تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 1 - توم، 554 - بەت

پارتىيە ئىچىدىكى «سول» چىل تەۋەككۈلچىلىك، بولۇپمۇ ۋاڭ مىڭ ۋەكىللىكىدىكى «سول» چىل دوگماتىزم جۈڭگو ئىنقىلابىنى دېگۈدەك ھالاكەت گىرداۋىغا پاتۇرۇپ قويدى. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى بۇ خىل خاتا ئىشلار بىلەن كۈرەش قىلىش جەريانىدا پەيدىنپەي شەكىللەندى ۋە راۋاجلاندى. ياپونغا قارشى ئۇرۇش دەۋرىدىكى يەنئەن ئىستىل تۈزىتىش ھەرىكىتىدە پۈتۈن پارتىيە «سول» چىل دوگماتىزم خاتالىقىدىن ھېساب ئېلىش ئارقىلىق، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ پارتىيىنىڭ يېتەكچى ئىدىيىسى بولۇشتىن ئىبارەت تارىخىي ئورۇنىنىڭ تىكلىنىشى ئۈچۈن ئىمكانىيەت يارىتىلدى.

(4) ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى جۈڭگو كوممۇنىستىنىڭ پارتىيىسى ئەقىل - پاراسىتىنىڭ جەۋھىرى.

ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى بىر ئىلمىي ئىدىيەۋى سىستىما بولۇپ، ماۋ زېدۇڭ ۋەكىللىكىدىكى جۈڭگو كوممۇنىستلىرىنىڭ ئەقىل - پاراسىتى ۋە پۈتۈن پارتىيە تەجرىبىسىنىڭ يەكۈنى. ماۋ زېدۇڭ كۆپ قېتىم مۇنداق دېگەنىدى: ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى بىر ئادەمنىڭ ئىدىيىسى بولماستىن، بەلكى بۇ جۈڭگو ئىنقىلابىنىڭ مەھسۇلى، جۈڭگو ئىنقىلابى ئۇزاق مۇددەتلىك كۈرىشىنىڭ تەجرىبە - ساۋاقلىرىنىڭ جەۋھىرى، نۇرغۇن يولداشلارنىڭ توغرا ئىدىيىسىنىڭ توپلىنىشىدىن بارلىققا كەلگەن.

ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى شەكىللىنىش ۋە تەرەققىي قىلىش جەريانىدا، پۈتۈن پارتىيىنىڭ تەجرىبىسىنى يەكۈنلىدى، پۈتۈن پارتىيىنىڭ ئەقىل - پاراسىتىنى مەركەزلەشتۈردى. بىرىنچىدىن، جۈڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ئۇزاق مۇددەتلىك ئىنقىلاب ۋە قۇرۇلۇش ئەمەلىيىتىدە، كەڭ پارتىيە ئەزالىرى ۋە خەلق ئاممىسىغا رەھبەرلىك قىلىپ يارانقان مول تەجرىبىلەر ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ شەكىللىنىشى ۋە راۋاجلىنىشىنىڭ پۈختا

ئاساسى. نۇرغۇن ئىنقىلاب ۋە قۇرۇلۇشنىڭ تەجرىبىلىرىنى خەلق ئاممىسى ئەمەلىيەت داۋامىدا ئىجاد قىلغان. ماۋ زېدۇڭ ئۇنىڭغا قارىتا ئىلمىي خۇلاسىلەش ئېلىپ بېرىپ، نەزەرىيە ياكى فاكتىن - سىياسەتلەرنى تۇزۇش يۇكسەكلىكىگە كۆتۈرۈپ، خەلق ئاممىسىنىڭ كوللېكتىپ ئەقىل - پاراسىتىنى ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىگە سىڭدۈردى. ئىككىنچىدىن، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ نۇرغۇن رەھبەرلىرى ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ شەكىللىنىشى ۋە تەرەققىياتى ئۈچۈن مۇھىم تۆھپىلەرنى قوشتى. دېموكراتىك ئىنقىلاب مەزگىلىدىكى جۇ دېنىڭ ھەربىي ئىشلار ئىستراتېگىيە - تاكتىكا ئىدىيىسى، جۇ ئېنلەينىڭ بىرلىك سەپ ئىدىيىسى، لىيۇ شاۋچىنىڭ ئاقلار رايونىدىكى خىزمەت ۋە پارتىيە قۇرۇلۇشى توغرىسىدىكى ئىدىيىسى قاتارلىقلار. يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن، لىيۇ شاۋچى، جۇ ئېنلەي، چېن يۈن، دېڭ شياۋپىڭ قاتارلىق پارتىيە مەركىزىي كومىتېت رەھبەرلىرىنىڭ ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش، سىياسىي قۇرۇلۇش، ئىدىيە قۇرۇلۇشى قاتارلىق جەھەتلەردە، جۇ ئېنلەينىڭ مۇستەقىل - ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇش دېپلوماتىيە سىياسىتىنى تۇزۇشى جەھەتلەردە ھەممىسىنىڭ نورغۇن ئىجادىي پىكىرلىرى بار. بۇ ئىدىيىلەرنىڭ بەزىلىرى بىۋاستە ماۋ زېدۇڭنىڭ ئەسەرلىرىدە ئەكس ئەتكەن، بەزىلىرى ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىنىڭ ئەسەرلىرىدە ئەكس ئەتكەن بولۇپ، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ مۇھىم تەركىبىي قىسمى ھېسابلىنىدۇ. ئۇچىنچىدىن، جۇڭگو ئىنقىلابى ۋە قۇرۇلۇشنىڭ ئوخشىمىغان دەۋرلىرىدە، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى نۇرغۇن توغرا قارار ۋە ھۆججەتلەرنى تۇزۇپ چىقتى. بۇ ھۆججەتلەر يەكۈنلىگەن ئىنقىلاب تەجرىبىلىرى، بەلگىلىگەن مۇھىم سىياسەتلەر تارىختا زور ئىنكاس قوزغىغان. ئەمەلىيەت ئارقىلىق سىنالغان توغرا ھۆججەتلەر ماۋ زېدۇڭ

ئىدىيىسى مۇھىم مەزمۇنىنىڭ تەركىبىي قىسمى، پارتىيىنىڭ رەھبەرلىك كوللېكتىپى ۋە پۈتۈن پارتىيە ئەقىل - پاراسىتىنىڭ مۇجەسسەملىنىشى.

ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى — جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى كوللېكتىپ ئەقىل - پاراسىتىنىڭ جەۋھىرى. ماۋ زېدۇڭ بۇ كوللېكتىپتىكى ئەڭ مۇھىم ۋەكىل بولۇپ، ئۇ، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ شەكىللىنىش ۋە تەرەققىياتىنى ئۆچۈن ئەڭ كۆرۈنەرلىك تۆھپە قوشقان. دېڭ شياۋپىڭ مۇنداق دەيدۇ: ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ بارلىققا كېلىش ۋە راۋاجلىنىشىدا پىشقەدەم ئىنقىلابچىلارنىڭ ھەممىسىنىڭ ھەسسىسى بار. ئەمما «يولداش ماۋ زېدۇڭنىڭ ئىدىيىسى ئاساسىي ئورۇندا تۇرىدۇ». ئۇ يەنە مۇنداق دەيدۇ: ماۋ زېدۇڭنىڭ «ھەممىدىن ئۈلۈغ تۆھپىسى شۇكى، ئۇ ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ قائىدىلىرىنى جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئەمەلىيىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈپ، جۇڭگودا ئىنقىلاب غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈرۈشنىڭ يولىنى كۆرسىتىپ بەردى. شۇنى ئېيتىش كېرەككى، 60 - يىللاردىن ئىلگىرى ياكى 50 - يىللارنىڭ ئاخىرىغىچە ئۇنىڭ بىرمۇنچە ئىدىيىسى بىزنى غەلىبىگە ئېرىشتۈردى. ئوتتۇرىغا قويغان بەزى تۈپ قائىدىلەر ئىنتايىن توغرا ئىدى. ئۇ، ماركسىزم - لېنىنىزمنى جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ھەرقايسى ساھەلىرىگە، جۈملىدىن پەلسەپە، سىياسىي، ھەربىي ساھەلەرگە، ئەدەبىيات - سەنئەت ساھەسىگە ۋە باشقا ساھەلەرگە ئىجادىي يوسۇندا تەتبىقلىدى ۋە ئىجادىي قاراشلارنى ئوتتۇرىغا قويدى»[1]. ماۋ زېدۇڭنىڭ ئىلمىي ئەسەرلىرى ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ مەركەزلىك يىغىنچاقلىنىشى.

---

① «دېڭ شياۋپىڭ ماقالىلىرىدىن تاللانما»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 446 - 447 - بەتلەر.

ماۋ زېدۇڭنىڭ نەزەرىيە جەھەتتە پارتىيىنىڭ يېتەكچى ئىدىيىسىگە ئالاھىدە تۆھپە قوشالىشى، ئۇنىڭ ئالىيجاناب ئىنقىلابىي پەزىلىتى ۋە مۇستەھكەم نەزەرىيىۋى بىلىمى تەرىپىدىن بەلگىلەنگەن. بىرىنچىدىن، ماۋ زېدۇڭ ياشلىق دەۋرىدىن باشلاپلا بىر ئۇلۇغ ۋەتەنپەرۋەر ئىدى. ئۇ خەلقنىڭ دەرد - ئەلىمىگە ۋە دۆلەتنىڭ گۈللىنىش، مۇنقەرز بولۇشىغا كۆڭۈل بۆلۈپ، شىنخەي ئىنقىلابى ۋە 4 - ماي ۋەتەنپەرۋەرلىك ھەرىكىتىگە قاتناشقان. ئۇ، ماركسىزملىق ئېتىقادىنى تىكلىگەن ھەمدە پرولېتارىيات ئىنقىلابچىسىغا ئايلانغاندىن كېيىن ۋەتەنپەرۋەرلىك ھېسسىياتى ۋە پرولېتارىيات ئىنقىلابىي روھنى تېخىمۇ بىر گەۋدىلەشتۇرۇپ، ئۆزىنىڭ بىر ئۆمۈر ئىنقىلابىي پائالىيەتلىرىدە گەۋدىلەندۇردى. ئىككىنچىدىن، ماۋ زېدۇڭ پۈتۈن نىيەت، پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلىشتەك ئېسىل پەزىلەتكە ئىگە، ئۇ ساداقەتمەنلىك بىلەن خەلقنىڭ مەنپەئىتىنى كۆزلىدى، ئاممىغا ئىشەندى، ئاممىغا تايانىدى. ئاممىنىڭ ئىنقىلابىي ئەمەلىيىتىگە قاتناشتى، ئاممىنىڭ ساداسىنى ئاڭلىدى، ئاممىنىڭ ئىجادچانلىق روھىغا ھۆرمەت قىلدى. ئامما يارانقان تەجرىبىلەرنى توغرا ئىنقىلابىي نەزەرىيە قىلىپ يەكۈنلەپ، جۇڭگونىڭ ئىنقىلابىي ھەرىكىتىگە يېتەكچىلىك قىلدى. ئۇچىنچىدىن، ماۋ زېدۇڭ ماركسىزم نەزەرىيىسىنى ئۆگىنىشكە، ئۇنىڭ نەزەرىيىۋى ماھىيىتىنى ئىگىلەشكە، ئۇنىڭ ئاساسىي پرىنسىپىنى تەتبىقلاشقا ئەھمىيەت بەردى. ئۇنىڭ ئادەمنى ھەيران قالدۇرىدىغان ئۆزلەشتۇرۇش ۋە ئىجاد قىلىش كۈچى بار. ئۇ ئىنقىلابىي ئەمەلىيەتكە ئۆزى بىۋاستە قاتناشتى. پارتىيىنىڭ قۇرۇلۇشىدىن ئارمىيىنىڭ قۇرۇلۇشىغىچە، ئىنقىلابتىن قۇرۇلۇشقىچە بولغان جەريانىدا مول ئىنقىلابىي تەجرىبىلەرنى توپلىدى. ئىنقىلابنىڭ ئوخشىمىغان دەۋرىدە پۈتۈن

پارتىيىنىڭ ئەقىل - پاراسىتىنى مەركەزلەشتۈرۈپ، جۇڭگونىڭ دۆلەت ئەھۋالىغا ئۇيغۇن كېلىدىغان لۇشيەن، فاڭجېن - سىياسەتلەرنى تۈزۈپ چىقتى. تۆتىنچىدىن، ماۋ زېدۇڭ تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىشقا ئەھمىيەت بەردى. ئۇ جۇڭگو ئىنقىلابىغا رەھبەرلىك قىلىش جەريانىدا، جۇڭگو جەمئىيىتىنى ئەتراپلىق ۋە ئىنچىكە تەكشۈردى. تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىش، ماۋ زېدۇڭنىڭ نەزەريىنى ئەمەلىيەتكە باغلىشىدىكى كۆۋرۈك. ئۇنىڭ جۇڭگونىڭ دۆلەت ئەھۋالىنى تونۇشى، ماركسىزمنىڭ ئاساسىي پرىنسىپىنى جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئەمەلىيىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈشىدىكى ئاساسىي ئۇسۇل. بەشىنچىدىن، ماۋ زېدۇڭ سىياسىي جەھەتتە يىراقنى كۆرەرلىككە، قەتئىي تەۋرەنمەس ئىنقىلابىي ئىشەنچكە ئىگە. ئۇ، كىتابقا ئېسىلىۋالماي، يۇرەكلىك ئىزدىنىپ يېڭىلىق يارىتىشقا جۈرئەت قىلىپ، غايەت زور نەزەريىۋى جاسارىتى ۋە يېڭىلىق يارىتىش ئېڭىنى نامايان قىلدى. جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئەمەلىيىتىدە ماركسىزمنىڭ ئومۇمىي پرىنسىپىنى جۇڭگوچىلاشتۇرۇلغان ماركسىزم - ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىگە راۋاجلاندۇردى. ئۇنىڭدىن باشقا، ماۋ زېدۇڭنىڭ جۇڭگونىڭ ئەنئەنىۋى مەدەنىيىتىنى پىشىق بىلىشى، مول جۇڭگو ۋە غەرب مەدەنىيەت بىلىملىرىگە ئىگە بولغانلىقى ماۋ زېدۇڭنىڭ ماركسىزمنىڭ ئومۇمىي پرىنسىپىنى جۇڭگوچىلاشتۇرۇشقا كۆرۈنەرلىك تۆھپە قوشۇشىدىكى بىر شەرت.

ئومۇمەن ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ شەكىللىنىشىگە ۋە راۋاجلىنىشى ھەم پارتىيە، خەلقنىڭ كوللېكتىپ كۆرىشىدىن ئايرىلالمايدۇ، ھەم ماۋ زېدۇڭنىڭ تەڭداشسىز رەھبەرلىك ئىقتىدارى ۋە ئەقىل - پاراسىتى، ئىنقىلابىي پەزىلىتىگە ۋە تەجرىبىسى، نەزەريە بىلىمى ۋە مەدەنىيەت تەربىيىسىدىن

ئايرىلالمايدۇ. ماۋ زېدۇڭنىڭ ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ شەكىللىنىشى ۋە راۋاجلىنىشى ئۈچۈن قوشقان ئالاھىدە تۆھپىسى پۈتۈن پارتىيە ۋە پۈتۈن مەملىكەت خەلقىگە ئايان. ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ جۇڭگودىكى بىرىنچى قېتىملىق تارىخىي سەكرەشتىكى نەزەرىيىۋى مۇۋەپپەقىيىتىنى ماۋ زېدۇڭنىڭ نامى بىلەن ئاتاش ئەقىلگە تامامەن ئۇيغۇن.

§ 2 . ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى — مۇكەممەل ئىلمىي سىستېما

1. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ ئىلمىي سىستېمىسى

ماركسىزم - لېنىنىزم بىلەن جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئەمەلىيىتى ئۆزئارا بىرلەشتۈرۈلگەن نەزەرىيىنىڭ پۈتۈن پارتىيىگە تونۇلۇشى ھەمدە ئۇنى ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى دەپ ئاتاش 40 - يىللارنىڭ باشلىرىدىكى ئىستىل تۈزىتىش ھەرىكىتىدىن باشلانغان. ئەينى ۋاقىتتا پارتىيىنىڭ نۇرغۇن رەھبەرلىرى ۋە نەزەرىيە خىزمەتچىلىرى، ماۋ زېدۇڭنىڭ نەزەرىيە ۋە سىياسەتلىرىنىڭ ماركسىزم - لېنىنىزمنى جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئەمەلىيىتى بىلەن ئۆزئارا بىرلەشتۈرۈشتەك توغرا يۆنىلىشكە ۋەكىللىك قىلغانلىقىنى بارغانسېرى تونۇپ يەتتى. ئۇلار جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ تەجرىبىسىنى يەكۈنلەش ۋە جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ نەزەرىيە مەسىلىسىنى تەتقىق قىلىش جەريانىدا، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى دېگەن بۇ ئىلمىي ئۇقۇمنى بارا - بارا ئوتتۇرىغا قويدى. دەسلەپتە ئۇلار «يولداش ماۋ زېدۇڭنىڭ ئىدىيىسى»، «يولداش ماۋ زېدۇڭنىڭ نەزەرىيىسى» ياكى «يولداش ماۋ زېدۇڭنىڭ سىياسىتى» دەپ ئوتتۇرىغا قويغان. 1943 - يىلى 7 - ئايدا ۋاڭ جياشاڭ «جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ۋە جۇڭگو مىللىي

ئازادلىقىنىڭ يولى» دېگەن ماقالىسىدە تۇنجى قېتىم «ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى جۇڭگونىڭ ماركسىزم - لېنىنىزمى» دېگەن ئىلمىي ئۇقۇمنى ئوتتۇرىغا قويدى. شۇ يىلى 11 - ئايدا دېڭ شياۋپىڭ جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى شىمالىي جۇڭگو بيۇروسى پارتىيە مەكتىپىنىڭ ئىستىل تۈزىتىش سەپەرۋەرلىك يىغىنىدا سۆزلىگەن سۆزىدە: «پارتىيە ئىشلىرىنى پۈتۈنلەي جۇڭگوچە ماركسىزم - لېنىنىزم، يەنى ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ يېتەكچىلىكىنى ئاستىغا قويدى»[1] دەپ ئوتتۇرىغا قويدى. پارتىيىنىڭ 7 - قۇرۇلتىيىدىن ئىلگىرى ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىدىن ئىبارەت بۇ ئىلمىي ئۇقۇمنى پۈتۈن پارتىيە ئومۇميۈزلۈك قوبۇل قىلدى. 1945 - يىلى پارتىيىنىڭ 7 - قۇرۇلتىيىدا لىيۇ شاۋچى تەنتەنىلىك بىلەن مۇنداق دەپ جاكارلىدى: «ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى — ماركسىزم - لېنىنىزم نەزەريىسى بىلەن جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئەمەلىيىتى بىرلىككە كەلتۈرۈلگەن ئىدىيە.»[2] بۇ — ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىگە بېرىلگەن ئىلمىي تەبىر.

ماۋ زېدۇڭ ئۆمرىنىڭ ئاخىرىدا نەزەريە ۋە ئەمەلىيەت جەھەتتە «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» دىن ئىبارەت زور خاتالىقنى ئۆز ئىچىگە ئالغان خاتالىقلارنى سادىر قىلدى. بۇ «سول» چىل خاتالىقلار ھەم ماركسىزم پرىنسىپلىرىغا خىلاپ، ھەم ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ ئۆزىگىمۇ خىلاپ. 1976 - يىلى «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» ئاخىرلاشقاندىن كېيىن ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىگە قانداق قاراش، قانداق قىلغاندا ماۋ زېدۇڭنىڭ ئۆمرىنىڭ ئاخىرىدىكى خاتالىقىنى تۈزەتكىلى ھەم ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى ئۇلۇغ بايرىقىنى قوغداپ قالغىلى بولىدىغانلىقى پارتىيىمىز دۇچ كەلگەن بىر زور سىياسىي مەسىلە بولۇپ قالدى.

---

① «دېڭ شياۋپىڭ ماقالىلىرىدىن تاللانما»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 1 - توم، 202 - بەت.
② «لىيۇ شاۋچى تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 1 - توم، 554 - بەت.

1977 - يىل 4 - ئاينىڭ 10 - كۈنى دېڭ شياۋپىڭ مەركىزىي كومىتېتقا يازغان خېتىدە «ئەككى ئومۇمەن» خاتالىقىغا قارىتا «پۈتۈن پارتىيەمىزگە، پۈتۈن ئارمىيەمىزگە ۋە پۈتۈن خەلقىمىزگە ئەبەدىلئەبەد توغرا، مۇكەممەل ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى ئارقىلىق يېتەكچىلىك قىلىپ، پارتىيە ۋە سوتسىيالىزم ئىشلىرىنى، خەلقئارا كوممۇنىزم ھەرىكىتىنى ئىشلىرىنى غەلىبىلىك ئالغا سۈرۈشىمىز كېرەك» دەپ ئېنىق ئوتتۇرىغا قويدى. دېڭ شياۋپىڭ كېيىن يەنە چۈشەندۈرۈپ مۇنداق دېدى: «توغرا، مۇكەممەل ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى يېتەكچى قىلىش كېرەك دېگىنىمىز: ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى ئەتراپلىق، توغرا چۈشىنىش كېرەك، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى سىستېمىسىنى ئۆگىنىش، ئىگىلەش، تەتبىق قىلىشقا ۋە شۇ ئارقىلىق خىزمەتلىرىمىزگە يېتەكچىلىك قىلىشقا ماھىر بولۇش كېرەك» دېگەن سۆز. مۇشۇنداق قىلغاندا ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى پارچىلىۋېتىدىغان، بۇرمىلايدىغان ۋە ئۇنىڭغا نۇقسان يەتكۈزىدىغان ئەھۋاللاردىن ساقلانغىلى بولىدۇ.»[1] 5 - ئاينىڭ 24 - كۈنى دېڭ شياۋپىڭ يەنە قايتا تەكىتلەپ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: «ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى بىر ئىدىيىۋى سىستېما بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.» «بىز بايراقنى ئېگىز كۆتۈرىمىز دەيدىكەنمىز، بۇ ئىدىيە سىستېمىسىنى ئۆگىنىشىمىز ۋە تەتبىق قىلىشىمىز كېرەك.» 7 - ئاينىڭ 21 - كۈنى دېڭ شياۋپىڭ پارتىيىنىڭ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 3 - ئومۇمىي يىغىنىدا مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: «ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى ئايرىم سۆز - ئىبارىلەر بىلەن چۈشەنمەي ئۆزىگە خاس مۇكەممەل سىستېمىسى بويىچە توغرا چۈشىنىشىمىز لازىم.» «ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى سىستېمىسى ئارقىلىق پارتىيەمىزنى تەربىيىلىشىمىز،

---

① «دېڭ شياۋپىڭ ماقالىلىرىدىن تاللانما»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 89 - بەت.

ئالغا بېسىشىمىزغا يېتەكچىلىك قىلدۇرۇشىمىز لازىم.»

1979 - يىلى 3 - ئاينىڭ 30 - كۈنى، دېڭ شياۋپىڭ پارتىيىنىڭ نەزەرىيە خىزمىتى بويىچە ئۆتكۈزۈلگەن مۇھاكىمە يىغىنىدا «تۆت ئاساسىي پرىنسىپتا چىڭ تۇرايلى» دېگەن مۇھىم سۆزىنى بايان قىلىپ، ئىلمىي ھەقىقەتكە ئىگە ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى بىلەن ماۋ زېدۇڭنىڭ ئۆمرىنىڭ ئاخىرىدىكى خاتالىقىنى قەتئىي پەرقلەندۇرۇشتىن ئىبارەت توغرا تەشەببۇسنى ئوتتۇرىغا قويدى. ئۇ مۇنداق دەيدۇ: «بىزنىڭ چىڭ تۇرىدىغىنىمىز ۋە ھەرىكىتىمىزنىڭ قىبلىنەماسى قىلىدىغىنىمىز — ماركسىزم - لېنىنىزم، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ تۈپ قائىدىلىرى، ئىككىنچى تۈرلۈك قىلىپ ئېيتقاندا، شۇ تۈپ قائىدىلەردىن تەركىب تاپقان ئىلمىي سىستېما. ئايرىم ھۆكۈملەرگە كەلسەك، ماركس، لېنىنلارمۇ، يولداش ماۋ زېدۇڭمۇ بۇنداق ياكى ئۇنداق سەۋەنلىكتىن خالىي ئەمەس. لېكىن بۇلار ماركسىزم - لېنىنىزم، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ تۈپ قائىدىلىرىدىن تەركىب تاپقان ئىلمىي سىستېما قاتارىغا كىرمەيدۇ.»[1] 1980 - يىل 12 - ئاينىڭ 25 - كۈنى دېڭ شياۋپىڭ جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ خىزمەت يىغىنىدا يەنە قايتا تەكىتلەپ مۇنداق دېدى: «ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى يولداش ماۋ زېدۇڭنىڭ ئۆمرىنىڭ ئاخىرىدىكى خاتالىقلىرىدىن پەرقلەندۇرۇش كېرەك.» «ئەمەلىيەتنىڭ سىنىقى ئارقىلىق ئىسپاتلانغان ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى يەنىلا بىزنىڭ يېتەكچى ئىدىيىمىز. بىز ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى ئەمەلىيەتكە بىرلەشتۈرگەن ھالدا قەتئىي داۋاملاشتۇرۇشىمىز، راۋاجلاندۇرۇشىمىز ھەمدە مەردانىلىك بىلەن تەشۋىق قىلىشىمىز لازىم. بۇنىڭغا سۆسلۇق قىلىشقا يول

---

① «دېڭ شياۋپىڭ ماقالىلىرىدىن تاللانما»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 369 - بەت.

قويۇلمايدۇ.»[1]

دېڭ شياۋپىڭنىڭ بۇ ئىلمىي تونۇشى ئاساسىدا، 1981 - يىلى 6 - ئايدا پارتىيىنىڭ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 6 - ئومۇمىي يىغىنىدا ماقۇللانغان «دۆلىتىمىز قۇرۇلغاندىن بۇيانقى پارتىيە تارىخىغا دائىر بەزى مەسىلىلەر توغرىسىدىكى قارار» دا ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى ئىلمىي بايان قىلىپ، «يولداش ماۋ زېدۇڭنى ئاساسىي ۋەكىل قىلغان جۇڭگو كوممۇنىستلىرى ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ تۈپ قائىدىلىرىگە ئاساسەن جۇڭگونىڭ ئۇزاق مۇددەتلىك ئىنقىلابىي ئەمەلىيىتىدىكى بىر قاتار ئۆزىگە خاس تەجرىبىلىرىنى ئىلمىي يىغىنچاقلاپ، جۇڭگونىڭ ئەھۋالىغا ئۇيغۇن بولغان يېتەكچى ئىدىيىنى شەكىللەندۈردى، مانا بۇ ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ ئومۇمىي قائىدىسىنى جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ كونكرېت ئەمەلىيىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈشنىڭ مەھسۇلى — ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى» دەپ كۆرسەتتى. «قارار» دا ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ مەزمۇنىغا ئىلمىي ئېنىقلىما بېرىپ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: «ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ جۇڭگودىكى تەتبىقلىنىشى ۋە راۋاجلىنىشىنى، ئەمەلىيەت تەرىپىدىن ئىسپاتلانغان جۇڭگو ئىنقىلابى توغرىسىدىكى توغرا نەزەرىيىۋى پرىنسىپ ۋە تەجرىبىلەرنىڭ يەكۈنى، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى كوللېكتىپ ئەقىل - پاراسىتىنىڭ جەۋھىرى.» 1982 - يىلى 9 - ئايدا جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ 12 - قۇرۇلتىيى ماقۇللىغان پارتىيە نىزامنامىسى ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ ئىلمىي مەنىسىگە مۇھىم تولۇقلىما بېرىپ، 2 - جۈملىنى «ئەمەلىيەت تەرىپىدىن ئىسپاتلانغان جۇڭگو ئىنقىلابى ۋە قۇرۇلۇشى توغرىسىدىكى توغرا نەزەرىيىۋى پرىنسىپ

---

① «دېڭ شياۋپىڭ ماقالىلىرىدىن تاللانما»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 792 — 793 - بەتلەر.

ۋە تەجرىبىلەرنىڭ يەكۈنى» دەپ ئۆزگەرتتى. «قۇرۇلۇش» سۆزىنىڭ تولۇقلىنىشى ئارقىلىق ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ مەزمۇنى تېخىمۇ ئەتراپلىق، تېخىمۇ توغرا بولدى. 1987 - يىلى 10 - ئايدىكى 13 - قۇرۇلتاي، 1992 - يىل 10 - ئايدىكى 14 - قۇرۇلتاي ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ ئىلمىي مەنىسىنى مۇئەييەنلەشتۈردى ۋە ئۇنى پارتىيە نىزامنامىسىگە كىرگۈزدى. مۇشۇ ئاساستا 1997 - يىلى 9 - ئايدا جياڭ زېمىن 15 - قۇرۇلتاي دوكلاتىدا مەسىلىنىڭ بۇ خىل قويۇلۇش ئۇسۇلىنى قايتا ئېتىراپ قىلدى. 15 - قۇرۇلتاي ماقۇللىغان پارتىيە نىزامنامىسى ھەمدە دېڭ شياۋپىڭ نەزەرىيىسىنى پارتىيىنىڭ يېتەكچى ئىدىيىسى قىلىپ تىكلەپ، «جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ماركسىزم - لېنىنىزم، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى، دېڭ شياۋپىڭ نەزەرىيىسىنى ئۆزىنىڭ ھەربىكەت قىلىنىشى» ئېنىق بەلگىلىدى. دېڭ شياۋپىڭ نەزەرىيىسى ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ داۋامى ۋە راۋاجى.

ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى بىر ئىلمىي سىستېما بولۇپ، جۇڭگو ئىنقىلابى ۋە قۇرۇلۇش ئەمەلىيىتىدە ئۇزلۇكسىز مۇكەممەللىشىدۇ ۋە راۋاجلىنىدۇ. لېۋ شاۋچى پارتىيىمىزنىڭ 7 - قۇرۇلتىيىدا پارتىيە نىزامنامىسىگە تۈزىتىش كىرگۈزۈش توغرىسىدا بەرگەن دوكلاتىدا، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى ئىلمىي سىستېمىسىنىڭ تەركىبىي قىسمىنى مۇنداق يىغىنچاقلىغان: ھازىرقى زامان دۇنياسىنىڭ ئەھۋالى ۋە جۇڭگونىڭ دۆلەت ئەھۋالى توغرىسىدا تەھلىل، يېڭى دېموكراتىزم توغرىسىدىكى نەزەرىيە ۋە سىياسەت، دېھقانلارنى ئازاد قىلىش توغرىسىدىكى نەزەرىيە ۋە سىياسەت، ئىنقىلابىي بىرلىك سەپ توغرىسىدىكى نەزەرىيە ۋە سىياسەت، ئىنقىلابىي ئۇرۇش توغرىسىدىكى نەزەرىيە ۋە سىياسەت، ئىنقىلابىي بازا

توغرىسىدىكى نەزەرىيە ۋە سىياسەت، يېڭى دېموكراتىزملىق جۇمھۇرىيەت توغرىسىدىكى نەزەرىيە ۋە سىياسەت، پارتىيە قۇرۇلۇشى توغرىسىدىكى نەزەرىيە ۋە سىياسەت، مەدەنىيەت توغرىسىدىكى نەزەرىيە ۋە سىياسەت قاتارلىقلار. 1981 - يىلى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 6 - ئومۇمىي يىغىنىنىڭ «دۆلىتىمىز قۇرۇلغاندىن بۇيانقى پارتىيە تارىخىغا دائىر بەزى مەسىلىلەر توغرىسىدىكى قارار» ى ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ ئىلمىي سىستېمىسىنى يېڭىدىن يېغىنچاقلىدى. 1993 - يىل 12 - ئاينىڭ 26 - كۈنى جياڭ زېمىن ماۋ زېدۇڭ تۇغۇلغانلىقىنىڭ 100 يىللىقىنى خاتىرىلەش چوڭ يىغىندا سۆزلىگەن سۆزىدە «قارار» نىڭ يېغىنچاقلىنىشىنى قايتا تەكىتلىدى. ئۇ مۇنداق دېدى: «ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى مۇكەممەل ئىلمىي سىستېما، ئۇ يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلاب، سوتسىيالىستىك ئىنقىلاب ۋە سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇش، ئىنقىلابىي ئارمىيە قۇرۇلۇشى، ھەربىي ئىستراتېگىيە ۋە دۆلەت مۇداپىئەسى قۇرۇلۇشى، سىياسەت ۋە تاكتىكا، ئىدىيىۋى سىياسىي خىزمەت ۋە مەدەنىيەت خىزمىتى، پارتىيە قۇرۇلۇشى قاتارلىق كۆپ جەھەتلەردە ئۆزىگە خاس ئىجادىي نەزەرىيىلىرى بىلەن ماركسىزم - لېنىنىزمنى بېيىتتى ۋە راۋاجلاندۇردى. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ جانلىق روللى بۇ جەھەتلەردىكى مەيدان نۇقتىئىنەزەر ۋە ئۇسۇلغا سىڭدۈرۈلگەن، ئۇلار ھەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدەش، ئاممىۋى لۇشيەن، مۇستەقىل - ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇشتىن ئىبارەت ئۇچ تەرەپنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.»[1] 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 6 - ئومۇمىي يىغىنىنىڭ قارارى ۋە جياڭ زېمىننىڭ سۆزى پارتىيىنىڭ 2 - ئەۋلاد، 3 - ئەۋلاد رەھبەرلىرىنىڭ ماۋ

① «خەلق گېزىتى»، خەنزۇچە نەشرى، 1993 - يىل 12 - ئاينىڭ 27 - كۈنى.

زېدۇك ئىدىيىسىنىڭ ئىلمىي سىستېمىسىنى ئىلمىي يېغىنچاقلىغانلىقى ۋە ئېنىقلىما بېرگەنلىكىگە ۋەكىللىك قىلىدۇ.

2. ماۋ زېدۇك ئىدىيىسى — ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ ئۆزگىچە راۋاجى

ماۋ زېدۇك ئىدىيىسى — ماركسىزم - لېنىنىزمنى جۇڭگونىڭ ئەمەلىيىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈشتىكى بىرىنچى قېتىملىق تارىخىي سەكرەشنىڭ نەزەرىيىۋى مۇۋەپپەقىيىتى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ جۇڭگو ئىنقىلابىي ۋە قۇرۇلۇشىغا رەھبەرلىك قىلىشىدىكى يېتەكچى ئىدىيىسى بولۇپ، ئىنتايىن مول مەزمۇنغا ئىگە. ئۇنىڭ تۈپ قائىدىلىرى ۋۇجۇدقا كەلتۈرگەن ئىلمىي سىستېمىسى ماركسىزم - لېنىنىزمنى راۋاجلاندۇردى. خۇددى دېڭ شياۋپىڭ كۆرسەتمىسىدە ئۆتكەندەك، ماۋ زېدۇك ئىدىيىسى ماركسىزم - لېنىنىزمنى جۇڭگو ئىنقىلابى ۋە قۇرۇلۇشىنىڭ ھەرقايسى ساھەلىرىگە ئىجادىي تەتبىقلىدى. مۇنداقچە ئېيتقاندا، مەلۇم بىر ساھە ياكى بەزى نۆقتىئىنەزەرلەرنىڭ ئادەتتىكى تەتبىقلىنىشى ۋە راۋاجلىنىشى بولماستىن، بەلكى ھەرقايسى ساھەلەردە، يەنى سىياسىي، ئىقتىساد، ھەربىي ئىشلار، مەدەنىيەت ھەمدە پەلسەپە قاتارلىق ساھەلەرنىڭ ھەممىسىدە ئۆزگىچە تەرەققىياتلار بولدى.

(1) مىللىي دېموكراتىزملىق ئىنقىلاب توغرىسىدىكى نەزەرىيە. ماۋ زېدۇك جۇڭگونىڭ تارىخىي ئەھۋالى ۋە ئىجتىمائىي ئەھۋالىدىن چىقىش قىلىپ، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئالاھىدىلىكى ۋە جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ قانۇنىيىتىنى چوڭقۇر تەتقىق قىلىپ، ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ پرولېتارىيات سىنىپىنىڭ دېموكراتىزملىق ئىنقىلابتىكى رەھبەرلىك ھوقۇقى توغرىسىدىكى ئىدىيىسىنى راۋاجلاندۇرۇپ، پرولېتارىيات سىنىپى رەھبەرلىك

قىلغان، ئىشچى - دېھقانلار ئىتتىپاقىنى ئاساس قىلغان، خەلق ئاممىسىنىڭ جاھانگىرلىك، فېئودالىزم ۋە بيۇروكرات كاپىتالىزمغا قارشى تۇرۇشتىن ئىبارەت يېڭى دېموكراتىزم ئىنقىلابىنىڭ نەزەريىسىنى ياراتتى. ئۇنىڭ ئاساسىي نۇقتىلىرى: بىرىنچىدىن، دېھقانلار پرولېتارىياتنىڭ يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابتىكى ئەڭ سادىق، ئەڭ ئىشەنچلىك ئىتتىپاقدىشى بولۇپلا قالماستىن، بەلكى بۇ ئىنقىلابتىكى ئاساسىي قوشۇن. پەقەت دېھقانلارنى كەڭ كۆلەمدە قوزغىتىپ، دېھقانلارنىڭ بەر مەسىلىسىنى ئۇزۇل - كېسىل ھەل قىلىپ، دېھقانلار بىلەن مۇستەھكەم ئىتتىپاق تۇزگەندىلا ئاندىن دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ رەھبەرلىك ھوقۇقىنى ئىگىلىگىلى، كۆچلۈك دۈشمەن ئۈستىدىن غەلبە قىلغىلى بولىدۇ دەپ قارىغان. ئىككىنچىدىن، جۇڭگو بۇرژۇئازىيىسى ئىككى قىسمىدىن تەشكىل تاپقان، بىر قىسمى جاھانگىرلىككە بېقىنىدىغان چوڭ بۇرژۇئازىيە (يەنى دەللال بۇرژۇئازىيە، بيۇروكرات بۇرژۇئازىيە)؛ يەنە بىر قىسمى ھەم ئىنقىلابنى تەلەپ قىلىدىغان، ھەم تەۋرىنىپ تۇرىدىغان مىللىي بۇرژۇئازىيە. پرولېتارىيات رەھبەرلىك قىلغان بىرلىك سەپ مىللىي بۇرژۇئازىيىنىڭ قاتنىشىشىنى قولغا كەلتۈرۈش ھەمدە ئالاھىدە شارائىتتا بىر قىسىم چوڭ بۇرژۇئازىيىنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئېلىپ، ئاساسىي دۈشمەننى ئەڭ چوڭ چەكتە يېتىم قالدۇرۇشمىز كېرەك. بۇرژۇئازىيە بىلەن بىرلىك سەپ تۈزگەندە پرولېتارىياتنىڭ مۇستەقىللىقىنى ساقلاپ قېلىش، ھەم ئىتتىپاقلىشىش ھەم كۈرەش ئېلىپ بېرىش، كۈرەش ئارقىلىق ئىتتىپاقلىقنى تەلەپ قىلىش سىياسىتىنى يولغا قويۇش كېرەك. بۇرژۇئازىيە بىلەن، ئاساسلىقى چوڭ بۇرژۇئازىيە بىلەن ئائىلاج بۆلۈنۈشكە توغرا كەلگەندە، چوڭ بۇرژۇئازىيە بىلەن كەسكىن

قوراللىق كۆرەش قىلىشقا جۈرئەت قىلىش ۋە ماھىر بولۇش، شۇنىڭ بىلەن بىرگە مىللىي بۇرژۇئازىيىنىڭ ھېسداشلىقىغى ياكى بىتەرەپلىكىنى داۋاملىق قولغا كەلتۈرۈش كېرەك دەپ قارىغان. ئۇچىنچىدىن، جۇڭگو ئىنقىلابىي پەقەت ئۇزاق مۇددەتلىك قوراللىق كۆرەشنى ئاساسىي شەكىل قىلىپ، يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاشنى ئاساسىي ئالاھىدىلىك قىلغان ئۆزگىچە يولدا مېڭىشى كېرەك، دەپ قارىغان. تۆتىنچىدىن، يېڭى دېموكراتىزملىق ئىنقىلابنىڭ بىۋاستە نىشانى، بىر يېڭى دېموكراتىزملىق جۇمھۇرىيەت قۇرۇش ھەمدە سوتسىيالىستىك تۈزۈمنىڭ بەرپا قىلىنىشى ئۈچۈن شارائىت ھازىرلاش دەپ قارىغان.

(2) سوتسىيالىستىك ئىنقىلاب ۋە سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇش توغرىسىدىكى نەزەرىيە. ماۋ زېدۇڭ ۋە جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ماركسىزم - لېنىنىزمنى تەتبىقلاپ، جۇڭگونىڭ سوتسىيالىستىك ئىنقىلاب ۋە قۇرۇلۇش ئەمەلىيىتىگە يېتەكچىلىك قىلىش جەريانىدا گەرچە ئەگرى - توقاي ۋە ئوڭۇشسىزلىقلارنى باشتىن ئۆتكۈزگەن بولسىمۇ، ئەمما يەنىلا نۇرغۇن توغرا نەزەرىيىۋى پرىنسىپلارنى ئىجادىي ھالدا ئوتتۇرىغا قويۇپ، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى بېيىتتى ۋە راۋاجلاندۇردى. ئۇنىڭ مۇھىم مەزمۇنلىرى: بىرىنچىدىن، ئۆتكۈنچى دەۋردىكى باش لۇشيەن ۋە سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش نەزەرىيىسىنى ئوتتۇرىغا قويدى. ماۋ زېدۇڭ ۋە پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى يېڭى دېموكراتىزملىق ئىنقىلابنىڭ غەلىبىسىنى بارلىققا كەلتۈرگەن سوتسىيالىزمغا ئۆتۈشنىڭ ئىقتىسادىي، سىياسىي شارائىتىنى ئاساس قىلىپ، سوتسىيالىستىك سانائەتلەشتۈرۈش ۋە سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشنى بىرلىكتە ئېلىپ بېرىش فاكتىرىنى قوللىنىپ، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىگە بولغان

خۇسۇسىي مۇلۇكچىلىككە تەدرىجىي ئۆزگەرتىش كىرگۈزۈشنىڭ كونكرېت سىياسەتلىرىنى يولغا قويۇپ، نەزەرىيە ۋە ئەمەلىيەت جەھەتتە جۇڭگودەك بۇنداق دۇنيا نوپۇسىنىڭ 1/4 نى يېقىن نوپۇسىنى ئىگىلەيدىغان، ئىقتىساد، مەدەنىيەت جەھەتتە ئارقىدا قالغان چوڭ دۆلەتنىڭ سوتسىيالىستىك تۈزۈمنى ئورنىتىشتەك مۇشكۇل ۋەزىپىسىنى ھەل قىلدى. ئىككىنچىدىن، سوتسىيالىزم دەۋرىدىكى خەلق دېموكراتىيە دىكتاتورىسى نەزەرىيىسىنى راۋاجلاندۇردى. ماۋ زېدۇڭ ئوتتۇرىغا قويغان خەلقتە دېموكراتىيىنى يولغا قويۇش ۋە ئەكسىيەتچىلەرگە دىكتاتورا يۈرگۈزۈشتىن ئىبارەت ئىككى جەھەتنى بىرلەشتۈرگەندە خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورىسى نەزەرىيىسى بولىدۇ. بۇ، ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ پرولېتارىيات دىكتاتورىسى توغرىسىدىكى تەلىماتىنى بېيىتتى. ئۇچىنچىدىن، خەلق ئىچىدىكى زىددىيەتنى توغرا بىر تەرەپ قىلىش نەزەرىيىسىنى ئوتتۇرىغا قويدى. ماۋ زېدۇڭ دۇشمەن بىلەن ئۆز ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەتنى ۋە خەلق ئىچىدىكى زىددىيەتنى چوقۇم ئېنىق ئايرىش ۋە توغرا بىر تەرەپ قىلىشنى تەكتىلەپ، خەلق ئىچىدىكى زىددىيەتلەرنى توغرا بىر تەرەپ قىلىشنىڭ بىر قاتار توغرا فاكتىلىرىنى ئوتتۇرىغا قويدى. تۆتىنچىدىن، سوتسىيالىستىك ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشنىڭ نۇرغۇن ئىستراتېگىيىلىك ئىدىيىلىرىنى ئوتتۇرىغا قويدى. ماۋ زېدۇڭ چەت ئەلنىڭ تەجرىبىلىرىنى قارىغۇلارچە قوللانماسلىق، بەلكى جۇڭگونىڭ بىر يېزا ئىگىلىك چوڭ دۆلىتى ئىكەنلىكىدىن ئىبارەت بۇ خىل ئەھۋالنى چىقىش قىلىپ، يېزا ئىگىلىكىنى ئاساس قىلىش، ئېغىر سانائەت بىلەن يېزا ئىگىلىكى، يېنىك سانائەتنىڭ مۇناسىۋىتىنى توغرا بىر تەرەپ قىلىش، يېزا ئىگىلىكى بىلەن يېنىك سانائەتنىڭ تەرەققىياتىغا ئەھمىيەت بېرىپ، جۇڭگونىڭ دۆلەت ئەھۋالىغا ئۇيغۇن كېلىدىغان جۇڭگوچە

سانائەتلەشتۇرۇش يولىدا مېڭىشى كېرەك، دەپ كۆپ قېتىم تەكىتلىگەنىدى. ئۇ سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇشتا ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش بىلەن دۆلەت مۇداپىئە قۇرۇلۇشى، چوڭ تېپتىكى كارخانىلار بىلەن ئوتتۇرا - كىچىك تېپتىكى كارخانىلار، خەنزۇلار بىلەن ئاز سانلىق مىللەتلەر، دېڭىز بويىدىكى رايونلار بىلەن ئىچكى رايونلار، مەركەز بىلەن يەرلىك، ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ئىش كۆرۈش بىلەن چەت ئەللەردىن ئۆگىنىش قاتارلىق مۇناسىۋەتلەرنى توغرا بىر تەرەپ قىلىشنى، جۈغلانما بىلەن ئىستېمالنىڭ مۇناسىۋىتىنى ياخشى بىر تەرەپ قىلىش، ئۇنۇمۇبرسال تەڭپۇڭلۇقتا دىققەت قىلىش كېرەكلىكىنى تەكىتلىدى. ئۇ يەنە ئىشچىلار كارخانىنىڭ خوجايىنى، كادىرلار ئىشلەپچىقىرىشقا قاتنىشىشى، ئىشچىلار باشقۇرۇشقا قاتنىشىشى، نامۇۋاپىق قائىدە - تۈزۈملەرنى ئىسلاھ قىلىش ۋە تېخنىك خادىملار، ئىشچىلار، كادىرلاردىن ئىبارەت «ئۈچنى بىرلەشتۇرۇش» نى يولغا قويۇشنىڭ لازىملىقىنى تەكىتلىدى. ئۇ بارلىق ئاكتىپ ئامىللارنى ھەرىكەتلەندۈرۈپ، پاسسىپ ئامىللارنى ئاكتىپ ئامىللارغا ئايلاندۇرۇپ، پۈتۈن مەملىكەتتىكى ھەر مىللەت خەلقىنى ئىتتىپاقلاشتۇرۇپ، سوتسىيالىستىك قۇدرەتلىك دۆلەت قىلىپ قۇرۇپ چىقىشتىن ئىبارەت ئىستراتېگىيىلىك ئىدىيىنى ئوتتۇرىغا قويدى.

(3) ئىنقىلابىي قوشۇن قۇرۇلۇشى، ھەربىي ئىشلار ئىستراتېگىيىسى ۋە دۆلەت مۇداپىئە قۇرۇلۇشى توغرىسىدىكى نەزەرىيە. ماۋ زېدۇڭ ۋەكىللىكىدىكى جۇڭگو كوممۇنىستلىرى ئۇزاق مۇددەتلىك ئىنقىلابىي ئۇرۇش جەريانىدا توپلانغان ئىنتايىن مول تەجرىبىلەرنى يەكۈنلەپ، مۇكەممەل نەزەرىيە فورماتسىيىسىگە ۋە ئىلمىي سىستېمىغا ئىگە ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ ھەربىي ئىشلار نەزەرىيىسىنى يارىتتى. ئۇنىڭ

مۇھىم مەزمۇنلىرى: بىرىنچى، يېڭى تىپتىكى خەلق ئارمىيىسى قۇرۇش ئىدىيىسىنىڭ ئوتتۇرىغا قويىدى. ماۋ زېدۇڭ قانداق قىلغاندا دېھقانلارنى ئاساسىي تەركىب قىلغان ئىنقىلابىي ئارمىيىنى پرولېتارىيات خاراكتېرىگە ئىگە، قاتتىق ئىنتىزامغا ئىگە، خەلق ئاممىسى بىلەن زىچ مۇناسىۋەتنى ساقلايدىغان يېڭى تىپتىكى خەلق ئارمىيىسى قىلىپ قۇرۇپ چىقىش مەسىلىسىنى سىستېمىلىق ھەل قىلدى. ئۇ پۈتۈن نىيەت، پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلىشنى خەلق ئارمىيىسىنىڭ بىردىنبىر مەقسىتى قىلىپ بەلگىلىدى. پارتىيە قورالغا قوماندانلىق قىلىدۇ، ئەمما قورال پارتىيىگە قوماندانلىق قىلمايدۇ، دېگەن پرىنسىپنى بەلگىلىدى. ئۇچ چوڭ ئىنتىزام، سەككىز دىققەتنى تۇزۇپ چىقتى. سىياسىي، ئىقتىسادىي، ھەربىي ئىشلاردا ئۈچ چوڭ دېموكراتىيىنى يولغا قويۇشنى تەكىتلىدى، ئوفىتسېرلار بىلەن ئەسكەرلەر بىردەك بولۇش، ئارمىيە - خەلق بىردەك بولۇش ۋە دۈشمەن ئارمىيىسىنى پارچىلاپ تاشلاش پرىنسىپىنى يولغا قويۇپ، بىر يۈرۈش ئارمىيە سىياسىي خىزمىتىنىڭ فاكتىجىن ۋە ئۈسۇللىرىنى ئوتتۇرىغا قويىدى ۋە يەكۈنلىدى. ئىككىنچى، خەلق ئۇرۇشى ئىدىيىسىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، بىر يۈرۈش خەلق ئۇرۇشىنىڭ ئىستراتېگىيە - تاكتىكا پرىنسىپىنى تۇزدى. ماۋ زېدۇڭ خەلق ئارمىيىسىنى تايانچ قىلىش، كەڭ خەلق ئاممىسىغا تايىنىش، يېزا تايانچ بازىسى قۇرۇش، خەلق ئۇرۇشى ئېلىپ بېرىش ئىدىيىسىنى ئوتتۇرىغا قويىدى. ئۇ پارتىزانلىق ئۇرۇشىنى ئىستراتېگىيىلىك ئورۇنغا كۆتۈرۈپ، جۇڭگو ئىنقىلابىي ئۇرۇشىنىڭ ئۇزاق مەزگىل ئىچىدىكى ئاساسلىق جەڭ قىلىش شەكلى پارتىزانلىق ئۇرۇشى ۋە پارتىزانلىق خاراكتېرىدىكى ھەربىكەتچان ئۇرۇش بولىدۇ دەپ قارىدى. دۈشمەن بىلەن ئۆز ئوتتۇرىسىدىكى كۈچ

سىلىشتۇرمىسىنىڭ ئۆزگىرىشى ۋە ئۇرۇشنىڭ تەرەققىياتىغا ئەگىشىپ ھەربىي ئىشلار ئىستراتېگىيىسىنىڭ ئۆزگىرىشىنى توغرا ئېلىپ بېرىشنىڭ لازىملىقىنى بايان قىلدى. ئۇ ئىنقىلابىي قوشۇن ئۇچۇن دۇشمەن كۇچلۇك، بىز ئاجىز بولغان ۋەزىيەتتە ئىستراتېگىيە جەھەتتە ئۇزاققا سوزۇلىدىغان ئۇرۇش ۋە تېز ھەل قىلىش جېڭى ئېلىپ بېرىپ، ئىستراتېگىيە جەھەتتىكى ناچار ئەھۋالنى ئۇرۇش ۋە جەڭلەردىكى ئۇستۇنلۇككە ئايلاندۇرۇپ، كۇچلۇك ئەسكىرىي كۇچنى توپلاپ بارلىق دۇشمەنلەرنى يوقىتىش قاتارلىق ئىستراتېگىيە - تاكتىكىنى بەلگىلىدى. ئۇ ئازادلىق ئۇرۇشى جەريانىدا، داۋاملىق 10 چوڭ ھەربىي ئىشلار پىرىنسىپىنى يەكۇنلىدى. ئۇچىنچى، دۆلىتىمىز قۇرۇلغاندىن كېيىن، ئۇ چوقۇم دۆلەت مۇداپىئەسىنى كۇچەيتىش، زامانىۋىلاشقان ئىنقىلابىي قوراللىق كۇچ (دېڭىز ئارمىيىسى، ھاۋا ئارمىيىسى ھەمدە باشقا تېخنىك ئارمىيە تۇرلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) قۇرۇش ۋە زامانۋىلاشقان دۆلەت مۇداپىئە تېخنىكىسى (ئۆزىنى قوغداشقا ئىشلىتىلىدىغان يادرو قوراللىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) نى راۋاجلاندۇرۇشتىن ئىبارەت ئۇلۇغ يېتەكچى ئىدىيىنى ئوتتۇرىغا قويدى.

(4) سىياسەت ۋە تەدبىر توغرىسىدىكى نەزەريىلەر. ماۋزېدۇڭ ئىنقىلابىي كۇرەشتە سىياسەت ۋە تەدبىر مەسىلىسىنىڭ ئىنتايىن مۇھىملىقىنى چوڭقۇر دەللىلەپ، سىياسەت بىلەن تەدبىر پارتىيىنىڭ جېنى، ئىنقىلابىي سىياسىي پارتىيىنىڭ بارلىق ئەمەلىي ھەرىكىتىنىڭ چىقىش نۇقتىسى ۋە ئاخىرقى نىشانى ئىكەنلىكى، چوقۇم سىياسىي ۋەزىيەتكە، سىنىپىي مۇناسىۋەتكە ۋە ئەمەلىي ئەھۋالغا ھەمدە ئۇلارنىڭ ئۆزگىرىشىگە ئاساسەن پارتىيىنىڭ سىياسىتىنى بەلگىلەش، پىرىنسىپاللىق بىلەن جانلىقلىقنى ئۆزئارا بىرلەشتۇرۇش كېرەكلىكىنى ئوتتۇرىغا

قويدى. ئۇ، دۇشمەنگە قارشى كۈرەش ۋە بىرلىك سەپ قاتارلىق جەھەتلەردە كۆپلىگەن مۇھىم سىياسەت ۋە تەدبىر خاراكتېرلىك ئىدىيىلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى. ئۇ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: ئاجىز، كىچىك ئىنقىلابىي كۈچ ئۆزگىرىۋاتقان ئوبيېكتىپ ۋە سۇبيېكتىپ شارائىت ئاستىدا ئەڭ ئاخىر كۈچلۈك ئەكسىيەتچىل كۈچ ئۇستىدىن غالىب كېلەلەيدۇ. ئىستراتېگىيىدە دۇشمەننى مەنسىتمەسلىك، تاكتىكىدا دۇشمەنگە سەل قارىماسلىق كېرەك. كۈرەشنىڭ ئاساسىي يۆنىلىشىنى ئىگىلەپ، ھەممە تەرەپكە تەڭ ھۇجۇم قىلماسلىق كېرەك. دۇشمەنلەرگە پەرقلەندۇرۇپ مۇئامىلە قىلىش، پارچىلاپ يوقىتىش، زىددىيەتتىن پايدىلىنىش، كۆپ سانلىقنى قولغا كەلتۈرۈپ، ئاز سانلىققا قارشى تۇرۇش، بىر - بىرلەپ تارمار قىلىش تەدبىرىنى يولغا قويۇش، ئەكسىيەتچىلەرنىڭ ھۆكۈمرانلىقىدىكى رايونىدا قانۇنلۇق كۈرەش بىلەن قانۇنسىز كۈرەشنى بىرلەشتۈرۈش، تەشكىلىي جەھەتتە يوشۇرۇنۇشقا ماھىر بولۇش فاڭجېنىنى قوللىنىش؛ يوقىتىلغان دۇشمەن سىنىپلىرىنىڭ ئەزالىرىغا تۇرمۇش چىقىش يولى بېرىش، ئۇلارنى ئەمگەك جەريانىدا ئۆز ئەمگىكى بىلەن ياشايدىغان ئەمگەكچىلەرگە ئۆزگەرتىش؛ پرولېتارىيات ۋە ئۇنىڭ سىياسىي پارتىيىسى ئۆزىنىڭ ئىتتىپاقچىلىرىغا بولغان رەھبەرلىكىنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن چوقۇم ئىككى شەرتنى ھازىرلىشى كېرەك: بىرىنچى، رەھبەرلىك قىلىنغۇچىلارنى باشلاپ ئورتاق دۇشمەنگە قارشى قەتئىي كۈرەش قىلىش ھەمدە غەلىبىنى قولغا كەلتۈرۈش؛ ئىككىنچى، رەھبەرلىك قىلىنغۇچىلارغا ماددىي مەنپەئەت يەتكۈزۈش، ھېچبولمىغاندا ئۇلارنىڭ مەنپەئەتىگە زىيان يەتكۈزمەسلىك، شۇنىڭ بىلەن بىرگە ئۇلارنى سىياسىي تەربىيىدىن بەھرىمەن قىلىش قاتارلىقلار. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىدىكى سىياسەت ۋە تەدبىر توغرىسىدىكى نەزەرىيىلەر،

ماركسىزملىق ماتېرىيالىزم ۋە دىئالېكتىكا ئىدىيىسىنىڭ جۇڭگو ئىنقىلابى ۋە قۇرۇلۇش ئەمەلىيىتىدە جانلىق تەتبىقلىنىشىنىڭ ئۇلگىسى بولۇپ، دىئالېكتىك ماتېرىيالىزملىق مېتودولوگىيىنى زور دەرىجىدە بېيىتتى ۋە راۋاجلاندۇردى.

(5) ئىدىيەۋى سىياسىي خىزمەت ۋە مەدەنىيەت خىزمىتى توغرىسىدىكى نەزەرىيە. سىياسىي ئىدىيەۋى خىزمەتكە ۋە مەدەنىيەت خىزمىتىگە يۈكسەك ئەھمىيەت بېرىش، ئۇلارنىڭ پۈتكۈل ئىنقىلابىي خىزمەتتىكى زور رولىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇش — ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ بىر مۇھىم ئالاھىدىلىكى. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ كۆرسىتىدۇ: مۇئەييەن مەدەنىيەت (ئىدېئولوگىيە جەھەتتىكى مەدەنىيەت) مۇئەييەن جەمئىيەتنىڭ سىياسىي ۋە ئىقتىسادىنىڭ ئىنكاسى، يەنە مۇئەييەن جەمئىيەتنىڭ سىياسىي ۋە ئىقتىسادىغا تەسىر كۆرسىتىدۇ ۋە رول ئويناىدۇ. ئىقتىساد ئاساس، سىياسىي ئىقتىسادنىڭ مەركەزلىك ئىپادىسى. ئۇ بۇ ئاساسىي نۇقتىنىنەزەرگە ئاساسەن كۆپلىگەن يېراق كەلگۈسى ئەھمىيەتكە ئىگە مۇھىم ئىدىيەلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى. ئىدىيەۋى سىياسىي خىزمەت جەھەتتە، ئىدىيەۋى سىياسىي خىزمەت ئىقتىسادىي خىزمەت ۋە باشقا خىزمەتلەرنىڭ جان تومۇرى، سىياسىي بىلەن ئىقتىسادىي خىزمەتنىڭ بىرلىكى، سىياسىي بىلەن تېخنىكىنىڭ بىرلىكى پرىنسىپىنى يولغا قويۇش كېرەك. ئىدىيەۋى خىزمەتنىڭ بىر مۇھىم ۋەزىپىسى كىشىلەرنىڭ توغرا مەيدان، نۇقتىنىنەزەر، ئۇسۇلىنى تىكلىشىگە، كىشىلەرنىڭ دۇنياني بىلىش ۋە دۇنيانى ئۆزگەرتىش ئىقتىدارىنى يۇقىرى كۆتۈرۈشىگە ياردەم بېرىش؛ ئىدىيەۋى سىياسىي خىزمەت چوقۇم سۆز بىلەن قايىل قىلىپ تەربىيىلەش ئۇسۇلىنى قوللىنىشى كېرەك. ماۋ زېدۇڭ تەكىتلەپ: «توغرا

سىياسىي كۆزقاراشنىڭ بولمىغانلىقى جان بولمىغانلىق بىلەن باراۋەر»[1] دەپ كۆرسەتتى. مەدەنىيەت خىزمىتىنى جەھەتتە ئۇ مىللىي، ئىلمىي، ئاممىۋى مەدەنىيەتنىڭ راۋاجلاندۇرۇش ئىدىيىسىنى بارچە گۈللەر تەكشى ئېچىلىش، ھەممە ئېقىملار بەس - بەستە سايراش، قەدىمكىنى ھازىرقى ئۈچۈن خىزمەت قىلدۇرۇش، چەت ئەلنىڭكىنى جۇڭگو ئۈچۈن خىزمەت قىلدۇرۇش فاڭجېننىڭ يولغا قويۇشنىڭ ئوتتۇرىغا قويدى. زىيالىلار مەسلىسىدە ئۇ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: زىيالىيلار ئىنقىلاب ۋە قۇرۇلۇشتا مۇھىم روللارغا ئىگە، زىيالىيلار ئىشچىلار ۋە ئەمگەكچى خەلقنىڭ بىر قىسمىغا ئايلاندى. زىيالىيلار ئىشچىلار ۋە دېھقانلار بىلەن بىرلىشىش، ھەم قىزىللىشىش، ھەم ئىختىساسلىشىش يولىدا مېڭىشى، ماركسىزم - لېنىنىزمنى ئۆگىنىشى، جەمئىيەتنى ئۆگىنىشى ۋە خىزمەت ئەمەلىيىتى جەريانىدا پرولېتارىياتلىق دۇنياقاراش ئىدىيىسىنى تىكلىشى لازىم. ئۇ: «نېمە ئۈچۈن ئادەم مەسلىسى بىر تۈپ مەسىلە، پرىنسىپ مەسىلىسى» دەپ كۆرسىتىپ، پۈتۈن نىيەت، پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلىش، ئىنقىلابىي خىزمەتلەرگە يۈكسەك مەسئۇل بولۇش، جاپا - مۇشەققەتكە چىداپ كۆرەش قىلىش ۋە ئۆلۈمدىن قورقماسلىق كېرەكلىكىنى تەكىتلىدى.

(6) پارتىيە قۇرۇلۇشى توغرىسىدىكى نەزەرىيە. جۇڭگودەك پرولېتارىياتنىڭ سانى ئىنتايىن ئاز، دېھقانلار ۋە باشقا ئۇششاق بۇرژۇئازىيە نوپۇسىنىڭ كۆپ قىسمىنى ئىگىلىگەن بۇنداق دۆلەتتە بىر كەڭ ئاممىۋىلىققا ئىگە ماركسىزملىق پرولېتارىيات پارتىيىسىنى قۇرۇش ئىنتايىن مۇشكۈل ۋەزىپە. ماۋ زېدۇڭنىڭ پارتىيە قۇرۇش توغرىسىدىكى تەلىماتى بۇ مەسىلىنى

---

① «ماۋ زېدۇڭ ئەسەرلىرىدىن تاللانما»، خەنزۇچە نەشرى، 2 - توم، 780 - بەت.

مۇۋەپپەقىيەتلىك ھەل قىلدى. دېڭ شياۋپىڭ مۇنداق دەيدۇ: «لېنىننىڭ پارتىيە قۇرۇش تەلىماتىنى راۋاجلاندۇرۇپ كامالەتكە يەتكۈزگەن كىشى يولداش ماۋزېدۇڭ.»[1] بۇ نەزەرىيىنىڭ مەزمۇنى ئىنتايىن مول، ئۇنىڭ يادروسى پارتىيە قۇرۇلۇشى بىلەن سىياسىي لۇشىيەننىڭ توغرا ھەل قىلىنىشىنى زىچ بىرلەشتۈرۈش. ئۇنىڭ مۇھىم مەزمۇنلىرى: بىرىنچى، ئىدىيە جەھەتتە پارتىيە قۇرۇشقا ئالاھىدە ئەھمىيەت بېرىلگەن. پارتىيە ئەزالىرى تەشكىلىي جەھەتتە پارتىيىگە كىرىپلا قالماستىن، ئىدىيە جەھەتتىمۇ پارتىيىگە كىرىش، پرولېتارىياتلىق ئىدىيە بىلەن ھەر خىل غەيرىي پرولېتارىيات ئىدىيىسىنى ئۆزگەرتىش ۋە بويسۇندۇرۇشقا دائىم دىققەت قىلىش كېرەكلىكى ئوتتۇرىغا قويۇلغان. ئىككىنچى، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنى نەزەرىيە بىلەن ئەمەلىيەتنى بىرلەشتۈرۈش ئىستىلى، خەلق ئاممىسى بىلەن زىچ ئالاقە باغلاش ئىستىلى ھەمدە ئۆز - ئۆزىنى تەنقىد قىلىش ئىستىلىدىن ئىبارەت ئۆچ چوڭ ئېسىل ئىستىلنى شەكىللەندۇردى. مانا بۇلار جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ باشقا ھەرقانداق پارتىيىدىن پەرقلىنىدىغان ناھايىتى روشەن بەلگىسى، دەپ كۆرسەتتى. ئۇچىنچى، تارىختا پارتىيە ئىچىدىكى كۆرەشتە ساقلانغان «شەپقەتسىز كۆرەش ئېلىپ بېرىش» تىن ئىبارەت «سولچىل» خاتالىققا قارىتا، «ئۆتمۈشتىكىدىن ساۋاق ئېلىپ كېيىنكىگە ئىبرەت قىلىش، كېسەلنى داۋالاپ ئادەمنى قۇتقۇزۇش» تىن ئىبارەت توغرا فاكتىن ئوتتۇرىغا قويۇلدى. پارتىيە ئىچىدىكى كۆرەشتە ھەم ئىدىيىنى ئايدىڭلاشتۇرۇش ھەم يولداشلارنى ئىتتىپاقلاشتۇرۇش مەقسىتىگە يېتىش تەكتىلىنىپ، پۈتۈن پارتىيە تەنقىد ۋە ئۆز - ئۆزىنى تەنقىد قىلىش ئارقىلىق ماركسىزم - لېنىنىزملىق ئىدىيىۋى تەربىيە ئېلىپ بېرىشتەك

① «دېڭ شياۋپىڭ ماقالىلىرىدىن تاللانما»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 92 - بەت.

ئىستىل تۈزىتىش شەكلى بارلىققا كەلدى. تۆتىنچى، ھاكىمىيەت يۈرگۈزۈۋاتقان پارتىيىنىڭ پارتىيە قۇرۇلۇشىنى كۈچەيتىش كېرەكلىكى توغرىسىدىكى ئىدىيە ئوتتۇرىغا قويۇلدى. دۆلىتىمىز قۇرۇلۇش ھارپىسىدا ۋە دۆلىتىمىز قۇرۇلغاندىن كېيىن، پارتىيىمىزنىڭ پۈتۈن مەملىكەت ھاكىمىيىتىگە رەھبەرلىك قىلىدىغان پارتىيە ئىكەنلىكىنى نەزەردە تۇتۇپ، ماۋ زېدۇڭ كەمتەر، ئېھتىياتچان بولۇش، مەغرۇرلۇق ۋە ئالدىراقسانلىقتىن ساقلىنىش، جاپاغا چىداپ كۈرەش قىلىش ئىستىلىدا ئىزچىل چىڭ تۇرۇش، بۇرژۇئازىيىنىڭ چىرىتىشىدىن ھوشيار بولۇش، ئاممىدىن ئايرىلىپ قېلىشتەك بيۇروكراتلىققا قارشى تۇرۇشنىڭ لازىملىقىنى كۆپ قېتىم تەكىتلىدى.

3. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ جانلىق روھى

ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ جانلىق روھى ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ ھەرقايسى تەرەپلەردىكى مەزمۇنلىرى ئىچىدىكى مەۋقە، نۇقتىئىنەزەر ۋە ئۇسۇللارغا سىڭدۈرۈلۈپ، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ ئىلمىي نەزەرىيىسىنى بىر پۈتۈن ئورگانىك گەۋدىگە ئايلاندۇردى. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ جانلىق روھى ھەقمەقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدەش، ئاممىۋى لۇشيەن، مۇستەقىل - ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇشتىن ئىبارەت ئۇچ ئاساسىي تەرەپنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

ماۋ زېدۇڭ جۇڭگو ئىنقىلابىغا رەھبەرلىك قىلىش جەريانىدا، ئەزەلدىن ماركسىزم - لېنىنىزمنى دوگمىلاشتۇرۇش، كوممۇنىستىك ئىنتېرناتسىئونالىنىڭ قارارى ۋە سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ تەجرىبىلىرىنى ئىلاھىيلاشتۇرۇۋېتىش خاھىشىغا قارشى تۇرۇپ، ماركسىزم - لېنىنىزملىق مەيدان، نۇقتىئىنەزەر ۋە ئۇسۇللارنى ئىگىلەشكە ئالاھىدە ئەھمىيەت بېرىشنىڭ

لازىملىقىنى تەكىتلەپ كەلگەن. ئۇ «يولداشلىرىمىزنى ماركسىزم - لېنىنىزم مەيدانى، نۇقتىئىنەزىرى ۋە ئۇسۇلىنى قوللىنىشنى ئۆگىنىۋېلىپ، جۇڭگونىڭ تارىخى، جۇڭگونىڭ ئىقتىساد، سىياسىي، ھەربىي ئىشلىرى ۋە مەدەنىيىتىنى ئەستايىدىل تەتقىق قىلىشقا، ھەربىر مەسىلە ئۈستىدە تەپسىلىي ماتېرىياللارغا ئاساسەن كونكرېت تەھلىل يۈرگۈزۈپ ئاندىن نەزەرىيىۋى خۇلاسە چىقىرىشقا»[1] چاقىردى. ماۋ زېدۇڭنىڭ بۇ ئىدىيىسى دىئالېكتىك ماتېرىيالىزم ۋە تارىخىي ماتېرىيالىزملىق روھىنى تولۇق گەۋدىلەندۈردى. ماركسىزم - لېنىنىزملىق مەيدان، نۇقتىئىنەزەر ۋە ئۇسۇلىنى پارتىيىنىڭ بارلىق خىزمەتلىرىگە تەتبىقلاپ، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئۇزاق مۇددەتلىك ئەمەلىيىتىدە جۇڭگو كوممۇنىستلىرىنىڭ ئالاھىدىلىكىگە ئىگە بولغان ھەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدەش، ئاممىۋى لۇشىەن، مۇستەقىل - ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇشتىن ئىبارەت ئۇچ جەھەتتىكى ئاساسىي نۇقتىئىنەزەرنى شەكىللەندۈردى. بۇ ئاساسىي نۇقتىئىنەزەرلەر ماۋ زېدۇڭنىڭ بارلىق ئىلمىي ئەسەرلىرىدە گەۋدىلەندى، جۇڭگو كوممۇنىستلىرىنىڭ ئىنقىلابىي پائالىيەتلىرىدە گەۋدىلەندى.

(1) ھەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدەش. ھەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدەش ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ جەۋھىرى. ھەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدەش دېگەنلىك، ھەممىدە ئەمەلىيەتنى چىقىش قىلىش، نەزەرىيىنى ئەمەلىيەتكە تەتبىقلاش، ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ ئومۇمىي قائىدىلىرىنى جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ كونكرېت ئەمەلىيىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈش دېگەنلىك. جۇڭگونىڭ دۆلەت ئەھۋالىغا بولغان تونۇشنى ئۇزلۇكسىز چوڭقۇرلاشتۇرۇش، جەمئىيەت تەرەققىياتىنىڭ

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۈيغۇرچە نەشرى، 3 - توم، 1599 - بەت.

ئوبيېكتىپ قانۇنىيەتنىى تەتقىق قىلىپ ۋە ئىگىلەپ، جۇڭگونىڭ ئەھۋالىغا ئۇيغۇن ئىنقىلاب ۋە قۇرۇلۇش يولىنى تېپىپ چىقىش، پارتىيەنىڭ خەلقە رەھبەرلىك قىلىپ جۇڭگونى ئۆزگەرتىش، جۇڭگونى قۇرۇش ئىستراتېگىيىلىك تەدبىرىنى بەلگىلەپ، تارىخنىڭ ئىلگىرىلىشىگە تۈرتكە بولىدىغان نىشانىنى ئىشقا ئاشۇرۇش دېگەنلىك.

ھەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدەش — ماۋ زېدۇڭ تەشەببۇس قىلغان جۇڭگو كوممۇنىستلىرىنىڭ ماركسىزملىق ئىدىيەۋى لۇشىيەنى. بۇ ئىدىيەۋى لۇشىەن جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى رەھبەرلىك قىلغان جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئۇزاق مۇددەتلىك ئەمەلىيىتىدە پەيدىنپەي شەكىللەنگەن. ماۋ زېدۇڭ ماركسىزمنى جۇڭگو جەمئىيىتى ۋە جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئەمەلىيىتىدىن ئايرىلغان ھالدا تەتقىق قىلىشقا ئەزەلدىن قارشى تۇردى. 1930 - يىلى ئۇ كىتابازلىققا قارشى تۇرايلى، تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىش بارلىق خىزمەتلەرنىڭ بىرىنچى قەدىمى دېگەننى تەكىتلەپ، «تەكشۈرمىگەننىڭ پىكىر قىلىش ھوقۇقى يوق» دەپ ئوتتۇرىغا قويدى. 1938 - يىلى 10 - ئايدا، ماۋ زېدۇڭ پارتىيەنىڭ 6 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 6 - ئومۇمىي يىغىنىنىڭ دوكلاتىدا، ھەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدەش دېگەن ئۇقۇمنى تۇنجى قېتىم ئوتتۇرىغا قويدى. ئۇ مۇنداق دېدى: «كومپارتىيە ئەزالىرى ھەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدەشتە نەمۇنە بولۇشى، شۇنداقلا يىراقنى كۆرۈشتە نەمۇنە بولۇشى لازىم. چۈنكى، پەقەت ھەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدىگەندىلا، بەلگىلەنگەن ۋەزىپىنى ئورۇندىغىلى بولىدۇ؛ پەقەت يىراقنى كۆرگەندىلا، ئالغا ئىلگىرىلەش نىشانىنى يوقىتىپ قويمايدۇ.»[1] 1941 - يىلى 5 - ئايدا، ماۋ زېدۇڭ يەنە «ئۆگىنىشىمىزنى

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 1042 - بەت.

ئۆزگەرتەيلى» دېگەن ماقالىسىدە ھەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدەشكە قارىتا ئىلمىي چۈشەنچە بېرىپ مۇنداق دېگەنىدى: «ئەمەلىيەت — ئوبيېكتىپ مەۋجۇت بولۇپ تۇرغان ھەممە شەيئى، ھەقىقەت — ئوبيېكتىپ شەيئىلەرنىڭ ئىچكى باغلىنىشى، يەنى قانۇنىيىتى، ئىزدىنىش بىزنىڭ تەتقىق قىلىشىمىز.»[1] ئۇ كەسكىنلىك بىلەن ئۇنداق ئەمەلىيەتتىن ئايرىلغان سۇبيېكتىپچىلىق كوممۇنىستىك پارتىيىنىڭ چوڭ دۈشمىنى، خەلقنىڭ چوڭ دۈشمىنى، پارتىيەۋىلىكنىڭ ساپ بولمىغانلىقىنىڭ ئىپادىسى دەپ كۆرسەتتى. بۇ مۇپەسسەل بايانلار دوگماتىزمنىڭ ئاسارىتىنى بۇزۇپ تاشلاپ، خەلقنىڭ ئىدىيىسىنى زور دەرىجىدە ئازاد قىلدى. 1941 - يىلى قىشتا، ماۋ زېدۇڭ يەنىمۇ پارتىيە مەكتىپى ئۈچۈن يېزىپ بەرگەن «ھەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدەش» تۆت چوڭ خەتلىك بېغىشلىمىسى پارتىيە مەكتىپىنىڭ دەرۋازىسىدا قەد كۆتۈرۈپ تۇرماقتا. بۇ پۈتۈن پارتىيىنى ھەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدەشتىن ئىبارەت ئىدىيىۋى لۇشىيەننىڭ يېتەكچىلىكىدە، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ مەسىلىلىرىنى توغرا تونۇش ۋە ھەل قىلىشقا چاقىرىق قىلدى. ماۋ زېدۇڭنىڭ تەشەببۇسى بىلەن ھەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدەشتىن ئىبارەت پارتىيىنىڭ ئىدىيىۋى لۇشىيەنى پەيدىنپەي تىكلەندى.

ماۋ زېدۇڭنىڭ پەلسەپە ئەسەرلىرى ۋە باشقا مول پەلسەپە ئىدىيىسىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ئەسەرلىرىنىڭ ھەممىسى ھەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدەش ئىدىيىسىنىڭ نۇرىنى چاقناتتى، ماركسىزملىق بىلىش نەزەرىيىسى ۋە دىئالېكتىكىنى چوڭقۇر شەرھلىدى ۋە بېيىتتى. ئۇ ئالاھىدە شەرھلىگەن دىئالېكتىك ماتېرىيالىزمنىڭ بىلىش نەزەرىيىسى پائالىيەتچان ئىنقىلابىي ئىنكاس نەزەرىيىسى بولۇپ، ئاساس ۋە ئوبيېكتىپ ئەمەلىيەتكە

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۈيغۇرچە نەشرى، 3 - توم، 1576 - بەت.

ئۇيغۇن بولغان ئاڭلىق پائالىيەتچانلىقىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇشنى ئالاھىدە تەكىتلىدى. ئۇ ئىجتىمائىي ئەمەلىيەتنى ئاساس قىلىپ، دىئالېكتىك ماتېرىيالىزمنىڭ بىلىشنىڭ مەنبەسى، بىلىشنىڭ تەرەققىيات جەريانى، بىلىشنىڭ مەقسىتى، ھەقىقەتنىڭ ئۆلچىمى توغرىسىدىكى نەزەريىسىنى مۇپەسسەل، سىستېمىلىق بايان قىلدى. توغرا بولغان بىلىشنىڭ شەكىللىنىشى ۋە تەرەققىياتى ھەمىشە ماددىدىن روھقا، روھتىن ماددىغا، يەنى ئەمەلىيەتتىن بىلىشكە، بىلىشتىن ئەمەلىيەتكە ئۆتۈشتەك كۆپ قېتىملىق تەكرارلىنىش جەريانىغا ئېھتىياجلىق ئىكەنلىكىنى كۆرسەتتى. ھەقىقەت سەپسەتە بىلەن سېلىشتۇرۇلۇش ئارقىلىق مەۋجۇت بولىدۇ، كۆرەش قىلىش ئارقىلىق راۋاجلىنىدۇ. ھەقىقەتنىڭ چېكى يوق. بىلىشنىڭ توغرا - خاتالىقى، يەنى بىلىشنىڭ ئوبىېكتىپ ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن بولغان - بولمىغانلىقى ئەڭ ئاخىر ئىجتىمائىي ئەمەلىيەت ئارقىلىق ھەل قىلىنىدۇ. ماۋ زېدۇڭ ماركسىزم دىئالېكتىكىسىنىڭ يادروسى — قارىمۇ قارشىلىقنىڭ بىرلىك قانۇنىيىتىنى شەرھىلىدى ۋە راۋاجلاندۇردى. ئۇ ئوبىېكتىپ شەيئىلەر زىددىيىتىنىڭ ئومۇمىيلىقىنى تەتقىق قىلىپلا قالماي، بەلكى ئەڭ مۇھىمى ئۇنىڭ ئالاھىدىلىكىنى تەتقىق قىلىش، خاراكتېرى ئوخشىمايدىغان زىددىيەتنى ئوخشىمىغان ئۇسۇلنى قوللىنىپ ھەل قىلىش كېرەكلىكىنى كۆرسەتتى. شۇڭلاشقا، دىئالېكتىكىنى ئۆلۈك ھالدا يادلاپ ئىشلىتىدىغان فورمۇلا دەپ قارىماستىن، بەلكى ئۇنى ئەمەلىيەت بىلەن، تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىش بىلەن زىچ بىرلەشتۈرۈپ، جانلىق تەتبىقلاش كېرەك. ئۇ پەلسەپىنى پرولېتارىيات ۋە خەلق ئاممىسىنىڭ دۇنيانى بىلىش ۋە دۇنيانى ئۆزگەرتىشىدىكى ھەقىقىي ئۆتكۈر قورالغا ئايلاندۇرۇش كېرەكلىكىنى تەكىتلىدى.

(2) ئاممىۋى لۇشيەن. ئاممىۋى لۇشيەن — ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ خەلق تارىخىنىڭ يارانقۇچىسى ئىكەنلىكى توغرىسىدىكى قائىدىلىرىنى پارتىيىنىڭ پۈتكۈل پائالىيەتلىرىدە سىستېمىلىق تەتبىقلاپ شەكىللەندۈرگەن پارتىيىنىڭ تۇنجى خىزمەت لۇشيەنى. ئاممىۋى لۇشيەن ھەممە ئىشتا ئاممىنى كۆزدە تۇتۇش، ھەممە ئىشتا ئاممىغا تايىنىشتىن ئىبارەت.

پارتىيىنىڭ ئاممىۋى لۇشيەنى ئوخشاشلا ئۇزاق مۇددەتلىك ئىنقىلابىي پائالىيەت جەريانىدا تەدرىجىي شەكىللەنگەن ۋە راۋاجلانغان. 1929 - يىلى 9 - ئايدا جۇ ئېنلەي «جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ قىزىل 4 - ئارمىيىنىڭ ئالدىنقى سەپ كومىتېتىغا يوليورۇق خېتى» دە قىزىل ئارمىيە بىلەن ئاممىنىڭ مۇناسىۋىتىنى مەخسۇس شەرھلەپ، «ئاممىۋى لۇشيەن» دېگەن ئۇقۇمنى تۇنجى قېتىم قوللاندى. 1934 - يىلى 1 - ئايدا ماۋ زېدۇڭ «ئاممىنىڭ تۇرمۇشىغا كۆڭۈل بۆلەيلى، خىزمەت ئۇسۇلىغا دىققەت قىلايلى» دېگەن ئەسىرىدە ئاممىغا ئىشىنىش، ئاممىغا تايىنىش نۇقتىئىنەزىرىنى شەرھلىدى. ئۇ مۇنداق دەيدۇ: «ئىنقىلابىي ئۇرۇش ئاممىنىڭ ئۇرۇشى، ئۇرۇشنى پەقەت ئاممىنى سەپەرۋەر قىلغاندىلا ئېلىپ بارغىلى بولىدۇ، ئۇرۇشنى پەقەت ئاممىغا يۆلەنگەندىلا ئېلىپ بارغىلى بولىدۇ.»[1] 1943 - يىلى 6 - ئايدا ماۋ زېدۇڭ «رەھبەرلىك ئۇسۇلىغا دائىر بىرقانچە مەسىلە» دېگەن ئەسىرىدە، «ئاممىدىن ئېلىپ ئاممىغا قايتۇرۇش»، «مەركەزلەشتۈرۈپ، قەتئىي ئىجرا قىلىش» تىن ئىبارەت توغرا رەھبەرلىك ئۇسۇلى، يەنى ئاممىۋى لۇشيەن خىزمەت ئۇسۇلىنى ئىلمىي شەرھلىدى. 1945 - يىلى ماۋ زېدۇڭ جۇڭگو

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۈيغۇرچە نەشرى، 1 - توم، 274 - بەت.

كوممۇنستىك پارتىيىسىنىڭ مەملىكەتلىك 7 - قۇرۇلتىيىدا قىلغان «بىرلەشمە ھۆكۈمەت ھەققىدە» دېگەن سىياسىي دوكلاتىدا، «كەڭ خەلق ئاممىسى بىلەن ئەڭ زىچ مۇناسىۋەت باغلاش، پۈتۈن نىيەت، پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلىش، بىردەممۇ خەلق ئاممىسىدىن ئايرىلماسلىق ئىستىلىنى، جۈملىگو كوممۇنستلىرىنىڭ باشقا ھەرقانداق پارتىيىدىن پەرقلىنىدىغان روشەن بەلگىسىدۇر» دىدى. لىۇ شاۇچى پارتىيە نىزامنامىسىگە تۈزىتىش كىرگۈزۈش توغرىسىدا بەرگەن دوكلاتىدا ئېنىق قىلىپ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: «پارتىيىنىڭ ئاممۇي لۇشىەنى — پارتىيىمىزنىڭ تۈپ سىياسىي لۇشىەنى، شۇنداقلا پارتىيىمىزنىڭ تۈپ تەشكىلىي لۇشىەنى.»[1] پارتىيىنىڭ 7 - قۇرۇلتىيى ئاممۇي لۇشىەننى پارتىيە نىزامنامىسىگە كىرگۈزۈپ، جۈملىگو كوممۇنستىك پارتىيىسىنىڭ تۈپ خىزمەت لۇشىەنى قىلىپ بېكىتتى.

ھەممىدە خەلقنىڭ مەنپەئىتىنى چىقىش قىلىش، پۈتۈن نىيەت، پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلىش — جۈملىگو كوممۇنستىك پارتىيىسىنىڭ تۈپ مەقسىتى. ھەممە ئىشتا ئاممىنى كۆزدە تۇتۇش، ھەممە ئىشتا خەلق ئاممىسىغا مەسئۇل بولۇش — پارتىيىنىڭ ئاممۇي لۇشىەننىڭ تۈپ چىقىش نۇقتىسى. جۈملىگو كوممۇنستىك پارتىيىسى بىلەن خەلق ئاممىسىنىڭ تۈپ مەنپەئىتى تامامەن بىردەك. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەيدۇ: «بىزنىڭ بۇ قوشۇنىمىز تامامەن خەلقنى ئازادلىققا چىقىرىشنى كۆزلەيدۇ، ئۇزۇل - كېسىل خەلق مەنپەئىتى ئۈچۈن ئىشلەيدۇ.»[2] شۇڭلاشقا كوممۇنستلارنىڭ بارلىق سۆز - ھەرىكىتى چوقۇم كەڭ خەلق ئاممىسىنىڭ ئەڭ زور مەنپەئىتىگە

---

① «لىۇ شاۇچى تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 1 - توم، 568 - بەت.

② «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 3 - توم، 1951 - بەت.

ئۇيغۇن كېلىشى، كەڭ خەلق ئاممىسىنىڭ ھىمايىسىگە ئېرىشىشنى ئەڭ يۇقىرى ئۆلچەم قىلىشى كېرەك. خەلق ئاممىسىغا مەسئۇل بولۇش ئۈچۈن، كوممۇنىستلار چوقۇم ھەر ۋاقىت ھەقىقەتتە چىڭ تۇرۇشقا تەييار تۇرۇشى ۋە ھەر ۋاقىت خاتالىقىنى تۈزىتىشكە تەييار تۇرۇشى كېرەك.

خەلق ئاممىسىغا ئىشىنىش، خەلق ئاممىسىغا تايىنىش، ئۇلارنىڭ ئۆزىنى ئۆزى ئازاد قىلالايدىغانلىقىغا ئىشىنىش، ئۇلارنىڭ تارىخنى ياراتقۇچى ئىكەنلىكىگە ئىشىنىش — جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ ماركسىزملىق تارىخىي ماتېرىيالىزمدا چىڭ تۇرۇشتىكى تۈپ نۇقتىئىنەزىرى. ماۋ زېدۇڭ كۆپ قېتىم: ئاممىا ھەقىقىي قەھرىمان، خەلق ئاممىسى چەكسىز ئىجاد قىلىش كۈچىگە ئىگە، «خەلق، پەقەت خەلقلا دۇنيا تارىخىنى يارىتىدىغان ھەرىكەتلەندۈرگۈچ كۈچ»[1] دەپ كۆرسەتتى. بىز پەقەت خەلققە تايىنىپ، خەلقنىڭ ئىجاد قىلىش كۈچىنىڭ پۈتمەس - تۈگىمەس ئىكەنلىكىگە قەتئىي ئىشەنگەندىلا ئاندىن خەلققە ئىشىنىپ، خەلق بىلەن ئىچقويۇن - تاشقويۇن بولغىلى، ھەرقانداق قىيىنچىلىقنى يەڭگىلى، ھەرقانداق دۇشمەننىڭ ئەڭ ئاخىر بىزنى ئەمەس، بەلكى بىزنىڭ ئۇلارنى يېڭىشىمىزنى ئىشقا ئاشۇرغىلى بولىدۇ.

ئاممىدىن ئىبلىپ ئاممىغا قايتۇرۇش — جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ ئىلمىي رەھبەرلىك ئۇسۇلى ۋە خىزمەت ئۇسۇلى. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ كۆرسىتىدۇ: «ئاممىدىن مەركەزلەشتۈرۈپ يەنە ئاممىغا قايتۇرۇپ، قەتئىي ئىجرا قىلىش، شۇنىڭ بىلەن توغرا رەھبەرلىك پىكرىنى شەكىللەندۈرۈش تۈپ رەھبەرلىك ئۇسۇلى.»[2] ئاممىغا

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 3 - توم، 1998 - بەت.
② «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 3 - توم، 1754 - بەت.

رەھبەرلىك قىلىپ، بارلىق ئەمەلىي خىزمەتلەرنى ئېلىپ بېرىشتا، توغرا رەھبەرلىك پىكرىگە ئىگە بولۇش، چوقۇم ئاممىدىن ئېلىپ ئاممىغا قايتۇرۇش، رەھبەرلىك بىلەن ئاممىنى بىرلەشتۈرۈش، ئومۇمىي چاقىرىق بىلەن ئايرىم يېتەكچىلىكنى بىرلەشتۈرۈشنى يولغا قويۇش كېرەك. يەنى ئاممىنىڭ پىكرىنى مەركەزلەشتۈرۈپ سىستېمىلىق پىكىرگە ئايلاندۇرۇپ، يەنە ئاممىغا قايتۇرۇپ قەتئىي ئىجرا قىلىش، بۇ پىكىرلەرنىڭ توغرا ياكى ناتوغرىلىقىنى ئاممىنىڭ ھەرىكىتىدە سىناش لازىم. مۇشۇ تەلىمات چەكسىز تەكرارلىنىۋەرگەندە رەھبەرلىكىنىڭ بىلىشى تېخىمۇ توغرا، تېخىمۇ جانلىق بولىدۇ، تېخىمۇ بېيىيدۇ. شۇنداق قىلىپ ماۋ زېدۇڭ ماركسىزملىق بىلىش نەزەرىيىسىنى پارتىيىنىڭ ئاممىۋى لۇشيەنى بىلەن بىرلىككە كەلتۈردى.

(3) مۇستەقىل - ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇش. مۇستەقىل - ئۆزىگە ئوزى خوجا بولۇش پرىنسىپى جۇڭگونىڭ ئەمەلىيىتىنى چىقىش قىلىپ، ئاممىغا تايىنىپ ئىنقىلاب ۋە قۇرۇلۇش ئېلىپ بارغانلىقىنىڭ مۇقەررەر يەكۈنى. مۇستەقىل - ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇش — مىللىي مۇستەقىللىقنى، دۆلەتنىڭ ئىگىلىك ھوقۇقىنى قەتئىي تەۋرەنمەي قوغداش، مەۋقەنى ئۆز كۈچىمىزگە تايىنىش ئاساسىغا قۇرۇش، شۇنىڭ بىلەن بىرگە، چەتنىڭ ياردىمىنى ئاكتىپلىق بىلەن قولغا كەلتۈرۈش، چەت ئەلنىڭ بىزگە پايدىلىق بولغان بارلىق ئىلغار تېخنىكىسىنى ئۆگىنىشنى كۆرستىدۇ.

مۇستەقىل - ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇش پرىنسىپى دوگماتىزمغا قارشى تۇرۇش جەريانىدا جۇڭگو ئىنقىلابىي كۆرىشىنىڭ تەجرىبىلىرىنى يەكۈنلەش ئاساسىدا تەدرىجىي شەكىللەنگەن. ماۋ زېدۇڭنىڭ «كىتابازلىققا قارشى تۇرايلى» دېگەن ئەسىرىدىكى «جۇڭگو ئىنقىلابىي كۆرىشىنىڭ غەلىبىسى

جۇڭگودىكى يولداشلارنىڭ جۇڭگو ئەھۋالىنى چۈشىنىشىگە تايىنىش ئارقىلىق قولغا كېلىدۇ» دېگەن بۇ دانا سۆزى مۇستەقىل - ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇش ئىدىيىسىنى ئېنىق ئىپادىلىدى. 1935 - يىلى 1 - ئايدا زۇنيى يىغىنىنىڭ ئېچىلغانلىقى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ لۇشىەنى ۋە رەھبەرلىك مەسىلىسىنى مۇستەقىل - ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولغان ھالدا ھەل قىلغانلىقىنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك ئەمەلىيىتى. ماۋ زېدۇڭ مۇستەقىل - ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇشنى شەرھلەش بىلەن بىر ۋاقىتتا، يەنە ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ئىش كۆرۈش فاكتىچىنىمۇ ئوتتۇرىغا قويدى. 1939 - يىلى 9 - ئايدا ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: «جۇڭگونىڭ ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇشى ئاساسلىقى ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ئىش كۆرۈشكە تايىنىلدى.» ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇش غەلىبە قىلىش ھارپىسىدا، 1945 - يىل 8 - ئاينىڭ 13 - كۈنى ماۋ زېدۇڭ يەنىمۇ كادىرلار يىغىنىدا نۇتۇق سۆزلەپ مۇنداق دەپ تەكىتلىدى: «بىزنىڭ فاكتىچىنىمىز قانداق ئاساسىي نۇقتا ئۈستىگە قويۇلۇشى كېرەك؟ ئۆز كۈچىمىزدىن ئىبارەت ئاساسىي نۇقتا ئۈستىگە قويۇلۇشى كېرەك. بۇ ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ئىش كۆرۈش دېيىلىدۇ.» «بىز ئۆزىمىز تەشكىللىگەن كۈچكە تايىنىپ، جۇڭگو ۋە چەت ئەلدىكى بارلىق ئەكسىيەتچىلەرنى مەغلۇب قىلالايمىز.»①

مۇستەقىل - ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇش، ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ئىش كۆرۈش بىر ئومۇمىي پرىنسىپ. گەرچە پرولېتارىيات ئىنقىلابى خەلقئارالىق ئىش بولۇپ، ھەرقايسى ئەل پرولېتارلىرىنىڭ ئۆزئارا ياردىمىگە موھتاج بولسىمۇ، لېكىن بۇ ئىشنى ۋۇجۇدقا چىقىرىشتا ئالدى بىلەن ھەرقايسى ئەل

① «ماۋ زېدۇڭ قاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 4 - توم، 2181 - بەت.

پرولېتارلىرى ئۆز دۆلىتىنى چىقىش قىلىپ، ئۆز دۆلىتىدىكى ئىنقىلابىي كۈچ ۋە خەلق ئاممىسىنىڭ تىرىشچانلىقىغا تايىنىپ، ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ ئومۇمىي قائىدىلىرىنى ئۆز دۆلىتى ئىنقىلابىنىڭ كونكرېت ئەمەلىيىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈپ، ئۆز دۆلىتىنىڭ ئىنقىلابىي ئىشلىرىنى ياخشى ئېلىپ بېرىشقا موھتاج بولىدۇ. ھەرقايسى ئەل پرولېتارىيات پارتىيىلىرى ئىنقىلاب ۋە قۇرۇلۇشنىڭ غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈرمەكچى بولىدىكەن، بۇ پرىنسىپقا ئەمەل قىلىشى لازىم.

مۇستەقىل - ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇش، ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ئىش كۆرۈش پرىنسىپىدا چىڭ تۇرۇش، جۇڭگودەك ئىقتىسادى، مەدەنىيىتى ئارقىدا قالغان بۇنداق چوڭ دۆلەتتە ئىنتايىن زۆرۈر. ماۋ زېدۇڭ بىزنىڭ فاڭجېنىمىز ئۆز كۈچىمىزدىن ئىبارەت ئاساس ئۇستىگە قويۇلۇشى ۋە جۇڭگونىڭ ئەھۋالىغا ئۇيغۇن كېلىدىغان تەرەققىيات يولىنى ئۆزىمىز تېپىپ چىقىشىمىز كېرەكلىكىنى، ئاساسلىقى ئۆزىمىزنىڭ كۈچىگە تايىنىپ ئىنقىلاب ۋە قۇرۇلۇش ئىشلىرىمىزنى تەرەققىي قىلدۇرۇشىمىز كېرەكلىكىنى ئىزچىل تەكىتلىدى. ئۆزىمىزدە چوقۇم ئاخىرغىچە كۆرەش قىلىش ئىرادىسى بولۇشى كېرەك. دۆلىتىمىزدىكى يۈز مىليونلىغان خەلقنىڭ ئەقىل - پاراسىتى ۋە كۈچ - قۇدرىتىگە ئىشىنىش ۋە تايىنىشىمىز كېرەك. ئۇنداق بولمايدىكەن، مەيلى ئىنقىلاب ۋە قۇرۇلۇشتا بولسۇن، غەلىبىنى قولغا كەلتۈرگىلى بولمايدۇ، غەلىبە قىلغاندىمۇ مۇستەھكەملىگىلى بولمايدۇ. ئەلۋەتتە جۇڭگونىڭ ئىنقىلاب ۋە قۇرۇلۇشىمۇ دۇنيادىن ئايرىلالمايدۇ، ھەرقانداق ۋاقىتتا چەتنىڭ ياردىمىنى قولغا كەلتۈرۈشكە ئېھتىياجلىق، بولۇپمۇ چەت ئەلنىڭ بىزگە پايدىلىق بولغان بارلىق ئىلغار نەرسىلىرىنى ئۆگىنىشكە تېخىمۇ ئېھتىياجلىقمىز، سىرت بىلەن ئالاقە قىلماسلىق، قارىغۇلارچە چەتكە قېقىش ھەمدە ھەرقانداق چوڭ دۆلەتچىلىك ئىدىيىۋى قىلمىشىنىڭ ھەممىسى خاتا. بىراق

جۇڭگونىڭ ئىقتىسادىي مەدەنىيىتى بىرقەدەر قالاق بولسىمۇ، جۇڭگولۇقلار دۇنيادىكى ھەرقانداق چوڭ دۆلەت، كۈچلۈك دۆلەت ۋە باي دۆلەتكە مۇئامىلە قىلىشتا چوقۇم ئۆزىنىڭ مىللىي غورۇرى ۋە ئۆزىگە بولغان ئىشەنچىسىدە چىڭ تۇرۇشى، ھەرگىزمۇ نومۇسسىزلىق بىلەن خۇشامەت قىلىش، تىز پۈكۈپ خۇشامەت قىلىش ئىپادىسىنىڭ بولۇشىغا يول قويماسلىق كېرەك. دۆلىتىمىز قۇرۇلۇشتىن ئىلگىرى ۋە دۆلىتىمىز قۇرۇلغاندىن كېيىن، جۇڭگو خەلقى پارتىيە ۋە ماۋ زېدۇڭنىڭ رەھبەرلىكىدە مەيلى قانداق قىيىنچىلىققا يولۇقسۇن، مۇستەقىل - ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇش، ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ئىش كۆرۈش ئىرادىسىدىن ھېچقاچان تەۋرىنىپ باقمىغان، ھېچقانداق تاشقى بېسىم ئالدىدا تىز پۈكمىگەن بولۇپ، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ۋە جۇڭگودىكى ھەر مىللەت خەلقىنىڭ جەسۇرانە قەھرىمانلىق جاسارىتىنى ئىپادىلىدى. جۇڭگو ھەرقايسى ئەل خەلقلىرىنىڭ تىنچ بىللە تۇرۇش، باراۋەرلىكتە ئۆزئارا يارەملىشىشنى تەشەببۇس قىلىدۇ. جۇڭگو مۇستەقىل - ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇشتا چىڭ تۇرىدۇ، باشقا ئەل خەلقلىرىنىڭ مۇستەقىل - ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇش ھوقۇقىغمۇ ھۆرمەت قىلىدۇ.

§ 3 . ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ تارىخىي ئورنى

1. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ پارتىيە ئىچىدىكى يېتەكچى ئورۇنغا ئۆتۈشىنىڭ باشلىنىشى

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى دۇنياغا كېلىش

هارپىسدا، ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دېگەنىدى: «ئىزىم خۇددى بىر بايراققا ئوخشايدۇ، بايراق تىكلەنسە كۆپچىلىكتە ئاندىن نىشان بولىدۇ. قانداق يۆنىلىشكە مېڭىشنى بىلەلەيدۇ.»[1]

1997 - يىلى 5 - ئايدا، جياڭ زېمىن دېڭ شياۋپىڭ نەزەريىسى بايرىقىنى ئېگىز كۆتۈرۈش مەسلىسىنى شەرھلىگەندە: بايراق مەسلىسى ئىنتايىن مۇھىم، بايراق يۆنىلىش دېمەكتۇر، دەپ كۆرسەتتى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى دۇنياغا كەلگەن كۈندىن باشلاپلا ماركسىزم - لېنىنىزمنى تەنتەنىلىك ھالدا ئۆزىنىڭ بايرىقى قىلدى. پارتىيىنىڭ 7 - قۇرۇلتىيى يەنە تەنتەنىلىك ھالدا ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى پارتىيىنىڭ يېتەكچى ئىدىيىسى قىلىپ بەلگىلىدى. پارتىيىنىڭ 15 - قۇرۇلتىيى يەنە تەنتەنىلىك ھالدا دېڭ شياۋپىڭ نەزەريىسىنى پارتىيىنىڭ يېتەكچى ئىدىيىسى قىلىپ بەلگىلىدى.

ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ يېتەكچى ئىدىيىسىگە ئايلىنىشىدىن ئىبارەت بۇ خىل تارىخىي ئورنى ئۇزاق مۇددەتلىك ئىنقىلابىي ئەمەلىيەتنىڭ سىنىقى. ھەقىقەت بىلەن سەپسەتە، غەلىبە بىلەن مەغلۇبىيەتنىڭ تەكرار سىلىشتۇرمىسى ئارقىلىق شەكىللەنگەن. بۇ خىل تارىخىي ئورۇننىڭ شەكىللىنىش جەريانى ماۋ زېدۇڭنىڭ پارتىيە ئىچىدىكى رەھبەرلىك ئورنىنىڭ بەلگىلىنىشى بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىك.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى دۇنياغا كەلگەن كۈندىن باشلاپلا ماركسىزم - لېنىنىزم نەزەريىسىنى ئۆزىنىڭ يېتەكچى

---

[1] «ماۋ زېدۇڭنىڭ دەسلەپكى قول يازمىلىرى»، خەلقچە نەشرى، 554 - بەت.

ئىدىيىسى قىلدى. كوممۇنىزمنى ئەملگە ئاشۇرۇشنى ئۆزىنىڭ كۆرەش نىشانى قىلدى. پارتىيىنىڭ 2 - قۇرۇلتىيى لېنىننىڭ مىللىي مۇستەملىكە مەسىلىسى توغرىسىدىكى نەزەرىيىسىنىڭ يېتەكچىلىكىدە، جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالللىق خاراكتېرىنى، ئىنقىلابنىڭ ئوبيېكتىنىڭ جاھانگىرلىك ۋە فېئودال مىللىتارىستلار ئىكەنلىكىنى، ئىنقىلابنىڭ خاراكتېرى پرولېتارىيات سوتسىيالىستىك ئىنقىلابى بولماستىن، بەلكى بۇرژۇئا دېموكراتىك ئىنقىلابى ئىكەنلىكىنى تونۇپ يېتىشكە باشلاپ، پارتىيىنىڭ دېموكراتىك ئىنقىلابىنىڭ پروگراممىسىنى تۈزۈپ چىقتى. پارتىيىنىڭ 3 - قۇرۇلتىيى گومىنداڭ ۋە كومپارتىيىدىن ئىبارەت ئىككى پارتىيە ھەمكارلىقىدىكى دېموكراتىك ئىنقىلاب بىرلىك سىپى قۇرۇش تەدبىرىنى رەسمىي قارار قىلدى.

شۇنىڭدىن كېيىن ماۋ زېدۇڭ ۋەكىللىكىدىكى كوممۇنىستلار ماركسىزم - لېنىنىزملىق نۇقتىئىنەزەرنى قوللىنىپ، جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ سىنىپىي قۇرۇلمىسى ۋە سىنىپىي مۇناسىۋەتنى تەھلىل قىلىپ، جۇڭگو دېموكراتىك ئىنقىلابىنىڭ ئاساسىي مەسىلىلىرىنى تەتقىق قىلىپ، مۇھىم نەزەرىيىۋى مۇۋەپپەقىيەتلەرگە ئېرىشتى. ماركسىزم بىلەن جۇڭگونىڭ ئەمەلىيىتىنى بىرلەشتۇرۇشنىڭ توغرا نىشانىنى گەۋدىلەندۈرۈپ بەردى. لېكىن ئومۇمەن قىلىپ ئېيتقاندا، بۇ مەزگىلدە جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ ماركسىزم نەزەرىيىسى ۋە جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئەمەلىيىتىگە نىسبەتەن بىرلىككە كەلگەن مۇكەممەل تونۇشى تېخى يېتەرلىك بولمىغانلىقتىن، چىن دۇشيۇ ۋەكىللىكىدىكى ئوڭچىل ئاغمچىلىق خاتالىقىنىڭ پارتىيىنىڭ

رەھبەرلىك ئورگىنىدىكى ھۆكۈمرانلىقىنى يېڭىلىمىگەنىدى. جۇڭگو كوممۇنىستلىرى بۈيۈك ئىنقىلاب ھەرىكىتىنىڭ غەلىبىدىن مەغلۇبىيەتكە مېڭىشىدىكى سىلىشتۇرمىسىدىن تەجرىبە ۋە ساۋاق ئېلىپ، جۇڭگونىڭ ئىنقىلابىي يولى ئۇستىدىكى يېڭى ئىزدىنىشنى باشلىدى. ماۋ زېدۇڭ ۋەكىللىكىدىكى جۇڭگو كوممۇنىستلىرى قوراللىق كۈرەشكە رەھبەرلىك قىلىش، يېزا تايانچ بازىسى قۇرۇش، يەر ئىنقىلابىنى قانات يايدۇرۇش جەريانىدا ماركسىزم نەزەريىسىنى جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئەمەلىيىتىگە ھەقىقىي يوسۇندا تەتبىقلاپ، جۇڭگوغا خاس بولغان، جانلىق، تېتىك بولغان نۇرغۇن ماركسىزملىق يېڭى تەجرىبە ۋە يېڭى نەزەريىنى ئىجاد قىلدى. مەسىلەن، ئوخشاشلا كوممۇنىستىك پارتىيە رەھبەرلىك قىلغان قوراللىق ئىنقىلاب، ئۆكتەبىر ئىنقىلابى ئالدى بىلەن شەھەرنى ئېلىش، ئاندىن يېزىلارغا يۇرۇش قىلىشتىن ئىبارەت ئىنقىلابىي يولدا ماڭغان بولسا، ماۋ زېدۇڭ قاتارلىقلار ئالدى بىلەن يېزىلارنى ئېلىش ئاندىن شەھەرلەرگە يۇرۇش قىلىشتىن ئىبارەت ئىنقىلابىي يولدا ماڭدى. شۇ ۋاقىتتا ماۋ زېدۇڭنىڭ نۇرغۇن نەزەريىە ئەسەرلىرى ۋە ئۇ بېكىتكەن نۇرغۇن فاكتىچىن - سىياسەتلەر ئىنقىلاب ئەمەلىيىتى ئارقىلىق سىنىلىپ، توغرا نەزەريىۋى پىرىنسىپ ۋە تەجرىبىلەرنىڭ يەكۈنى ئىكەنلىكى ئىسپاتلانغان. ئەمما زۇنىي يېغىنىدىن ئىلگىرى ماركسىزم - لېنىنىزمنى جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئەمەلىيىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈشنىڭ نەزەريىە مۇۋەپپەقىيەتلىرى پۈتۈن پارتىيىنىڭ ئورتاق تونۇشىغا ئايلانمىغانىدى.

زۇنىي يېغىنىدىن ئىلگىرى، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىك ئورگىنىدا ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ

ئۇچ قېتىم «سول» چىل ئاغمىچىلىق خاتالىقى يۈز بەردى. ئۇلارنىڭ ئورتاق ئالاھىدىلىكى شۇكى، جۇڭگونىڭ ئىجتىمائىي ئەمەلىيىتىنى ۋە جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئالاھىدىلىكىنى بىلمەسلىك، كوممۇنىستىك ئىنتېرناتسىئونالنىڭ قارارى ۋە سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ تەجرىبىلىرىنى ئىلاھىيلاشتۇرۇۋېتىشتىن ئىبارەت بولدى. بولۇپمۇ ۋاڭ مىڭ ۋەكىللىكىدىكى «سول» چىل دوگماتىزم ئۆزىنى «ھەقىقىي بولشېۋىكىزم» دەپ ئاتىۋالغىنى بىلەن، ئەمەلىيەتتە بولسا «كىتابىتىكى» نى شۇ بويىچە قوبۇل قىلىدىغان دوگماتىزمنىڭ تىپى ئىدى. ئۇلار ماۋ زېدۇڭ قاتارلىق كوممۇنىستلارنىڭ ئىنقىلابىي ئەمەلىيەت داۋامىدا ئىجاد قىلغان نەزەرىيە ۋە سىياسەتلىرىنى ئېتىراپ قىلمايلا قالماستىن، بەلكى پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ نامى بىلەن توسقۇنلۇق قىلدى، چەتكە قاقتى ۋە قارشى تۇردى. 1931 - يىلى 11 - ئايدا ئاتالمىش ئىنتېرناتسىئونالنىڭ لۇشېەنى ۋە مەركەز لۇشېەنىنى ئىزچىللاشتۇرۇش يۈزىسىدىن چاقىرىلغان جەنۇبىي جياڭشى يىغىنىدا ماۋ زېدۇڭنىڭ سوۋېت رايونى مەركىزىي بيۇروسىدىكى رەھبەرلىك ئورنى چەتكە قېقىلىپلا قالماستىن، بەلكى يەنە ماۋ زېدۇڭ ۋەكىللىك قىلغان توغرا لۇشېەنمۇ ئىنكار قىلىندى. 1932 - يىلى 10 - ئايغا كەلگەندە، سوۋېت رايونى مەركىزىي بيۇرونىڭ نۆدۆ يىغىنىدا ماۋ زېدۇڭنىڭ قىزىل ئارمىيىدىكى رەھبەرلىك ۋەزىپىسى يەنە ئېلىپ تاشلىنىپ، ماۋ زېدۇڭ ئىجاد قىلغان ئىستراتېگىيىلىك تاكتىكا پرىنسىپى ئىنكار قىلىندى. شۇنىڭ بىلەن ۋاڭ مىڭنىڭ «سول» چىل دوگماتىزمى پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىدا ھۆكۈمران ئورۇننى ئىگىلەپلا قالماستىن، بەلكى مەركىزىي بازىلارنىمۇ كونترول قىلۋېلىپ، قىزىل

ئارمىيىنىڭ 5 - قېتىملىق «قورشاپ يوقىتىش» قا قارشى ئۇرۇشىنى مەغلۇبىيەتكە ئېلىپ باردى.

پارتىيە ۋە قىزىل ئارمىيىنىڭ كۆپ قىسىم رەھبەرلىرى يەنە بىر قېتىم غەلىبىدىن مەغلۇبىيەتكە ئۇچراش جەريانىدىكى سېلىشتۇرما ئارقىلىق، ماۋ زېدۇڭ ۋە ماۋ زېدۇڭ چىڭ تۇرغان توغرا لۇشيەننى چوڭقۇر تونۇپ يېتىپ، ۋاڭ مىڭنىڭ «سول» چىل دوگماتىزمىنىڭ جۇڭگو ئىنقىلابىي ئىشلىرىغا بولغان خەۋپىنى پەرقلەندۇردى. بىر قىسىم «سول» چىل خاتا فاكتىنى ئىجرا قىلغان رەھبەرلەر ماۋ زېدۇڭنىڭ سەۋرچانلىق بىلەن قايىل قىلىشى ۋە ياردەم بېرىشى ئاستىدا ئەمەلىي ساۋاق ئارقىلىق ئويغىنىشقا باشلاپ، ماۋ زېدۇڭ ۋەكىللىك قىلغان توغرا ھەربىي لۇشيەن ۋە ئىستراتېگىيىلىك تاكتىكا پرىنسىپىنى قوللىدى. شۇنىڭ بىلەن 1935 - يىلى 1 - ئايدا زۇنيىدا چاقىرىلغان مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۇروسىنىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىنىدا ماۋ زېدۇڭ مۇتلەق كۆپ ساندىكى پارتىيە ۋە قىزىل ئارمىيە رەھبەرلىرىنىڭ قوللىشىغا ئېرىشتى. زۇنيى يىغىنى پارتىيە ۋە قىزىل ئارمىيە ئۈزۈن سەپەردە ئەڭ خەتەرلىك، ئەڭ جىددىي ئۇرۇش ۋەزىيىتىدە تۇرۇۋاتقان ئەھۋالدا چاقىرىلغان. ئەينى ۋاقىتتا ئەڭ جىددىي، ئەڭ مۇھىم بولغىنى قىزىل ئارمىيىنىڭ جەڭ قىلىشتىكى قوماندانلىقى ۋە ھەربىي لۇشيەن مەسىلىسىنى ھەل قىلىش ئىدى. يىغىن پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ رەھبەرلىك ئاپپاراتىنى ئۆزگەرتىپ تەشكىللەپ، ماۋ زېدۇڭنىڭ پۈتۈن پارتىيە ۋە قىزىل ئارمىيىدىكى ئەمەلىي رەھبەرلىك ئورنىنى تىكلىدى؛ لى دېنىڭ جەڭ قوماندانلىقى جەھەتتىكى خاتالىقى تەنقىد قىلىنىپ، ماۋ زېدۇڭنىڭ ھەربىي ئىستراتېگىيە،

تاكتىكا ئىدىيىسى ھمايە قىلىندى.

زۇنيى يىغىنى پارتىيە تارىخىدىكى بىر ئۇلۇغ بۇرۇلۇش نۇقتىسى بولدى. بۇ قېتىمقى يىغىن ۋاڭ مىڭ «سول» چىل دوگماتىزمچىلىرىنىڭ پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىدىكى ھۆكۈمرانلىقىغا خاتىمە بېرىپ، ماۋ زېدۇڭنىڭ پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىدىكى ئەمەلىي رەھبەرلىك ئورنىنى تىكلىدى. پارتىيىنىڭ لۇشيەنى ماركسىزملىق توغرا يولغا ماڭدى. ماركسىزم - لېنىنىزم بىلەن جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئەمەلىيىتى بىرلەشتۈرۈلگەن توغرا يۆنىلىشكە ماڭدى. زۇنيى يىغىنى جۇڭگو كوممۇنىستلىرىنىڭ تۇنجى قېتىم مۇستەقىل - ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولغان ھالدا ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ ئاساسىي قائىدىلىرىنى تەتبىقلاپ، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ لۇشيەن، فاڭجېن، سىياسەتلىرىنى ھەل قىلغان يىغىن. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى دۇنياغا كەلگەندىن باشلاپ كوممۇنىستىك ئىنتېرناتسىئونالنىڭ رەھبەرلىكىنى قوبۇل قىلدى ھەمدە كوممۇنىستىك ئىنتېرناتسىئونالنىڭ بىر ياچېيكىسى بولدى. بارلىق مۇناسىۋەتلىك لۇشيەن، فاڭجېن، سىياسەتلەرنى تۈزۈش، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ئاساسلىق رەھبەرلىرىنى تاللاش، تەيىنلەشتە كوممۇنىستىك ئىنتېرناتسىئونالغا بويسۇنۇپ كەلگەنىدى. زۇنيى يىغىنى كوممۇنىستىك ئىنتېرناتسىئونالغا بېقىنىشتەك بۇ خىل مۇناسىۋەتنى ئاخىرلاشتۇرۇپ، پارتىيە مۇستەقىل - ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولغان ھالدا پارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىرىنى سايلىغانلىقى ۋە پارتىيىنىڭ لۇشيەنىنى بەلگىلىگەنلىكىنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك ئەمەلىيىتى. زۇنيى يىغىنىدىن باشلاپ ئاندىن جۇڭگونىڭ ئەھۋالىنى بىلىدىغان

جۇڭگودىكى يولداشلارنىڭ جۇڭگونىڭ ئىنقىلابىي كۈرىشىگە رەھبەرلىك قىلىشى ھەقىقىي ئىشقا ئاشتى. زۇنيى يىغىنى پارتىيىنىڭ سىياسىي جەھەتتە پىشىپ يېتىلىشكە يۈزلەنگەنلىكىنىڭ بەلگىسى، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ پارتىيە ئىچىدە رەھبەرلىك ئورۇنىنى ئىگىلەشكە باشلىغانلىقىنىڭ بەلگىسى.

زۇنيى يىغىنى ئىنتايىن خەۋپلىك تارىخىي پەيتتە پارتىيىنى قۇتقۇزدى، قىزىل ئارمىيىنى قۇتقۇزدى، جۇڭگو ئىنقىلابىنى قۇتقۇزدى، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ ئىنقىلابىنىڭ يېڭى ۋەزىيىتىنى بەرپا قىلىشىنىڭ باشلىنىش نۇقتىسىغا ئايلىنىپ، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ پىشىپ يېتىلىشى ۋە پۈتۈن پارتىيىدىكى رەھبەرلىك ئورنىنىڭ تىكلىنىشى ئۈچۈن شارائىت يارىتىپ بەردى.

2. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ پارتىيىمىزنىڭ يېتەكچى ئىدىيىسى قىلىپ تىكلىنىشى

ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ پۈتۈن پارتىيىدە يېتەكچى ئىدىيە قىلىپ بەلگىلىنىشى ئۇنىڭ پىشىپ يېتىلگەن ۋە ئەمەلىيەت ئارقىلىق ئىسپاتلانغان توغرا نەزەرىيە بولغانلىقىدىنلا ئەمەس، بەلكى پۈتۈن پارتىيىنىڭ ئۇنىڭغا قارىتا بىرلىككە كەلگەن تونۇش ھاسىل قىلغانلىقىدىندۇر. زۇنيى يىغىنىدىن كېيىن، جۇڭگو كوممۇنىستلىرىنىڭ ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىگە بولغان تونۇشى ماھىيەتلىك سەكرەش جەريانىنى بېسىپ ئۆتتى. بۇ جەريانىدا، يەنىمۇ ئىستىل تۇزتىش ھەرىكىتى ئاچقۇچلۇق رول ئويناندى.

ئۇزۇن سەپەرنىڭ خەۋپلىك پەيتىدە چاقىرىلغان زۇنيى

يغىنى، ئەينى ۋاقىتتا پارتىيە ئىچىدىكى ئەڭ جىددىي بولغان ھەربىي قوماندانلىق ۋە ھەربىي ئىستراتېگىيە مەسىلىلىرىنى ھەل قىلىپ، ماۋ زېدۇڭنىڭ پۈتۈن پارتىيىدىكى ئەمەلىي رەھبەرلىك ئورنىنى بەلگىلىگەن بولسىمۇ، ئەمما سىياسىي لۇشيەننىڭ مۇزاكىرە قىلىش ۋە ئىدىيىۋى لۇشيەن مەسىلىلىرىنى ھەل قىلىشقا ۋاقىت ۋە شارائىت يار بەرمىگەنىدى. شىمالىي شەنشىگە يېتىپ بارغان دەسلەپكى مەزگىلدە، پارتىيىنىڭ بەزى يۇقىرى دەرىجىلىك كادىرلىرى ئىچىدە دوگماتىزمنىڭ سىياسىي ۋە ئىدىيە جەھەتتىكى زىيىنىغا بولغان تونۇشتىكى بىردەكلىك تېخىمۇ يېتەرلىك ئەمەس ئىدى. نۇرغۇن كادىرلار ماركسىزم بىلەن دوگماتىزمنىڭ چەك - چېگرا سىزىقىنى ئايرىيالماي، ماركسىزملىق قىياپەتتە پەيدا بولغان دوگماتىزمغا قارىغۇلارچە ئىشەنىدى ۋە چىڭ تۇردى. پارتىيىلىك ئامما ئاساسىدىكى زور بىر تۈركۈم ئۇششاق بۇرژۇئازىيىدىن كېلىپ چىققان يېڭى پارتىيە ئەزالىرى ماركسىزملىق نەزەرىيە تەربىيىسى ۋە ئەمەلىي كۈرەشلەردىكى چىنىقىشنىڭ يېتەرلىك بولمىغانلىقى، ھەق - ناھەقنى پەرقلەندۇرۇش ئىقتىدارىنىڭ كەمچىللىكى تۈپەيلىدىن، دوگماتىزمنىڭ تەسىرىنى ئاسان قوبۇل قىلدى. پارتىيە ئىچىدىكى بۇ خىل ئەھۋال دوگماتىزم ئۇچۇن پۈت تىرەپ تۇرغۇدەك جاي ھازىرلاپ بەردى.

ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇشنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە ۋاڭ مىڭ ۋەتەنگە قايتىپ كېلىپ، دوگمىچىلىقتا داۋاملىق چىڭ تۇردى. ئۇنىڭ ئىپادىلىنىش شەكلى: گومىنداڭ بىلەن ھەمكارلىشىشىدىكى ئوڭچىل تەسلىمچىلىك، «سول» چىللىق ۋە ئوڭچىللىق قارىماققا ئىككى قۇتۇپتەك كۆرۈنسىمۇ،

ئۇنىڭ بىلىش مەنبەسى پەقەت بىرلا، ئۇ بولسىمۇ نەزەرىيە بىلەن ئەمەلىيەتنى ئايرىۋېتىشتىن ئىبارەت. 1938 - يىلى 10 - ئايدا چاقىرىلغان پارتىيىنىڭ 6 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 6 - ئومۇمىي يىغىنى ۋاڭ مىڭنىڭ خاتا تەشەببۇسىنى تەنقىد قىلدى. ماۋ زېدۇڭ يىغىندا مەزكۇر بىلەن ماركسىزم - لېنىنىزمنى جۇڭگونىڭ ئەمەلىيىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈش پرىنسىپىنى بايان قىلدى. ئۇ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: ئۇلۇغ ئىنقىلابىي ھەرىكەتكە يېتەكچىلىك قىلىۋاتقان پارتىيە، ئەگەر ئىنقىلابىي نەزەرىيىگە ئىگە بولمىسا، تارىخ بىلىملىرىگە ئىگە بولمىسا، ئەمەلىي ھەرىكەتلەر توغرىسىدا چوڭقۇر چۈشەنچىگە ئىگە بولمىسا، غەلىبە قازىنىشى مۇمكىن ئەمەس. ماركسىزم - لېنىنىزم نەزەرىيىسىنى دوگما دەپ قارىماي، ھەرىكەتنىڭ قىبلىنىماسى دەپ قاراش كېرەك. ئۇ تەكتلەپ مۇنداق دېدى: ماركسىزم مەملىكىتىمىزنىڭ كونكرېت ئالاھىدىلىكلىرى بىلەن بىرلەشكەندە ۋە مەلۇم مىللىي شەكىل ئالغاندىلا ئەمەلگە ئاشىدۇ. ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ ئۇلۇغ كۈچى ئۇنىڭ ھەر بىر مەملىكەتنىڭ كونكرېت ئىنقىلابىي ئەمەلىيىتى بىلەن باغلانغانلىقىدا. جۇڭگونىڭ ئالاھىدىلىكلىرىنى قايرىپ قويۇپ ماركسىزمدىن سۆز ئاچقان بولسا، بۇنداق ماركسىزم ئابستراكت، پۇچەك ماركسىزم بولىدۇ. «شۇڭا ماركسىزمنى جۇڭگودا كونكرېتلاشتۇرۇپ، ئۇنىڭ ھەربىر ئىپادىسىگە زۆرۈر بولغان جۇڭگونىڭ ئالاھىدىلىكلىرىنى سىڭدۈرۈش، يەنى ئۇنى جۇڭگونىڭ ئالاھىدىلىكلىرى بويىچە تەتبىق قىلىش پۈتۈن پارتىيە جىددىي چۈشىنىشكە ۋە جىددىي ھەل قىلىشقا تېگىشلىك مەسىلە بولۇپ قالدى. چەت ئەل باگۇسى بىكار قىلىنىشى، پۇچەك

ئابستراكت مۇقاملار ئازراق ئېيتىلىشى، دوگمىچىلىق دەم ئېلىشى، ئۇلارنىڭ ئورنىنى يېڭى، جانلىق، جۇڭگو پۇقرالىرى ياقتۇرىدىغان جۇڭگو ئىستىلى ۋە جۇڭگو ئۇسلۇبى ئېلىشى كېرەك.»[1]

1941 - يىلى باشلانغان ئىستىل تۈزىتىش ھەرىكىتى، پۈتۈن پارتىيە دائىرىسىدە ئېلىپ بېرىلغان بىر قېتىملىق ئومۇميۈزلۈك ماركسىزملىق ئىدىيىۋى تەربىيە ھەرىكىتىدۇر. ئالدى بىلەن پارتىيە ئىچىدىكى يۇقىرى دەرىجىلىك كادىرلار ئارىسىدا پارتىيىنىڭ 6 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 4 - ئومۇمىي يىغىنىدىن بۇيانقى لۇشيەنىنىڭ توغرا - خاتالىقىغا بىرلەشتۇرۇپ ماركسىزمنى ئۆگىنىش پوزىتسىيىسىنى توغرىلاش، نېمىنىڭ ئىجادىي ماركسىزم، نېمىنىڭ دوگما ماركسىزم ئىكەنلىكىنى پەرقلەندۇرۇش توغرىسىدا تەربىيە ئېلىپ بېرىلدى. ماۋ زېدۇڭنىڭ ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ بەرگەن «ئۆگىنىشىمىزنى ئۆزگەرتەيلى»، «پارتىيە ئىستىلىنى تۈزىتەيلى»، «پارتىيە باگۇسىغا قارشى تۇرايلى» قاتارلىق دوكلاتى ھەمدە پارتىيە مەركىزىي كومىتېتنىڭ «پارتىيەۋىلىكنى كۈچەيتىش توغرىسىدىكى قارارى» ۋە «تەكشۈرۈپ تەنقىد قىلىش توغرىسىدىكى قارارى» قاتارلىق ھۆججەتلىرى ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ قائىدىلىرىنى جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئەمەلىيىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈش پرىنسىپىنى چوڭقۇر شەرھلەپ، پارتىيە ئىچىدە ئۇزۇن مەزگىل مەۋجۇت بولۇپ تۇرغان سۇبيېكتىپچىلىق، مەزھەپچىلىك ۋە پارتىيە باگۇسىدىن ئىبارەت دوگمىچىلىق ئىستىلىنى تەنقىد قىلدى. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 1063 - بەت.

كۆرسەتكەندى: دوگمىچىلىق «ھازىرقى ئەھۋالنى تەتقىق قىلىشقا ئەھمىيەت بەرمەيدۇ، تارىخنى تەتقىق قىلىشقا ئەھمىيەت بەرمەيدۇ، ماركسىزم - لېنىنىزمنى تەتقىق قىلىشقا ئەھمىيەت بەرمەيدۇ. بۇلارنىڭ ھەممىسى يامان ئىستىل، بۇنداق ئىستىل تارقىلىپ، بىزنىڭ نۇرغۇن يولداشلىرىمىزغا زىيان يەتكۈزدى.»[1] ۋاڭ مىڭ دوگمىچىلىرى ماركسىزمنى ھەرىكەتنىڭ قىبلىنىماسى ئەمەس، بەلكى دوگما دەپ قاراپ، نەچچە يۈز مىليونلىغان ئىنقىلابىي ئاممىنىڭ ئەمەلىيەتكە سەل قاراپ، پەقەت ماركسىزمنىڭ كىتابلىرىدىكى سۆز - ئىبارىلەرنىلا بىر تەرەپلىمە ھالدا قوللاندى، ئەمما ماركسىزملىق مەيدان، نۇقتىئىنەزەر، ئۇسۇلنى تەتبىقلاپ، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ مەسىلىلىرىنى كونكرېت ھەل قىلىشنى بىلمىدى. بۇ خىل كىشىلەرنىڭ ئىجاد قىلىش روھىنى بوغىدىغان، كىشىلەرنىڭ ئىدىيىسىنى قاتمالاشتۇرىدىغان، ماركسىزمغا زىت بولغان دوگمىچىلىق «ھەقىقىي» ماركسىزم قىياپىتىگە كىرىۋېلىپ، ئىشچى - دېھقان، كادىرلارنى قورقۇتۇپ، سەبىي ۋە ساددا ياشلارنى ئالداپ ئۇلارنى ئەسىر قىلىۋالدى. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ تەكىتلەيدۇ: «پارتىيە ئىچىدە ئاقارتىش ھەرىكىتىنى قوزغاپ، يولداشلىرىمىزنى روھىي جەھەتتە سۇبېيېكتىپچىلىق ۋە دوگمىچىلىقنىڭ غەپلەتلىرىدىن ئازاد قىلىشىمىز، ئۇلارنى سۇبېيېكتىپچىلىق، مەزھەپچىلىك ۋە پارتىيە باگۇسىنى تونۇشقا چاقىرىشىمىز لازىم.»[2]

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۈيغۇرچە نەشرى، 3 - توم، 1596 — 1560 - بەتلەر.

② «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۈيغۇرچە نەشرى، 3 - توم، 1621 - بەت.

ئىستىل تۈزىتىش ھەرىكىتى ئارقىلىق كەڭ پارتىيە ئەزالىرى، كادىرلار ۋاڭ مىڭ دوگمىچىلىقىنىڭ ماھىيىتىنى تونۇپ يېتىپ، ئىدىيە، نەزەرىيە جەھەتتە ماركسىزم بىلەن دوگمىچىلىقنىڭ چەك - چېگراسىنى ئېنىق ئايرىدى. ئىستىل تۈزىتىش ھەرىكىتىنىڭ ئاخىرقى مەزگىلىدە پارتىيىنىڭ تارىخىي تەجرىبىلىرىنى يەكۈنلەشكە ئۆتۈپ، پارتىيىنىڭ يۇقىرى دەرىجىلىك كادىرلىرىنىڭ ئىدىيە - نەزەرىيە سەۋىيىسىنىڭ ئۆستۈرۈلۈشى نەتىجىسىدە پارتىيىنىڭ تارىخى ۋە پارتىيىنىڭ لۇشيەنى قاتارلىق مەسىلىلەر يېڭىۋاشتىن ئۆگىنىلدى ۋە تەنقىد قىلىندى. ماركسىزملىق مەيدان، نۇقتىئىنەزەر ئۇسۇلىنى يېتەكچى قىلىپ، تارىخىي مەسىلىلەر بىلەن رېئال مەسىلىلەرنى بىرلەشتۈرۈپ تەنقىد قىلىش ئارقىلىق، كەڭ پارتىيىلىك كادىرلار لۇشيەننىڭ توغرا - خاتالىقىنى ئېنىق ئايرىپ، نەزەرىيە بىلەن ئەمەلىيەتنى بىرلەشتۈرۈش ئاساسىدا ماۋ زېدۇڭ ۋەكىللىكىدىكى جۇڭگو كوممۇنىستلىرى بەلگىلىگەن لۇشيەن، فاڭجېن، سىياسەتلەرنى ھەقىقىي تونۇپ يەتتى، ئىجادىي ماركسىزم نەزەرىيىسىنى گەۋدىلەندۈردى، پەقەت ماۋ زېدۇڭ ۋەكىللىكىدىكى جۇڭگو كوممۇنىستلىرى چەك تۇرغان، جۇڭگوچە ئالاھىدىلىككە ئىگە يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلاب يولىدا جۇڭگو ئىنقىلابى غەلىبىسىنىڭ بىردىنبىر توغرا يولى ئىكەنلىكىنى ھەقىقىي تونۇپ يەتتى.

تۆت يىل داۋام قىلغان يەنئەن ئىستىل تۈزىتىش ھەرىكىتى 1944 - يىلى 4 - ئايدا پارتىيىنىڭ 6 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 7 - ئومۇمىي يىغىنى چاقىرىلغاندا ئاساسىي جەھەتتىن ئاخىرلاشتى. 6 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 7 - ئومۇمىي

يغىنىدا «تارىخقا ئائىت بىر قانچە مەسىلە توغرىسىدىكى قارار» ماقۇللاندى. يىغىندا پارتىيە ئىچىدىكى تارىخقا ئائىت بىر قانچە زور مەسىلە توغرىسىدا يەكۈن چىقىرىلىپ، پۈتۈن پارتىيىنىڭ، بولۇپمۇ پارتىيىنىڭ يۇقىرى دەرىجىلىك كادىرلىرىنىڭ تونۇشى ماركسىزم - لېنىنىزم ئاساسىدا بىرلىككە كەلتۈرۈلدى. «قارار» سىياسىي جەھەتتىن، ھەربىي جەھەتتىن، تەشكىلىي جەھەتتىن، ئىدىيە جەھەتتىن ۋاڭ مىڭنىڭ «سول» چىل دوگمىچىلىق خاتالىقىنى تەلتۆكۈس پاش قىلىپ، ماۋزېدۇڭنى ۋەكىل قىلغان ماركسىزملىق لۇشيەن، فاڭجېن ۋە سىياسەتلەرنى مۇئەييەنلەشتۈردى. «قارار» دا مۇنداق دەپ كۆرسىتىلدى: «يولداش ماۋ زېدۇڭنىڭ جۇڭگو ئىنقىلابى ھەرىكىتىگە قىلغان يېتەكچىلىكى دەل بۇنىڭ ئەڭ ياخشى نەمۇنىسىدۇر.»، «پۈتۈن پارتىيە يولداش ماۋ زېدۇڭ لۇشيەنىنىڭ توغرىلىقىنى مىسلى كۆرۈلمىگەن يەكدىللىك بىلەن تونۇدى. يولداش ماۋ زېدۇڭنىڭ بايرىقى ئاستىدا مىسلى كۆرۈلمىگەن ئاڭلىقلىق بىلەن ئۈيۈشتى. يولداش ماۋ زېدۇڭ ۋەكىللىك قىلغان ماركسىزم - لېنىنىزملىق ئىدىيە كادىرلارنى، پارتىيە ئەزالىرىنى ۋە خەلق ئاممىسىنى تېخىمۇ ئومۇميۈزلۈك ۋە تېخىمۇ چوڭقۇر قوراللاندۇرۇش نەتىجىسىدە، پارتىيە ۋە جۇڭگو ئىنقىلابىغا جەزمەن ئۇلۇغ تەرەققىيات ۋە يېڭىلمەس كۈچ ئېلىپ كېلىدۇ.»[1]

يەنىمۇ ئىستىل تۈزىتىش ھەرىكىتى ماۋ زېدۇڭ

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 3 - توم، 1905 - 1940 - يىللار.

ئىدىيىسىنىڭ تارىخىي ئورنىنىڭ تىكلىنىشىدە ئىنتايىن مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە. سىياسىي لۇشيەن جەھەتتە ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ پارتىيە ئىچىدىكى يېتەكچى ئورنى تىكلەندى. ماۋ زېدۇڭنىڭ يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلاب توغرىسىدىكى نەزەرىيە سىستېمىسى ھەمدە بۇ سىستېمىنىڭ يېتەكچىلىكىدىكى تۈرلۈك فاكتورلار، سىياسەتلەرگە قارىتا پۈتۈن پارتىيىدە تونۇش بىرلىككە كېلىپ، پۈتۈن پارتىيە ھەرىكىتىنىڭ نەزەرىيە قىبلىنىماسىگە ئايلاندى. ئىدىيىۋى لۇشيەن جەھەتتە، ئىستىل تۈزىتىش ھەرىكىتى بىر قېتىملىق ئىدىيىدە ئازاد بولۇش ئۇلۇغ ھەرىكىتى بولۇپ، پۈتۈن پارتىيىنى «سول» چىل دوگمىچىلىق ئىدىيىسىنىڭ ئاسارىتىدىن ئازاد قىلدى. ھەممىدە ئەمەلىيەتنى چىقىش قىلىش، ھەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدەشنى پۈتۈن پارتىيە ئورتاق ئەمەل قىلىدىغان ئىدىيىۋى پرىنسىپقا ئايلاندۇردى. تەشكىلىي لۇشيەن جەھەتتە، «سول» چىل ئاغمىچىلىق تەشەببۇس قىلغان «دەھشەتلىك كۆرەش ئېلىپ بېرىش، رەھىمسىز زەربە بېرىش» تىن ئىبارەت پارتىيە ئىچىدىكى كۆرەش قىلىش فاكتورىنى ۋە مەزھەپچىلىكتىن ئىبارەت كادىرلار سىياسىتى تۈزىتىلدى. «ئۆتمۈشتىكىدىن ساۋاق ئېلىپ كېيىنكىگە ئىبرەت قىلىش، كېسەلنى داۋالاپ ئادەمنى قۇتقۇزۇش» پرىنسىپىغا ئاساسەن، پارتىيە ئىچىدىكى زىددىيەتلەر ھەل قىلىندى، «ياخشىلارنىڭ ئىشقا قويۇلۇشى» دىن ئىبارەت كادىرلار سىياسىتى يۈرگۈزۈلدى. ئىستىل تۈزىتىش ھەرىكىتى ئارقىلىق پۈتۈن پارتىيە ئىدىيىسىنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ،

ئىتتىپاقلىقنى ئەمەلگە ئاشۇردى، خۇددى «قارار» دا كۆرسىتىلگەندەك، «پۈتۈن پارتىيە يولداش ماۋ زېدۇڭ باشچىلىقىدىكى مەركەزنىڭ ئەتراپىغا ئۇيۇشتى.»[1]

1945 - يىلى 4 - ئايدا ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ يېتەكچىلىكىدە ئېچىلغان پارتىيىنىڭ 7 - قۇرۇلتىيى ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى تەرەققىيات تارىخىنىڭ نامايەندىسى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى تۇنجى قېتىم ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى يېتەكچى ئىدىيە قىلدى. 7 - قۇرۇلتايىنىڭ يېڭى پارتىيە نىزامنامىسىدا: «ماركسىزم - لېنىنىزم نەزەرىيىسى بىلەن جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئەمەلىيىتى بىرلەشتۈرۈلگەن ئىدىيە — ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى پارتىيىمىزنىڭ بارلىق خىزمىتىنىڭ قىبلىنەماسى قىلىش، ھەرقانداق دوگمىچىلىق ۋە تەجرىبىچىلىك خاھىشىغا قارشى تۇرۇش» ئېنىق بەلگىلەندى. لېيۇ شاۋچى پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىغا ۋاكالىتەن «پارتىيە نىزامنامىسىگە تۈزىتىش كىرگۈزۈش توغرىسىدا بەرگەن دوكلاتى» دا ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى ئەتراپلىق بايان قىلىپ، ماۋ زېدۇڭ جۇڭگونىڭ تارىختىن بۇيانقى ئەڭ ئۇلۇغ ئىنقىلابچىسى ۋە سىياسىئونى بولۇپلا قالماستىن، بەلكى جۇڭگونىڭ تارىختىن بۇيانقى ئەڭ ئۇلۇغ نەزەرىيىچىسى. ئۇ يۇكسەك نەزەرىيىۋى بىلىم ۋە نەزەرىيىۋى جاسارەتكە ئىگە. «ئۇ نەزەرىيە جەھەتتە دادىللىق بىلەن ئىجاد قىلىشقا جۈرئەت قىلىپ، ماركسىزم نەزەرىيىسىدىكى ۋاقتى

---

[1] «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 3 - توم، 1938 - بەت.

ئۆتۈپ كەتكەن، جۈڭگونىڭ كونكرېت شارائىتىغا ئۇيغۇن كەلمەيدىغان ئايرىم قائىدە ۋە ئايرىم يەكۈنلەرنى تاشلىۋېتىپ، ئۇنىڭ ئورنىغا جۈڭگونىڭ تارىخىي شارائىتىغا ئۇيغۇن كېلىدىغان يېڭى قائىدە ۋە يېڭى يەكۈنلەرنى قويدى.» ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى «ماركسىزم - لېنىنىزم نەزەرىيىسى بىلەن جۈڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئەمەلىيىتى بىرلەشتۈرۈلگەن ئىدىيە.» «جۈڭگو پرولېتارىياتى ۋە بارلىق ئەمگەكچى خەلق ئۆزىنى ئازادلىققا چىقىرىشتا قوللىنىدىغان بىردىنبىر توغرا نەزەرىيە ۋە سىياسەت.»[1] دەپ كۆرسەتتى.

پارتىيە 7 - قۇرۇلتىيىنىڭ زور مۇۋەپپەقىيىتى شۇ بولدىكى، «پۈتۈن پارتىيىنىڭ تونۇشىنى ماركسىزم - لېنىنىزم، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى ئاساسىدا بىرلىككە كەلتۈرۈپ، پۈتۈن پارتىيىنى مىسلى كۆرۈلمىگەن دەرىجىدە ئويۇشتۇردى. پارتىيىنىڭ 7 - قۇرۇلتىيى ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى پارتىيىنىڭ نىزامنامىسىگە كىرگۈزۈپ، پارتىيىنىڭ يېتەكچى ئىدىيىسى قىلىپ بەلگىلىشى، پۈتۈن پارتىيىدىكى كەڭ پارتىيە ئەزالىرى ۋە كادىرلارنىڭ، بولۇپمۇ پارتىيىنىڭ يۇقىرى دەرىجىلىك كادىرلىرىنىڭ ئۇزاق مۇددەتلىك ئىنقىلابىي ئەمەلىيىتىنىڭ سىنىقى، بولۇپمۇ ئىككى قېتىملىق غەلبە ۋە ئىككى قېتىملىق مەغلۇبىيەتنىڭ تەجرىبە - ساۋاقلىرىنى باشتىن ئۆتكۈزۈش ئارقىلىق بارلىققا كەلتۈرگەن ئورتاق تونۇشى ۋە ئورتاق تەلىپى. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دېگەنىدى: «جۈڭگودا دېموكراتىك ئىنقىلابنى قانداق ئېلىپ بېرىش مەسىلىسىدە، 1921 - يىلى پارتىيە

---

① «لىيۇ شاۋچى تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 1 - توم، 554 - 555 - بەتلەر.

قۇرۇلغاندىن تارتىپ 1945 - يىلىدىكى پارتىيىنىڭ 7 - نۆۋەتلىك ۋەكىللەر قۇرۇلتىيىغىچە بولغان 24 يىلدا ئاندىن پارتىيىمىزنىڭ تونۇشى تامامەن بىرلىككە كەلدى.»[1]

پارتىيىنىڭ 7 - قۇرۇلتىيىدىن كېيىن، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ يېتەكچىلىكىدە، پۈتۈن پارتىيە ۋە پۈتۈن مەملىكەت خەلقى ئىتتىپاقلىشىپ كۈرەش قىلىپ، تېزلىكتە ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى تۇرۇش ۋە ئازادلىق ئۇرۇشنىڭ غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈرۈپ، جۇڭگو يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابىنىڭ ۋەزىپىسىنى غەلىبىلىك تاماملاپ يېڭى جۇڭگو قۇردى.

3. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى ئۇلۇغ بايرىقىنى داۋاملىق ئېگىز كۆتۈرۈش

يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن، ماۋ زېدۇڭ ۋە پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى خەلق ئىگىلىكىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش، سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشنى ئىشقا ئاشۇرۇش، سوتسىيالىستىك سانائەتلەشتۈرۈش قۇرۇلۇشى ئېلىپ بېرىش ھەمدە جۇڭگونىڭ دۆلەت ئەھۋالىغا ئۇيغۇن كېلىدىغان سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇش يولى ئۈستىدە ئىزدىنىش قاتارلىق ساھەلەردە ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى داۋاملىق بېيىتتى ۋە راۋاجلاندۇرى. بىراق، 50 - يىللارنىڭ ئاخىرىدا باشلانغان سوتسىيالىزم جەمئىيىتىدىكى سىنىپىي كۈرەش نەزەريىسى ۋە ئەمەلىيەتتى توغرىسىدىكى خاتالىقنىڭ بارغانسېرى ئەۋج ئېلىشى، ماۋ زېدۇڭنىڭ ھاكىممۇتلەقلىق ئىستىلىنىڭ پارتىيىنىڭ

---

① «ماۋ زېدۇڭ ئەسەرلىرىدىن تاللانما»، خەنزۇچە نەشرى، 2 - توم، 824 - بەت.

دېموكراتىيە - مەركەزلەشتۈرۈش تۈزۈمىگە تەدرىجىي زىيان يەتكۈزۈشى، شەخسكە چوقۇنۇش ھادىسىسىنىڭ تەدرىجىي تەرەققىي قىلىشى قاتارلىق خاتالىقلارنى پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ئۆز ۋاقتىدا تۈزىتىپ كېتەلمىدى. لىن بياۋ، جياڭ چىڭ، كاڭ شېڭ قاتارلىق قارا نىيەتچىلەر بۇ خاتالىقلارنى ياماق نىيەت بىلەن قوللاندى ۋە تەۋسىيە قىلدى. بۇ «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» نىڭ يۈز بېرىشىنى كەلتۈرۈپ چىقاردى. لىن بياۋ، «تۆت كىشىلىك گۇرۇھ» قاتارلىقلار ھازىرقىي زامان خۇراپىيلىقى بىلەن شۇغۇللىنىپ، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى دوگمىلاشتۇردى. نامدا ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى ئۇلۇغ قىزىل بايرىقىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ، ئەمەلىيەتتە ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ ئىلمىي نەزەرىيىسىنى بۇرمىلىدى ۋە ئۇنىڭغا زىيان يەتكۈزدى.

«مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» ئاخىرلاشقاندىن كېيىن «ئىككى ئومۇمەن» دىن ئىبارەت خاتا فاكتىجىن ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى بىلەن ماۋ زېدۇڭنىڭ ئۆمرىنىڭ ئاخىرىدا ئۆتكۈزگەن خاتالىقىنىڭ پەرقىنى ئارىلاشتۇرۇۋېتىپ، قالايمىقانچىلىقنى ئوڭشاشقا نىسبەتەن چەكلەنگەن رايون ھاسىل قىلىپ قويدى. دېڭ شياۋپىڭ «ئىككى ئومۇمەن» نۇقتىئىنەزىرىنى تەنقىدلەپ: «ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ ئىلمىي سىستېمىسىنى مۇكەممەل، توغرا ئىگىلەش كېرەك» دەپ ئوتتۇرىغا قويدى. ئۇ پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ كۆپ سانىدىكى رەھبەرلىرى بىللە ھەقىقەتنىڭ ئۆلچىمى مەسىلىسى توغرىسىدىكى مۇنازىرىگە رەھبەرلىك قىلدى ۋە ئۇنى قوللىدى.

ھەقىقەتنىڭ ئۆلچىمى مەسىلىسى توغرىسىدىكى مۇھاكىمە ئىدىيىۋى لۇشىيەندىكى قالايمىقانچىلىقنى ئوڭشاش جەھەتتە يەنىمۇ

ئىستىل تۈزىتىش ھەرىكىتىدىن بۇيانقى يەنە بىر قېتىملىق ئىدىيىدە ئازاد بولۇش ھەرىكىتى. ئۇ ئۇزۇندىن بۇيانقى «سول» چىل ئىدىيىنىڭ روھىي كىشىلىرىنى ۋە «ئىككى ئومۇمەن» نىڭ چۈشەپ قويۇشىنى بۇزۇپ تاشلاپ، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 3 - ئومۇمىي يىغىنىنىڭ ئېچىلىشى ئۈچۈن ئىدىيە ۋە نەزەريە جەھەتتىن پۈختا ئاساس سېلىپ بەردى. دېڭ شياۋپىڭ بۇ قېتىمقى مۇھاكىمىگە يۇقىرى باھا بېرىپ مۇنداق دېدى: «ھەقىقەتنىڭ ئۆلچىمى توغرىسىدىكى بەس - مۇنازىرە ھەقىقەتەن ئىدىيەۋى لۇشيەن مەسلىسى، سىياسىي مەسىلە، پارتىيە ۋە دۆلەتنىڭ ئىستىقبالى ھەم تەقدىرىگە مۇناسىۋەتلىك مەسىلە.»[1]

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، پۈتۈن مەملىكەت مىقياسىدا ئىدىيىدە جانلىنىش، يېڭى ئەھۋاللارنى تىرىشىپ تەتقىق قىلىش ۋە يېڭى مەسىلىلەرنى تىرىشىپ ھەل قىلىشتەك جانلىق مەنزىرە بارلىققا كەلدى. ئەمما، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، يەنە پارتىيە ئىچى ۋە سىرتىدا ماۋ زېدۇڭنى ئومۇمىيۈزلۈك ئىنكار قىلىش ۋە ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىدىن گۇمانلىنىش خاتا پىكىر ئېقىمى پەيدا قىلدى. ئېنىقكى، ئەگەر بۇ خىل خاتا پىكىر ئېقىمىنى كۆرۈپ تۇرۇپ كۆرمەسكە سېلىنسا، ئۆز مەيلىگە قويۇۋېتىلسە، ئۇ ھالدا ئېغىر ئىدىيەۋى قالايمىقانچىلىق پەيدا قىلىپ، تىنچ - ئىتتىپاق بولغان سىياسىي ۋەزىيەتكە بۇزغۇنچىلىق قىلىدۇ. پۈتۈن مەملىكەتتىكى ھەر مىللەت خەلقىگە رەھبەرلىك قىلىپ، پارتىيە ئېچىپ بەرگەن

---

(1) «دېڭ شياۋپىڭ ماقالىلىرىدىن تاللانما»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 305 - بەت.

سوتسیالىزم يۆنىلىشىنى بويلاپ داۋاملىق ئىلگىرىلەشمۇ قىينىغا توختايدۇ.

شۇڭلاشقا، ماۋ زېدۇڭنىڭ ئۆمرىنىڭ ئاخىرىدا ئۆتكۈزگەن خاتالىقىنى قەتئىي تۈزىتىش بىلەن بىر ۋاقىتتا، ماۋ زېدۇڭ ۋە ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ تارىخىي ئورنىغا توغرا باھا بېرىش جۈڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى دۈچ كەلگەن بىر زور مەسىلە بولۇپ قالدى. دېڭ شياۋپىڭ ئېنىق قىلىپ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: «يولداش ماۋ زېدۇڭنىڭ ئۇزاق مۇددەتلىك ئىنقىلابىي كۆرەش جەريانىدا كۆرسەتكەن ئۇلۇغ تۆھپىلىرى مەڭگۈ ئۆچمەيدۇ.» ئەگەر ماۋ زېدۇڭ بولمىغان بولسا، بىز جۈڭگو خەلقى قاراڭغۇلۇق ئىچىدە تېخىمۇ ئۇزۇنراق تېڭىرقىغان بولاتتۇق. دېڭ شياۋپىڭ كۆپ قېتىم: ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى پۈتۈن پارتىيىمىز، پۈتۈن ئارمىيىمىز، پۈتۈن مەملىكەتتىكى ھەر مىللەت خەلقىمىزنىڭ ئەڭ قىممەتلىك مەنىۋى بايلىقى، دەپ كۆرسەتتى. ئۇ مۇنداق دەيدۇ: «ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى ئۆتكەندە جۈڭگو ئىنقىلابىنىڭ بايرىقى بولغانىدى، بۈنىڭدىن كېيىنمۇ مەڭگۈ جۈڭگونىڭ سوتسىيالىزم ئىشلىرى ۋە زومىگەرلىككە قارشى تۇرۇش ئىشلىرىنىڭ بايرىقى بولىدۇ. بىز ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى بايرىقىنى مەڭگۈ ئېگىز كۆتۈرۈپ ئالغا باسىمىز.»[1] 1981 - يىلى 6 - ئايدا جۈڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 6 - ئومۇمىي يىغىنى ماقۇللىغان «دۆلىتىمىز قۇرۇلغاندىن بۇيانقى پارتىيە تارىخىغا دائىر بەزى مەسىلىلەر توغرىسىدىكى قارار» ئەڭ مۇھىمى ماۋ زېدۇڭنىڭ تارىخىي ئورنىنى مۇئەييەنلەشتۈرۈپ، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى

① «دېڭ شياۋپىڭ ماقالىلىرىدىن تاللانما»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 371 - بەت.

ئىزچىللاشتۇرۇلدى ۋە راۋاجلاندۇرۇلدى. «قارار» دا ئېنىق قىلىپ مۇنداق دەپ كۆرسىتىلدى: «يولداش ماۋ زېدۇڭ ئۇلۇغ ماركسىزمچى، ئۇلۇغ پرولېتارىيات ئىنقىلابچىسى، ئىستراتېگىيىچىسى ۋە نەزەريىچىسى.» ئۇنىڭ پۈتۈن ئۆمرىدە ئۇتۇقى بىرىنچى ئورۇندا تۇرىدۇ. ئۇ جۇڭگودىكى ھەر مىللەت خەلقىنىڭ ئازادلىق ئىشلىرىنىڭ غەلىبىسى ئۈچۈن، جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ دۇنياغا كېلىشى ۋە سوتسىيالىزم ئىشلىرىنىڭ تەرەققىياتى ئۈچۈن ئۇلۇغ تۆھپىلەرنى قوشتى. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى ماۋ زېدۇڭ ۋەكىللىكىدىكى جۇڭگو كوممۇنىستلىرىنىڭ ماركسىزم - لېنىنىزم ئومۇمىي قائىدىلىرىنى جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ كونكرېت ئەمەلىيىتى بىلەن بىرلەشتۈرگەنلىكىنىڭ ئىجابىي مۇۋەپپەقىيىتى. بىز چوقۇم يېرىم ئەسىردىن كۆپرەك ۋاقىتتىن بۇيانقى جۇڭگو ئىنقىلابى ۋە قۇرۇلۇشى جەريانىدا يارىتىلغان بۇ ئىجابىي مۇۋەپپەقىيەتلەرنى قەدىرلىشىمىز، يېڭى ئەمەلىيەت داۋامىدا بۇ مۇۋەپپەقىيەتلەرنى تەتبىقلىشىمىز ۋە راۋاجلاندۇرۇشىمىز، «ئەمەلىي، يېڭى قائىدىلەرگە ئۇيغۇن بولغان يېڭى يەكۈن ئارقىلىق پارتىيىمىزنىڭ نەزەريىسىنى بېيىتىپ ۋە راۋاجلاندۇرۇپ، ئىشلىرىمىزنىڭ ماركسىزم - لېنىنىزم، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ يولىنى بويلاپ داۋاملىق ئىلگىرىلىشىگە كاپالەتلىك قىلىشىمىز كېرەك».

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ تارىخىي ئورنىنى قايتىدىن مۇئەييەنلەشتۈرۈش ئاساسىدا تۆۋەندىكى ئۇچ جەھەتتە ئىپادىلىنىدۇ: بىرىنچى، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى بايرىقىنى

داۋاملىق ئېگىز كۆتۈرۈش. دېڭ شياۋپىڭ مۇنداق دەيدۇ: «ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىدىن ئىبارەت بۇ بايراقنى تاشلىۋېتىشكە بولمايدۇ. ئەگەر بۇ بايراق تاشلىۋېتىلسە، ئەمەلىيەتتە پارتىيىمىزنىڭ شانلىق تارىخىنى ئىنكار قىلغانلىق بولىدۇ. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى ئۆتكەندە جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ بايرىقى بولغانىدى، بۈنىڭدىن كېيىنمۇ مەڭگۈ سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇشنىڭ بايرىقى بولىدۇ.» ئىككىنچى، «ھەقىقىي ئېگىز كۆتۈرۈش» بىلەن ساختا «ئېگىز كۆتۈرۈش» ئايدىڭلاشتۇرۇۋېلىندى. دېڭ شياۋپىڭ مۇنداق دەپ قارايدۇ: «‹جۇملىمۇجۇملە ھەقىقەت›، ‹ئىككى ئومۇمەن› نىڭ ھېچقايسىسى ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى بايرىقىنى ئېگىز كۆتۈرۈش بولۇپ ھېسابلانمايدۇ، بەلكى ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىگە زىيان يەتكۈزۈشتۇر. پەقەت ھەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدەش، ئەمەلىيەتنى چىقىش قىلىشتا چىڭ تۇرۇشلا ئاندىن ‹ئەڭ ياخشى ئېگىز كۆتۈرۈش بولىدۇ، بۈنىڭدىن چەتلەش شەكلەن ئېگىز كۆتۈرۈش، ساختا ئېگىز كۆتۈرۈش بولىدۇ›». ئۇچىنچى، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ ئىلمىي سىستېمىسىنى مۇكەممەل، توغرا چۈشىنىش ۋە ئىگىلەش تەلەپ قىلىندى. دېڭ شياۋپىڭ: «بىز چىڭ تۇرىدىغىنىمىز ۋە ھەرىكىتىمىزنىڭ قىبلىنەماسى قىلىدىغىنىمىز ماۋ زېدۇڭنىڭ بەزى سۆز - ئىبارىلىرى، بەزى ھۆكۈملىرى بولماستىن، بەلكى ماركسىزم - لېنىنىزم، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ ئاساسىي قائىدىلىرى، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ مەيدانىنى، نۇقتىئىنەزىرىنى ۋە ئۇسۇلىنى ئۆگىنىپ، ئىگىلەپ ۋە تەتبىقلاپ، تۇرلۇك خىزمەتلىرىمىزگە يېتەكچىلىك قىلدۇرۇش كېرەك» دەپ كۆرسەتتى.

4. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى ئەستايىدىل ئۆگىنىش

يولداش ماۋ زېدۇڭ تۇغۇلغانلىقىنىڭ 100 يىللىقىنى خاتىرىلەش يىغىندا جياڭ زېمىن: «جۇڭگو كوممۇنىستلىرى ئۇزاق مۇددەتلىك كۈرەش تارىخىدىن مۇنۇلارنى ئېنىق تونۇۋالدى: پارتىيەمىز شۇنىڭ ئۈچۈن تارىخ يۈكلىگەن ئېغىر ۋەزىپىنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالىدىكى، شۇنىڭ ئۈچۈن خەلقنىڭ ھمايىسىگە ئىگە بولالىدىكى ۋە جۇڭگونىڭ ئىنقىلاب ۋە قۇرۇلۇش ئىشلىرىغا رەھبەرلىك قىلىدىغان يادرولۇق كۈچكە ئايلىنالىدىكى، ئۇ جاپا - مۇشەققەتلىك كۈرەشلەردە تەكرار چىنىقىش ۋە نەزەرىيە جەھەتتىكى ئىجادىيەتلىرى ئارقىلىق ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى شەكىللەندۈردى ھەمدە ئۇنى ئۈزلۈكسىز بېيىتتى ۋە راۋاجلاندۇردى. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى قەتئىي ھالدا ئۆزىنىڭ يېتەكچى ئىدىيىسى قىلدى» دېدى. ئۇ تەنتەنىلىك بىلەن مۇنداق دەپ جاكارلىدى: «ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى مەڭگۈ جۇڭگو كوممۇنىستلىرىنىڭ نەزەرىيە خەزىنىسى ۋە جۇڭخۇا مىللەتلىرىنىڭ مەنىۋى تۆۋرۈكى. مەڭگۈ بىزنىڭ زامانىۋىلاشقان سوتسىيالىستىك دۆلەت قۇرۇشمىزنىڭ ھەربىر قەدىمىدە ماسى.»[1] جياڭ زېمىن جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيەسىنىڭ 15 - قۇرۇلتاي دوكلاتىدا: «ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى تاشلىۋېتىشكە بولمايدۇ، ئەگەر تاشلىۋېتىلسە، تۈپ ئاساستىن مەھرۇم قالغانلىق بولىدۇ» دەپ تەكىتلىدى.

ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى ھەم تارىخ، ھەم رېئاللىق. ئەينى ۋاقىتتىكى كۈرەش ئەھۋالى بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىك بولغان كونكرېت ھۆكۈم، بايانلار ئاللىبۇرۇن تارىخقا ئايلاندى. ئەمما

---

(1) «خەلق گېزىتى»، خەنزۇچە نەشرى، 1993 - يىل 12 - ئاينىڭ 27 - كۈنى.

مارکسىزم بىلەن جۇڭگونىڭ ئەمەلىيىتىنى ئۆزئارا بىرلەشتۈرۈلگەنلىكىنىڭ مەھسۇلى بولۇش سۈپىتى بىلەن ئۇنىڭ جېنى، ئۇنىڭ ئاشۇ ئومۇمىي ئەھمىيەتكە ئىگە ئاساسىي قائىدىلىرى يەنىلا رېئال ئەھمىيەتكە ئىگە بولۇپ، ئۇزۇنغىچە رول ئويناپدۇ. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى جۇڭگو ئىنقىلابى ۋە قۇرۇلۇشى توغرىسىدىكى توغرا نەزەرىيىۋى پرىنسىپ، شۇنداقلا ئىلمىي دۇنيا قاراش، مېتودولوگىيە. ئۇ ئىلگىرى شۇنداق بولغان، بۇنىڭدىن كېيىنمۇ يەنىلا ھەقىقەتنى ئىزدەيدىغان كىشىلەرنىڭ دۇنيانى بىلىش، دۇنيانى ئۆزگەرتىشنىڭ ئۆتكۈر ئىدىيىۋى قورالى بولىدۇ. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى ئۆگىنىش تارىخنى چۈشىنىش ئۈچۈنلا بولماستىن، مۇھىمى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ھەر مىللەت خەلقىگە رەھبەرلىك قىلىپ ئېلىپ بارغان ئىنقىلاب ۋە قۇرۇلۇشنىڭ تارىخىنى بىلىشنىڭ ئېھتىياجى، شۇنداقلا دېڭ شياۋپىڭ نەزەرىيىسىنى چوڭقۇر ئۆگىنىپ، جۇڭگونىڭ رېئال مەسىلىلىرىنى تەتقىق قىلىش ۋە ھەل قىلىشىنىڭمۇ ئېھتىياجى. دېڭ شياۋپىڭ نەزەرىيىسى — ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ داۋامى ۋە راۋاجى. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى ئەستايىدىل ئۆگەنگەندە ئاندىن يېقىنقى ۋە ھازىرقى زامان جۇڭگوسىنىڭ ئىجتىمائىي تارىخىي تەرەققىياتى ۋە ئىنقىلابىي ھەرىكەت تەرەققىياتىنىڭ قانۇنىيىتىنى بىلگىلى، پەقەت جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىكىدە قەتئىي تەۋرەنمەي، سوتسىيالىزم يولىدا ماڭغاندىلا جۇڭگونى قۇتقۇزغىلى بولىدىغانلىقى ۋە جۇڭگونى تەرەققىي قىلدۇرغىلى بولىدىغانلىقىنى ئېنىق تونۇغىلى بولىدۇ. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى ئەستايىدىل ئۆگەنگەندە، دېڭ شياۋپىڭ نەزەرىيىسىنى تېخىمۇ چوڭقۇر

ئۆزلەشتۈرگىلى، جۈڭگوچە ئالاھىدىلىككە ئىگە سوتسىيالىزم يولىدا مېڭىش ئىشەنچىسىنى كۈچەيتكىلى، ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش، ئىشكىنىڭ سىرتقا قارىتا ئېچىۋېتىش ۋە زامانىۋىلاشتۇرۇش ئىشلىرى ئۈچۈن تېخىمۇ زور تۆھپىلەرنى قوشقىلى بولىدۇ. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى ئەستايىدىل ئۆگىنىش يەنە ئىلمىي دۇنيا قاراش، كىشىلىك قارىشى، قىممەت قارىشىنى تۈرغۇزۇش، مەسىلىلەرنى تونۇشنىڭ ئىلمىي ئۇسۇلىنى ئىگىلەش، شەيئىلەرنى بىلىش ئىقتىدارىنى ئۆستۈرۈشتە كەم بولسا بولمايدۇ.

ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى ئۆگىنىش، جۈڭخۇا مىللىتىنىڭ بۇ قىممەتلىك مەنىۋى بايلىقىغا ۋارىسلىق قىلىش ھەمدە يېڭى تارىخىي شارائىتتا كۈچەپ جارى قىلدۇرۇش — جۈڭگوچە سوتسىيالىزم قۇرۇش ئىشلىرىدىكى ئالدىنقىلارغا ۋارىسلىق قىلىپ، كېيىنكىلەرگە يول ئاچىدىغان ياش بىر ئەۋلاد كىشىلەرنىڭ، بولۇپمۇ زامانىمىزدىكى ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ باش تارتىپ بولمايدىغان تارىخىي مەجبۇرىيىتى ۋە شەرەپلىك ۋەزىپىسى.

ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى ئۆگىنىشتە، چوقۇم ياخشى ئۆگىنىش ئىستىلى ۋە ئۇسۇلىنى يېتىلدۇرۇش كېرەك. ئاساسلىق ئۆگىنىش ئۇسۇلى نەزەرىيىنى ئەمەلىيەتكە باغلاشتىن ئىبارەت.

(1) ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى مۇكەممەل، توغرا ئۆزلەشتۈرۈش، ئىشلىتىش مەقسىتىدە ئۆگىنىش كېرەك. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى بىر مۇكەممەل ئىلمىي نەزەرىيۋى سىستېما. دېڭ شياۋپىڭ ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىگە قارىتا مۇكەممەل، توغرا

تونۇش بولۇشنىڭ لازىملىقىنى، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى سىستېمىسىنى ئىگىلەش ۋە تەتبىقلاشقا ماھىر بولۇش كېرەكلىكىنى، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ ئاساسىي قائىدىلىرىنى ئەستايىدىل ئۆگىنىشتە ئۇنىڭ روھىي ماھىيىتىنى ئىگىلەش، ئۇنىڭ مەيدان، نۇقتىئىنەزەر ۋە ئۇسۇللىرىنى ئىگىلەش كېرەكلىكىنى، ئەمما ئايرىم سۆز - ئىبارىلەرنى يادلىۋېلىش ياكى بەزى كونكرېت ھۆكۈملەرنى دوراپ ئىشلىتىش توغرا ئەمەسلىكىنى كۆپ قېتىم تەكىتلىگەنىدى. بولۇپمۇ ھەممىدە ئەمەلىيەتنى چىقىش قىلىش، ھەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدەش توغرىسىدىكى ئىدىيىنى؛ پۈتۈن نىيەت، پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلىش، خەلق مەنپەئىتىنى ھەممىدىن ئەلا بىلىش، ئاممىغا ئىشىنىش، ئاممىغا تايىنىش توغرىسىدىكى ئىدىيىنى؛ مۇستەقىل - ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇش، ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ئىش كۆرۈش، جاپاغا چىداپ كۈرەش قىلىش، ئۇزلۇكسىز قۇدرەت تېپىش، دۇنيادىكى مىللەتلەر قاتارىدا قەد كۆتۈرۈپ تۇرۇش توغرىسىدىكى ئىدىيىلىرىنى ئۆگىنىش ۋە ئىگىلەش كېرەك. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ مەيدان، نۇقتىئىنەزەر ۋە ئۇسۇللىرىنى تەتبىقلاشنى ئۆگىنىپ، رېئال تۇرمۇشتىكى زور مەسىلىلەرنى تەھلىل قىلىش ۋە ھەل قىلىش كېرەك.

(2) ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى جۇڭگو ئىنقىلابىي ۋە قۇرۇلۇشنىڭ ئەمەلىيىتىگە بىرلەشتۈرۈپ ئۆگىنىش كېرەك. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى — ماركسىزم - لېنىنىزم ئومۇمىي قائىدىلىرى بىلەن جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ كونكرېت ئەمەلىيىتى بىرلەشتۈرۈلگەنلىكىنىڭ مەھسۇلى، ئەمەلىيەت ئارقىلىق

ئىسپاتلانغان توغرا نەزەرىيۋى پرىنسىپ ۋە تەجرىبىلەرنىڭ يەكۈنى. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى ئوخشىمىغان تارىخىي دەۋردە ئوخشىمىغان مەزمۇنغا ۋە نەزەرىيە ئالاھىدىلىكىگە ئىگە. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى ئاساسىي قائىدىلىرىنىڭ روھىي ماھىيىتىنى ئىگىلەشتە چوقۇم يېقىنقى، ھازىرقى زامان جۇڭگوسىنىڭ ئاساسىي دۆلەت ئەھۋالىنى بىلىش، جۇڭگو ئىنقىلابىي ۋە قۇرۇلۇشىنىڭ تارىخىنى بىلىش كېرەك. مۇشۇنداق بولغاندىلا، ئاندىن ماۋ زېدۇڭ ۋەكىللىكىدىكى جۇڭگو كوممۇنىستلىرىنىڭ ماركسىزم - لېنىنىزم ئاساسىي قائىدىلىرىنى قانداق تەتبىقلاش ئارقىلىق جۇڭگونىڭ ئەمەلىي مەسىلىلىرىنى ھەل قىلغانلىقىنى، ماركسىزم - لېنىنىزمنى بېيىتقان ۋە راۋاجلاندۇرغانلىقىنى بىلگىلى، ئاندىن ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى ئاساسىي قائىدىلىرىنىڭ ئوبيېكتىپ ئاساسى ۋە ئۇنىڭ ئىلمىيلىكىنى چوڭقۇر چۈشەنگىلى، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ جانلىق روھىنى توغرا ئىگىلىگىلى بولىدۇ.

(3) ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى دېڭ شياۋپىڭ نەزەرىيىسى بىلەن بىرلەشتۈرۈپ ئۆگىنىش كېرەك. ماركسىزم — پەن، ئۇ دەۋر، ئەمەلىيەت ۋە پەننىڭ تەرەققىي قىلىشىغا ئەگىشىپ ئۈزلۈكسىز تەرەققىي قىلىدۇ. دېڭ شياۋپىڭ نەزەرىيىسى — ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ داۋامى ۋە راۋاجى. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى — ماركسىزمنى جۇڭگوچىلاشتۇرۇشتىكى بىرىنچى قېتىملىق تارىخىي سەكرەشنىڭ نەزەرىيىۋى مۇۋەپپەقىيىتى، دېڭ شياۋپىڭ نەزەرىيىسى — ماركسىزمنى جۇڭگوچىلاشتۇرۇشتىكى ئىككىنچى قېتىملىق تارىخىي سەكرەشنىڭ نەزەرىيىۋى مۇۋەپپەقىيىتى. ئىككى قېتىملىق

تارىخىي سەكرەش ئوتتۇرىسىدا ئىچكى باغلىنىش بار، ھەممىسى ماركسىزمنىڭ ئاساسىي قائىدىلىرى بىلەن جۇڭگونىڭ كونكرېت ئەمەلىيىتى بىرلەشتۈرۈلگەنلىكىنىڭ نەتىجىسى. ماركسىزمنى زامانىمىزدىكى جۇڭگونىڭ ئەمەلىيىتى ۋە دەۋر ئالاھىدىلىكى بىلەن بىرلەشتۈرگەن دېڭ شياۋپىڭ نەزەرىيىسى — جۇڭگو خەلقىنىڭ ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش، سىرتقا قارىتا ئىشىكنى ئېچىۋېتىش جەريانىدا سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشى ئېلىپ بېرىشىغا يېتەكچىلىك قىلىدىغان توغرا نەزەرىيە، زامانىمىزدىكى جۇڭگونىڭ ماركسىزمى، ماركسىزمنىڭ جۇڭگودىكى تەرەققىياتىنىڭ يېڭى باسقۇچى. دېڭ شياۋپىڭ نەزەرىيىسىنى ئۆگىنىشنى مەركىزي مەزمۇن قىلىپ، دېڭ شياۋپىڭ نەزەرىيىسىنى ئۆگىنىش بىلەن ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى ئۆگىنىشنى بىرلەشتۈرگەندە، ئاندىن يېڭى تارىخىي شارائىتتا ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ روھىي ماھىيىتىنى تېخىمۇ چوڭقۇر ئىگىلىگىلى، دېڭ شياۋپىڭ نەزەرىيىسىنى تېخىمۇ ياخشى ئۆزلەشتۈرگىلى ۋە تەتبىقلىغىلى، دېڭ شياۋپىڭ نەزەرىيىسىنىڭ يېڭى تەرەققىياتىنى، ئىككىسىنىڭ بىر - بىرىنى تولۇقلايدىغان ۋە بىر - بىرىگە ماسلىشىدىغانلىقىنى چۈشەنگىلى بولىدۇ.

مۇلاھىزە سوئاللىرى:

1. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ جۇڭگودىكى تەتبىقلىنىشى ۋە راۋاجى ئىكەنلىكىنى قانداق چۈشىنىش كېرەك؟

2. ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ جانلىق روھىنى قانداق چۈشىنىش ۋە ئىگىلەش كېرەك؟

ئىككىنچى باب يېقىنقى زامان جۇڭگو جەمئىيىتى ۋە مىللىي دېموكراتىك ئىنقىلاب

جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ خاراكتېرىنى ئېنىق چۈشىنىش، يەنى جۇڭگونىڭ دۆلەت ئەھۋالىنى ئېنىق چۈشىنىش ئىنقىلابنىڭ بارلىق مەسىلىلىرىنى ئېنىق چۈشىنىشنىڭ تۈپ ئاساسى. يېقىنقى زامان جۇڭگو جەمئىيىتى يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالليق خاراكتېردىكى جەمئىيەت. جۇڭخۇا مىللەتلىرى بىلەن جاھانگىرلار ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت ۋە خەلق ئاممىسى بىلەن فېئودالىزم ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت — يېقىنقى زامان جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ ئاساسىي زىددىيىتى. نامراتلىق، قالاقلىق ۋە سىياسىي، ئىقتىسادىي جەھەتتىكى تەرەققىياتنىڭ تەكشىسىزلىكى — يېقىنقى زامانىدىكى جۇڭگونىڭ دۆلەت ئەھۋالىدىكى ئەڭ تۈپ ئالاھىدىلىك. جۇڭگونىڭ يېقىنقى زامان مىللىي دېموكراتىك ئىنقىلابى مانا مۇشۇنداق ئاساستا پارتلىغان ۋە تەرەققىي قىلغان. پەقەت جۇڭگونىڭ دۆلەت ئەھۋالىنى ئېنىق تونۇغاندىلا، ئاندىن جۇڭخۇا مىللەتلىرىنىڭ مۇستەقىللىق، ئازادلىق ۋە گۈللىنىشىنى قولغا كەلتۈرۈش تەلىپى نېمە ئۈچۈن باشقا يولدا ئەمەس، بەلكى مۇقەررەر مۇشۇ يولدا ماڭغانلىقىنى ئېنىق چۈشىنىۋالغىلى بولىدۇ؛ ئاندىن جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ غەلىبىگە ئېرىشىشىدە نېمە ئۈچۈن باشقا لۇشيەن، فاڭجېن،

سىياسەتلەر ئەمەس، بەلكى مۇقەررەر ھالدا بۇ خىل لۇشيەن، فاڭجېن، سىياسەتلەر يولغا قويۇلمىدىغانلىقىنى چۈشەنگەللى بولىدۇ. جۇڭگونىڭ يېقىنقى زامان مىللىي دېموكراتىك ئىنقىلابى قانچىلىغان بوران - چاپقۇنلارنى بېشىدىن ئۆتكۈزۈپ، ئاخىر جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى رەھبەرلىك قىلغان يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلاب يولىغا ماڭدى. بۇ جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ ئىقتىسادىي، سىياسىي ۋە ئىنقىلابىي تەرەققىياتىنىڭ نەتىجىسى، تارىخنىڭ مۇقەررەرلىكى.

§ 1 . يېڭى مۇستەملىكە، يېرىم فېئوداللىق جۇڭگو جەمئىيىتى

1. جۇڭگو فېئوداللىق جەمئىيىتىنىڭ خارابلىشىشى ۋە چەت ئەل كاپىتالىزمىنىڭ تاجاۋۇز قىلىپ كىرىشى

جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلۇش ھارپىسىدا، يەنى 1949 - يىل 9 - ئاينىڭ 21 - كۈنى، ماۋ زېدۇڭ جۇڭگو خەلق سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشىنىڭ بىرىنچى قېتىملىق ئومۇمىي يىغىنىنىڭ ئېچىلىش مۇراسىمىدا قىلغان سۆزىدە ئىنتايىن خورسىنىغان ھالدا: «جۇڭگولۇقلار ئەزەلدىنلا بىر ئۇلۇغ، باتۇر، ئەمگەكچان مىللەت ئىدى، پەقەت يېقىنقى زامانغا كەلگەندىلا ئارقىدا قالدى. بۇنداق ئارقىدا قېلىش پۈتۈنلەي چەت ئەل جاھانگىرلىرى ۋە جۇڭگودىكى ئەكسىلئىنقىلابىي ھۆكۈمەتنىڭ زۇلۇمى ۋە ئېكسپىلاتاتسىيە قىلىشىنىڭ نەتىجىسى»[①] دېدى.

جۇڭگو 5000 يىللىق مەدەنىيەت تارىخىغا ئىگە دۆلەت. دۇنيادىكى مەدەنىيىتى ئەڭ بۇرۇن تەرەققىي قىلغان دۆلەتلەرنىڭ

---

① «ماۋ زېدۇڭنىڭ دۆلىتىمىز قۇرۇلغاندىن بۇيانقى قوليازمىلىرى»، خەنزۇچە نەشرى، 1 - قىسىم، 6 - بەت.

بىرى. ئەمگەكچان، باتۇر، ئەقىللىق جۇڭخۇا مىللىتى ئېسىل تارىخىي مىراسلارغا ۋە شەرەپلىك ئەنئەنگە ئىگە. جۇڭخۇا مىللىتىنىڭ ئەجدادلىرى پارلاق قەدىمكى زامان مەدەنىيىتىنى ئىجاد قىلىپ، دۇنيا مەدەنىيىتى تەرەققىياتىغا ئۆچمەس تۆھپىلەرنى قوشقان. جۇڭخۇا مىللىتىنىڭ مەدەنىيەت تارىخىدا ئەڭ تەرەققىي تاپقان دېھقانچىلىق ۋە قول سانائىتىنى ئىجاد قىلغان. نۇرغۇن كۆزگە كۆرۈنگەن پەيلاسوپلار، مۇتەپپەككۇر-لار، سىياسىئونلار، ھەربىي مۇتەخەسسىسلەر، ئالىملار ۋە ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بارلىققا كېلىپ، نۇرغۇن مەدەنىيەتلىك كلاسسىك كىتابلارنى قالدۇرغان. ئەمىنىيە — يېغىلىق دەۋرىدە مەيدانغا كەلگەن «ھەممە ئېقىملار بەس - بەستە سايراش» ۋەزىيىتى ۋە لاۋزى، كۇڭزىلارنىڭ پەلسەپىۋى يۆنىلىش ۋە ئىلمىي ئىشلار تەلىماتى دۇنيا ئىدىيە تارىخىدا مۇھىم ئورۇننى تۇتىدۇ. قەدىمكى زامان جۇڭگو ئاسترونومىيە يىلنامىچىلىقى يەر شارى ئىلمى، ماتېماتىكا، دېھقانچىلىق ئىلمى، تېبابەتچىلىك ۋە گۈمانىتار پەنلەر قاتارلىق نۇرغۇن ساھەلەردە ئۆزگىچە تۆھپىلەرنى قوشقان. مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 2500 - يىلى، جۇڭگولۇقلار ئاسترونومىيىلىنى باشلىغان. يىن - شاڭ دەۋرلىرىدىكى چىغىناق - تارغاق يېزىقلىرىدا ئاي ۋە كۈننىڭ تۇتۇلۇشى توغرىسىدا خاتىرىلەر يېزىپ قالدۇرۇلغان. چىن سۇلالىسىدىن چىڭ سۇلالىسىنىڭ ئاخىرىغىچە بولغان 2100 يىل جەريانىدا ھالىلىي قۇيرۇقلۇق يۇلتۇزنىڭ 27 قېتىم كۆرۈلگەنلىكى توغرىسىدا ئېنىق خاتىرىلەر قالدۇرۇلغان. خەن سۇلالىسى دەۋرىدىكى جاڭ خېڭ يەر تەۋرەش يۆنىلىشىنى بەلگىلەيدىغان تېللۇرىيىنى ۋە قۇياش، ئاي ۋە يۇلتۇز قاتارلىق ئاسمان جىسىملىرىنى كۆزىتىش ئەسۋابىنى كەشىپ قىلغان، ئاۋۇالقى چىن سۇلالىسى دەۋرىدىكى ماتېماتىكا ئالىملىرى گۇگۇ تېئورېمىسىنى ئوتتۇرىغا قويغان. جەنۇبىي،

شمالىي سۇلالىلەر دەۋرىدىكى زۇچۇڭزى چەمبەر تۇراقلىقىنىڭ 3.1415926 بولىدىغانلىقىنى ھېسابلاپ چىققان. جۇڭگونىڭ يىپەك توقۇمىچىلىق، فارفور قاچا ياساش، مېتال تاۋلاش، كېمە ياساش تېخنىكىسى خېلى بۇرۇنلا دۇنيانىڭ ئىلغار سەۋىيىسىگە يەتكەن. مېڭ سۇلالىسى دەۋرىدىكى جۇ زەي دەسلەپ ئىجاد قىلغان 12 ئاساسىي كۇي، كېيىن دۇنيادا بىر تۇتاش قوللىنىلىدىغان ئۇلچەملىك ئاھاڭ قىلىپ بېكىتىلگەن. جۇڭگونىڭ تېببابەتچىلىك دوربىگەرلىك ئىلمى دۇنيادا ئۆزگىچە ئالاھىدىلىككە ئىگە. بولۇپمۇ جۇڭگونىڭ قەغەز ئىشلەش، مىلتىق دورىسى، مىخ مەتبەئە ۋە كومپاستىن ئىبارەت تۆت چوڭ كەشپىياتى دۇنيانىڭ قىياپىتىنى ئۆزگەرتكەندى، تاكى XV ئەسىرگىچە جۇڭگونىڭ پەن - تېخنىكا سەۋىيىسى دۇنيادا مىڭ يىلدەك ئالدىنقى ئورۇندا تۇردى. جۇڭگولۇقلارنىڭ بۇ كەشپىيات - ئىجادىيەتلىرى ئادەم بىلەن تەبىئەتنىڭ ماس ھالدا تەرەققىي قىلىشى، ئىلمىي روھ بىلەن غايە، ئەخلاقنىڭ بىرلەشتۇرۇلۇشىدەك ئىدىراك نۇرىنى گەۋدىلەندۇردى.

جۇڭخۇا مىللەتلىرى ئۇزۇنىڭ ئۇزاق تارىخىي تەرەققىياتى جەريانىدا، ئىتتىپاقلىشىپ بىرلىككە كېلىش، مۇستەقىل - ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇش، تىنچلىقنى سۆيۈش، ئۆزىنى ئۇزلۇكسىز قۇدرەت تاپقۇزۇش قاتارلىق ئېسىل تارىخىي مەدەنىيەت ئەنئەنىسىنى شەكىللەندۇردى. جۇڭخۇا مىللەتلىرى كۆپ مىللەتلىك چوڭ ئائىلە. يىراق قەدىمكى زامانلاردىن تارتىپلا ھەر مىللەت خەلقى قويۇق سىياسىي، ئىقتىسادىي، مەدەنىيەت ئالاقىسى ئورناتقان، ۋەتەننىڭ تاغ - دەريالىرىنى ئورتاق ئاچقان. 2000 يىلدىن ئىلگىرىلا زېمىنى كەڭ، بىرلىككە كەلگەن دۆلەتنى شەكىللەندۇرگەن. ئۇزۇن تارىخقا ئىگە جۇڭخۇا مەدەنىيىتى، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقى ۋە دۆلەتنىڭ بىرلىكىنى ساقلاپ تۇرغان مۇستەھكەم رىشتىگە ئايلاندى. ئىتتىپاقلىشىپ

بىرلىككە كېلىش جۇڭخۇا مىللەتلىرىنىڭ ئېڭىغا چوڭقۇر ئورناپ كەتتى. جۇڭگو تارىخىدا گەرچە ۋاقىتلىق پارچىلىنىش ھادىسىسى كۆرۈلگەن بولسىمۇ، ئەمما مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقى ۋە دۆلەتنىڭ بىرلىكى جۇڭخۇا مىللەتلىرى تارىخىنىڭ ئاساسىي ئېقىمى بولۇپ، جۇڭگونىڭ تەرەققىي قىلىشى، ئىلگىرىلىشىنىڭ ئاساسىي كاپالىتى بولدى. جۇڭخۇا مىللىتىنىڭ ئەجدادلىرى تارىختىن بۇيان مۇستەقىل - ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇشنى دۆلەت قۇرۇشنىڭ ئاساسى دەپ قارىدى. جۇڭگو ئىنسانلار مەدەنىيىتى مەنبەلىرىنىڭ بىرى بولۇش سۈپىتى بىلەن، نەچچە مىڭ يىللىق تارىخىي تەرەققىيات جەريانىدا ئۇنىڭ مەدەنىيەت ئەنئەنىلىرى باشتىن - ئاخىر ئۆزۈلۈپ قالغىنى يوق. يېقىنقى زامانغا كەلگەندە، جۇڭگو گەرچە كۈچلۈكلەرنىڭ كۆپ قېتىم بوزەك قىلىشىغا ئۇچراپ، دۆلەت زاۋاللىققا يۈز تۇتقان بولسىمۇ، ئەمما گىگانت قىياپەتتە يەنىلا يېڭىۋاشتىن قەد كۆتۈردى. بۇ، جۇڭگولۇقلارنىڭ مۇستەقىل - ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇش مىللىي ئېڭىنىڭ يىمىرىلمەس كۈچكە ئىگە ئىكەنلىكىنى تولۇق چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇ. جۇڭگونىڭ ئالدىنقى چىن دەۋرىدىكى مۇتەپەككۇرلار ئوتتۇرىغا قويغان «يېقىن قوشنىدارچىلىق مۇناسىۋىتى ئورنىتىش دۆلەتنىڭ بايلىقى» دېگەن ئىدىيىسى جۇڭگو خەلقىنىڭ قەدىمدىن تارتىپلا جاھانىنىڭ تىنچ بولۇشىنى، ھەرقايسى ئەل خەلقلىرى بىلەن دوستانە بىللە ياشاشنى ئۈمىد قىلىدىغانلىقىنى ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىدۇ. جۇڭخۇا مىللىتىنىڭ دانىشمەنلىرى ئالەمدىكى بارلىق شەيئىلەرنىڭ ئۆزگىرىشىنى كۆزىتىش ئارقىلىق ئوتتۇرىغا قويغان «ئۆزىمىزنى قۇدرەت تاپقۇزۇش ئارقىلىق دۇنيانىڭ ئۆزگەرتىشىمىز كېرەك» دېگەن ئىدىيىسى جۇڭگو خەلقىنىڭ ئۆزگىرىش ياساپ يېڭىلىق يارىتىشقا، تىرىشىپ كۈرەش قىلىشقا ئىلھاملاندۇرىدىغان روھىي كۈچكە ئىيلاندۇردى. جۇڭگو قەدىمكى زامان مەدەنىيىتىنىڭ تەرەققىياتى جۇڭخۇا مىللىتىنىڭ جاپاغا

چىداپ كۆرەش قىلغانلىقى، ئۇزلۇكسىز قۇدرەت تاپقانلىقىنىڭ نەتىجىسى.

جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ تەرەققىياتى دۇنيادىكى نۇرغۇن دۆلەتلەرگە ئوخشاش ئىپتىدائىي كوممۇنا، قۇللۇق جەمئىيەت، فېئودالىلىق جەمئىيەتتىن ئىبارەت بىر قانچە تارىخىي تەرەققىيات جەريانىنى بېسىپ ئۆتكەن. جۇڭگونىڭ فېئودالىلىق جەمئىيىتى ئىككى مىڭ يىلدىن كۆپرەك داۋام قىلدى. مىڭ سۇلالىسىنىڭ ئاخىرى، چىڭ سۇلالىسىنىڭ باشلىرىغا كەلگەندە، جۇڭگو فېئودالىلىق جەمئىيىتىنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى تاۋار ئىگىلىكىنىڭ تەرەققىياتى ئۆزىدە كاپىتالىزم بىخلىرىنى پەيدا قىلدى. ئەگەر چەت ئەل كاپىتالىزمىنىڭ تەسىرى بولمىغان بولسا، جۇڭگو ئاستا - ئاستا كاپىتالىزمغا تەرەققىي قىلغان بولاتتى. بىراق چەت ئەل كاپىتالىزمىنىڭ ئۇزلۇكسىز تاجاۋۇز قىلىپ كىرىشى جۇڭگونى پەيدىنپەي يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالىلىق جەمئىيەتكە ئايلاندۇرۇپ قويدى.

XVII ئەسىرنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا، مەنچىڭ ئاقسۆڭەكلىرى چوڭ دېھقانلار قوزغىلىڭىنىڭ مىڭ سۇلالىسىنى ئاغدۇرۇپ تاشلىغان پەيتىدىن پايدىلىنىپ ئوتتۇرا تۇزلەڭلىككە كىرگەن ۋاقتىدا، غەربتىكى ھەرقايسى دۆلەتلەرنىڭ كاپىتالىزمى تېز تەرەققىي قىلىشقا باشلىغانىدى. 1640 - يىلىدىكى ئەنگلىيە بۇرژۇئا ئىنقىلابى ياۋروپادا كاپىتالىزمنىڭ يېڭى دەۋرىنىڭ يېتىپ كەلگەنلىكىنى جاكارلىدى. شۇنىڭدىن كېيىنكى 100 يىلغا يېقىن ۋاقىت جەريانىدا كاپىتالىستىك تۈزۈم غەربتىكى ھەرقايسى دۆلەتلەردە ئىلگىرى - ئاخىرى قۇرۇلۇپ، كاپىتالىستىك ئىگىلىكىنىڭ تەرەققىياتى ئۇچۇن يول ھازىرلاپ بەردى. XVIII ئەسىرنىڭ 60 - يىللىرىدىكى بۇرژۇئا سانائەت ئىنقىلابى غەربتىكى ھەرقايسى كاپىتالىستىك دۆلەتلەرنىڭ قىياپىتىدە چوڭقۇر ئۆزگىرىش پەيدا قىلىپ، ئۇلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىش

كۈچلىرىنىڭ تەرەققىياتى ئۈچۈن زور ھاياتىي كۈچ ئاتا قىلدى. ئۇ 100 يىلغا بارمىغان سىنىپىي ھۆكۈمرانلىق جەريانىدا يارانقان ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرى ئىلگىرىكىسى بارلىق دەۋرلەردە يارىتىلغان بارلىق ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىدىن تېخىمۇ كۆپ، تېخىمۇ چوڭ بولدى. XIX ئەسىرگە قەدەم قويغاندىن كېيىن، ئەنگلىيە دۇنيا زاۋۇتى ۋە دېڭىز زومىگىرىگە ئايلاندى.

ياۋروپا - ئامېرىكا كاپىتالىستىك ئىگىلىكىنىڭ تېز تەرەققىي قىلىشى دۇنيا خاراكتېرلىك سودا بازىرىنى ئېچىشنى بارغانسېرى جىددىي تەلەپ قىلدى. «كاپىتالىزم ئۆزىنىڭ ھۆكۈمرانلىق دائىرىسىنى كېڭەيتىپ تۇرمايدىغان بولسا، يېڭى زېمىننى ئاچمايدىغان ۋە غەيرىي كاپىتالىستىك قەدىمىي دۆلەتلەرنى دۇنيا ئىقتىسادى قاينىمىغا سۆرەپ كىرمەيدىغان بولسا، ئۇنىڭ مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇشى ۋە تەرەققىي قىلىشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى.»[1] دۇنيا دائىرىسىدە مۇستەملىكىلەرنى تالان - تاراج قىلىش، خام ئەشيا ئىشلەپچىقىرىدىغان جايلارنى قولغا كىرگۈزۈۋېلىش ۋە تاۋار بازارلىرىنى ئىگىلىۋېلىش كاپىتالىزم تەرەققىياتىنىڭ مۇقەررەر يولى بولۇپ قالدى ھەمدە كاپىتالىستىك ئىگىلىكنىڭ تېز تەرەققىي قىلىشى ئۇلارنىڭ پۈتۈن دۇنيادىكى مۇستەملىكىچىلىكنى كېڭەيتىشىي ئۈچۈن ماددىي كاپالەت بىلەن تەمىنلىدى. XIX ئەسىرنىڭ باشلىرىدا ئافرىقاقىتئەسى، ئامېرىكا قىتئەسى ۋە ئوكيانىيەدىكى بارلىق دۆلەتلەر ۋە رايونلار ھەمدە ئاسىيادىكى بەزى دۆلەتلەر ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ ئەنگلىيە، فرانسىيە قاتارلىق دۆلەتلەرنىڭ مۇستەملىكىسىگە ئايلانغاندىن كېيىن، كاپىتالىستىك كۈچلۈك دۆلەتلەر ئۆزىنىڭ ئالۋاستى چاڭگىلىنى دۇنيانىڭ شەرقىگە، جۈملىگوغا سوزۇشقا باشلىدى.

---

① «لېنىن ئەسەرلىرى»، خەنزۇچە نەشرى، 3 - توم، 547 - بەت.

چىڭ سۇلالىسىنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە تارىختا «كاڭ شى، چيەن لۇڭ گۈللىنىشى» دەپ ئاتالغان گۈللىنىش مەنزىرىسىمۇ بارلىققا كەلگەن، ئەمما چيەن لۇڭنىڭ ئاخىرقى يىللىرىدا چىڭ سۇلالىسى روشەن ھالدا خارابلاشتى. XIX ئەسىرگە كىرگەندىن كېيىن، جۇڭگو جەمئىيىتىدىكى سىنىپىي زىددىيەت ۋە ئىجتىمائىي كرىزىس ئىنتايىن ئۆتكۈرلىشىپ كەتتى. سىياسىي جەھەتتە، ھۆكۈمران گۇرۇھتىكىلەر زورلۇق - زومبۇلۇق قىلىپ، ئوردا ئەمەلدارلىرىنىڭ كۆپچىلىكى «بايلىقتىن باشقا دۆلەت ۋە خەلقنىڭ تۇرمۇشى بىلەن كارى بولماي، ئۆز ئادەملىرىدىن باشقا ئىختىساسلىقلارنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى بىلمەيدىغان» بولۇپ كەتتى. قانۇن - تۈزۈم جەھەتلەردە چىرىكلىشىپ، «ئەمەلنى پارا ئارقىلىق قولغا كەلتۈرىدىغان، جىنايى جازانى پۇل ئارقىلىق كەچۈرۈم قىلدۇرىدىغان»، «ئوچ يىل ۋالىي بولسا، يۈز مىڭ سەر ئاپئاق تەڭگىگە ئېرىشىدىغان» بولدى. مانا بۇ شۇ ۋاقىتتىكى ئەمەلدارلارنىڭ چىرىكلىشىشىنىڭ ئەينەن تەسۋىرى. ئىقتىسادىي جەھەتتە: نوپۇسنىڭ سانى شىددەت بىلەن كۆپەيدى ۋە يەر قوشۇۋېلىش تېزلىتىلىپ، كەڭ خەلقنىڭ تۇرمۇش ئەھۋالى تېخىمۇ ناچارلاشتى. ھەربىي جەھەتتە: سىياسىي جەھەتتىكى چىرىكلىك ھەربىي تەييارلىقنىڭ بوشىشى ۋە ھەربىي كۈچنىڭ خارابلىشىشىنى كەلتۈرۈپ چىقاردى. چىڭ سۇلالىسىنىڭ 220 مىڭ سەككىز توغلۇق قوشۇنى ۋە 660 مىڭ يېشىل تۇغلۇق قوشۇنى سىرتقى دۈشمەنلەرنىڭ تاجاۋۇزچىلىقىغا قارشى تۇرۇش ئىقتىدارىنى ئاساسىي جەھەتتىن يوقاتتى. تاشقى مۇناسىۋەت جەھەتتە: چىڭ سۇلالىسى ھۆكۈمرانلىرى ئۆزىنى «تەڭرى دۆلىتى» دەپ ئاتاپ، ئۆزىگە تەمەننا قويۇپ، چەت ئەل بىلەن سودا ئالاقىسى قىلماي، چەت ئەللەردىن كىرگەن بارلىق ئىدىيە، مەدەنىيەت ۋە ئىلغار پەن - تېخنىكىنى ئىنكار قىلىپ، ئۆزىنى

دۇنيا ئېقىمىنىڭ سىرتىدا يالغۇز قالدۇرۇپ، جۇڭگونىڭ زامانىۋىلىشىشقا مېڭىشىدەك ياخشى پۇرسەتنى قولدىن كەتكۈزۈپ قويدى. فېئودال ئىستىبداتلىقىنىڭ قاراڭغۇ - زۇلمەتلىك ھۆكۈمرانلىقى، پومېشچىكلارنىڭ دەھشەتلىك ئېكسپلاتاتسىيسى ۋە زۇلۇمى خەلق ئاممىسىنى ئىلگىرىكىدەك تۇرمۇش كەچۈرەلمەيدىغان ھالەتكە كەلتۈرۈپ قويدى. XVIII ئەسىرنىڭ ئاخىرلىرىدىن باشلاپ دېھقانلارنىڭ قارشىلىق كۆرسىتىش كۈرەشلىرى پۈتۈن مەملىكەتنى قاپلاپ، ئۇزۇلمەي داۋام قىلدى. چىڭ سۇلالىسى زاۋاللىققا يۈز تۇتۇپ، چېكىگە يەتكەن ئىدى. سىياسىي جەھەتتىكى زاۋاللىققا يۈز تۇتۇش، ئىقتىسادىي جەھەتتىكى قالاقلىقى يېرى كەڭ بايلىقى، مول ئادەم كۈچى ۋە ماددىي كۈچ بايلىقى مول بولغان جۇڭگونى پەيدىنپەي غەرب كاپىتالىزمىنىڭ تالان - تاراج قىلىدىغان بوزەك قىلىدىغان ئوبيېكتىغا ئايلاندۇرۇپ قويدى.

ئەنگلىيە بۇرژۇئازىيىسى جۇڭگوغا ھەر يۇرۇش قىلىشنىڭ ئاۋانگارتى بولدى. 1840 - يىلى 6 - ئايدا، ئەنگلىيىنىڭ يېراقتا يۈرۈش قىلغۇچى ئارمىيىسى جۇڭگوغا تاجاۋۇز قىلىپ كىرىپ، «ئەپيۇن سودىسىنى قوغداش ئۈچۈن جۇڭگوغا قارىتا قوزغىغان ئۇرۇش» — بىرىنچى قېتىملىق ئەپيۇن ئۇرۇشىنى قوزغىدى. بۇ قېتىمقى ئۇرۇش 2 يىلدىن كۆپرەك داۋام قىلىپ، ئاخىر چىڭ ھۆكۈمىتىنىڭ ئەنگلىيىنىڭ بارلىق تاجاۋۇزچىلىق تەلەپلىرىنى قوبۇل قىلىشى بىلەن ئاخىرلاشتى. شۇنىڭدىن كېيىنكى 100 يىلدىن كۆپرەك ۋاقىت جەريانىدا جاھانگىرلار جۇڭگوغا قايتا - قايتا تاجاۋۇزچىلىق ئۇرۇشى قوزغىدى. كۆلىمى بىرقەدەر چوڭراق بولغانلىرىدىن 1856 - يىلىدىن 1860 - يىلىغىچە ئەنگلىيە، فرانسىيە قاتارلىق دۆلەتلەرنىڭ تاجاۋۇزچىلىرى قوزغىغان ئىككىنچى قېتىملىق ئەپيۇن ئۇرۇشى، 1894 - يىلى ياپونىيە قوزغىغان چاۋشيەنگە تاجاۋۇز قىلىش ۋە جۇڭگوغا

قاراتقان جياۋۇ ئۇرۇشى، 1900 - يىلىدىكى ئەنگلىيە، ئامېرىكا، گېرمانىيە، فرانسىيە، رۇسىيە، ياپونىيە، ئىتالىيە، ئاۋسترىيە قاتارلىق سەككىز دۆلەت بىرلەشمە ئارمىيىسى قوزغىغان تاجاۋۇزچىلىق ئۇرۇشى قاتارلىقلار بار. XX ئەسىرگە قەدەم قويغاندىن كېيىنمۇ جاھانگىرلارنىڭ جۇڭگوغا قاراتقان ھەربىي تاجاۋۇزچىلىقى ۋە كېڭەيمىچىلىكى توختىغىنى يوق. كۆلىمى ئەڭ چوڭ بولغىنى 30 — 40 - يىللاردىكى ياپونىيە جاھانگىرلىرى قوزغىغان تاجاۋۇزچىلىق ئۇرۇشىدۇر. ئۇرۇشتىن كېيىن ئامېرىكا يەنە پۈتۈن كۈچى بىلەن جياڭ جېيشى گۇرۇھىنى يۆلەپ، گومىنداڭ ئارقىلىق پۈتۈن جۇڭگونى كونترول قىلىش مەقسىتىنى ئىشقا ئاشۇرۇشقا ئۇرۇندى.

2. جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالليق جەمئىيەتكە ئايلىنىشى

ئەپيۇن ئۇرۇشىدىن بۇيان، جاھانگىر كۈچلۈك دۆلەتلەرنىڭ جۇڭگوغا قاراتقان تاجاۋۇزلىقى بىر تەرەپتىن، بىر مۇستەقىل جۇڭگونى يېرىم مۇستەملىكە جۇڭگوغا ئايلاندۇرۇپ قويدى؛ يەنە بىر تەرەپتىن، جۇڭگو فېئودالليق جەمئىيىتىنىڭ پارچىلىنىشىغا، جۇڭگودا كاپىتالىزم ئاممىلىرىنىڭ پەيدا بولۇشىغا تۈرتكە بولۇپ، بىر فېئودالليق جەمئىيەتنى يېرىم فېئودالليق جەمئىيەتكە ئايلاندۇرۇپ قويدى.

جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالليشىشى بىر تەدرىجىي تەرەققىيات جەريانىدۇر. بىرىنچى قېتىملىق ئەپيۇن ئۇرۇشى ۋە يېقىنقى زامان جۇڭگو تارىخىدىكى تۇنجى تەڭسىز شەرتنامە — «نەنجىڭ شەرتنامىسى» ھەمدە باشقا تەڭسىز شەرتنامىلەرنىڭ ئىمزالىنىشى بىلەن جۇڭگونىڭ زېمىنى، دېڭىز تەۋەلىكى، چېگرا بېجى، ئەدلىيە، سودا قاتارلىق ساھەلەردىكى ئىگىلىك ھوقۇقى بۇزغۇنچىلىققا ئۇچراشقا باشلاپ،

مۇستەقىل - ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇش ئورنىنى بارا - بارا يوقاتتى. چەت ئەل كاپىتالىستلىرىنىڭ جۇڭگوغا قارىتان ئىقتىسادىي جەھەتتىكى تاجاۋۇزچىلىقى جۇڭگونىڭ شەھەر - يېزىلىرىدىكى قول سانائىتىگە ئېغىر زەربە بېرىپ، جۇڭگونىڭ تاۋار ئىشلەپچىقىرىشىنى رىغبەتلەندۈرۈپ، ناتوغرا ئىگىلىكىنى پارچىلاشقا باشلىدى. جۇڭگو جەمئىيىتى يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالىلىشىشتىن ئىبارەت تەرەققىيات يولىغا مېڭىشقا باشلىدى. ئىككىنچى قېتىملىق ئەيپۇن ئۇرۇشىدىن كېيىن، جۇڭگو - چەت ئەل ئەكسىيەتچى كۈچلىرىنىڭ تىل بىرىكتۇرۇشى ئارقىلىق چەت ئەل كاپىتالىزمىنىڭ تاجاۋۇزچى كۈچلىرى دېگۈز بويىدىكى پورتلاردىن جۇڭگونىڭ ئىچكى قۇرۇقلۇقىغا ئىچكىرىلەپ كىرىپ، جۇڭگونىڭ ناتوغرا ئىگىلىكىنى قۇرۇلمىسىنىڭ پارچىلىنىشىنى ۋە شەھەر - يېزىلاردىكى تاۋار ئىگىلىكىنىڭ تەرەققىياتىنى تېزلەتتى. جياۋۇ ئۇرۇشى جۇڭگونىڭ مەغلۇپ بولۇشى بىلەن ئاخىرلاشتى. چىڭ ھۆكۈمىتى «ماگۇەن شەرتنامىسى» نى ئىمزالاپ، بىپايان دۆلەت زېمىنىنى بۆلۈپ بېرىپ، چەت ئەللىكلەرنىڭ مەبلەغ سېلىپ جۇڭگودا زاۋۇت قۇرۇشىغا يول قويدى. جاھانگىرلارنىڭ جۇڭگوغا قارىتان ئىقتىسادىي ساھەدىكى تاجاۋۇزچىلىقى شەكىل جەھەتتە چەتكە تاۋار چىقىرىشنى ئاساس قىلىشتىن چەتكە كاپىتال چىقىرىشنى ئاساس قىلىشقا ئۆزگەردى. جۇڭگونىڭ يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالىلىشىشى تېخىمۇ چوڭقۇرلاشتى. سەككىز دۆلەت بىرلەشمە ئارمىيىسى قوزغىغان جۇڭگوغا تاجاۋۇز قىلىشى ئۇرۇشىدا، جۇڭگونىڭ پايتەختى بېيجىڭنى ئىشغال قىلىۋالغاندىن كېيىن، چىڭ ھۆكۈمىتى يەنە ئىگىلىك ھوقۇقىنى يوقىتىپ، دۆلەتكە ھاقارەت كەلتۈرىدىغان «شىنچۇ شەرتنامىسى» نى ئىمزالىدى. بۇ چىڭ ھۆكۈمىتىنىڭ جاھانگىرلارنىڭ جۇڭگوغا ھۆكۈمرانلىق قىلىشىدىكى قورالىغا ئايلىنىپ قالغانلىقىنى

ئىپادىلەپ بېرىدۇ. شۇنىڭ بىلەن جۇڭگونىڭ يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودال ھۆكۈمرانلىق تەرتىپى تامامەن تىكلەندى. چىڭ ھۆكۈمىتى ئاغدۇرۇلغاندىن كېيىن، جۇڭگو شىمالىي مىلىتارىستلارنىڭ ھۆكۈمرانلىق دەۋرىگە قەدەم قويدى. جۇڭگونىڭ يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالىق جەمئىيىتىنىڭ ئالاھىدە مەھسۇلى بولغان شىمالىي مىلىتارىستلار فېئودالىق كونا ئەنئەنىنىڭ داۋاملىشىشى ۋە جاھانگىرلارنىڭ تاجاۋۇزچىلىقى ئۆزئارا بىرلەشتۇرۇلگەنلىكىنىڭ غەلىتە تۆرەلمىسىدۇر. ئۇ دۇنياغا كەلگەن كۈندىن باشلاپلا، فېئودالىزم ۋە جاھانگىرلارنىڭ مەنپەئىتىگە مەركەزلىك ۋەكىللىك قىلىپ، دۆلەت ئىچىگە قارىتا ھاكىمۇتلەقلىق سىياسىتىنى يۈرگۈزسە، سىرتقا قارىتا ۋەتەن ساتقۇچلۇق سىياسىتىنى يولغا قويدى. شۇنىڭدىن كېيىن ھەرقايسى گۇرۇھ مىلىتارىستلىرى يىلمۇ - يىل جەڭ قىلىپ، دۆلەتنىڭ بىرلىكى ۋە جەمئىيەتنىڭ مۇقىملىقىنى ئېغىر دەرىجىدە بۇزۇپ، جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ ئالغا بېسىشى ۋە تەرەققىي قىلىشىغا توسقۇنلۇق قىلدى، خەلققە ئېغىر بالايىئاپەتلەرنى ئېلىپ كەلدى. جياڭ جېيشى گۇرۇھى ئىنقىلابقا ئاسىيلىق قىلغاندىن كېيىن قۇرغان نەنجىڭ ھۆكۈمىتى سىرتقا قارىتا جاھانگىرلارغا تەسلىمچىلىك قىلسا، ئىچكى جەھەتتە فاشىستلارچە ئىستىبدادلىق دىكتاتورا يۈرگۈزدى ھەمدە كومپارتىيە ۋە خەلقتە قارشى ئىچكى ئۇرۇش قوزغىدى. ئۇ ھۆكۈمرانلىق قىلغان رايونلاردا جەمئىيەتنىڭ يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالىق خاراكتېرى قىلچە ئۆزگەرمىدى. بۇ جەريانداً، ياپونىيە جۇڭگوغا تاجاۋۇزچىلىق ئۇرۇشى قوزغاپ، جۇڭگونىڭ بىپايان زېمىنىنى ئىگىلىۋالدى. پۈتۈن جۇڭگونى ئۆزىنىڭ يالغۇز مۇستەملىكىسىگە ئايلاندۇرۇشقا تەلۈلەرچە ئۇرۇندى.

چەت ئەل كاپىتال جاھانگىرلىرىنىڭ تاجاۋۇزچىلىقى جۇڭگونى مۇستەقىللىق ئورنىدىن مەھرۇم قىلىپ، قەدەممۇ

قەدەم كۆچلۈك دۆلەتلەرنىڭ كونتروللۇقىدىكى يېرىم مۇستەملىكە دۆلەتكە ئايلاندۇرۇپ قويدى.

كاپىتالىستىك كۆچلۈك جاھانگىر دۆلەتلەر جۇڭگونىڭ زېمىنىنى ئىگىلىۋېلىپ جۇڭگونىڭ زېمىنىغا بولغان ئىگىلىك ھوقۇقىنىڭ بىر پۈتۈنلۈكىگە بۇزغۇنچىلىق قىلدى. ئەپيۇن ئۇرۇشىدىن كېيىن، ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ شياڭگاڭ ۋە جيۇلۇڭ يېرىم ئارىلىنى بېسىۋالدى، ئىككىنچى قېتىملىق ئەپيۇن ئۇرۇشى مەزگىلىدە، چارروسىيە ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ جۇڭگونىڭ شەرقىي شىمال ۋە غەربىي شىمال رايونىدىكى 1 مىليون 440 مىڭ كۋادرات كىلومېتىردىن ئارتۇق زېمىنىنى يۇتۇۋالدى. 1895 - يىلى ياپونىيە چىڭ ھۆكۈمىتىنى تەيۋەن ئارىلى ھەمدە ئۇنىڭغا قاراشلىق بارلىق ئاراللارنى ۋە پېڭخۇ تاقىم ئاراللىرىنى بۆلۈپ بېرىشكە مەجبۇرلىدى. «ماگۇەن شەرتنامىسى» ئىمزالانغاندىن كېيىن، جاھانگىر كۆچلۈك دۆلەتلەر جۇڭگودا تەسىر دائىرىسىنى بۆلۈشۈۋېلىش دولقۇنىنى قوزغىدى. گېرمانىيە باش بولۇپ جياۋجۇۋەن قۇلتۇقىنى زورلۇق بىلەن ئىجارىگە ئېلىپ، شەندۇڭنى ئۆزىنىڭ تەسىر دائىرىسى قىلىۋالدى. ئارقىدىنلا روسىيە لۈيشۇن ئېغىزى، دالىيەن قولتۇقى ھەمدە ئۇنىڭ يېقىن ئەتراپىدىكى دېڭىز يۇزىنى زورلۇق بىلەن ئىجارىگە ئېلىۋېلىپ، شەرقىي شىمالنى ئۆزىنىڭ تەسىر دائىرىسى قىلىۋالدى. فرانسىيە گۇاڭجۇ قولتۇقى ھەمدە يېقىن ئەتراپىدىكى دېڭىز يۇزىنى زورلۇق بىلەن ئىجارىگە ئېلىۋېلىپ، يۇننەن ۋە گۇاڭدۇڭ - گۇاڭشىنى ئۆزىنىڭ تەسىر دائىرىسى قىلىۋالدى. ئەنگلىيە ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ، جيۇلۇڭ يېرىم ئارىلى ۋە ئۇنىڭ شىمالى ھەمدە ئەتراپىدىكى ئاراللار (يەنى ئاتالمىش «يېڭى پاسىل») نى ۋە ۋېيخەيۋى دېڭىز قولتۇقىدىن تۇڭ لىيۇ ئارىلىغچە ھەمدە ۋېيخەيۋى ساھىلىدىكى كەڭلىكى 10 كىلومېتىر دائىرىنى زورلۇق بىلەن ئىجارىگە ئېلىۋېلىپ،

چاڭجياڭ ژادىسىنى ئۆزىنىڭ تەسىر دائىرىسى قىلىۋالدى ھەمدە شىمالىي جۇڭگو ۋە جەنۇبىي جۇڭگوغا سىڭىپ كىردى، ياپونىيە فۇجيەننى ئۆزىنىڭ تەسىر دائىرىسى قىلىۋالدى. كۇچلۇك دۆلەتلەر يەنە جۇڭگودا كونسۇللارنىڭ ھۆكۈم چىقىرىش ھوقۇقى، ئەسكەر تۇرغۇزۇش ھوقۇقى ھەمدە باشقا ئىمتىيازلارنى قولغا كەلتۈردى. 1931 - يىلى «18 - سېنتەبىر» ۋەقەسىدىن كېيىن، ياپونىيە جاھانگىرلىكى كەڭ كۆلەمدىكى جۇڭگوغا تاجاۋۇز قىلىش ئۇرۇشىنى قوزغاپ، ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ جۇڭگونىڭ شەرقىي شىمال، شىمالىي جۇڭگو، ئوتتۇرا جۇڭگو ۋە جەنۇبىي جۇڭگودىكى كەڭ زېمىننى بېسىۋېلىپ، بۇ رايونلارنىڭ بىۋاستە ھۆكۈمرانىغا ئايلاندى.

چەت ئەل تاجاۋۇزچىلىرى جۇڭگو زېمىنىدا جۇڭگو خەلقىنى خالىغانچە ئۆلتۈرۈش، زىيانكەشلىك قىلىش، بوزەك قىلىش قاتارلىق سانسىزلىغان زوراۋانلىقلارنى قىلدى. جۇڭگو - ياپونىيە جياۋۇ ئۇرۇشى مەزگىلىدە ياپونىيە تاجاۋۇزچىلىرى لۇيشۇننى بېسىۋېلىپ، مەيلى ياشانغانلار ياكى ئۆسمۈرلەر بولسۇن، مەيلى ئاياللار ياكى بالىلار بولسۇن ھېچكىمگە رەھىم قىلماي، شەھەرئاھالىسىنى تۆت كۈن قىرغىن قىلغان، ئەڭ ئاخىردا پۈتۈن شەھەر بويىچە مېيىتلارنى كۆمىدىغان 36 نەپەرلا ئادەم قالغانىدى. 1900 - يىلى چارروسىيە دەريانىڭ شەرقىدىكى 64 كەنتنى بېسىۋېلىپ، شۇ جايدىكى 7000 ئاھالىنىڭ ھەممىسىنى خېلىۋاقىتقىچە دەرياسىغا تىرىك ھەيدەپ كىرىپ، سۇدا تۇنجۇقتۇرۇپ ئۆلتۈرۈۋەتكەن. بۇنىڭغا ئوخشاش مىسالار ھەددى ھېسابسىز. ياپونىيە جاھانگىرلىكى جۇڭگوغا قوزغىغان ئومۇميۈزلۈك تاجاۋۇزچىلىق ئۇرۇشى مەزگىلىدە، جۇڭگودىن ئۆلگەن، يارىلانغانلارنىڭ سانى 35 مىليوندىن ئېشىپ كەتكەن. جۇڭگونىڭ ئىچكى جايلىرىدىن شەرقىي شىمالغا ئەمگەك قىلىشقا ئاپارغان ئىشچىلاردىن 2 مىليونى زىيانكەشلىككە ئۇچراپ

ئۆلگەن. ياپونىيە تاجاۋۇزچى ئارمىيىسى بارغانلىكى جايدا ئوت قويۇپ، ئادەم ئۆلتۈرۈپ، ئايالالارنىڭ ئىپپەت - نومۇسىغا تېگىپ، قىلمىغان ئەسكىلىكى قالمىغان، مىسلىسىز پاجىئەلىك نەتىجىگە چوڭ قىرغىنچىلىقىدا جۇڭگولۇق پۇقرا ۋە ئەسىرگە چۈشكەن ئەسكەرلەردىن 300 نەچچە مىڭ كىشى ئېچىنىشلىق هالدا ئۆلتۈرۈلدى. پۈتۈن شەهەردىكى ئۆيلەرنىڭ ئۈچتىن بىرى كۆيدۈرۈۋېتىلدى. بۇ خىل ئادەم قېلىپىدىن چىققان ۋەهشىيلىك كىشىنى قاتتىق ئەپسۇسلاندۇرىدۇ. ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇش غەلبىسى قىلغاندىن كېيىن، جۇڭگودا تۈرۈشلۇق ئامېرىكا ئەسكەرلىرى جۇڭگو زېمىنىدا زورلۇق - زومبۇلۇق قىلىپ، قىلمىغان ئەسكىلىكى قالمىغان. تولۇق بولمىغان ستاتىستىكىغا ئاساسلانغاندا، 1945 - يىلى 8 - ئايدىن 1946 - يىلى 11 - ئايغىچە شاڭخەي، نەنجىڭ، بېيجىڭ، تيەنجىن، چىڭداۋدىن ئىبارەت 5 شەهەردىلا يۇز بەرگەن ئامېرىكا ئەسكەرلىرىنىڭ زوراۋانلىق قىلمىشى 3800 قېتىمدىن ئاشقان. تاجاۋۇزچىلارنىڭ جۇڭگو زېمىنىدا ئۆتكۈزگەن جىنايى قىلمىشلىرىنى يېزىپمۇ تۈگەتكىلى بولمايدۇ.

كۆچلۈك جاهانگىر دۆلەتلەر ئۇرۇش ۋە تەڭسىز شەرتنامىلەر ئارقىلىق جۇڭگودىن نۇرغۇن بايلىقنى تالان - تاراج قىلىۋالدى. تولۇق بولمىغان ستاتىستىكىغا ئاساسلانغاندا، كۆچلۈك دۆلەتلەر جۇڭگوغا مەجبۇرىي هالدا ئىمزالاتقۇزغان تەڭسىز شەرتنامىلەر ئارقىلىق 1 مىليارد 300 مىليون سەر كۈمۈش ئۇرۇش تۆلىمى قاقتى - سوقتى قىلىۋالدى. بۇ تۆلەم پۈل 1901 - يىلىدىكى چىڭ هۆكۈمىتى مالىيە كىرىمىنىڭ 13 هەسسىسىگە، شۇ يىللىق پۈتۈن مەملىكەتتىكى زاۋۇت - كانلارنىڭ ئومۇمىي مەبلەغ سوممىسىنىڭ 55 هەسسىسىگە باراۋەر ئىدى، باشقا يول، باشقا ئۇسۇللار ئارقىلىق جۇڭگودىن قانچىلىك بايلىق بۆلۈشۈۋالغانلىقىنى هېسابلىماق ناهايىتى قىيىن. مەسىلەن،

1860 - يىلى ئەنگلىيە - فرانسىيە بىرلەشمە ئارمىيىسى بېيجىڭنى بېسىۋالغاندىن، كېيىن، ئەينى ۋاقىتتا دۇنيادىكى ئەڭ ھەشەمەتلىك، ئەڭ كۆركەم پادىشاھ باغچىسى — يۈەنمىڭيۈەن باغچىسىدىن دۇنيادا كەم تېپىلىدىغان نۇرغۇن بايلىقلارنى بۇلاڭ - تالاڭ قىلدى، ئاخىر يەنە پۈتۈن باغچىنى كۆيدۈرۈۋەتتى. 1900 - يىلى سەككىز دۆلەت بىرلەشمە ئارمىيىسى بېيجىڭغا ھۇجۇم قىلىپ كىرگەندىن كېيىن، چىڭ سۇلالىسىنىڭ دۆلەت خەزىنىسى ۋە ئوردىسىدىن بۇلىغان كۈمۈش 4 مىليون سەردىن ئاشىدۇ. ياپونىيىنىڭ جۇڭگونىڭ تەيۋەن ۋە چوڭ قۇرۇقلۇقتىكى كەڭ زېمىنلارنى بېسىۋالغان مەزگىلىدىكى بۇلاڭ - تالاڭنىڭ كۆلىمى تېخىمۇ زور بولدى. تولۇق بولمىغان ستاتىستىكىغا ئاساسلانغاندا، 1925 - يىلىدىن 1943 - يىلىغىچە بولغان 19 يىل جەريانىدا، ياپونىيىنىڭ تەيۋەندىن بۇلاپ يۆتكەپ كەتكەن گۇرۇچنىڭ ئومۇمىي مىقدارى 59 مىليون 600 مىڭ دەن بولۇپ، شۇ مەزگىلدىكى تەيۋەننىڭ گۇرۇچ ئومۇمىي مەھسۇلات مىقدارىنىڭ 38.8% نى ئىگىلىگەن. 1944 - يىلى بىر يىل ۋاقىت ئىچىدىلا، شەرقىي شىمالدىن ياپونىيىگە بۇلاپ ئېلىپ كەتكەن ئاشلىق 8 مىليون تونىنا بولۇپ، ئۇ شەرقىي شىمالنىڭ شۇ بىر يىللىق ئاشلىق ئومۇمىي مەھسۇلات مىقدارىنىڭ 45% نى ئىگىلىگەن. 1937 - يىلى 7 - ئايدىن 1941 - يىلى 12 - ئايغىچە ياپونىيە تاجاۋۇزچىلىرى شىمالىي جۇڭگو ۋە ئوتتۇرا جۇڭگونى بېسىۋالغاندىن كېيىن بۇ رايونلاردىكى جۇڭگو بانكىسى، مەركىزىي بانكا، جۇڭگو يېزا ئىگىلىك بانكىسىنىڭ شۇبە ئورگانلىرى قاتارلىق 53 دۆلەتلىك ۋە شەخسىي بانكىلاردىن 400 مىليون 120 مىڭ يۈەن بۇلۇشۇۋالغان بولۇپ، بۇ غايەت زور بايلىقلارنىڭ كۆپ قىسمى ياپونىيىگە يۆتكەپ كېتىلگەن. ياپونىيە تاجاۋۇزچىلىرى قولدىن كەتكەن رايونلىرىمىزدا كۆپ مىقداردىكى بايلىق مەنبەلىرىنى تالان - تاراج قىلدى. پەقەت

1943 - يىلى بىر يىل ئىچىدىلا 10 مىليون 600 مىڭ تونىنا تۆمۈر رۇدىسىنىڭ قۇمى، 1 مىليون 800 نەچچە مىڭ تونىنا چويۇن، 50 مىليون تونىنا كۆمۈرنى بۇلاپ يۆتكەپ كەتتى. بۇلارنىڭ ھەممىسى جۇڭگونىڭ ئىگىلىكىگە ئىچىنىشلىق ئاقىۋەتلەرنى كەلتۈردى.

كۈچلۈك جاھانگىر دۆلەتلەر جۇڭگودا كۆپ مىقداردىكى تاۋارنى تۆكمە قىلىپ سېتىپ، جۇڭگونى ئۆزىنىڭ تاۋار تۆكمە قىلىپ ساتىدىغان بازىرى ۋە خام ئەشيا مەنبەسىگە ئايلاندۇرۇپ قويدى. ئەنگلىيە ھۆكۈمەت تەرەپ ئېلان قىلغان ستاتىستىكىغا ئاساسلانغاندا، ئەنگلىيىنىڭ جۇڭگوغا كىرگۈزگەن تاۋارلىرىنىڭ ئومۇمىي قىممىتى 1837 - يىلى 900 مىڭ فوند ستېرلىڭ بولغان، 1843 - يىلى 1 مىليون 456 مىڭ فوند ستېرلىڭ بولغان بولسا، 1845 - يىلى كۆپەيىپ 2 مىليون 394 مىڭ فوند ستېرلىڭغا يەتكەن. 1869 - يىلى سۇۋەيىش قانىلىدا رەسمىي قاتناش باشلىنىپ، جۇڭگو - ئەنگلىيە ئارىلىقىدىكى قاتناش مۇساپىسىنى ئەسلىدىكى ئۇمۇد تۇمشۇقىنى ئايلىنىپ مېڭىشقا قارىغاندا 1/4 قىسىم قىسقارتتى. 1871 - يىلى شاڭخەيدىن ئەنگلىيىنىڭ لوندون شەھىرىگە ۋە ئامېرىكىنىڭ سان - فرانسىسكو شەھىرىگىچە بولغان تېلېگراما لىنىيىسى تۇتاشتۇرۇلۇپ، غەرب بۇرژۇئازىيىسىنىڭ بازار ئەھۋالىنى تېزلىك بىلەن ئىگىلەش ئىمكانىيىتى تۇغۇلدى. بۇ شارائىتلار چەت ئەل تاجاۋۇزچىلىرىنىڭ يەنمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا جۇڭگوغا تاۋار تۆكمە قىلىپ سېتىشى ئۈچۈن قۇلايلىق يارىتىپ بەردى. جۇڭگونىڭ ئىمپورت قىلغان مالىلىرىنىڭ ئومۇمىي قىممىتى 1871 - يىلى 70 مىليون 100 مىڭ سەر بولغان بولسا، 1881 - يىلى كۆپەيىپ 91 مىليون 900 مىڭ سەرگە يەتكەن. ھەر خىل ئىمپورت قىلىنغان مالىلار ئىچىدە يېپ توقۇلمىلارنىڭ ئېشىشى ئەڭ زور بولدى. بولۇپمۇ يېپ توقۇلمىلار ئىچىدە پاختا

يىپىنىڭ ئېشىش نىسبىتى پاختا رەختتىن ئېشىپ كەتكەن، پاختا يىپىنىڭ ئىمپورتى 1872 - يىلى 2 مىليون 500 مىڭ كىلوگرام بولغان بولسا، 1881 - يىلى كۆپىيىپ 8 مىليون 600 مىڭ كىلوگرامغا يېتىپ 244% ئاشقان. پاختا رەخت 1872 - يىلى 12 مىليون 241 مىڭ توپ بولغان بولسا، 1881 - يىلى كۆپىيىپ 14 مىليون 931 مىڭ توپقا يېتىپ 22% ئاشقان. بۇ جۇڭگونىڭ پاختا يىپ ئېگىرىش كەسپىدە ناھايىتى زور سالماقنى ئىگىلەيدىغان قول سانائىتىگە ئەجەللىك زەربە بولدى. جۇڭگونىڭ تاشقى سودىسىدا، ئىمپورت مىقدارىنىڭ 80% نى چەت ئەل كاپىتالى ئىگىلىگەن. ئىمپورت كەسپىنىڭ ھەممىسىنى دېگۈدەك چەت ئەل سودىگەرلىرى تارتىۋالغان.

جاھانگىرلار جۇڭگونىڭ تاموژنىسىنى كونترول قىلىۋالغان. تاموژنا بېجى چىڭ ھۆكۈمىتى مالىيە كىرىمىنىڭ مۇھىم تەركىبىي قىسمى بولۇپ، تاموژنىنى كونترول قىلىۋالغاندا، جۇڭگو مالىيەسىنى ئاساسىي جەھەتتىن تىزگىنلىۋالغىلى بولاتتى. 1854 - يىلى ئەنگلىيە، فرانسىيە، ئامېرىكىدىن ئىبارەت 3 دۆلەت شاڭخەينىڭ تاموژنا باشقۇرۇش ھوقۇقىنى چاڭگىلىغا كىرگۈزۈۋالدى. ئىككىنچى قېتىملىق ئەپيۇن ئۇرۇشىدىن كېيىن، ئۇلار يەنە شاڭخەي تاموژنىسىدا قوللانغان چارىلىرىنى باشقا سودا ئېغىزلىرىغا كېڭەيتىپ، پۈتۈن جۇڭگودا بىر يۈرۈش يېرىم مۇستەملىكە تاموژنا تۈزۈمىنى ئورناتتى. 1865 - يىلى باش باج مەھكىمىسى بېيجىڭدا قۇرۇلدى. نامدا زوڭلى يامۇلغا تەۋە بولسىمۇ، ئەمەلىيەتتە تاموژنىنىڭ مەمۇرىي، ئادەم ئىشلىتىش قاتارلىق چوڭ ھوقۇقلىرىنى ئەنگلىيە باش باج مەھكىمىسى ئىگىلىۋالغان بولۇپ، ھەرقايسى ئېغىزلاردىكى باج مەھكىمىسى ۋە تاموژنىنىڭ يۇقىرى دەرىجىلىك خىزمەتچىلىرى بىردەك چەت ئەللىكلەردىن تەيىنلەنگەن. ئەنگلىيىلىك خېرىست 1863 - يىلىدىن 1911 - يىلىغىچە، جۇڭگو تاموژنا باش باج

مەھكىملىرىنىڭ باشلىقلىق ۋەزىپىسىنى 48 يىل ئۆتىگەن. ئۇلار تاموژنىنىڭ مەمۇرىي ھوقۇقىنى تارتىۋېلىپلا قالماي، يەنە چېگرا ھۆكۈمىتىگە ژاكالىتەن سىرتقا قەرز بېرىش، ھەربىي قورال - ياراغ سېتىۋېلىش ئارقىلىق جۇڭگو ھۆكۈمىتىگە ئۇزلۇكسىز بېسىم ئىشلىتىپ ۋە تەسىر كۆرسىتىپ، بارا - بارا چېگرا ھۆكۈمىتىنىڭ ئىچكى ئىشلىرىغا ۋە دىپلوماتىيىسىگە قول تىققان.

جاھانگىر كۈچلۈك دۆلەتلەر مەجبۇرىي ھالدا جۇڭگونى 80 دىن ئارتۇق سودا ئېغىزىنى ئاچقۇزۇپ، 30 نەچچە ئىجارە رايونى تەسىس قىلغۇزدى. 1845 - يىلى 11 - ئايدا ئەنگلىيىنىڭ شاڭخەيدە تۇرۇشلۇق كونسۇلى چېگرا سۇلالىسىنىڭ يەرلىك ئەمەلدارلىرىنى يەر نىزامنامىسى تۈزۈشكە مەجبۇرلاپ، شاڭخەيدە بىر رايونىنى ئەنگلىيىلىكلەر تۇرۇشلۇق جاي قىلىپ ئايرىۋالدى. بۇ چەت ئەل تاجاۋۇزچىلىرىنىڭ جۇڭگودا ئىجارە رايون تەسىس قىلىشىنىڭ باشلىنىش نۇقتىسى بولۇپ قالدى. 1848 - يىلى ۋە 1849 - يىلى ئامېرىكا، فرانسىيە تاجاۋۇزچىلىرىمۇ شاڭخەيدە ئايرىم - ئايرىم ھالدا زورلۇق بىلەن ئىجارە رايونى بۆلۈۋېلىشتى، كېيىن كونسېسسىيە تۈزۈمى پەيدىنپەي باشقا سودا ئېغىزلىرىغا كېڭەيتىلدى. كونسېسسىيە كۈچلۈك دۆلەتلەر بىۋاسىتە باشقۇرىدىغان «دۆلەت ئىچىدىكى دۆلەت» كە ئوخشاش بولۇپ، ئۇلارنىڭ جۇڭگودىكى ئالاھىدە رەھبەرلىك ئورنىغا ئايلاندى، ئۇلارنىڭ جۇڭگوغا قارىتا سىياسىي ۋە ئىقتىسادىي تاجاۋۇزچىلىق ئېلىپ بارىدىغان بازىسىغا ئايلاندى.

جۇڭگونىڭ قاتناش، كان مەھسۇلاتلىرىنى ۋە سودىسىنى مونوپول قىلىۋېلىش، سىياسىي ۋە ھەربىي كۈچكە سېلىپ كىرىشنى كۈچەيتىش مەقسىتىگە يېتىش ئۈچۈن، جاھانگىر كۈچلۈك دۆلەتلەر جۇڭگونىڭ تۆمۈرىيول ياساش ھوقۇقىنى قولغا كىرگۈزۈۋېلىش، ئىچكى دەريالاردا قاتناش ھوقۇقىغا ئىگە

بولۇشقا زور دىققەت - ئېتىبارىنى قارىتتى. XIX ئەسىرنىڭ 90 - يىللىرىدىن 1 - دۇنيا ئۇرۇشىنىڭ ھارپىسىغچە جاھانگىر كۈچلۈك دۆلەتلەرنىڭ جۇڭگودا تۆمۈرىيول ياساش ھوقۇقىنى تالىشىش بىر يۇقىرى دولقۇننى شەكىللەندۈردى. 20 يىل جەريانىدا ھەرقايسى دۆلەتلەر جەمئىي 50 تۆمۈرىيولنى ياساش ھوقۇقىغا ۋە قەرز پۇل ھوقۇقىغا ئىگە بولدى. 1936 - يىلىغا كەلگەندە، جاھانگىرلار جۇڭگو تۆمۈرىيول مۇساپىسىنىڭ 90.7% نى كونترول قىلىۋالدى. جاھانگىرلارنىڭ جۇڭگونىڭ ئىچكى دەريالىرىدا قاتناش ھوقۇقىنى قولغا كەلتۈرۈۋېلىشى 1858 - يىلى ئىمزالانغان جۇڭگو - ئەنگلىيە «تيەنجىن شەرتنامىسى» دىن باشلاندى. شەرتنامىدە: چاڭجياڭ دەرياسى بويىدىكى ھەرقايسى ئېغىزلاردا ئەنگلىيە سودا پاراخوتلىرى بىمالال سودا ئالاقىسى قىلالايدۇ دەپ بەلگىلەنگەن. شۇنىڭدىن كېيىن ھەرقايسى جاھانگىر دۆلەتلەر يەنە چىڭ ھۆكۈمىتى بىلەن بىر قاتار ئىچكى دەريا قاتناش ھوقۇقىغا مۇناسىۋەتلىك شەرتنامە ياكى نىزامنامىلەرنى ئىمزالىدى، ئۇنىڭدا پاراخوت يۈرەلەيدىغان ئىچكى دەريالارنىڭ ھەممىسىدە چەت ئەل پاراخوتلىرى يۈرۈشكە ھوقۇقلۇق؛ پاراخوت قاتناپ باقمىغان ئىچكى پورتلاردا ئەگەر چەت ئەللىكلەر قاتنىماقچى ۋە مال چۈشۈرمەكچى بولسا، جۇڭگو ھۆكۈمىتى دەرھال تەستىقلاپ بېرىشى كېرەك؛ پاراخوتلار چوڭ - كىچىك بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، ئىچكى دەريالاردا يۈرۈشكە بولىدۇ؛ جۇڭگو تەرەپ دەريا يوللىرىنى تۈزەپ راۋانلاشتۇرۇشى ۋە دەريا يوللىرىدىكى توسالغۇلارنى تازىلىشى لازىم؛ چەت ئەل پاراخوتلىرىنىڭ يۈرۈشى مەنئى قىلىنغان ئىچكى دەريالارنىڭ ھەممىسىدە جۇڭگو پاراخوتلىرىنىڭمۇ يۈرۈشى مەنئى قىلىنىشى كېرەك، دەپ بەلگىلەندى. بۇنىڭ بىلەن چەت ئەللىكلەر مەيلى قۇرۇقلۇق يولى ياكى سۇ يولى ئارقىلىق بولسۇن، جۇڭگونىڭ ھەربىر بۇلۇڭ - پۇشقاقلىرىغىچە

ئىچكىرىلەپ كىرەلمىدى، ھەتتا جۇڭگولۇقلار بارالمايدىغان جايلارغىمۇ ئۇلار بىمالال بارالايدىغان بولدى. 1936 - يىلىغا كەلگەندە، جۇڭگو چېگرااسىدا قاتناپ يۈرگەن چەت ئەل پاراخوتلىرىنىڭ تونناژ سانى جۇڭگو - چەت ئەل پاراخوتلىرى ئومۇمىي تونناژ سانىنىڭ 83.3% نى ئىگىلىدى. جۇڭگو چېگرااسى ئىچىدە قاتناپ يۈرگەن چەت ئەل پاراخوتلىرىنىڭ تونناژ سانى جۇڭگو - چەت ئەل پاراخوتلىرى ئومۇمىي تونناژ سانىنىڭ 63.1% نى ئىگىلىدى.

جاھانگىر كۇچلۇك دۆلەتلەر جۇڭگودا بانكا قۇرۇپ، جۇڭگونىڭ پۇل مۇئامىلە جان تومۇرىنى مونوپول قىلىۋالدى. 1931 - يىلىدىكى ستاتىستىكىغا ئاساسلانغاندا، تۆت چەت ئەل بانكىسىنىڭ جۇڭگودىكى كاپىتال سوممىسى 8 مىليارد 470 مىليون يۈەن بولغان، ئەمما 29 جۇڭگو بانكىسىنىڭ كاپىتال ئومۇمىي سوممىسى ئاران 2 مىليارد 569 مىليون يۈەن بولغان. ئامانەت پۇل سوممىسى چەت ئەل بانكىلىرىنىڭ 6 مىليارد 800 مىليون يۈەن بولغان بولسا، جۇڭگو بانكىلىرىنىڭ ئاران 1 مىليارد 860 مىليون يۈەن بولغان، مەسىلەن، ئەنگلىيە سودىگەرلىرىنىڭ خۇيفېڭ بانكىسى ئەنگلىيىنىڭ تاجاۋۇزچىلىق ئىمتىيازىغا تايىنىپ، جۇڭگودا پۇل تارقىتىش، ئىمپورت - ئېكسپورت سودىسىنى مونوپول قىلىش، تاشقى پېرىۋوت تاختاي باھاسىنى كونترول قىلىش قاتارلىق ۋاستىلەر ئارقىلىق كىشىنىڭ ئىشەنگۈسى كەلمەيدىغان دەرىجىدە زور پايدىغا ئىگە بولدى. XIX ئەسىرنىڭ 80 - يىللىرىدىن باشلاپ، يىللىق ساپ پايدىسى 1 مىليون تەڭگىدىن يۇقىرى بولدى، 1890 - يىلى 2 مىليون 670 مىڭ تەڭگە يەتتى، 1923 - يىلى 5 مىليون تەڭگە يەتتى. 1930 - يىلى 20 مىليون 720 مىڭ تەڭگە يەتتى. ئەنگلىيە جاھانگىرلىكىنىڭ جۇڭگودىكى تىلسى بولغان «غەربىي زىلزىلە گېزىتى» مۇ سۆيۈنگەن ئاھاڭدا «بۇنداق زور پايدا

لوندوندىكى ھەرقانداق بانكىدىمۇ بولۇپ باقمىغان» دەيدۇ.

جاھانگىر دۆلەتلەر جۇڭگودا زاۋۇتلارنى قۇرۇپ، كانلارنى باشقۇرۇپ، جۇڭگونىڭ ئەرزان باھالىق خام ئەشيالىرى ۋە ئەمگەك كۈچلىرىنى بىۋاستە تالان - تاراج قىلىپ يۇقىرى پايدىغا ئېرىشىۋالدى. ئەپيۇن ئۇرۇشىدىن كېيىن چەت ئەل تاجاۋۇزچىلىرى جۇڭگونىڭ ئەرزان باھالىق خام ئىپەك، چاي، پاختا قاتارلىق ماددىي ئەشيالىرىنى تالان- تاراج قىلىپ، تەييار مەھسۇلات ياكى يېرىم تەييار مەھسۇلاتلارنى ئۆز دۆلەتلىرىگە ئاپىرىپ سېتىش ئۈچۈن ئارقا - ئارقىدىن ھەرقايسى جايلاردا ئىپەكچىلىك زاۋۇتى، چاي زاۋۇتى، تايلاش زاۋۇتلىرىنى قۇردى. جياۋۇ ئۇرۇشىدىن كېيىن، جاھانگىرلارنىڭ «تەسىر دائىرىسى» نى بۆلۈشۈۋېلىشىغا ئەگىشىپ، جۇڭگونىڭ كان ھوقۇقىنى بۆلاش يۇقىرى دولقۇنى پەيدا بولدى. 1895 - يىلىدىن 1912 - يىلىغىچە، جاھانگىرلارنىڭ جۇڭگونىڭ كان ھوقۇقىنى تالان - تاراج قىلىشىغا ئائىت ئاساسلىق ماددا، كېلىشىم، توختام قاتارلىقلار جەمئىي 42 تۈر بولۇپ، جۇڭگونىڭ مۇتلەق كۆپ رايونلىرىدىكى كان بايلىقلىرىنىڭ ھەممىسىنى ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ چەت ئەل تاجاۋۇزچىلىرى زورلۇق بىلەن ئىگىلىۋالغان. 1895 - يىلىدىكى «ماگۇەن شەرتنامىسى» ئارقىلىق ياپونىيە جۇڭگودا زاۋۇت قۇرۇش ئىمتىيازىغا ئىگە بولغاندىن كېيىن، باشقا كۈچلۈك دۆلەتلەرمۇ بىر تەرەپلىمە ھالدا ئەڭ ئېتىبار بېرىلىدىغان دۆلەت مۇئامىلىسىگە ئىگە بولغانلىق سەۋەبىدىن، بۇ خىل ئىمتىيازدىن تەبىئىي ھالدا بەھرىمەن بولدى. كۈچلۈك دۆلەتلەرنىڭ جۇڭگوغا قارىتىلغان ئىقتىسادىي تاجاۋۇزچىلىقى جۇڭگوغا تاۋار چىقىرىشىنى ئاساس قىلىشتىن كاپىتال چىقىرىشنى ئاساس قىلىشقا ئۆزگىرىپ، جۇڭگوغا سالغان سانائەت مەبلىغى تېز ئاشتى. چەت ئەل كاپىتالى جۇڭگونىڭ پولات - تۆمۈر، كۆمۈر، ئېلېكتر ئېنېرگىيىسى قاتارلىق ئېغىر سانائەت

تارماقلىرىنى مونوپول قىلىپلا قالماي، بەلكى پاختا توقۇمىچىلىق سانائىتىدىمۇ روشەن ئۈستۈنلۈكنى ئىگىلىدى. پۈتۈن مىللەتنىڭ ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇشى پارتلاش ھارپىسىدا، يەنى 1936 - يىلى چەت ئەل كاپىتالىنىڭ جۇڭگوغا سالغان مەبلەغ سوممىسى 4 مىليارد 300 مىليون ئامېرىكا دوللىرىغا يەتكەن بولۇپ، ئۇلارنىڭ جۇڭگودىكى سانائەت كاپىتالى جۇڭگونىڭ ئومۇمىي سانائەت كاپىتالىنىڭ 71% نى ئىگىلىگەن. جۇڭگونىڭ چويۇن مەھسۇلات مىقدارىنىڭ 96.8% نى، تۆمۇر مەھسۇلات مىقدارىنىڭ 65.7% نى، توك تارقىتىش مىقدارىنىڭ 77.1% نى، پاختا رەخت مەھسۇلات مىقدارىنىڭ 64% نى، تاماكا مەھسۇلات مىقدارىنىڭ 58% نى (1935) مونوپول قىلىۋالغان ۋە تىزگىنلىۋالغان. ياپونغا قارشى ئۇرۇش مەزگىلىدە، ياپونىيە جاھانگىرلىرى قولدىن كەتكەن رايونلىرىدا چەت ئەل كاپىتالىنىڭ جۇڭگودىكى ئىگىلىك ھوقۇقىغا تەنھا ئىگە بولۇۋالدى. ئۇرۇشتىن كېيىن، ئامېرىكا جاھانگىرلىكى گومىنداڭ ھۆكۈمرانلىق رايوندا ئۆزىنىڭ سىياسىي، ئىقتىسادىي تەسىر كۈچىنى تېزلىك بىلەن كېڭەيتتى. 1948 - يىلى ئامېرىكىنىڭ جۇڭگوغا سالغان مەبلىغى ھەرقايسى دۆلەتلەرنىڭ جۇڭگوغا سالغان مەبلەغ ئومۇمىي سوممىسىنىڭ 80% نى ئىگىلىدى. ئامېرىكا يەنە گومىنداڭ ھۆكۈمىتى بىلەن ئىمزالىغان «جۇڭگو - ئامېرىكا سودا دېڭىزى قاتنىشى دوستلۇق شەرتنامىسى» دىن پايدىلىنىپ ھەمدە گومىنداڭ ھۆكۈمىتى ئېلان قىلغان «يېڭى شىركەت قانۇنى» ئارقىلىق تۇرلۇك ئىمتىيازلارغا ئىگە بولدى. ئامېرىكىنىڭ بەزى مونوپول تەشكىلاتلىرى ئارقا - ئارقىدىن جۇڭگوغا كېلىپ مەبلەغ سېلىپ زاۋۇت قۇرۇپ، جۇڭگونىڭ ئىقتىسادىنى كونترول قىلدى. چەت ئەل مەبلىغى بىلەن قۇرۇلغان كارخانىلار مەيلى مەبلەغ ۋە كۆلەم جەھەتتە بولسۇن ياكى تېخنىكا ۋە ئۇسكۇنە جەھەتتە بولسۇن، جۇڭگونىڭ

مىللىي سانائىتتىدىن زور دەرىجىدە ئېشىپ كەتكەن بولغاچقا، جۇڭگونىڭ مىللىي سانائىتى بېسىمغا ئۇچراپ، مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇشمۇ ئىنتايىن تەس بولۇپ قالدى.

جاھانگىر كۆچلۈك دۆلەتلەر جۇڭگودا ئۆزلىرى ئۈچۈن خىزمەت قىلىدىغان دەللال بۇرژۇئازىيىنى تەربىيەلەپ يېتىشتۈردى. جۇڭگونىڭ ھەرقايسى جايلىرىنىڭ ئىقتىسادىي ئەھۋالى ئىنتايىن مۇرەككەپ بولۇپ، چەت ئەل كاپىتالى جۇڭگودا مەھسۇلاتلارنى سېتىش، خام ئەشيا سېتىۋېلىش، كارخانا قۇرۇش، بولۇپمۇ جۇڭگونىڭ ئىچكى جايلىرىغا چوڭقۇرلاپ كىرىشتە جۇڭگونىڭ «دەللال» لىرىغا تايىناتتى. ئۇلار شۇنداق بىر تۈركۈم كىشىلەرنى باقتىكى، ئۇلار ئارىغا چۈشىدىغان كىشىلەر ۋە ۋاكالەتچىلەر بولۇپ، ئۇلارنىڭ جۇڭگودا ھەر خىل ئىقتىسادىي تاجاۋۇزچىلىق پائالىيەتلىرىنى ئېلىپ بېرىشى ئۈچۈن خىزمەت قىلدى. دەللال بۇرژۇئازىيە مۇستەملىكە، يېرىم مۇستەملىكە جەمئىيەتتىكى بىر ئالاھىدە ئىجتىمائىي تەبىقە، يەنى جۇڭگودا ئۇ چەت ئەل كاپىتالىزم كۈچلىرى بىلەن جۇڭگو فېئودالىلىق جەمئىيەت كۈچلىرىنىڭ ئۆزئارا بىرلەشتۈرۈلگەن لىكىنىڭ مەھسۇلى، شۇنداقلا جۇڭگونىڭ فېئودالىلىق ئىگىلىك قۇرۇلمىسى يېرىم مۇستەملىكىلەشكەنلىكىنىڭ سىنىپىي مۇناسىۋەت جەھەتتىكى مۇھىم ئىنكاسى. جۇڭگودىكى دەللال سىنىپلار ھەمىشە بىيۇروكراتلار، پومېشچىكلار بىلەن بىرلەشكەن بولىدۇ. بىيۇروكرات دەللال كاپىتال مانا مۇشۇنداق بىرلەشتۈرۈش ئاساسىدا بارلىققا كەلگەن. جۇڭگونىڭ ئەڭ دەسلەپكى بىيۇروكرات كاپىتالى چىڭ سۇلالىسى دەۋرىدىكى «ئەجنەبىيچى» بىيۇروكراتلار ئەجنەبىيچىلىك ھەرىكىتى جەريانىدا قۇرغان ئاشۇ كارخانىلاردىن ئىبارەت. كېيىن جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ يېرىم مۇستەملىكىلىشىش دەرىجىسىنىڭ چوڭقۇرلىشىشىغا ئەگىشىپ، بىر قىسىم ھاكىمىيەت بېشىدىكى

بيۇروكراتلار ۋە مىلىتارىستلار ئۆز چاڭگىلىغا ئېلىۋالغان هاكىمىيەت ئورگىنىغا تايىنىپ قۇرغان كارخانىلار ئارقىلىقمۇ بيۇروكرات كاپىتال تەرەققىياتىغا ئېرىشتى. بيۇروكرات كاپىتال كارخانىلىرى بارلىققا كەلگەن كۈندىن باشلاپلا قويۇق دەللاللىق، فېئودالىلىق ۋە مونوپوللۇق تۈسىگە ئىگە بولدى. 1927 - يىلىدىن كېيىنكى جياڭ جېيشى باشچىلىقىدىكى تۆت جەمەتنىڭ بيۇروكرات كاپىتالى بيۇروكرات كاپىتال تەرەققىياتىنىڭ ئەڭ يۇقىرى پەللىسى بولۇپ هېسابلىنىدۇ. بيۇروكرات كاپىتالىزم ئىگىلىكىنىڭ دۆلەتنىڭ ئاساسلىق ئىقتىسادىي تارماقلىرىنى ئۇزاق مۇددەت بىۋاسىتە ئىگىلىۋېلىشى، يېقىنقى زامان جۇڭگو جەمئىيىتىدىكى ئەڭ چىرىك ئىشلەپچىقىرىش مۇناسىۋىتى بولۇپ، جۇڭگونىڭ ئىجتىمائىي ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرى تەرەققىياتىدىكى يەنە بىر ئېغىر توسالغۇدىن ئىبارەت. بيۇروكرات دەللال بۇرژۇئازىيە فېئودال پومېشچىكلار سىنىپىغا ئوخشاش سىرتقا قارىتا جاھانگىرلىككە بېقىنىدىغان، ئىچكى جەھەتتە كەڭ خەلق ئاممىسىنى دەھشەتلىك ئېكسپىلاتاتسىيە قىلىدىغان ۋە ئېزىدىغان ئەكسىيەتچىل سىنىپتۇر.

جاھانگىرلار جۇڭگونىڭ ئەكسىيەتچىل هۆكۈمرانلىقى بىلەن تىل بىرىكتۈرۈپ، ئۇلارنى ئۆزىنىڭ جۇڭگوغا هۆكۈمرانلىق قىلىشىدىكى قورالغا ئايلاندۇرۇش ئارقىلىق جۇڭگونىڭ سىياسىي، هەربىي كۈچىنى كونترول قىلىدى. ئەپيۇن ئۇرۇشىدىن بۇيان، چىڭ سۇلالىسى هۆكۈمرانلىقى چەت ئەل تاجاۋۇزچى كۈچلىرىنىڭ هۇجۇمى ئالدىدا قايتا - قايتا سۇلھ قىلىپ يول قويۇپ، دۆلەتنىڭ ئىگىلىك هوقۇقىغا ساتقىنلىق قىلىش بەدىلىگە ئۆزىنىڭ هۆكۈمرانلىق ئورنىنى ساقلاپ قالغانىدى. بىراق، جۇڭگو خەلقىنىڭ قايتا - قايتا قارشىلىق كۆرسىتىش كۈرىشىدە ئىپادىلەنگەن تىز پۈكمەس باتۇرانە روهى ۋە ئۇلۇغ كۈچى، جاھانگىر كۈچلۈك دۆلەتلەرنىڭ هىيلە -

نەيرەڭلىرىنى ئۆزگەرتىشكە مەجبۇرلىدى. شۇنىڭ بىلەن جۇڭگو ۋە چەت ئەللەرنىڭ ئەكسىيەتچى كۈچلىرى ئۆزئارا بىرلىشىش يولىغا قاراپ ماڭدى. گەرچە جۇڭگونىڭ فېئودال ئىستىبداتلىق ھۆكۈمرانلىقىنى ساقلاپ قالغان، شەكىل جەھەتتە يەنىلا جۇڭگو ھۆكۈمىتى بولسىمۇ، ئەمەلىيەتتە جاھانگىرلارنىڭ جۇڭگوغا ھۆكۈمرانلىق قىلىشىنىڭ قورالىغا ئايلىنىپ قالغانىدى. خۇددى چىن تەيخۇا كۆرسىتىپ ئۆتكەندەك، چىڭ ھۆكۈمىتى ئاللىبۇرۇن «ئەجنەبىيلەرنىڭ ئوردىسى» غا ئايلىنىپ قالغانىدى. چىڭ سۇلالىسى مۇنقەرز بولغاندىن كېيىن، مەركىزىي ھاكىمىيەتنى ئىگىلىگەن مىللىتارىست ۋە ھەرقايسى مىلتارىستلارنىڭ ھەممىسى جاھانگىرلارغا تايىنىپ ھۆكۈم سۈردى. جاھانگىرلار مىلتارىست كۈچلىرىنى تەربىيىلەش ۋە ئۇنىڭدىن پايدىلىنىشنى جۇڭگونىڭ ئىچكى ئىشلىرىنى تېخىمۇ ئىلگىرىلەپ كونترول قىلىشنىڭ قورالى قىلدى. ئۇلار پۇل، قورال چىقىرىپ مىلتارىستلارنىڭ قىسىملارنى تەربىيىلىشىگە ياردەم بېرىپ، جۇڭگولۇقلار ئارقىلىق جۇڭگوغا زەربە بېرىش يولى بىلەن جۇڭگونىڭ سىياسىي، ئىقتىسادىي، ھەربىي ئىشلىرىنى تىزگىنلەپ، تاجاۋۇزچىلىق ئىبلىس قولىنى جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ ھەرقايسى ساھەلىرىگە سۇندى. جۇڭگونىڭ ئىچكى قىسمىدىكى ھەرقايسى گۇرۇھ مىلتارىستلىرى ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت ۋە كۈرەش، ئەمەلىيەتتە، ھەرقايسى جاھانگىر دۆلەتلەر ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت ۋە كۈرەشنى ئەكس ئەتتۈرۈپ بەردى. كېيىن ياپونىيە جاھانگىرلىرى جۇڭگوغا تاجاۋۇز قىلىش جەريانىدا يۆلەپ تۇرغۇزغان قورچاق «مانجۇرىيە دۆلىتى» بىلەن ژاك جىڭۇبي قورچاق «مىللىي ھۆكۈمىتى» ھەقىقىي قورچاق ھاكىمىيەت بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ياپونىغا قارشى ئۇرۇش غەلىبە قىلغاندىن كېيىن، جياڭ جېيشى گۇرۇھى ئىچكى ئۇرۇش قوزغاش ئۈچۈن، جاھانگىرلارنىڭ قوينىغا تېخىمۇ ئۆزىنى

ئېتىپ، ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ ئامېرىكا ھۆكۈمىتى بىلەن ئوچۇق - ئاشكارا ۋە مەخپىي ھالدا نۇرغۇنلىغان ۋەتەن ساتقۇچ شەرتنامە ۋە كېلىشىملىرىنى ئىمزالاپ، دۆلەتنىڭ ئىگىلىك ھوقۇقىغا ساتقىنلىق قىلدى. ئامېرىكا جاھانگىرلىكى جۇڭگونىڭ سىياسىي، دىپلوماتىيە ۋە مالىيە جەھەتتىكى ئىقتىسادىي جان تومۇرىنى تىزگىنلەپ، جياڭ جېيشى ھۆكۈمىتىنىڭ «شاھىنشاھ» بىغا ئايلاندى.

چەت ئەل كاپىتالىزمىنىڭ تاجاۋۇز قىلىپ كىرىشى، بىر تەرەپتىن، جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ كاپىتالىستىك ئىگىلىكىنىڭ مۇستەقىل تەرەققىي قىلىش ئىمكانىيىتىنى ئۇزۇپ قويدى؛ يەنە بىر تەرەپتىن، جۇڭگونىڭ فېئودالىق جەمئىيىتىدىكى ناتۇرال ئىگىلىك ئاساسىنىڭ يىمىرىلىشىنى ئىلگىرى سۈرۈپ، ئوبيېكتىپ جەھەتتە جۇڭگو كاپىتالىزم ئامىللىرىنىڭ چەكلىك ئۆسۈپ يېتىلىشىگە تۈرتكە بولۇپ، جۇڭگونىڭ فېئودالىق جەمئىيىتىنى پەيدىنپەي يېرىم فېئودالىق جەمئىيەتكە ئايلاندۇردى.

جۇڭگودا كاپىتالىزم ئامىللىرىنىڭ ئۆسۈپ يېتىلىشى ھەرگىزمۇ چەت ئەل كاپىتالىزمىنىڭ جۇڭگوغا تاجاۋۇز قىلىپ كىرىشىدىكى ئۇمىدى ئەمەس ئىدى. بۇنداق يامانلىققا باشلىغۇچىلارنىڭ ئەسلى مەقسىتى بىلەن زىت بولغان ئەھۋالغا قارىتا ماۋ زېدۇڭ مۇپەسسەل تەھلىل يۈرگۈزگەن، ئۇ مۇنداق دەيدۇ: «چەت ئەل كاپىتالىزمى جۇڭگونىڭ ئىجتىمائىي ئىقتىسادىنى ناھايىتى زور پارچىلاش رولىنى ئويناندى. بىر تەرەپتىن، جۇڭگونىڭ ئۆزىنى - ئۆزى تەمىنلەيدىغان ناتۇرال ئىگىلىكىنىڭ ئاساسىنى ۋەيران قىلدى. شەھەرلەردىكى قول سانائىتىنى ۋە دېھقانلارنىڭ ئائىلە قول سانائىتىنى ۋەيران قىلدى؛ يەنە بىر تەرەپتىن بولسا، جۇڭگونىڭ شەھەر ۋە يېزا تاۋار ئىگىلىكىنىڭ تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈردى»، «بۇ ئەھۋال

جۇڭگونىڭ فېئودالىق ئىقتىسادىي ئاساسىنى پارچىلاش رولىنىلا ئويناپ قالماي، شۇنىڭ بىلەن بىللە جۇڭگونىڭ كاپىتالىستىك ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىياتى ئۈچۈن بەزى ئوبيېكتىپ شارائىت ۋە ئىمكانىيەتلەرنىمۇ يارىتتى، چۈنكى ناتوغرا ئىگىلىكنىڭ ۋەيران بولۇشى كاپىتالىزمغا تاۋار بازىرىنى يارىتىپ بەرگەن بولسا، نۇرغۇنلىغان دېھقانلار ۋە قول سانائەتچىلەرنىڭ ۋەيران بولۇشى ئۆز نۆۋىتىدە كاپىتالىزمغا ئەمگەك كۈچى بازىرى يارىتىپ بەردى.»①

XIX ئەسىرنىڭ 70 - يىللىرى ئەجنەبىيچىلەر يېقىنقى زامان ئائىلە كارخانىلىرىنى قۇرۇش بىلەن بىر ۋاقىتتا، سودىگەرلەر قۇرغان يېقىنقى زامان زاۋۇتلىرىمۇ پەيدا بولۇشقا باشلىدى. بۇلار جۇڭگونىڭ ئەڭ بۇرۇنقى مىللىي كاپىتالىزم كارخانىلىرى بولۇپ ھېسابلىنىاتتى. جۇڭگو مىللىي كاپىتالىزم كارخانىلىرى 2 خىل يول ئارقىلىق بارلىققا كەلگەن: بىرى، بىر قىسىم بيۇروكراتلار، پومېشچىكلار ۋە سودىگەرلەر بىۋاسىتە مەبلەغ سېلىپ قۇرغان؛ يەنە بىرى، بىر قىسىم قول سانائەت كارخانىلىرىنىڭ ياكى كونىچە قول سانائەت ئىشخانىلىرىنىڭ ماشىنا بىلەن ئىشلەپچىقىرىش ئېلىپ بېرىشىنى قوللىنىش ئارقىلىق ئۆزگىرىپ بارلىققا كەلگەن. بۇ ئىككى خىل يولنىڭ ئالدىنقىسى ئاساسىي ئورۇندا تۇرىدۇ. 1869 - يىلى شاڭخەي فاچاڭ ماشىنىسازلىق زاۋۇتى ئىستانوك ئىشلىتىشكە باشلىغان؛ 1872 - يىلى مالايا تاقىم ئارىلىدىكى جۇڭگولۇق مۇھاجىر سودىگەر چېن چىيۇەن گۇاڭدۇڭ ئۆلكىسىنىڭ خەينەن ناھىيىسىدە قۇرغان جىچاڭلۇڭ پار يېپەكچىلىك زاۋۇتى جۇڭگو مىللىي كاپىتالىزم ماشىنىسازلىق سانائىتىنىڭ باشلىنىشى بولۇپ قالدى. 1872 - يىلىدىن 1894 - يىلىغىچە پۈتۈن

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 1242- بەت.

مەملىكەتتە جەمئىي 72 زاۋۇت قۇرۇلۇپ، كاپىتال سوممىسى 20 مىليون 893 مىڭ يۈەن بولغان. بۇنىڭ ئىچىدە مىللىي كاپىتالىزم كارخانىلىرى 53، كاپىتال سوممىسى 4 مىليون 697 مىڭ يۈەن بولۇپ، پۈتۈن مەملىكەتتىكى كاپىتال ئومۇمىي سوممىسىنىڭ 22% نى ئىگىلىگەن. بۇلارنىڭ كۆپ قىسمى يېنىك تېپتىكى توقۇمىچىلىق سانائىتى ئىدى. جياۋۇ ئۇرۇشىدىن كېيىنكى 20 يىلدا جۇڭگو مىللىي كاپىتالىزم سانائىتىنىڭ تەرەققىياتى بىرقەدەر تېز بولدى. بولۇپمۇ ئايرىم كارخانىلاردىكى كاپىتالنىڭ جۇغلىنىشى ناھايىتى تېز بولدى. جياۋۇ ئۇرۇشىدىن 1913 - يىلىغىچە پۈتۈن مەملىكەتتە يېڭىدىن قۇرۇلغان زاۋۇت 594 كە، كاپىتال سوممىسى 120 مىليون 297 مىڭ يۈەنگە يەتتى. بۇنىڭ ئىچىدە مىللىي كاپىتالىزم كارخانىلىرى 463، كاپىتال سوممىسى 90 مىليون 981 مىڭ يۈەن بولۇپ، پۈتۈن مەملىكەت كاپىتال ئومۇمىي سوممىسىنىڭ 75% نى ئىگىلىدى.

1 - دۇنيا ئۇرۇشى مەزگىلىدە، ياۋروپا ۋە ئامېرىكىدىكى جاھانگىر دۆلەتلەر ئۇرۇش بىلەن بەنت بولۇپ كېتىپ، جۇڭگوغا قىلىۋاتقان زۇلمىنى ۋاقتىنچە بوشاشتۇرغانلىقتىن، جۇڭگونىڭ مىللىي كاپىتالىزم سانائىتى يەنمۇ ئىلگىرىلەپ تەرەققىي قىلدى. جاھانگىرلارنىڭ جۇڭگوغا قاراتقان ئىقتىسادىي تاجاۋۇزچىلىقى ۋە تىزگىنلىشى جۇڭگونىڭ مىللىي كاپىتالىزم سانائىتى تەرەققىياتىدىكى ئېغىر توسالغۇ ۋە بېسىم بولۇپ، 1 - دۇنيا ئۇرۇشى مەزگىلىدە بۇ خىل توسالغۇ ۋە بېسىم ئازايدى. تاموژنىنىڭ ستاتىستىكىغا ئاساسلانغاندا، 1914 - يىلىدىن 1918 - يىلىغىچە بولغان ئۇرۇش دەۋرىدە جۇڭگوغا كىرگۈزۈلگەن ماللارنىڭ قىممىتى ئۇرۇشتىن ئىلگىرىكىگە قارىغاندا بىر دەرىجە كېمەيگەن، بۇنىڭ ئىچىدە 1915 - يىلى 1913 - يىلىدىكىدىن 20.3% كېمەيگەن. ئۇنىڭ ئۈستىگە، جۇڭگونىڭ ئېكسپورتى ئېشىپ، تارىختىن بۇيانقى ئىمپورت ئېشىپ كېتىش ئەھۋالى

خېلى زور دەرىجىدە ياخشىلاندى. تاموژنا بېجى 200 مىليون سەردىن 30 مىليون سەرگە كېمەيدى. 1919 - يىلى 16 مىليون سەرگە كېلىپ قالدى. تاۋار كىرگۈزۈش ئازايغانلىقتىن، جۇڭگو بازارلىرىدا نۇرغۇنلىغان ئىمپورت مالىلار تەمىنلەش ئېھتىياجىنى قاندۇرالماي باھاسى ئۆرلىدى، مىللىي كاپىتالىزم سانائىتىنى تەرەققىيات پۇرسىتىگە ئىگە قىلدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، جاھانگىر دۆلەتلەرنىڭ ھەر خىل ئىستراتېگىيىلىك ماددىلارغا بولغان ئېھتىياجىنىڭ تېز ئېشىشى جۇڭگونىڭ ئېكسپورتىنى كۆپەيتىشنى تەلەپ قىلدى. بۇ جۇڭگو مىللىي كاپىتالىزمىنىڭ تۆمۇر، سۇرمە، ۋولفرام، ئۇن، تۇخۇم پاراشوكى قاتارلىق سانائىتىنىڭ تەرەققىياتىغا تۈرتكە بولدى. 1 - دۇنيا ئۇرۇشىدىن ئىلگىرى، 1903 - يىلىدىن 1908 - يىلىغىچە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەر يىلى تىزىمغا ئالدۇرغان زاۋۇت 21.1 بولغان؛ ئەمما 1 - دۇنيا ئۇرۇشىنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە، 1913 - يىلىدىن 1915 - يىلىغىچە ھەر يىلى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن تىزىمغا ئالدۇرغان زاۋۇت 41.3 بولغان. 1916 - يىلىدىن 1919 - يىلىغىچە تېخىمۇ كۆپىيىپ، ھەر يىلى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن تىزىمغا ئالدۇرغان زاۋۇت 124.6 گە يەتكەن. سانائەتكە سالغان مەبلەغ 1913 - يىلى 49 مىليون 875 مىڭ يۈەن، 1917 - يىلى 128 مىليون 244 مىڭ يۈەن بولغان، 1920 يىلى 155 مىليون 221 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، 1913 - يىلىدىكى بىلەن سېلىشتۇرغاندا 3 ھەسسە ئەتراپىدا ئاشقان.

گومىنداڭ - كومپارتىيە ھەمكارلىقىدىكى مىللىي ئىنقىلاب دەۋرىدە، پۈتۈن مەملىكەتتە بۈيۈك ئىنقىلاب يۈقىرى دولقۇنى كۆتۈرۈلۈپ، تىغ ئۇچى جاھانگىرلار ۋە فېئودال مىلىتارىستلارغا قارىتىلدى. «چەت ئەل مالىلىرىنى بايقۇت قىلىپ، جۇڭگو مالىلىرىنى قوغداش» نىڭ تەسىر كۈچى تېخىمۇ كېڭىيىپ، مىللىي كاپىتالىزم سانائىتىنىڭ تەرەققىياتى ئىلگىرى سۈرۈلدى.

بۇيۇك ئىنقىلاب مەغلۇپ بولغاندىن كېيىن، جياڭ جېشى گۇرۇھىغا بېقىنىدىغان مىللىي بۇرژۇئازىيىنىڭ بەزى يۇقىرى تەبىقىدىكى ۋەكىللىك خاراكتېرىگە ئىگە كىشىلەر مىللىي ھۆكۈمەتتە تېگىشلىك ئورۇنغا ئىگە بولغاندىن سىرت، پۈتكۈل سىنىپ سىياسىي جەھەتتە ھېچقانداق ئورۇنغا ئىگە بولالمىدى، ئىقتىسادىي جەھەتتىمۇ مۇستەقىل تەرەققىي قىلىش ئىمكانىيىتىگە ئېرىشەلمىدى. ئەكسىچە، مىللىي سانائەت بارا - بارا ئارقىغا چېكىنىپ، كۈندىن - كۈنگە قىيىن ئەھۋالغا چۈشۈپ قالدى. مىللىي ھۆكۈمەتنىڭ سودا - سانائەت مىنىستىرلىقى ئېلان قىلغان ماتېرىياللاردا كۆرسىتىلىشىچە، 1928 - يىلى تىزىمغا ئالدۇرغان زاۋۇتلارنىڭ سانى 250، كاپىتال ئومۇمىي سوممىسى 117 مىليون يۈەندىن كۆپرەك، ھەربىر زاۋۇتنىڭ ئوتتۇرىچە كاپىتال سوممىسى 471 مىڭ يۈەن بولغان. 1934 - يىلىغا كەلگەندە، تىزىمغا ئالدۇرغان زاۋۇت سانى ئاران 82، كاپىتال سوممىسى 17 مىليون 810 مىڭ يۈەن، ھەربىر زاۋۇتنىڭ ئوتتۇرىچە كاپىتال سوممىسى 217 مىڭ يۈەن بولۇپ، ئايرىم - ئايرىم ھالدا 1928 - يىلىدىكىنىڭ پەقەت 32.8%، 15.1% ۋە 46.1% گە توغرا كەلدى.

ياپون جاھانگىرلىكىنىڭ جۇڭگوغا قاراتقان تاجاۋۇزچىلىق ئۇرۇشى مەزگىلىدە، قولدىن كەتكەن رايونلاردىكى جۇڭگونىڭ مىللىي سانائىتى ئېغىر ۋەيرانچىلىققا ئۇچرىدى. ئۇرۇشتىن كېيىن ئامېرىكا جاھانگىرلىكىنىڭ تاجاۋۇز قىلىشى ۋە تۆت جەمەت بىيۇروكرات كاپىتالنىڭ ئېزىشى تۈپەيلىدىن، مىللىي سودا سانائىتىنىڭ تەرەققىياتى ئەسلىگە كەلمەيلا قالماستىن، بەلكى پۈتۈنلەي ۋەيران بولۇش گىردابىغا بېرىپ قالدى.

جۇڭگونىڭ مىللىي كاپىتالىزم ئىگىلىكى دۇنياغا كەلگەن كۈندىن باشلاپلا ئۇنىڭ پۈتكۈل ئۆسۈپ يېتىلىش جەريانى ئىزچىل تۇردە كۈچلۈك بېسىم ۋە كەسكىن رىقابەت ئىچىدە تۇردى،

ئىجتىمائىي ئىشلەپچىقىرىشنىڭ ئاساسىي شەكلىگە ئايلىنالمىدى. جۇڭگو مىللىي كاپىتالىزمىنىڭ تەرەققىيات قەدىمىنىڭ جاپالىق بولۇشىنى، بىر تەرەپتىن، چەت ئەل كاپىتالىزمىنىڭ زۇلمى ۋە جۇڭگودىكى فېئودال دەللال كۈچلەرنىڭ بوغۇشى، يەنە بىر تەرەپتىن، ئۆزىدىكى ئاجىزلىق كەلتۈرۈپ چىقارغان.

جاھانگىرلارنىڭ جۇڭگوغا تاجاۋۇز قىلىشىدىكى مەقسىتى جۇڭگودا كاپىتالىزمنى تەرەققىي قىلدۇرۇش ئەمەس، ئۇلار تەڭسىز شەرتنامە ۋە ھەر خىل ئىمتىيازلار ئارقىلىق جۇڭگونىڭ مالىيە ۋە ئىقتىسادىنى كونترول قىلىۋېلىپ، جۇڭگونىڭ خام ئەشيا ئورۇنلىرىنى ۋە تاۋار بازارلىرىنى تىزگىنلىۋېلىپ، مىللىي كاپىتالىزم سانائىتىنىڭ تەرەققىياتىغا ئىنتايىن زور توسقۇنلۇق پەيدا قىلدى. ئۇلار سىياسىي جەھەتتىكى ئىمتىيازلىق ئورنىغا ۋە مول كاپىتال كۈچىگە تايىنىپ، ئۆزىنىڭ تېخنىكا، ئۇسكۇنە جەھەتلەردىكى ئەۋزەللىكلىرىدىن پايدىلىنىپ، جۇڭگونىڭ مىللىي كاپىتالىزم سانائىتىگە بىۋاستە ئىقتىسادىي زۇلۇم سالدى. جۇڭگونىڭ نۇرغۇن كارخانىلىرى چەت ئەللەرنىڭ جۇڭگودىكى كارخانىلىرىنىڭ سىقىم چىقىرىشى ۋە رىقابىتى تۈپەيلىدىن ۋەيران بولدى، جۇڭگونىڭ مىللىي كاپىتالىزم سانائىتى چەت ئەل جاھانگىرلىكىنىڭ زۇلمىغا ئۇچراپلا قالماستىن، يەنە دۆلەت ئىچىدىكى فېئودال كۈچلەر ۋە بيۇروكرات دەللال كۈچلەرنىڭ بوغۇشىغا ئۇچرىدى. مەيلى چىڭ ھۆكۈمىتى، شىمالىي مىلىتارىستلار ھۆكۈمىتى ياكى گومىنداڭ ھۆكۈمىتى بولسۇن، ھەممىسى مىللىي كاپىتالىزم سانائىتىنىڭ تەرەققىياتىغا ئېغىر توسقۇنلۇق قىلىش رولىنى ئوينىدى. جۇڭگونىڭ فېئودال كۈچلىرى ۋە بيۇروكرات دەللال كۈچلىرىنىڭ مىللىي كاپىتالىزم سانائىتىنى ئېزىش ۋە بوغۇشى نۇرغۇن جەھەتلەردە ئىپادىلىنىدۇ. مەسىلەن، ھەر خىل ناھايىتى ئېغىر باج - سېلىق مىللىي سودا - سانائەتنى قەددىنى رۇسلىيالماس قىلىپ قويدى. فېئودال

جازانخورلارنىڭ ئېغىر ئۆسۈمنىڭ ئۇزاق مۇددەت مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇشى مىللىي سانائەتنىڭ مەبلەغ توپلىشىنى تېخىمۇ قىيىنلاشتۇرۇپ قويىدى. ھۆكۈمەت ۋە بيۇروكرات كاپىتال ئىقتىسادىنى مونوپول قىلىش، مىللىي كاپىتالىزم سانائىتىنى ئوچۇق - ئاشكارا تالان - تاراج قىلىش ئارقىلىق، مىللىي سودا - سانائەتنى ئىنتايىن قىيىن ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قويىدى.

چەت ئەل كاپىتالىزمى، جۈملىدىكى بيۇروكرات دەللال كۈچلەر ۋە فېئودال كۈچلەرنىڭ ئارىلىقىغا پەيدا بولغان ۋە راۋاجلانغان جۈملىگو مىللىي كاپىتالىزم ئىگىلىكىنىڭ ئەسلى ئاساسى ئاجىز بولۇپ، كېيىنكى تەرەققىياتى كۆڭۈلدىكىدەك بولمىدى. كارخانىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش كۆلىمى كىچىك، مەبلىغى كەمچىل، تېخنىكا، ئۇسكۇنە ۋە باشقۇرۇش قالاق، قۇرۇلمىسى غەيرىي ئىدى. 1949 - يىلىغا كەلگەندە، پۈتۈن مەملىكەتتىكى مىللىي كاپىتال سانائەت كارخانىلىرى 123 مىڭ، جەمئىي مەبلىغى 2 مىليارد يۈەندىن كۆپرەك بولغان بولۇپ، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەر بىر كارخانىغا پەقەت 16 مىڭ يۈەندىن توغرا كەلگەن. مەبلەغ كۈچى ئاجىز بولغانلىقتىن، نۇرغۇن كارخانىلار چەت ئەللەرنىڭ كارخانا - شىركەتلىرىگە، بانكا ياكى باشقا تەشكىلاتلىرىغا قەرزگە بوغۇلغان بولۇپ، دائىم ئۆزىنى قوتۇلدۇرالمايدىغان ھالغا چۈشۈپ قالاتتى. 1936 - يىلى ئېلىپ بېرىلغان نىسبەتەن چوڭ بولغان 89 خۇسۇسىي زاۋۇتنىڭ تەكشۈرۈش ستاتىستىكىغا ئاساسلانغاندا، ئۇلارنىڭ تۆلەيدىغان قەرزى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن مۇلۇك ئومۇمىي قىممىتىنىڭ 39.4% نى تەشكىل قىلغان. 1946 - يىلى شاڭخەيدىكى 10 ئىگىرىش فابرىكىسىنىڭ قەرزى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن كاپىتال ئومۇمىي قىممىتىنىڭ 80% نى تەشكىل قىلغان. مىللىي كاپىتالنىڭ كۆپ مىقدارىدا قەرزگە بوغۇلۇشى، جاھانگىرلار ۋە بيۇروكرات كاپىتالنىڭ ئۇلارنى قوشۇۋېلىشىدىكى سەۋەبلەرنىڭ

بىرى بولۇپ قالدى. ئۇسكۇنە، تېخنىكا ۋە ئىگىلىك باشقۇرۇشنىڭ قالاقلىقى تېخىمۇ گەۋدىلىك بولدى. ئادەتتىكى سانائەت تارماقلىرىدا ماشىنا - ئۇسكۇنىلەر قوپال ھەم كەمچىل، ھۇنەر - سەنئەت مەشغۇلاتلىرى يەنىلا قول سانائەت خاراكتېرىنى ساقلاپ كەلگەن. بەزىلەرنىڭ ستاتىستىكا قىلىشچە، 1916 - يىلى پۈتۈن مەملىكەتتىكى ئېنېرگىيىلىك ماشىنىنىڭ ئومۇمىي سانى 2030، قۇۋۋىتى ئومۇمىي مىقدارى 111851 ئات كۈچى بولۇپ، ئامېرىكىنىڭ پىتسبۇرگ شەھرىنىڭ ئېنېرگىيىسىگىمۇ تەڭ كېلەلمەيدىكەن، ئۇنىڭ ئۇستىگە، مۇتلەق كۆپ قىسىم ئېنېرگىيە ئىشلىتىلمىگەن. سانائەت قۇرۇلمىسىدىن قارىغاندا، ئاساسلىقى يېنىك سانائەت، بۇنىڭ ئىچىدىمۇ يەنە ئاساسلىقى توقۇمىچىلىق سانائىتى ۋە يېمەكلىك سانائىتى بولۇپ، بۇ ھەرگىزمۇ نىسبەتەن مۇكەممەل بولغان مۇستەقىل سانائەت سىستېمىسىنى ھاسىل قىلالمايدۇ. بۇنداق بولۇشى يېنىك سانائەتنىڭ ئوبوروتى تېز، پايدا بىلەن تەمىنلىشىمۇ نىسبەتەن تېز بولۇپ، كاپىتالىستلارنىڭ پايدا قوغلىشىش مەقسىتىگە ئۇيغۇن كەلگەنلىكى ئۈچۈندۇر. لېكىن ئەڭ ئاساسلىق سەۋەب شۇكى، جاھانگىرلىك دەۋرىدە، جۇڭگونىڭ يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالىق جەمئىيەت شارائىتىدا ئۆزىنىڭ ئېغىر سانائىتىنى تەرەققىي قىلدۇرۇشىغا جاھانگىرلار يول قويمايتتى، بەزى ئېغىر سانائەت كارخانىلىرى بولغان تەقدىردىمۇ، ئۇنى بىۋاستە ياكى ۋاستىلىك ھالدا كاپىتالىستلار ئىگىلىۋالغانىدى. شۇڭلاشقا، جۇڭگونىڭ مىللىي كاپىتالىزم سانائىتى باشتىن - ئاخىر پەقەت يېنىك سانائىتىنى ئاساس قىلىپلا تەرەققىي قىلالىدى.

يېقىنقى زامان جۇڭگوسىدا گەرچە كاپىتالىزمنىڭ ئۆسۈپ يېتىلىشى ۋە تەرەققىياتى بولغان بولسىمۇ، ئەمما ئەسلىدىكى فېئودالىق ئېكسپىلاتاتسىيىنىڭ ئاساسى يوقىتىلمىدى، پومېشچىكلارنىڭ دېھقانلارغا قارىتىان فېئودالىق

ئىكسپىلاتاتسىيىسى يەنە ساقلىنىپلا قالماي، بەلكى كىيىن تەرەققىي قىلغان بيۇروكرات دەللال كاپىتالنىڭ ئىكسپىلاتاتسىيىسى ئەسلىدىنلا مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇۋاتقان شەھەر - يېزىلاردىكى جازانە كاپىتالنىڭ ئىكسپىلاتاتسىيىسى بىلەن قوشۇلۇپ داۋاملىق تۇردە جۇڭگونىڭ ئىجتىمائىي ئىقتىسادىي ھاياتىدا روشەن ئۇستۇنلۇكنى ئىگىلىدى. ياپونغا قارشى ئۇرۇشتىن ئىلگىرى، پۈتۈن مەملىكەت تېررىلغۇ يەر كۆلىمىدە تەخمىنەن يېزا نوپۇسىنىڭ 4% نى ئىگىلەيدىغان پومېشچىكلار 50% يەرنى ئىگىلىۋالدى. يېزا نوپۇسىنىڭ 10% نى ئىگىلەيدىغان باي دېھقانلار 15% يەرنى ئىگىلىۋالدى. ئەمما يېزا نوپۇسىنىڭ 70% نى ئىگىلەيدىغان كەمبەغەل دېھقان ۋە يالالانما دېھقانلار ئاران 15% ئەتراپىدىكى يەرنى ئىگىلىدى. قالغان يېزا ئاھالىسىنىڭ 16% ئەتراپىدىكى نوپۇسنى ئىگىلەيدىغان ئوتتۇرا دېھقانلار 20% يەرنى ئىگىلىدى. پومېشچىكلار زور مىقدارىدىكى يەرنى ئىگىلىگەن بولسىمۇ، ئەمما ئۆزى تېررىقچىلىق قىلمايدۇ. بەلكى يەرلەرنى كىچىك بۆلەكلەرگە بۆلۈپ دېھقانلارنىڭ تېررىشىغا ئىجارىگە بېرىپ، يەر ئىجارە ھەققى ئالىدۇ. يەر ئىجارىسى ئادەتتە يىغۇۋېلىنغان ھوسۇلنىڭ 50% نى ئىگىلىدى. بەزىلىرى ھەتتا 70 - 80 پىرسەنتىنمۇ ئىگىلىدى. بۇنىڭدىن كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى، فېئودالىلىق يەر مۇلۇكچىلىكى يەنىلا جۇڭگونىڭ يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالىلىق جەمئىيەت ئىگىلىكىنىڭ ئاساسىي تەركىبى. پومېشچىكلار يەنە جازانىخورلار، سودىگەرلەر، دەللاللار، فېئودال بيۇروكراتلار بىلەن بىرلىشىپ، دېھقانلار ۋە يېزىلاردىكى باشقا ئەمگەكچىلەرگە قارىتا ھەر خىل شەكىلدىكى ئىقتىسادىي بۇلاڭچىلىق ۋە سىياسىي

زۇلۇم ئېلىپ باردى.

3. يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالليق جۇڭگونىڭ ئاساسىي دۆلەت ئەھۋالى

ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ كۆرسەتمىدۇ: «جۇڭگو جەمئىيىتى-نىڭ خاراكتېرىنى ئېنىق چۈشىنىش، يەنى جۇڭگونىڭ دۆلەت ئەھۋالىنى ئېنىق چۈشىنىش ئىنقىلابنىڭ بارلىق مەسىلىلىرىنى ئېنىق چۈشىنىشنىڭ تۈپ ئاساسى.» ئۇ «جۇڭگو ئىنقىلابى ۋە جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى» قاتارلىق ئەسەرلىرىدە يېقىنقى زامان جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالليق خاراكتېرى ۋە ئۇنىڭ ئاساسىي ئالاھىدىلىكىنى چۈشەندۈرۈپ، يېغىپ ئېيتقاندا، جۇڭگونىڭ يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالليق جەمئىيىتى ئاساسلىقى تۆۋەندىكى بىر قانچە خۇسۇسىيەتكە ئىگە:

1. جاھانگىرلار جۇڭگونىڭ مالىيە ۋە ئىقتىسادىي جان تومۇرىنىلا چاڭگىلىغا ئېلىۋېلىش بىلەن قالماي، بەلكى جۇڭگونىڭ سىياسىي ۋە ھەربىي كۈچلىرىنىمۇ چاڭگىلىغا ئېلىۋالدى.

2. فېئودالليق دەۋرىدىكى ئۆز - ئۆزىنى تەمىنلەيدىغان ناتۇرال ئىگىلىكىنىڭ ئاساسى ۋەيران قىلىندى؛ لېكىن فېئودالليق ئېكسپىلاتاتسىيە تۈزۈمىنىڭ ئۇلى — پومېشچىكلارنىڭ دېھقانلار ئۈستىدىكى ئېكسپىلاتاتسىيىسى كونا پېتى ساقلىنىپلا قالماي، بەلكى بيۇروكرات دەللال كاپىتالىنىڭ ئېكسپىلاتاتسىيى بىلەن قوشۇلۇپ جۇڭگونىڭ ئىجتىمائىي ئىقتىسادىي ھاياتىدا روشەن ئۈستۈنلۈكنى ئىگىلىدى.

3. مىللىي كاپىتالىزم مەلۇم تەرەققىياتلارغا ئېرىشتى ۋە جۇڭگونىڭ سىياسىي، مەدەنىيەت ھاياتىدا خېلى چوڭ رول ئوينىدى. لېكىن ئۇ جۇڭگونىڭ ئىجتىمائىي ئىقتىسادىنىڭ

ئاساسي شەكلى بولۇپ قالالمىدى.

4. جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ سىياسىي تۈزۈمىدە ئىلگىرىكى خان ۋە ئاقسۆڭەكلەرنىڭ مۇستەبىت ھاكىمىيىتىنىڭ ئورنىغا ئاۋۇال پومبىشچىكلار سىنىپىنىڭ مىلىتارىست بيۇروكراتلىق ھۆكۈمرانلىقى، كېيىن پومبىشچىكلار سىنىپى بىلەن چوڭ بۇرژۇئازىيە ئىتتىپاقىنىڭ دىكتاتورىسى دەسسىدى.

5. جۇڭگو ئەمەلىيەتتە ئۇزاق مۇددەت بىرلىككە كەلمىگەن ھالەتتە تۇردى. جۇڭگونىڭ ئىقتىسادىي، سىياسىي ۋە مەدەنىيەت تەرەققىياتىدا ئىنتايىن تەكشىسىزلىك كۆرۈلدى.

6. جۇڭگو خەلقى باشتىن كەچۈرگەن نامراتلىق ۋە ئەركىنسىزلىك دۇنيادا كەم ئۇچرايدۇ.

بۇلار يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالىق جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ خۇسۇسىيىتى، شۇنىڭدەك يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالىق جۇڭگونىڭ ئاساسىي دۆلەت ئەھۋالىدۇر. ئۇنىڭ ئۇستىگە قالاقلىق، نامراتلىق ۋە ئىقتىسادىي، سىياسىي جەھەتتىكى تەرەققىياتىنىڭ ئىنتايىن تەڭپۇڭسىزلىقى يېرىم مۇستەملىكى، يېرىم فېئودالىق جۇڭگونىڭ ئەڭ ئاساسلىق دۆلەت ئەھۋالىدۇر.

يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالىق خاراكتېرىدىكى جۇڭگونىڭ ئىجتىمائىي ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنىڭ سەۋىيىسى تۆۋەن، ئىقتىسادى، مەدەنىيىتى ئىنتايىن قالاق، دۆلەت كۈچى ئاجىزلاشقان، خەلقى نامراتلىشىدى.

سانائىتى قالاق. جۇڭگونىڭ يېقىنقى زامان ئىجتىمائىي ئىگىلىكى گەرچە 100 نەچچە يىللىق تەرەققىيات جەريانىنى باشتىن كەچۈرگەن بولسىمۇ، ئەمما ئىجتىمائىي ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرى يەنىلا ناھايىتى تۆۋەن سەۋىيىدە تۇردى. يېقىنقى زامان سانائىتىنىڭ خەلق ئىگىلىكىدە ئىگىلىگەن سالمىقى ناھايىتى كىچىك ئىدى. ياپونغا قارشى ئۇرۇشنىڭ ئالدىدا، يەنى 1936

- يىلى، تارقاق، يەككە يېزا ئىگىلىك ۋە قول سانائەت خەلق ئىگىلىكىنىڭ 90% نى تەشكىل قىلدى، ئەمما يېقىنقى زامان سانائىتى ئاران 10% نى تەشكىل قىلدى. 1949 - يىلىغا كەلگەندە، يېقىنقى زامان يېرىك سانائىتىنىڭ مەھسۇلات قىممىتى سانائەت يېزا ئىگىلىك ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتىنىڭ 17% نى ئىگىلىدى. سانائەت ئىشلەپچىقىرىشىدا قول سانائەت ئەمگىكى يەنىلا خېلى زور سالماقنى ئىگىلىدى. مەسىلەن، 1933 - يىلى ماشىنىسازلىق كەسىپىنىڭ ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتىدە قول سانائىتىنىڭ مەھسۇلات قىممىتى 73% نى تەشكىل قىلغان، پۈتۈن مەملىكەتتىكى 541 مىليون 670 مىڭ نوپۇس ئىچىدە يېزا نوپۇسى 484 مىليون 20 مىڭ بولۇپ، 89.4% نى تەشكىل قىلدى؛ شەھەر - بازار ئاھالىسى 57 مىليون 650 مىڭ بولۇپ، 10.6% نى تەشكىل قىلدى، پۈتۈن مەملىكەتتىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئومۇمىي سانى 8 مىليون 90 مىڭ بولۇپ، جەمئىيەتتىكى ئەمگەكچىلەر ئومۇمىي سانىنىڭ 4.4% نى تەشكىل قىلدى. كونا جۇڭگودا سانائەتنىڭ ئاساسى ئاجىز، تۈرلىرى كەمچىل، تېخنىكىسى قالاق، ئىشلەپچىقىرىش سەۋىيىسى تۆۋەن بولۇپ، مۇستەقىل بولغان مۇكەممەل سانائەت سىستېمىسى شەكىللەنمىدى. سانائەتنىڭ تۈراقلىق مۇلكى چىڭ سۇلالىسى دەۋرىدىكى لى خۇڭجاڭ، جاڭ جىدۇڭلار قۇرغان ئەجنەبىيچى كارخانىلاردىن باشلاپ 80 نەچچە يىللىق جۇغلىنىش ئارقىلىق جەمئىي 12 مىليارد 400 مىليون يۈەنگە يەتتى. يېقىنقى زامانىدىكى دۆلەتلەرنىڭ ئىقتىسادىي تەرەققىيات سەۋىيىسىنى ئۆلچەشنىڭ مۇھىم بەلگىسى بولغان ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى سانائىتى تېخى ئاساسىي جەھەتتىن قۇرۇلمىغانىدى. ماشىنىسازلىق سانائىتى ئەمەلىيەتتە رېمونت قىلىش ۋە قۇراشتۇرۇش كەسپى بولۇپ، پەقەت بەزى كىچىك ئېلېكترومائىنا، تاسمىلىق ئىستانوك قاتارلىق ئاددىي

ماشىنىلارنىلا ئىشلەپچىقىرالايتتى. مۇھىم خام ئەشيا ۋە ماشىنا - ئۈسكۈنىلەر ئىمپورت قىلىشقا تايىناتتى. پولات - تۆمۈر سانائىتىدە 1898 - يىلىدىن 1948 - يىلىغىچە بولغان 50 يىلدا جەمئىي 6 مىليون تونىدىن كۆپرەك پولات ئىشلەپچىقىرىلغان. مەھسۇلات مىقدارى ئەڭ يۇقىرى بولغان يىل (1943 - يىل) دا 923 مىڭ تونىغا يەتكەن؛ 1949 - يىلى 158 مىڭ تونىغا چۈشۈپ قالغان، شۇ يىلى ئامېرىكىنىڭ پولات مەھسۇلات مىقدارى 70 مىليون 740 مىڭ تونىنا بولۇپ، جۈڭگونىڭكىنىڭ 447.72 ھەسسىسىگە توغرا كەلگەن. ئېلېكتر ئېنېرگىيە سانائىتى 1882 - يىلى شاڭخەيدىكى تۇنجى گېنېراتوردىن باشلانغان بولۇپ، 68 يىل ئىشلەش ئارقىلىق پۈتۈن مەملىكەتتىكى توك تارقىتىش ئۈسكۈنىلىرىنىڭ سىغىمى ئاران 1 مىليون 850 مىڭ كىلوۋات بولغان، ئۇنىڭ ئۈستىگە، كۆپ ساندىكىلىرى نورمال ئايلىنالمىغان، ئەڭ يۇقىرى يىللىق (1941 - يىلى) مەھسۇلات مىقدارى پەقەت 6 مىليارد كىلوۋات سائەت بولغان؛ 1949 - يىلى 4 مىليارد 300 مىليون كىلوۋات سائەتكە چۈشۈپ قالغان. ئەمما شۇ يىلى ئامېرىكىنىڭ توك تارقىتىش مىقدارى 345 مىليارد 100 مىليون كىلوۋات سائەت بولۇپ، جۈڭگونىڭكىنىڭ 80.26 ھەسسىسىگە توغرا كەلگەن. قاتناش ۋە ئالاقىلىشىش ئەسلىھەلىرى ئىنتايىن قالاق ئىدى. 1896 - يىلىدىن 1949 - يىلىغىچە بولغان 53 يىل جەريانىدا جەمئىي 22 مىڭ كىلومېتىر ئۇزۇنلۇقتىكى تۆمۈريول ياسالغان. يېڭى جۈڭگو قۇرۇلغان ۋاقىتتا ئەپلەپ - سەپلەپ قاتناشقا بولىدىغان تۆمۈريولنىڭ ئۇزۇنلۇقى پەقەت 11 مىڭ كىلومېتىر بولۇپ، پۈتۈن لىنىيە بويىچە قاتناشقا بولىدىغان غول لىنىيىدىن بىرەرسمۇ يوق ئىدى. 1906 - يىلىدىن 1949 - يىلىغىچە بولغان 43 يىلدا جەمئىي 130 مىڭ كىلومېتىرلا تاشيول ساقلىنىپ قالغان، 1949 - يىلى پۈتۈن مەملىكەتتىكى پوچتا يولىنىڭ ئومۇمىي ئۇزۇنلۇقى 700

نەچچە مىڭ كىلومېتىر بولۇپ، 400 دىن ئارتۇق پوچتا ئاپتوموبىلى كونىراپ كاردىن چىققان، نۇرغۇن رايونلاردا يىل بويى پوچتا ئالاقىسى يۈرۈشمىگەنىدى.

يېزا ئىگىلىكى قەدىمكى زامان سەۋىيىسىدە توختاپ قالغان. خەلق ئىگىلىكىدە ئەڭ زور سالماقنى ئىگىلەيدىغان تارماق، يەككە يېزا ئىگىلىكى قەدىمكى زامانىدىن ئانچە پەرقلەنمەيتتى. يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش سەۋىيىسى تۆۋەن بولۇپ، ئازادلىقتىن ئىلگىرى ئاشلىقنىڭ ئەڭ يۇقىرى يىللىق مەھسۇلات مىقدارى ئاران 138 مىليارد 700 مىليون كىلوگرام بولغان، 1949 - يىلى 108 مىليارد 100 مىليون كىلوگرامغا چۈشۈپ قالغان. پاختىنىڭ ئەڭ يۇقىرى يىللىق مەھسۇلات مىقدارى 850 مىليون كىلوگرام بولغان، 1949 - يىلى 440 مىليون كىلوگرامغا چۈشۈپ قالغان. 1949 - يىلى ئاشلىقنىڭ ئوتتۇرىچە مو بېشى مەھسۇلاتى 71 كىلوگرام، پاختىنىڭ ئوتتۇرىچە مو بېشى مەھسۇلاتى 11 كىلوگرام بولغان. كۆممىقوناق تېرىش ئەھۋالىنى مىسالغا ئالساق، ياپونغا قارشى ئۇرۇشتىن ئىلگىرى، ئوخشاش كۆلەمدىكى يەردە جۇڭگونىڭ سالغان ئەمگەك كۈچى ئامېرىكىنىڭكىدىن 1.14 ھەسسە كۆپ بولغان، ئەمما مەھسۇلات مىقدارى پەقەت ئامېرىكىنىڭ 46% گىلا باراۋەر كەلگەن. جۇڭگونىڭ 80% تىن ئارتۇق نوپۇسى يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش بىلەن شۇغۇللىنىدۇ. ئەمما ئاشلىق بىلەن تەمىنلەش ئۇزاق مۇددەت ئۆز - ئۆزىنى قامدىيالمىغاچقا، گومىنداڭ ھۆكۈمرانلىقى مەزگىلىدە ھەر يىلى دېگۈدەك چەت ئەللەردىن كۆپ مىقدارda ئاشلىق ۋە پاختا ئىمپورت قىلغان.

مەدەنىيەت ئىشلىرى تولىمۇ تەرەققىي قىلمىغان. كونا جۇڭگونىڭ پەن - مەدەنىيەت، مائارىپ، سەھىيە ئىشلىرى ئوخشاشلا ئىنتايىن قالاق بولۇپ، ئوقۇش يېشىدىكى ئۆسمۈرلەرنىڭ مەكتەپكە كىرىش نىسبىتى پەقەت 20% بولغان،

يېزا ئاھالىسىنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمى ساۋاتسىز ئىدى. ئازادلىقتىن ئىلگىرىكى 36 يىلدا، پۈتۈن مەملىكەت بويىچە ئالىي مەكتەپنى پۈتتۈرگەن ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئومۇمىي سانى 210 مىڭغا يەتكەن. 1949 - يىلى ھەر 10 مىڭ نوپۇس ئىچىدە دوختۇرنىڭ سانى 6.7 كىشى، ھەر 10 مىڭ نوپۇسقا توغرا كەلگەن كېسەل كارۋىتىنىڭ سانى 1.5 بولغان. مەخسۇس پەن - تەتقىقات خىزمىتى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان خادىم 500 گە يەتمەيتتى، پەقەت 30 نەچچىلا مەخسۇس پەن - تەتقىقات ئورۇنلىرى بولۇپ، بۇ كەسىپلەرنىڭ ھەممىسىنىڭ ئوسكۇنىلىرى ناھايىتى ئاددىي ئىدى.

خەلقنىڭ تۇرمۇشى نامراتلىقتىن ئىبارەت مۇستەملىكە. يېرىم فېئودالىق جەمئىيەت شارائىتىدا، فېئودالىزمنىڭ رەھىمسىزلەرچە شىلىۋېلىشى، جاھانگىرلىكنىڭ ۋەھشىيانە تالان - تاراج قىلىشى، بيۇروكرات كاپىتالىزمنىڭ دەھشەتلىك ئېكسپىلاتاتسىيە قىلىشى، ئۇنىڭ ئۈستىگە سىياسىي ۋەزىيەتتىكى داۋالغۇش، ئۇرۇش مالىمانچىلىقى قاتارلىقلار كەڭ خەلق ئاممىسىنىڭ، بولۇپمۇ دېھقانلارنىڭ تۇرمۇشىنى كۈندىن - كۈنگە نامراتلاشتۇرۇۋەتكەن. يېڭىدىن بارلىققا كەلگەن جۇڭگو پرولېتارىياتى جاھانگىرلار، فېئودال كۈچلەر ۋە كاپىتالىستلار-نىڭ ئېكسپىلاتاتسىيىسى ۋە ئېزىشىگە ئۇچرىغان بولۇپ، ھېچقانداق سىياسىي ھوقۇق ۋە تۇرمۇش كاپالىتىگە ئىگە ئەمەس ئىدى.

جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالىق خاراكتېرگە ئىگە بولغانلىقى، ئۇنىڭ ئۈستىگە يېرى كەڭ، قاتناش ئىشلىرى قولايسىز، مىللەتلەرنىڭ كۆپ بولغانلىقى، شەرق بىلەن غەرب، جەنۇب بىلەن شىمال ئوتتۇرىسىدا زور پەرق بولغانلىقى تۈپەيلىدىن، ئىقتىسادىي، سىياسىي ۋە مەدەنىيەت تەرەققىياتى قاتارلىق جەھەتلەردە تولىمۇ

تەكشىسىزلىك ئىپادىلەنگەنىدى.

ئىقتىسادىي تەرەققىياتى تەكشىسىز. جۇڭگودا بىرلىككە كەلگەن كاپىتالىستىك ئىقتىساد يوق، يەرلىك خاراكتېرلىك يېزا ئىگىلىك ئىقتىسادى يەنىلا ناھايىتى زور سالماقنى تەشكىل قىلىدۇ. ئاجىز كاپىتالىستىك ئىگىلىك بىلەن ئېغىر يېرىم فېئودالليق ئىگىلىك بىللە مەۋجۇت؛ يېقىنقى زامان شەكىلدىكى بەزى سودا - سانائەت شەھىرى بىلەن ئەسلى ھالىتىدە ساقلىنىپ قالغان كەڭ يېزىلار بىللە مەۋجۇت؛ نەچچە مىليونلىغان سانائەت ئىشچىلىرى بىلەن كونا تۈزۈم ھۆكۈمرانلىقى ئاستىدىكى نەچچە يۈز مىليونلىغان دېھقانلار ۋە قول سانائەت ئىشچىلىرى بىللە مەۋجۇت؛ بىرقانچە تۈمۈر يولى، پىيادىلەر يولى ۋە پىيادىلەرنىڭ مېڭىشىمۇ تەس بولغان يوللار بىللە مەۋجۇت ئىدى. ھەرقايسى رايونلار ئوتتۇرىسىدىكى ئىقتىسادىي تەرەققىياتنىڭ پەرقى ناھايىتى چوڭ بولغان. 70% تىن كۆپرەك سانائەت شەرقتىكى دېڭىز ياقىسىدىكى ئاز سانلىق شەھەرلەرگە مەركەزلەشكەن. 1936 - يىلىدىكى ستاتىستىكىغا ئاساسلانغاندا، دۆلەت ئىچىدىكى سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتىنىڭ 94% نى شاڭخەي، چىڭداۋ، گۇاڭجۇ، بېيجىڭ، نەنجىڭ، ۋۇشىدىن ئىبارەت 6 شەھەر تەمىنلىگەن بولۇپ، كەڭ ئىچكى جايلاردا، بولۇپمۇ ئاز سانلىق مىللەت رايونلىرىدا يېقىنقى زامان سانائىتى ئىنتايىن ئاز، ھەتتا زادىلا يوق ئىدى. يەر مەيدانى پۈتۈن مەملىكەت يەر مەيدانىنىڭ 45% نى تەشكىل قىلىدىغان غەربىي شىمال ۋە ئىچكى موڭغۇل رايونىنىڭ سانائەت مەھسۇلات قىممىتى پۈتۈن مەملىكەت سانائەت مەھسۇلات قىممىتىنىڭ 3% نى تەشكىل قىلغان. يەر مەيدانى پۈتۈن مەملىكەت يەر مەيدانىنىڭ 23% نى تەشكىل قىلىدىغان سىچۈەن، يۈننەن، گۇيجۇ، شىزاڭ، گەنسۇ قاتارلىق ئۆلكىلەرنىڭ سانائەت مەھسۇلات قىممىتى پۈتۈن مەملىكەت

سانائەت مەھسۇلات قىممىتىنىڭ ئاران 6% نى تەشكىل قىلغان. پۈتۈن مەملىكەتتىكى 90% تىن كۆپرەك توك تارقىتىش ئىستانسىلىرى شەرقىي شىمال ۋە شەرقىي جەنۇب دېگىز ياقىسىدىكى بىرقانچە چوڭ شەھەرگە مەركەزلەشكەن. توقۇمىچىلىق سانائىتىدە پۈتۈن مەملىكەتنىڭ 70% ئۆپچۆرسىدىكى يىپ ئۈرچۇقلىرى ۋە رەخت توقۇش ماشىنىلىرى شاڭخەي، چىڭداۋ ۋە تيەنجىندىن ئىبارەت 3 چوڭ شەھەرگە مەركەزلەشكەن ھەمدە شاڭخەيدىن ئىبارەت بىر رايوندىكى يۇقىرى يىپ ئۈرچۇقلىرى پۈتۈن مەملىكەت يۇقىرى يىپ ئۈرچۇقلىرىنىڭ 75% نى ئىگىلىگەن. بۇلاردىن باشقا رايونلار ئىقتىسادىنىڭ قالاق ئىكەنلىكىنى بىلىۋالغىلى بولىدۇ.

سىياسىي تەرەققىياتى تەكشىسىز. ئىقتىسادىي جەھەتتىكى بىردەكسىزلىك سىياسىي جەھەتتىكى بىردەكسىزلىكنى كەلتۈرۈپ چىقاردى، جۇڭگونىڭ ئەكسىيەتچىل ھۆكۈمرانلىق لاگېرىنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى بىردەكسىزلىكنى كەلتۈرۈپ چىقاردى، چوڭ - كىچىك ھەرقايسى گۇرۇھ مىللىتارىستلار ۋە يەرلىك ئەمەلىي كۈچكە ئىگە گۇرۇھلارنى كەلتۈرۈپ چىقاردى. جۇڭگو ھەم ھەرقايسى جاھانگىرلار ۋاستىلىك ھۆكۈمرانلىق قىلىدىغان دۆلەت بولۇپ، جاھانگىر كۈچلۈك دۆلەتلەر جۇڭگودا پارچىلاش، ئېكسپىلاتاتسىيە قىلىش سىياسىتىنى يۈرگۈزۈپ، تەسىر دائىرىنى بۆلۈشۈۋېلىپ، ئۆزلىرىنىڭ ۋاكالەتچىلىرىگە يار - يۆلەك بولدى. جاھانگىرلار ئوتتۇرىسىدىكى بىردەكسىزلىك، جاھانگىرلار ئوتتۇرىسىدىكى كۈرەش جۇڭگونىڭ ھۆكۈمران گۇرۇھىنىڭ بىردەكسىزلىكنى تېخىمۇ ئېغىرلاشتۇرۇپ، جۇڭگودىكى ھەرقايسى ئەكسىلئىنقىلابىي گۇرۇھلار ئوتتۇرىسىدىكى كۈرەشنى كەسكىنلەشتۈرۈۋەتتى. مەركىزىي ھۆكۈمەتنى باشقۇرغان چوڭ مىللىتارىستلار بىلەن ھەرقايسى ئۆلكىلەرنى باشقۇرغان يەرلىك

مىلىتارىستلار بىللە مەۋجۇت ئىدى؛ مەركەز ئارمىيىسى بىلەن ھەرقايسى ئۆلكىلەردىكى مىلىتارىستلارغا قاراشلىق مۇنتىزىمسىز ھەر خىل ھەربىي قىسىملارمۇ بىللە مەۋجۇت ئىدى؛ ئۇلار ئوتتۇرىسىدا داۋاملاشقان ئۇزلۇكسىز كۈرەش ئۇزاق مۇددەتلىك بۆلۈنۈش ۋە ئۇرۇشنى كەلتۈرۈپ چىقاردى. ئەكسىيەتچىل ھۆكۈمرانلار ئۇزاق مۇددەت مەركىزىي شەھەرلەرنى ئىگىلىۋالغاچقا، ئۇلارنىڭ شەھەرلەردىكى ھۆكۈمرانلىق كۈچى نىسبەتەن ئاجىز بولۇپ، پۈتۈنلەي كونترول قىلىپ كېتەلمەيتتى. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ كۆرسىتىدۇ: بۇ خىل ئالاھىدىلىكنى ئاساسلىقى جاھانگىرلىكنىڭ كۈچى، چەت ئەل جاھانگىرلىكى بىلەن دۆلەت ئىچىدىكى فېئودالىزمنىڭ بىرلەشكەنلىكىنىڭ نەتىجىسى بەلگىلىگەن.

جۇڭگونىڭ يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالىق جەمئىيەتكە ئۆزگىرىشىگە ئەگىشىپ جەمئىيەتتىكى ئاساسىي زىددىيەتتە ئۆزگىرىش يۈز بەردى. جاھانگىرلار بىلەن جۇڭخۇا مىللەتلىرى ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت فېئودالىزم بىلەن خەلق ئاممىسى ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت يېقىنقى زامان جۇڭگوسىدىكى يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالىق جەمئىيىتىنىڭ ئاساسىي زىددىيىتى بولۇپ قالدى. جاھانگىرلار بىلەن جۇڭخۇا مىللەتلىرى ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت ئەڭ مۇھىم زىددىيەت بولۇپ ئىپادىلەندى. جاھانگىرلار جۇڭگو خەلقىنىڭ ئەڭ قەبىھ دۈشمىنى. شۇڭلاشقا، جاھانگىرلىك ۋە فېئودالىزمنىڭ جۇڭگودىكى ئەكسىيەتچىل ھۆكۈمرانلىقىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاش يېقىنقى زامان جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ 2 تۈرلۈك ئاساسىي ۋەزىپىسى بولدى. جۇڭگونىڭ يېقىنقى زامانىدىكى مىللىي دېموكراتىك ئىنقىلابى مانا مۇشۇ زىددىيەتلەر ئاساسىدا پارتلىغان ۋە تەرەققىي قىلغان.

يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالىق جەمئىيەتنىڭ

ئاساسي زىددىيىتى بىر ھەرىكەت جەريانىدىن ئىبارەت. ئوخشىمىغان تارىخىي دەۋرلەردە، ئاساسي زىددىيەتنىڭ مەزمۇنى ۋە ئىپادىلىنىش شەكلى ئوخشاش بولمايدۇ. بۇنداق دېگەنلىك، ھەرقايسى دەۋرلەرنىڭ يەنە ئۆزگىچە ئالاھىدىلىكى بولۇپ، ئوخشىمىغان دەۋرنىڭ ئاساسي زىددىيىتىنى شەكىللەندۈرىدۇ. ھەرقايسى دەۋرنىڭ ئاساسي زىددىيىتى پۈتكۈل يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالىق جەمئىيەتنىڭ ئاساسي زىددىيىتىنىڭ ھەرقايسى دەۋرلەردىكى كونكرېت ئىپادىلىنىشى ياكى گەۋدىلىك ئىپادىلىنىشى دېگەنلىك بولىدۇ.

چىڭ سۇلالىسىنىڭ ئاخىرقى مەزگىللىرىدە، چىڭ ھۆكۈمىتى پەيدىنپەي «ئەجنەبىيلەرنىڭ ئوردىسى» غا ئايلىنىپ قالدى. شۇڭلاشقا، بۇ مەزگىلدىكى يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالىق جەمئىيەتنىڭ ئاساسي زىددىيىتى مەركەزلىك ھالدا جاھانگىر كۈچلۈك دۆلەتلەر بىلەن جۇڭخۇا مىللەتلىرى ئوتتۇرىسىدىكى، چىڭ ھۆكۈمىتى بىلەن خەلق ئاممىسى ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەتتە ئىپادىلەندى. كۈچلۈك دۆلەتلەرنىڭ تاجاۋۇزچىلىقىغا قارشى تۇرۇش، چىڭ سۇلالىسىنىڭ ھۆكۈمرانلىقىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاش بۇ دەۋردىكى كۈرەشنىڭ مەركىزىي نۇقتىسىغا ئايلاندى.

شىنخەي ئىنقىلابى چىڭ سۇلالىسىنى ئاغدۇرۇپ تاشلىدى. بىراق، يۈەن شىكەي ۋەكىللىكىدىكى شىمالىي مىلىتارىستلار ھاكىمىيەتنى تارتىۋېلىپ، شىمالىي مىلىتارىستلارنىڭ ھۆكۈمرانلىق دەۋرىنى باشلىدى. شىمالىي مىلىتارىستلار چىڭ سۇلالىسىنىڭ ئاخىرقى يىللىرى يۈەن شىكەي قۇرغان فېئودال دەللاللارنىڭ قورالىق سىياسىي گۇرۇھى بولۇپ، يېقىنقى زامان جۇڭگوسىدىكى ئەڭ زۇلمەت، ئەڭ ئەكسىيەتچىل كۈچلەرنىڭ بىرى. ئۇلار سىرتقا قارىتا جاھانگىر كۈچلۈك دۆلەتلەرگە تەسلىمچىلىك قىلىش ۋە ۋەتەن ساتقۇچلۇق سىياسەتلەرنى

يۇرگۈزدى. ئىچكى جەھەتتە ئەكسىيەتچىل مۇستەبىت ھۆكۈمرانلىقىنى يۇرگۈزۈپ، خەلق ئاممىسىنى دەھشەتلىك ئەزدى ۋە ئېكسپىلاتاتسىيە قىلدى. يۇەن شىكەي ئۆلگەندىن كېيىن، شىمالىي مىللىتارىستلار نۆرغۇن گۇرۇھلارغا بۆلۈنۈپ، ھەرقايسىسى بىر ياكى بىرقانچە جاھانگىر دۆلەتنى ئۆزلىرىگە يۆلەنچۈك قىلدى. ھەرقايسى گۇرۇھ مىلىتارىستلار باشباشتاقلىق قىلىپ، ئۆزئارا مەنپەئەت تالىشىپ، جۇڭگونىڭ سىياسىي سەھنىسىدە تايىنسىز ئۆگىرىپ تۇرۇش ۋەزىيىتىنى شەكىللەندۈردى. شىمالىي مىلىتارىستلار ھۆكۈمىتىنىڭ كاتتىۋاشلىرى ھەرقايسى گۇرۇھ مىللىتارىست كۈچلىرىنىڭ ئۆزگىرىشىگە ئەگىشىپ ئۆزلۈكسىز ئالماشتۇرۇلدى. شىمالىي مىلىتارىستلار ھۆكۈمرانلىق قىلغان 10 نەچچە يىلدا كاتتىۋاشلىرى 9 قېتىم، ئىچكى كابىنېت تەخمىنەن 50 قېتىم ئالماشتۇرۇلدى، ھەرقايسى گۇرۇھلار ئۆزئارا قىرغىنچىلىق قىلىشىپ، «بىر يىلدا ئۈچ قېتىم كىچىك ئۇرۇش، ئۈچ يىلدا بىر قېتىم چوڭ ئۇرۇش» ئېلىپ بېرىپ، ئەلنى خاتىرجەمسىز قىلىپ، خەلقنىڭ كۈننى ئېغىرلاشتۇرۇۋەتتى. شۇڭلاشقا، بۇ مەزگىلدىكى يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئوداللىق جەمئىيىتىنىڭ ئاساسىي زىددىيىتى مەركەزلىك ھالدا جۇڭگو خەلقى بىلەن جاھانگىرلار ۋە ئۇلارنىڭ قوللىشى ئاستىدىكى شىمالىي مىلىتارىستلار ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەتتە ئىپادىلەندى. «كۆچلۈك دۆلەتلەرنى يوقىتىش ۋە مىلىتارىستلارنى چىقىرىپ تاشلاش» بۇ دەۋردىكى ئىنقىلابنىڭ نىشانىغا ئايلانغان.

مىللىي ئىنقىلاب مەغلۇب بولغاندىن كېيىن، ئەنگلىيە، ئامېرىكا جاھانگىرلىرى ۋە جياڭشى، جېجياڭ مالىيە زومىگەرلىرىنىڭ قوللىشى بىلەن قۇرۇلغان گومىنداڭ يېڭى مىلىتارىست ھۆكۈمرانلىقىنىڭ شىمالىي مىلىتارىستلار بىلەن ماھىيەتلىك پەرقى يوق بولۇپ، يەنىلا شەھەر دەللال

بۇرژۇئازىيىسى ۋە فېئودال پومېشچىكلار سىنىپىنىڭ ھۆكۈمرانلىقى ئىدى. ئۇ سىرتقا قارىتا جاھانگىرلارغا تەسلىمچىلىك قىلىپ، ئىچكى جەھەتتە ئىشچى - دېھقانلار سىنىپىنى دەھشەتلىك ئەزدى ۋە ئېكسپىلاتاتسىيە قىلدى. جۇڭگو جەمئىيىتى يەنىلا يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالليق خاراكتېرگە ئىگە بولدى. جۇڭگو خەلقى بىلەن جاھانگىرلارنىڭ قوللىشىغا ئېرىشكەن جياڭ جېيشى يېڭى مىلىتارىستلىرى ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت ئاساسىي زىددىيەتكە ئايلاندى. گومىنداڭ يېڭى مىلىتارىستلىرىنى يوقىتىش ئىنقىلابىنىڭ بۇ ئاستە نىشانىغا ئايلاندى.

«18 - سېنتەبىر» ۋەقەسىدىن كېيىن، ياپونىيە جاھانگىرلىكىنىڭ تاجاۋۇزچىلىقى جۇڭگو زېمىنىغا كۈندىن - كۈنگە ئېچىكىرلەپ كىرىپ، جۇڭگو - ياپونىيە ئوتتۇرىسىدىكى مىللىي زىددىيەتنى كۈندىن - كۈنگە كەسكىنلەشتۈرۈۋەتتى. دۆلەت ئىچىدىكى سىنىپىي زىددىيەتلەر تەدرىجىي ھالدا ئىككىنچى ئورۇنغا چۈشۈپ، جۇڭخۇا مىللىتى بىلەن ياپونىيە جاھانگىرلىرى ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت تەرەققىي قىلىپ ئاساسىي زىددىيەتكە ئايلاندى. ياپون جاھانگىرلىكىنىڭ تاجاۋۇزچىلىق ئۇرۇشىغا قارشى تۇرۇش ياپونغا قارشى ئۇرۇش مەزگىلىدىكى جۇڭخۇا مىللىتىنىڭ ئاساسىي ۋەزىپىسى بولۇپ قالدى. گەرچە گومىنداڭ جياڭ جېيشى گۇرۇھى ياپون جاھانگىرلىكىگە بىر تەرەپلىمە قارشى تۇرۇش لۇشىيەنىنى يۈرگۈزگەن بولسىمۇ، ئەمما سىياسىي جەھەتتە خەلققە ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى تۇرۇش ھوقۇقى بەرمەسلىكتە، كوممۇنىستىك پارتىيىنى يوقىتىشتا چىڭ تۇردى. ئىقتىسادىي جەھەتتە، خەلقنى شىلىۋېلىشنى كۈچەيتىپ، بايلىق توپلىدى. گەرچە بۇ مەزگىلدە سىنىپىي زىددىيەتلەر يەنىلا مەۋجۇت بولۇپ تۇرغان بولسىمۇ، لېكىن جۇڭگو - ياپونىيە ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت باشتىن - ئاخىر ئاساسىي زىددىيەت

بولۇپ كەلدى.

2 - دۇنيا ئۇرۇشىدىن كېيىن، ئامېرىكىنىڭ ئىقتىسادىي ئەھمىيىتى كۈچى ۋە ھەربىي كۈچى زور دەرىجىدە كۈچىيىپ، غەربتىكى 1 - دەرىجىلىك كۈچلۈك دۆلەتكە ئايلاندى. ئۇ دۇنياغا خوجا بولۇش يەر شارى ئىستراتېگىيىسىنى پائال يولغا قويدى. جۈڭگونى يالغۇز ئىگىلىۋېلىش ئۇنىڭ پۈتۈن يەر شارى ئىستراتېگىيىسىنىڭ مۇھىم تەركىبىي قىسمى بولۇپ قالدى. ئامېرىكا جۈڭگودا گومىنداڭ جياڭ جېيشى گۇرۇھىنى مەركەز قىلغان مۇقىم بىرلىككە كەلگەن ئامېرىكاپەرەس ھۆكۈمەتنى بارلىققا كەلتۈرۈپ، جۈڭگونى پۈتۈن ئامېرىكىنىڭ مەنپەئىتىگە بويسۇندۇرغان بېقىندىسىغا ئايلاندۇرۇشقا ئۇرۇندى. گومىنداڭ جياڭ جېشى گۇرۇھى ئامېرىكا جاھانگىرلىكىنىڭ قوللىشى ئارقىسىدا، ھاكىمىيەتلەقلىق، ۋەتەن ساتقۇچلۇق ۋە ئىچكى ئۇرۇش قاتارلىق ئەكسىيەتچىل سىياسەتتە چىڭ تۇرۇپ، ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇشنىڭ غەلىبە مېۋىسىنى ئىگىلىۋېلىپ، ئومۇمىيۈزلۈك ئىچكى ئۇرۇش قوزغىدى. ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇش مەزگىلىدە تېزلىك بىلەن زورايغان جياڭ جېيشى، سۇڭ زېۋەن، كۇڭ شياڭشى، چېن لېفۇدىن ئىبارەت تۆت چوڭ جەمەتنى ۋەكىل قىلغان بيۇروكرات كاپىتال 2 - دۇنيا ئۇرۇشىدىن كېيىن تەرەققىي قىلىپ ئەڭ يۇقىرى پەللىگە يەتتى. ئامېرىكا جاھانگىرلىكىنىڭ قوللىشىغا ئېرىشكەن گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرى بىلەن جۈڭگو خەلقى ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت ئاساسىي زىددىيەتكە ئايلاندى. جياڭ جېيشىنىڭ يوقىتىش، پۈتۈن جۈڭگونى ئازاد قىلىش ئىنقىلابىنىڭ ئاساسىي نىشانى بولدى. ئۇرۇشنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە، جياڭ جېيشى گەرچە ھەربىي، ئىقتىسادىي جەھەتتە روشەن ئۈستۈنلۈككە ئىگە بولغان بولسىمۇ، ئەمما ئۇرۇشنىڭ تەرەققىياتىنى ئەكسىلئىنقىلابچىلارنىڭ ئويلىغىنىدەك بولماي قېلىپ، ئىلگىرى

- ئاخىر 3 يىلدەك ۋاقىتتىلا جياك جەمەتى خاندانلىقى گۈمران بولدى.

§ 2. جۇڭگونىڭ يېقىنقى زامان مىللىي دېموكراتىك ئىنقىلابى

1. يېقىنقى زامان مىللىي دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ باشلىنىشى

يېقىنقى زامانىدىن بۇيان جۇڭخۇا مىللىتى ئىككى چوڭ تارىخىي ۋەزىپىگە دۇچ كەلدى. بىرى، مىللەتنىڭ مۇستەقىللىقى ۋە خەلقنىڭ ئازادلىقىنى قولغا كەلتۈرۈش؛ يەنە بىرى، ۋەتەننىڭ گۈللىنىشى ۋە خەلقنىڭ ئورتاق بەيىشىنى ئىشقا ئاشۇرۇش. ئالدىنقى ۋەزىپە كېيىنكى ۋەزىپە ئۈچۈن توسالغۇلارنى سۈپۈرۈپ تاشلاپ، زۆرۈر ئالدىنقى شەرت هازىرلاپ بېرىدۇ. بۇنداق بولۇشىدىكى سەۋەب، يېقىنقى زامانىدىكى جۇڭگو يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئوداللىق دۆلەت بولۇپ، تاشقى جەھەتتە مۇستەقىللىق يوق، ئىچكى جەھەتتە دېموكراتىك تۈزۈم يوق، ئىقتىسادنىڭ قالاقلىقى، جەمئىيەتنىڭ قالايمىقانلىشىشى، خەلقنىڭ نامراتلىقى چېكىگە يەتكەنىدى. بۇ خىل ئەھۋالنى كەلتۈرۈپ چىقارغان تۈپ مەنبە باشقىسى بولماستىن، بەلكى جاھانگىرلىك، فېئوداللزم، بيۇروكرات كاپىتالىزمنىڭ ھۆكۈمرانلىقى، يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئوداللىق جەمئىيەت تۈزۈمىدۇر. جۇڭخۇا مىللىتى گۈللەنمەكچى، دۆلەتنى قۇدرەت تاپقۇزماقچى، خەلقنى بەيىتماقچى بولىدىكەن، چوقۇم جاھانگىرلىك، فېئوداللزم، بيۇروكرات كاپىتالىزمنىڭ ھۆكۈمرانلىقىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاپ، مىللەتنىڭ مۇستەقىللىقى ۋە خەلقنىڭ ئازادلىقىنى قولغا كەلتۈرۈش، چوقۇم ئالدى بىلەن كونا

ئىجتىمائىي فورماتسىيە، كونا ئىشلەپچىقىرىش مۇناسىۋەتلىرىنى ۋە ئۇنىڭ ئۈستىگە قۇرۇلغان ئىجتىمائىي، سىياسىي، مەنىۋى جەھەتتىكى بارلىق كونا قۇرۇلمىلارنى ئۆزگەرتىپ، يېڭى ئىجتىمائىي، ئىقتىسادىي فورماتسىيە، يېڭى ئىشلەپچىقىرىش مۇناسىۋەتلىرىنى ۋە ئۇنىڭ ئۈستىگە قۇرۇلغان ئىجتىمائىي، سىياسىي، مەنىۋى جەھەتتىكى بارلىق يېڭى قۇرۇلمىلارنى بەرپا قىلىش»① لازىم. پەقەت مۇشۇنداق بولغاندىلا، ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنى ئازاد قىلغىلى، زامانىۋىلاشتۇرۇپ، دېموكراتىيلىشىشنىڭ تەرەققىياتى ئۈچۈن توسالغۇلارنى سۈپۈرۈپ تاشلىغىلى بولىدۇ. پەقەت مۇشۇنداق بولغاندىلا، ئىقتىسادنىڭ تەرەققىياتى ۋە جەمئىيەتنىڭ ئىلگىرىلىشىنى تەدرىجىي ئىشقا ئاشۇرغىلى، دۆلەتنىڭ گۈللەپ - ياشنىشى ۋە خەلقنىڭ ئورتاق بەيىشىنى تەدرىجىي ئىشقا ئاشۇرغىلى بولىدۇ. يېڭىچە سانائەتتىن ئىبارەت بۇ خىل ئىجتىمائىي ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنىڭ جۈڭگودا پەيدا بولۇشى ۋە تەرەققىي قىلىشى، ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنىڭ تەرەققىياتىنى بوغۇپ قويىدىغان ئۇ خىل كونا ئىشلەپچىقىرىش مۇناسىۋەتلىرى ۋە ئۈستقۇرۇلمىنى ئۆزگەرتىشتىكى ئىجتىمائىي ئىنقىلابنىڭ مۇقەررەر يوسۇندا كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. بۇ، تارىخنىڭ قانۇنىيىتى، كىشىلەرنىڭ ئىرادىسىگە بېقىنمايدىغان يېقىنقى زامان جۈڭگو جەمئىيىتىنى تەرەققىياتىنىڭ قانۇنىيىتىدۇر.

ئۇزۇندىن بۇيان، چەت ئەل جاھانگىرلىكىنىڭ تاجاۋۇزى ۋە دۆلىتىمىزدىكى فېئودال ھۆكۈمرانلىقنىڭ ئېزىشىگە قارشى تۇرۇش، جۈڭخۇا مىللەتلىرىنى گۈللەندۈرۈش، خەلقنىڭ ئازادلىقى ۋە بەختىنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن سانسىزلىغان يەنخۇاڭ ئەۋلادلىرى ئالدىنقىلار يىقىلسا كېيىنكىلەر ئىز بېسىپ،

---

① «ماۋ زېدۇڭ ئەسەرلەر توپلىمى»، خەنزۇچە نەشرى، 5 - توم، 58 - بەت.

قان ئاققۇزۇپ قۇربان بېرىپ، ئىنتايىن مۇشكۈل كۈرەشلەرنى ئېلىپ باردى. ئۇلارنىڭ تۆھپىلىرى كىشىنى قاتتىق ھاياجانغا سالىدۇ. ئەۋلادتىن - ئەۋلادقا نامى ئۆچمەيدۇ. ئالدىنقىلارنىڭ يول ئېچىشى ۋە كۈرىشى بولمىغان بولسا، كېيىنكى تەرەققىيات غەلىبىسىمۇ بولمىغان بولاتتى.

جۇڭخۇا مىللەتلىرىنىڭ ئەزەلدىن چەتنىڭ تاجاۋۇزىغا قارشى تۇرۇش شەرەپلىك ئەنئەنىسى بار. ئەپسۇن ئۇرۇشىدىن باشلاپ جۇڭگونىڭ يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالليق جەمئىيەتكە ئايلىنىش جەريانى — جۇڭگو خەلقىنىڭ چەت ئەل كاپىتال جاھانگىرلىرىنىڭ تاجاۋۇزچى كۈچلىرىگە ۋە ئۇنىڭ غالچىلىرىغا قارشى تۇرۇش جەريانى بولدى. بىرىنچى قېتىملىق ئەپسۇن ئۇرۇشىدىكى گۈاڭجۇ سەنيۇەنلى ۋە شەرقىي جەنۇبىي دېڭىز بويىنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىكى خەلق ئاممىسى ھەمدە چىڭ سۇلالىسىنىڭ ۋەتەنپەرۋەر ئوفىتسېر - ئەسكەرلىرى ئەنگلىيىگە قارشى كۈرەشنىڭ تۇنجى سەھىپىسىنى ئاچقاندىن باشلاپ جۇڭخۇا مىللەتلىرىنىڭ قارشىلىق كۈرىشى ئۈدا داۋام قىلدى. دەل مۇشۇ كۈرەشلەر بولغانلىقى ئۈچۈن، جاھانگىرلار جۇڭگونى مۇنقەرز قىلالمىدى.

جۇڭگو فېئودالىزمنىڭ ئاخىرقى مەزگىلى، «قاقشالدەك قۇرۇپ قالغان» بۇ «تەڭرى دۆلىتى» غەرب ئەللىرىنىڭ «كۈچلۈك توپ - زەمبىرەكلىرى» ئالدىدا ھەيۋىسى يەر بىلەن يەكسان بولغان مەزگىلدە، بەزى سىياسى نەزەر دائىرىسى ئۆتكۈر فېئودال زىيالىيلار دۆلەتنى قۇنقۇزۇشنىڭ ياخشى تەدبىرلىرى ئۈستىدە ئىزدىنىشكە باشلاپ، «چەت ئەللىنىڭ ئارتۇقچىلىقىنى ئۆگىنىپ، چەت ئەللەرگە تاقابىل تۇرۇش» چاقىرىقىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، دۆلەتنى قۇنقۇزۇش ئىستىكىدە بولدى. گۈك زىجىن، لىن زېشۈ ۋە ۋېي يۈەنلەر مۇشۇ خىلدىكى كىشىلەرنىڭ ئاساسلىق ۋەكىلى ئىدى. ئۇلارنىڭ چەتنىڭ

تاجاۋۇزىغا قارشى تۇرۇپ، مىللىي مۇستەقىللىقنى قوغداش تەلىپى، جەمئىيەتتە ئىسلاھات ئېلىپ بېرىپ، غەربتىن ئۆگىنىش تەشەببۇسى تارىختا ئىجابىي ئەھمىيەتكە ئىگە بولدى. ئەمما، ئۇلار ئۇمىدنى فېئودال ھۆكۈمرانلارغا باغلاپ، چىرىك فېئوداللىق تۇزۇمنى ئۆزگەرتمىگەن ئەھۋال ئاستىدا، جېنى تۇمشۇقىغا كېلىپ قالغان فېئودالىزمنىڭ ئىللەتلىرىنى داۋالاشقا ئۇرۇنغانلىقى ئۈچۈن ھەقىقىي شىپالىق دورا تاپالمىدى.

ئەپيۇن ئۇرۇشىنىڭ يارىسى كۆز ئالدىمىزدا روشەن نامايان بولۇپ تۇرۇۋاتقاندا، جۇڭگو ئىككىنچى قېتىملىق ئەپيۇن ئۇرۇشىدا يەنە ئېچىنىشلىق مەغلۇبىيەتكە ئۇچرىدى. بۇ خىل ئاقىۋەت چىڭ سۇلالىسى ھۆكۈمران سىنىپى ئىچىدىكى بىر تۇركۈم ئەمەلدار كۆچكە ئىگە ئەرباباللارنى يەنە بىر قېتىم چۆچۈتتى. ئۇلار چىڭ سۇلالىسى ھۆكۈمىتىنىڭ «نەچچە مىڭ يىلدىن بۇيان كۆرۈلۈپ باقمىغان ئۆزگىرىشكە» دۇچ كەلگەنلىكىنى ھېس قىلىشىپ، چوقۇم ئۇنىڭغا تاقابىل تۇرۇشنىڭ يېڭى تەدبىرلىرىنى تېپىپ چىقىپ، ئۆزىنىڭ غۇلاش ئالدىدا تۇرغان ھۆكۈمرانلىقىنى قۇتقۇزماقچى بولۇشتى. ئۇنىڭدىن باشقا، تەييەنگو قوزغىلىڭىنى باستۇرۇش جەريانىدا، چەت ئەلنىڭ مىلتىق - زەمبىرەكلىرىنىڭ كۆچىنى تېخىمۇ چوڭقۇر ھېس قىلدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار غەربنىڭ ئىلغار تېخنىكا، ئۇسكۇنىلىرىنى كىرگۈزۈپ، چوڭ ماشىنا بىلەن ئىشلەپچىقىرىش ئېلىپ بارالايدىغان زاۋۇتلارنى قۇرۇشنى ئاساسىي مەزمۇن قىلغان، «ئۆزىنى كۆچەيتىش، بايلىققا ئىنتىلىش» نى چاقىرىق قىلغان ئەجنەبىيچىلىك ھەرىكىتىنى ئېلىپ باردى. ئەجنەبىيچىلىك ھەرىكىتى ئىجتىمائىي كەيپىياتنى ئېچىپ، غەربنىڭ يېقىنقى زامان ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنى بۇاستە كىرگۈزۈپ، جۇڭگونىڭ بەزى تېخنىكا كۈچلىرىنى بارلىققا كەلتۈرۈش ئارقىلىق ئوبىيېكتىپ جەھەتتە جۇڭگو مىللىي

سانائىتىنىڭ ئۆسۈپ يېتىلىشىگە تۈرتكە بولدى. ئەمما ئەجنەبىيچىلەرنىڭ سۇبيېكتىپ مۇددىئاسى فېئودالىلىق تۈزۈمنى قوغداش، فېئودالىزمنىڭ تۈپرىقىدا غەربنىڭ يېڭىچە قورالى ۋە يېڭىچە ماشىنىسىنى، ھازىرقى زامان تېخنىكىسىنى ئاددىي ھالدا كۆچۈرۈپ يېتىلدۈرۈپ «ئۆزىنى كۆچەيتىش» ۋە «بايلىققا ئىنتىلىش» نى ئىشقا ئاشۇرۇشنى ئۈمىد قىلغان بولۇپ، پەقەت بىر خىل خام خىيال ئىدى. مانا بۇ ئەجنەبىيچىلىك ھەرىكىتىنىڭ مۇقەررەر مەغلۇپ بولۇشىنى بەلگىلىدى. ئەجنەبىيچىلىك ھەرىكىتى جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ يېرىم مۇستەملىكىلىشىش يۈزلىنىشىنى توسيالمايلا قالماستىن، جۇڭگونى كاپىتالىزمنىڭ يېقىنقى زاماندىكى تەرەققىيات يولىغا باشلىشىمۇ مۇمكىن ئەمەس ئىدى.

چەت ئەل كاپىتالىزمىنىڭ ئارقا - ئارقىدىن تاجاۋۇز قىلىپ كىرىشى، چىڭ ھۆكۈمىتىنىڭ زورلۇق بىلەن ئالۋاڭ - ياساق سىلىپ خەلقنىڭ بايلىقىنى شىلىۋېلىشى، پومېشچىكلارنىڭ دەھشەتلىك ئېكسپىلاتاتسىيە قىلىشىدىن، جۇڭگو يېزىلىرىنىڭ ئىقتىسادىي ئەھۋالى ناھايىتى يامانلىشىپ، دېھقانلار ئاچ - يالىڭاچلىق ئىچىدە قاتتىق ئازاب - ئوقۇبەتلىك تۇرمۇش كەچۈردى. شۇنىڭ بىلەن ھەرقايسى جايلاردىكى دېھقانلار ئارقا - ئارقىدىن قوزغىلاڭ كۆتۈرۈشكە باشلىدى. XIX ئەسىرنىڭ 50 - يىللىرىدا پەيدا بولغان ۋە راۋاجلانغان، ئىنگلىزى - ئاخىر بولۇپ 14 يىل داۋام قىلغان تەيپىڭ تيەنگو دېھقانلار ھەرىكىتىنىڭ تەسىر دائىرىسى 18 ئۆلكىگە يېتىپ، چىڭ ھۆكۈمىتى بىلەن قارىمۇ قارشى بولغان دېھقانلار ھاكىمىيىتىنى قۇرۇپ، چىڭ سۇلالىسىنىڭ ئەكسىيەتچىل ھۆكۈمرانلىقىغا قاتتىق زەربە بەردى. جۇڭگونىڭ فېئودال جەمئىيىتىنىڭ ئاساسىنى تەۋرەتتى. ئۇ كاپىتالىستىك كۈچلۈك دۆلەتلەرنىڭ تاجاۋۇزىغا قارشى تۇرۇپ، جۇڭگونىڭ يېرىم

مۇستەملىكىلىشىش تەرەققىياتىنى ئاستىلىتىپ، دېھقانلارنىڭ جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئاساسىي قوشۇنى بولۇشتەك بۈيۈك كۆچىنى نامايان قىلىپ، جۇڭگونىڭ كونىچە دېھقانلار ئۇرۇشىنىڭ تارىخىنىڭ ئەڭ يۇقىرى پەللىسىگە كۆتۈردى.

تەيپىڭ تيەنگو ھەربىكتىنىڭ رەھبىرى خۇڭ شيۇچۈەن يېقىنقى زامان جۇڭگوسىدىكى ئەڭ بۇرۇن غەربتىن ھەقىقەت ئىزدىگەن ئىلغار كىشىلەرنىڭ بىرى. 1843 - يىلى، ئۇ تەڭرىگە ئېتىقاد قىلغۇچىلار جەمئىيىتىنى قۇرۇپ، مەخپىي ھالدا دېھقانلار كۈرىشىنى تەشكىللىدى ۋە ئېلىپ باردى. 1844 - يىلىدىن 1847 - يىللىرىغىچە، خۇڭ شيۇچۈەن «ھەق يول بىلەن ئەلنى قۇتقۇزۇش توغرىسىدا قوشاق»، «ھەق يول بىلەن ئەلنى ئويغىتىش توغرىسىدا پەند - نەسىھەت» دېگەنگە ئوخشاش ئەسەرلەرنى يېزىپ، خرىستىئان دىنى تەلىملىرى بىلەن جۇڭگونىڭ قەدىمكى زاماندىكى «بۈيۈك بىرلىك» ئىدىيىسىنى بىرلەشتۈرۈپ، دېھقانلار ئىنقىلابى ئۈچۈن يېڭى ئىدىيىۋى قورال ھازىرلاپ بەردى. ئۇ كەڭ دېھقانلارنى چىڭ سۇلالىسىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاپ، «جەمئى ئادەم بىر ئائىلە كىشىلىرىدەك بولۇپ، تىنچلىقتىن بىرلىكتە بەھرىمەن بولىدىغان» بۇ دۇنيانىڭ «جەننىتى» نى قۇرۇشقا چاقىردى. تەيپىڭ تيەنگو تيەنجىننى پايتەخت قىلغاندىن كېيىن، جەمئىيەتنى ئۆزگەرتىشنىڭ پروگراممىسى — «تەيپىڭ تيەنگونىڭ يەر تۈزۈمى» نى ئېلان قىلدى، ئۇنىڭ يادروسى «جاھاندىكى يەرلەرنىڭ ھەممىسىنى جاھاندىكى كىشىلەر تەڭ تېرىيدۇ» دېگەن پرىنسىپقا ئاساسەن، دېھقانلارنىڭ يەر مەسىلىسىنى ھەل قىلىش. تەيپىڭ تيەنگونىڭ رەھبەرلىرى بۇ خىل تۈزۈم ئارقىلىق «يەر بولىدىكەن تەڭ تېرىيدىغان، تاماق بولىدىكەن تەڭ يەيدىغان، كىيىم بولىدىكەن تەڭ كىيىدىغان، پۇل بولىدىكەن تەڭ خەجلەيدىغان، ھېچ يەردە تەڭسىزلىك بولمىغان، ھېچكىم ئاچ قالمايدىغان» غايىسىۋى

«جەمئىيەت» قۇرۇشنى ئۈمىد قىلدى. بۇ پروگراممىا فېئودالىلىق يەر مۈلۈكچىلىكىنى ئىنكار قىلدى. دېھقانلارنىڭ سىياسىي زۇلۇم ۋە ئىقتىسادىي ئېكسپىلاتاتسىيىسىدىن مەڭگۈ قۇتۇلۇشنى ئۈمىد قىلىدىغان يۈكسەك غايىنى ئىپادىلەپ بەردى. بۇنى جۈڭگو دېھقانلار ئۇرۇشى تارىخىدىكى بىر زور بۆسۈش دېيىشكە بولىدۇ. ئەمما ئۇ ئۇششاق دېھقان ئىگىلىكى ئاساسىدا «دۇنيادىكى بىرىنبىر» مۈتلەق باراۋەرلىكنى ئىشقا ئاشۇرۇشقا ئۇرۇنغان، دېھقان ئۇششاق ئىشلەپچىقارغۇچىلارنىڭ مۈتلەق تەڭ تەقسىماتچىلىق خىيالى ئىدى. شۇڭا ئۇنىڭ يەنە قالاق، تارىخنى ئارقىغا چېكىندۈرۈش، تارىخنىڭ تەرەققىيات ئېقىمى بىلەن قارىمۇ قارشى بولۇش تەرىپىمۇ بار.

تەپىڭ تىيەنگونىڭ ئاخىرقى مەزگىللىرىدە، خۇڭ شيۇچۈەننىڭ جەمەت قېرىندىشى خۇڭ رېنگەن «ئەلنى ئىدارە قىلىشنىڭ يېڭى تەدبىرلىرى» نى ئوتتۇرىغا قويۇپ، سىياسىي جەھەتتە «ھوقۇقنى مەركەزلەشتۈرۈش»، «كۆپچىلىكنىڭ قارارى» غا ھۆرمەت قىلىشنى تەلەپ قىلدى. ئىقتىسادىي جەھەتتە، يېقىنقىي زامان سودا - سانائەت، كان، قاتناش ئىشلىرىنى زور كۈچ بىلەن يولغا قويۇش، پوچتىخانا قۇرۇش، بانكا ئېچىش ۋەشەخسىلەرنىڭ مەبلەغ سېلىشىنى تەشەببۇس قىلدى. مەدەنىيەت جەھەتتە، مەكتەپ ئېچىش، دوختۇرخانا قۇرۇشقا ئىلھاملاندۇرۇپ، جەمئىيەتتىكى كونا ئادەتلەرنى ئىسلاھ قىلىشنى تەشەببۇس قىلدى. تاشقى مۇناسىۋەت جەھەتتە، چەت ئەللەر بىلەن ئەركىن سودا ئالاقىسى قىلىش، مەدەنىيەت ئالماشتۇرۇشنى قانات يايدۇرۇش، لېكىن جۇڭگونىڭ ئىچكى ئىشلىرىغا ئارىلاشتۇرۇۋالماسلىقىنى تەشەببۇس قىلدى. ئۇنىڭ مەقسىتى، ئىسلاھ قىلىش ئارقىلىق «يېڭى دۇنيا» يارىتىش ئىدى. «ئەلنى ئىدارە قىلىشنىڭ يېڭى تەدبىرلىرى» يېقىنقى زامان جۇڭگوسىدا ئەڭ ئاۋۋال ئوتتۇرىغا قويۇلغان غەربتىن

ئۆگىنىش، كاپىتالىزمنى تەرەققىي قىلدۇرۇش تەلەپ قىلىنغان بىرقەدەر سىستېمىلىق لايىھە بولۇپ، تەيپىڭ تېيەنگو يولباشچىلىرىنىڭ جۇڭگونىڭ ئىستىقبالى توغرىسىدا يېڭى ئىزدىنىش ئېلىپ بارغانلىقىنى ئەكس ئەتتۈرۈپ بەردى. ئەمما ئۇ تەيپىڭ تېيەنگو دېھقانلار ھەرىكىتى ئەمەلىيىتىنىڭ مەھسۇلى ئەمەس، بۇنىڭدا دېھقانلارنىڭ يەرگە بولغان تەلىپىنى ئەكس ئەتتۈرۈلمىگەن، نۇرغۇن جەھەتلەردە شۇ چاغدىكى ئوبېيېكتىپ ئەمەلىيەت ۋە ئىجتىمائىي تارىخىي شارائىتتىن ئايرىلىپ قالغان بولغاچقا، ئىشقا ئاشمىدى.

تەيپىڭ تېيەنگو دېھقانلار ئىنقىلابى چىڭ سۇلالىسى ۋە چەت ئەل تاجاۋۇزچى كۈچلىرىنىڭ بىرلىشىپ ئۇجۇقتۇرۇشى بىلەن مەغلۇپ بولدى. ئەمما دېھقانلارنىڭ قارشىلىق كۈرىستىش كۈرەشلىرى ئۇدا توختاپ قالمىدى. XIX ئەسىرنىڭ ئاخىرلىرى، دېھقانلار بىلەن بېلىقچىلارنىڭ ئاساسىي گەۋدە قىلغان جاھانگىرلىككە قارشى ئېلىپ بېرىلغان يېخىتۇمەن ھەرىكىتى شەندۇڭدا بارلىققا كېلىپ ۋە راۋاجلىنىپ، شىددەت بىلەن جىلى، شەنشى، فىڭتېيەن، ئىچكى موڭغۇل، خېنەن قاتارلىق ئۆلكىلەرگە تەرەققىي قىلدى. يېخىتۇەننىڭ قەھرىمانلىرى زالىملاردىن قورقۇپ قالماي، پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن مىللىتى - زەمبىرەكلەرگە ئېگە بولغان تاجاۋۇزچى قوشۇنلار بىلەن جەسۇرانە كۈرەش قىلدى. يېخىتۇەن ھەرىكىتى روشەن قالاقلىققا ئېگە بولسىمۇ، بىراق ئۇنىڭ جاھانگىر كۈچلۈك دۆلەتلەرنىڭ جۇڭگونى بۆلۈۋېلىشتەك غالجىرانە پىلانىغا توسقۇنلۇق قىلىپ ۋە ئۇلارنى قالايمىقانلاشتۇرۇپ، چىڭ سۇلالىسىنى ئەكسىيەتچىل ھۆكۈمرانلىقىغا يەنە بىر قېتىم قاقشاتقۇچ زەربە بەرگەنلىكىدەك تۆھپىسىگە كۆز يۇمۇشقا بولمايدۇ.

جۇڭگو دېھقانلار سىنىپى جاھانگىرلىككە، فېئودالىزمغا قارشى تۇرۇشتەك نىسبەتەن كۈچلۈك ئىنقىلابىيلىققا ئېگە

بولۇپ، دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ ئاساسىي قوشۇنى بولسىمۇ، بىراق، دېھقانلار سىنىپى ئىلغار ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرى ۋە ئىشلەپچىقىرىش ئۇسۇلىنىڭ ۋەكىلى ئەمەس ئىدى. ئۇلار نەزەر دائىرىسى تار، مۇتەئەسسىپ بولۇشتەك ئاجىزلىقلارغا ئىگە بولغاچقا، كۆرەشنىڭ ئىستىقبالىنى ئېنىق تونۇيالمايدۇ، ئىلمىي بولغان پروگراممىسىنى ئوتتۇرىغا قويالمايدۇ، تەجرىبە - ساۋاقلارنى توغرا يەكۈنلىيەلمەيدۇ، فېئودالىزمنىڭ تەسىرىنى ئوڭايلىقچە توسىيالمايدۇ، ئىنقىلابىي قوشۇننىڭ باشتىن - ئاخىر ئىتتىپاق ۋە مۇستەھكەم بولۇشىنى ساقلاپ قالالمايدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن، ئۇلار جۇڭگو دېموكراتىك ئىنقىلابىغا رەھبەرلىك قىلىپ غەلىبىنى قولغا كەلتۈرەلمەيدۇ. تارىخ ئىسپاتلىدىكى، يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالىق جەمئىيەت شارائىتىدا، دېھقانلار سىنىپىنىڭ بۇ دۇنيادىكى «جەننەت» كە ئىنتىلىشى پەقەتلا ئەمەلگە ئاشمايدىغان قۇرۇق خىيال ئىدى.

يېقىنقى زامان سانائىتىنىڭ جۇڭگودا تەرەققىي قىلىشى ۋە جۇڭگو مىللىي بۇرژۇئازىيىسىنىڭ ئۆسۈپ يېتىلىشىگە ئەگىشىپ جۇڭگو بۇرژۇئازىيىسى پەيدىنپەي شەكىللەندى ھەمدە ئىسلاھاتچىلارنىڭ سىياسىي سەھنىدىكى تارىخىي رولى جانلىنىپ، غەرب بۇرژۇئا تۈزۈمىگە تەقلىد قىلىنغان، يۇقىرىدىن - تۆۋەنگىچە بولىدىغان تىنچ ئىسلاھات ئېلىپ بېرىشتىن ئىبارەت يېڭىلىققا كۆچۈش ھەرىكىتىنى قوزغىدى، ۋۇشۇ قانۇن ئۆزگەرتىشى بولسا، بۇ مەيدان يېڭىلىققا كۆچۈش ھەرىكىتىنىڭ يۇقىرى دولقۇنى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. كاك يۇۋېي، لياك چىچاۋ، تەن ستوكلار ئۇنىڭ ئاساسلىق ۋەكىلىدۇر. كاك يۇۋېي ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ «يېڭىدىن ئېنىقلانغان ساختا قەدىمكى كىتابلار ئۇستىدە تەمسىل» ۋە «كۆڭزىنىڭ تۈزۈمىنى ئۆزگەرتىش ئۇستىدە تەھلىل» دېگەنگە ئوخشاش ئەسەرلەرنى يېزىپ، يېڭىلىققا كۆچۈش ھەرىكىتى

ئۇچۇن نەزەرىيە جەھەتتىن تەييارلىق كۆردى. «ماگۇەن شەرتنامىسى» نىڭ ئىمزالانغانلىق خەۋىرى تارقالغاندىن كېيىن، كاڭ يۇڭپي تارىختا مەشھۇر بولغان «ھۆكۈمەت مەپسىدە ئولتۇرغۇچىلارنىڭ مەكتۇپ سۇنۇشى» غا رەھبەرلىك قىلىپ، «سۇلھنى رەت قىلىش، پايتەختنى كۆچۈرۈش، قانۇن ئۆزگەرتىش» تەكلىپىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، جەمئىيەتتە زور سىياسىي ئىنكاس پەيدا قىلدى. شۇنىڭدىن كېيىن يېڭىلىقچا كۆچۈش تەرەپدارلىرى بېيجىڭ، شاڭخەي قاتارلىق جايلاردا ئەلنى كۇچەيتىش جەمئىيىتى تەشكىللىدى ھەمدە «جۇڭگو - چەت ئەل خەۋەرلىرى»، «ۋەزىيەت گېزىتى» قاتارلىق گېزىت - ژۇرناللارنى چىقىرىپ، «قانۇن ئۆزگەرتىپ، جاسارەت بىلەن تىرىشىپ ئىشلەش» كە چاقىرىق قىلىش، يېڭىلىقچا كۆچۈش ئىدىيىسىنى تەشۋىق قىلىش ئارقىلىق كىشىلەرنىڭ ۋەتەنپەرۋەرلىك قىزغىنلىقىنى ئويغاتتى. مىللىي كىرىزىس كۈندىن - كۈنگە ئېغىرلىشىۋاتقان ئەھۋال ئاستىدا، گۇاڭشۇ خان يېڭىلىقچا كۆچۈش تەرەپدارلىرىنىڭ قانۇن ئۆزگەرتىش تەلىپىنى قوبۇل قىلىپ، «دۆلەتنىڭ سىياسىتىنى بەلگىلەش» يارلىقىنى چۈشۈرۈپ، قانۇن ئۆزگەرتىشنى جاكارلىدى. ئۇ مۇشۇ كۈندىن باشلاپ سى شى سىياسىي ئۆزگىرىش قوزغىغۇچە ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ 103 كۈن داۋاملاشتى. بۇ جەريانda، يېڭىلىقچا كۆچۈش تەرەپدارلىرى گۇاڭشۇ خان ئارقىلىق 100 نەچچە يارلىق چۈشۈردى. ئۇلارنىڭ مەزمۇنى ئاساسەن يەرلىك ئەمەلدارلارنىڭ ئىستىلىنى تەرتىپكە سېلىش، بىكار ۋە قاتمۇقات ئورگانلارنى ئىخچاملاش، كەڭ پىكىر يۈرگۈزۈش، ئەمەلدار ۋە پۇقرالارنىڭ مەكتۇپ سۇنۇشىغا يول قويۇش، يېزا ئىگىلىكى، سانائەت، سودىنى قوغداش، شەخسىيلەرنىڭ كارخانا قۇرۇشىغا ئىلھام بېرىش، ئىجادىيەت، كەشپىياتلارنى مۇكاپاتلاش، مالىيەنى ئىسلاھ قىلىش، پۇل

مۇئاملىسىنى تەرتىپكە سېلىش، يېشىل تۇغلۇق قوشۇننىڭ قىسقارتىش، يېڭى قوشۇن يېتىشتۇرۇش، غەربنىڭ ھەربىي تۈزۈمى بويىچە ئەسكەر ئېلىش تۈزۈمىنى يولغا قويۇش، باگۇ ئەدەبىياتىنى بىكار قىلىش، يېڭى ئىلىمنى تەشەببۇس قىلىش، يېڭىچە مەكتەپ قۇرۇش، ئوقۇغۇچىلارنى چەت ئەلگە ئوقۇشقا ئەۋەتىش، تەرجىمە جۇجۇقى قۇرۇش، چەت ئەلنىڭ كىتابلىرىنى تەرجىمە قىلىش قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. بۇ بىرقاتار ئىسلاھات تەدبىرلىرى غەرب مەدەنىيىتىنىڭ تارقىلىشىغا ۋە مىللىي بۇرژۇئازىيىنىڭ تەرەققىياتىغا نىسبەتەن مۇئەييەن ئىلگىرى سۈرۈش رولىغا ئىگە بولدى. شۇ يىلى جۇڭگودا خاتىرىلىنىدىغان ۋۇشۇ يىلى بولغاچقا، تارىختا «ۋۇشۇ قانۇن ئۆزگەرتىشى» دەپ ئاتالدى.

يېڭىلىقچا كۆچۈش ھەرىكىتى دۆلەت مۇنقەرز بولۇشتەك ئېغىر كرىزىسقا دۇچ كەلگەن ۋەزىيەت ئاستىدا يۈز بەرگەن ۋە راۋاجلانغان. ۋەتەنپەرۋەرلىك، ۋەتەننى مۇنقەرزلىكتىن قۇتۇلدۇرۇش ھەرىكىتى، يېڭىلىقچا كۆچۈش تەرەپدارلىرى ئوتتۇرىغا قويغان ۋەتەننى مۇنقەرزلىكتىن قۇتۇلدۇرۇش شوئارى قىممەتلىك ۋەتەنپەرۋەرلىك روھىنى ئىپادىلەپ، جۇڭخۇا مىللىتىنىڭ ئويغىنىشىغا تۈرتكىلىك رول ئوينىدى. ئۇ ئىچكى ئىشلارنى ئىسلاھ قىلىش، كاپىتالىزمنى راۋاجلاندۇرۇشنى مەقسەت قىلغان بىر قېتىملىق ئىسلاھات ھەرىكىتى. بۇرژۇئا ئىسلاھاتچىلىرى غەرب بۇرژۇئازىيىسىنىڭ دېموكراتىزم ئىدىيىسىنى زور كۈچ بىلەن تەشۋىق قىلىپ، فېئودال ھۆكۈمرانلىقىنىڭ تەرتىپ ۋە ئىدىيە، مەدەنىيىتىگە كۈچلۈك زەربە بېرىپ، غايەت زور ئاقارتىش رولىنى ئوينىدى. ئۇنىڭ ئويغىتىشى بىلەن زور بىر تۈركۈم باتۇر يىگىتلەر ئالدىنقىلار يېقىلسا كېيىنكىلەر ئىز بېسىپ يېقىنقى زامان جۇڭگوسىنىڭ مىللىي ئازادلىق ۋە ئىجتىمائىي ئىسلاھات ھەرىكىتىگە ئاتلاندى.

ئەمما كونىلىقنى ساقلىغۇچى كۆچلۈك جۇڭگو فېئودال كۆچلەر ئالدىدا جۇڭگو مىللىي بۇرژۇئازىيىسىنىڭ كۆچىي ھەقىقەتەن ئاجىز ئىدى. ھالبۇكى، يېڭىلىقنى كۆچۈش تەرەپدارلىرى ئاممىدىن پۈتۈنلەي ئايرىلىپ قالغان بولۇپ، پەقەت ئەمەلىي ھوقۇقى بولمىغان قورچاق خانلىقنىلا تايانىدى ھەم جاھانگىرلارنىڭ قوللىشىنى قولغا كەلتۈرۈش خام خىيالىدا بولدى. بۇ ئۇسۇل قانۇن ئۆزگەرتىش ۋە يېڭىلىقنى كۆچۈش ھەرىكىتىنىڭ مەغلۇبىيىتىنى مۇقەررەرلىككە ئايلاندۇرۇپ قويدى. سى شى ۋەكىللىكىدىكى كونىلىقنى ساقلىغۇچى فېئودال كۆچلەر سىياسىي ئۆزگىرىش قوزغىغاندىن كېيىن، گۇاڭشۇ خان نەزەربەنت قىلىندى. كاڭ يۇۋېي، لياڭ چىچاۋ ئامالسىزلىقتىن چەت ئەلگە قېچىپ كەتتى. تەن ستۇڭ قاتارلىق يېڭىلىقنى كۆچۈش تەرەپدارلىرىنىڭ مۇھىم ئەربابلىرى تۇنقۇن قىلىنىپ ئۆلتۈرۈلدى. شۇنىڭ بىلەن، تىنچلىق بىلەن ئېلىپ بېرىلغان بىر مەيدان يېڭىلىقنى كۆچۈش ھەرىكىتى قانلىق ئاخىرلاشتى. تارىخ ئىسپاتلىدىكى، بۇرژۇئا خاراكتېرلىك ئىسلاھاتچىلىق ھەرىكىتى جۇڭگونىڭ مىللىي ئازادلىقى ۋە ئىجتىمائىي ئىسلاھاتىنى غەلىبىگە يېتەكلىيەلمەيدۇ.

تارىخ ئىنقىلاب قىلىشنى چاقىرماقتا. مىللىي كىرىزىس تېخىمۇ چوڭقۇرلىشىۋاتقان ۋە جەمئىيەتتىكى ئاساسىي زىددىيەت كۈندىن - كۈنگە ئۆتكۈرلىشىۋاتقان، مىللىي كاپىتالىزم دەسلەپكى تەرەققىياتىنى ئېرىشكەن ۋە مىللىي بۇرژۇئازىيىنىڭ كۈچى زورىيىشقا باشلىغان مەزگىلدە، يەنى XX ئەسىرنىڭ باشلىرىدا، سۇن جۇڭشەن ۋەكىللىكىدىكى بۇرژۇئا ئىنقىلابچىلىرى سىياسىي سەھنىگە چىقتى.

سۇن جۇڭشەن جۇڭگو مىللىي دېموكراتىك ئىنقىلابىنىڭ ئۇلۇغ پېشۋاسى، دەسلەپتە ئۇ لى خۇڭجاڭغا مەكتۇپ سۇنۇپ، ئىسلاھات ئارقىلىق جۇڭگونى قۇتقۇزۇشنى ئۈمىد قىلغان

بولسىمۇ، ئەمما رەت قىلىشقا ئۇچرىدى. جۇڭگو جياڭ ئۈرۈشىدا ئېچىنىشلىق مەغلۇپ بولغاندىن كېيىن، سۇن جۇڭشەن چىڭ ھۆكۈمىتىنى قۇتقۇزغىلى بولمايدىغانلىقىنى، ئىسلاھاتنىڭ كارغا كەلمەيدىغانلىقىنى تونۇپ يېتىپ، ئىنقىلاب ئارقىلىق دۆلەتنى قۇتقۇزۇش يولىغا ماڭدى. 1894 - يىلى 11-ئايدا، ئۇ تەنشاڭشەندە جۇڭگودا ئەڭ دەسلەپكى بۇرژۇئا ئىنقىلابى تەشكىلاتى — جۇڭخۇا ئېلىنى گۈللەندۈرۈش جەمئىيىتىنى تەشكىللەپ، «جۇڭخۇانى گۈللەندۈرۈش» تىن ئىبارەت ئىنقىلابىي شوئارنى تۇنجى قېتىم ئېنىق ئوتتۇرىغا قويدى. 1904 - يىلى خۇاڭ شىڭ قاتارلىق كىشىلەر چاڭشادا جۇڭگونى گۈللەندۈرۈش جەمئىيىتى قۇردى، تاۋ چېڭجاڭ قاتارلىق كىشىلەر شاڭخەيدە جۇڭخۇا ئېلىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش جەمئىيىتى تەشكىللىدى. لېۋ جىڭيەن قاتارلىق كىشىلەر خۇبېيدا پەن - تېخنىكا بىلىم ئاشۇرۇش كۇرسىنى تەشكىللىدى. بۇ تەشكىلاتلار بىلەن جۇڭخۇا ئېلىنى گۈللەندۈرۈش جەمئىيىتىنىڭ ئىنقىلاب نىشانى ئوخشاش ئىدى.

1905 - يىلى 7 - ئايدا، سۇن جۇڭشەن ياۋروپادىن ياپونىيىگە كېلىپ بىرلىككە كەلگەن ئىنقىلابىي سىياسىي پارتىيە تەشكىللەشكە كىرىشتى. جۇڭخۇا ئېلىنى گۈللەندۈرۈش جەمئىيىتى، جۇڭگونى گۈللەندۈرۈش جەمئىيىتى، جۇڭخۇا ئېلىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش جەمئىيىتى قاتارلىق ئىنقىلابىي تەشكىلاتلارنىڭ ۋەكىللىرى ۋە ياپونىيىدە ئوقۇۋاتقان بىر قىسىم ئوقۇغۇچىلار يىغىن ئېچىپ، جۇڭگو ئىتتىپاقداشلار جەمئىيىتى قۇرۇشنى قارار قىلدى. 8 - ئاينىڭ 20 - كۈنى، توكيودا جۇڭگو ئىتتىپاقداشلار جەمئىيىتىنىڭ قۇرۇلۇش يىغىنى ئېچىلدى. سۇن جۇڭشەن زۇڭلىلىققا سايلاندى. ئىتتىپاقداشلار جەمئىيىتىنىڭ باش نىزامنامىسىدا بەلگىلەنگەن، سۇن جۇڭشەن ئوتتۇرىغا قويغان «ياۋلارنى قوغلاپ چىقىرىش، جۇڭخۇا ئېلىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش، مىنگو قۇرۇش، يەر ھوقۇقىنى تەكشىلەش» نى

ئۆزىنىڭ پروگراممىسى قىلدى. 11 - ئايدا، سۇن جۇڭشەن ئىتتىپاقداشلار جەمئىيىتىنىڭ ئورگان ژۇرنىلى «خەلق گېزىتى» نىڭ تۇنجى نەشرىگە كىرىش سۆزىدە، تۇنجى قېتىم بۇ پروگراممىنى مىللىي مەسلەك، خەلق ھوقۇقى مەسلىكى ۋە خەلق تۇرمۇشى مەسلىكىدىن ئىبارەت ئۈچ چوڭ مەسلەك دەپ شەرھلىدى. مىللىي مەسلەكنىڭ مەزمۇنى «ياۋلارنى قوغلاپ چىقىرىپ، جۇڭخۇا ئېلىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش»، يەنى ئىنقىلابىي ۋاستە ئارقىلىق چىڭ ھۆكۈمىتىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاش. خەلق ھوقۇقى مەسلىكىنىڭ ئاساسىي مەزمۇنى «مىنگو قۇرۇش»، يەنى فېئودال مۇستەبتىلىك تۈزۈمىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاپ، بۇرژۇئا دېموكراتىك جۇمھۇرىيىتى تۈزۈمىنى ئورنىتىش. خەلق تۇرمۇشى مەسلىكىنىڭ ئاساسىي مەزمۇنى «يەر ھوقۇقىنى تەكشىلەش»، يەنى بارلىق يەرلەرنىڭ باھاسىنى بېكىتىش، يەر باھاسىنىڭ ئاشقان قىسمى دۆلەتكە مەنسۇپ بولۇش، يەر مەسلىسىنى ھەل قىلىش، جەمئىيەتتىكى باي - نامراتلىقنى بۆلۈنۈشنىڭ ئالدىنى ئېلىش. سۇن جۇڭشەن ئوتتۇرىغا قويغان ئۈچ چوڭ مەسلەك بىرقەدەر مۇكەممەل بولغان بۇرژۇئا دېموكراتىك ئىنقىلاب پروگراممىسى بولۇپ، خەلق ئاممىسىنى بۇرژۇئا دېموكراتىك ئىنقىلابىغا سەپەرۋەر قىلىشنىڭ جەڭ بۇيرۇقىدۇر.

جۇڭگو ئىتتىپاقداشلار جەمئىيىتىنىڭ جۇڭگو بۇرژۇئا ئىنقىلابىنىڭ تۇنجى سىياسىي پارتىيىسىدۇر. ئۇنىڭ قۇرۇلۇشى ۋە پروگراممىسىنىڭ شەكىللىنىشى، جۇڭگو بۇرژۇئا دېموكراتىك ئىنقىلابىنىڭ يېڭى باسقۇچىغا كىرگەنلىكىدىن دېرەك بېرىدۇ. ئىتتىپاقداشلار جەمئىيىتىنىڭ سۇن جۇڭشەننىڭ رەھبەرلىكىدە، ئالدى بىلەن ئىككى جەھەتتە ئىنقىلابىي پائالىيەت ئېلىپ باردى. بىر تەرەپتىن، ئىنقىلابچىلار «خەلق گېزىتى» نى بازا قىلىپ، كاڭ يۇۋېي، لياڭ چىچاۋ ۋەكىللىكىدىكى

پادشاهنى قوغدىغۇچىلارنىڭ «يېڭى خەلق گېزىتى» بىلەن كۆلىمى مىسلىسىز بولغان بىر مەيدان مۇنازىرە ئېلىپ باردى. مۇنازىرە مۇنداق ئۇچ جەھەتتىكى مەسىلىنى، يەنى، بىرىنچى، پادشاهنى قوغداش كېرەكمۇ ياكى ئىنقىلاب قىلىش كېرەكمۇ؛ ئىككىنچى، پادشاهلىق ئاساسىي قانۇن تۈزۈمىنى يولغا قويۇش كېرەكمۇ ياكى دېموكراتىك جۇمهۇرىيەت قۇرۇش كېرەكمۇ؛ ئۈچىنچى، فېئودالىلىق يەر مۈلۈكچىلىكىنى قوغداش كېرەكمۇ ياكى ئۇنى ئۆزگەرتىش كېرەكمۇ دېگەن مەسىلىنى دەۋر قىلدى. مۇنازىرە ئارقىلىق دېموكراتىك ئىنقىلاب ئىدىيىسىنىڭ تەسىرى كېڭەيتىلدى. يەنە بىر تەرەپتىن، ئىنقىلابچىلار ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ بىر قاتار قوراللىق قوزغىلاڭلارنى ئېلىپ بېرىپ، ئۆزىنىڭ ئىسسىق قېنى ۋە هاياتى ئارقىلىق خەلقنىڭ ئويغىنىشىغا تۈرتكە بولدى.

كۇنسايىن تەرەققىي قىلىۋاتقان ئىنقىلاب ۋەزىيىتىگە قارىتا، چىڭ هۆكۈمىتى 1906 - يىلى «ئاساسىي قانۇنغا تەييارلىق قىلىش» نى جاكارلاپ، «خاندانلىقنىڭ ئۆمرىنى ئۇزارتىش» مەقسىتىگە يەتمەكچى بولدى. بۇرژۇئازىيىنىڭ يۇقىرى قاتلام يەرلىك مۇتەۋەرلىرىمۇ ئاساسىي قانۇن تۈرغۇزۇش هەرىكىتىنى قوزغاپ، چىڭ هۆكۈمىتىنىڭ پادشاهلىق ئاساسىي قانۇن تۈزۈمىنى يولغا قويۇشنى تىلىدى. 1911 - يىلى 5 - ئايدا چىڭ هۆكۈمىتى «خان جەمەتى ئېچكى كابىنېت» قۇرۇپ، «ئاساسىي قانۇنغا تەييارلىق كۆرۈش» ئالدامچىلىقىنى پۈتۈنلەي ئاشكارىلاپ قويدى. بۇ ئاساسىي قانۇنچىلارنىڭ ئومۇمىيۈزلۈك نارازىلىقىنى قوزغىدى. بۇنىڭ بىلەن چىڭ هۆكۈمىتى تېخىمۇ يېتىم هالەتكە چۈشۈپ قالدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، چىڭ هۆكۈمىتى يەنە «تۆمۈرىيول دۆلەت ئىگىلىكىدە بولۇش» سىياسىتىنى ئېلان قىلىپ، گۇاڭدۇڭ — خەنكۇ، سىچۈەن — خەنكۇ تۆمۈرىيولىنى ياساش هوقۇقىنى ئەنگلىيە، فرانسىيە، گېرمانىيە، ئامېرىكا

قاتارلىق دۆلەتلەرگە سېتىپ بېرىپ، شۇ ئارقىلىق ئۇلارنىڭ قوللىشىغا ئېرىشمەكچى بولدى. بۇنىڭ بىلەن سىچۈەن، خۇنەن، خۇبېي، گۇاڭدۇڭ قاتارلىق تۆت ئۆلكىدىكى كەڭ ئاممىا قاتناشقان تۆمۈرىولنى قوغداش ھەرىكىتى تېزلىك بىلەن ئەۋج ئالدى. ئىنقىلابنىڭ بوران - چاپقۇنى يېتىپ كەلدى.

1911 - يىلى (قەمەرىيە شىنخەي يىلى) 10 - ئاينىڭ 10 - كۈنى بۇرژۇئا ئىنقىلابچىلىرى ئېلىپ بارغان ۋۇچاڭ قوزغىلىڭى پارتلىدى. پۈتۈن مەملىكەتنىڭ ھەرقايسى جايلىرى بۇ قوزغىلاڭغا ئارقا - ئارقىدىن ئاۋاز قوشتى. شۇنىڭ بىلەن چىڭ سۇلالىسى گۈمران بولۇش گىردابىغا بېرىپ قالدى. 1912 - يىلى يېڭى يىلدا، سۇن جۇڭشەن نەنجىڭدا ۋاقىتلىق بۇيۇك زۇڭتۇڭلۇق ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئېلىپ، جۇڭخۇا مىنگونىڭ قۇرۇلغانلىقىنى جاكارلىدى. 3 - ئاينىڭ 11 - كۈنى بۇرژۇئا جۇمھۇرىيىتىنىڭ ئاساسىي قانۇن خاراكتېرىنى ئالغان «جۇڭخۇا مىنگونىڭ ۋاقىتلىق قائىدە - پرىنسىپلىرى» نى ئېلان قىلدى. نەنجىڭ ۋاقىتلىق ھۆكۈمىتى قۇرۇلۇشى بىلەنلا نۇرغۇن تەدبىرلەرنى قوللىنىپ، دېموكراتىيە سىياسىتىنى يولغا قويدى ۋە كاپىتالىزمنى راۋاجلاندۇردى. سىياسىي جەھەتتە خەلقنىڭ ھەر خىل دېموكراتىك ھوقۇقلاردىن بەھرىمەن بولۇشى، جۇڭگو مۇھاجىرلىرىنى قوغداش ئومۇمىي بۇيرۇقى، قىسىناپ سوراق قىلىشنى مەنئى قىلىش جاكارلاندى؛ ئىقتىسادىي جەھەتتە، سودا - سانائەتنى گۈللەندۈرۈش فاكتورى، سودا - سانائەتنى قوغداش، ئېغىر باج - سېلىقنى بىكار قىلىش يولغا قويۇلدى؛ مەدەنىي - مائارىپ جەھەتتە، مائارىپنى ئىسلاھ قىلىش، ئاياللارنىڭ ئوقۇشىنى رىغبەتلەندۈرۈش، پەندنامە ئوقۇشنى مەنئى قىلىش قاتارلىقلار يولغا قويۇلدى. ئەمما، گومىنداڭنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى سۇلھچىلەر ۋە جۇڭگو - چەت ئەل ئەكسىيەتچى كۈچلىرىنىڭ بېسىمى تۈپەيلىدىن، ئىنتايىن

قىيىن ئەھۋالدا قالغان سۇن جۇڭشەن 4 - ئاينىڭ 1 - كۈنى نائىلاج ۋەزىپىسىدىن ئىستېپا بېرىپ، كونا كۇچلەرنىڭ ۋەكىلى يۈەن شىكەيگە ھاكىمىيەتنى ئۆتكۈزۈپ بەردى. سۇن جۇڭشەن ۋە ئۇنىڭ سەپداشلىرىنىڭ بۇرژۇئا جۇمھۇرىيىتى قۇرۇش غايىسى ئەڭ ئاخىر ئىشقا ئاشمايلا قالماستىن، بەلكى جۇڭخۇا مىنگومۇ نامدا بار، ئەمەلدە يوق بولۇپ قالدى.

شىنخەي ئىنقىلابى — جۇڭگونىڭ يېقىنقى زامان تارىخىدىكى ئۇلۇغ ئەھمىيەتلىك مىللىي دېموكراتىك ئىنقىلاب. ئۇ چىڭ سۇلالىسىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاپ، جۇڭگودا 2000 يىلدىن كۆپرەك داۋام قىلغان فېئودال پادىشاھلىق تۈزۈمىگە خاتىمە بېرىپ، جاھانگىرلارنىڭ تاجاۋۇزچى كۈچلىرىگە قاقشاتقۇچ زەربە بەردى. شۇنىڭ بىلەن جاھانگىرلىك، فېئودالىزمنىڭ ئەكسىيەتچىل ھۆكۈمرانلىقىنى تەۋرىتىپ قويدى. ئۇ بۇرژۇئا جۇمھۇرىيەت تۈزۈمىنى بەرپا قىلىپ، خەلقنىڭ دېموكراتىزم ئېڭىنى ئىلگىرى سۈردى. شۇنىڭدىن ئېتىبارەن دېموكراتىك جۇمھۇرىيەت ئېڭى كىشىلەرنىڭ قەلبىدە مەھكەم ئورۇن ئالدى. ئۇ جۇڭگو - چەت ئەل ئەكسىيەتچى كۈچلىرىنىڭ ھۆكۈمرانلىقىنى ئاجىزلاشتۇرۇپ، جۇڭگو مىللىي كاپىتالىزمىنىڭ تەرەققىياتى ئۈچۈن پايدىلىق شارائىت ھازىرلاپ بەردى. ئۇ ئاسىيانىڭ ئويغىنىشىغا تۈرتكە بولدى. مۇستەملىكە، يېرىم مۇستەملىكە خەلقلەرنىڭ مىللىي مۇستەقىللىق ۋە ئازادلىقىنى قولغا كەلتۈرۈشىگە ئىلھام بەردى. شىنخەي ئىنقىلابى XX ئەسىردىكى جۇڭگو خەلقىنىڭ ئىلگىرىلەش يولىدا بېشىدىن ئۆتكۈزگەن تۇنجى قېتىملىق تارىخىي خاراكتېرلىك زور ئۆزگىرىش بولۇپ، ئۇ جۇڭگونىڭ تەرەققىياتى ئۈچۈن يول ئېچىپ بەردى.

لېكىن، شىنخەي ئىنقىلابى جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئوداللىق خاراكتېرىنى ۋە خەلقنىڭ

ئىچىنىشلىق تەقدىرىنى ئۆزگەرتەلمىدى. ئىنقىلابنىڭ مەغلۇب بولۇشىغا، بىر تەرەپتىن، جۇڭگو ۋە چەت ئەل ئەكسىلئىنقىلابىي كۈچلىرىنىڭ ناھايىتى كۈچلۈك بولغانلىقى سەۋەب بولسا، يەنە بىر تەرەپتىن، جۇڭگو مىللىي بۇرژۇئازىيىسىنىڭ ئاجىز بولغانلىقى، ئۇزۇل - كېسىل بولغان دېموكراتىك ئىنقىلاب پروگراممىسىنى ئوتتۇرىغا قويالمىغانلىقى، خەلق ئاممىسىدىن ئايرىلىپ قالغانلىقى، ئىچكى قىسمىدىكى چېچىلاڭغۇلۇق تۈپەيلىدىن كۈچلۈك رەھبەرلىك يادروسى شەكىللەندۈرۈل-مىگەنلىكى، كۈچلۈك قوراللىق قوشۇن بەرپا قىلمىغانلىقى سەۋەب بولدى.

«شىنخەي ئىنقىلابىنىڭ تارىخى شۇنى ئىپادىلەپ بەردىكى، يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالللىق جۇڭگودىكى مىللىي بۇرژۇئازىيە گەرچە جاھانگىرلىك، فېئودالىزمنىڭ ئىزىشى ۋە چۈشەپ قويۇشىغا نارازى بولۇپ، جاھانگىرلىك، فېئودالىزىمغا قارشى تۇرۇش جەھەتتە زەئىپ بولغانلىقى، جاھانگىرلىك ۋە فېئودالىزم بىلەن بولغان ئىقتىسادىي مۇناسىۋەتلىرىنى تولۇق ئۈزمىگەنلىكى سەۋەبىدىن، جاھانگىرلىك ۋە فېئودالىزمغا ئۇزۇل - كېسىل قارشى تۇرۇش جاسارىتىگە ئىگە ئەمەس»[1] ئىدى. مىللىي بۇرژۇئازىيىنىڭ تارىخىي چەكلىملىكى ۋە سىنىپىي چەكلىملىكى، ئۇنىڭ جۇڭگو دېموكراتىك ئىنقىلابىغا رەھبەرلىك قىلىپ غەلىبىنى قولغا كەلتۈرۈش ۋەزىپىسىنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالمايدىغانلىقىنى، جۇڭگونىڭ تارىخىي تەقدىرىنى ئۆزگەرتەلمەيدىغانلىقىنى بەلگىلىدى. دېمەك، ياۋروپا، ئامېرىكىچە بۇرژۇئا جۇمھۇرىيىتى

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 1265 - بەت.

يولى جۇڭگودا ئاقمايدۇ.

2. كونا دېموكراتىك ئىنقىلابتىن يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابقا بۇرۇلۇش

جاھانگىرلارنىڭ تاجاۋۇزى جۇڭگونىڭ كاپىتالىزمنى مۇستەقىل تەرەققىي قىلدۇرۇش ئىمكانىيىتىنى ئۈزۈپ قويدى. جۇڭگودىكى ئىلغارلارنىڭ غەربتىن ئۆگىنىش پوزىتسىيىسىنى قىزغىن ئەمەس، ئىخلاسمەن ئەمەس دەپ ئېيتىشقا، ئۆگەنگەن مەزمۇنلىرىنى ئەتراپلىق، چوڭقۇر بولمىغان دەپ ئېيتىشقا بولمايدۇ. بىراق جاھانگىرلارنىڭ تاجاۋۇزى جۇڭگولۇقلارنىڭ غەربتىن ئۆگىنىش خام - خىيالىنى بىر-بىرلەپ بۇزۇپ تاشلىدى. غەرب ئەللىرىنى دوراپ كاپىتالىزمنى تەرەققىي قىلدۇرغان ئاساسىي كۈچ مىللىي بۇرژۇئازىيىنىڭ مەيلى ئىسلاھاتچىلىرى بولسۇن ياكى ئىنقىلابچىلىرى بولسۇن، جاھانگىرلىك، فېئودالىزم بىلەن ئۈزۈل - كېسىل ئادا - جۇدا بولۇش مۇمكىن ئەمەس ئىدى؛ جاھانگىرلىك، فېئودالىزمغا قارشى ئىنقىلابقا رەھبەرلىك قىلىپ تولۇق غەلىبىنى قولغا كەلتۈرەلىشى، كاپىتالىزمنى مۇستەقىل ھالدا تەرەققىي قىلدۇرالىشى، ئىقتىسادنى مۇستەقىل ھالدا راۋاجلاندۇرالىشى تېخىمۇ مۇمكىن ئەمەس ئىدى. جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ كونا دېموكراتىزملىق يولىمۇ ئاخىرقى چەككە بېرىپ قالغانىدى.

يۇەن شىكەي بېيجىڭدا ۋاقتىلىق بۇيۇك زۇڭتۇڭ بولغاندىن كېيىن، جۇڭگودا شىمالىي مىلىتارىستلارنىڭ ھۆكۈمرانلىق دەۋرى باشلاندى. لېكىن بۇ ۋاقىتتا بۇرژۇئا ئىنقىلابچىلىرى جەنۇبتىكى جياڭسۇ، جياڭشى، گۇاڭدۇڭ، خۇبەي، سىچۈەن، ئەنخۇي قاتارلىق ئۆلكىلەرنى ئىگىلەپ تۇرغان، «جۇڭخۇا مىنگونىڭ ۋاقتىلىق قائىدە - پرىنسىپلىرى» ۋە دېموكراتىك جۇمھۇرىيەت شەكلى يەنىلا مەۋجۇت بولۇپ، دۆلەت ئىچىدە

دېموكراتىك سىياسىنى تەلەپ قىلىش كەيپىياتى ئىنتايىن كۈچلۈك ئىدى. قۇۋ، ھېيلىگەر يۈەن شىكەي بىر تەرەپتىن، «جۇمھۇرىيەت روھىنى جارى قىلدۇرۇپ، ئىستىبدادتلىقنىڭ نۇقسانلىرىنى يۈيىدىغانلىقى، ئاساسىي قانۇنىنى ئېھتىياتچانلىق بىلەن قوغدايدىغانلىقى» توغرىسىدىكى قەسىمنى قايتا - قايتا تەكىتلەپ، سۇن جۇڭشەن، خۇاڭ شىڭنىڭ بېيجىڭغا كېلىپ دۆلەتنىڭ ئۇلۇغۋار پىلانى ئۈستىدە مەسلىھەتلىشىشنى قارشى ئالىدىغانلىقىنى بىلدۇرۇپ، ئىنقىلابىي پارتىيىدىكىلەرنى بىخۇدلاشتۇردى. يەنە بىر تەرەپتىن، پۈتۈن مەملىكەت مىقياسىدا ئۆزىنىڭ مۇستەبىت ھۆكۈمرانلىقىنى ئورنىتىش قەدىمىنى تېزلەتتى.

يۈەن شىكەينىڭ ئىككى يۈزلىمىلىك نەيرەڭنىڭ ئەمەلگە ئېشىشى، ئىتتىپاقداشلار جەمئىيىتىنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى بۆلۈنۈش بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىك. ئىتتىپاقداشلار جەمئىيىتىنىڭ ئاساسلىق رەھبىرى سۇن جۇڭشەن بىر مەھەل «مىللىي ھوقۇق، خەلق ھوقۇقىدىن ئىبارەت ئىككى خىل مەسلەك ئىشقا ئاشتى. پەقەت خەلق تۇرمۇشى مەسلىكىگە تۈتۈش قىلىنمىدى» دەپ قاراپ، ئىشنى تۆمۈرىيول قۇرۇشتىن باشلاش ئارقىلىق سودا - سانائەتنى گۈللەندۈرۈشنى قارار قىلدى. خۇاڭ شىڭمۇ «بۇيۇك زۇڭتۇڭ ئۈتتۇرىغا قويغان ئۇلۇغ قۇرۇلۇش ئىشىغا يارەم بېرىش» نى ئۈچۈق - ئاشكارا چاقىرىق قىلدى. ئەسلىدە ئىتتىپاقداشلار جەمئىيىتىدە خېلى مەرتىۋە ۋە تەسىرگە ئىگە بولغان جاڭ تەييەن «ئىنقىلابىي ئارمىيە رونىق تاپتى، ئىنقىلابىي پارتىيە خارابلاشتى» دېگەن گەپ - سۆزلەرنى تارقىتىپ، ئىتتىپاقداشلار جەمئىيىتىنى تارقىتىۋېتىشنى تەلەپ قىلدى ھەمدە ئىسلاھاتچىلارغا قوشۇلۇپ سىياسەتۋازلار پارتىيىسىنى تەشكىللىدى. سۇڭ جياۋرېنىڭ «سىياسىي پارتىيىنىڭ سىياسىتى» نىڭ كۈچلۈك تەشەببۇسىنىڭ

تۇرتكسسده، 1912 - يىل 8 - ئاينىڭ 25 - كۈنى ئىتتىپاقداشلار جەمئىيىتى ئاساسىدا باشقا كىچىك پارتىيىلەر بىلەن بىرلىشىپ، گومىنداڭ پارتىيىسىنى تەشكىللىدى ھەمدە كېيىنكى يىلىنىڭ بېشىدا كېڭەش پالاتاسى ۋە ئاۋام پالاتاسىدا مۇتلەق ئۈستۈنلۈك بىلەن غەلبە قىلدى. ئىچكى كابىنېت زۇڭلىسى جاۋ بىڭجۈن يۈەن شىكەينىڭ مەخپىي بۇيرۇقىغا ئاساسەن ئادەم ئەۋەتىپ، 1913 - يىل 3 - ئاينىڭ 20 - كۈنى شاڭخەي پويىز ئىستانسىسىدا سۇڭ جياۋرېننى يوشۇرۇن ئۆلتۈردى. ئارقىدىنلا يۈەن شىكەي ئەنگلىيە، فرانسىيە، گېرمانىيە، ياپونىيە، رۇسىيەدىن ئىبارەت بەش دۆلەت بانكا ئۆمىكى بىلەن «قېيتقالغان مەسىلىلەرنى مۇزاكىرە قىلىش توغرىسىدا» ئىمزالاپ، جۇڭگونىڭ پۇتۇن تۇز بېجى كىرىمىنى رەھنگە قويۇش بەدىلىگە 25 مىليون فوند ستېرلىڭ قەرز پۇل ئېلىپ، ئىچكى ئۇرۇش قوزغاشنىڭ خىراجىتى قىلدى ھەمدە ئاۋۇال قول سېلىپ جياڭشى، ئەنخۇي، گۇاڭدۇڭ قاتارلىق ئۇچ ئۆلكىدە ۋاقىتلىق ۋەزىپىسىنى ئۆتەۋاتقان گومىنداڭ پارتىيىسىدىكىلەرنىڭ ۋەزىپىسىنى ئېلىپ تاشلىدى.

سۇن جۇڭشەن، خۇاڭ شىڭ «ئىككىنچى قېتىملىق ئىنقىلاب» قوزغاشنى قارار قىلدى، ئەمما ئىككى تەرەپنىڭ كۈچ سېلىشتۇرمىسىدا چوڭ پەرق بولغانلىقى، يۈەن شىكەيگە جازا يۈرۈشى قىلغۇچى ئارمىيىلەر ئۆزلىرىنىڭ ئىشلىرى بىلەن ئالدىراش بولغانلىقى، قەدەم بىرلىكى بولماسلىقى سەۋەبلىك، «ئىككىنچى قېتىملىق ئىنقىلاب» ئىككى ئايغا بارمايلا مەغلۇپ بولدى. گومىنداڭ كونتروللۇقىدىكى رايونلار ۋە قوشۇنلار پۈتۈنلەي قولدىن كەتتى. سۇن جۇڭشەن قاتارلىق كىشىلەر يەنە چەت ئەلگە چىقىپ كەتتى. «ئىككىنچى قېتىملىق ئىنقىلاب» سۇن جۇڭشەن باشچىلىقىدىكى بۇرژۇئا ئىنقىلابچىلىرىنىڭ بۇرژۇئا جۇمھۇرىيەت تۈزۈمىنى قوغداش ئۈچۈن يۈەن شىكەي ۋەكىللىكىدىكى مۇستەبىت ھۆكۈمرانلىقنى بىلەن ئېلىپ بارغان

بىر قېتىملىق زور كۈچ سېلىشتۇرمىسى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ئۇ گەرچە مەغلۇپ بولغان بولسىمۇ، بىراق شىنخەي ئىنقىلابىدىن كېيىنكى يۈەن شىكەيگە ۋە شىمالىي مىلىتارىستلارغا قارشى قوراللىق كۈرەشنىڭ مۇقەددىمىسىنى ئېچىپ بەردى.

يۈەن شىكەي «ئىككىنچى قېتىملىق ئىنقىلاب» نى باستۇرغاندىن كېيىن، مۇستەبىت ھۆكۈمرانلىقنى يۈرگۈزۈش قەدىمىنى تېزلەتتى. ئۇ پارلامېنتنى ئۆزىنى رەسمىي زۇڭتۇڭ قىلىپ سايلاشقا مەجبۇر قىلدى. ئىچكى كابىنېت تۈزۈمىنى زۇڭتۇڭلۇق تۈزۈمىگە ئۆزگەرتتى؛ زۇڭتۇڭنىڭ ۋەزىپە ئۆتەش مۇددىتى 10 يىل بولدۇ، ئۇدا سايلىنىش چەكلىمىسىگە ئۇچرىمايدۇ، زۇڭتۇڭ ۋارىس كۆرسىتىشكە ھوقۇقلۇق دەپ بەلگىلىدى. شۇنىڭ بىلەن شىنخەي ئىنقىلابى ئورناتقان بۇرژۇئا دېموكراتىك تۈزۈم چۆرۈۋېتىلدى. يۈەن شىكەي جاھانگىرلارنىڭ تېخىمۇ كۆپ قوللىشىغا ئېرىشىش ئۈچۈن، دۆلەتنىڭ ئىگىلىك ھوقۇقىنى سالتتى. ياپونىيە پۈرسەتتىن پايدىلىنىپ ئوتتۇرىغا قويغان جۇڭگونى مۇنقەرز قىلىدىغان «21 ماددا» نىڭ بەشىنچى قىسمىدىكى مەزمۇنلارنى كېيىن مەسلىھەتلىشىشكە ئۆزگەرتكەندىن سىرت، باشقىلرىنىڭ ھەممىسىنى قوبۇل قىلدى. 1915 - يىل 12 - ئاينىڭ 12 - كۈنى ئۇ «جۇڭخۇا ئىمپېرىيىسىنىڭ بۈيۈك پادىشاھى» دەپ رەسمىي ئاتالىپ، 1916 - يىلنى «خۇڭشەن يىلنامىسىنىڭ 1 - يىلى» قىلىپ بېكىتىپ، يېڭى يىلنىڭ 1 - كۈنى تەختكە چىقىش مۇراسىمى ئۆتكۈزۈشنى قارار قىلدى.

يۈەن شىكەينىڭ ۋەتەننىڭ ئىگىلىك ھوقۇقىنى سېتىپ پادىشاھ بولۇشتەك رەزىل ئويۇنى پۈتۈن مەملىكەت خەلقىنىڭ غەزەپ - نەپرىتىنى قوزغىدى. سۇن جۇڭشەن ۋەكىللىكىدىكى ئىنقىلابىي پارتىيىدىكىلەر يۈەن شىكەيگە قارشى تۇرۇپ، ۋەتەننى قوغداش ئادالەت تۇغىنى كۆتۈرۈپ چىقتى. يۇننەننىڭ ۋالىيسى

سەي ئې ۋەتەننى قوغداش ئارمىيىسى تەشكىللەپ، يۇەن شىكەيگە جازا يۈرۈشى قىلدى. پۈتۈن مەملىكەتنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا تېزلىك بىلەن يۇەن شىكەيگە قارشى تۇرۇپ، ۋەتەننى قوغداش يۇقىرى دولقۇنى شەكىللەندى. شۇنىڭ بىلەن يۇەن شىكەي 1916 - يىل 3 - ئاينىڭ 22 - كۈنى پادىشاھلىق تۈزۈمىنى ئەمەلدىن قالدۇرغانلىقىنى جاكارلاشقا مەجبۇر بولدى. يۇەن شىكەي پۈتۈن مەملىكەت قارشى تۇرغان، ھەممە كىشى بىزار بولغان مۇشكۈل شارائىتتا شەرمەندە ھاياتىنى ئاخىرلاشتۇردى. يۇەن شىكەينىڭ پادىشاھلىق تۈزۈمىنى قايتا تىرىلدۈرۈشكە ئۇرۇنۇشنىڭ ئەڭ ئاخىر مەغلۇبىيەت بىلەن ئاخىرلىشىشىدەك پاكىت شۇنى چۈشەندۈردىكى، تارىخ ئېقىمىنى توسۇش مۇمكىن ئەمەس، خەلقنىڭ ئىرادىسىگە خىلاپلىق قىلىشقا بولمايدۇ. كىمكى تارىخ چاقىنى ئارقىغا سۆرىسە، شۇ كىشى تارىخنىڭ جازاسىغا ئۇچرايدۇ.

يۇەن شىكەي ئۆلگەن بولسىمۇ، لېكىن مەركەزدىن تارتىپ جايلارغىچە بولغان ھەر دەرىجىلىك ھاكىمىيەتلەرنىڭ ھەممىسى يەنىلا شىمالىي مىلىتارىست كۈچلىرىنىڭ قولىدا ئىدى. مەلۇم مەنىدىن ئېيتقاندا، بۇ خىل ئاقىۋەتنى ئىنقىلابچىلارنىڭ ئۆزى تىكىپ ئۆستۈرگەن دەرەخنىڭ ئاچچىق مېۋىسى دېيىشكە بولىدۇ. سۇن جۇڭشەن «ئىككىنچى قېتىملىق ئىنقىلاب» تا مەغلۇپ بولغاندىن كېيىن، گەرچە ئىرادىسىدىن قايتماي، يۇەن شىكەيگە قارشى تۇرۇشتا چىڭ تۇرۇپ، 1914 - يىلىنىڭ 7 - ئايدا ياپونىيەنىڭ توكيو شەھىرىدە جۇڭخۇا ئىنقىلابىي پارتىيەسىنى تەشكىللەپ، دۆلەت ئىچىدىكى ھەرقايسى ئۆلكىلەردە مەخپىي ھالدا ياچىيكا قۇرۇپ، يۇەن شىكەيگە قارشى تەشۋىقات ۋە قوراللىق كۈرەش ئېلىپ بارغان بولسىمۇ، ئەمما بۇرژۇئا ئىنقىلابچىلىرىنىڭ كۆچى ئاجىز بولغانلىقى، جۇڭخۇا ئىنقىلابىي پارتىيەسى پەقەت مەخپىي كىچىك تەشكىلات شەكلىدە چەكلىك

پائالىيەتلەرنى ئېلىپ بارغانلىقى، يەنى جاھانگىرلىك، فېئودالىزمغا قارشى ئېنىق سىياسىي پروگراممىنى ئوتتۇرىغا قويمىغانلىقى، خەلق ئاممىسىنى بىۋاستە سەپەرۋەر قىلمىغانلىقى ۋە ئۇلارغا بىۋاستە تايانمىغانلىقى، يۇەن شىكەيگە قارشى باشقا ھەر خىل كۈچلەرنى كەڭ كۆلەمدە ئىتتىپاقلاشتۇرالمىغانلىقى ئۈچۈن، ۋەتەننى قوغداش ئۇرۇشىدا رەھبەرلىك رولىنى جارى قىلدۇرالمىدى، ۋەتەننى قوغداش ئۇرۇشىنىڭ غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈرۈشكىمۇ ئامالسىز قالدى.

بۇ مەزگىلدە، جۇڭگودا مىللىتارىستلىق ھوقۇق دائىرىسى، ھەرقايسى مەزھەپلەر ئوتتۇرىسىدىكى جەڭگى - جېدەل ۋەزىيىتى بارلىققا كەلدى. جاھانگىر كۈچلۈك دۆلەتلەرنىڭ ھەممىسى بىر ياكى بىرقانچە گۇرۇھ مىللىتارىستلارنى يۆلەپ تۇرغۇزۇپ، ئۇلارنى ئۆزىنىڭ جۇڭگوغا ھۆكۈمرانلىق قىلىشىدىكى يېڭى قورالى قىلدى. ھەرقايسى گۇرۇھ مىللىتارىستلارمۇ بىر ياكى بىرقانچە جاھانگىر دۆلەتنىڭ قوينىغا ئۆزىنى ئېتىپ، ئۇلارنى يۆلەنچۈك قىلدى. مەركەزنىڭ كونترولىلۇق ھوقۇقىنى تالىشىش ياكى ئۆزىنىڭ تەسىر دائىرىسىنى كېڭەيتىش ئۈچۈن ئۇلار يىل بويى جەڭ قىلىپ، جۇڭگو خەلقىگە چەكسىز بالايىئاپەت ئېلىپ كەلدى.

لى يۇەنخۇڭ يۇەن شىكەيدىن كېيىن بۇيۇك زۇڭتۇڭ بولدى. بىراق ئەنخۇي گۇرۇھىنىڭ كاتتىۋېشى دۆلەت زۇڭلىسى دۇەن چىرۇي مەركىزىي ھۆكۈمەتنىڭ ئەمەلىي ھوقۇقىنى چاڭگىلىغا كىرگۈزۈۋالدى. 1917 - يىلى 5 - ئايدا لى يۇەنخۇڭ ئەنگلىيە، ئامېرىكا جاھانگىرلىكى ۋە مىللىتارىستلارنىڭ قوللىشى ئارقىسىدا، ياپون جاھانگىرلىكىنىڭ قوللىشىغا ئېرىشكەن دۇەن چىرۇينى دۆلەتنىڭ زۇڭلىسىلىق ۋەزىپىسىدىن قالدۇردى ھەمدە 6 - ئاينىڭ باشلىرىدا فېئودالىزمنىڭ داشقىلى جاڭ شۈننى بېيجىڭغا كېلىپ ياراشتۇرغۇچى بولۇشنى ئۆتۈندى. جاڭ شۈن

پۈرسەتتىن پايدىلىنىپ 3000 ئۆرۈمە چاچلىق ئەسكەرنى باشلاپ شىمالغا يۈرۈش قىلىپ، لېنىن يۇمنخۇتنىڭ پارلامېنتىنى تارقىتىۋېتىشكە قىستىدى، كېيىن لې يۇمنخۇتنى قوغلۇۋەتتى ھەمدە كاك يۇۋېي قاتارلىق پادىشاھلىق تۈزۈمنى تىرىلدۈرگۈچى كۈچلەر بىلەن بىرلىشىپ، 7 - ئاينىڭ 1 - كۈنى فۇيىنىڭ «تەختكە چىقىشى» نى ھىمايە قىلدى. دۇمن چىرۇي «خائىنغا جازا يۈرۈشى قىلىش» نامى بىلەن ئەسكەر چىقىرىپ، جاك شۇنگە جازا يۈرۈشى قىلدى. فۇيى يەنە بىر قېتىم تەختتىن چۈشتى. شۇنىڭ بىلەن دۇمن چىرۇي ھاكىمىيەتنى يېڭىۋالىتىن ئىگىلىۋالدى.

جاك شۇن پادىشاھلىق تۈزۈمىنى تىرىلدۈرگەن مەزگىلدە، سۇن جۇڭشەن غەربىي جەنۇبتىكى ھەرقايسى ئۆلكە يەرلىك كۈچلىرى بىلەن ئالاقە باغلاپ، قائىدە - پرىنسىپلارنى قوغداش بايرىقىنى كۆتۈرۈپ، «يالغان جۇمھۇرىيەت» نى يوقىتىش، «قائىدە - پرىنسىپلارنى ھىمايە قىلىش، پارلامېنتنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش» كە چاقىرىق قىلدى. 1917 - يىلى 8 - ئايدا، سۇن جۇڭشەن گۇاڭجۇدا پەۋقۇلئاددە پارلامېنت مەجلىسى ئېچىپ، دۇمن چىرۇينىڭ بېيجىڭ ھۆكۈمىتى قۇرۇشىنى قارار قىلدى. 9 - ئاينىڭ 1 - كۈنى سۇن جۇڭشەن گېنېرالىسسىمۇسلۇققا تەينىلەنگەن بولسىمۇ، ئەمما ھەقىقىي ھەربىي ھوقۇقىنى ئىگىلىيەلمىدى. يۇنىنەن، گۇاڭشى مىلىتارىستلىرىنىڭ «قائىدە - پرىنسىپلارنى قوغداش» قا ئاتلىنىشى پەقەتلا دۇمن چىرۇينىڭ «فېئودالىلىق بىرلىككە كەلتۈرۈشى» گە تاقابىل تۇرۇشتىن ئىبارەت ۋاقىتلىق تەدبىرى ئىدى. ئۇلار خۇنەن، سىچۇەنلەرنى كونترول قىلغاندىن كېيىن، ناھايىتى تېزلا سۇلھ تۈزۈپ، سۇن جۇڭشەننى چەتكە قېقىپ، ھەربىي ھۆكۈمەت بىلەن قارشىلاشتى ھەمدە قائىدە - پرىنسىپلارنى قوغداش ئۇرۇشىنى

ئۇزۇپ قويدى. 1918 - يىلى 5 - ئايدا، سۇن جۇڭشەن ئامالسىزلىقتىن گېنېرالليسسىمۇسلۇق ۋەزىپىسىدىن ئىستېپا بېرىپ، گۇاڭجۇدىن شاڭخەيگە كەتتى. قائىدە - پرىنسىپلارنى قوغداش ھەرىكىتى مەغلۇپ بولدى.

قائىدە - پرىنسىپلارنى قوغداش ھەرىكىتىنى بۇرژۇئا ئىنقىلابچىلىرىنىڭ ھەممە جەڭلەردە مەغلۇپ بولغاندىن كېيىن ئېلىپ بارغان يەنە بىر قېتىملىق كۇرىشى، بۇ قېتىملىق ھەرىكەت جاھانگىرلىككە، فېئودالىزمغا قارشى تۇرۇشتەك تۇپ مەسىلىگە تېگىش قىلماي، پەقەت خەلق ئاممىسىغا نىسبەتەن ئاللىبۇرۇن تارتىش كۇچىنى يوقاتقان «ۋاقتىلىق قائىدە - پرىنسىپلار» ۋە پارلامېنتنى چاقىرىق قىلىپ، شىمالىي مىلىتارىستلار بىلەن زىددىيەتلىك، ئەمما ماھىيەت جەھەتتە پەرقى بولمىغان غەربىي جەنۇب مىلىتارىست كۇچلىرىگە تايانغانلىقى ئۇچۇن، ئاقىۋەت ئۇلار تەرىپىدىن تاشلىتىۋېتىلدى. شۇڭلاشقا، قائىدە - پرىنسىپلارنى قوغداش ھەرىكىتىنىڭ مەغلۇبىيىتىدىن ساقلىنىش قىيىن ئىدى.

ئەپيۇن ئۇرۇشىدىن بۇيانقى 80 يىللىق تارىخ كىشىلەرگە شۇنى بىلدۇرىدۇكى، بۇرژۇئازىيە جۇڭگو ئىنقىلابىغا رەھبەرلىك قىلىشتەك ئېغىر ۋەزىپىنى ئۇستىگە ئالالمايدۇ. بۇرژۇئا جۇمھۇرىيەت لايىھىسى جۇڭگودا ئاقمايدۇ، جۇڭگو ئىنقىلابى يېڭى، ئىلغار بولغان ئىدىيەۋى قورالغا موھتاج. جۇڭگو ئىنقىلابى يېڭى، ئىلغار بولغان سىنىپ ۋە ئۇنىڭ سىياسىي پارتىيەسىنىڭ رەھبەرلىكىنى چاقىرماقتا. شۇنىڭ بىلەن، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ جاھانگىرلىك ۋە فېئودالىزمغا قارشى تۇرۇشتەك مۇشكۇل ۋەزىپىسى يېڭىدىن گۇللەنگەن پرولېتارىيات ۋە ئۇنىڭ پارتىيەسىنىڭ زىممىسىگە تارىخىي يوسۇندا يۇكلەندى. كونا دېموكراتىك ئىنقىلاب يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابقا بۇرۇلدى. ئەگرى - توقاي تارىخىي تەرەققىيات جەريانىنى باشتىن ئۆتكۇزگەن

جۇڭگو ئىنقىلابى يېڭى تاڭ نۇرىنى كۆتۈرۈلدى.

جۇڭگو دېموكراتىك ئىنقىلابىنىڭ كونا دېموكراتىك ئىنقىلابتىن يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابقا ئۆتۈشى، يېقىنقى زامان جۇڭگو جەمئىيىتىدىكى ئاساسىي زىددىيەت تەرەققىياتىنىڭ مۇقەررەر نەتىجىسى، جۇڭگو ئىنقىلابى ھەرىكەت تەرەققىياتىنىڭ مۇقەررەر نەتىجىسى. شۇنىڭدەك كېيىنكى كۆپ قېتىملىق كۇرەشنىڭ مەغلۇپ بولۇشى، جاھانگىرلىكنىڭ جۇڭگوغا تاجاۋۇز قىلىشى ۋە شىمالىي مىلىتارىستلارنىڭ دۆلەت ئىچىگە قارىتا مۇستەبىت ھۆكۈمرانلىق يۈرگۈزۈشى، سىرتقا قارىتا دۆلەتنىڭ ئىگىلىك ھوقۇقىنى سېتىپ، تەسلىمچىلىك سىياسىتىنى يولغا قويۇشى كەلتۈرۈپ چىقارغان ئېغىر مىللىي كرىزىس ۋە ئىجتىمائىي كرىزىس يېڭى ئىنقىلابنىڭ پارتلىشى ۋە يېڭى ئىنقىلاب دولقۇنىنىڭ يېتىپ كېلىشىنى مۇقەررەرلىككە ئايلاندۇرۇپ قويدى. جۇڭگو يېڭى ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنىڭ ئۆسۈپ يېتىلىشى، پرولېتارىياتنىڭ زورىيىشى، يېڭى مەدەنىيەت ھەرىكىتىنىڭ ئويغىتىشى ۋە ئۆكتەبىر ئىنقىلابى غەلىبىسىنىڭ تەسىرىدە جۇڭگو خەلقى ۋە ئۇنىڭ ئىلغار زىيالىيلىرىنىڭ يېڭىدىن ئويغىنىشى، ماركسىزمنىڭ جۇڭگودا تارقىلىشى، دەسلەپكى قەدەمدە كوممۇنىزم ئىدىيىسىگە ئىگە بولغان زىيالىيلار قوشۇنىنىڭ شەكىللىنىشى جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ كونا دېموكراتىزمدىن يېڭى دېموكراتىزمغا ئۆتۈشىدەك تارىخىي خاراكتېرلىك سەكرەشنى ئىشقا ئاشۇرۇشقا ئىمكانىيەت ھازىرلاپ بەردى.

جۇڭگو پرولېتارىياتى جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ پەيدىنپەي يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالىققا قاراپ مېڭىشى جەريانىدا، ئەڭ بۇرۇن بارلىققا كەلگەن ئىلغار ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىگە ۋەكىللىك قىلىدىغان يېڭى ئىجتىمائىي كۈچ. ١١٧ ئەسىرنىڭ ئوتتۇرىلىرىدىن باشلاپ چەت ئەل كاپىتالى جۇڭگونىڭ دېڭىز

بويىدا كارخانا قۇرۇپ، جۇڭگونىڭ ئەڭ دەسلەپكى بىر تۇركۈم سانائەت ئىشلەپچىقىرىشىنى بارلىققا كەلتۈردى. 1894 - يىلىغا كەلگەندە، چەت ئەللەرنىڭ جۇڭگودىكى كارخانىلىرىدا يالالانغان جۇڭگو ئىشچىلىرى تەخمىنەن 34 مىڭ كىشىگە يەتتى. 60 - يىللاردىن باشلاپ، ئەجنەبىيلەر قۇرغان ھەربىي سانائەت كارخانىلىرى ۋە خەلق تۇرمۇشىغا كېرەكلىك سانائەت كارخانىلىرىدا ئىككىنچى تۇركۈمدىكى سانائەت ئىشچىلىرى بارلىققا كېلىپ، تەخمىنەن 30 مىڭ كىشىدىن ئېشىپ كەتتى. 70 - يىللاردىن كېيىن دۆلەت ئىچىدىكى مىللىي كاپىتالىزم سانائىتىنىڭ بارلىققا كېلىشى ۋە تەرەققىي قىلىشىغا ئەگىشىپ، يەنە بىر تۇركۈم ئىشچىلار بارلىققا كەلدى. 1894 - يىلىغا كەلگەندە، پۈتۈن مەملىكەتتىكى يېقىنقى زامان سانائەت ئىشچىلىرىنىڭ سانى 100 مىڭ ئۆچۈرىسىدە بولدى. شۇنىڭ ئىنقىلابىدىن كېيىن، ئاساسلىقى 1 - دۇنيا ئۇرۇشى مەزگىلىدە، جۇڭگونىڭ مىللىي سانائىتى ئۇچقاندەك تەرەققىي قىلىپ، جۇڭگو ئىشچىلار سىنىپى قوشۇنى تېزلىك بىلەن زورىيىپ، 1919 - يىلىدىكى 4 - ماي ھەرىكىتى ھارپىسىغچە 2 مىليون كىشىگە يەتتى.

جۇڭگو پرولېتارىياتى ئۆسۈپ يېتىلىش، زورىيىش جەريانىدا، ئىستىخىيىلىك ھالدا ئېكسپىلاتاتسىيە ۋە زۇلۇمغا قارشى ئۇزلۇكسىز كۈرەش ئېلىپ باردى. شۇنىڭ ئىنقىلابىدىن كېيىن، ئىشچىلار سىنىپى قوشۇنىنىڭ تېزلىك بىلەن كۆپىيىشىگە ئەگىشىپ، ئىشچىلارنىڭ ئىش تاشلاش كۈرىشى كۈندىن - كۈنگە كۆپەيدى، كۆلىمى كۈندىن - كۈنگە چوڭايدى ھەمدە ئىش ھەققىنى ئاشۇرۇش، ئەمگەك شارائىتىنى ياخشىلاش قاتارلىق جەھەتلەردىكى ئىقتىسادىي كۈرىشى جاھانگىرلارنىڭ تاجاۋۇزىغا، شىمالىي مىلىتارىستلارنىڭ ھۆكۈمرانلىقىغا قارشى تۇرۇشتىن ئىبارەت سىياسىي كۈرەشكە قاراپ تەرەققىي قىلدى.

كۆرەش جەريانىدا، ئىشچىلارنىڭ تەشكىللىنىش ئىقتىدارى ۋە كۆرەش قىلىش سەۋىيىسى ناھايىتى زور دەرىجىدە يۇقىرى كۆتۈرۈلدى. ئۇلار «بىرلىكتە قارشى تۇرۇش» نىڭ زۆرۈرلۈكىنى چۈشىنىپ يېتىشكە باشلاپ، ئىتتىپاقلىشىپ ئىش تاشلاش خاراكتېرىنى ئالغان كۆرەش كۈندىن - كۈنگە كۆپەيدى. 1912 - يىلى 1 - ئايدىن 1919 - يىلى 4 - ئايغىچە 6 - 7 قېتىم كۆلىمى بىرقەدەر چوڭ بولغان ئىتتىپاقلىشىپ ئىش تاشلاش ئېلىپ بېرىلدى. بۇ مەزگىللەدە شاڭخەي، خەنكۇ، تيەنجىن، گۇاڭجۇ قاتارلىق بىرقانچە چوڭ شەھەرلەردە دەسلەپكى يېقىنقى زامان ئىشچىلار ئۈيۈشمىسى تەشكىلاتى ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ بارلىققا كېلىپ، ئىشچىلارنىڭ ئىش تاشلىشىغا رەھبەرلىك قىلىش، ئىشچىلارنىڭ پاراۋانلىقىنى قولغا كەلتۈرۈش جەھەتلەردە بەزى روللارنى ئوينىدى.

جۇڭگونىڭ يېقىنقى زامان زىيالىيلىرى شىنخەي ئىنقىلابىدىن ئىلگىرىكى ئىجتىمائىي تارىخىي تەرەققىيات جەريانىدا، زور ئىلگىرى سۈرۈش رولىنى ئوينىغان. شىنخەي ئىنقىلابىدىن كېيىن غەربكە تەقلىد قىلىنغان بۇرژۇئا مائارىپ تۈزۈمىنىڭ يولغا قويۇلۇشىغا ئەگىشىپ، جۇڭگودىكى زىيالىيلارنىڭ سانى تېزلىك بىلەن ئاشتى. بۇ مەزگىلدە چەت ئەلگە چىقىپ ئوقۇيدىغانلارنىڭ سانى ۋە ئوقۇشنى تاماملاپ ۋەتەنگە قايتقان خادىملارمۇ كۆندىن - كۈنگە كۆپەيدى. بىراق شىنخەي ئىنقىلابىدىن كېيىنكى جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ رېئال ئەھۋالى، بۇرژۇئازىيە يېڭى مەدەنىيىتىنىڭ تەرىبىسىنى ئالغان بۇ بىر تۈركۈم زىيالىيلارنىڭ غايىسىدىكى ئىنتىلىشى بىلەن بارغانسېرى ئەكس پەرقنى شەكىللەندۈردى. جۇڭخۇا مىنگونىڭ قۇرۇلۇشى، كۆپ پارتىيە تۈزۈمى ۋە پارلامېنت تۈزۈمىنىڭ يولغا قويۇلۇشى، ئۇزۇندىن بۇيان ئارزۇ قىلىپ كەلگەن مىللىي مۇستەقىللىق، سىياسىي جەھەتتىكى دېموكراتىيە جەمئىيەتنىڭ تەرەققىياتىنى

بارلىققا كەلتۈرەلمەيلا قالماستىن، بەلكى دۆلەتنىڭ ئەھۋالىنى بارغانسېرى خارابلاشتۇرۇۋەتتى. بىر قىسىم ئىلغار زىيالىيلار ئۈمىدسىزلىك، زېرىكىشلىك، ئازابلىنىش ئىچىدە شەنخەي ئىنقىلابى مەغلۇپ بولۇشىنىڭ ساۋاقلىرىنى قايتا - قايتا ئويلىنىپ، ھەقىقىي جۇمھۇرىيەت قۇرۇش ئۈچۈن، چوقۇم يېڭى مەدەنىيەت ئارقىلىق فېئودال سىنىپلارنىڭ كونا مەدەنىيىتىگە قارشى تۇرۇش كېرەكلىكىنى تونۇپ يەتتى. 1915 - يىلى 9 - ئايدا، چېن دۇشيۇ شاڭخەيدە «ياشلار ژۇرنىلى» (كېيىن «يېڭى ياشلار» دەپ ئۆزگەرتىلدى) نى تەسىس قىلىپ، يېڭى مەدەنىيەت ھەرىكىتىنىڭ سىگنالىنى چالدى. يېڭى مەدەنىيەت ھەرىكىتىنىڭ ئاساسىي مەزمۇنى دېموكراتىيە بىلەن پەننى تەشەببۇس قىلىش ئىدى. ئەينى ۋاقىتتىكى «دېموكراتىيە» بۇرژۇئازىيىنىڭ دېموكراتىك ئىدىيىسى بىلەن دېموكراتىك تۈزۈمنى، يەنى فېئودال ئىستىبدادلىق ۋە مىلىتارىستلارنىڭ مۇستەبىتلىكىگە قارشى تۇرۇش، ئىستىبدات سىياسىي ئۇچۇن خىزمەت قىلىدىغان كونا قائىدە - يوسۇنلار ۋە كونا ئەخلاققا قارشى تۇرۇش، شەخسىي ئازادلىقنى تەشەببۇس قىلىش، باراۋەر ئەركىنلىكىنى تەلەپ قىلىش، بۇرژۇئا دېموكراتىك جۇمھۇرىيىتىنى قۇرۇشنى كۆرسىتىدۇ. «پەن» ئاساسلىقى غەربنىڭ XVI ئەسىردىن بۇيانقى تەبىئىي پەنلىرىنى تەشەببۇس قىلىش، ئەنئەنىۋى كۆزقاراش ۋە بارلىق ئىجتىمائىي مەسىلىلەرگە ئىلمىي پوزىتسىيە بىلەن مۇئامىلە قىلىشنى تەشەببۇس قىلىش، خۇراپاتلىققا قارشى تۇرۇش، بۇنقا چوقۇنۇشقا قارشى تۇرۇش، تەدرىجىي تەرەققىيات نەزەرىيىسى، ماتېرىيالىزم ۋە ئاتېئىزمنى تەشۋىق قىلىش قاتارلىق مەزمۇنلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. يېڭى مەدەنىيەت ھەرىكىتى فېئوداللىق ئاڭ فورماتسىيىسىگە كۆچلۈك زەربە بېرىپ، جۇڭگو تارىخىدىكى بىر قېتىملىق مىسلىسىز چوڭقۇر قاتلامدىكى ئىدىيىدە ئازاد بولۇش ھەرىكىتى بولۇپ قالدى. ئۇ

كىشىلەرنىڭ تېخىمۇ تەقەززالىق بىلەن ۋەتەننى، خەلقنى قۇتقۇزۇشتىن ئىبارەت ھەقىقىي ئىزدىنىشىگە تۈرتكە بولۇپ، جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ تەرەققىيات ئېھتىياجىغا ئۇيغۇن كېلىدىغان ئىدىيىۋى ئېقىمنىڭ تارقىلىشى ئۈچۈن يول ئېچىپ بەردى.

ئەمما، يېڭى مەدەنىيەت ھەرىكىتىنى يەنىلا بۇرژۇئا دېموكراتىزم خاراكتېرىدىكى ئىدىيە، مەدەنىيەت ھەرىكىتى بولۇپ، ئۇ جۇڭگوغا مىللەتنىڭ مۇستەقىللىقى، خەلقنىڭ ئازادلىقى ۋە دۆلەتنىڭ گۈللىنىشىنى ھەقىقىي ئىشقا ئاشۇرالايدىغان بىر يول كۆرسىتىپ بېرەلمىدى. 1 - دۇنيا جاھانگىرلىك ئۇرۇشى غەرب كاپىتالىزم مەدەنىيىتىنىڭ نۇرغۇن ئىللەتلىرىنى ئاشكارىلاپ، جۇڭگونىڭ ئىدىيە ساھەسىگە غايەت زور زەربە بەردى. بۇنىڭ بىلەن گۇمانلىنىش كۈندىن - كۈنگە كۈچىيىپ تەرەققي قىلدى. جۇڭگونىڭ فېئودالىق ئەقىدىلىرى خارابلىشىپ، غەرب بۇرژۇئازىيىسىنىڭ «راھىبلىرى» غا كار قىلمايدىغان بولۇپ قالدى. جۇڭگونىڭ چىقىش يولى قەيەردە؟ «ياۋروپا - ئامېرىكىنىڭ ئېزىتقۇ تۇمانلىرى» دا ئاداشماي كەلگەن جۇڭگودىكى ئىلغارلار بىر خىل يېڭى، ئىلغار ئىدىيە ئارقىلىق جاپا - مۇشەققەت ئالدىدا تىز پۈكمەيدىغان جۇڭخۇا مىللىتىنى ئازادلىق، گۈللىنىش يولىغا باشلاشقا جىددىي ئېھتىياجلىق بولدى.

جۇڭگودىكى ئىلغارلار يېڭى جاۋاب ئۈستىدە ئىزدىنىۋاتقان مەزگىلدە، 1917 - يىلى رۇسىيىدە ئۆكتەبىر سوتسىيالىستىك ئىنقىلابى پارتلىدى. ئۆكتەبىر ئىنقىلابى جۇڭگوغا ماركسىزم - لېنىنىزمنى ئېلىپ كەلدى. ئۆكتەبىر ئىنقىلابى پۈتۈن دۇنيادىكى ھەمدە جۇڭگودىكى ئىلغار زىيالىيلارنىڭ پرولېتارىيات دۇنيا قارىشىنى دۆلەتنىڭ تەقدىرىنى كۆزىتىشىنىڭ قورالى قىلىپ، ئۆزىنىڭ مەسلىسىنى يېڭىۋاشتىن ئويلىنىشقا ياردەم بەردى. رۇسىيىلىكلەرنىڭ يولىدا مېڭىش — مانا بۇ يەكۈن.

يېڭى مەدەنىيەت ھەرىكىتىدە باتۇرانە كۈرەش قىلغان بىر قىسىم ئىلغار زىيالىيلار، ناھايىتى تېزلا ئۆكتەبىر ئىنقىلابى ۋە ماركسىزمنى زور قىزغىنلىق بىلەن تەتقىق قىلدى ۋە تەشۋىق قىلدى. لى داجاۋ ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ئەڭ كۆزگە كۆرۈنگەن ۋەكىل. 1918 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا، لى داجاۋ چېن دۇشيۇ بىلەن بىرلىكتە «ھەپتىلىك ئوبزور» نى تەسىس قىلدى. ئۇلار «يېڭى ياشلار» ۋە «ھەپتىلىك ئوبزور» قاتارلىق ژۇرناللاردا رۇسىيە ئىنقىلابى ۋە سوتسىيالىزم ئىدىيىسىنى تونۇشتۇرىدىغان ماقالىلەرنى داۋاملىق ئېلان قىلىپ تۇردى. لى داجاۋ بىلەن چېن دۇشيۇنىڭ باشلامچىلىقىدا دۆلەت ئىچىدە ئىنقىلابىي تەشكىلات ئۇيۇشتۇرۇش، ئىنقىلابىي ژۇرنال تەسىس قىلىش ۋە ماركسىزمنى ئۆگىنىش، تەتقىق قىلىش يېڭى دولقۇنى بارلىققا كەلدى. لى داجاۋ بىلەن چېن دۇشيۇنى ۋەكىل قىلغان، دەسلەپكى قەدەمدە كوممۇنىزم ئىدىيىسىگە ئىگە بولغان بىر تۇركۇم زىيالىيلار كۈرەش جەريانىدا ئۆسۈپ يېتىلدى.

1919 - يىلى پارتلىغان 4 - ماي ھەرىكىتى، جۇڭگو دېموكراتىك ئىنقىلابىنىڭ تەرەققىياتىدا ئۆتكەن 80 يىل مابەينىدىكى بارلىق ئىنقىلابى ھەرىكەتتىن ماھىيەت جەھەتتە پەرقلىنىدىغان تارىخىي خاراكتېرلىك سەكرەشنى ئىشقا ئاشۇرۇپ، جۇڭگو يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابىنىڭ ئۇلۇغ باشلىنىشى بولۇپ قالدى.

4 - ماي ھەرىكىتى جۇڭگو ئىنقىلابى تارىخىدىكى بىر قېتىملىق دەۋر بولۇپ، ئەھمىيەتكە ئىگە ئىنقىلابىي ھەرىكەت. 4 - ماي ھەرىكىتىنىڭ مەشھۇر تارىخىي ئەھمىيىتى شۇكى، «ئۇ جاھانگىرلىككە ئۇزۇل - كېسىل، مۇرەسسەسىز قارشى تۇردى»①. 4 - ماي ھەرىكىتى مەزگىلىدە جۇڭگو ئىشچىلار

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 1369 - بەت.

سىنىپى ئاساسىي قوشۇنلۇق رولىنى جارى قىلدۇرۇپ، بىر مۇستەقىل سىياسىي كۈچ سۈپىتىدە تارىخ سەھنىسىگە چىقىشقا باشلىدى. ئۆكتەبىر ئىنقىلابىنىڭ تەسىرىنى قوبۇل قىلغان، دەسلەپكى كوممۇنىزم ئىدىيىسىگە ئىگە بولغان بىر تۈركۈم ئىلغارلار باشتىن - ئاخىر كۈرەشنىڭ ئالدىدا تۇرۇپ، ھەربىكەتنىڭ يېتەكچى كۈچىگە ئايلاندى. شۇنىڭ بىلەن 4 - ماي ھەربىكىتى يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ ئۇلۇغ باشلىنىشى بولۇپ قالدى.

4 - ماي ھەربىكىتى جۇڭگو خەلقىنىڭ ئىدىيە جەھەتتىكى زور ئازادلىقىغا تۈرتكە بولۇپ، ماركسىزمنىڭ جۇڭگودا كەڭ تارقىلىشى ۋە ئۇنىڭ ئىشچىلار ھەربىكىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈلۈشىنى ئىلگىرى سۈردى. 4- ماي ھەربىكىتى دەۋرىدە جۇڭگو ئىشچىلار سىنىپىنىڭ نامايان قىلغان غايەت زور كۈچى، بىر تۈركۈم ئىلغارلارغا ئىشچىلار سىنىپىنىڭ تارىخىي رولى ۋە قۇدرەتلىك كۈچىنى تونۇتۇپ، ئۇلارنىڭ ئىشچىلار ئاممىسى ئارىسىغا بېرىپ ماركسىزمنى تەشۋىق قىلىشىغا، ماركسىزمنى جۇڭگو ئىشچىلار ھەربىكىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈشىگە تۈرتكە بولدى. شۇنىڭ بىلەن دەسلەپكى قەدەمدە كوممۇنىزم ئىدىيىسى ئېڭىغا ئىگە بولغان بىر ئەۋلاد ئىلغارلارنى بارلىققا كەلتۈرۈپ، «1921 - يىلى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ قۇرۇلۇشى ئۈچۈن ئىدىيە جەھەتتىن ۋە كادىرلار جەھەتتىن شارائىت ھازىرلاپ بەردى»①.

4 - ماي ھەربىكىتىدىن كېيىن، جۇڭگو زېمىنىدا ماركسىزمنى كەڭ تارقىتىشنى ئاساسىي ئېقىم قىلغان ئىدىيە ھەربىكىتى بارلىققا كەلدى. بەزى ئىلغار زىيالىيلار ئارقا - ئارقىدىن ئىجتىمائىي تەشكىلاتلارنى قۇرۇپ ۋە ھەر خىل

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 1371 - بەت.

گېزىت - ژۇرناللارنى نەشر قىلىپ، جۇڭگونى ئۆزگەرتىشنىڭ لايىھىسى ئوستىدە ئىزدەندى. سوتسىيالىزم يېڭى پىكىر ئېقىمىنى تەنقىد قىلدى ۋە تەشۋىق قىلدى. پۈتۈن مەملىكەتنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا بارلىققا كەلگەن ئىلغار ئىجتىمائىي تەشكىلاتلار تەخمىنەن ئۈچ - تۆت يۈزگە، يېڭىدىن نەشر قىلىنغان گېزىت - ژۇرناللار كۆپىيىپ 400 دىن كۆپرەككە يەتتى. «كوممۇنىستىك پارتىيە خىتابنامىسى»، «دۆلەت ۋە ئىنقىلاب» قاتارلىق ماركسىزم ئەسەرلىرىمۇ ئارقا - ئارقىدىن خەنزۇچىغا تەرجىمە قىلىنىپ ئېلان قىلىندى ياكى نەشر قىلىندى. بۇ ماركسىزمنىڭ كەڭ تارقىلىشى ئۈچۈن مۇھىم روللارنى ئويناندى.

لى داجاۋ، چېن دۇشيۇ قاتارلىق دەسلەپكى كوممۇنىزم ئىدىيىسىگە ئىگە بولغان زىيالىيلار ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ ماركسىزمچىغا ئۆزگەردى. ئۇلار يۈكسەك قىزغىنلىق بىلەن ماركسىزم تەلىماتىنى تەشۋىق قىلدى. چېن دۇشيۇ بىلەن لى داجاۋ تەھرىرلىك قىلغان «يېڭى ياشلار» ژۇرنىلى ماركسىزمنى تەشۋىق قىلىدىغان ئاساسلىق بازىغا ئايلاندى. لى داجاۋ، چېن دۇشيۇنىڭ تەسىرى ئاستىدا دەسلەپكى كوممۇنىزم ئىدىيىسىگە ئىگە بولغان نۇرغۇن زىيالىيلار ۋە ئىلغار ياشلاردىن، مەسىلەن، ماۋ زېدۇڭ، جۇ ئېنلەي، چۈي چيۇبەي قاتارلىقلارمۇ ماركسىزمنى ئۆگىنىش، تەتقىق قىلىش ۋە تەشۋىق قىلىش جەريانىدا دۇنيا قارىشىنى پەيدىنپەي ئۆزگەرتىپ، كەسكىن دېموكراتىزمچىدىن ماركسىزمچى بولۇپ يېتىشىپ چىقتى.

دەسلەپكى كوممۇنىزم ئىدىيىسىگە ئىگە بولغان بۇ بىر تۈركۈم زىيالىيلار ئىشچىلارنىڭ كەچلىك كۆڭۈل ئېچىش، مەدەنىيەت ئۆگىنىشىگە ياردەم بېرىپ، ماركسىزمنى تەشۋىق قىلىپ، ئىشچىلارنىڭ ئېڭىنى ئويغاتتى. ئىشچىلار يېڭى ئىدىيىنى قوبۇل قىلىپ، جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ تۈپتىن

ئۆزگەرتىش، سوتسىيالىزمنى يولغا قويۇشنىڭ تارىخىنىڭ ئۆزىگە يۈكلىگەن مەسئۇلىيىتى ئىكەنلىكىنى تونۇپ يېتىشكە باشلىدى.

ماركسىزم بىلەن جۇڭگو ئىشچىلار ھەرىكىتىنىڭ دەسلەپكى قەدەمدە بىرلەشتۈرۈلۈشى ئاساسىدا، جۇڭگودىكى كوممۇنىزم زىيالىيلىرى جۇڭگودا پرولېتارىيات پارتىيىسى قۇرۇشنىڭ مۇھىملىقىنى پەيدىنپەي تونۇپ يەتتى. 1920 - يىلىنىڭ باشلىرىدا، لى داجاۋ، چېن دۇشيۇ قاتارلىق جۇڭگونىڭ كوممۇنىزمچىلىرى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنى قۇرۇشقا تەييارلىق كۆرۈش پائالىيەتلىرىنى باشلىدى. شۇ يىلى 8 - ئايدا، چېن دۇشيۇ، لى دا، لى خەنجۇن قاتارلىق كىشىلەر ئاۋۇال شاڭخەيدە جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ تەشەببۇسكار تەشكىلاتى — شاڭخەي كوممۇنىزمچىلار گۇرۇپپىسىنى قۇرۇپ، چېن دۇشيۇنى شۇجى قىلىپ سايلىدى. ئۇزۇن ئۆتمەي بېيجىڭ، ۋۇخەن، گۇاڭجۇ، چاڭشا، جىنەن قاتارلىق جايلاردا ئارقا - ئارقىدىن كوممۇنىزمچىلار گۇرۇپپىلىرى قۇرۇلدى. چەت ئەللەردىكى، جۇملىدىن فرانسىيە، ياپونىيەدىكى جۇڭگو كوممۇنىزمچىلىرىمۇ كوممۇنىستىك پارتىيە گۇرۇپپىلىرىنى قۇرۇش پائالىيىتىنى باشلىدى. جايلاردىكى كوممۇنىزمچىلار گۇرۇپپىلىرىنىڭ تەشۋىقات ۋە تەشكىللەش خىزمىتى ماركسىزمنىڭ يەنمۇ ئىلگىرىلەپ تارقىلىشىنى ۋە ئۇنىڭ جۇڭگو ئىشچىلار ھەرىكىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈلۈشىنى ئىلگىرى سۈردى. شۇنىڭ بىلەن جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنى قۇرۇشنىڭ شەرت - شارائىتى ئاساسىي جەھەتتىن پىشىپ يېتىلدى.

1921 - يىل 7 - ئاينىڭ 23 - كۈنىدىن 31 - كۈنگىچە، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ مەملىكەتلىك 1 - قۇرۇلتىيى شاڭخەي (ئەڭ ئاخىرقى بىر كۈنلۈك يىغىن جياشىڭ جەنۇبىي كۆلى) دە ئۆتكۈزۈلدى. قۇرۇلتايدا جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ پارتىيە پروگراممىسى ماقۇللاندى،

پارتىيىنىڭ كۆرەش نىشانى — پرولېتارىياتنىڭ ئىنقىلابىي ئارمىيىسى ئارقىلىق بۈرژۇئا ھاكىمىيىتىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاش، پرولېتارىيات دىكتاتورىسىنى ئورنىتىپ، كاپىتالىستىك خۇسۇسىي مۇلۇكچىلىكنى يوقىتىش، ئاخىرىدا سىنىپىي پەرقنى يوقىتىپ، كوممۇنىزمنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش دەپ بەلگىلەندى. پارتىيىنىڭ تەشكىلىي پرىنسىپى دېموكراتىيە - مەركەزلەشتۈرۈش تۈزۈمىدىن ئىبارەت بولدى. بۇ قېتىمقى قۇرۇلتايىنىڭ چاقىرىلىشى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ رەسمىي قۇرۇلغانلىقى جۇڭگو تارىخىدا مىسلى كۆرۈلمىگەن زور ئۆزگىرىش ئىكەنلىكىنى جاكارلىدى.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ دۇنياغا كېلىشى، جۇڭگونىڭ يېقىنقى زامانىدىكى ئىجتىمائىي، ئىقتىسادىي، سىياسىي تەرەققىياتىنىڭ مۇقەررەر مەھسۇلى. جۇڭگو ئىشچىلار سىنىپىنىڭ زورىيىشى ۋە ئىشچىلار ھەرىكىتىنىڭ تەرەققىياتى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ قۇرۇلۇشى ئۈچۈن سىنىپىي ئاساس سېلىپ بەردى؛ ماركسىزمنىڭ جۇڭگودا تارقىلىشى ۋە ئۇنىڭ ئىشچىلار ھەرىكىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈلۈشى، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ قۇرۇلۇشى ئۈچۈن ئىدىيىۋى ئاساس سېلىپ بەردى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى — ماركسىزم بىلەن جۇڭگو ئىشچىلار ھەرىكىتى ئۆزئارا بىرلەشتۈرۈلگەن لىكىنىڭ مەھسۇلى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى دۇنياغا كەلگەندىن باشلاپلا، ماركسىزمنى ھەرىكەت قىلىنىماسى قىلغان، كوممۇنىزمنى كۆرەش نىشانى قىلغان تامامەن يېڭىچە ئىشچىلار سىنىپى سىياسىي پارتىيىسى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى قۇرۇلغاندىن كېيىن، جۇڭگو ئىشچىلار سىنىپى ئۆزىنىڭ قۇدرەتلىك رەھبەرلىك يادروسىغا ئىگە بولدى، جۇڭگو خەلقى تامامەن ئىشەنگىلى بولىدىغان رەھبەرلىككە ئىگە بولدى، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ قىياپىتى

پۈتۈنلەي يېڭى تۈس ئالدى.

مۇلاھىزە سوئاللىرى:

1. يېقىنقى زاماندىن بۇيان، جۇڭگو مىللەتلىرى قايسى ئىككى زور تارىخىي ۋەزىپىگە دۇچ كەلدى؟ نېمە ئۈچۈن پەقەت ئىنقىلابلا مىللەتنىڭ مۇستەقىللىقى ۋە خەلقنىڭ ئازادلىقىنى قولغا كەلتۈرەلەيدۇ، جۇڭگونىڭ زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشى ئۈچۈن زۆرۈر ئالدىنقى شەرت يارىتىپ بېرەلەيدۇ دەيمىز؟

2. شىنخەي ئىنقىلابىنىڭ XX ئەسىر جۇڭگوسىدىكى بىرىنچى قېتىملىق تارىخىي خاراكتېرلىك سەكرەش ئىكەنلىكىنى قانداق چۈشىنىش كېرەك؟ نېمە ئۈچۈن بۇرژۇئا جۇمھۇرىيەت لايىھىسى جۇڭگودا ئاقمايدۇ؟

3. يېقىنقى زامان جۇڭگو ئىنقىلابى كونا دېموكراتىزمدىن يېڭى دېموكراتىزمغا ئۆتۈشنى قانداق ئىشقا ئاشۇردى؟

ئۇچىنچى باب يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ ئاساسىي لۇشىەنى ۋە ئاساسىي پروگراممىسى

ماۋزېدۇڭ ۋەكىللىكىدىكى جۇڭگو كوممۇنىستلىرى جۇڭگونىڭ تارىخىي ئەھۋالى ۋە ئىجتىمائىي ئەھۋالىنى چىقىش قىلىپ، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئالاھىدىلىكى ۋە قانۇنىيىتىنى چوڭقۇر تەتقىق قىلىپ، ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ پرولېتارىياتنىڭ دېموكراتىك ئىنقىلابىتىكى رەھبەرلىك ھوقۇقى توغرىسىدىكى ئىدىيىسىنى راۋاجلاندۇرۇپ، پرولېتارىيات رەھبەرلىكىدىكى ئىشچى - دېھقانلار ئىتتىپاقىنى ئاساس قىلغان كەڭ خەلق ئاممىسىنىڭ جاھانگىرلىككە، فېئودالىزمغا، بيۇروكرات كاپىتالىزمغا قارشى يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلاب نەزەرىيىسىنى ئىجاد قىلدى. يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ باش لۇشىەنى بۇ نەزەرىيىنىڭ مەركەزلىك ئىپادىلىنىشى؛ يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ سىياسىي، ئىقتىساد، مەدەنىيەت پروگراممىسى بولسا باش لۇشىەننىڭ كونكرېت ئىپادىلىنىشى ۋە قانات يايدۇرۇلۇشىدۇر. پرولېتارىياتنىڭ ئىنقىلابتىكى رەھبەرلىكى ئۆزىنىڭ ئاۋانگارت ئەترىتى — كوممۇنىستىك پارتىيە ئارقىلىق ئىشقا ئاشىدۇ. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ رەھبىرىي كۈچى بولۇشى تارىخنىڭ تاللىشى ۋە يەكۈنى. پارتىيىنىڭ رەھبەرلىكىدە، يېڭى

دېموكراتىزمدىن سوتسىيالىزم يولىغا ئۆتۈش جۇڭخۇا مىللەتلىرىنىڭ مۇستەقىللىقى، ئازادلىقى، گۈللىنىشىنىڭ مۇقەررەر يولى.

§ 1 . يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ باش لۇشىيەنى

1. يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلاب ئاساسىي لۇشىيەنىنىڭ شەكىللىنىشى ۋە تەرەققىي قىلىشى

پرولېتارىيات رەھبەرلىكىدىكى، ئىشچى - دېھقانلار ئىتتىپاقىنى ئاساس قىلغان كەڭ خەلق ئاممىسىنىڭ جاھانگىرلىككە، فېئودالىزمغا، بيۈروكرات كاپىتالىزمغا قارشى يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلاب ئىدىيىسى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ ماركسىزم - لېنىنىزم قائىدىلىرىنى يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالليق جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ ئەمەلىيىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈشى ۋە ئۇزاق مۇددەتلىك ئىنقىلاب ئەمەلىيىتى داۋامىدا پەيدىنپەي شەكىللەنگەن ۋە تەرەققىي قىلغان.

ماركس، ئېنگېلس ئىلمىي سوتسىيالىزم تەلىماتىنى يارىتقاندا كاپىتالىزم تېخى يۇقىرى ئۆرلەش دەۋرىدە تۇراتتى. نۇرغۇن مۇستەملىكە دۆلەتلەرنىڭ مىللىي ئازادلىق ھەرىكىتىگە بۇرژۇئازىيە رەھبەرلىك قىلاتتى. لېكىن، ماركس، ئېنگېلس كوممۇنىستلارنىڭ بۇرژۇئا دېموكراتىك ئىنقىلابىدا ئاكتىپ رول ئوينىشى ھەم ئۆزىنىڭ مۇستەقىللىقىنى ساقلاپ قېلىشى كېرەكلىكىگە دىققەت قىلغان. ئۇلار ئەينى ۋاقىتتىكى گېرمانىيىنىڭ ئەھۋالىغا ئاساسەن، پرولېتارىيات بۇرژۇئا ئىنقىلابىي ھەرىكىتى داۋامىدا بۇرژۇئازىيە بىلەن بىرلىكتە پادىشاھ مۇستەبىتلىكىگە ۋە فېئودال يەر مۇلۇكچىلىكىگە قارشى

تۇرۇشى ھەم كەلگۈسىدىكى سوتسىيالىستىك ئىنقىلاب ئۈچۈن تەييارلىق قىلىشى كېرەكلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان. ئۇلار مۇنداق قارايدۇ: «بۇرژۇئا ئىنقىلابى پرولېتارىيات ئىنقىلابىنىڭ مۇقەددىمىسى.»[1] كېيىن ئۇلار غەربىي ياۋروپا بۇرژۇئا ئىنقىلابىنىڭ تارىخىي تەجرىبىلىرىنى خۇلاسىلىگەندە، يەنمۇ بىر قەدەم ئىلگىرىلەپ، كوممۇنىستلار بۇرژۇئا دېموكراتىك ئىنقىلابىغا قاتنىشىش داۋامىدا، ئۆزىنىڭ سىنىپىي مەنپەئىتىنى ئېنىق تونۇشى، پرولېتارىيات سىياسىي پارتىيىسى ئىدىيە، تەشكىلىي جەھەتتە مۇستەقىللىقنى ساقلىشى، ئۆزىنىڭ سوتسىيالىستىك ئىنقىلابىنىڭ يۆنىلىشىنى ئېسىدە پۇختا ساقلىشى كېرەك، دەپ كۆرسەتتى. ماركس، ئېنگېلس يەنە مەشھۇر ئىشچى - دېھقانلار ئىتتىپاقى ئىدىيىسىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، دېھقانلار نوپۇسىنىڭ كۆپ قىسمىنى ئىگىلەيدىغان بارلىق دۆلەتلەردە، ئەگەر دېھقانلارنىڭ «ئومۇمىي خورى» بولمىسا، پرولېتارىيات «يېتىم ئورۇنغا چۈشۈپ قالىدۇ» دەپ قارىدى. پرولېتارىيات ھاكىمىيەتنى تارتىۋېلىپ، سوتسىيالىستىك ئىنقىلابنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن، دېھقانلار ھەرىكىتىنى پرولېتارىيات ئىنقىلابى بىلەن بىرلەشتۇرۇشى زۆرۈر. ماركس، ئېنگېلس مۇنداق قارايدۇ: مۇستەملىكە، يېرىم مۇستەملىكە دۆلەت خەلقلىرىنىڭ مۇستەقىللىقنى قولغا كەلتۈرۈش كۈرىشى بۇرژۇئا دېموكراتىك ئىنقىلاب كاتېگورىيىسىگە تەۋە، كاپىتالىستىك دۆلەتلەردىكى پرولېتارىيات بۇنداق ئىنقىلابنى قىزغىنلىق بىلەن قوللىشى كېرەك.

لېنىن ماركس، ئېنگېلسنىڭ ئىدىيىسىگە ۋارىسلىق قىلدى ۋە ئۇنى تەرەققىي قىلدۇردى. ئۇ، XX ئەسىرنىڭ باشلىرىدا بۇرژۇئازىيىنىڭ ئەكسىيەتچىلىشىشكە قاراپ مېڭىشتەك پاكىتقا

---

① «ماركس - ئېنگېلس تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 1 - توم، 489 - بەت.

ئاساسەن، پرولېتارىياتنىڭ دېموكراتىك ئىنقىلابقا رەھبەرلىك قىلىش ئېغىر ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئېلىشى ھەم دېموكراتىك ئىنقىلاب غەلىبە قىلغاندىن كېيىن دەرھال دېموكراتىك ئىنقىلابتىن سوتسىيالىستىك ئىنقىلابقا ئۆتۈش كېرەكلىكىنى ئوتتۇرىغا قويدى. لېنىن: سوتسىيالىستىك ئىنقىلاب كاپىتالىزم تەرەققىي قىلغان دۆلەتلەردە ئالدى بىلەن ئىشقا ئاشىدۇ، دەپ ئالاھىدە ئوتتۇرىغا قويدى. ئۆكتەبىر ئىنقىلابىدىن كېيىن، لېنىن جاھانگىرلىك ۋە پرولېتارىيات ئىنقىلابى دەۋرىدىكى ھەرقايسى دۆلەت ئىنقىلابى، بولۇپمۇ مۇستەملىكە ۋە يېرىم مۇستەملىكە خەلق ئىنقىلابىنىڭ تەجرىبىلىرىنى خۇلاسىلەپ، مىللەت ۋە مۇستەملىكىلەر ئىنقىلابىنىڭ نەزەرىيىسىنى ئوتتۇرىغا قويدى. لېنىن: مۇستەملىكە ۋە مۇستەملىكە دۆلەتلەردىكى ئىنقىلاب بۇرژۇئا دېموكراتىك ئىنقىلابى بولۇپلا قالماستىن، بەلكى يەنە مىللىي ئىنقىلاب. مىللىي دېموكراتىك ئىنقىلابتا پرولېتارىيات رەھبەرلىك ھوقۇقىنى ئىشقا ئاشۇرۇشى كېرەك. دېھقانلار بولسا بۇ دۆلەتلەردىكى ئەڭ چوڭ دېموكراتىك گۈرۇھ، پرولېتارىيات دېھقانلار ھەرىكىتىنى قوللىشى زۆرۈر. بۇ دۆلەتلەردىكى ئىنقىلاب كۈچىنىڭ بارچە غەيرىي كاپىتالىزم ئىستىقبالىنى ئىشقا ئاشۇرۇشى كېرەك، دەپ قارايدۇ. مىللەت ۋە مۇستەملىكىلەر ئىنقىلابىي نەزەرىيىسى لېنىنىزمنىڭ مۇھىم تەركىبىي قىسمى. ئۇنىڭ ئىجاد قىلىنىشى لېنىنىنىڭ ماركسىزم نەزەرىيىسىگە قوشقان بىر چوڭ تۆھپىسى.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى قۇرۇلغاندىن باشلاپ ئۆكتەبىر ئىنقىلابىنى ئۈلگە قىلىپ، ماركسىزم - لېنىنىزمنى جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ پېتەكچى ئىدىيىسى قىلدى. پارتىيىنىڭ بىرىنچى قۇرۇلتىيى تۇزۇپ چىققان تۇنجى پروگراممىا بۇرژۇئا ھۆكۈمرانلىقىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاپ، پرولېتارىيات دىكتاتورىسىنى ئورنىتىپ، جەمئىيەتتىكى سىنىپىي پەرقنى

تۇگىتىپ، كاپىتالىستىك خۇسۇسىي مۇلۈكچىلىكنى يوقىتىپ، كوممۇنىزمنى ئىشقا ئاشۇرۇش كۇرەش نىشانىسىنى ئوتتۇرىغا قويىدى. ئېنىقكى، بۇ پروگراممىا پەقەت سوتسىيالىزملا جۇڭگونى قۇتقۇزالايدىغانلىقىنى ئاللىقاچان تونۇغان. لېكىن ئەينى ۋاقىتتا پارتىيىمىز جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ ئالاھىدىلىكىنى ئېنىق تونۇيالمىغان، جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ خاراكتېرىنىڭ ياۋروپاغا ئوخشىمايدىغانلىقىنى، رۇسىيىگىمۇ ئوخشىمايدىغانلىقىنى تونۇپ يېتەلمىگەن. يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالىق جۇڭگو جەمئىيىتىدە، ئىنقىلابنىڭ بىرىنچى قەدىمى جاھانگىرلىككە، فېئودالىزمغا قارشى مىللىي دېموكراتىك ئىنقىلاب، ئەكسىچە بۇئاستە ئېلىپ بېرىلىدىغان سوتسىيالىستىك ئىنقىلاب ئەمەس.

1922 - يىلى 7 - ئايدا ئېچىلغان پارتىيە 2 - قۇرۇلتىيى، لېنىننىڭ مىللەت ۋە مۇستەملىكە مەسىلىسى توغرىسىدىكى نەزەرىيىسىنى قوبۇل قىلىپ، جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ سىياسىي، ئىقتىسادىي ئەھۋالىنى تەھلىل قىلىپ، ماركسىزم ئومۇمىي ھەقىقىتىنى جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ كونكرېت ئەمەلىيىتى بىلەن بىرلەشتۇرۇپ، جۇڭگو يېقىنقى زامان تارىخىدا تۇنجى قېتىم جاھانگىرلىككە، فېئودالىزمغا قارشى دېموكراتىك ئىنقىلاب پروگراممىسىنى ئېنىق ئوتتۇرىغا قويىدى. قۇرۇلتاي جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ بىرىنچى قەدىمى ئىچكى قالايمىقانچىلىقنى تۇگىتىپ، مىلىتارىستلارنى يوقىتىپ، ئىچكى تىنچلىقنى ئورنىتىش؛ خەلقئارا جاھانگىرلىكنىڭ زۇلمىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاپ، جۇڭخۇا مىللىتىنىڭ تولۇق مۇستەقىللىقىنى قولغا كەلتۈرۈش؛ جۇڭگونى بىرلىككە كەلتۈرۈپ، ھەقىقىي دېموكراتىك جۇمھۇرىيەت قۇرۇش. ئىككىنچى قەدىمى بولسا، ئىشچى - دېھقانلار دىكتاتورلىقىدىكى سىياسىينى بەرپا قىلىپ، خۇسۇسىي مۇلۈكچىلىكنى يوقىتىپ، پەيدىنپەي كوممۇنىزم جەمئىيىتىگە ئۆتۈشتىن ئىبارەت دەپ ئوتتۇرىغا قويىدى. بۇ

قېتىمقى قۇرۇلتاي دېموكراتىك ئىنقىلاب بىلەن سوتسىيالىستىك ئىنقىلابنىڭ چەك - چېگرا سىزىقى ئېنىق ئايرىدى، لېكىن يېڭى، كونا دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ چەك - چېگرا سىزىقى تېخى تونۇيالمىدى. يېڭى تارىخىي شارائىتتا جۇڭگو دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ پروليتارىيات رەھبەرلىكىدىكى يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلاب بولۇشى كېرەكلىكىنى تونۇيالمىدى.

ئىككىنچى قۇرۇلتايدىن كېيىن، پارتىيىمىز يەنە بۇرژۇئا دېموكراتچىلىرى بىلەن بىرلىشىپ ئىنقىلابىي بىرلىك سەپ ئورنىتىش ئىستراتېگىيىسىنى بېكىتتى. 1924 - يىلى باشلانغان گومىنداڭ - كومپارتىيە ھەمكارلىقىدىكى بۇيۇك ئىنقىلاب ئەمەلىيىتىدە، گومىنداڭ ئوڭچىلىرى بىلەن بولغان رەھبەرلىك ھوقۇقىنى تالىشىش كۈرىشى، پارتىيە ئىچىدىكى خاتا خاھىشقا قارشى تۇرۇش كۈرىشى داۋاملىدا، جۇڭگو كوممۇنىستلىرى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ ئاساسلىق مەسىلىسى ئۈستىدە تىرىشىپ ئىزدىنىپ، پروليتارىياتنىڭ دېموكراتىك ئىنقىلابىدىكى رەھبەرلىك مەسىلىسى، دېھقانلار ئىتتىپاقداش قوشۇنى مەسىلىسى ۋە بۇرژۇئازىيىگە قاراتقان سىياسەت مەسىلىسى قاتارلىق مەسىلىلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى. ئىزدەنگەن مەسىلىلەرنىڭ مەزمۇنى جۇڭگونىڭ جەمئىيەت خاراكتېرى ۋە يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ ئاساسىي لۇشيەنى، ئاساسىي نەزەرىيىسى مەسىلىلىرىگە چېتىلىدۇ.

بىرىنچى، پروليتارىياتنىڭ رەھبەرلىك ھوقۇقى مەسىلىسى توغرىسىدا. 1923 - يىلى 9 - ئايدا، چۇي چيۇبەي: ئەمگەكچى ئىشچىلار سىنىپى مىللىي ئىنقىلاب جەريانىدا «كۈنسېرى مۇھىم ئورۇننى ھەم رەھبەرلىك ھوقۇقىنى قولغا كەلتۈرۈۋاتىدۇ»[1] دەپ ئېنىق ئوتتۇرىغا قويدى. 1924 - يىلى 11 - ئايدا دېڭ جۇڭشيا

(1) چۇي چيۇبەي: «دېموكراتىزمدىن سوتسىيالىزمغىچە»، خەنزۇچە نەشرى، 1923 - يىلى 9 - ئاي.

تېخىمۇ ئېنىق قىلىپ: «جۇڭگونىڭ كەلگۈسى سوتسىيالىستىك ئىنقىلابىنىڭ رەھبىرى پرولېتارىيات بولىدۇ. نۆۋەتتىكى مىللىي ئىنقىلابنىڭ رەھبىرىمۇ پرولېتارىيات بولىدۇ»، «پەقەت پرولېتارىياتلا ئاممىنى توپلاپ ئىنقىلابنى ئاخىرغىچە ئېلىپ بارالايدىغان ئۇلۇغ روھقا ئىگە، پەقەت ئۇلار مىللىي ئىنقىلابنىڭ رەھبىرى بولۇشقا لايىق»[1] دەپ كۆرسەتتى. 1925 - يىلى 5 - ئايدا چاقىرىلغان پارتىيىنىڭ 4 - نۆۋەتلىك مەملىكەتلىك ۋەكىللەر قۇرۇلتىيى پرولېتارىياتنىڭ مىللىي ئىنقىلابتىكى رەھبەرلىك ھوقۇقى مەسىلىسىنى ئېنىق ئوتتۇرىغا قويۇپ، «جۇڭگونىڭ مىللىي ئىنقىلابىي ھەرىكىتى، چوقۇم ئەڭ ئىنقىلابىيلىققا ئىگە پرولېتارىيات زور كۈچى بىلەن قاتناشقان ھەمدە رەھبەرلىك ئورنىنى قولغا كەلتۈرگەندىلا ئاندىن غەلىبىگە ئېرىشەلەيدۇ»[2] دەپ كۆرسەتتى.

4 - قۇرۇلتايدىن كېيىن، پارتىيىنىڭ بىر قىسىم مۇھىم رەھبەرلىرى ئىلگىرى - كېيىن ماقالە ئېلان قىلىپ، پرولېتارىياتنىڭ رەھبەرلىك ھوقۇقى توغرىسىدىكى ئىدىيىسىنى يەنمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا بايان قىلدى. 1925 - يىلى 5 - ئايدا، دېڭ جۇڭشيا «ئەمگەكنىڭ گۈللىنىش دەۋرىدىكى بىرقانچە مۇھىم مەسىلە» دېگەن ماقالىسىنى ئېلان قىلىپ، پرولېتارىيات رەھبەرلىك ھوقۇقىنى ھەقىقىي قولغا ئېلىش ئۈچۈن چوقۇم بۇرژۇئازىيە بىلەن كۈرەش قىلىشى كېرەك، دېگەن ئىدىيىنى ئوتتۇرىغا قويدى. ئۇ مۇنداق دەيدۇ: «ھاكىمىيەت بىزنىڭ قولىمىزغا ئاسماندىن ئۆچۈپ چۈشمەيدۇ، بىز ئەمەلىي كۈرەش داۋامىدا ئاز - ئازدىن قولغا كەلتۈرۈپ، ئاخىردا پۈتۈنلەي قولغا ئېلىشىمىز كېرەك، ھاكىمىيەتنى بىز

---

① دېڭ جۇڭشيا: «بىزنىڭ كۈچىمىز»، خەنزۇچە نەشرى، 1924 - يىلى، 11 - ئاي.

② «جۇڭگو كومۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى ھۆججەتلىرىدىن تاللانما»، خەنزۇچە نەشرى، 1 - قىسىم، 274 - بەت.

ئىگىلىمىسەك، بۇرژۇئازىيە ئىگىلەيدۇ. شۇڭا بىز مىللىي ئىنقىلابقا ھاكىمىيەتنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن قاتناشقان.»① دېگۈچىلا تەشەببۇس قىلغان ھاكىمىيەتنى تالىشىش ئىدىيىسى، پارتىيىنىڭ 4 - قۇرۇلتىيىنىڭ رەھبەرلىك ھوقۇقى مەسىلىسى توغرىسىدىكى ئىدىيىسىنىڭ راۋاجى. چۈي چيۇبەي «جاھانگىرلىكنىڭ 30 - ماي قىرغىنچىلىقى ۋە جۇڭگونىڭ مىللىي ئىنقىلابى» دېگەن ماقالىسىدە، پرولېتارىياتنىڭ رەھبەرلىك ھوقۇقىنىڭ مۇھىملىقى ۋە پرولېتارىياتنىڭ مىللىي ئىنقىلابتىكى رولىنى تولۇق مۆلچەرلىدى. ئۇ مۇنداق دەيدۇ: «پرولېتارىيات رەھبەرلىكىدىكى بۇ خىل مىللىي ئىنقىلابىي ھەرىكەت ياپونىيىگىلا ئەمەس، بەلكى ھەرقايسى دۆلەت جاھانگىرلىرىغا نىسبەتەن ناھايىتى قورقۇنچلۇق كۈچ.» گۇاڭدۇڭ، شياڭگاڭ ئىش تاشلاش ھەرىكىتى يۈز بەرگەندىن كېيىن، جۇ ئېنلەي «گۇاڭدۇڭ، شياڭگاڭدا ئىش تاشلىغان ئىشچىلار ۋەكىللىرىنىڭ 6 - قېتىملىق يىغىنىدىكى سىياسىي دوكلات» ىدا ئېنىق قىلىپ: «مىللىي ئىنقىلابنىڭ رەھبىرى بولغان ئىشچىلار دېھقان، ئەسكەرلەرگە رەھبەرلىك قىلىپ، ئىشچى - دېھقان - ئەسكەرلەرنىڭ بۈيۈك ئىتتىپاقلىقىنى ئورنىتىپ، جاھانگىرلىكنى بىرلىكتە ئاغدۇرۇپ تاشلىشى لازىم.»② دەپ كۆرسەتتى. لىۋ شاۋچى: «بىر يىلدىن بۇيانقى ئىشچىلار ھەرىكىتىنىڭ تەرەققىياتى» دېگەن دوكلاتىدا: «ئىشچىلار سىنىپى مىللىي ئىنقىلابىي ھەرىكەتتە بارلىق خەلقنى باشلاپ، جاھانگىرلىككە ۋە مىلىتارىستلارغا ھۇجۇم قىلالايدىغان بولدى ... ئىشچىلار

---

① «جۇڭگو ئىشچىلىرى»، خەنزۇچە نەشرى، 5 - سان، 3 - بەت، 1925 - يىلى 5 - ئاي.

② «ئىشچىلار يولى»، خەنزۇچە نەشرى، 37 - سان، 1925 - يىل 1 - ئاينىڭ 30 - كۈنى.

سىنىپىنىڭ مىللىي ئىنقىلابىي ھەربىكەتتە رەھبەرلىي ئورۇندا تۇرۇشىنىڭ تامامەن ھەقلىق ئىكەنلىكى تۇرلۇك كۆرەش ئەمەلىيىتىدە تولۇق ئىسپاتلاندى.»[1] دەپ كۆرسەتتى.

ئىككىنچى، دېھقانلار ئىتتىپاقداش قوشۇنى مەسلىسى توغرىسىدا، پارتىيىنىڭ 4 - قۇرۇلتىيى يەنە دېھقانلار ئىتتىپاقداش قوشۇنى مەسلىسىنى ئىنىق ئوتتۇرىغا قويدى. 4 - قۇرۇلتايىنىڭ قارارىدا: «مىللىي ئىنقىلابنىڭ ئۇزۇل - كېسىل غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن، پرولېتارىياتنىڭ رەھبەرلىك ئورنىنى ئىگىلىشى زۆرۈر بولۇپلا قالماي، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، پرولېتارىياتنىڭ ھەرقايسى ئىجتىمائىي سىنىپلاردىكى ئىزىلگۈچى كۈچلەرنى قولغا كەلتۈرۈپ، ئورتاق دۈشمەن — جاھانگىرلار ۋە ئۇلارنىڭ قورالى (مەملىكەت ئىچىدىكى مىلىتارىستلار ۋە پومىشچىك دەللالار سىنىپى) غا قارشى جەڭ قىلىشمۇ زۆرۈر، شۇنداق قىلغاندىلا، ئاندىن يېتىم ئورۇنغا چۈشۈپ قېلىشتىن ساقلىنالايدۇ، بۇ بىر مۇھىم مەسىلە» دەپ كۆرسىتىلدى. ئىزىلگۈچى ھەرقايسى ئىجتىمائىي سىنىپلار ئىچىدە پۈتۈن مەملىكەت ئاھالىسىنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمىنى ئىگىلەيدىغان دېھقانلار، دېھقانلار ھەربىكىتىگە قاتنىشىپ، «ئۇلارنىڭ جۈڭگو ئىنقىلابىنىڭ مۇھىم تەركىبى ئىكەنلىكىنى ھەم ئۇلار پايدا - زىيان مۇناسىۋىتى نۇقتىسىدىن ئىشچىلار سىنىپىنىڭ تەبىئىي ئىتتىپاقدىشى ئىكەنلىكىنى ئىپادىلىدى.»[2] ئۇزۇن مەزگىل دېھقانلار ھەربىكىتى بىلەن شۇغۇللانغان پېڭ بەي 1925 - يىل 10 - ئايدا گۇاڭدۇڭ، شياڭگاڭ ئىش تاشلىغان ئىشچىلار ۋەكىللىرى يىغىنىدا مۇنداق دېگەن: «تارىخىي پاكىتلار شۇنى ئىسپاتلايدۇكى، ياۋروپادا

---

① «لېنۇ شاۋچى تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 1 - توم، 1 -، 2 - بەتلەر.

② «جۈڭگو كومۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى ھۆججەتلىرىدىن تاللانما»، خەنزۇچە نەشرى، 1 - قىسىم، 274 -، 278 - بەتلەر.

پرولېتارىيات ئىنقىلابى ئېلىپ بېرىلدى، جۇڭگودا مىللىي ئىنقىلاب ئېلىپ بېرىلدى، ئىشچىلار ئىنقىلابىنى غەلىبىگە ئېرىشتۇرمەكچى بولسا، دېھقانلارغا سەل قارىماسلىق، دېھقانلار ئىنقىلابىنى غەلىبىگە ئېرىشتۇرمەكچى بولسا، ئىشچىلارغا سەل قارىماسلىق — بۇ تۆمۈر قانۇنىيەتكە ئايلاندى. بىز ئىشچىلار ئىنقىلابىنى غەلىبىگە ئېرىشتۇرمىز دەيدىكەنمىز، چوقۇم بۇ مەسىلە — ئىشچى - دېھقانلار ئىتتىپاقى مەسىلىسىنى تەنقىد قىلىشىمىز كېرەك.»① 1926 - يىلى 2 - ئايدا لى داجاۋ «يەر ۋە دېھقانلار» دېگەن ماقالىسىنى ئېلان قىلىپ، جۇڭگونىڭ دېھقانلار مەسىلىسىگە قارىتا سىستېمىلىق تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىپ: «جۇڭگودىكى كەڭ دېھقانلار ئاممىسى تەشكىللىنىپ مىللىي ئىنقىلابقا قاتناشتۇرۇلسا، جۇڭگو مىللىي ئىنقىلابىنىڭ غەلىبىگە ئېرىشىشى يېراق ئەمەس»② دەپ كۆرسەتتى. ماقالىدە يېزىلاردىكى ھەرقايسى سىنىپلارنىڭ ئەھۋالىنى تەھلىل قىلغاندىن كېيىن، يەر تېرىغۇچىلارنىڭ يېرى بولۇش كەڭ نامرات دېھقانلارنىڭ تەخىرسىز تەلىپى، پارتىيىمىز دېھقانلار ھەرىكىتىگە بولغان خىزمەتنى كۈچەيتىشىنى كېرەك، دەپ كۆرسەتتى.

ئۇچىنچى، بۇرژۇئازىيە مەسىلىسى توغرىسىدا. پارتىيىنىڭ 3 - قۇرۇلتىيىدا: «نۆۋەتتە جۇڭگوغا بۇرژۇئازىيە ئەمەس، فېئودال مىلىتارىستلار ھۆكۈمرانلىق قىلىۋاتىدۇ»، «جاھانگىرلار جۇڭگودا پايدىلىنىۋاتقان سىياسىي كۈچلەر جۇڭگونىڭ سانائىتىنىڭ ئەركىن تەرەققىي قىلىشىغا توسقۇنلۇق

---

① «ئىشچىلار يولى»، خەتنۇچە نەشرى، 117 - سان، 1925 - يىل 10 - ئاينىڭ 19 - كۈنى.

② «سىياسىي تۈرمۈش»، خەتنۇچە نەشرى، 1926 - يىل 2 - ئاينىڭ 3 - كۈنى.

قىلىدۇ.»[1] شۇڭلاشقا، جاھانگىرلىك، فېئودالىزم يەنىلا جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ دۈشمىنى، دەپ ئېنىق كۆرسىتىلگەنىدى. پارتىيىمىز بۇرژۇئازىيە بىلەن بىرلىك سەپ ئورنىتىشنى قارار قىلدى. 3 - قۇرۇلتايدىن كېيىن، 1923 - يىلى 9 - ئايدا چۈي چيۇبەي ماقالە يېزىپ، مىللىي ئىنقىلابتا پرولېتارىيات رەھبەرلىك ھوقۇقىنى قولغا كەلتۈرۈپلا قالماستىن، بەلكى «بۇرژۇئازىيىنىڭ تەھدىتىنىڭ ئالدىنى ئېلىش لازىم»[2] دەپ كۆرسىتىپ، بۇرژۇئازىيىنىڭ ئاجىزلىقىنى ئېچىپ بەردى. پارتىيىنىڭ 4 - قۇرۇلتىيى دەللال بۇرژۇئازىيە بىلەن مىللىي بۇرژۇئازىيىنىڭ پەرقىنى دەسلەپكى قەدەمدە تەھلىل قىلىپ، مىللىي بۇرژۇئازىيىنىڭ ئاجىزلىقى ۋە مۇرەسسەچىلىكى تۈپەيلىدىن، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ رەھبىرلىرى سىنىپى بولالمايدىغانلىقىنى كۆرسەتتى.

پارتىيە 4 - قۇرۇلتىيىدىن كېيىن، 1926 - يىلى 5 - ئاي ئارىلىقىدا، لېيۇ شاۋچى «بىر يىلدىن بۇيانقى جۇڭگو ئىشچىلار ھەرىكىتىنىڭ تەرەققىياتى» دېگەن دوكلاتىدا، بۇرژۇئازىيىنىڭ ئىككى ياقىملىقى ۋە ئىنقىلابتا ئۇزۇل - كېسىل ئەمەسلىكىگە قارىتا چوڭقۇر تەھلىل يۈرگۈزدى. دوكلاتتا: «جاھانگىرلىك ۋە مىلىتارىستلارنىڭ زۇلمىغا ئۇچراپ كەلگەن جۇڭگو بۇرژۇئازىيىسىنىڭ مىللىي ئىنقىلابقا قاتنىشىش ئېھتىمالى بار، لېكىن تېگىنى ئالغاندا ئۇ مىللىي ئىنقىلابقا مۇرەسسەچىلىك ۋە قەتئىيەتسىزلىك بىلەن قاتنىشىدۇ.»[3] لېيۇ شاۋچى بۇ يەردە دېگەن «جۇڭگو مىللىي بۇرژۇئازىيىسى» ئەمەلىيەتتە مىللىي

---

① «جۇڭگو كومۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى ھۆججەتلىرىدىن تاللانما»، خەنزۇچە نەشرى، 1 - قىسىم، 115 - بەت.

② چۈي چيۇبەي: «دېموكراتىزمدىن سوتسىيالىزمغىچە»، خەنزۇچە نەشرى، 1923 - يىلى 9 - ئاي.

③ «لېيۇ شاۋچى تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 1 - توم، 2 - بەت.

بۇرژۇئازىيىنى كۆرسىتمدۇ. ئۇ دوكلاتىدا يەنە بۇرژۇئازىيىگە قارىتا ھەم «بىرلىشىش» ھەم «كۈرەش قىلىش» ئىستراتېگىيىسىنى، ئۇششاق بۇرژۇئازىيىگە قارىتا «بىرلىشىش» ۋە «ئىلگىرى سۈرۈش» فاكتىجىنىنى قوللىنىش كېرەك دەپ كۆرسەتتى.

يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ ئاساسىي مەسىلىسى ھەققىدىكى ئىزدىنىشكە تۆھپە قوشقان پارتىيە رەھبەرلىرىدىن يەنە سەي خېسىن، يۈن دەييىڭ، شاۋ چۈنۇ قاتارلىقلار بار. ئۇلار ناھايىتى كۆپ ماقالىلەرنى يېزىپ، ماركسىزم - لېنىنىزمنى يېتەكچى قىلىپ، جۇڭگو جەمئىيىتىدىكى ھەرقايسى سىنىپلارنىڭ ئىقتىسادىي ئورنى ۋە سىياسىي پوزىتسىيىسىنى تەھلىل قىلىپ، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئالاھىدىلىكى ۋە ئەمەلىيىتىنى تەتقىق قىلىپ، ئوخشىمىغان نۇقتىدىن جۇڭگو دېموكراتىك ئىنقىلابىنىڭ ئاساسىي مەسىلىلىرىنى بايان قىلدى.

بۇ بىر مەزگىلدە، ماۋ زېدۇڭ يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ ئاساسىي مەسىلىسى ھەققىدىكى ئىزدىنىشىگە ۋە تەتقىقاتىغا گەۋدىلىك تۆھپە قوشتى. 1925 - يىلىنىڭ ئاخىرى، 1926 - يىلىنىڭ باشلىرىدا، ماۋ زېدۇڭ ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ «گومىنداڭ ئوچىلىرىنىڭ بۆلگۈنچىلىك سەۋەبلىرى ھەم ئۇنىڭ ئىنقىلابنىڭ ئىستىقبالىغا بولغان تەسىرى»، «جۇڭگو جەمئىيىتىدىكى سىنىپلار توغرىسىدا تەھلىل» قاتارلىق مۇھىم ماقالىلەرنى ئېلان قىلىپ، پارتىيە ئىچىدىكى توغرا قاراشلارنى مەركەزلەشتۈرۈپ، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئاساسلىق مەسىلىلىرىگە قارىتا چوڭقۇر ئۆزگىچە قاراشلارنى ئوتتۇرىغا قويدى. ماۋ زېدۇڭ جۇڭگو جەمئىيىتىدىكى ھەرقايسى سىنىپلارنىڭ ئىقتىسادىي ئورنى، سىياسىي پوزىتسىيىسى ئۇستىدە تەھلىل يۈرگۈزۈپ، پرولېتارىيات يېڭى ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنىڭ ۋەكىلى، يېقىنقى زامانىدىكى ئەڭ ئىلغار سىنىپ، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ

رەھبىرى. دېھقانلار، بولۇپمۇ نامرات دېھقانلاردا غايەت زور ئىنقىلابىي ئاكتىپلىق يوشۇرۇنغان بولۇپ، ئۇلار پرولېتارىياتنىڭ يېقىن دوستى ۋە ئىشەنچلىك ئىتتىپاقداش قوشۇنى، باشقا ئۇششاق بۇرژۇئازىيىمۇ ئىنقىلابنىڭ ئىتتىپاقداش قوشۇنىغا ئايلىنالايدۇ، دەپ كۆرسەتتى. ماۋ زېدۇڭ جۇڭگونىڭ بۇرژۇئازىيىسىنى دەللال بۇرژۇئازىيە ۋە مىللىي بۇرژۇئازىيە دەپ ئىككى قىسىمغا ئايرىپ، ئالدىنقىسى ئىنقىلابنىڭ ئوبيېكتى، كېيىنكىسى ئىنقىلابنىڭ ئىتتىپاقداش قوشۇنى دەپ كۆرسەتتى. جۇڭگو مىللىي بۇرژۇئازىيىسىنىڭ جۇڭگو ئىنقىلابىغا زىددىيەتلىك پوزىتسىيە تۇتۇشىدەك بۇ خىل ئالاھىدىلىكى ئۇلارنىڭ جۇڭگو ئىنقىلابىغا رەھبەرلىك قىلىپ، غەلىبىگە باشلىيالمايدىغانلىقىنى بەلگىلىگەن.

جۇڭگو كوممۇنىستلىرىنىڭ جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئاساسىي مەسىلىلىرى توغرىسىدىكى ئىزدىنىشلىرى ئارقىلىق قولغا كەلتۈرگەن مول مۇۋەپپەقىيەتلىرى، ماۋ زېدۇڭنىڭ جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ رەھبىرى، ھەربىكەتلەندۈرگۈچ كۈچى، ئوبيېكتى ۋە ئىستىقبالى قاتارلىق زور مەسىلىلەر توغرىسىدىكى بايانلىرى يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلاب ئىدىيىسىنى دەسلەپكى قەدەمدە شەكىللەندۈرۈپ، كېيىنكى يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ نەزەرىيىۋى سىستېمىسىنىڭ شەكىللىنىشى ۋە يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ ئاساسىي پروگراممىسىنىڭ ئوتتۇرىغا قويۇلۇشىغا ئاساس سالدى.

بۇيۇك ئىنقىلاب مەغلۇپ بولغاندىن كېيىن، گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرى چوڭ پومىشچىك، چوڭ بۇرژۇئازىيىنىڭ ھاكىمىيىتىنى قۇردى. مىللىي بۇرژۇئازىيىنىڭ زور بىر قىسمى گومىنداڭغا ئېغىپ كەتتى. جۇڭگو كوممۇنىستلىرى قوراللىق ئىنقىلاب ئارقىلىق قوراللىق ئەكسىلئىنقىلابقا قارشى تۇردى. شۇنىڭدىن باشلاپ، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى قوراللىق

ئۇرۇشقا مۇستەقىل رەھبەرلىك قىلىشقا باشلاپ، خەلق ئارمىيىسىنى بەرپا قىلىپ، يېزا ئىنقىلابىي تايانچ بازىلىرىنى قۇرۇپ، يەر ئىنقىلابىنى ئېلىپ بارىدىغان يېڭى دەۋرگە قەدەم قويدى. بۇنداق يېڭى ۋەزىيەت ئاستىدا، پارتىيە ئىچىدىكى بىر قىسىم رەھبەرلەر كوممۇنىستىك ئىنتېرناتسىئونال ۋەكىللىرىنىڭ پىكرىنى قوبۇل قىلىپ، جاھانگىرلىك، فېئودالىزمغا قارشى كۈرەش قىلىش بىلەن بىر ۋاقىتتا، يەنە بۇرژۇئازىيىگە قارشى كۈرەشنىمۇ قانات يايدۇرۇش كېرەك، دەپ قارىدى. بۇ خىل «سول» چىل كۆزقاراش دېموكراتىك ئىنقىلاب بىلەن سوتسىيالىستىك ئىنقىلابنىڭ چەك - چېگرالىرىنى ئارىلاشتۇرۇۋەتتى. 1928 - يىلى چاقىرىلغان پارتىيىنىڭ 6 - قۇرۇلتىيى بۈيۈك ئىنقىلاب مەغلۇپ بولغاندىن كېيىنكى جۇڭگو جەمئىيىتى يەنىلا يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالىلىق جەمئىيەت، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ھازىرقى باسقۇچتىكى خاراكتېرى يەنىلا بۇرژۇئا دېموكراتىك ئىنقىلابى دەپ توغرا كۆرسەتتى. لېكىن قۇرۇلتاي يەنە «مىللىي بۇرژۇئازىيە ئىنقىلابىنىڭ غەلىبىسىگە توسقۇنلۇق قىلىدىغان ئەك خەتەرلىك دۈشمەنىنىڭ بىرى.»[1] دەپ بېكىتتى.

ماۋ زېدۇڭ قاتارلىق ئىنقىلابىي كۈرەشنىڭ بىرىنچى سېپىدە كۈرەش قىلىۋاتقان كوممۇنىستلار ئەمەلىيەتنى چىقىش قىلىپ، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ قانۇنىيىتىنى داۋاملىق مۇھاكىمە ۋە تەتقىق قىلدى. ماۋ زېدۇڭ 1928 - يىلى 10 - ئايدا ئېلان قىلغان «جۇڭگودا قىزىل ھاكىمىيەت نېمە ئۈچۈن مەۋجۇت بولۇپ تۇرالايدۇ؟» دېگەن ئەسىرىدە: «گۇئاڭدۇڭدىن باشلانغان بۇرژۇئا دېموكراتىك ئىنقىلابىي يېرىم يولغا كەلگەندە رەھبەرلىك ھوقۇقىنى دەللاللار سىنىپى ۋە مۇشتۇمزورلار سىنىپىغا

---

① «جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى مۇجەللىرىدىن تاللانما»، خەنزۇچە نەشرى، 4 - قىسىم، 170 - بەت.

تارتقۇزۇپ قويغانلىقتىن، دەرھال ئەكسىلئىنقىلابىي يولغا بۇرۇلۇپ كەتتى، پۈتۈن مەملىكەتتىكى ئىشچىلار، دېھقانلار ۋە ئاددىي خەلق، ھەتتا بۇرژۇئازىيىمۇ يەنىلا ئەكسىلئىنقىلابىي ھۆكۈمرانلىق ئاستىدا قېلىپ، سىياسىي ۋە ئىقتىسادىي جەھەتلەردە قىلچە ئازادلىققا ئېرىشەلمىدى»، «جۇڭگو پرولېتارىياتى ۋە دېھقانلىرى بۇ قېتىمقى مەغلۇبىيەتتە ناھايىتى چوڭ زەربىگە ئۇچرىدى»① دەپ ئېنىق كۆرسەتتى. ماۋ زېدۇڭ ئادەتتىكى بۇرژۇئازىيە ۋە مىللىي بۇرژۇئازىيە بىلەن چوڭ بۇرژۇئازىيە ۋە دەللال بۇرژۇئازىيىنى پەرقلەندۈردى. ماۋ زېدۇڭنىڭ يەكۈنى بولسا: «جۇڭگو بۇرژۇئا دېموكراتىك ئىنقىلابىغا تولىمۇ موھتاج، بۇ ئىنقىلابنى پەقەت پرولېتارىياتنىڭ رەھبەرلىكىدىلا ئورۇندىغىلى بولىدۇ.»② بۇ دېگەنلىك، ھازىرقى باسقۇچتىكى جۇڭگو ئىنقىلابىي يەنىلا بۇرژۇئا دېموكراتىك ئىنقىلابى خاراكتېرىگە ئىگە، ئىنقىلابنىڭ رەھبىرلىرى سىنىپى پرولېتارىيات، ئىنقىلابنىڭ ئوبيېكتى بولسا دەللاللار، مۇشتۇمزورلار سىنىپى، ئادەتتىكى بۇرژۇئازىيە ۋە مىللىي بۇرژۇئازىيە بىلەن چوڭ بۇرژۇئازىيە ۋە دەللال بۇرژۇئازىيىنىڭ پەرقى بار، مىللىي بۇرژۇئازىيە ئىنقىلابنىڭ دۈشمىنى ئەمەس.

«18 ـ سېنتەبىر» ۋەقەسىدىن كېيىن، مىللىي زىددىيەت كۈنسېرى چوڭقۇرلاشتى. خۇددى ماۋ زېدۇڭ قىياس قىلغاندەك، مىللىي بۇرژۇئازىيىنىڭ سىياسىي پوزىتسىيىسىدە ئۆزگىرىش بولۇشقا باشلىدى. ئۇلار گومىنداڭ ھۆكۈمىتىنىڭ «تۈنجان يولىنى ئۆزگەرتىپ»، ئىچكى ئۇرۇش ۋەتەن ساتقۇچلۇق سىياسىتىنى ئۆزگەرتىشنى تەلەپ قىلدى. 1935 ـ يىلى 12 ـ ئايدا، ۋاياۋپۇدا چاقىرىلغان مەركىزىي كومىتېت سىياسىي

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 1 ـ توم، 95 ـ، 96 ـ، 97 ـ بەتلەر.

② «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 1 ـ توم، 96 ـ بەت.

بىيۇروسىنىڭ يىغىندا، ماۋزېدۇڭ ۋەزىيەت ۋە سىنىپلار مۇناسىۋىتىدىكى ئۆزگىرىشنى تەھلىل قىلىپ، مىللىي بۇرژۇئازىيىنىڭ ئىككى يۈزلىمىلىكى ۋە پرولېتارىيات بىلەن مىللىي بۇرژۇئازىيىنىڭ ياپونغا قارشى مىللىي بىرلىك سەپ ئورنىتىشنىڭ مۇمكىنچىلىكىنى بايان قىلىپ، چوڭ پومىشىك، چوڭ بۇرژۇئازىيە مىللىي زىددىيەت كەسكىنلىشىۋاتقان ئەھۋال ئاستىدا ئۆزگىرىش يۈز بېرىپ، بۇنىڭ ئىچىدىكى بىر قىسمى (ئەنگلىيە، ئامېرىكاپەرەسلەر) بىرلىك سەپكە قاتنىشىشى مۇمكىن، دەپ كۆرسەتتى.

ياپون جاھانگىرلىكىنىڭ جۇڭگوغا قارىتان تاجاۋۇزچىلىقىنىڭ كېڭىيىشىگە ئەگىشىپ، جۇڭگو - ياپونىيە ئوتتۇرىسىدىكى مىللىي زىددىيەت تېزلا ئاساسىي زىددىيەتكە ئايلاندى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مىللىي كۆرەش بىلەن سىنىپىي كۆرەشنىڭ مۇناسىۋىتىنى توغرا ھەل قىلىپ، ياپونغا قارشى مىللىي بىرلىك سەپنىڭ شەكىللىنىشى ۋە تەرەققىي قىلىشىنى ئىلگىرى سۈردى.

پۈتۈن مىللەتنىڭ ياپونغا قارشى ئۇرۇشىدا جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى دۇچ كەلگەن مۇھىتنىڭ مۇرەككەپلىكى، زىددىيەتنىڭ كۆپ خىللىقى، كۆرەشنىڭ قىيىنلىقى مىسلى كۆرۈلمىگەن. ماۋ زېدۇڭنى يادرو قىلغان مەركىزىي كومىتېت رەھبەرلىك كوللېكتىپى، ئۇلۇغ كۆرەش ئەمەلىيىتىدىكى ھەر خىل زىددىيەتلەرنى ھەل قىلىش جەريانىدا مول تەجرىبىلەرنى توپلىدى. ماۋ زېدۇڭ پارتىيىمىز قۇرۇلغاندىن بۇيان ئېلىپ بارغان ئىنقىلابنىڭ ئىككى قېتىم غەلبە قىلىشى، ئىككى قېتىم مەغلۇپ بولۇشنىڭ تارىخىي تەجرىبىلىرىنى، بولۇپمۇ ياپونغا قارشى ئۇرۇشنىڭ تەجرىبىلىرىنى ئىلمىي ھالدا يەكۈنلەپ، 1939 - يىلى 12 - ئايدىن 1940 - يىلى 1 - ئايغىچە «‹كوممۇنىست› ژۇرنىلىنىڭ نەشر قىلىنىشىغا بېغىشلىما»،

«جۇڭگو ئىنقىلابى ۋە جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى» ۋە «يېڭى دېموكراتىزم ھەققىدە» قاتارلىق نەزەرىيىۋى ئەسەرلىرىنى يېزىپ، يېڭى دېموكراتىزملىق ئىنقىلابنىڭ ئاساسىي نەزەرىيىسى، ئاساسىي لۇشيەنى ۋە ئاساسىي پروگراممىسىنى سىستېمىلىق بايان قىلدى. ماۋ زېدۇڭ جۇڭگو يېقىنقى زامان جەمئىيىتىنىڭ خاراكتېرى، يېقىنقى زامان جۇڭگو ئىنقىلابى تۇرۇۋاتقان دەۋر، ئىنقىلابنىڭ ئوبيېكتى، ئىنقىلابنىڭ ھەرىكەتلەندۈرگۈچ كۈچى ۋە رەھبىرىي كۈچى قاتارلىق مەسىلىلەرنى تەھلىل قىلىش ئاساسىدا، يېڭى دېموكراتىزملىق ئىنقىلابنىڭ باش لۇشيەنى: «يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلاب دېگىنىمىز، پرولېتارىيات رەھبەرلىكىدە بولغان، خەلق ئاممىسى قاتناشقان جاھانگىرلىككە، فېئودالىزمغا قارشى ئىنقىلاب»[1] دەپ ئىلمىي ھالدا يەكۈنلىدى. مۇشۇ ئاساستا ئۇ يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ سىياسىي، ئىقتىساد، مەدەنىيەت پروگراممىسىنى ئېنىق ئوتتۇرىغا قويدى.

ئازادلىق ئۇرۇشى مەزگىلىدە جياڭ جېيشى، سۇڭ زېۋەن، كۇڭ شياڭشى، چېن لىفۇ ۋەكىللىكىدىكى بيۈروكرات كاپىتالىزم تەرەققىي قىلىپ يۇقىرى پەللىگە يەتتى. 1948 - يىل 4 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ماۋ زېدۇڭ سەنشى - سۇيۈەن كادىرلار يىغىنىدا سۆزلىگەن سۆزىدە يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ باش لۇشيەننى مۇكەممەل يەكۈنلەپ: «پرولېتارىيات رەھبەرلىك قىلىدىغان، خەلق ئاممىسىغا مەنسۇپ بولغان، جاھانگىرلىككە، فېئودالىزمغا ۋە بيۈروكرات كاپىتالىزمغا قارشى تۇرىدىغان ئىنقىلاب — جۇڭگونىڭ يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابى، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ ھازىرقى باسقۇچتىكى باش لۇشيەنى ۋە باش سىياسىتى»[2] دەپ ئوتتۇرىغا قويدى.

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 1277 - بەت.
② «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 4 - توم، 2541 - بەت.

2. يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ ئوبيېكتىي ۋە ھەرىكەتلەندۈرگۈچ كۈچى

ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ كۆرسەتكەن: «كىملەر بىزنىڭ دۈشمىنىمىز؟ كىملەر بىزنىڭ دوستىمىز؟ بۇ مەسىلە — ئىنقىلابتا ئەڭ مۇھىم مەسىلە. جۇڭگودا ئۆتمۈشتىكى بارلىق ئىنقىلابىي كۈرەشلەر ناھايىتى ئاز ئۈنۈم بەردى. ئۇنىڭ ئاساسىي سەۋەبى ھەقىقىي دۈشمەنلەرگە زەربە بېرىش يولىدا ھەقىقىي دوستلار بىلەن ئىتتىپاقلىشالمىغانلىق، ئىنقىلابىي پارتىيە ئاممىنىڭ يولباشلامچىسى، ئىنقىلابتا ئىنقىلابىي پارتىيە خاتا يولغا باشلىسا ئىنقىلاب مەغلۇپ بولماي قالمايدۇ. ئىنقىلابىمىزنى خاتا يولغا باشلاپ قويماسلىق ۋە چوقۇم ۋۇجۇدقا چىقىرىش ئىشەنچىسىگە ئىگە بولۇش ئۈچۈن، ھەقىقىي دۈشمەنلىرىمىزگە زەربە بېرىش يولىدا ھەقىقىي دوستلىرىمىز بىلەن ئىتتىپاقلىشىشقا ئەھمىيەت بەرمەي بولمايدۇ.»[1]

يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالىق جۇڭگودا، جاھانگىرلىك بىلەن جۇڭخۇا مىللەتلىرى ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت، فېئودالىزم بىلەن كەڭ خەلق ئاممىسى ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت يېقىنقى زامان جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ ئاساسلىق زىددىيىتى. جاھانگىرلىك بىلەن فېئودالىزم يېقىنقى زامان جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ تەرەققىياتىدىكى مۇھىم توسالغۇ بولغاچقا، ئۇلار يېقىنقى زامان جۇڭگو مىللىي دېموكراتىك ئىنقىلابىنىڭ ئاساسىي ئوبيېكتى بولۇپ قالدى. جاھانگىرلىك بىلەن فېئودالىزم ئۆزئارا تىل بىرىكتۈرۈپ، جۇڭگو خەلقىگە زۇلۇم سالدى. جاھانگىرلىكنىڭ مىللىي زۇلمى ئەڭ چوڭ زۇلۇم بولدى. جاھانگىرلىك جۇڭگو خەلقىنىڭ ئەڭ ئەشەددىي

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 1 - توم، 3 - ، 4 - بەتلەر.

دۇشمنى، فېئودال پومېشچىكلار ھۆكۈمرانلىقىنىڭ مۇھىم قوللىغۇچىسى. فېئودال پومېشچىكلار سىنىپى بولسا جاھانگىرلىكنىڭ جۇڭگوغا تاجاۋۇز قىلىشى ۋە كونترول قىلىشىدىكى مۇھىم ئىجتىمائىي ئاساسى.

دەللاللىق خاراكتېرىدىكى چوڭ بۇرژۇئازىيە بىلەن بىۋاسىتە بۇرژۇئازىيە جاھانگىرلىك تەرىپىدىن سېتىۋېلىنغان ھەم فېئودال ھۆكۈمرانلار سىنىپى بىلەن تىل بىرىكتۇرگەن. بولۇپمۇ گومىنداڭ ھۆكۈمرانلىقى دەۋرىدە پەيدىنپەي شەكىللەنگەن بىۋروكرات كاپىتال دۆلەت ھاكىمىيىتى بىلەن بىرلىشىپ، پۈتۈن مەملىكەتنىڭ ئىقتىسادىي جان تومۇرىنى ئىگىلەپ، دەللال مونوپول كاپىتالىزمغا ئايلانغان. بىۋروكرات بۇرژۇئازىيە جۇڭگو دېموكراتىك ئىنقىلابىنىڭ ئوبېيېكتىلىرىدىن بىرى. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ كۆرسەتكەن: «بۇ بۇرژۇئازىيە بىۋروكرات بۇرژۇئازىيە دەپ ئاتىلىدۇ. بۇ جۇڭگونىڭ چوڭ بۇرژۇئازىيىسى، يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ ۋەزىپىسى جاھانگىرلىكنىڭ جۇڭگودىكى ئىمتىيازلىرىنى بىكار قىلىشتىن تاشقىرى، مەملىكەت ئىچىدە پومېشچىكلار سىنىپى ۋە بىۋروكرات بۇرژۇئازىيە (چوڭ بۇرژۇئازىيە) نىڭ ئېكسپىلاتاتسىيىسى ۋە زۇلمىنى يوقىتىش، دەللاللىق ۋە فېئوداللىق ئىشلەپچىقىرىش مۇناسىۋەتلىرىنى ئۆزگەرتىش، بوغۇلۇپ قالغان ئىشلەپچىقىرىش مۇناسىۋەتلىرىنى ئازاد قىلىشتىن ئىبارەت.»[1]

جۇڭگو يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابىنىڭ ئاساسىي دۇشمنى يەنىلا جاھانگىرلىك، فېئودالىزم ۋە بىۋروكرات كاپىتالىزم. ئۇنداقتا جۇڭگو يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابىنىڭ مۇھىم ۋەزىپىسى دەل سىرتقا قارىتا جاھانگىرلىكنىڭ زۇلمىنى ئاغدۇرۇپ تاشلايدىغان مىللىي ئىنقىلاب ئېلىپ بېرىپ مىللىي

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 4 - توم، 2425 - بەت.

مۇستەقىللىقنى قولغا كەلتۈرۈش، دۆلەت ئىچىگە قارىتا فېئودال پومېشچىكلار سىنىپى ۋە بېيۇروكرات بۇرژۇئازىيىنىڭ زۇلمىنى ئاغدۇرۇپ تاشلايدىغان دېموكراتىك ئىنقىلاب ئېلىپ بېرىپ خەلقنىڭ ئازادلىقىنى قولغا كەلتۈرۈش؛ جۇڭگو خەلقىنىڭ جاھانگىرلىككە، فېئودالىزمغا ۋە بېيۇروكرات كاپىتالىزمغا قارشى ئىنقىلابىنىڭ ۋەزىپىسى بىرەكىلىككە ئىگە. مىللىي ئىنقىلاب بىلەن دېموكراتىك ئىنقىلاب بىرەكىلىككە ئىگە، مىللەتنىڭ مۇستەقىللىق ئىشلىرى بىلەن خەلقنىڭ ئازادلىق ئىشلىرى بىرەكىلىككە ئىگە، پەقەت جاھانگىرلىك، فېئودالىزم ۋە بېيۇروكرات كاپىتالىزمغا قارشى ئىنقىلابنى ئۈزۈل - كېسىل غەلىبىلىك تاماملىغاندىلا، ئاندىن جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ تەرەققىياتىدىكى توسالغۇنى سۈپۈرۈپ تاشلاپ، ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنى ئازاد قىلىپ، خەلق دېموكراتىيە دۆلىتىنى قۇرۇش ھەم كەلگۈسىدە سوتسىيالىزم تۈزۈمىنى ئورنىتىش ئۈچۈن ۋە دۆلەتنىڭ قۇدرەت تېپىشى ئۈچۈن زۆرۈر ئالدىنقى شەرت يارىتىلىدۇ.

جاھانگىرلىك، فېئودالىزم ۋە بېيۇروكرات كاپىتالىزمغا قارشى ئىنقىلاب ۋەزىپىسىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشتا تايىنىدىغان ئىنقىلابىي كۈچ، يەنى مىللىي دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ ھەربىكەتلەندۈرگۈچ كۈچى بولسا «كەڭ خەلق ئاممىسى»، ئۇ ئىشچىلار سىنىپى، دېھقانلار سىنىپى، شەھەر ئۇششاق بۇرژۇئازىيە سىنىپى، مىللىي بۇرژۇئازىيە سىنىپى ۋە باشقا ۋەتەنپەرۋەر دېموكراتىك كۈچلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

جۇڭگو ئىشچىلار سىنىپى جۇڭگو دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ ئەڭ ئاساسلىق ھەربىكەتلەندۈرگۈچ كۈچى بولۇپلا قالماستىن، بەلكى جۇڭگو ئىنقىلابنىڭ رەھبىرىي كۈچى. ئىنقىلابنىڭ رەھبەرلىك ھوقۇقى مەسلىسى كونا - يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنى ئايرىشنىڭ مۇھىم بەلگىسى. تارىخ جۇڭگو ئىشچىلار

سىنىپىغا جۈڭگو ئىنقىلابىغا رەھبەرلىك قىلىش بۇرچىنى ئۈستىگە ئېلىشنى يۈكلىدى.

جۈڭگو ئىشچىلار سىنىپىنىڭ جۈڭگو دېموكراتىك ئىنقىلابىنىڭ رەھبىرلىرى سىنىپى بولالىشى بۇ سىنىپنىڭ نۇرغۇن ئارتۇقچىلىققا ئىگە بولغانلىقىدا.

ئىشچىلار سىنىپى ھازىرقى زامان سانائىتىنىڭ مەھسۇلى. ئىشچىلار سىنىپى ئەڭ ئىلغار ئىقتىسادىي شەكىل — ئىجتىمائىيلاشقان يىرىك ئىشلەپچىقىرىش بىلەن باغلانغان بولۇپ، يېڭى ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنىڭ ۋەكىلى. ئۇ يىرىك ئىشلەپچىقىرىشنىڭ تەلىپىگە ۋەكىللىك قىلىدۇ. تارىخىي تەرەققىياتنىڭ يۆنىلىشىگە ۋەكىللىك قىلىدۇ، شۇڭا ئەڭ ئىلغار، ئەڭ ئىستىقباللىققا ئىگە سىنىپ. ماركس، ئېنگېلس «كومپارتىيە خىتابنامىسى» دا مۇنداق دەپ كۆرسەتكەن: «نۆۋەتتە بۇرژۇئازىيە بىلەن قارىمۇ قارشى بارلىق سىنىپلار ئىچىدە پەقەت پرولېتارىياتلا ھەقىقىي ئىنقىلابىي سىنىپ. باشقا سىنىپلارنىڭ ھەممىسى يىرىك سانائەتنىڭ راۋاجلىنىشى ئارقىسىدا زاۋالغا ۋە ھالاكەتكە يۈز تۇتۇپ بارىدۇ. پرولېتارىيات بولسا يىرىك سانائەتنىڭ ئۆزىنىڭ مەھسۇلاتى.»[1] ئىشچىلار سىنىپى ھېچقانداق ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىگە ئىگە ئەمەس، جەمئىيەتنىڭ ئەڭ تۆۋەن قاتلىمىدا تۇرىدۇ. ئەڭ ئېغىر ئېكسپلاتاتسىيەگە، ئەڭ چوڭ زۇلۇمغا ئۇچرىغان. شۇڭلاشقا ئەڭ قەتئىي، ئەڭ ئۈزۈل - كېسىل ئىنقىلابىيلىققا ئىگە سىنىپ. «پرولېتارلار بۇ ئىنقىلابتا پەقەت كىشەندىنلا ئايرىلىدۇ. ئۇلار پۈتكۈل دۇنياغا ئىگە بولىدۇ.»[2] بەلكى ئىشچىلار سىنىپىنىڭ يىرىك ماشىنا ئىشلەپچىقىرىش ئەمگىكى شارائىتىدا تۇرۇشى

---

① «ماركس- ئېنگېلس تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 1 - توم، 307 - بەت.

② «ماركس - ئېنگېلس تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 1 - توم، 490 - بەت.

ئۇنىڭ باشقا ھەرقانداق سىنىپقا قارىغاندا تەشكىلاتچانلىقى، ئىنتىزامچانلىقى، ئىتتىپاقلىشىش روھى كۈچلۈك بولۇشى بەلگىلىگەن. جۇڭگو ئىشچىلار سىنىپىنىڭ ئادەم سانى ئاز بولسىمۇ، لېكىن ئۇ خەلقئارا ئىشچىلار سىنىپىدا بولۇشقا تېگىشلىك ئەڭ ئىلغار ئىقتىسادىي شەكىل بىلەن باغلانغانلىق، تەشكىلاتچانلىقى ھەم ئىنتىزامچانلىقى كۈچلۈك بولۇش، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىگە ئىگە بولماسلىقتەك ئادەتتىكى ئالاھىدىلىكلەرگە ئىگە بولۇشتىن باشقا، يەنە ئۆزىگە خاس ئالاھىدىلىكلەرگىمۇ ئىگە. بىرىنچىدىن، جۇڭگو ئىشچىلار سىنىپى جاھانگىرلىك، فېئودالىزم ۋە بيۇروكرات كاپىتالىزمىنىڭ قاتمۇقات زۇلمى ۋە ئېكسپىلاتاتسىيىسىگە ئۇچرىغان، ئېكسپىلاتاتسىيىنىڭ قەبىھلىكى، زۇلۇمنىڭ چوڭقۇرلۇقى دۇنيادا ئاز ئۇچرايدۇ. شۇڭلاشقا، جۇڭگو ئىشچىلار سىنىپى ئىنقىلابتا ئەڭ كۈچلۈك قەتئىيلىك ۋە ئۇزۇل - كېسىللىككە ئىگە، ئاز ساندىكى ئىشچىلار ئاسىيلىرىدىن باشقا پۈتكۈل سىنىپىنىڭ ھەممىسى ئىنقىلابىيلىققا ئىگە. ئىككىنچىدىن، جۇڭگو ئىشچىلار سىنىپى ئاساسلىقى دېگۈدەك بويىدىكى مەركىزىي شەھەرلەرگە جايلاشقان ھەمدە چەت ئەل كاپىتالى ۋە بيۇروكرات دەللال كاپىتال قۇرغان چوڭ كارخانىلارغا نىسبەتەن مەركەزلەشكەن. يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالىق جەمئىيەتتە پەيدا بولغان ۋە راۋاجلانغان يېقىنقى زامان سانائىتىنىڭ جايلىشىشى ۋە قۇرۇلمىسىنىڭ غەيرىي نورماللىقى، مەركەزلىشىپ جايلىشىشى بىر چوڭ تارىخىي ئالاھىدىلىك. بۇ خىل نامۇۋاپىق ھادىسە جۇڭگو ئىشچىلار سىنىپىنىڭ ئىتتىپاقلىشىپ بىرلىككە كېلىشى ۋە كۈچىنى زورايتىشىغا پايدىلىق شەرت - شارائىت ھازىرلاپ، پۈتۈن مەملىكەت نوپۇسىنىڭ 1% نىمۇ ئىگىلىمەيدىغان ئىشچىلار سىنىپىنى باشقا ھەرقانداق بىر سىنىپ بىلەن سېلىشتۇرغىلى بولمايدىغان

سياسي تەسىرگە ئىگە قىلدى. ئۇچىنچىدىن، جۇڭگو ئىشچىلار سىنىپىنىڭ مۇتلەق كۆپچىلىكى ۋەيران بولغان دېھقانلاردىن كېلىپ چىققان، دېھقانلار بىلەن تەبىي باغلىنىشلىقى بار بولۇپ، دېھقانلار بىلەن زىچ ئىتتىپاق ئورنىتىشقا پايدىلىق. جۇڭگو ئىشچىلار سىنىپى پۈتۈن مەملىكەت ئاھالىسىنىڭ 80% نى ئىگىلەيدىغان دېھقانلارنىڭ قوللىشىغا ئېرىشكەندىلا، ئاندىن قۇدرەتلىك كۈچكە ئايلىنىدۇ. تۆتىنچىدىن، جۇڭگو ئىشچىلار سىنىپى ئىنقىلاب سەھنىسىگە چىققاندىن باشلاپ، ئۆزىنىڭ سىياسي پارتىيىسى — جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىكىدە جۇڭگو جەمئىيىتىدىكى ئەڭ ئاڭلىق سىنىپقا ئايلاندى. ئومۇمەن، جۇڭگو جەمئىيىتىدىكى ھەرقايسى سىنىپلار ئىچىدە، پەقەت ئىشچىلار سىنىپىلا ئەڭ ئاڭلىقلىققا، ئەڭ يىراقنى كۆرەرلىككە، ئەڭ ئىنقىلابىيلىققا ئىگە سىنىپ. يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابتا «باشقا ھېچقانداق سىنىپ ۋە باشقا ھېچقانداق پارتىيە رەھبەر بولالمايدۇ، پەقەت پرولېتارىيات ۋە جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىلا رەھبەر بولالايدۇ.»①

دېھقانلار سىنىپى جۇڭگو دېموكراتىك ئىنقىلابىنىڭ ئاساسي كۈچى، ئىشچىلار سىنىپىنىڭ تەبىئي ئەڭ ئىشەنچلىك ئىتتىپاقدىشى. جۇڭگو يېزا ئىگىلىكىنى ئاساسي ئىگىلىك تەركىبى قىلغان دۆلەت. دېھقانلار پۈتۈن مەملىكەت ئاھالىسىنىڭ 80% نى ئىگىلىگەن بولۇپ، «ئومۇمي خەلقنىڭ» ئاساسي گەۋدىسى. جۇڭگونىڭ كەمبەغەل دېھقانلىرى يالالانما دېھقانلار بىلەن قوشۇلۇپ، پۈتكۈل يېزا نوپۇسىنىڭ تەخمىنەن 70% نى ئىگىلەيدۇ. ئۇلارنىڭ يېرى يوق ياكى يېرى ئاز بولۇپ، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئەڭ زور ھەرىكەتلەندۈرگۈچ كۈچى. ئوتتۇرا دېھقانلار جۇڭگو يېزا ئاھالىسىنىڭ تەخمىنەن 20% نى

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 4 - توم، 2534 - بەت.

ئىگىلەيدۇ، ئۇلار ئىقتىسادىي جەھەتتە ئۆز - ئۆزىنى قامدىيالايدۇ، ئومۇمەن، باشقىلارنى ئېكسپىلاتاتسىيە قىلمايدۇ، بەلكى جاھانگىرلىك، پومېشچىكلار ۋە بۇرژۇئازىيىنىڭ ئېكسپىلاتاتسىيىسىگە ئۇچرايدۇ. شۇڭلاشقا، پۈتكۈل ئوتتۇرا دېھقانلار ئىشچىلار سىنىپىنىڭ ئىشەنچلىك ئىتتىپاقدىشى بولالايدۇ، ئۇلار ئىنقىلابنىڭ ھەربىكەتلەندۇرگۈچ كۈچىنىڭ بىر قىسمى. كەمبەغەل دېھقانلار پۈتكۈل يېزا ئاھالىسىنىڭ 90% نى ئىگىلىگەنلىكى ئۈچۈن، بىز دەۋاتقان دېھقانلار ئاساسلىقى شۇلارنى كۆرسىتىدۇ. «كەمبەغەل دېھقانلار بىلەن ئوتتۇرا دېھقانلار پەقەت پرولېتارىيات رەھبەرلىكىدىلا ئازادلىققا ئېرىشەلەيدۇ، شۇنىڭدەك پرولېتارىياتمۇ پەقەت كەمبەغەل دېھقانلار ۋە ئوتتۇرا دېھقانلار بىلەن مۇستەھكەم ئىتتىپاق تۈزگەندىلا، ئاندىن ئىنقىلابقا رەھبەرلىك قىلىپ، ئۇنى غەلىبىگە ئېلىپ بارالايدۇ. ئۇنداق بولمىسا مۇمكىن ئەمەس.»[1] ئۇنىڭدىن باشقا، يېزا ئاھالىسىنىڭ 5% نى ئىگىلەيدىغان باي دېھقانلارنىڭ كۆپ قىسمى بىر قىسىم يەرلىرىنى ئىجارىگە بېرىۋەتكەن، لېكىن ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئادەتتە ئەمگەككە قاتنىشىدۇ. باي دېھقانلار دېھقانلارنىڭ جاھانگىرلىككە قارشى كۈرىشىگە قاتنىشىپ، كۈچ چىقىرالىشى مۇمكىن. پومېشچىكلار سىنىپىغا قارشى يەر ئىنقىلابى كۈرىشىدىمۇ ئوتتۇرا مەيداندا تۇرۇشى مۇمكىن. شۇڭلاشقا، بىز باي دېھقانلارغا پومېشچىكلار بىلەن پەرقلىق قاراپ، باي دېھقانلارنى يوقىتىش سىياسىتىنى ئالدىراپ قوللانماسلىقىمىز كېرەك.

شەھەر ئۇششاق بۇرژۇئازىيىسى ئاساسلىقى كەڭ زىيالىيلار، ئۇششاق سودىگەرلەر، قول سانائەتچىلەر ۋە ئەركىن كەسىپتىكىلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ئۇلارنىڭ ھەممىسى

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 1271 - بەت.

جاھانگىرلىك، فېئودالىزم ۋە بېيۇروكرات كاپىتالىزمنىڭ ئېكسپلاتاتسىيىسىگە ئۇچرىغان بولۇپ، ئىنقىلابنىڭ ھەربىكەتلەندۈرگۈچ كۈچىنىڭ بىرى، ئىشچىلارنىڭ ئىشەنچلىك ئىتتىپاقداش قوشۇنى. بۇنىڭ ئىچىدىكى زىيالىيلار ۋە ياش ئوقۇغۇچىلار پەن - مەدەنىيەت بىلىمىگە ھەم كۈچلۈك سىياسىي سەزگۈرلۈككە ئىگە، شۇڭا جۇڭگو ئىنقىلابىدا ھامان ئەڭ بۇرۇن ئويغانغان قىسىم بولۇپ، ئاۋانگارتلىق ۋە كۆۋرۈكلۈك رول ئويناۋاتىدۇ. «ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ جۇڭگودا كەڭ تارقىلىشى ۋە قوبۇل قىلىنىشىمۇ ئالدى بىلەن زىيالىيلار ۋە ياش ئوقۇغۇچىلار ئارىسىدا بولدى. ئىنقىلاب كۈچلىرىنىڭ ئۈيۈشتۇرۇلۇشى ۋە ئىنقىلاب ئىشلىرىنىڭ قورۇلۇشى ئىنقىلابىي زىيالىيلارنىڭ قاتنىشىشسىز مۇۋەپپەقىيەتلىك بولمايدۇ.»[1]

جۇڭگو جەمئىيىتىدە يەنە خېلى بىر قىسىم ساننى تەشكىل قىلىدىغان سەرگەردانلار بار، ئۇلارنىڭ كۆپ قىسمى ۋەيران بولغان دېھقانلار ۋە ئىشسىز قالغان ئىشچىلار. ئۇلارنىڭ ئىنقىلابىيلىقى بار، لېكىن ئۇلارنىڭ ناھايىتى چوڭ بۇزغۇنچىلىقىمۇ بار. شۇڭا ئۇلارنى ئۆزگەرتىشكە ماھىر بولۇپ، ئۇلارنىڭ بۇزغۇنچىلىقىنىڭ ئالدىنى ئېلىش كېرەك.

مىللىي بۇرژۇئازىيە ئىككى يۈزلىمىلىككە ئىگە سىنىپ. بىر تەرەپتىن، ئۇلار جاھانگىرلىك، فېئودالىزمنىڭ زۇلمى ۋە بۇغۇشىغا ئۇچرىغان بولۇپ، جاھانگىرلىك، فېئودالىزم بىلەن زىددىيىتى بار، جاھانگىرلىك ۋە بېيۇروكرات مىللىتارىست ھۆكۈمىتىگە قارشى بەلگىلىك ئاكتىپلىقىنى ئىپادىلەيدۇ. يەنە بىر تەرەپتىن، ئۇلار ئىقتىسادىي، سىياسىي جەھەتتىن ئاجىز بولغانلىقى، جاھانگىرلىك، فېئودالىزم بىلەن بولغان ئىقتىسادىي ئالاقىسىنى پۈتۈنلەي ئايرىمىغانلىقى ئۈچۈن جاھانگىرلىك،

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 1267 - بەت.

فېئودالىزمغا قارشى ئۇزۇل - كېسىل جاسارەتكە ئىگە ئەمەس. مىللىي بۇرژۇئازىيىنىڭ بۇنداق ئىككى تەرەپلىمىلىكى، ئۇلارنىڭ مۇئەييەن مەزگىلدە ۋە مۇئەييەن دەرىجىدە جاھانگىرلىك ۋە فېئودالىزمغا قارشى ئىنقىلابقا قاتنىشىپ، ئىنقىلابنىڭ بىر كۆچىگە ئايلىنالايدىغانلىقىنى بەلگىلىگەن. لېكىن يەنە مەلۇم بىر ئالاھىدە مەزگىلدە ئۇلارنىڭ دەللال چوڭ بۇرژۇئازىيىگە ئەگىشىپ، ئەكسىلئىنقىلابچىلارغا ئۆزگىرىپ كېتىدىغان خەتىرى بار. شۇڭا مىللىي بۇرژۇئازىيىگە نىسبەتەن ئېھتىياتچان سىياسەت قوللىنىش كېرەك.

يۇقىرىقى تەھلىللەرگە ئاساسلانغاندا، جۇڭگو يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابىنىڭ ئوبيېكتى جاھانگىرلىك، فېئودالىزم ۋە بيۇروكرات كاپىتالىزم، يەنى چەت ئەل جاھانگىرلىكىنىڭ تاجاۋۇزچى كۈچلىرى، ئۆز دۆلىتىمىزدىكى فېئودال پومېشچىكلار سىنىپى ۋە بيۇروكرات بۇرژۇئازىيە سىنىپى. ئىنقىلابنىڭ ھەرىكەتلەندۈرگۈچ كۈچى بولسا ئىشچىلار سىنىپى، دېھقانلار سىنىپى، شەھەر ئۇششاق بۇرژۇئازىيە سىنىپى ۋە مىللىي بۇرژۇئازىيە سىنىپىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان كەڭ خەلق ئاممىسىنىڭ ئىتتىپاقى، يەنى ئىشچىلار سىنىپى رەھبەرلىك قىلغان، ئىشچى - دېھقانلار ئىتتىپاقىنى ئاساس قىلغان ھەرقايسى ئىنقىلابىي سىنىپلارنىڭ ئىتتىپاقى.

3. يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ خاراكتېرى ۋە ئىستىقبالى

جۇڭگونىڭ يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالىق جەمئىيەت خاراكتېرى جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ خاراكتېرىنى بۇرژۇئا دېموكراتىك ئىنقىلابى بولىدىغانلىقىنى، ئەكسىچە پرولېتارىيات سوتسىيالىستىك ئىنقىلابى ئەمەسلىكىنى بەلگىلىگەن. «لېكىن جۇڭگونىڭ ھازىرقى بۇرژۇئا دېموكراتىك

ئىنقىلابى كونىچە، ئادەتتىكى بۇرژۇئا دېموكراتىك ئىنقىلابى ئەمەس، بۇنداق ئىنقىلابنىڭ ۋاقتى ئۆتۈپ كەتكەن، بەلكى يېڭىچە ئالاھىدە بۇرژۇئا دېموكراتىك ئىنقىلاب.» «بىز بۇنداق ئىنقىلابنى يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلاب دەپ ئاتايمىز.»[1]

يېقىنقى زامان جۇڭگو تارىخى شۇنى ئىسپاتلىدىكى، بۇرژۇئا جۇمھۇرىيىتى قۇرۇپ، كاپىتالىزمنى تەرەققىي قىلدۇرۇشنى مەقسەت قىلغان كونا بۇرژۇئا دېموكراتىك ئىنقىلاب يولى جۇڭگودا ئاقمايدۇ. «4 - ماي» ھەرىكىتىنى چېگرا قىلىپ، كونا دېموكراتىزم يېڭى دېموكراتىزمغا ئورۇن بوشاتتى. يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلاب بىلەن كونا دېموكراتىك ئىنقىلاب يەنىلا بۇرژۇئا دېموكراتىك ئىنقىلابىغا تەۋە بولسىمۇ، لېكىن ئۇلار ئوتتۇرىسىدا پرىنسىپال پەرق بار. بۇ ئاساسلىقى تۆۋەندىكى 3 تەرەپتە ئىپادىلىنىدۇ: بىرىنچى، ئىنقىلابنىڭ رەھبىرلىرى ھوقۇقى پەرقلىنىدۇ. «4 - ماي» ھەرىكىتىدىن ئىلگىرى، جۇڭگو دېموكراتىك ئىنقىلابىنىڭ رەھبىرى بۇرژۇئازىيە، ئىشچىلار سىنىپى بولسا بۇرژۇئازىيىنىڭ ئەگەشكۈچىسى سۈپىتىدە ئىنقىلابقا قاتناشقان؛ «4 - ماي» ھەرىكىتىدىن كېيىن، ئىشچىلار سىنىپى ۋە ئۇنىڭ سىياسىي پارتىيىسى — جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ئىنقىلابقا رەھبەرلىك قىلىشتەك ئېغىر ۋەزىپىنى ئۈستىگە ئالدى. جۇڭگو دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ ۋەزىپىسى پەقەت جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىكىدە ئورۇندىلىدۇ. ئىككىنچى، ئىنقىلابنىڭ يېتەكچى ئىدىيىسى پەرقلىنىدۇ. كونا دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ يېتەكچى ئىدىيىسى غەرب بۇرژۇئازىيىسىنىڭ ئىدىيەۋى قورال خەزىنىسىدىن ئۆگىنىپ كېلىنگەن، لېكىن يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلاب بولسا ماركسىزم - لېنىنىزمنى يېتەكچى ئىدىيە

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 1276 - بەت.

قىلىدۇ، ماركسزم - لېنىنىزمنى جۇڭگونىڭ ئىنقىلابىي ئەمەلىيىتى بىلەن بىرلەشتۈرگەن ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى يېتەكچى قىلىدۇ. ئۇچىنچى، ئىنقىلابنىڭ نىشانى ۋە ئىستىقبالى پەرقلىنىدۇ. كونا دېموكراتىك ئىنقىلاب جۇڭگودا بۇرژۇئا دىكتاتورلۇقىدىكى دۆلەت قۇرۇپ، كاپىتالىزم تۈزۈمىنى ئورنىتىشنى مەقسەت قىلغان، يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلاب بولسا، جۇڭگودا ئىشچىلار رەھبەرلىكىدىكى، ئىشچى - دېھقانلار ئىتتىپاقىنى ئاساس قىلغان خەلق دېموكراتىيە دىكتاتورلۇقىدىكى دۆلەت قۇرۇش، ئاندىن سوتسىيالىزم تۈزۈمىنى ئورنىتىپ، ئەڭ ئاخىردا جۇڭگودا كوممۇنىزمنى ئىشقا ئاشۇرۇشنى مەقسەت قىلىدۇ.

يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلاب سوتسىيالىستىك ئىنقىلابقىمۇ ئوخشىمايدۇ. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى رەھبەرلىك قىلغان جۇڭگو ئىنقىلابى يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلاب ۋە پرولېتارىيات سوتسىيالىستىك ئىنقىلابىدىن ئىبارەت مۇشۇنداق ئىككى ئېغىر ۋەزىپىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان. ئالدى بىلەن دېموكراتىك ئىنقىلابنى تاماملاش ھەمدە بارلىق زۇرۇر شەرت - شارائىتلار ھازىرلانغاندا ئۇنى سوتسىيالىستىك ئىنقىلاب باسقۇچىغا كىرگۈزۈش، مانا بۇ — جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ئۇستىگە ئالغان شەرەپلىك ۋە ئۇلۇغ بىر پۈتۈن ئىنقىلاب ۋەزىپىسى. ماۋ زېدۇڭ جۇڭگو ئىنقىلابىنى «ئىككى قەدەمگە» بۆلۈپ ئېلىپ بېرىش كېرەك، «بىرىنچى قەدەمدە بۇ يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئوداللىق جەمئىيەت فورماتسىيىسى ئۆزگەرتىلىپ، مۇستەقىل، دېموكراتىك جەمئىيەتكە ئايلاندۇرۇلدى. ئىككىنچى قەدەمدە ئىنقىلاب ئالغا راۋاجلاندۇرۇلۇپ، سوتسىيالىستىك جەمئىيەت قۇرۇلدى»[1] دەپ

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 1311 - بەت.

كۆرسەتكەن. ئۇ ئوبرازلىق قىلىپ، ئىككىي قەدەمگە بۆلۈپ مېڭىشنى «ئەگەر ماقالە ئىككى قىسىمدىن تۈزۈلىدىغان بولسا، ئۇنىڭ بىرىنچى قىسمىنى يېزىپ بولغاندىلا ئاندىن ئىككىنچى قىسمىنى يازغىلى بولىدۇ. دېموكراتىك ئىنقىلابقا قەتئىي رەھبەرلىك قىلىش — سوتسىيالىزم غەلىبىسىنىڭ قولغا كەلتۈرۈشنىڭ شەرتى»[1] دېگەن.

يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلاب بىلەن سوتسىيالىستىك ئىنقىلابتىن ئىبارەت بۇ ئىككى باسقۇچ زىچ باغلانغان. چۈنكى پرولېتارىيات رەھبەرلىك قىلغان يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ پۈتۈن نەتىجىسى، بىر تەرەپتىن، كاپىتالىستىك ئاممىلارنىڭ تەرەققىياتىغا ئىگە، يەنە بىر تەرەپتىن، سوتسىيالىستىك ئاممىلارنىڭ تەرەققىياتىغا ئىگە. بۇ خىل سوتسىيالىستىك ئامىل بولسا پرولېتارىيات ۋە كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ پۈتۈن مەملىكەتتىكى سىياسىي كۈچلەر ئىچىدە زور سالماق بىلەن كۆپىيىۋاتقانلىقى؛ دېھقانلار، زىيالىيلار ۋە شەھەر ئۇششاق بۇرژۇئازىيىسىنىڭ پرولېتارىيات ۋە كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىك ھوقۇقىنى ئاللىقاچان ئېتىراپ قىلغانلىقى ياكى ئېتىراپ قىلىش مۇمكىنلىكى، دېموكراتىك جۇمھۇرىيەتنىڭ دۆلەت ئىگىلىكى بىلەن خەلق ئاممىسىنىڭ ھەمكارلىق ئىگىلىكىنىڭ مەۋجۇت بولۇشى. مۇشۇ ھەل قىلغۇچ رولغا ئىگە سوتسىيالىستىك ئاممىلار كاپىتالىستىك ئاممىلارغا سېلىشتۇرغاندا تېخىمۇ تېز تەرەققىي قىلىدى، مانا بۇلار جۇڭگو ئىنقىلابنىڭ ئىستىقبالى كاپىتالىزم ئەمەس، بەلكى سوتسىيالىزم بولىدىغانلىقىنى بەلگىلىگەن.

جۇڭگو ئىنقىلابى دېموكراتىك ئىنقىلاب ۋە سوتسىيالىستىك ئىنقىلابتىن ئىبارەت خاراكتېرى ئوخشاش بولمىغان ئىككى

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 1 - توم، 561 - بەت.

باسقۇچقا بۆلۈنىدۇ، پەقەت ئالدىنقى باسقۇچتىكى ئىنقىلاب ۋەزىپىسىنى تولۇق ئورۇندىغاندىلا، ئاندىن كېيىنكى باسقۇچتىكى ئىنقىلابنى ئېلىپ بارغىلى بولىدۇ، «بىرلا جەڭ بىلەن ۋۇجۇدقا چىقىرىش» قا بولمايدۇ. ئاتالمىش «ئۇزلۇكسىز ئىنقىلاب» نى يولغا قويساق، ئىككى ئىنقىلاب باسقۇچىنىڭ چەك - چېگرا سىنى ئارىلاشتۇرۇۋېتىشتەك «سول» چىل خاتالىق سادىر قىلىپ قويىمىز. ئەكسىچە، ئىككى ئىنقىلابنىڭ باغلىنىشلىقىنى بۇزۇپ، ئاتالمىش «ئىككى قېتىملىق ئىنقىلاب نەزەرىيىسى» نى يولغا قويساق، «ئوڭ» چىل خاتالىق سادىر قىلىپ قويىمىز. ماۋ زېدۇڭ بۇ خاراكتېرى ئوخشىمايدىغان ئىككى ئىنقىلاب ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتنى چوڭقۇر قىلىپ: «دېموكراتىك ئىنقىلاب سوتسىيالىستىك ئىنقىلابنىڭ زۆرۈر تەييارلىقى، سوتسىيالىستىك ئىنقىلاب دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ مۇقەررەر يۈزلىنىشى» دەپ يېغىنچاقلىدى ھەمدە «پەقەت دېموكراتىك ئىنقىلاب بىلەن سوتسىيالىستىك ئىنقىلابنىڭ پەرقىنى ئېنىق چۈشەنگەندىلا، شۇنىڭ بىلەن بىللە يەنە بۇ ئىككىسىنىڭ باغلىنىشىنى ئېنىق چۈشەنگەندىلا، جۇڭگو ئىنقىلابىغا توغرا رەھبەرلىك قىلغىلى بولىدۇ»① دەپ كۆرسەتتى.

جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئەمەلىيىتى شۇنى ئىسپاتلىدىكى، ماۋ زېدۇڭنىڭ دېموكراتىك ئىنقىلابتىن سوتسىيالىستىك ئىنقىلابقا ئۆتۈش جۇڭگو ئىنقىلابى تەرەققىياتىنىڭ مۇقەررەر يولى ئىكەنلىكى توغرىسىدىكى نەزەرىيىۋى ھۆكمى تامامەن توغرا. جۇڭگو مىللىي بۇرژۇئازىيىسىنىڭ جۇڭگودا بىر بۇرژۇئا دېكتاتورلىقىدىكى كاپىتالىستىك دۆلەتنى قۇرۇش ئارزۇسى پۈتۈنلەي ئەمەلىيەتتىن ئايرىلغان خام - خىيال.

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 1284 - بەت.

§ 2 . يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ ئاساسىي پروگراممىسى

1. يېڭى دېموكراتىزمنىڭ سىياسىي پروگراممىسى

يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ مەقسىتى بىر يېڭى دېموكراتىك دۆلەت قۇرۇش؛ ماۋزېدۇڭ يېڭى دېموكراتىك دۆلەتنىڭ لايىھىسىنى لايىھىلىگەندە، جۇڭگو ئىنقىلابىي تەرەققىياتىنىڭ ئالاھىدە ئىجتىمائىي تارىخىي شارائىتى ھەم بۇ خىل ئالاھىدە شارائىت بەلگىلىگەن جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئالاھىدە خاراكتېرى بىلەن قانۇنىيىتىگە ئاساسەن، يېڭى دېموكراتىزمنىڭ سىياسىي، ئىقتىساد، مەدەنىيەت پروگراممىسىنى تۈزۈپ چىقتى. ماۋ زېدۇڭ «يېڭى دېموكراتىزم ھەققىدە»، «بىرلەشمە ھۆكۈمەت ھەققىدە»، «ھازىرقى ۋەزىيەت ۋە بىزنىڭ ۋەزىپىمىز»، «جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى 7 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت ئىككىنچى ئومۇمىي يىغىنىدا بېرىلگەن دوكلات» قاتارلىق ئەسەرلىرىدە يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ ئاساسىي پروگراممىسىنى سىستېمىلىق بايان قىلدى ۋە ئىلمىي يەكۈنلىدى. بۇ پروگراممىلار يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ باش لۇشىيەننىڭ گەۋدىلەندۇرۇلۇشى ۋە قانات يايدۇرۇلۇشى.

سىياسىي پروگراما ئومۇمەن قىلىپ ئېيتقاندا، دۆلەت تۈزۈمى ۋە ھاكىمىيەت تەشكىلىي شەكلى، يەنى «دۆلەت تۈزۈلمىسى» ۋە «ھاكىمىيەت تۈزۈلمىسى» دەپ ئاتىلىدىغان مۇشۇنداق ئۆزئارا مۇناسىۋەتلىك ئىككى تەرەپنى ئۆز ئىچىگە

ئالىدۇ.

دۆلەت تۈزۈمى، يەنى «دۆلەت تۈزۈلمىسى» دەپ ئاتىلىدىغان مەسىلە، ئەمەلىيەتتە جەمئىيەتتىكى ھەرقايسى سىنىپلارنىڭ دۆلەتتە تۇتقان ئورنى مەسىلىسىنى كۆرسىتىدۇ. ماۋ زېدۇڭ ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ دۆلەت تەلىماتىغا ئاساسەن، دۇنيادىكى بىر قىسىم دۆلەتلەرنىڭ دۆلەت تۈزۈمىنى تەنقىد قىلىپ ھەم جۈملىدىن ئىنقىلابى ھاكىمىيەت قۇرۇلۇشىنىڭ تەجرىبىلىرىنى خۇلاسىلەپ، جۈملىدىن يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلاب قۇرىدىغان دۆلەت «پەقەت پرولېتارىيات رەھبەرلىكىدىكى جاھانگىرلىككە، فېئوداللىزمغا قارشى بارلىق كىشىلەرنىڭ بىرلەشمە دىكتاتورلىقىدىكى دېموكراتىك جۇمھۇرىيەتلا بولىدۇ. بۇ — يېڭى دېموكراتىك جۇمھۇرىيەت»[1] دېگەنىدى. جۈملىدىن يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ غەلىبە ھارپىسى، يەنى 1949 - يىلى 6 - ئايدا، ماۋ زېدۇڭ تېخىمۇ ئېنىق قىلىپ، بىزنىڭ فورمۇلىمىز «ئۇ، ئىشچىلار سىنىپى (كومپارتىيە ئارقىلىق) رەھبەرلىك قىلىدىغان، ئىشچى - دېھقانلار ئىتتىپاقىنى ئاساس قىلىدىغان خەلق دېموكراتىيە دىكتاتورىسىدىن ئىبارەت»[2] دەپ كۆرسەتتى. ماۋ زېدۇڭ چۈشەندۈرۈپ مۇنداق دەيدۇ: «خەلق دېگەن نېمە؟ جۈملىدا ھازىرقى باسقۇچتا خەلق — ئىشچىلار سىنىپى، دېھقانلار سىنىپى، شەھەر ئۇششاق بۇرژۇئازىيىسى ۋە مىللىي بۇرژۇئازىيە. بۇ سىنىپلار ئىشچىلار سىنىپى ۋە كومپارتىيىنىڭ رەھبەرلىكىدە، ئىتتىپاقلىشىپ ئۆز

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 1325 - بەت.

② «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 4 - توم، 2846 - بەت.

دۆلـتىنى تـەشكىل قـىلىدۇ.»[1] ئىشچىلار سىنىـپـى، دېھقانلار سىنىپى، زىيالـيلار ۋە باشقا ئۇششاق بۇرژۇئازىيە سىنىپى دۆلەتنىڭ تەقدىرىنى بەلگىلەيدىغان ئاساسىي كۈچ. بۇ سىنىپلار يېڭى دېموكراتىك جۇمھۇرىيەتنىڭ دۆلەت قۇرۇلمىسى ۋە ھاكىمىيەت قۇرۇلمىسىنىڭ ئاساسىي قىسمىغا ئايلىنىدۇ. ئىشچىلار سىنىپى بولسا رەھبىرلىك سىنىپ بولىدۇ.

ماۋ زېدۇڭ دۇنيادا خىلمۇ خىل دۆلەت تۈزۈلمىسى بار دەپ كۆرسىتىپ، ھاكىمىيەتنىڭ سىنىپىي خاراكتېرىگە ئاساسەن ئۇنى مۇنداق ئۈچ خىلغا بۆلگەن: بىرىنچىـسـى، بۇرژۇئازىيە دىكتاتورلۇقىدىكى جۇمھۇرىيەت؛ ئىككىنچىسى، پرولېتارىيات دىكتاتورلۇقىدىكى جۇمھۇرىيەت؛ ئۈچىنچىسى، بىـرقانچە ئىنقىلابىي سىنىپلار بىرلەشمە دىكتاتورلۇقىدىكى جۇمھۇرىيەت. جۈڭگو ئىنقىلابىنىڭ قۇرامىچى بولغىنى دەل بىرقانچە ئىنقىلابىي سىنىپلار بىرلەشمە دىكتاتورلۇقىدىكى يېڭـى دېموكراتىـك جۇمھۇرىيەت. ئۇ، كونا شەكىلدىكى ياۋروپا، ئامېرىكىچە بۇرژۇئا دىكتاتورلۇقىدىكى كاپىتالـىـستىـك جۇمھۇرىيەت بىـلەن ئوخشىمايدۇ، ئۇنداق دېموكراتىك جۇمھۇرىيەت جۈڭگونىڭ دۆلەت ئەھۋالىغا ماس كەلمەيدۇ، جاھانگىرلىكمۇ جۈڭگونىڭ مۇستەقىل كاپىتالىستىك دۆلەت بولۇشىغا يول قويمايدۇ. يېڭى دېموكراتىك جۇمھۇرىيـەت سـوۋېت ئىـتـتـىـپـاقـچە پرولېـتـارىـيـات دىكتاتورلۇقىدىكى سوتسـيالـىـستىـك جۇمھۇرىيەتكىـمـۇ ئوخشىمايدۇ. يېڭى دېموكراتىك جۇمھۇرىيەت گەرچە مۇئەييەن تارىخىي دەۋردىكى ئۆتكۈنچى شەكىل بولسىمۇ، كەلگۈسـىـدە

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 4 - توم، 2837 - 2838 - بەتلەر.

مۇقەررەر سوتسىيالىستىك جەمئىيەتكە ئۆتىدۇ، نۆۋەتتە ئۇ ئاسان ئۆزگەرتكىلى بولمايدىغان زۆرۇر شەكىل.

ھاكىمىيەت تەشكىلىي شەكلى، يەنى «ھاكىمىيەت تۈزۈلمە» مەسىلىسى دېگىنىمىز، ھاكىمىيەت قۇرۇلمىسىنىڭ شەكلى مەسىلىسىنى، مۇئەييەن ئىجتىمائىي سىنىپلار قاتناق تەشكىلىي شەكىل قوللىنىپ دۈشمەنگە قارشى تۇرۇپ ئۆزىنى قوغدايدىغان ھاكىمىيەت ئورگىنىنى كۆرسىتىدۇ. «ھاكىمىيەت تۈزۈلمىسى» چوقۇم «دۆلەت تۈزۈلمىسى» بىلەن ماسلىشىشى كېرەك، مۇناسىپ شەكىلدىكى ھاكىمىيەت ئورگىنى بولمىسا، دۆلەت بولماي قالىدۇ.

يېڭى دېموكراتىك ھاكىمىيەت تەشكىلاتلىرى، دېموكراتىيە - مەركەزلەشتۈرۈش تۈزۈمىدىكى خەلق ۋەكىللەر قۇرۇلتىيى تۈزۈمىنى يولغا قويىدۇ. خەلق ۋەكىللەر قۇرۇلتىيى تۈزۈمى يېڭى دېموكراتىك جۇمھۇرىيەتنىڭ ئاساسىي سىياسىي تۈزۈمى. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەيدۇ: «يېڭى دېموكراتىك ھاكىمىيەت تەشكىلاتلىرى دېموكراتىيە - مەركەزلەشتۈرۈش تۈزۈمىنى قوللىنىشى، ھەر دەرىجىلىك خەلق قۇرۇلتايلىرى زور سىياسىي فاكتورلارنى بەلگىلىشى، ھۆكۈمەتلەرنى سايلىشى كېرەك. بۇ ھاكىمىيەت تەشكىلاتلىرى ھەم دېموكراتىيە، ھەم مەركەزلەشتۈرۈش ئاساسىدا بولىدۇ. يەنى دېموكراتىيە ئاساسىدىكى مەركەزلەشتۈرۈش، مەركەزلەشتۈرۈش يېتەكچىلىكىدىكى دېموكراتىيە ئاساسىدا بولىدۇ. پەقەت مۇشۇ تۈزۈملا ھەم دېموكراتىيىنى ئىپادىلەپ، ھەر دەرىجىلىك خەلق قۇرۇلتايلىرىنى يۇكسەك ھوقۇققا ئىگە قىلىدۇ، ھەم دۆلەت ئىشلىرىنى مەركەزلەشتۈرۈش ئاساسىدا باشقۇرۇپ، ھەر

دەربجىلىك ھۆكۈمەتلەرنى ھەر دەربجىلىك خەلق قۇرۇلتايلىرى تاپشۇرغان بارلىق ئىشلارنىڭ مەركەزلەشتۈرۈش ئاساسىدا باشقۇرۇش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلىدۇ، شۇنىڭدەك خەلقنىڭ بارلىق زۆرۈر دېموكراتىك پائالىيەتلىرىنى قوغدايدۇ.»[1] يەنە «جىنسى، ئېتىقاد، مۇلكى، مەلۇماتى ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش پەرقلەرگە قارىمايدىغان، ھەقىقىي ئومۇمىي، باراۋەرلىك ئاساسىدىكى سايلام تۈزۈمىنى يولغا قويۇش لازىم، ئەنە شۇ تۈزۈملا ھەرقايسى ئىنقىلابىي سىنىپلارنىڭ دۆلەتتە تۇتقان ئورنىغا ئۇيغۇن كېلىدۇ. بۇنداق تۈزۈم دېموكراتىيە - مەركەزلەشتۈرۈش تۈزۈمى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. دېموكراتىيە - مەركەزلەشتۈرۈش تۈزۈمىدىكى ھۆكۈمەتلا پۈتۈن ئىنقىلابىي خەلقنىڭ ئىرادىسىنى تولۇق جارى قىلالايدۇ، شۇنىڭدەك ئىنقىلاب دۈشمەنلەرگە ئەڭ كۈچلۈك قارشى تۇرالايدۇ.»[2]

يېڭى دېموكراتىزمنىڭ ئاساسىي سىياسىي تۈزۈمى ياۋروپا، ئامېرىكىچە «3 ھوقۇقنى ئايرىش» بىلەن ماھىيەتلىك پەرقلىنىدۇ. ياۋروپا، ئامېرىكا دۆلەتلىرى كۆككە كۆتۈرگەن دېموكراتىك سىياسىي، يولغا قويغان مەمۇرىي، قانۇن چىقىرىش، ئەدلىيەدىن ئىبارەت «3 ھوقۇق ئايرىلغان»، «ئىچكى كابىنىتلىق تۈزۈم» ياكى «زۇڭتۇڭلۇق تۈزۈمى» ئىككى پارتىيە ياكى كۆپ پارتىيە نۆۋەتلىشىپ ھاكىمىيەت باشقۇرىدىغان ئاساسىي شەكىل. ئەمەلىيەتتە، بۇ پارتىيىلەرنىڭ ھەممىسى بۇرژۇئا ئاساسىي پارتىيىسى، مەيلى قايسى پارتىيە سەھنىگە چىقسۇن، ھەممىسى

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 3 - توم، 2046 - 2047 - بەتلەر.

② «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 1329 - بەت.

بۇرژۇئازىيىنىڭ مەلۇم گۇرۇھىغا، مەلۇم قاتلىمىنىڭ مەنپەئىتىگە ۋەكىللىك قىلىدۇ، ھەممىسى بۇرژۇئازىيىدىن ئىبارەت بىر سىنىپنىڭ ھاكىمىيىتىنىڭ تەشكىلىي شەكلى. ئەكسىچە، يېڭى دېموكراتىك سىياسىينى يولغا قويىدىغان خەلق ۋەكىللىرى قۇرۇلتىيى تۈزۈمى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىكىدە بولۇپ، كەڭ خەلق ئاممىسىنىڭ مەنپەئىتىگە ۋەكىللىك قىلىدۇ، خەلق ۋەكىللىرى بارلىق سايلاش ھوقۇقىغا ئىگە پۇقرالارنىڭ بېلەت تاشلاپ سايلىشى بىلەن ۋۇجۇدقا كېلىدۇ، ئۇلار پۈتۈن خەلقنىڭ ھەقىقىي ۋەكىللىرىدۇر.

يېڭى دېموكراتىزمنىڭ ئاساسىي سىياسىي تۈزۈمى بىلەن سوۋېت ئىتتىپاقى پرولېتارىياتىنىڭ سوۋېت تۈزۈمى گەرچە ئىككىلىسى دېموكراتىيە - مەركەزلەشتۈرۈش تۈزۈمىنى يولغا قويسىمۇ، لېكىن ئۇلارنىڭ ئوخشىمايدىغان جايلىرى بار. سوۋېت ئىتتىپاقى ئۆكتەبىر ئىنقىلابىدىن ئىلگىرى مۇستەقىل كاپىتالىستىك دۆلەت ئىدى، پرولېتارىيات ئىنقىلابىنىڭ مەقسىتى بۇرژۇئازىينى، كاپىتالىزمنى يوقىتىپ، بۇ ئاساستە سوتسىيالىستىك جەمئىيەت قۇرۇش بولۇپ، ئۇنىڭ سوۋېت تۈزۈمى بۇرژۇئازىينى ئۆز ئىچىگە ئالمايدۇ. جۇڭگو پرولېتارىياتى ئالدى بىلەن پۈتۈن مەملىكەت خەلقىگە رەھبەرلىك قىلىپ، جاھانگىرلىككە، فېئودالىزمغا، بيۇروكرات كاپىتالىزمغا قارشى دېموكراتىك ئىنقىلاب ئېلىپ بېرىپ، ئۆتكۈنچى خاراكتېردىكى يېڭى دېموكراتىك جەمئىيەت قۇرۇپ، ئاندىن كېيىن يەنە سوتسىيالىستىك ئىنقىلاب ئېلىپ بېرىپ، سوتسىيالىزم تۈزۈمىنى ئورنىتىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن جۇڭگونىڭ

خەلق ۋەكىللەر قۇرۇلتىيى تۈزۈمى مىللىي بۇرژۇئازىيىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بارلىق خەلقنىڭ دېموكراتىيە - مەركەزلەشتۈرۈش تۈزۈمى ئاستىدىكى باراۋەر ھەمكارلىقى بولۇپ، بىرلىك سەپ ئالاھىدىلىكىگە ئىگە.

ئومۇمەن، «دۆلەت تۈزۈلمىسى — ئىنقىلابىي سىنىپلارنىڭ بىرلەشمە دىكتاتورىسى دېمەكتۇر. مانا بۇ — يېڭى دېموكراتىك سىياسىي»[1]، مانا بۇ — يېڭى دېموكراتىزمنىڭ سىياسىي پروگراممىسى.

2. يېڭى دېموكراتىزمنىڭ ئىقتىسادىي پروگراممىسى

ماۋ زېدۇڭ «يېڭى دېموكراتىزم ھەققىدە» دېگەن ئەسىرىدە يېڭى دېموكراتىزمنىڭ ئىقتىسادىي پروگراممىسىنى ئېنىق ئوتتۇرىغا قويدى. 1948 - يىلى 12 - ئايدا، ئۇ «ھازىرقى ۋەزىيەت ۋە بىزنىڭ ۋەزىپىمىز» دېگەن ماقالىسىدە يېڭى دېموكراتىزمنىڭ 3 چوڭ ئىقتىسادىي پروگراممىسىنى «فېئودال سىنىپنىڭ يەرلىرىنى مۇسادىرە قىلىپ، دېھقانلار ئىگىدارچىلىقىغا ئۆتكۈزۈش، جياڭ جېيشى، سوڭ زېۋېن، كۇڭ شياڭشى، چېن لىفۇلار باشچىلىقىدىكى مونوپول كاپىتالنى مۇسادىرە قىلىپ، يېڭى دېموكراتىك دۆلەت ئىگىدارچىلىقىغا ئۆتكۈزۈش، مىللىي سودا - سانائەتنى مۇھاپىزەت قىلىش»[2] دەپ يىغىنچاقلىدى.

بىرىنچى، فېئودال سىنىپلارنىڭ يەرلىرىنى مۇسادىرە

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 1329 - بەت.
② «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 4 - توم، 2424 - بەت.

قىلىپ، دېھقانلار ئىگىدارچىلىقىغا ئۆتكۈزۈش.

كونا جۇڭگو يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالليق يېزا ئىگىلىك چوڭ دۆلىتى، يەر تۈزۈمى تولىمۇ مۇڭاپىق ئەمەس، يېزا ئاھالىسىنىڭ 10% نىگىمۇ يەتمەيدىغان پومېشچىكلار، باي دېھقانلار 80% — 70% يەرنى ئىگىلىگەن؛ يېزا ئاھالىسىنىڭ 90% دىن كۆپرەكنى تەشكىل قىلىدىغان كەمبەغەل دېھقانلار، يالالنما دېھقانلار، ئوتتۇرا دېھقانلار ۋە باشقا ئەمگەكچىلەر پەقەت 30% — 20% يەرنى ئىگىلىگەن. پومېشچىكلار سىنىپى ۋە يېرىم پومېشچىك شەكلىدىكى باي دېھقانلار كەڭ كەمبەغەل جاپاكەش دېھقانلارغا دەھشەتلىك فېئودالليق ئېكسپلاتاتسىيىنى يولغا قويغان. دېھقانلار تۆلىگەن يەر ئىجارىسى دېھقانلارنىڭ ئومۇمىي ئەمگەك مېۋىسىنىڭ يېرىمىدىن كۆپرەكنى، ھەتتا 80%—70% نى ئىگىلىگەن. يەر ئىجارىسى دېھقانلارنىڭ پۈتكۈل قوشۇمچە ئەمگىكىنى ئىگىلۈۋېلىپ قالماستىن، بەلكى بىر قىسىم قوشۇمچە ئەمگىكىنىمۇ ئىگىلىۋالغان، دېھقانلار يىل بويى جاپالىق ئەمگەك قىلسىمۇ، تويغۇدەك يېمەك - ئىچمەككە، ئۇچىسى ئىللىغۇدەك كىيىم - كېچەككە ئېرىشەلمەيدۇ. ئەگەر تەبىئىي ئاپەت ياكى سۇنئىي ئاپەت بولۇپ قالسا ئائىلىسى ۋەيران بولغان، ئاچارچىلىقتىن ئۆلۈپ كەتكەن ئادەملەرنى ھەممە جايدا ئۇچراتقىلى بولىدۇ. بۇ خىل فېئودال يەر مۇلۇكچىلىكى ۋە فېئودال ئېكسپلاتاتسىيە مۇناسىۋىتى، ئىجتىمائىي ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنىڭ تەرەققىياتىغا توسقۇنلۇق قىلىدۇ. ئۇ، جۇڭگونىڭ ئۇزۇندىن بۇيان نامرات، قالاق بولۇپ قېلىشىنىڭ تۈپ مەنبەسى. شۇنىڭ ئۈچۈن، فېئودال پومېشچىكلار سىنىپىنى يوقىتىپ، يەر تۈزۈمىنى ئۆزۈل - كېسىل ئىسلاھ قىلىش جۇڭگو دېموكراتىك

ئىنقىلابىنىڭ بىر تۈرلۈك مۇھىم ۋەزىپىسىگە ئايلاندى.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى دېموكراتىك ئىنقىلابتا، بولۇپمۇ يېزا ئىنقىلابىي تايانچ بازىلىرىنى قۇرۇش جەريانىدا، ئۇزلۇكسىز ئىزدىنىش ۋە ئەمەلىي تەجرىبىلەرنى خۇلاسىلەش ئاساسىدا توغرا يەر سىياسىتى ۋە پروگراممىسىنى تۈزۈپ چىقتى. پارتىيىنىڭ يەر سىياسىتى ئىككى خىل شەكىلنى باشتىن كەچۈرگەن. بىرىنچى خىلى، فېئودال ئېكسپىلاتاتسىيە تۈزۈمىنى تەلتۆكۈس يوقىتىدىغان يەر سىياسىتى يولغا قويۇلدى. مەسىلەن، يەر ئىنقىلابى كۈرىشى ۋە پۈتۈن مەملىكەت ئازادلىق ئۇرۇشى مەزگىلىدە يەرنى فېئودال ئېكسپىلاتاتورلارنىڭ قولىدىن دېھقانلارنىڭ قولىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىپ، دېھقانلار ئىگىدارچىلىقىغا ئۆزگەرتىلدى. يەنە بىر خىلى بولسا، فېئودال ئېكسپىلاتاتسىيىنى ئازايتىدىغان ئىجارە ھەققىنى كېمەيتىش، ئۆسۈمنى كېمەيتىش يەر سىياسىتى يولغا قويۇلدى. مەسىلەن، ياپون جاھانگىرلىكىگە قارشى ئۇرۇش مەزگىلىدە، ياپونغا قارشى مىللىي بىرلىك سەپ ئورنىتىلغانلىقتىن، پۈتۈن مىللەت ئىتتىپاقلىشىپ ياپونغا بىرىدەك قارشى تۇرۇش ئۈچۈن، پومېشچىكلارنىڭ ئىجارە ھەققى ۋە ئۆسۈمنى كېمەيتىش، دېھقانلارنىڭ ئىجارە ۋە ئۆسۈم تاپشۇرۇشى بەلگىلەندى. بۇ ئىككى خىل يەر سىياسىتىنى يولغا قويۇشتىكى مەقسەت، يېزىلاردىكى ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنى ئازاد قىلىش، دېھقانلارنى ئازاد قىلىپ، ئىنقىلاب كۈچلىرىنى زورايتىپ، ئەڭ مۇھىم دۈشمەننى تەلتۆكۈس يېتىم قالدۇرۇپ ۋە زەربە بېرىپ، مىللىي دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈرۈش.

يەر ئىسلاھاتىغا توغرا يېتەكچىلىك قىلىش ئۈچۈن، ماۋ

زېدۇڭ يېزىلاردىكى سىنىپىي مۇناسىۋەتلەر ۋە ئىقتىسادىي ئەھۋال توغرىسىدا چوڭقۇر تەكشۈرۈش ۋە تەتقىقات ئېلىپ بېرىپ، ئىجابىي، سەلبىي ئىككى جەھەتتىكى تەجرىبىلەرنى خۇلاسىلەش ئاساسىدا، بىر مۇكەممەل بولغان يەر ئىنقىلابى لۇشيەنىنى ئوتتۇرىغا قويدى. 1948 - يىلى 4 - ئايدا، ماۋ زېدۇڭ سەنشى - سۇيۈەن كادىرلار يىغىنىدا سۆزلىگەن سۆزىدە، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلاب مەزگىلىدىكى يەر ئىنقىلابى باش لۇشيەنى ۋە باش سىياسىتىنى مۇكەممەل يىغىنچاقلاپ: «كەمبەغەل دېھقانلارغا تايىنىپ، ئوتتۇرا دېھقانلار بىلەن ئىتتىپاقلىشىپ، فېئودالىزىمنى ئېكسپىلاتاتسىيە تۈزۈمىنى باسقۇچلۇق ۋە پەرقلىق هالدا يوقىتىپ، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىنى راۋاجلاندۇرۇش — جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابى دەۋرىدىكى يەر ئىسلاهاتى خىزمىتىنىڭ باش لۇشيەنى ۋە باش سىياسىتى»① دەپ ئوتتۇرىغا قويدى. يەر ئىنقىلابىي باش لۇشيەنىنىڭ يېتەكچىلىكىدە، هەرقايسى ئازاد رايونلاردا يەر ئىسلاهاتى هەرىكىتى ساغلام تەرەققىي قىلدى.

يەر ئىسلاهاتىنىڭ غەلىبىسى زور ۋە چوڭقۇر تارىخىي ئەهمىيەتكە ئىگە: (1) جاهانگىرلىك، فېئودال كۈچلەر ۋە بيۇروكرات بۇرژۇئازىيىنىڭ جۇڭگوغا هۆكۈمرانلىق قىلىشتىكى جەمئىيەت ئاساسىنى تۈپتىن بىكار قىلىپ، كەڭ دېھقانلار ئاممىسىنى سىياسىي، ئىقتىسادىي جەهەتتە قەد كۆتۈرگۈزۈپ، يېزا ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنى ئازاد قىلىپ، دېھقانلارنىڭ

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 4 - توم، 2541 - 2542 - بەتلەر.

ئىشلەپچىقىرىش ئاكتىپچانلىقىنى زور دەرىجىدە ئۆستۈردى؛ پارتىيە، ھۆكۈمەتنىڭ رەھبەرلىكى ۋە ياردىمى ئارقىسىدا ئازاد رايونلار يېزا ئىگىلىكى ئۈچىنىدەك تەرەققىي قىلىپ، خەلق ئۇرۇشىنىڭ غەلىبىسىنى ماددىي ئاساس بىلەن تەمىنلىدى. (2) ئىشچى - دېھقانلار ئىتتىپاقىنى مۇستەھكەملەپ، خەلق ھاكىمىيىتىنى قۇرۇشنى ئىلگىرى سۈردى. كەڭ دېھقانلار فېئودالىزمغا قارشى كۈرەشتە تەشكىللىنىپ، نۇرغۇن ئاكتىپلار پارتىيىگە كىردى، پارتىيە رەھبەرلىكىدە يېزىلاردا ھاكىمىيەت قۇردى. قەد كۆتۈرگەن دېھقانلار سىياسىي ئاڭلىقلىقىنى يۇقىرى كۆتۈرۈپ، قىزغىنلىق بىلەن ئارمىيىگە، ئۇرۇشقا قاتنىشىپ، ئالدىنقى سەپنى ئاكتىپ قوللاپ، جۇڭگو ئىنقىلابىنى يارىتىشقا بىرىشتۈرۈپ، بارلىق دۈشمەنلەر ئۈستىدىن غەلىبە قىلىشنىڭ ئاساسىي شارائىتىنى يارىتتى. (3) دېھقانلارنىڭ ئۆزئارا ھەمكارلىشىش يولىغا مېڭىپ، يېزا ھەمكارلىق ئىگىلىكىنى تەرەققىي قىلدۇرۇشى، جۇڭگونىڭ يېڭى دېموكراتىزملىق جەمئىيىتىنى سوتسىيالىستىك جەمئىيىتكە بۇرۇلۇشى، قالاق يېزا ئىگىلىك دۆلىتىدىن ئىلغار سانائەت دۆلىتىگە بۇرۇلۇشى ئۈچۈن ئالدىنقى شەرت ھازىرلىدى.

ئىككىنچى، بيۇروكرات كاپىتالنى مۇسادىرە قىلىپ، خەلق دېموكراتىيە دىكتاتورلىقىدىكى دۆلەتنىڭ ئىگىدارچىلىقىغا ئۆتكۈزۈش.

20 - يىللارنىڭ ئاخىرى ۋە 30 - يىللارنىڭ باشلىرىدا شەكىللەنگەن ۋە تەرەققىي قىلغان ھەم ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇش مەزگىلىدە زورايغان جياڭ جيېشى، سۇڭ زىۋېن، كۇڭ شياڭشى، چېن لىفۇلار ۋەكىللىكىدىكى 4 چوڭ جەمەتنىڭ

بيۇروكرات كاپىتالى ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇش غەلىبە قىلغاندىن كېيىن يۇقىرى پەللىگە چىقتى. ئۇ قىممىتى 20 مىليارد ئامېرىكا دوللىرىلىق غايەت زور مەبلەغنى مەركەزلەشتۈرۈپ، پۈتۈن مەملىكەت ئىقتىسادىنىڭ جان تومۇرىنى ئىگىلىگەن. بۇ مونوپول كاپىتال چەت ئەل مونوپول كاپىتالى ۋە دۆلەت ئىچىدىكى فېئودال ئىگىلىكى بىلەن بىرلىشىپ، دەللال فېئودالليق دۆلەت كاپىتالىغا ئايلانغان. ئۇ گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرىنىڭ ئىقتىسادىي ئاساسى بولۇپ، ئەكسىيەتچىل ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىگە ۋەكىللىك قىلىدۇ، ئۇ جۇڭگونىڭ ئىجتىمائىي ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرى تەرەققىياتىدىكى زور توسالغۇ. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ كۆرسەتكەن: «ئامېرىكىنىڭ مونوپول كاپىتالى بىلەن جياڭ جيېشىنىڭ بيۇروكرات - دەللال كاپىتالى چەمبەرچاس بىرلىشىپ، پۈتۈن مەملىكەتنىڭ ئىقتىسادىي هاياتىنى چاڭگىلىدا تۇتۇپ تۇرماقتا، بۇنىڭ نەتىجىسىدە، قەغەز پۇلىنىڭ پاخاللىشىشى چېكىگە يەتتى. مال باهاسى مىسلى كۆرۈلمىگەن دەرىجىدە ئۆرلەپ كەتتى، مىللىي سودا - سانائەت كۇندىن - كۇنگە ۋەيران بولدى. ئەمگەكچى ئاممىا، هۆكۈمەت خادىملىرى ۋە مائارىپچىلارنىڭ تۇرمۇشى كۇندىن - كۇنگە يامانلاشتى، بۇ هال هەر تەبىقە خەلقىنى ئىتتىپاقلىشىپ هالاكەتتىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن كۈرەش ئېلىپ بېرىشقا مەجبۇر قىلدى.»①

بيۇروكرات كاپىتالنى مۇسادىرە قىلىش جۇڭگو ئىنقىلابىدا ناهايىتى زور تارىخىي ئەهمىيەتكە ئىگە: (1) بيۇروكرات كاپىتالنى مۇسادىرە قىلىش گومىنداڭ هاكىمىيىتىنىڭ

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 4 - توم، 2371 - بەت.

ئىقتىسادىي ئاساسىنى گۈمران قىلىپ، يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ ۋەزىپىسىنى ئورۇندىدى ھەم سوتسىيالىستىك ئىنقىلاب خاراكتېرىگە ئىگە بولدى. (2) خەلق ئىگىلىكىدە مونوپول ئورۇننى ئىگىلىگەن بيۈروكرات كاپىتالىنى مۇسادىرە قىلىپ، خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ ئىگىدارچىلىقىغا ئۆتكۈزۈش يېڭى دېموكراتىك جۇمھۇرىيەتنى دۆلەتنىڭ ئىقتىسادىي جان تومۇرىغا ئىگە قىلدى. (3) بيۈروكرات كاپىتالىنى سوتسىيالىستىك دۆلەت ئىگىلىكىگە ئۆزگەرتكەندە، ئۇنى پۈتكۈل خەلق ئىگىلىكىنىڭ رەھبەرلىك تەركىبىگە ئايلاندۇرۇپ، پرولېتارىيات دۆلەت ئىگىلىكىنىڭ كۈچىدىن پايدىلىنىپ يېڭى مەيدانغا كەلگەن دۆلەت ھاكىمىيىتىنى مۇستەھكەملىيەلەيدۇ، سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشنى ئەملگە ئاشۇرالايدۇ، زامانىۋىلاشقان يېڭى دۆلەت قۇرۇپ چىقالايدۇ.

ئۈچىنچى، مىللىي سودا - سانائەتنى مۇھاپىزەت قىلىش.

مىللىي سودا - سانائەت مىللىي بۇرژۇئازىيە ئىگىلىكىدىكى بىر قىسىم كارخانىلارنى كۆرسىتىدۇ. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مىللىي سودا - سانائەتنى مۇھاپىزەت قىلىش سىياسىتىنى يولغا قويدى. بۇ شۇنىڭ ئۈچۈنكى: (1) يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ ئوبيېكتى جاھانگىرلىك، فېئودالىزم، بيۈروكرات كاپىتالىزم. ئەكسىچە، بىر تەرەپلىمە ھالدا بارلىق كاپىتالىزم ۋە بۇرژۇئازىيىنى يوقىتىش ئەمەس. چوڭ بۇرژۇئازىيىگە سېلىشتۇرغاندا، مىللىي بۇرژۇئازىيىنىڭ جاھانگىرلىك، فېئودالىزم بىلەن بولغان ئالاقىسى بىرقەدەر ئاز؛ بۇنىڭ ئۈستىگە ئۇلار يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ قاتناشتى. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ كۆرسەتكەن: «يېڭى دېموكراتىك دۆلەت

هاكىمىيىتى يېتىپ بارغان جايلاردا، بۇ سىنىپلارنى ھېچبىر ئىككىلەنمەستىن قەتئىي مۇھاپىزەت قىلىش لازىم.»[1] بۇنى يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ خاراكتېرى بەلگىلىگەن. (2) مىللىي كاپىتال گەرچە پۈتۈن مەملىكەت سانائىتىنىڭ 10% نى ئىگىلىسىمۇ، لېكىن جۇڭگونىڭ ھازىرقى زامان ئىگىلىكىدە بېيۇروكرات كاپىتالىدەك مۇھىم ئورۇننى ئىگىلىگەن ئەمەس، شۇنىڭدەك كۆپ قىسمى خەلق تۈرمۇشى بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىك بولغان يېنىك سانائەت، توقۇمىچىلىق سانائىتى. شۇنىڭ ئۈچۈن مىللىي سودا - سانائەتنى مۇھاپىزەت قىلىش، ئازاد رايونلار قۇرۇلۇشىدا خەلق تۈرمۇشىنى ياخشىلاش ۋە ئۇزاق مۇددەتلىك ئۇرۇشنى قوللاشتا ئىنتايىن مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە بولۇپلا قالماستىن، بەلكى جۇڭگونىڭ ئىگىلىكى قالاق بولغانلىقتىن، پۈتۈن مەملىكەت گەرچە ئازاد بولغاندىن كېيىنمۇ بىز نىسبەتەن ئۇزاق ۋاقىت ئىچىدە ئۇلارنىڭ مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇشىغا يول قويۇشىمىز زۆرۈر ھەمدە ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى دۆلەت پىلانى ۋە خەلق تۈرمۇشىغا پايدىلىق بولغان بارلىق قىسمىنىڭ تەرەققىياتىغا يول قويۇش ۋە ئىلھام بېرىش كېرەك. (3) مىللىي بۇرژۇئازىيە جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىكىدىكى مىللىي بىرلىك سەپنىڭ مۇھىم تەركىبىي قىسمى. مىللىي بۇرژۇئازىيە بىلەن ئىتتىپاقلىشىش ئۇچۇن چوقۇم مىللىي سودا - سانائەتنى مۇھاپىزەت قىلىش سىياسىتىنى يولغا قويۇش كېرەك. بۇ سىياسەتنى يولغا قويۇش، پۈتۈن مەملىكەتتىكى زىيالىيلار ۋەتەنپەرۋەر مۇھاجىرلار ھەم ۋەتەنپەرۋەر زاتلارنى ئىتتىپاقلاشتۇرۇپ، ئىنقىلابىي بىرلىك سەپنى كېڭەيتىشكە پايدىلىق. ماۋ

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 4 - توم، 2425 - بەت.

زېدۇڭ مۇنداق دەيدۇ: «بۇ مەقسەتكە يېتىش ئۈچۈن، بۇ سىنىپنىڭ ئىقتىسادىي ئورنىنى ئېھتىياتچانلىق بىلەن بىر تەرەپ قىلىشىمىز، پرىنسىپ جەھەتتە، ھەممىسىنى بىردەك قوغداش سىياسىتىنى يولغا قويۇشىمىز لازىم.»①

مىللىي سودا - سانائەتنى مۇھاپىزەت قىلىش ئىدىيىسىگە ئاساسەن، پارتىيىمىز «ئىشلەپچىقىرىشنى تەرەققىي قىلدۇرۇپ، ئىگىلىكنى گۈللەندۇرۇش، ئومۇمغىمۇ، شەخسكىمۇ ئېتىبار بېرىش، ئەمگەككىمۇ، كاپىتالغىمۇ پايدا يەتكۈزۈش» سودا - سانائەت سىياسىتىنى تۈزۈپ، «مىللىي سودا - سانائەتچىلەرنىڭ مال - مۈلكى ھەم قانۇنلۇق ئىگىلىكىنى قوغداپ تاجاۋۇزغا ئۇچراتمىدى»② ھەم ئىقتىسادىي جەھەتتە تەرەققىي قىلدۇردى. بىر قىسىم رايونلاردىكى پارتىيىنىڭ سودا - سانائەت سىياسىتىگە خىلاپلىق قىلىپ، سودا - سانائەتنى ئېغىر زىيانغا ئۇچرىتىشتەك ھادىسىلەرگە قارىتا، ماۋ زېدۇڭ ئېغىر - بېسىقلىق بىلەن مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: پارتىيىنىڭ ھەر دەرىجىلىك تەشكىلاتلىرى «يېزىلاردا پومېشچىك، باي دېھقانلارنى كۆرەش قىلىش ۋە فېئودال كۈچلەرنى يوقىتىشتا قوللىنىلىدىغان چارىلەرنى خاتا ھالدا شەھەرلەردە قوللىنىشتىن ئالدىنئالا ساقلىنىش كېرەك. پومېشچىك، باي دېھقانلار ئىگىلىكىدىكى سودا - سانائەتنى قوغداشنى بىر - بىرىدىن قاتتىق پەرقلەندۇرۇش لازىم. ئىشلەپچىقىرىشنى راۋاجلاندۇرۇش، ئىگىلىكنى گۈللەندۇرۇش، ئومۇمغىمۇ، خۇسۇسىيغىمۇ ئېتىبار بېرىش، ئەمگەككىمۇ،

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۈيغۇرچە نەشرى، 4 - توم، 2488 - بەت.
② «جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى ھۆججەتلىرىدىن تاللانما»، خەنزۇچە نەشرى، 13 - قىسىم، 725 - بەت.

كاپىتالغىمۇ مەنپەئەت يەتكۈزۈشتىن ئىبارەت توغرا فاڭجېن بىلەن ئىشچىلار پاراۋانلىقىنى ھىمايە قىلىش دەپ ئاتالغان، ئەمەلىيەتتە سودا - سانائەتنى بۇزىدىغان، خەلق ئىنقىلابىي ئىشلىرىغا زىيان يەتكۈزىدىغان بىر تەرەپلىمە، تار قۇنتۇزۇش فاڭجېننىڭ بىر - بىردىن قاتتىق پەرقلەندۇرۇش كېرەك»①.

يېڭى دېموكراتىزمنىڭ 3 چوڭ ئىقتىسادىي پروگراممىسىنىڭ يولغا قويۇلۇشى يېڭى دېموكراتىك دۆلەتتە 5 خىل ئىگىلىك تەركىبىنىڭ بىللە مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇش ۋەزىيىتىنى بارلىققا كەلتۈردى. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ كۆرسەتكەن: «دۆلەت ئىگىلىكى — سوتسىيالىستىك خاراكتېردىكى ئىگىلىك، كوپېراتىپ ئىگىلىكى — يېرىم سوتسىيالىستىك خاراكتېردىكى ئىگىلىك، بۇلارغا خۇسۇسىي كاپىتالىستىك ئىگىلىك، يەككە ئىگىلىك، دۆلەت بىلەن خۇسۇسىيلار ھەمكارلىقىدىكى دۆلەت كاپىتالىزم ئىگىلىكى قوشۇلۇپ، خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ بىرقانچە ئاساسىي ئىقتىسادىي تەركىبى بولىدۇ. بۇلار يېڭى دېموكراتىك ئىقتىسادىي فورماتسىيىنى تەشكىل قىلىدۇ.»②

3. يېڭى دېموكراتىزمنىڭ مەدەنىيەت پروگراممىسى

مۇئەييەن مەدەنىيەت — مۇئەييەن جەمئىيەتنىڭ سىياسىي ۋە ئىقتىسادىنىڭ ئىدېئولوگىيە جەھەتتىكى ئىنكاسى، شۇنىڭ بىلەن بىللە ئۇ يەنە بۇ خىل سىياسىي ۋە ئىقتىساد ئۈچۈن خىزمەت

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 4 - توم، 2480 - 2481 - بەتلەر.

② «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 4 - توم، 2756 - 2757 - بەتلەر.

قىلىدۇ. يېڭى دېموكراتىزملىق سىياسىي ۋە يېڭى دېموكراتىزملىق ئىقتىسادقا چوقۇم يېڭى دېموكراتىزملىق مەدەنىيەت خىزمەت قىلىشى زۆرۈر. ماۋ زېدۇڭ «يېڭى دېموكراتىزم ھەققىدە» دېگەن ئەسىرىدە مۇنداق دەپ يازغان: «يېڭى دېموكراتىزملىق مەدەنىيەت دېگىنىمىز، بىر ئېغىز سۆز بىلەن ئېيتقاندا، پرولېتارىيات رەھبەرلىك قىلىدىغان، خەلق ئاممىسىغا مەنسۇپ بولغان جاھانگىرلىككە ۋە فېئودالىزمغا قارشى مەدەنىيەت.»① يېڭى دېموكراتىزملىق مەدەنىيەت «4 - ماي» ھەرىكىتىدىن كېيىن مەيدانغا كەلگەن، چۈنكى: «جۇڭگودا ھاياتىي كۈچكە ئىگە يېپىيېڭى مەدەنىيەت قوشۇنى بارلىققا كەلدى، ئۇ بولسىمۇ جۇڭگو كوممۇنىستلىرى رەھبەرلىك قىلغان كوممۇنىستىك مەدەنىيەت ۋە ئىدىيە، يەنى كوممۇنىستىك دۇنياقاراش ۋە ئىجتىمائىي ئىنقىلاب نەزەرىيىسى.»② بۇ ھاياتىي كۈچكە ئىگە مەدەنىيەت قوشۇنى يېڭى جابدۇقلار بىلەن جابدۇنۇپ ۋە يېڭى قوراللار بىلەن قوراللىنىپ، بىرلىشىشكە بولىدىغان بارلىق ئىتتىپاقچىلار بىلەن بىرلىشىپ، ئۆز سېپىنى تۈزۈپ، جاھانگىرلىك مەدەنىيىتى ۋە فېئودالىلىق مەدەنىيىتىگە قەھرىمانلىق بىلەن ھۇجۇم قىلدى ھەم زور تەرەققىياتقا ئېرىشتى.

يېڭى دېموكراتىك مەدەنىيەت كونا بۇرژۇئا دېموكراتىك مەدەنىيىتى ئەمەس، پرولېتارىياتنىڭ نوقۇل ھالدىكى سوتسىيالىستىك مەدەنىيىتىمۇ ئەمەس. بەلكى پرولېتارىيات رەھبەرلىكىدىكى مىللىي، ئىلمىي، ئاممىۋى مەدەنىيەت. يېڭى

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 1368 - بەت.
② «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 1366 - بەت.

دېموكراتىك مەدەنىيەتكە پرولېتارىيات رەھبەرلىك قىلىدۇ، يەنى پرولېتارىياتنىڭ مەدەنىيەت ئىدىيىسى ۋە كوممۇنىزم ئىدىيىسى رەھبەرلىك قىلىدۇ. بۇنىڭ سەۋەبى: (1) كونا بۇرژۇئا دېموكراتىك مەدەنىيىتى گەرچە فېئودالىق ئىدىيىگە قارشى كۆرەشتە ئىنقىلابىي رول ئويناغان بولسىمۇ، لېكىن جاھانگىرلىك دەۋرىدە بۇرژۇئا مەدەنىيىتى ئاللىبۇرۇن چىرىكلەشتى، چەت ئەل جاھانگىرلىكىنىڭ قوللاشتۇرۇش ئىدىيىسى ۋە جۇڭگو فېئودالىزمنىڭ كونىلىقنى تىرىلدۈرۈش ئىدىيىسىنىڭ ئەكسىيەتچىل ئىتتىپاقى قىلغان ھۆجۈمدا ئۇ بەرداشلىق بېرەلمەي چېكىنىدىغانلىقىنى جاكارلىدى. كېيىن بۇ خىل بۇرژۇئا مەدەنىيەت ئىدىيىسىدە بۆلۈنۈش يۈز بەردى، ئىنقىلاب تەرەپتە، جاھانگىرلىككە، فېئودالىزمغا قارشى مەدەنىيەت يۆنىلىشىدە چىڭ تۇردى؛ ئەكسىلئىنقىلاب تەرەپتە، جاھانگىرلىكنىڭ قوماندانلىقى ئاستىدا پومېشچىكلار بىلەن چوڭ بۇرژۇئازىيىنىڭ ئىتتىپاقىدىكى مەدەنىيەت مۇستەبتىلىكى شەكىللىنىپ، سىياسىي، مەدەنىيەت جەھەتتە سۇن جۇڭشەننىڭ 3 چوڭ سىياستىگە ۋە 3 مەسلەككە قارشى تۇرۇپ، جۇڭخۇا مىللەتلىرىگە چوڭقۇر بالايىئاپەت ئېلىپ كەلدى. (2) «4 - ماي» ھەرىكىتىدىن كېيىن، جۇڭگودا پۈتۈنلەي يېڭى قىياپەتتىكى مەدەنىيەت قوشۇنى بارلىققا كەلدى. پرولېتارىياتنىڭ رەھبەرلىكى بولغانلىقتىن، بۇ خىل سوتسىيالىستىك، كوممۇنىزملىق ئامىللار ئاللىقاچان يېڭى دېموكراتىك سىياسىي، ئىقتىسادىي مەدەنىيەتنىڭ ھەرقايسى ساھەلىرىگىچە سىڭدى. لېكىن ھازىرقى باسقۇچتىكى ئىنقىلابنىڭ ئاساسىي ۋەزىپىسى جاھانگىرلىككە، فېئودالىزمغا قارشى تۇرىدىغان بۇرژۇئا

دېموكراتىك ئىنقىلابى بولغانلىقى ئۈچۈن، كوممۇنىزملىق ئىدىيە يېتىى دېموكراتىك مەدەنىيەتكە يېتەكچىلىك قىلىدۇ؛ ئەكسىچە، ھەربىر پروگراممىسى بولمايدۇ.

يېتىى دېموكراتىك مەدەنىيەت — مىللىي مەدەنىيەت، ئۇنىڭ مەزمۇنى جاھانگىرلىكنىڭ زۇلمىغا قارشى تۇرۇپ، جۇڭخۇا مىللەتلىرىنىڭ مۇستەقىللىقى ۋە غۇرۇرىنى تەشەببۇس قىلىش؛ ئۇنىڭ شەكلى مىللىي ئالاھىدىلىككە ئىگە، ئۆز مىللىتىنىڭ تارىخى، مۇھىتى، تىلى، پسىخىكىسى، ئۆرپ - ئادىتى بىلەن ماسلىشىدۇ. ئۇ، باشقا بارلىق مىللەتلەرنىڭ سوتسىيالىستىك مەدەنىيىتى ۋە يېتىى دېموكراتىك مەدەنىيىتى بىلەن بىرلەشتۇرۇپ، ئۆزئارا ئۆگىنىدىغان، ئۆزئارا تەرەققىي قىلدىرىغان مۇناسىۋەتنى ئورنىتىپ، دۇنيا مەدەنىيىتىنى ئورتاق بەرپا قىلىدۇ. لېكىن ھەرگىز ھەرقانداق باشقا مىللەتنىڭ جاھانگىرلىك مەدەنىيىتى بىلەن بىرلەشمەيدۇ؛ چۈنكى بىزنىڭ مەدەنىيىتىمىز ئىنقىلابىي مىللىي مەدەنىيەت، جۇڭگو ئەلۋەتتە، چەت ئەلنىڭ ئىلغار مەدەنىيىتىن زور مىقدارىدا قوبۇل قىلىپ، ئۆز مەدەنىيەت ئىشلىرىنىڭ خام ئەشياسى قىلىش لازىم. لېكىن ھەرگىزمۇ مېخانىك ھالدا، قىلچىمۇ تەنقىد قىلماي قوبۇل قىلىشقا بولمايدۇ؛ ئاتالمىش «پۈتۈنلەي غەربلەشتۇرۇش» كە تېخىمۇ بولمايدۇ. شەكىلۋازلىق بىلەن چەت ئەلنىڭ نەرسىلىرىنى قوبۇل قىلىش جۇڭگونى ئىلگىرى كۆپ زىيانغا ئۇچراتقان، جۇڭگو كوممۇنىستلىرىنىڭ ماركسىزمنى جۇڭگودا قوللىنىشىمۇ مانا مۇشۇنداق، ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ ئومۇمىي ھەقىقىتىنى جۇڭگونىڭ كونكرېت ئەمەلىيىتى بىلەن پۈتۈنلەي، مۇۋاپىق ھالدا بىرلەشتۇرۇش لازىم. بۇ مىللەتنىڭ ئالاھىدىلىكى بىلەن

بىرلەشتۇرۇلگەندىلا، مۇئەييەن مىللىي شەكىلگە ئىگە بولغاندىلا ئاندىن ئىشلىتىش قىممىتى بولىدۇ، ھەرگىزمۇ ئۇنىڭ سۈبيېكتسىپ، دوگما ھالدا ئىشلىتىشكە بولمايدۇ دېگەنلىك. دوگما ماركسىزمچىلار پەقەت ماركسىزم ۋە جۇڭگو ئىنقىلابى بىلەن ئويناشتى، جۇڭگو ئىنقىلابىدا ئۇلارغا ئورۇن يوق. جۇڭگو مەدەنىيىتىنىڭ ئۆز شەكلى بار، ئۇ بولسىمۇ مىللىي شەكىل. مىللىي شەكىل ۋە يېڭى دېموكراتىزمنىڭ مەزمۇنى — مانا بۇ بىزنىڭ يېڭى مەدەنىيىتىمىز.

يېڭى دېموكراتىك مەدەنىيەت — ئىلمىي مەدەنىيەت، ئۇ بارلىق فېئودالىلىق ئىدىيىگە ۋە خۇراپاتلىق ئىدىيىسىگە قارشى تۇرۇپ، ھەقمەقتىنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدەشنى، ئوبيېكتىپ ھەقمەقتىنى ۋە نەزەرىيە بىلەن ئەمەلىيەتنىڭ بىرلىكىنى تەشەببۇس قىلىدۇ. بۇ نۇقتىدا جۇڭگو پرولېتارىياتنىڭ ئىلمىي ئىدىيىسى جۇڭگودىكى ئىلغارلىققا ئىگە بۇرژۇئازىيە ماتېرىيالىزمچىلىرى ۋە تەبىئىي پەن ئالىملىرى بىلەن بىرلىكتە جاھانگىرلىككە، فېئودالىزمغا، خۇراپاتلىققا قارشى بىرلىكسەپ ئورنىتالايدۇ؛ لېكىن ھەرگىزمۇ ھەرقانداق ئەكسىيەتچىل ئىدېئالىزم بىلەن بىرلىك سەپ ئورنىتالمايدۇ. كوممۇنىستلار مەلۇم ئىدېئالىزمچىلار، ھەتتا دىنىي مۇخلىسلار بىلەن سىياسىي ھەرىكەتتە جاھانگىرلىككە، فېئودالىزمغا قارشى بىرلىك سەپ ئورنىتالايدۇ، لېكىن ھەرگىزمۇ ئۇلارنىڭ ئىدېئالىزمى ۋە دىنىي تەرىقىتىنى قوللىمايدۇ. جۇڭگو ئۇزۇن مەزگىللىك فېئودالىلىق جەمئىيەتتە كۆزنى قاماشتۇرىدىغان قەدىمىي مەدەنىيەتنى يارىتتى، يېڭى مەدەنىيەتنىڭ تەرەققىياتىنى رەتلەش جەريانىدا، فېئودال خاراكتېرىدىكى شەكىلنى چىقىرىپ تاشلاپ، دېموكراتىك

خاراكتېرىدىكى مېخانىزمنى قوبۇل قىلىش مىللىي مەدەنىيەتنى تەرەققىي قىلدۇرۇپ، مىللەتنىڭ ئۆز - ئۆزىگە بولغان ئىشەنچىسىنى ئاشۇرۇشتىكى زۆرۈر شەرت؛ لېكىن ھەرگىزمۇ تەنقىد قىلماي قارىقۇيۇق ھەممىسىنى قوبۇل قىلىشقا بولمايدۇ. چوقۇم قەدىمكى فېئودال ھۆكۈمرانلار سىنىپىنىڭ بارلىق چىرىك نەرسىلىرى بىلەن قەدىمكى ئىلغار خەلقنىڭ مەدەنىيىتىدە قانچىلىك دېموكراتىك، ئىنقىلابىيلىققا ئىگە نەرسىلەرنىڭ بارلىقىنى ئايرىش كېرەك. جۇڭگودىكى ھازىرقى يېڭى سىياسىي ۋە يېڭى ئىقتىساد قەدىمكى كونا سىياسىي ۋە كونا ئىقتىسادتىن تەرەققىي قىلغان. جۇڭگونىڭ ھازىرقى دەۋردىكى يېڭى مەدەنىيىتىمۇ قەدىمكى كونا مەدەنىيەتتىن تەرەققىي قىلغان. شۇنىڭ ئۈچۈن، بىز چوقۇم ئۆزىمىزنىڭ تارىخىغا ھۆرمەت قىلىشىمىز، ھەرگىزمۇ تارىخنى ئۆزۈپ قويماسلىقىمىز كېرەك. لېكىن بۇ خىل ھۆرمەتلەش تارىخقا بەلگىلىك ئىلمىي ئورۇن بېرىش بولۇشى، تارىخنىڭ دىئالېكتىكىنىڭ تەرەققىياتىغا ھۆرمەت قىلىش بولۇشى، ئەكسىچە قەدىمكىنى مەدھىيىلەپ، بۈگۈنكىنى ئىنكار قىلىش بولماسلىقى، فېئودالىزمنىڭ ھەرقانداق زەھەرلىك ئامىللىرىنى ماختاش بولماسلىقى كېرەك. خەلق ئاممىسى ۋە ياش ئوقۇغۇچىلارغا قارىتا، مۇھىمى ئۇلارنى كەينىگە قاراشقا يېتەكلىمەي، بەلكى ئۇلارنى ئالغا قاراشقا يېتەكلەش لازىم.

يېڭى دېموكراتىك مەدەنىيەت — ئاممىۋى مەدەنىيەت؛ شۇنىڭدەك يەنە دېموكراتىك مەدەنىيەت، ئۇ پۈتكۈل مىللەتنىڭ ئىچىدە 90% تىن ئارتۇقنى تەشكىل قىلىدىغان ئىشچىلار، دېھقانلار، ئەمگەكچى جاپاكەشلەر ئاممىسىغا خىزمەت قىلىشى ھەم

پەيدىنپەي ئۇلارنىڭ مەدەنىيىتىگە ئايلىنىشى كېرەك. ئىنقىلابىي مەدەنىيەت خەلق ئاممىسىغا نىسبەتەن ئىنقىلابنىڭ كۆچلۈك قورالى. ئىنقىلابىي مەدەنىيەت، ئىنقىلابتىن ئىلگىرى ئىنقىلابنىڭ ئىدىيىۋى تەييارلىقى؛ ئىنقىلاب جەريانىدا ئىنقىلاب باش لۇشيەنىدىكى بىر زۇرۇر ۋە مۇھىم سەپ. ئىنقىلابنىڭ مەدەنىيەت خىزمەتچىلىرى دەل مۇشۇ مەدەنىيەت سېپىدىكى ھەر دەرىجىلىك قوماندانلار. شۇنىڭ ئۈچۈن، ئىنقىلابنىڭ مەدەنىيەت خىزمەتچىلىرى چوقۇم ئالدى بىلەن قانداق ئادەملەر ئۈچۈن خىزمەت قىلىش مەسىلىسىنى ھەل قىلىۋېلىشى، چوقۇم پرولېتارىيات مەيدانىدا چىڭ تۇرۇپ، ئاممانى ئاساسىغا چوڭقۇر چۆكۈپ، تۇرمۇشقا چوڭقۇر چۆكۈپ، ئىلمىي تۇرمۇشقا ئاساسەن ھەر خىل - ھەر ياڭزا شەخسلەرنى يارىتىپ، ئاممىنىڭ تارىخىي ئىلگىرىلىشىگە تۇرتكە بولۇشى لازىم. چوقۇم ئومۇملاشتۇرۇش بىلەن يۇقىرى كۆتۇرۇشنىڭ مۇناسىۋىتىنى توغرا بىر تەرەپ قىلىپ، كۆچىنىڭ بارىچە ئىنقىلابنىڭ سىياسىي مەزمۇنىنى ئامال بار مۇكەممەل بولغان گۈزەل سەنئەت شەكلى بىلەن بىرلەشتۇرۇش كېرەك. چوقۇم بارلىق ئىلغار ئەدەبىيات - سەنئەت مىراسلىرىغا ژارىسلىق قىلىپ، بۇنىڭ ئىچىدىكى بارلىق پايدىلىق نەرسىلەرنى تەنقىدىي قوبۇل قىلىش كېرەك. مۇشۇنداق قىلغاندىلا، ئاندىن ئىنقىلابىي ئاممىۋىلاشقان مەدەنىيەتنى بەرپا قىلغىلى، ئۇنى خەلقنى ئىتتىپاقلاشتۇرۇش، خەلقنى تەربىيىلەش، دۇشمەنگە زەربە بېرىش، دۇشمەننى يوقىتىشتىكى كۆچلۈك قورالغا ئايلاندۇرغىلى بولىدۇ.

ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ كۆرسەتكەن: «مىللىي، پەننىي، ئاممىۋى مەدەنىيەت خەلق ئاممىسىغا مەنسۇپ بولغان،

جاھانگىرلىككە ۋە فېئودالىزمغا قارشى مەدەنىيەت، يېڭى دېموكراتىك مەدەنىيەت، جۇڭخۇا مىللىتىنىڭ يېڭى مەدەنىيىتى.»[1]

يېڭى دېموكراتىك سىياسىي، يېڭى دېموكراتىك ئىقتىساد ۋە يېڭى دېموكراتىك مەدەنىيەت ئۆزئارا بىرلىشىدۇ. مانا بۇ يېڭى دېموكراتىك جۇمھۇرىيەت.

3 §. يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ رەھبەرلىك يادروسى

1. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ خاراكتېرى ۋە رەھبەرلىك رولى

جۇڭگو ئىشچىلار سىنىپى ئۆزىنىڭ ئىنقىلابىي رەھبەرلىكىنى ئاۋانگارد ئەتىرىتى — جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ئارقىلىق ئەملگە ئاشۇرىدۇ. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ كۆرسەتكەن: «جۇڭگونىڭ دېموكراتىك ئىنقىلابى ۋە جۇڭگونىڭ سوتسىيالىستىك ئىنقىلابىدىن ئىبارەت مۇشۇنداق ئىككى ئۇلۇغ ئىنقىلابقا رەھبەرلىك قىلىپ، ئۇنى تەلتۆكۈس ئورۇندىشى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىدىن باشقا ھېچقانداق پارتىيە (مەيلى بۇرژۇئازىيە پارتىيىسى بولسۇن ياكى ئۇششاق بۇرژۇئازىيە پارتىيىسى بولسۇن) ئۇستىگە ئالالمايدۇ.» «ھالبۇكى، ئىنقىلابنىڭ قوش ۋەزىپىسىنىڭ ئەملگە ئاشۇرۇلۇشىغا رەھبەرلىك قىلىش مەسئۇلىيىتى جۇڭگو

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 1386 - بەت.

پرولېتارىياتنىڭ پارتىيىسى — جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ زىممىسىدە، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىكىدىن ئايرىلغاندا، ھەرقانداق ئىنقىلاب مۇۋەپپەقىيەت قازىنالمايدۇ.»[1] مانا بۇ جۇڭگو خەلقىنىڭ ئۇزاق مۇددەتلىك كۈرەش ئەمەلىيىتى ئىسپاتلىغان ھەقىقەت.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ رەھبەرلىك مەسئۇلىيىتىنى ئۈستىگە ئالالىشى، تۈپتىن ئېيتقاندا، ئۇنى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ ئىلغارلىقى بەلگىلىگەن. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى جۇڭگو پرولېتارىياتنىڭ سىياسىي پارتىيىسى بولۇش سۈپىتى بىلەن، قۇرۇلغان كۈندىن باشلاپلا پرولېتارىياتنىڭ ئىرادىسىنى چەكسىز سادىقلىق بىلەن ئىجرا قىلىپ، ئىنقىلابنىڭ ئالدىنقى سەپىدە قەتئىي تەۋرەنمەي چىڭ تۇرۇپ، پرولېتارىياتنىڭ ئۇلۇغ تارىخىي بۇرچىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن باتۇرلۇق بىلەن كۈرەش قىلىپ، پرولېتارىياتنىڭ ئېسىل پەرزىلىتىنى ۋە ئىنقىلابىي روھىنى مەركەزلىك ئىپادىلەپ، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ ئىلغار خاراكتېرىنى نامايان قىلدى.

بىرىنچى، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ئىشچىلار سىنىپى ۋە خەلق ئاممىسى ئىچىدىكى ئەڭ ئاڭلىق، ئەڭ غايىلىك ئىلغارلاردىن تەشكىللەنگەن. پارتىيىمىز پۈتكۈل ئىشچىلار سىنىپىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ئادەتتىكى سىنىپىي تەشكىلات ئەمەس، بەلكى ئىشچىلار سىنىپىنىڭ ئاۋانگارتلىرىدىن تەشكىللەنگەن تەشكىلات. پارتىيىمىز ئىشچىلار سىنىپى

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 1283 - 1284 - 1285 - بەتلەر.

ئىچىدىكى كوممۇنىستىك ئاڭغا ئىگە ئىلغارلارنى يىغىپ، ئۇلارنىڭ كوممۇنىزم ئىشلىرىغا بولغان چەكسىز ساداقىتىنى، پرولېتارىيات ۋە پۈتۈن مەملىكەت خەلقىنىڭ مەنپەئىتى ئۈچۈن قەھرىمانلىق بىلەن ئۆزىنى بېغىشلاش روھىنى ئۈيۇشتۇردى. جۈڭگو ئالاھىدە دۆلەت ئەھۋالىغا ئىگە بولغانلىقتىن، پارتىيە قوشۇنى ئىچىدە دېھقانلار ۋە غەيرىي ئىشچىلار سىنىپىدىن كېلىپ چىققان پارتىيە ئەزالىرى نىسبەتەن زور سالماقنى ئىگىلەيدۇ. ئۇلار پارتىيىمىزنىڭ تەربىيىلەپ يېتىشتۇرۇشى ئارقىسىدا، ئىنقىلابىي كۆرەشتە چىنىقىپ يېتىشىپ چىققان كوممۇنىزملىق ئاڭغا ۋە غايىگە ئىگە ئاۋانگارت جەڭچىلەر؛ جۈڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ئىشچىلار سىنىپى ئىلغارلىرى ئۆلچىمىدە چىڭ تۇرۇپ پارتىيىگە ئەزا قوبۇل قىلىپ، ئۇلارنى پارتىيىگە كىرگەندىن باشلاپلا پەيدىنپەي پرولېتارىياتلىق دۇنيا قاراشىنى تىكلىتىپ، پۈتۈن نىيىتى بىلەن پارتىيىنىڭ ئىشلىرى ئۈچۈن ئۆمۈر بويى كۆرەش قىلىش ئىرادىسىگە ئىگە قىلىدۇ. بۇ پارتىيىنىڭ تەشكىللىنىشىدە پارتىيىنىڭ سىنىپىلىقى ۋە ئىلغارلىقىغا كاپالەتلىك قىلىدۇ.

ئىككىنچى، جۈڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ماركسىزم - لېنىنىزم، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى بىلەن قوراللانغان سىياسىي پارتىيە. لېنىن مۇنداق دېگەن: «پەقەت ئىلغار نەزەرىيىسى قىبلىنەما قىلغان پارتىيىلا، ئىلغار جەڭچىلىك رولىنى كۆرسىتەلەيدۇ.»[1] جۈڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ماركسىزم - لېنىنىزم بىلەن جۈڭگو ئىشچىلار ھەرىكىتىنىڭ بىرلەشكەنلىكىنىڭ مەھسۇلى بولۇپ، ماركسىزم - لېنىنىزمنى

① «لېنىن تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 1 - توم، 420 - بەت.

ئۆزىنىڭ يېتەكچى ئىدىيىسىنىڭ نەزەرىيىۋى ئاساسىي قىلىپ، ئەڭ ئاخىردا جۇڭگودا كوممۇنىستىك ئىجتىمائىي تۈزۈمنى ئىشقا ئاشۇرۇشنى ئۆزىنىڭ كۆرەش نىشانىسى قىلىدۇ. پارتىيىمىز ئەمەلىيەت داۋامىدا ماركسىزم - لېنىنىزمنى جۇڭگوچىلاشتۇرۇش ئىشىنى ئۈزلۈكسىز ئېلىپ بېرىپ، ماركسىزم - لېنىنىزم بىلەن جۇڭگونىڭ ئەمەلىيىتى ئۆزئارا بىرلەشتۈرۈلگەن ئىدىيە — ماۋزېدۇڭ ئىدىيىسىنى يارىتتى ۋە راۋاجلاندۇردى. ماركسىزم - لېنىنىزم، ماۋزېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ يېتەكچىلىكىدە، توغرا لۇشيەن، فاڭجېن، سىياسەتلەرنى تۈزۈپ ۋە يولغا قويۇپ، جۇڭگو ئىنقىلابىنى بىر قەدەم - بىر قەدەمدىن غەلبىنى قولغا كەلتۈرۈشكە يېتەكلىدى. پارتىيىمىز ماركسىزم - لېنىنىزم، ماۋزېدۇڭ ئىدىيىسى ئارقىلىق پۈتۈن پارتىيىنى تەربىيىلەپ ۋە قوراللاندۇرۇپ، ھەر خىل غەيرىي پرولېتارىيات ئىدىيىسىگە قارشى تۇرۇپ ۋە ئۇنى يېڭىپ، ئىدىيە جەھەتتە، سىياسىي جەھەتتە پارتىيىنىڭ ئىلغارلىقى ۋە پاكلىقىغا كاپالەتلىك قىلدى.

ئۇچىنچى، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ئاممانى بىلەن زىچ مۇناسىۋەت باغلاپ، پۈتۈن نىيەت، پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلىشنى بىردىنبىر نىشان قىلغان سىياسىي پارتىيە بولۇپ، پۈتۈن مەملىكەتتىكى ھەر مىللەت خەلقىنىڭ تۈپ مەنپەئەتىنىڭ ئەڭ سادىق ۋەكىلى. پۈتۈن نىيەت، پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلىش، ئاممانى بىلەن زىچ ئالاقە باغلاش ئىستىلى پرولېتارىيات پارتىيىسىنىڭ خاراكتېرى تەرىپىدىن بەلگىلەنگەن. پارتىيىنىڭ ئىشچىلار سىنىپى ۋە كەڭ خەلق ئاممىسىنىڭ مەنپەئىتىدىن باشقا ئۆزىنىڭ ئالاھىدە مەنپەئىتى يوق. ھەممىدە ئاممىنىڭ مەنپەئىتىنى چىقىش

قىلىپ، پۈتۈن نىيەت، پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلىش — پۈتۈن پارتىيە ئەزالىرىنىڭ تۈپ مەيدانى ۋە ئەڭ ئالىي ھەربىكەت مىزانى. ئۇزاق مۇددەتلىك ئىنقىلابىي كۆرەش داۋامىدا، جۈڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ئۆزىنىڭ ئەمەلىي ھەربىكتى ئارقىلىق قىلچىمۇ ئۆز مەنپەئىتىنى كۆزلىمەيدىغان خىسلىتى ۋە پۈتۈن نىيەت، پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلىش روھىنى ئىپادىلىدى. شۇڭا كەڭ خەلق ئاممىسىنىڭ كۆڭۈل بۆلۈشى ۋە ھمايە قىلىشىغا ئېرىشىپ، ئۇلارنى ئۆزىنىڭ تەقدىرى بىلەن پارتىيىنىڭ رەھبەرلىكىنى زىچ باغلايدىغان، ئۆزلۈكىدىن، ئاڭلىق ھالدا پارتىيىنىڭ رەھبەرلىكىدە، پارتىيىنىڭ يىراق كەلگۈسى نىشانىنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن تىرىشىپ كۈرەش قىلىدىغان قىلدى.

تۆتىنچى، جۈڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى دېموكراتىيە - مەركەزلەشتۈرۈش تۈزۈمى پرىنسىپىغا ئاساسەن تەشكىللەنگەن قاتتىق ئىنتىزام ۋە ئېسىل ئەنئەنگە ئىگە سىياسىي پارتىيە. پارتىيىنىڭ ھەر دەرىجىلىك تەشكىلاتلىرى پارتىيە نىزامنامىسىگە ئاساسەن قاتتىق تەشكىللەنگەن، ھەربىر پارتىيە ئەزاسى ئاڭلىق ھالدا پارتىيە تەشكىلاتىنىڭ رەھبەرلىكىنى قوبۇل قىلىپ، پارتىيىنىڭ تۈزۈم ۋە ئىنتىزاملىرىغا قاتتىق رىئايە قىلىپ، نەزەرىيە بىلەن ئەمەلىيەتنى بىرلەشتۈرۈش، ئامما بىلەن زىچ ئالاقە باغلاش ۋە ئۆز - ئۆزىنى تەنقىد قىلىشتەك ئېسىل ئىستىلىنى يېتىلدۈردى. شۇنداق قىلىپ يۈكسەك دېموكراتىيە ئاساسىدا، پارتىيىنىڭ ئىرادىسىنى مەركەزلەشتۈرۈشكە كاپالەتلىك قىلىپ، پۈتۈن پارتىيىنىڭ ئىدىيە، سىياسىي جەھەتتىكى يۈكسەك بىرلىكىنى ۋە تەشكىلىي جەھەتتىكى

پاكلىقىنى، مۇستەھكەملىكىنى ساقلاپ، پارتىيىنىڭ ئاۋانگارت ئەترەتلىك رولىنى تولۇق جارى قىلدۇرىدۇ.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى دەل مۇشۇنداق ئىلغارلىق خاراكتېرىگە ئىگە بولغانلىقى ئۈچۈن، جۇڭگو ئىنقىلابىغا رەھبەرلىك قىلىشتەك ئېغىر ۋەزىپىنى ئۈستىگە ئالالايدۇ.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىك رولى ئۆزلۈكىدىن ئىشقا ئاشمايدۇ ۋە مەمۇرىي بۇيرۇقتا تايىنىپ ئىشقا ئاشۇرغىلىمۇ بولمايدۇ، بەلكى ئۇزاق مۇددەتلىك ئىنقىلاب ئەمەلىيىتى جەريانىدا، توغرا سىياسىي رەھبەرلىك، ئىدىيىۋى رەھبەرلىك ۋە تەشكىلىي رەھبەرلىك ئارقىلىق ئىشقا ئاشىدۇ.

بىرىنچى، پارتىيىنىڭ سىياسىي رەھبەرلىكى. سىياسىي رەھبەرلىك — سىياسىي پرىنسىپ، سىياسىي يۆنىلىش، چوڭ قارار جەھەتتىكى رەھبەرلىك. پارتىيىنىڭ سىياسىي رەھبەرلىكىنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن، بىرىنچىدىن، جۇڭگونىڭ دۆلەت ئەھۋالىنى چىقىش قىلىپ، ماركسىزمنى جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ كونكرېت ئەمەلىيىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈپ، توغرا لۇشيەن، فاڭجېن، سىياسەتلەرنى تۈزۈپ، پۈتۈن مەملىكەت خەلقىنىڭ ئىنقىلاب ۋە قۇرۇلۇش ئېلىپ بېرىشىغا رەھبەرلىك قىلىش لازىم. پارتىيىنىڭ سىياسىي رەھبەرلىكىدە چىڭ تۇرۇش ۋە ئۇنى يولغا قويۇشتا، ئەڭ ئاساسلىقى پارتىيىنىڭ يېڭى دېموكراتىزملىق ئىنقىلاب ئاساسىي لۇشيەنى ۋە ئاساسىي پروگراممىسىدا قەتئىي تەۋرەنمەي چىڭ تۇرۇش ۋە ئىجرا قىلىش كېرەك. ئىككىنچىدىن، تارىخىي تەرەققىيات جەريانىغا ئاساسەن، ھەرقايسى باسقۇچلاردىكى كونكرېت ھەرىكەت پروگراممىسى ۋە ئاساسىي سىياسىي شوئارنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، ئۇنى خەلق ئاممىسىنى ئىتتىپاقلاشتۇرۇپ، ئورتاق كۈرەش قىلىدىغان

كونكرېت نىشان قىلىش كېرەك. «بۇنداق كونكرېت نىشان بولماي تۇرۇپ، سىياسىي رەھبەرلىكتىن ئېغىز ئېچىش مۇمكىن ئەمەس.»[1] ئۇچىنچىدىن، پارتىيىنىڭ ئاساسىي لۇشىيەنى، ئاساسىي پروگراممىسى ۋە ھەرقايسى دەۋرلەردىكى كونكرېت نىشانىنى ئىشقا ئاشۇرۇش جەريانىدا «پرولېتارىيات، بولۇپمۇ ئاۋانگارت ئەترىتى — كومپارتىيە ئۆزىنىڭ چەكسىز ئاكتىپلىقى ۋە سادىقلىقىنى كۆرسىتىپ، بۇ كونكرېت سىياسەتلەرنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشنىڭ ئۈلگىسى بولۇشى كېرەك.»[2] كوممۇنىستىك پارتىيە ئەزالىرىنىڭ ئاۋانگارتلىق، نەمۇنىلىك رولىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇش پارتىيىنىڭ سىياسىي رەھبەرلىكىدە چىڭ تۇرۇش ۋە يولغا قويۇشنىڭ مۇھىم شەرتى. ئوخشىمىغان تارىخىي دەۋردە، كوممۇنىستىك پارتىيە ئەزالىرىنىڭ ئاۋانگارتلىق، نەمۇنىلىك رولىنىڭ ئوخشاش بولمىغان ئىپادىلىرى ۋە تەلىپى بار. لېكىن ھەربىر دەۋردە كوممۇنىستىك پارتىيە ئەزالىرىنىڭ نەمۇنىلىك ھەرىكىتى كەڭ خەلق ئاممىسىنى پارتىيىنىڭ سىياسىي نىشانىنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن كۈرەش قىلىشقا چاقىرىپ، سەپەرۋەر قىلىش، باشلامچىلىق قىلىش رولىنى ئويناندى. كەڭ كوممۇنىستىك پارتىيە ئەزالىرىنىڭ پۈتۈن كۈچى بىلەن ئەمەلدە كۆرسىتىشتەك نەمۇنىلىك ھەرىكىتى ۋە نەمۇنىلىك رولى بولمىسا، پارتىيىنىڭ سىياسىي رەھبەرلىكىنى ئىشقا ئاشۇرغىلى بولمايدۇ. تۆتىنچىدىن، كەڭ ئىنقىلابىي بىرلىك سەپ ئورنىتىش. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ كۆرسەتكەن: «سىياسىي نىشانىنى يوقىتىپ قويماسلىق پرىنسىپى ئاساسىدا ئىتتىپاقچىلار بىلەن مۇڭاپىق مۇناسىۋەت ئورنىتىدۇ. بۇ ئىتتىپاقچىلارنى راۋاجلاندۇرىدۇ ۋە مۇستەھكەملەيدۇ.»[3]

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 1 - توم، 530 - بەت.
② «ماۋزېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 1 - توم، 530 - بەت.
③ «ماۋزېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 1 - توم، 531 - بەت.

ئىككىنچى، پارتىيىنىڭ ئىدىيىۋى رەھبەرلىكى. ئىدىيىۋى رەھبەرلىك — ماركسىزم - لېنىنىزم، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى پارتىيىنىڭ بارلىق خىزمەتلىرىنىڭ يېتەكچى ئىدىيىسى قىلىشتا چىڭ تۇرۇش دېگەنلىك. ئىدىيىۋى رەھبەرلىك پارتىيىنىڭ رەھبەرلىكىنى ئىشقا ئاشۇرۇشنىڭ مۇھىم تەرىپى، شۇنىڭدەك يەنە پارتىيىنىڭ سىياسىي رەھبەرلىكىنى ئورنىتىش ۋە يولغا قويۇشنىڭ نەزەرىيىۋى ئاساسى ۋە ئىدىيىۋى كاپالىتى. پارتىيىنىڭ ئىدىيىۋى رەھبەرلىكىنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن، بىرىنچىدىن، ماركسىزم - لېنىنىزمنى جۈڭگونىڭ كونكرېت ئەمەلىيىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈشتەك توغرا يۆنىلىشتە چىڭ تۇرۇش لازىم. جۈڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى جۈڭگو ئىنقىلابىنىڭ مۇستەھكەم تۈۋرۈكى، ئەگەر ماركسىزم - لېنىنىزمنى ھەرىكەت قىلمىسا، پارتىيە رەھبەرلىكى ئىنقىلابىي ھەرىكەتكە بولغان توغرا رەھبەرلىكىنى ئىشقا ئاشۇرالمايدۇ. ماركسىزم - لېنىنىزم چوقۇم جۈڭگونىڭ كونكرېت ئەمەلىيىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈلۈشى، ماركسىزم - لېنىنىزملىق مەيدان، نۇقتىئىنەزەر ۋە ئۇسۇلىنى قوللىنىپ، جۈڭگو ئىنقىلابى جەريانىدا دۇچ كەلگەن تۈرلۈك مەسىلىلەرنى چۈڭقۇر تەتقىق قىلىشى، جۈڭگوچىلاشقان ماركسىزم نەزەرىيىسىنى قوللىنىپ، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى جۈڭگو ئىنقىلابىغا يېتەكچى قىلىشى لازىم. ئىككىنچىدىن، ئىدىيىۋى - سىياسىي تەربىيىنى كۈچەيتىش لازىم. پۈتۈن پارتىيە ئەزالىرى، بولۇپمۇ پارتىيە كادىرلىرىغا ماركسىزم - لېنىنىزم، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ ئىدىيىۋى قورالىنى ۋە ھەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدەش، نەزەرىيە بىلەن ئەمەلىيەتنى بىرلەشتۈرۈش، بارلىق ئىشلاردا ئەمەلىيەتنى چىقىش قىلىشتەك ئىدىيىۋى لۇشيەننى ئىگىلىتىپ، ئۇلارنىڭ ئىدىيىۋى ئېڭى ۋە تونۇش سەۋىيىسىنى يۇقىرى كۆتۈرۈش كېرەك. تەشۋىقات - تەربىيە ئارقىلىق

پارتىيىنىڭ لۇشيەن، فاڭجېن، سىياسەتلىرىنى كەڭ خەلق ئاممىسىنىڭ ئاڭلىقى ھەرىكىتىگە ئايلاندۇرۇش لازىم. ئۇچىنچىدىن، ئاكتىپ سىياسىي كۆرەشنى قانات يايدۇرۇپ، پرولېتارىياتلىق ئىدىيىنى قوللىنىپ، ھەر خىل غەيرىي پرولېتارىيات ئىدىيىسىنى يېڭىپ، فېئودالىزم ئىدىيىسىنىڭ قالدۇقلىرىنى تازىلاپ، ھۆكۈمەتسىزلىك ئىدىيىسىنىڭ تەسىرىنى تۈگىتىپ، بۇرژۇئا ئىدىيىسىنىڭ چىرىتىشىگە قارشى تۇرۇش، بولۇپمۇ «سول» چىل دوگماتىزملىق خاھىشىغا قارشى تۇرۇش كېرەك. ئەمما ئىدىيە جەھەتتىكى مەسىلىلەرنى ھەل قىلىشنىڭ ئاساسلىق ئۇسۇلى — تەنقىد ۋە ئۆز - ئۆزىنى تەنقىد قىلىشنى قانات يايدۇرۇش.

ئۇچىنچى، پارتىيىنىڭ تەشكىلىي رەھبەرلىكى. تەشكىلىي رەھبەرلىك — پارتىيە توغرا تەشكىلىي پرىنسىپ ۋە تەشكىلىي لۇشيەن ئارقىلىق يۇرگۈزىدىغان رەھبەرلىك، ئۇ پارتىيىنىڭ سىياسىي رەھبەرلىكى ۋە ئىدىيىۋى رەھبەرلىكىنىڭ مۇھىم تەشكىلىي كاپالىتى. پارتىيىنىڭ تەشكىلىي رەھبەرلىكىنىڭ ئىشقا ئېشىشى ئۇچۇن، بىرىنچىدىن، پارتىيىنىڭ دېموكراتىيە - مەركەزلەشتۇرۇش تۇزۇمىدىن ئىبارەت تەشكىلىي پرىنسىپىدا چىڭ تۇرۇش كېرەك. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەيدۇ: «پارتىيىنى كۆچلۈك قىلىش ئۇچۇن، پارتىيىنىڭ دېموكراتىيە - مەركەزلەشتۇرۇش تۇزۇمىنى ئەمەلگە قويۇش ئارقىلىق، پۈتۈن پارتىيىنىڭ ئاكتىپچانلىقىنى قوزغاش كېرەك.»[1] پارتىيىنىڭ ھەر دەرىجىلىك تەشكىلاتلىرى پەقەت دېموكراتىيە - مەركەزلەشتۇرۇش پرىنسىپىنى يولغا قويۇپ، پارتىيە ئەزالىرى پارتىيە تەشكىلاتىغا بويسۇنغان، ئاز سانلىق كۆپ سانلىققا بويسۇنغان، تۆۋەن دەرىجىلىك تەشكىلات يۇقىرى دەرىجىلىك تەشكىلاتقا بويسۇنغان،

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 1 - توم، 565 - بەت.

پۈتۈن پارتىيىنىڭ ھەرقايسى تەشكىلاتلىرى ۋە پۈتۈن پارتىيە ئەزالىرى پارتىيىنىڭ پۈتۈن مەملىكەتلىك ۋەكىللەر قۇرۇلتىيى ۋە مەركىزىي كومىتېتقا بويسۇنغاندىلا، ھەم مەركەزلەشتۈرۈش، ھەم دېموكراتىيە بولغان، جانلىق، تېتىك سىياسىي ۋەزىيەتنى بەرپا قىلغىلى بولىدۇ. پەقەت كەڭ دېموكراتىيىنى جارى قىلدۇرۇش ئارقىلىقلا توغرا پىكىرلەرنى توپلىغىلى، پۈتۈن پارتىيىنىڭ تونۇشىنى بىرلىككە كەلتۈرۈپ، بىر تۇتاش ھەرىكەت قىلىپ، پارتىيىنىڭ لۇشيەن، فاڭجېن، سىياسەتلىرىنى ئاڭلىق ئىجرا قىلغىلى بولىدۇ. ئىككىنچىدىن، توغرا كادىرلار لۇشيەننىي يولغا قويۇش كېرەك. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەيدۇ: «سىياسىي لۇشيەن بەلگىلەنگەندىن كېيىن، كادىرلار ھەل قىلغۇچ ئامىل بولىدۇ. شۇڭا پىلانلىق رەۋىشتە نۇرغۇنلىغان يېڭى كادىرلارنى يېتىشتۈرۈش بىزنىڭ جەڭگىۋار ۋەزىپىمىز.»[1] ئەگەر سانى زور ھەم ئەخلاقلىق، ھەم قابىلىيەتلىك كادىرلار قوشۇنى بولمىسا، پارتىيىمىز كەڭ خەلق ئاممىسىغا رەھبەرلىك قىلىپ، دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈرەلمەيدۇ. ئۇچىنچىدىن، پارتىيە ئىنتىزامىنى كۈچەيتىش پارتىيىنىڭ تەشكىلىي رەھبەرلىكىنى ئىشقا ئاشۇرۇشنىڭ مۇھىم كاپالىتى. پارتىيە ئىنتىزامى تەشكىلىي جەھەتتە پارتىيىنىڭ ئىدىيە، سىياسىي جەھەتتىكى يۈكسەك بىرلىكىنى ساقلاپ ۋە مۇستەھكەملەپ، پارتىيىنىڭ لۇشيەن، فاڭجېن، سىياسەتلىرىنى توغرا ئىجرا قىلىپ، پارتىيىنىڭ جەڭگىۋارلىقىنى ئۈزلۈكسىز يۇقىرى كۆتۈرۈشنىڭ ئاساسىي شەرتى. پارتىيە تەشكىلاتىنىڭ ئاڭلىق، پولاتتەك ئىنتىزامى بولغاندىلا، پارتىيىنىڭ جەڭگىۋارلىقى زور دەرىجىدە ئۆسىدۇ. تۆتىنچىدىن، پارتىيىنىڭ ھەر دەرىجىلىك تەشكىلاتلىرى رەھبەرلىك ھوقۇقىنى ئىشلىتىش

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 1049 - بەت.

ئارقىلىق پارتىيىنىڭ لۇشيەن ۋە سىياسەتلىرىنى ئىجرا قىلىدۇ. ھەر دەرىجىلىك پارتكوم ۋە پارتىيە گۇرۇپپىلىرىنىڭ سىياسىي يادرولۇق رولى ۋە ئاساسىي قاتلام پارتىيە تەشكىلاتلىرىنىڭ جەڭگىۋار قورغانلىق رولىنى جارى قىلدۇرۇپ، پارتىيىنىڭ جەڭگىۋارلىقىنى يۇقىرى كۆتۈرۈش كېرەك. پەقەت مۇشۇنداق قىلغاندىلا، پارتىيىنىڭ تەشكىلىي رەھبەرلىكى ئەمەلىيلىشىدۇ، پارتىيىنىڭ سىياسىي رەھبەرلىكى ۋە ئىدىيىۋى رەھبەرلىكى ئىشقا ئاشالايدۇ.

سىياسىي رەھبەرلىك، ئىدىيىۋى رەھبەرلىك ۋە تەشكىلىي رەھبەرلىك پارتىيە رەھبەرلىكىنىڭ ئاساسىي مەزمۇنىنى تەشكىل قىلىدۇ. بۇ ئۇچى ئۆزئارا مۇناسىۋەتلىك، ئۆزئارا سىڭىشىدۇ. سىياسىي رەھبەرلىك يادرو بولۇپ، ئىدىيىۋى رەھبەرلىك ۋە تەشكىلىي رەھبەرلىكتە ئىزچىللىشىدۇ، ئىدىيىۋى رەھبەرلىك بولسا ئاساس بولۇپ، سىياسىي رەھبەرلىك ۋە تەشكىلىي رەھبەرلىكنى توغرا بولغان ئىدىيىۋى - نەزەرىيە يېتەكچىلىكىگە ئىگە قىلىدۇ؛ تەشكىلىي رەھبەرلىك بولسا كاپالەت بولۇپ، سىياسىي رەھبەرلىك ۋە ئىدىيىۋى رەھبەرلىكنىڭ ئىشقا ئېشىشىغا كاپالەتلىك قىلىدۇ.

2. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ تارىخىي ئورنى

يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ كونا دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ ئورنىنى ئېلىشى، پرولېتارىيات ۋە ئۇنىڭ سىياسىي پارتىيىسىنىڭ جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ رەھبىرىي كۈچى بولۇشى — يېقىنقى زامانىدىن بۇيانقى جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ تارىخى ۋە جۇڭگو ئىنقىلابى تەرەققىياتىنىڭ مۇقەررەر نەتىجىسى. كونا دېموكراتىك ئىنقىلاب نەچچە ئون يىللىق كۈرەشنى، ھەتتا شىنخەي ئىنقىلابىغا ئوخشاش زور كۆلەملىك كۈرەشنى بېشىدىن ئۆتكۈزگەن

بولسمۇ، لېكىن ھەممىسى جاھانگىرلىك ۋە فېئودالىزم كۈچلىرىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاشتەك تارىخىي ۋەزىپىنى ئورۇندىيالماي، جۇڭگونىڭ يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالليق جەمئىيەت خاراكتېرىنى، خەلقنىڭ ئازاب - ئوقۇبىتىنى ئۆزگەرتەلمىدى. جۇڭگو كونا دېموكراتىك ئىنقىلابىنىڭ مەغلۇبىيەت تارىخي شۇنى ئىسپاتلىدىكى، بۇرژۇئازىيە ۋە ئۇنىڭ سىياسىي پارتىيىسى جۇڭگو خەلقىگە رەھبەرلىك قىلىپ، جاھانگىرلىككە، فېئودالىزمغا قارشى كۈرەشنىڭ غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈرەلمەيدۇ. جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ رەھبەرلىك مەسئۇلىيىتى تارىخىي يوسۇندا پرولېتارىيات ۋە ئۇنىڭ سىياسىي پارتىيىسىنىڭ زىممىسىگە يۈكلەندى.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ قۇرۇلۇشى بىلەن، ئىشچىلار سىنىپى ئۆزىنىڭ سىياسىي پارتىيىسىگە ئىگە بولدى، جۇڭگو خەلقى ئىشەنچلىك رەھبەرلىككە ئىگە بولدى. شۇنىڭدىن باشلاپ، جۇڭگونىڭ دېموكراتىك ئىنقىلابى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىكى ئاستىدا ئېلىپ بېرىلدى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ رەھبەرلىك يادروسى بولۇشتەك تارىخي ئورنىنىڭ تىكلىنىشى، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئۇزاق مۇددەتلىك ئەمەلىيىتىنىڭ سىنىقى ۋە جۇڭگو خەلقىنىڭ تارىخي تاللىشىنىڭ نەتىجىسىدە، جۇڭگو ئىنقىلابىي تەرەققىيات جەريانىدا پەيدىنپەي شەكىللەنگەن.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى قۇرۇلۇپ ئۇزاق ئۆتمەي، جۇڭگو خەلقى ئالدىدا تۇنجى قېتىم جاھانگىرلىك، فېئودالىزمغا قارشى توغرا دېموكراتىك ئىنقىلاب پروگراممىسىنى ئوتتۇرىغا قويدى. ماۋ زېدۇڭ: جۇڭگودا ئىش ناھايىتى ئېنىق، كىم خەلقە رەھبەرلىك قىلىپ، جاھانگىرلىك، فېئودالىزم كۈچلىرىنى ئاغدۇرۇپ تاشلىسا، شۇ خەلقنىڭ ئېتىقاد قىلىشىغا ئېرىشىدۇ

دېگەنىدى. سۇن جۇڭشەن رەھبەرلىكىدىكى گومىنداڭ جۇڭگونى گۈللەندۇرۇش جەمئىيىتىدىن ئىتتىپاقداش جەمئىيىتىگىچە، ھەتتا جۇڭگو گومىنداڭىغىچە 20 يىللىق تارىخنى بېسىپ ئۆتۈپ، باشتىن - ئاخىر جۇڭگو جاھانگىرلىك، فېئودالىزمغا قارشى توغرا ئىنقىلاب پروگراممىسىنى ئوتتۇرىغا قويالمىدى. ئەمما جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى قۇرۇلۇپ، پەقەت بىر يىل ئىچىدىلا سىرتقى جەھەتتە جاھانگىرلىككە قارشى تۇرۇش، ئىچكى جەھەتتە فېئودال مىلىتارىستلارنىڭ ئاغدۇرۇپ تاشلاشتەك دېموكراتىك ئىنقىلاب پروگراممىسىنى تۇزۇپ چىقتى.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى بۇيۇك ئىنقىلابنىڭ ئاڭلىق قاتناشقۇچىسى ۋە رەھبىرى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى دېموكراتىك بىرلىك سەپ ئورنىتىش تەشەببۇسىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، سۇن جۇڭشەننىڭ گومىنداڭنى ئۆزگەرتىپ تەشكىل قىلىشىغا يار دەملىشىپ، بىرىنچى قېتىملىق گومىنداڭ - كومپارتىيە ھەمكارلىقىنىڭ ئورنىتىلىشىنى ئىلگىرى سۈردى. كوممۇنىستلار خۇاڭپۇ ھەربىي مەكتىپىنىڭ قۇرۇلۇشىغا ۋە گومىنداڭ ئىنقىلابىي ئارمىيىسىنى بەرپا قىلىشنى تەشەببۇس قىلىپ ھەم قاتنىشىپ، نۇرغۇن كوممۇنىستلار سىياسىي خىزمەتنى ئۈستىگە ئالدى. كوممۇنىستلار «30 - ماي» جاھانگىرلىككە قارشى تۇرۇش ۋەتەنپەرۋەرلىك ھەرىكىتىگە، گۇاڭدۇڭ - شياڭگاڭ چوڭ ئىش تاشلىشىغا ۋە شاڭخەي ئىشچىلىرىنىڭ 3 قېتىملىق قوراللىق قوزغىلىڭىغا مۇستەقىل رەھبەرلىك قىلدى. خۇنەننىڭ مەركەز قىلغان دېھقانلار ھەرىكىتىنى قانات يايدۇردى. گومىنداڭ - كومپارتىيە ھەمكارلىقىدىكى شىمالىي مىلىتارىستلارغا قارشى ئۇرۇش جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ئوتتۇرىغا قويغان جاھانگىرلىككە، مىلىتارىستلارغا قارشى شوئار ئاستىدا ئېلىپ بېرىلدى. كوممۇنىستلار ئوتتۇرىغا قويغان ھەربىي ئىشلار ئىستراتېگىيىلىك

فاكتورى، كوممۇنستلارنىڭ ھەربىي قوشۇندىكى سىياسىي خىزمىتى ۋە تەشكىلىي خىزمىتى، كومپارتىيە ئەزالىرى ۋە كوممۇنستىك ياشلار ئىتتىپاقى ئەزالىرىنىڭ ئاۋانگارتلىق، نەمۇنىلىك رولى ھەم جۈملىدىن كوممۇنستىك پارتىيەسى رەھبەرلىك قىلغان ۋە قوزغىغان ئىشچى - دېھقانلار ئاممىسىنىڭ ھەربىتى شىمالغا يۈرۈش ئۇرۇشىنىڭ غەلىبىلىك تەرەققىي قىلىشىغا كاپالەتلىك قىلدى. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ كۆرسەتكەن: جۈملىدىن كوممۇنستىك پارتىيەسى بۇ قېتىمقى ئىنقىلابقا ئاكتىپلىق قاتناشقانلىقى ۋە رەھبەرلىك قىلغانلىقى ئۈچۈن «بىر مەزگىل ناھايىتى زور غەلىبىلەرگە ئېرىشەلىدى». لېكىن «ئۇ چاغدا جۈملىدىن پرولېتارىياتى ۋە ئۇنىڭ پارتىيەسى تېخى مول ئىنقىلابىي تەجرىبىلەرگە ئىگە بولمىغانلىقتىن، يەنە مەغلۇبىيەتكە ئۇچرىدى.»[1].

جۈملىدىن كوممۇنىستىك پارتىيەسى يەر ئىنقىلابى ئۇرۇشىنىڭ تەۋرەنمەس رەھبىرى. بۇيۇك ئىنقىلاب مەغلۇپ بولغاندىن كېيىن، گومىنداڭ يېڭى مىلىتارىستلىرى چوڭ پومېشچىك، چوڭ بۇرژۇئازىيىنىڭ ئەكسىيەتچىل ھۆكۈمرانلىقىنى ئورناتتى، جۈملىدىن جەمئىيىتى يەنىلا يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالىق جەمئىيەتتە تۇرۇپ قالدى. گومىنداڭنىڭ ئەكسىيەتچىل ھۆكۈمرانلىقىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاش بۇ مەزگىلدىكى ئىنقىلابنىڭ مۇھىم ۋەزىپىسىگە ئايلاندى. جۈملىدىن كوممۇنستىك پارتىيەسى ئىنتايىن قىيىن شارائىتتا، تارىخ يۈكلىگەن ئېغىر ۋەزىپىنى باتۇرلۇق بىلەن ئۈستىگە ئېلىپ، يەر ئىنقىلابى كۆرىشىگە مۇستەقىل رەھبەرلىك قىلدى. جۈملىدىن كوممۇنستىك پارتىيەسى قوراللىق قوزغىلاڭ قوزغاپ، قوراللىق ئىنقىلاب ئارقىلىق قوراللىق ئەكسىلئىنقىلابقا قارشى تۇردى. پارتىيە يېتىزا ئىنقىلابىي

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 1273 - بەت.

تايانچ بازىلىرىنى ئېچىپ، ئىنقىلابىي ھاكىمىيەت قۇرۇپ، يەر ئىنقىلابىنى يولغا قويۇپ، دېھقانلار سىنىپىغا بولغان رەھبەرلىكىنى ئىشقا ئاشۇرۇپ، دېھقانلارنى ئىسمى - جىسمىغا لايىق جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئاساسىي كۈچىگە ئايلاندۇردى. يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش، ھاكىمىيەتنى قوراللىق تارتىۋېلىش يولى ۋە نەزەرىيىسىنى شەكىللەندۇرۇپ، ماركسىزم - لېنىنىزم جۇڭگونىڭ كونكرېت ئەمەلىيىتىنى بىلەن بىرلەشتۇرۇلگەن ئىدىيە — ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى شەكىللەندۇرۇشكە باشلىدى. پارتىيە رەھبەرلىكىدىكى پرولېتارىيات ئىنقىلابىي ئارمىيىسىنى بەرپا قىلىپ، دۈشمەننى يېڭىشنىڭ بىر قاتار ئىستراتېگىيە، تاكتىكا پرىنسىپلىرىنى يەكۈنلىدى. زۇنىي يىغىندىن باشلاپ ماۋ زېدۇڭنى يادرو قىلغان پارتىيە مەركىزىي كومىتېت رەھبەرلىك كوللېكتىپى شەكىللىنىپ، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى سىياسىي جەھەتتە ۋە ئىدىيە جەھەتتە پەيدىنپەي پىشىپ يېتىلىشىگە قاراپ ماڭدى.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ياپونغا قارشى ئۇرۇش مەزگىلىدە پۈتۈن مىللەتنىڭ ياپونغا قارشى ئۇرۇشىنىڭ تۆۋرۈكى بولدى. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ كۆرسەتكەن: «ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇش باشلانغاندىن بۇيان، پرولېتارىيات بىلەن كومپارتىيە ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى مىللىي بىرلىك سەپكە رەھبەرلىك قىلغانلىقتىن، پۈتۈن مىللەتنى ئۆز ئەتراپىغا ئۇيۇشتۇردى. ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇلۇغ ئۇرۇشنى قوزغىدى ۋە قەتئىي داۋاملاشتۇرماقتا.»[①] جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ئىككىنچى قېتىملىق گومىنداڭ - كومپارتىيە ھەمكارلىقى ئاساسىدىكى ياپونغا قارشى مىللىي بىرلىك سەپىنىڭ

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 1273 - 1274 - بەتلەر.

قۇرۇلۇشىنى تەشەببۇس قىلدى ۋە ئۇنىڭغا تۇرتكە بولدى؛ ياپونغا قارشى مىللىي بىرلىك سەپنىڭ مۇستەقىل - ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇش پرىنسىپىدا ۋە ئىستراتېگىيە فاكتىرىنىدا چىڭ تۇرۇپ، ئىتتىپاقلىشىپ ياپونغا قارشى تۇرۇشنى داۋاملاشتۇردى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ياپونغا ئومۇميۈزلۈك قارشى تۇرۇش لۇشيەننىي ئوتتۇرىغا قويۇپ ۋە يولغا قويۇپ، ياپونغا قارشى ئۇزاققا سوزۇلىدىغان ئۇرۇش ۋە پارتىزانلىق ئۇرۇشنىڭ ھەربىي فاكتىرىنى تۈزدى؛ ياپونغا قارشى قوراللىق كۈچلەرگە رەھبەرلىك قىلىپ دۇشمەن ئارقا سېپىگە ئىچكىرىلەپ كىرىپ، ئاممىنى سەپەرۋەر قىلىپ، پارتىزانلىق ئۇرۇشىنى قانات يايدۇرۇپ، ياپونغا قارشى دۇشمەن ئارقا سېپى تايانچ بازىلىرىنى قۇردى ۋە مۇستەھكەملىدى؛ جاپا - مۇشەققەتلىك كۈرەش ئارقىلىق، پارتىيە رەھبەرلىكىدىكى دۇشمەن ئارقا سېپى ئۇرۇش مەيدانى تەرەققىي قىلىپ ياپونغا قارشى ئۇرۇشنىڭ ئاساسلىق جەڭ مەيدانىغا ئايلىنىپ، پارتىيە رەھبەرلىكىدىكى ياپونغا قارشى قوراللىق كۈچلەر تەرەققىي قىلىپ، ياپونغا قارشى ئومۇميۈزلۈك قايتۇرما ھۇجۇمغا ئۆتۈشنىڭ ئاساسىي قوشۇنىغا ئايلاندى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى نەزەرىيە جەھەتتىن ياپونغا قارشى ئۇرۇشنىڭ تەرەققىيات قانۇنىيىتى، ئىستراتېگىيە فاكتىرىنى ۋە ياپونغا قارشى مىللىي بىرلىك سەپنىڭ نەزەرىيىسى ۋە سىياسىتىنى سىستېمىلىق شەرھلەپ، ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇشنىڭ غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن يۆنىلىش كۆرسىتىپ بەردى؛ يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ نەزەرىيە سىستېمىسى تۈرغۇزۇلۇپ، ماۋزېدۇڭ ئىدىيىسى كۆپ تەرەپلىمە قانات يايدۇرۇلۇش ئارقىلىق پىشىپ يېتىلدى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ئازاد رايونلاردىكى ئارمىيە ۋە خەلقە رەھبەرلىك قىلىپ، ياپونغا قارشى ۋەتەنپەرۋەر كۈچلەرنى ئىتتىپاقلاشتۇرۇپ، سەككىز يىللىق ياپونغا قارشى ئۇرۇش

ئارقىلىق، دۇنيادىكى فاشىزمغا قارشى ئۇرۇشنىڭ ھەققانىيەتچى كۈچلىرىنىڭ ماسلىشىشى بىلەن ئاخىرى ياپونغا قارشى ئۇرۇشنىڭ ئەڭ ئاخىرقى غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈردى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى يەنە پۈتۈن مىللەتنىڭ ياپونغا قارشى ئۇرۇشىدا كۈچىنى زورايتىپ، ئابرۇيىنى يۇقىرى كۆتۈرۈپ، پۈتۈن مەملىكەت خەلقىنىڭ ھمايىسى ۋە قوللىشىغا ئېرىشتى.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى پۈتۈن مەملىكەت خەلقىگە رەھبەرلىك قىلىپ، يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ پۈتۈن مەملىكەتتىكى غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈردى. ياپونغا قارشى ئۇرۇش غەلىبە قىلغاندىن كېيىن، گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرى مۇستەبىتلىكتە چىڭ تۇرۇپ، تىنچلىق ۋە دېموكراتىيىنى رەت قىلىپ، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ۋە خەلقىگە قايتىدىن ئېچىكى ئۇرۇش قوزغىغاندا، پۈتۈن مەملىكەت خەلقى مىللەتنىڭ مۇستەقىللىقى ۋە خەلقنىڭ ئازادلىقىنىڭ ئۈمىدىنى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ ئۈستىگە يۈكلىدى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى پۈتۈن مەملىكەتتىكى ھەر مىللەت خەلقىنى ئىتتىپاقلاشتۇرۇپ، جۇڭگونىڭ گۈزەل ئىستىقبالىنى قولغا كەلتۈرۈش، مۇستەقىل، دېموكراتىك، بىرلىككە كەلگەن قۇدرەتلىك يېڭى جۇڭگو قۇرۇش ئۈچۈن، تىرىشىپ كۈرەش قىلدى؛ پارتىيە پۈتۈن مەملىكەت خەلقىگە رەھبەرلىك قىلىپ، ئېچىكى تىنچلىقنى ۋە دېموكراتىيىنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن تىرىشتى ھەم ئۆز - ئۆزىنى قوغداش ئۇرۇشىغا تەييارلىق قىلدى. گومىنداڭ ئامېرىكىنىڭ قوللىشى ئاستىدا تىنچلىق كېلىشىمىنى يىرتىپ تاشلاپ، ئومۇميۈزلۈك ئېچىكى ئۇرۇش قوزغىدى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ئازاد رايونلاردىكى ئارمىيە، خەلقە رەھبەرلىك قىلىپ، باتۇرلۇق بىلەن ئۆز - ئۆزىنى قوغداپ قايتۇرما زەربە بېرىشكە ئاتلىنىپ، ئۇلۇغ خەلق ئازادلىق ئۇرۇشىنى باشلىدى. پارتىيە توغرا سىياسىي فاكتورى ۋە تۇرلۇك

سىياسەتلەرنى تۈزۈپ ۋە يولغا قويۇپ، ئىتتىپاقلىشىشقا بولىدىغان بارلىق كۈچلەرنى ئىتتىپاقلاشتۇرۇپ، كەڭ خەلقنىڭ دېموكراتىك بىرلىك سېپىنى قۇردى. ئازاد رايونلاردا يەر ئىسلاھاتى ھەرىكىتىنى قانات يايدۇرۇپ، دېھقانلارنىڭ يەر مەسىلىسىنى تەۋرەنمەي ھەل قىلىپ، كەڭ دېھقانلارنىڭ ئاكتىپچانلىقىنى تولۇق قوزغىدى. پارتىيە توغرا ھەربىي فاكتىكىنى تۈزۈپ، ماۋ زېدۇڭنىڭ ھەربىي ئىشلار ئىدىيىسىنى كامالەتكە يەتكۈزۈپ، ئىستراتېگىيە ۋە تاكتىكىنىڭ قوللىنىلىشىنى ۋايىغا يەتكۈزدى. پارتىيە رەھبەرلىكىدىكى خەلق ئارمىيىسى ئېسىل سىياسىي ساپاغا ۋە ھەربىي ساپاغا ئىگە، باتۇر، ئۇرۇش قىلىشقا ماھىر ئارمىيە؛ پارتىيە رەھبەرلىكىدىكى ئازاد رايون خەلقى ئازادلىق ئۇرۇشىنى پۈتۈن كۈچى بىلەن قوللىدى. پارتىيىنىڭ رەھبەرلىكى، چاقىرىقى ۋە تەسىر كۈرسىتىشى ئاستىدا، گومىنداڭ ھۆكۈمرانلىقىدىكى رايونلاردا ۋەتەنپەرۋەرلىك دېموكراتىك ھەرىكەت يۇقىرى پەللىگە كۆتۈرۈلۈپ، جياڭ جېشىغا قارشى ئىككىنچى سەپنى شەكىللەندۈردى. ھەرقايسى دېموكراتىك پارتىيە - گۇرۇھلار جۈڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى بىلەن بىرلىشىش، ھەمكارلىشىش يولىغا قاراپ ماڭدى. بۇلار خەلق ئازادلىق ئۇرۇشىنىڭ غەلىبىلىك تەرەققىي قىلىشىغا كاپالەتلىك قىلدى.

جۈڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى رەھبەرلىكىدە، جۈڭگو خەلقى ئاخىر جاھانگىرلىك، فېئودالىزم، بيۇروكرات كاپىتالىزمنىڭ ئەكسىيەتچىل ھۆكۈمرانلىقىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاپ، خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورلىقىدىكى يېڭى جۇڭگونى قۇرۇپ، يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ ئۇلۇغ غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈردى ھەم سوتسىيالىستىك ئىنقىلاب ۋە سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇش ئۈچۈن شارائىت ھازىرلىدى. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ كۆرسەتكەن ئىدى: «بىزنىڭ ئىشلىرىمىزغا رەھبەرلىك قىلغۇچى

يادرولۇق كۆچ — جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى، بىزنىڭ ئىدىيىمىزگە يېتەكچىلىك قىلغۇچى نەزەرىيىۋى ئاساس — ماركسىزم - لېنىنىزم.»[1] «جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى بولمىغان بولسا يېڭى جۇڭگو بولمايتتى.» مانا بۇ جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ تارىخىي يەكۈنى.

مۇلاھىزە سوئاللىرى:

1. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى نېمە ئۈچۈن جۇڭگو ئىنقىلابىي ئىشلىرىنىڭ رەھبەرلىك يادروسى بولالايدۇ؟

2. نېمە ئۈچۈن دېھقانلارنى جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئاساسىي قوشۇنى دەيمىز؟

3. يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ ئاساسىي پروگراممىسى بىلەن سوتسىيالىزمنىڭ دەسلەپكى باسقۇچىدىكى ئاساسىي پروگراممىلىرىنىڭ پەرقى ۋە مۇناسىۋىتىنى قانداق تونۇش كېرەك؟

---

① «ماۋ زېدۇڭ ئەسەرلىرىدىن تاللانما»، خەنزۇچە نەشرى، 2 - قىسىم، 715 - بەت.

تۆتىنچى باب يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابىنىڭ ئۇچ چوڭ ئەڭگۈشتىرى

بىرلىك سەپ، قوراللىق كۈرەش ۋە پارتىيە قۇرۇلۇشى نەزەرىيىسى — يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلاب نەزەرىيىسىنىڭ مۇھىم تەركىبىي قىسمى بولۇپ، ماۋزېدۇڭ ئىدىيىسى ئىلمىي سىستېمىسىدا ئىنتايىن مۇھىم ئورۇننى ئىگىلەيدۇ. ماۋ زېدۇڭ بۇ ئۇچ ئاساسىي مەسىلىنى سىستېمىلاشتۇرۇپ، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ دۇشمەن ئۈستىدىن غەلبە قىلىشىدىكى «ئۇچ ئاساسىي ئەڭگۈشتەر» دەپ ئاتىغان ھەمدە «بۇ ئۇچ مەسىلىنى ۋە ئۇلارنىڭ ئۆزئارا مۇناسىۋىتىنى توغرا چۈشەنگەنلىك پۈتۈن جۇڭگو ئىنقىلابىغا توغرا رەھبەرلىك قىلغانلىق بولاتتى»[1] دېگەنىدى. يېڭى دېموكراتىك بىرلىك سەپ — جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى رەھبەرلىك قىلغان، ئىشچى ـ دېھقانلار ئىتتىپاقىنى ئاساس قىلغان كەڭ مىللىي دېموكراتىك ئىنقىلابىي بىرلىك سەپ. پرولېتارىياتنىڭ بۈرژۇئازىيە بىلەن ئورنىتىدىغان ياكى مەجبۇرىي ئايرىلىدىغان ئىنقىلابىي بىرلىك سېپى، شۇنداقلا قوراللىق كۈرەش ئېلىپ بارىدىغان بىرلىك سەپ بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ئۇزاق مۇددەتلىك قوراللىق كۈرەش قىلىش —

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 ـ توم، 1205 ـ بەت.

جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئاساسلىق كۆرەش شەكلى، شۇنداقلا جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئالاھىدىلىكلىرىدىن بىرى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. پارتىيە قۇرۇلۇشى بولسا جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى تەشكىلاتىنى بىرلىك سەپ ۋە قوراللىق كۆرەشتىن ئىبارەت ئىككى ئاساسىي قورالنى ئىگىلەيدىغان باتۇر جەڭچىگە ئايلاندۇرىدۇ. پۈتۈن مەملىكەت غەلبە قازىنىش ھارپىسىدا، ماۋ زېدۇڭ جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ تەجرىبىلىرىنى يەكۈنلىگەندە، بىز بۇ ئۇچ ئەڭگۈشتۇرگە تايانغانلىقىمىز ئۈچۈن تۆپ غەلبىنى قولغا كەلتۈرۈپ، يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلاب ۋەزىپىسىنى ئورۇندىيالىدۇق، دەپ تەكىتلىگەن ئىدى.

§ 1 . بىرلىك سەپ

1. يېڭى دېموكراتىك بىرلىك سەپنىڭ ئورنى ۋە رولى

بىرلىك سەپ — پۈرۇلتارىيات سىياسىي پارتىيىسىنىڭ ئاساسىي تاكتىكىسى ۋە لۇشىەنى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ماركس - ئېنگېلسلار «كومپارتىيە خاتىرىسى» دا مۇنداق كۆرسەتكەنىدى: «كوممۇنىستلار مەۋجۇت ئىجتىمائىي تۈزۈم ۋە سىياسىي تۈزۈمگە قارشى تۇرىدىغان بارلىق ئىنقىلابىي ھەرىكەتلەرنى ھەممىلا يەردە قوللايدۇ. پۈتۈن دۇنيادىكى دېموكراتىك پارتىيىلەرنىڭ ئارىسىدىكى ئىتتىپاقلىق ۋە كېلىشىملەرنى قولغا كەلتۈرۈشكە تىرىشىدۇ.»[1] ئۇلار پرولېتارىيات بۈرژۇئازىيە ئۇستىدىن غەلبە قىلىش، پۈتكۈل ئىنسانىيەتنى ئازاد قىلىشتىن ئىبارەت تارىخىي بۇرچىنى

① «ماركس - ئېنگېلس تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 1 - توم، 489 - بەت.

ئادا قىلىش ئۇچۇن، ئالدى بىلەن ئۆزىنىڭ ئىتتىپاقلىقىنى ۋە بىرلىكىنى كۈچەيتىپ، «پۈتۈن دۇنيا پرولېتارلىرىنىڭ بىرلىشىشى» نى ئىشقا ئاشۇرۇشى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، يەنە كەڭ - كۆلەملىك ئىتتىپاقداشلارنى قولغا كەلتۈرۈپ، ئىنقىلابقا قاتناشسا بولىدىغان باشقا سىنىپ، سىياسىي پارتىيە ۋە ئىجتىمائىي كۈچلەر بىلەن ھەمكارلىشىپ، ئىنقىلاب خورىنى تەڭ توۋلىشى كېرەك دەپ قارايدۇ.

لېنىن رۇسىيە ئىنقىلابىغا رەھبەرلىك قىلىش ئۇلۇغ ئەھمىيىتىدە، ماركسىزمنىڭ بىرلىك سەپ توغرىسىدىكى نەزەرىيىسىگە ۋارىسلىق قىلدى ۋە ئۇنى راۋاجلاندۇردى. ئۇ بىرلىك سەپنى پرولېتارىيات ئازادلىق ھەرىكىتىنىڭ باش ئىستراتېگىيىسى قىلىپ قۇرۇپ، «پۈتۈن دۇنيا پرولېتارىياتلىرى ۋە ئېزىلگۈچى مىللەتلەر بىرلىشىپ» جاھانگىرلىككە، جاھانگىرلىك ئۇرۇشىغا قارشى تۇرۇشقا چاقىردى. لېنىن پايدىلىنىشقا بولىدىغان بارلىق شارائىتلاردىن پايدىلىنىپ، ئىتتىپاقداشلارنى قولغا كەلتۈرۈشنىڭ مۇھىملىقىنى ئالاھىدە تەكىتلىدى. ئۇ «كوممۇنىزم ھەرىكىتىدىكى سولچىل گۈدەكلىك كېسىلى» دېگەن ماقالىسىدە مۇنداق دەپ كۆرسەتكەنىدى: تېخىمۇ كۆچلۈك دۈشمەن ئۈستىدىن غەلىبە قىلىش ئۈچۈن، پرولېتارىيات سىنىپى پەقەت ئەڭ زور كۈچكە تايىنىپ «ناھايىتى تەپسىلىي، ئېھتىياتچان ھالدا بىر تەرەپتىن، دۈشمەنلەر ئارىسىدىكى بارلىق يوچۇقلاردىن، ھەتتا ئەڭ كىچىك يوچۇقلاردىن ئەپچىللىك بىلەن پايدىلىنىشنى، ھەرقايسى ئەل بۇرژۇئازىيىسى ۋە ھەرقايسى ئەل بۇرژۇئازىيىسى ئىچىدىكى ھەرقايسى گۇرۇھلار ياكى ھەرقايسى قاتلاملار ئوتتۇرىسىدىكى مەنپەئەت جەھەتتىكى قارىمۇ قارشىلىقتىن پايدىلىنىشنى؛ يەنە بىر تەرەپتىن، بارلىق پۇرسەتلەردىن، گەرچە ئۇ ناھايىتى ئازغىنا پۇرسەت بولسىمۇ، ئۇنىڭدىن پايدىلىنىش

ئارقىلىق زور مىقداردىكى ئىتتىپاقداشلارنى قولغا كەلتۈرۈشى، گەرچە بۇ ئىتتىپاقداشلار بەلكىم ۋاقىتلىق، تەۋرىنىپ تۇرغان، مۇھىم بولمىغان، ئىشەنچسىز ھەم شەرتلىك بولسىمۇ، ئۇنى چوقۇم قولغا كەلتۈرۈشى لازىم. كىمكى بۇ بىر نۇقتىنى چۈشەنمەيدىكەن، ئۇ ماركسىزمنى قىلچە چۈشەنمەيدۇ. ھازىرقى زامان ئىلمىي سوتسىيالىزمنى قىلچە چۈشەنمەيدۇ.»[1]

ماۋ زېدۇڭ ۋەكىللىكىدىكى جۇڭگو كوممۇنىستلىرى ماركسىزم - لېنىنىزم ئومۇمىي قائىدىلىرىنى جۇڭگونىڭ ئەمەلىيىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈپ، يېڭى دېموكراتىزملىق بىرلىك سەپ نەزەرىيىسى ۋە سىياسىتىنى بارلىققا كەلتۈرۈپ، ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ بىرلىك سەپ توغرىسىدىكى ئىدىيىسىنى زور دەرىجىدە بېيىتتى ۋە راۋاجلاندۇردى. ئۇلار ئەمەلىيەت جەريانىدا كونا جۇڭگو يېقىنقى زامان دۇنياسىدىكى ھەر خىل زىددىيەتلەر مۇجەسسەملەشكەن يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئوداللىق جەمئىيەت ئىكەنلىكىنى، پرولېتارىيات ئىنقىلابقا رەھبەرلىك قىلىپ، غەلىبىنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن كەڭ دېھقانلارغا تايىنىپ، مۇستەھكەم بولغان ئىشچى - دېھقانلار ئىتتىپاقىنى قۇرۇپ چىقىشى ھەمدە مۇشۇ ئاساستا مىللىي بۇرژۇئازىيىنى ۋە ئۇششاق بۇرژۇئازىيىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان، ئىتتىپاقلىشىشقا بولىدىغان بارلىق كۈچلەر بىلەن ئىتتىپاقلىشىشنى قولغا كەلتۈرۈپ، مىليونلىغان ئاممىنى تەشكىللەپ ھەيۋەتلىك ئىنقىلابىي قوشۇننى قوزغاپ، ئەڭ كەڭ ئىنقىلابىي بىرلىك سەپنى ئورنىتىپ، ئىنقىلابىي كۈچلەرنى ئەڭ زور دەرىجىدە زورايتىپ، دۈشمەننى ئەڭ زور دەرىجىدە پارچىلىشى، يېتىم قالدۇرۇشى ۋە يىمىرىپ تاشلىشى لازىملىقىنى تەدرىجىي تونۇپ يەتتى. ماۋ زېدۇڭ: «جۇڭگو ئىنقىلابى ۋە جۇڭگو كوممۇنىستىك

---

① «لېنىن تاللانما ئەسەرلىرى»، خەنزۇچە نەشرى، 4 - توم، 180 - بەت.

پارتىيىسى» دېگەن ماقالىسىدە تەكىتلەپ مۇنداق كۆرسەتتى: «جۇڭگو پرولېتارىياتى شۇنى چۈشىنىشى كېرەككى، ئۇ ئۆزى گەرچە ئەڭ ئاڭلىق ۋە ئەڭ تەشكىلچان سىنىپ بولسىمۇ، ئەمما يالغۇز ئۆز سىنىپىنىڭلا كۈچىگە تايىنىپلا بولسا غەلىبە قازىنالمايدۇ، غەلىبە قازىنىش ئۈچۈن، تۈرلۈك ئەھۋالدا، ئىتتىپاقلىشىش مۇمكىن بولغان بارلىق ئىنقىلابىي سىنىپ ۋە تەبىقىلەر بىلەن ئىتتىپاقلىشىپ، ئىنقىلابىي بىرلىك سەپ تەشكىل قىلىشى لازىم.»①

يېڭى دېموكراتىك بىرلىك سەپ نەزەرىيىسى ۋە سىياسىتى يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ تەرەققىياتى جەريانىدا تەدرىجىي شەكىللەنگەن ۋە تەرەققىي قىلغان، يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ ھەرقايسى تارىخىي دەۋرلىرىدىكى بىرلىك سەپنىڭ ۋەزىپىسى، مەزمۇنى ۋە رولى ھەم ئورتاقلىققا ئىگە، ھەم ئۇلارنىڭ پەرقى بار.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى قۇرۇلۇش مەزگىلى ۋە بىرىنچى قېتىملىق بۈيۈك ئىنقىلاب مەزگىلىدە — يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلاب بىرلىك سەپ نەزەرىيىسىنىڭ دەسلەپكى قەدەمدە بارلىققا كەلگەن مەزگىلى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىلدە مۇشكۈل ۋە مۇرەككەپ بولغان ئىنقىلابىي ئۇرۇش ۋەزىپىسىگە دۇچ كەلگەن، گەرچە ئەملىي كۈرەش جەريانىدا باشقا سىياسىي پارتىيىلەر بىلەن، بولۇپمۇ گومىنداڭ پارتىيىسى بىلەن مەلۇم جەھەتتە ھەمكارلاشقان بولسىمۇ، لېكىن نەزەرىيە ۋە ئىدىيە جەھەتتە بىرلىك سەپكە قارىتا توغرا بولغان تونۇش كەمچىل ئىدى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ 1 - قۇرۇلتىيىدا: «ھازىرقى مەۋجۇت باشقا سىياسىي پارتىيىلەرگە قارىتا مۇستەقىل

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 1274 - بەت.

تۇرۇش، ھۇجۇم قىلىش سىياسىتىنى قوللىنىش كېرەك»[1] دەپ ئوتتۇرىغا قويۇلغان. شۇنىڭدىن كېيىن، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى لېنىننىڭ مۇستەملىكە، يېرىم مۇستەملىكە ئىنقىلاب نەزەريىسىنىڭ يېتەكچىلىكى ۋە خەلقئارا كوممۇنىستىك ئىنتېرناتسىئونالنىڭ ياردىمىدە، ئۆزىنىڭ ئىنقىلابىي ئەمەلىيىتى ئۈستىدە ئىزدىنىش ئارقىلىق 1 - قۇرۇلتايىدىكى «باشقا پارتىيە - گۇرۇھلار بىلەن ھېچقانداق مۇناسىۋەت ئورناتماسلىق» تەشەببۇسىنى ئۆزگەرتىپ، 1922 - يىلى 6 - ئايدا «ۋەزىيەت ھەققىدە تەشەببۇس» دېگەن بىرىنچى مۇھىم سىياسىي بايانانى ئاشكارا ئېلان قىلىپ، پرولېتارىيات سىنىپىنىڭ نۆۋەتتىكى ئەڭ جىددىي خىزمىتىنىڭ دېموكراتىك پارتىيە - گۇرۇھلار بىلەن بىرلىشىپ، فېئودال مىلىتارىستلار ئىنقىلابىغا ئورتاق قارشى تۇرۇپ، «دېموكراتىك بىرلىك سەپنى ئورتاق بەرپا قىلىش» ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويدى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ 2 - قۇرۇلتىيىدا يەنە «دېموكراتىك بىرلەشمە سەپ» تەشكىل قىلىش، «فېئودال مىلىتارىستلارنى تازىلاپ، جاھانگىرلارنىڭ زۇلمىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاپ، ھەقىقىي دېموكراتىك سىياسىي ئاساسىدىكى مۇستەقىل دۆلەت قۇرۇش» توغرىسىدا قارار چىقىرىلىپ، پارتىيىنىڭ بىرلىك سەپ فاكتورىنى دەسلەپكى قەدەمدە ئوتتۇرىغا قويۇلدى. 1923 - يىلى بېيجىڭ - خەنكۇ تۆمۈر يول ئىشچىلىرىنىڭ ئىش تاشلىشىنىڭ مەغلۇپ بولۇشى، پارتىيىگە ئەگەر پرولېتارىيات سىنىپىنىڭ قۇدرەتلىك ئىتتىپاقداش ئارمىيىسى بولمىسا كۆچلۈك ئەكسىيەتچىل ھۆكۈمران سىنىپلار ئۈستىدىن غەلىبە قىلغىلى بولمايدىغانلىقىنى يەنمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا تونۇتتى. شۇنداق قىلىپ، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ 3 - قۇرۇلتىيى سۇن جۇڭشەن

---

① «جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى ھۆججەتلىرىدىن تاللانما»، خەنزۇچە نەشرى، 1 - قىسىم، 9 - بەت.

رەھبەرلىكىدىكى جۇڭگو گومىنداڭنى بىلەن پارتىيە ئىچىدە ھەمكارلىقنى يولغا قويۇش، كومموۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ سىياسىي، تەشكىلىي، ئىدىيە جەھەتتە مۇستەقىللىقنى ساقلاش ئالدىنقى شەرتى ئاستىدا، كومپارتىيە ئەزالىرى شەخسىي سالاھىيىتى بىلەن گومىنداڭ پارتىيىسىگە ئەزا بولۇپ كىرىش، ھەرقايسى دېموكراتىك سىنىپلار بىلەن ئىنقىلابىي بىرلىك سەپ ئورنىتىشنى رەسمىي قارار قىلدى. شۇنىڭدىن كېيىن، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى سۇن جۇڭشەننىڭ گومىنداڭ پارتىيىسىنى ئۆزگەرتىپ تەشكىللىشىگە پائال تۇرده يارده‌م بېرىپ، گومىنداڭ پارتىيىسى بىلەن بىرلىك سەپ تۈزۈش قەدىمىنى تېزلەتتى.

جۇڭگو دېموكراتىك ئىنقىلابىنىڭ ئۇلۇغ پىشۋاسى سۇن جۇڭشەن بىرقانچە ئون يىل ئىنقىلاب قىلىپ، كۆچلۈك ۋەتەنپەرۋەرلىك، ۋەتەننى قۇتقۇزۇش، ۋەتەننى بېيىتىش، ۋەتەننى قۇدرەت تاپقۇزۇش يولىدا بىر ئۆمۈر توختىماي كۈرەش قىلدى، گەرچە ھەر قېتىملىق كۈرەشتە مەغلۇپ بولغان بولسىمۇ، لېكىن كۈرەشنى توختاتمىدى، سۇن جۇڭشەن ئۆزىنىڭ كۆپ قېتىملىق مەغلۇبىيەت ساۋاقلىرىدىن، رۇسىيە ئۆكتەبىر ئىنقىلابىنىڭ تەجرىبىلىرىدىن گومىنداڭ ئىنقىلابىنىڭ مەقسىتىنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن يېڭى يول ۋە كۆچلەر ئۈستىده ئىزدىنىش كېرەكلىكىنى تەدرىجىي تونۇپ يەتتى. ئۇ ئېچىنغان ھالدا گومىنداڭ يوقىلىشقا قاراپ يۈزلىنىۋاتقانلىقىنى، ئۇنى قۇتقۇزۇش ئۈچۈن «يېڭى قان» تولۇقلاش كېرەكلىكىنى ھېس قىلدى. شۇڭا جۇڭگو كومپارتىيىسى بىلەن سوۋېت رۇسىيىسى ئۇنىڭغا دوستلۇق قولىنى سۇنغاندا، ئۇنى خۇشاللىق بىلەن قوبۇل قىلدى ھەمده ھەر خىل توسالغۇلارغا پەرۋا قىلماي، رۇسىيە بىلەن بىرلىشىش، كومپارتىيە بىلەن بىرلىشىش سىياسىتىنى قوللىنىشنى قارار قىلىپ، ھاياتىدىكى ئەڭ ئۇلۇغ بۇرۇلۇشنى

باشلىدى.

كوممۇنستىك ئىنتېرناتسىئونال ۋە جۈڭگو كوممۇنىستىك پارتىيەسىنىڭ ياردىمىدە، 1924 - يىلى 1 - ئايدا سۇن جۈڭشەن گۇاڭجۇدا گومىنداڭنىڭ 1 - قۇرۇلتىيىنى چاقىرىشقا رىياسەتچىلىك قىلىپ، كومپارتىيىنىڭ جاھانگىرلىككە، فېئودالىزمغا قارشى تۇرۇش تەشەببۇسىنى قوبۇل قىلدى. ئەمەلىيەتتە رۇسىيە بىلەن بىرلىشىش، كومپارتىيە بىلەن بىرلىشىش، دېھقان - ئىشچىلارغا يار - يۆلەكتە بولۇشتىن ئىبارەت ئۇچ بۈيۈك سىياسەتنى بېكىتىپ، ئۇچ مەسلەكنى يېڭىۋاشتىن شەرھلەپ، كونا ئۇچ مەسلەكنى يېڭى ئۇچ مەسلەككە تەرەققىي قىلدۇرۇپ، گومىنداڭ - كومپارتىيە ھەمكارلىقىنى ئورتاق سىياسىي ئاساسقا ئىگە قىلدى. شۇنىڭ بىلەن بۇ قېتىمقى قۇرۇلتاي گومىنداڭ - كومپارتىيە ھەمكارلىقىنى ئورنىتىشنىڭ بەلگىسىگە ئايلاندى. گومىنداڭ بۇرژۇئازىيىنىڭ سىياسىي پارتىيىسىدىن ئىشچىلار، دېھقانلار، ئۇششاق بۇرژۇئازىيە، مىللىي بۇرژۇئازىيىسىنىڭ ئىنقىلابىي ئىتتىپاقىغا ئايلىنىشقا باشلاپ، گومىنداڭ - كومپارتىيە ھەمكارلىقىنىڭ تەشكىلىي شەكلى بولۇپ قالدى.

گومىنداڭ - كومپارتىيە ھەمكارلىقى ئاساسىدىكى ئىنقىلابىي بىرلىك سەپنىڭ ئورنىتىلىشى جۈڭگو ئىنقىلابىنىڭ يېڭى ۋەزىيىتىنى ئېچىپ، 4 - ماي ھەرىكىتىدىن كېيىنكى بۈيۈك ئىنقىلابنىڭ يۇقىرى دولقۇنىنىڭ يېتىپ كېلىشىنى ئىلگىرى سۈردى. ئىشچىلار ھەرىكىتى، جەنۇبتىكى بىرقانچە ئۆلكىدىكى دېھقانلار ھەرىكىتى ۋە شەھەر ئۇششاق بۇرژۇئازىيىسىنىڭ ئىنقىلابىي ھەرىكىتى ئۆزئارا بىرلىشىپ، مەسلەسىز كۆلەمگە يەتتى. گومىنداڭ بىلەن كومپارتىيىنىڭ كۈچى خېلىلا زورايدى. خۇاڭپۇ ھەربىي مەكتىپى ۋە ئىنقىلابىي قوراللىق قوشۇن تەشكىل قىلىنىپ، گۇاڭدۇڭ ئىنقىلابىي بازىسى بىرلىككە كەلتۈرۈلدى.

ئارقىدىنلا «كۆچلۈك دۆلەتلەرنى يوقىتىش، مىلىتارىستلارنى چىقىرىپ تاشلاشتىن ئىبارەت شىمالغا يۈرۈش قىلىش ئۇرۇشى غەلىبىلىك ئېلىپ بېرىلىپ، شىمالىي مىللىتارىستلار ھۆكۈمىتىنى ئاساسىي جەھەتتىن مەغلۇپ قىلدى. بىرىنچى قېتىملىق بۈيۈك ئىنقىلابتا، جاھانگىرلىككە، فېئودالىزمنىڭ ئەكسىيەتچىل ھۆكۈمرانلىقىغا كۆچلۈك زەربە بېرىلىپ، جۇڭگو خەلقىنىڭ بۈيۈك ئىتتىپاقلىقىنىڭ قۇدرىتى نامايان قىلىندى، بىرلىك سەپنىڭ غايەت زور رولى ئىسپاتلاندى.

لېكىن، ئەينى چاغدا جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى تېخى گۆدەك پارتىيە بولغاچقا، جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ ئەھۋالى، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئالاھىدىلىكلىرى ۋە قانۇنىيەتلىرىنى ئانچە چۈشىنىپ بولالمىغان بولۇپ، بىرلىك سەپ مەسىلىسىگە قارىتا تەجرىبىسى كەمچىل ئىدى. بۈيۈك ئىنقىلابنىڭ ئاخىرقى مەزگىللىرىدە چېن دۇشيۇ ۋەكىللىكىدىكى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىك ئورگىنى ئوڭچىل تەسلىمچىلىك خاتالىقىنى سادىر قىلىپ، بىرلىك سەپكە بولغان رەھبەرلىك ھوقۇقىدىن، قوراللىق كۈرەشكە بولغان رەھبەرلىك ھوقۇقىدىن ۋاز كېچىپ، ئىشچى - دېھقانلار ھەربىكىتىنى باستى. گومىنداڭ ئىچىدىكى ئەكسىيەتچى گۇرۇھلار گومىنداڭ - كومپارتىيە ھەمكارلىقىغا بۆلگۈنچىلىك قىلىپ، ئىنقىلابقا ئاسىيلىق قىلىپ، ئەكسىلئىنقىلابىي سىياسىي ئۆزگىرىش قوزغاپ، قانلىق قىرغىنچىلىق سىياسىتىنى يولغا قويغاندا ئۇنۇملۇك ھالدا تاقابىل تۇرۇشقا تەشكىللىيەلمىدى. بۇنىڭ بىلەن بۈيۈك ئىنقىلاب ئېچىنىشلىق ھالدا مەغلۇپ بولدى.

يەر ئىنقىلابى ئۇرۇشى مەزگىلىدە بىرلىك سەپنىڭ تەرەققىياتى ئىككى باسقۇچنى باشتىن كەچۈردى. بۈيۈك ئىنقىلاب مەغلۇپ بولغاندىن كېيىن، جياڭ جېيشى ۋەكىللىكىدىكى گومىنداڭ يېڭى مىلىتارىستلىرى ئەكسىيەتچىل ھۆكۈمرانلىقىنى

ئورنىتىپ، ئاق تېررورلۇقنى يولغا قويدى. دۆلەت ئىچىدىكى مىللىي مۇناسىۋەتلەر ۋە ئىنقىلاب ۋەزىيىتىدە زور ئۆزگىرىشلەر بولۇپ، مىللىي بۇرژۇئازىيە چوڭ بۇرژۇئازىيىگە ئەگىشىپ ئىنقىلابتىن يۈز ئۆرۈدى، يۇقىرى قاتلام ئۇششاق بۇرژۇئازىيىمۇ ئىنقىلابتىن قول ئۈزدى. بىرلىك سەپ ئىچىدە پەقەت ئىشچىلار، دېھقانلار ۋە نامرات شەھەر ئۇششاق بۇرژۇئازىيىسىلا قالدى. شۇڭا، بۇ بىر باسقۇچنىڭ ئالدىنقى باسقۇچىدىكى بىرلىك سەپ گومىنداڭ يېڭى مىلىتارىستلىرىنىڭ ھۆكۈمرانلىقىغا قارشى تۇرغان جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى رەھبەرلىكىدىكى ئىشچى - دېھقانلارنىڭ دېموكراتىك بىرلىك سېپى بولغانىدى. قوراللىق كۈرەش، يېزا ئىنقىلابىي تايانچ بازىسى، يەر ئىنقىلابىنىڭ بىرلىشىشى ئىشچى - دېھقانلار ئىتتىپاقىنىڭ ئاساسىي شەكلى بولدى. ماۋ زېدۇڭ قاتارلىقلار «سول» چىل دوگماتىزم بىلەن بولغان كۈرەش جەريانىدا كەمبەغەل، يالالانما دېھقانلارغا تايىنىش، ئوتتۇرا دېھقانلار بىلەن بىرلىشىش، ئۇششاق سودا - سانائەتچىلەرنى قوغداش، پومېشچىكلار ئىگىلىكىنى يوقىتىش، باي دېھقانلارغا ئىقتىسادىي جەھەتتىن چېقىش يولى بېرىش، پومېشچىكلارغىمۇ تۇرمۇش چېقىش يولى بېرىشتىن ئىبارەت يەر ئىنقىلابى لۇشيەنى بىلەن سىياسىتىنى، شۇنىڭدەك خۇسۇسىي ئىگىلىككە ئىلھام بېرىش، دۆلەت ئىگىلىكى ئىقتىسادىنى ۋە ھەمكارلىق كوپېراتىپى ئىگىلىكىنى ئىمكانقەدەر تەرەققىي قىلدۇرۇش ھەمدە دۆلەت ئىگىلىكىدىكى ئىقتىساد خۇسۇسىي ئىگىلىك ئىقتىسادىغا رەھبەرلىك قىلىشتىن ئىبارەت ئىقتىسادىي سىياسەتنى ئوتتۇرىغا قويدى. بۇ سىياسەتلەرنىڭ يولغا قويۇلۇشى ئىشچى - دېھقانلار دېموكراتىك بىرلىك سېپىنىڭ تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈردى. بۇنىڭ ئىچىدە ئوتتۇرا، ئۇششاق سودا - سانائەتچىلەرنى قوغداش، خۇسۇسىي ئىگىلىككە ئىلھام بېرىش سىياسىتىنىڭ ئوتتۇرىغا قويۇلۇشى مىللىي بۇرژۇئازىيە

مەسلىسىدە ماۋ زېدۇڭنىڭ توغرا تەشەببۇسى بىلەن «سول» چىل دوگماتىزم ئوتتۇرىسىدا پرىنسىپال ئىختىلاپنىڭ بارلىقىنى چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇ.

18 - سېنتەبىر ۋەقەسى، بولۇپمۇ شىمالىي جۇڭگو ۋەقەسىدىن كېيىن مىللىي كرىزىس ئېغىرلىشىپ، جۇڭگو - ياپونىيە ئوتتۇرىسىدىكى مىللىي زىددىيەت ئۆتكۈرلىشىپ، دۆلەت ئىچىدىكى سىياسىي ۋەزىيەت بىلەن سىنىپىي مۇناسىۋەتلەردە يېڭى ئۆزگىرىشلەر يۈز بەردى. ئىشچىلار ۋە دېھقانلار، ئوقۇغۇچىلارنىڭ ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ھەرىكىتى تېزلىكتە يۇقىرى دولقۇنغا كۆتۈرۈلدى. مىللىي بۇرژۇئازىيە ۋە باشقا ئوتتۇرىدىكى سىياسىي كۈچلەرنىڭ پوزىتسىيىسىدە روشەن ئۆزگىرىش بولۇپ، ھەممىسى دېگۈدەك گومىنداڭ ھۆكۈمىتىدىن «ئوقيا نىشانىنى ئۆزگەرتىش»، ئىچكى ئۇرۇشنى توختىتىپ، بىرلىكتە ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى تۇرۇشنى تەلەپ قىلدى. گومىنداڭ پارتىيىسى ۋە گومىنداڭ ئارمىيىسى ئىچىدە يېڭى بۆلۈنۈش پەيدا بولۇپ، بىر قىسىم ۋەتەنپەرۋەر گېنېرالالار بۇيرۇقىغا ئاشكارا ھالدا قارشى چىقىپ، ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى تۇرۇپ، ۋەتەننى قۇتقۇزۇش يولىغا ماڭدى. بۇنىڭ بىلەن ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى تۇرۇپ، ۋەتەننى مۇنقەرزلىكتىن قۇتقۇزۇش ھەرىكىتى پۈتۈن مەملىكەت دائىرىسىدە يېڭى دولقۇنغا كۆتۈرۈلدى.

جۇڭخۇا مىللەتلىرى مىللىي كرىزىسكە دۇچ كەلگەن ئاچقۇچلۇق پەيتتە، يەنى 1935 - يىل 8 - ئاينىڭ 5 - كۈنى، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى «ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى تۇرۇپ، ۋەتەننى قۇتقۇزۇش يۇزىسىدىن قېرىنداشلارغا مۇراجىئەتنامە» نى تارقىتىپ، ئىتتىپاقلىشىپ ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى تۇرۇش تەشەببۇسىنى ئوتتۇرىغا قويدى. بۇ جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ ياپون باسقۇنچىلىرىغا

قارشى مىللىي بىرلىك سەپنى ئورنىتىش تەشەببۇسىنىڭ باشلىنىش نۇقتىسى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. شۇ يىلى 12 - ئايدا، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى سىياسىي بيۇروسى ۋاياۋپۇ يىغىندا: «نۆۋەتتىكى سىياسىي ۋەزىيەت ۋە پارتىيىنىڭ ۋەزىپىسى توغرىسىدا قارار» نى ماقۇللاپ، ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى مىللىي بىرلىك سەپنىڭ تاكتىكىسى ۋە فاكتورىنى بېكىتىپ چىقتى. يىغىندىن كېيىن، ماۋ زېدۇڭ «ياپون جاھانگىرلىكىگە قارشى تۇرۇشنىڭ تاكتىكىسى توغرىسىدا» دېگەن تېمىدا دوكلات بېرىپ، جۇڭگو - ياپونىيە ئۇتتۇرىسىدىكى زىددىيەتنىڭ ئۆتكۈرلىشىپ كەتكەنلىكىدىن ئىبارەت بۇ بىر ئاساسىي پاكىت ھەم دۆلەت ئىچىدىكى سىياسىي ۋەزىيەت ۋە سىنىپىي مۇناسىۋەتلەردە يۈز بەرگەن يېڭى ئۆزگىرىشلەر ئۈستىدە تەھلىل يۈرگۈزۈپ، ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى مىللىي بىرلىك سەپ ئورنىتىشنىڭ مۇمكىنچىلىكى ۋە زۆرۈرلۈكىنى بايان قىلىپ، پارتىيە ئىچىدە ئۇزاقتىن بېرى ساقلىنىپ كېلىۋاتقان «سول» چەل بېكىنمىچىلىك خاتالىقىنى تەنقىد قىلدى، ۋاياۋپۇ يىغىنى بىلەن ماۋ زېدۇڭنىڭ دوكلاتى ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى مىللىي بىرلىك سەپنى ئورنىتىشنىڭ نەزەرىيە ۋە تاكتىكا ئاساسىنى سېلىپ بەردى.

ۋاياۋپۇ يىغىندىن كېيىن، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى ھەقىقىي تەدبىر قوللىنىپ ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى مىللىي بىرلىك سەپنى ئورنىتىشنى پۈتۈن كۈچى بىلەن ئىلگىرى سۈردى. 1936 - يىلى 5 - ئايدا ماۋ زېدۇڭ بىلەن جۇدې جۇڭخۇا سوۋېت خەلق جۇمھۇرىيىتى مەركىزىي ھۆكۈمىتىنىڭ رەئىسى ۋە جۇڭگو خەلق قىزىل ئارمىيىسى ئىنقىلابىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ رەئىسى نامى بىلەن نەنجىڭ ھۆكۈمىتى ۋە ئارمىيىسىگە «ئۇرۇش توختىتىش كېلىشىمى ۋە ياپون باسقۇنچىلىرىغا بىرلىكتە قارشى تۇرۇش

توغرىسىدا ئومۇمىي تېلېگراممىا» يوللاپ، «جياڭ جيېشىغا قارشى تۇرۇش» شوئارىدىن ئوچۇق - ئاشكارا ھالدا ۋاز كەچتى. بۇ جۈڭگو كوممۇنىستىك پارتىيەسىنىڭ «جياڭ جيېشىغا، ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى تۇرۇش» سىياسىتىنىڭ «جياڭ جيېشىنى ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى تۇرۇشقا مەجبۇرلاش» سىياسىتىگە ئۆزگەرتىلگەنلىكىنى چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇ. 1936 - يىلى 12 - ئايدا شىئەن ۋەقەسىي يۈز بەرگەندىن كېيىن، جۈڭگو كوممۇنىستىك پارتىيەسى دۆلەت ۋە مىللەتنىڭ تۈپ مەنپەئىتىنى چىقىش قىلىپ، ئىلگىرىكى ئاغرىنىشلارنى بىر ياققا قايرىپ قويۇپ، سۆھبەت ئۆتكۈزۈش ئارقىلىق ۋەقەنىڭ تىنچ يول بىلەن ھەل قىلىنىشىنى تىرىشىپ ئىلگىرى سۈردى. شىئەن ۋەقەسىنىڭ تىنچ يول بىلەن ھەل قىلىنىشى گومىنداڭ بىلەن كومپارتىيەنىڭ يەنە بىر قېتىملىق ھەمكارلىشىپ بىرلىكتە ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى تۇرۇشنى ئىلگىرى سۈرۈپ، ئىچكى ئۇرۇشتىن ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى تۇرۇشتىن ئىبارەت مىللىي ئۇرۇشقا ئۆتۈشنىڭ بۇرۇلۇش نۇقتىسى بولۇپ قالدى. 1937 - يىلى 2 - ئايدا جۈڭگو كوممۇنىستىك پارتىيەسى مەركىزىي كومىتېتى گومىنداڭنىڭ 5 - نۆۋەتلىك 2 - ئومۇمىي يىغىنىغا تېلېگراممىا ئەۋەتىپ، بىرلىشىپ ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى تۇرۇشنىڭ: (1) ئىچكى ئۇرۇشنى توختىتىپ، كۈچنى مەركەزلەشتۈرۈپ تاشقى دۈشمەنگە بىرلىكتە قارشى تۇرۇش؛ (2) سۆز قىلىش، يىغىلىش ئۆتكۈزۈش، تەشكىلاتلارغا ئۆيۈشۈش ئەركىنلىكىگە كاپالەتلىك قىلىش، بارلىق سىياسىي مەھبۇسلارنى قويۇپ بېرىش؛ (3) ھەر قايسى پارتىيەلەر، ھەرقايسى گۇرۇھلار، ھەرقايسى ساھەلەر، ھەرقايسى ئارمىيەلەر ۋەكىللىرى يىغىنىنى چاقىرىپ، پۈتۈن مەملىكەتتىكى ئىختىساس ئىگىلىرىنى توپلاپ، بىرلىكتە ۋەتەننى قۇتقۇزۇش؛ (4) ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇشنىڭ بارلىق تەييارلىق

خىزمەتلىرىنى تېزدىن ئورۇنداش؛ (5) خەلقنىڭ تۇرمۇشىنى ياخشىلاش قاتارلىق بەش تۈرلۈك تەلىپى ۋە (1) گومىنداڭ ھۆكۈمىتىنى قوراللىق كۈچ ئارقىلىق ئاغدۇرۇپ تاشلاشنى توختىتىش فاڭجېننىڭ يۇرگۈزۈش؛ (2) ئىشچى - دېھقانلار ھۆكۈمىتىنىڭ نامىنى جۇڭخۇا مىنگو ئالاھىدە رايون ھۆكۈمىتىگە، قىزىل ئارمىيىنىڭ نامىنى مىللىي ئىنقىلابىي ئارمىيىگە ئۆزگەرتىش؛ (3) ئالاھىدە رايوندا ئۇزۇل - كېسىل دېموكراتىيىنى يولغا قويۇش؛ (4) پومېشچىكلارنىڭ يەرلىرىنى مۇسادىرە قىلىش سىياسىتىنىڭ ئىجرا قىلىنىشىنى توختىتىپ، ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى بىرلىك سەپنىڭ ئورتاق پروگراممىسىنى قەتئىي ئىجرا قىلىش قاتارلىق تۆت تۈرلۈك كاپالەتنامىسىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، ئىككى پارتىيىنىڭ يېڭىۋاشتىن ھەمكارلىشىشنى، پۈتۈن مەملىكەتنىڭ بىرلىشىپ ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى تۇرۇشنىڭ ئىشقا ئېشىشىنى ۋاقىتلىق ئىلگىرى سۈردى. گومىنداڭنىڭ 5 - نۆۋەتلىك 3 - ئومۇمىي يىغىنى ئەمەلىيەتتە گومىنداڭ - كومپارتىيە ھەمكارلىشىپ ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى تۇرۇش سىياسىتىنى قوبۇل قىلدى. بۇ، ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى تۇرۇش مىللىي بىرلىك سېپىنىڭ دەسلەپكى قەدەمدە شەكىللەنگەنلىكىدىن دېرەك بەردى.

1937 - يىل 7 - ئاينىڭ 7 - كۈنى لۇگۇچياۋ ۋەقەسىنى باشلىنىش نۇقتىسى قىلىپ تۇرۇپ، ياپون جاھانگىرلىكى پىلانلىغىلى خېلى ئۇزۇن بولغان جۇڭگوغا ئومۇمىيۈزلۈك تاجاۋۇز قىلىش ئۇرۇشىنى قوزغىدى. 15 - كۈنى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ۋەكىلى جۇ ئېنلەي «جۇڭگو كومپارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ گومىنداڭ بىلەن كومپارتىيە ھەمكارلىقى ئورنىتىلغانلىقىنى جاكارلاش خىتابنامىسى» نى گومىنداڭغا تاپشۇردى. 9 - ئاينىڭ 22 - كۈنى

گومىنداڭ مەركىزىي ئاخبارات ئاگېنتلىقى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ بۇ «خىتابنامىسى» نى ئېلان قىلدى، 23 - كۈنى جياڭ جېيشى بۇ ھەقتە سۆھبەت ئېلان قىلىپ، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ قانۇنلۇق ئورنىنى ئەمەلىيەتتە ئېتىراپ قىلدى. شۇنىڭ بىلەن گومىنداڭ بىلەن كومپارتىيىنىڭ 2 - قېتىملىق ھەمكارلىقى ئاساسىدا ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى مىللىي بىرلىك سەپ رەسمى شەكىللەندى. ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى مىللىي بىرلىك سەپنىڭ ئورنىتىلىشى بىلەن جۇڭخۇا مىللەتلىرىنىڭ ئىتتىپاقلىشىپ ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇش ئېلىپ بېرىشىنىڭ يېڭى سەھىپىسى ئېچىلدى.

ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى مىللىي بىرلىك سەپ جۇڭگو - ياپونىيە ئوتتۇرىسىدىكى مىللىي زىددىيەت كەسكىنلىشىپ ئاساسىي زىددىيەتكە ئۆزگەرگەن، دۆلەت ئىچىدىكى سىنىپلارنىڭ زىددىيىتى يەنىلا مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇۋاتقان ئالاھىدە ۋەزىيەتتە شەكىللەنگەن بولۇپ، 1 - قېتىملىق گومىنداڭ - كومپارتىيە ھەمكارلىقىدىكى ئىنقىلابىي بىرلىك سەپ بىلەن سېلىشتۇرغاندا يېڭىچە تارىخىي ئالاھىدىلىككە ئىگە ئىدى. بىرىنچىدىن، ئۇ كەڭ مىللىيلىككە ۋە مۇرەككەپلىككە ئىگە، ئۇ ئىشچىلار، دېھقانلار، شەھەر ئۇششاق بۇرژۇئازىيىسى ۋە مىللىي بۇرژۇئازىيىنى ئۆز ئىچىگە ئېلىپ قالماستىن، بەلكى ئوتتۇرا، ئۇششاق پومېشچىكلار، ئوقۇمۇشلۇق زاتلار، يەرلىك ئەمەلىي كۈچكە ئىگە گۇرۇھلار ھەمدە ئەنگلىيە، ئامېرىكاپەرەس چوڭ پومېشچىك، چوڭ بۇرژۇئازىيە ۋەكىللىكىدىكى گومىنداڭ، جياڭ جېيشى گۇرۇھىنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالاتتى. بىرلىك سەپ ئىچىدە بولسا تەرەققىيپەرۋەرلەر، ئارىدا قالغانلار ۋە جاھىللاردىن ئىبارەت ئۈچ خىل كۈچ بار بولۇپ، ئۇلار ئوتتۇرىسىدا مۇرەككەپ زىددىيەت ۋە كۈرەش مەۋجۇت ئىدى؛ ئىككىنچىدىن، مۇقىم بولغان تەشكىل شەكلى ۋە ھەر ئىككى تەرەپ ئورتاق ئەمەل قىلىدىغان

ئورتاق پروگراممىسى يوق بولۇپ، گومىنداڭ بىلەن كومپارتىيە يولۇققان ئىشلارنى ئورتاق كېڭىشىش ئارقىلىق بىر تەرەپ قىلاتتى؛ ئۇچىنچىدىن، گومىنداڭ - كومپارتىيە ھەمكارلىقى ئەمەلىيەتتە ئىككى ھاكىمىيەت، ئىككى خىل ئارمىيە، ئاساسلىقى ئىككى پارتىيە رەھبەرلىكىدىكى ئارمىيىنىڭ ھەمكارلىقى ئىدى؛ تۆتىنچىدىن، بۇ قېتىمقى بىرلىك سەپ ھەم پايدىلىق بولغان، ھەم ئىنتايىن مۇرەككەپ بولغان بىر خىل خەلقئارا مۇھىتقا ئىگە ئىدى.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى مىللىي بىرلىك سەپنىڭ ئالاھىدىلىكىگە ئاساسەن بىر قاتار توغرا فاكتورلارنى قوللاندى. پارتىيە بىرلىك سەپتىكى مۇستەقىل - ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇش پرىنسىپىدا چىڭ تۇرۇپ، «ئىلغار كۈچلەرنى تەرەققىي قىلدۇرۇش، ئوتتۇرىدىكى كۈچلەرنى قولغا كەلتۈرۈش، جاھىل كۈچلەرنى يېتىم قالدۇرۇش» فاكتورىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، «ھەم ئىتتىپاقلىشىش، ھەم كۈرەش قىلىش، كۈرەش ئارقىلىق ئىتتىپاقلىقنى قولغا كەلتۈرۈش» سىياسىتى ۋە تاكتىكىسىنى يولغا قويدى. پارتىيىمىز ئاممىنى، بولۇپمۇ دېھقانلار ئاممىسىنى قوزغاشتىن ئىبارەت ئاساسىي ھالقىنى چىڭ تۇتۇپ، ئىشچى - دېھقانلار ئىتتىپاقىنى تەرەققىي قىلدۇردى ۋە مۇستەھكەملىدى. ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئىتتىپاقلىشىشقا بولىدىغان بارلىق كۈچلەر بىلەن ئىتتىپاقلىشىش ئۈچۈن، پارتىيىمىز پومېشچىكلارنىڭ يېرىنى مۇسادىرە قىلىش سىياسىتىنى ئىجارە، ئۆسۈمنى كېمەيتىش سىياسىتىگە ئۆزگەرتتى. «ئىشلەپچىقىرىشنى راۋاجلاندۇرۇش، ئىگىلىكنى جانلاندۇرۇش، ئومۇم بىلەن خۇسۇسىيلارغا تەڭ ئېتىبار بېرىش، ئىشچىلارغىمۇ، كاپىتالىستلارغىمۇ مەنپەئەت يەتكۈزۈش» فاكتورىنى يولغا قويدى؛ «ئۈچ ئۈچلۈك تۈزۈمى» دىكى بىرلەشمە

ھۆكۈمەت سىياستىنى قوللاندى. بۇنىڭ بىلەن ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى مىللىي بىرلىك سەپ مۇستەھكەملەندى ۋە كېڭەيدى.

ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى مىللىي بىرلىك سەپنى ئورنىتىش، ئۇنىڭدا چىڭ تۇرۇش ۋە ئۇنى تەرەققىي قىلدۇرۇش جۇڭگو ئىنقىلابىغا كەڭ ھەم چوڭقۇر تەسىر كۆرسەتتى، ئۇ پۈتكۈل مىللەتنىڭ ئىتتىپاقلىشىپ، ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى تۇرۇش كۈرىشىنى ئىلگىرى سۈرۈش، خەلقنىڭ ئىنقىلابىي كۈچىنى زورايتىش، ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى تۇرۇش ئۇرۇشىنى ئېلىپ بېرىشتا ئۇزۇنغىچە چىڭ تۇرۇش ۋە ئاخىرقى غەلىبىنى قولغا كەلتۈرۈش جەھەتلەردە غايەت زور ھەل قىلغۇچ رول ئوينىدى.

ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى تۇرۇش ئۇرۇشى غەلىبە قىلغاندىن كېيىن، جۇڭگو خەلقى مۇستەقىل، تىنچ، دېموكراتىك، بىرلىككە كەلگەن ۋە قۇدرەت تاپقان يېڭى جۇڭگو قۇرۇپ چىقىشنى ئارزۇ قىلغانىدى، لېكىن گومىنداڭ دائىرىلىرى ئامېرىكا ھۆكۈمىتىنىڭ قوللىشى ئارقىسىدا مۇستەبىتلىك، ئىچكى ئۇرۇش قوزغاش، ۋەتەن سانقۇچلۇق فاڭجېنىدا چىڭ تۇردى، جۇڭگو خەلقى بىلەن ئامېرىكا جاھانگىرلىكىنىڭ قوللىشى ئارقىسىدىكى جياڭ جېيشى ئەكسىيەتچىلىرى ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت جۇڭگو جەمئىيىتىدىكى ئاساسىي زىددىيەتكە ئايلاندى.

جۇڭگو كومپارتىيىسى دۆلەت، مىللەت ئېھتىياجلىق بولغان تىنچلىق ۋە دېموكراتىيىنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن پۈتۈن كۈچىنى ئىشقا سالدى. ماۋ زېدۇڭ قاتارلىقلار شەخسەن چۈشەنچىگە بېرىپ جياڭ جېيشى بىلەن سۆھبەت ئۆتكۈزۈپ، «10 ـ ئۆكتەبىر كېلىشىمى» نى ئۇيۇدقا كەلتۈردى، ئارقىدىنلا سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشى يىغىنىنىڭ چاقىرىلىشىغا

تۇرتكە بولدى. جۇڭگو كوممۇنستىك پارتىيىسى ھەرقايسى دېموكراتىك پارتىيە - گۇرۇھلارنىڭ ئورتاق تىرىشچانلىق كۆرسىتىشى ئارقىلىق يېڭىن خەلققە پايدىلىق بولغان بەزى لايىھىلەرنى ماقۇللىدى. جۇڭگو كوممۇنستىك پارتىيىسى تىنچلىق، دېموكراتىك كۇرەشنىڭ خەلق قەلبىگە يېقىشىنى قولغا كەلتۇرۇپ، ھەرقايسى تەرەپلەردىكى دېموكراتىك زاتلارنىڭ قوللىشى ۋە ھىمايىسىگە ئېرىشتى، ئىچكى ئۇرۇش ئومۇميۈزلۈك پارتلىغاندىن كېيىن، جۇڭگو كوممۇنستىك پارتىيىسى جياڭ جېيشىنى مەغلۇپ قىلىشنىڭ سىياسىي فاكتورىنى تۇزۇپ چىقتى. ئۇ بولسىمۇ: خەلق ئاممىسى بىلەن زىچ ھەمكارلىشىش، قولغا كەلتۇرۇشكە بولىدىغان بارلىق كىشىلەرنى قولغا كەلتۇرۇش، ئىشچىلار، دېھقانلار، شەھەر ئۇششاق بۇرژۇئازىيىسى، مىللىي بۇرژۇئازىيە، ئوقۇمۇشلۇق زاتلار، باشقا ۋەتەنپەرۋەر زاتلار، ئاز سانلىق مىللەتلەر ۋە چەت ئەللەردىكى مۇھاجىرلارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ئەڭ كەڭ خەلق دېموكراتىك بىرلىك سەپنى قۇرۇپ چىقىپ، گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرىنى تەلتۆكۈس يېتىم قالدۇرۇشتىن ئىبارەت. بۇنىڭ ئۈچۈن، جۇڭگو كوممۇنستىك پارتىيىسى بىر قاتار سىياسەت، تەدبىرلەرنى قوللىنىپ، زور مىقداردىكى ئۇنۇملۇك خىزمەتلەرنى ئىشلىدى. يېزىلاردا يەر ئىسلاھاتىنى قەتئى يولغا قويۇپ، يەر مەسىلىسىنى ھەل قىلدى. 1946 - يىلى جۇڭگو كوممۇنستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى «4 - ماي يولىيورۇقى» نى چىقىرىپ، ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇش مەزگىلىدىكى ئىجارە، ئۆسۈمنى كېمەيتىش سىياسىتىنى يەر تېرىغۇچىدا يەر بولۇشنى ئىشقا ئاشۇرۇش سىياسىتىگە ئۆزگەرتتى؛ 1947 - يىلىي يەنە «جۇڭگو يەر قانۇنىي پروگراممىسى» نى ئېلان قىلىپ، فېئودالىلىق يەرگە ئىگىدارلىق قىلىش تۇزۇمىنىڭ بىكار قىلىنغانلىقىنى جاكارلىدى. ئازاد

رايونلاردا يەر ئىسلاھاتىنىڭ يولغا قويۇلۇشى مىليونلىغان دېھقانلارنىڭ ئاتا - بوۋىسىدىن تارتىپ يەرگە بولغان تەشنالىقىنى قاندۇرۇپ، دېھقانلاردىن ئىبارەت ئىنقىلابنىڭ ئاساسلىق قوشۇنىنى فېئودالىزمنىڭ زۇلمىدىن ئازاد قىلىپ، ئىشچى - دېھقانلار ئىتتىپاقىغا مۇستەھكەملەپ، خەلق دېموكراتىك بىرلىك سىپىنى مۇستەھكەم ئاساسقا ئىگە قىلدى. شەھەرلەردە بولسا ئاممىنىڭ مەنپەئىتىنى قەتئىي قوغداش سىياسىتىنى قوللىنىپ، گومىنداڭ ھۆكۈمرانلىق قىلىۋاتقان رايونلاردىكى ھەرقايسى قاتلام خەلقلىرى بىلەن ئىتتىپاقلىشىپ، ۋەتەنپەرۋەرلىك، دېموكراتىك ھەرىكەتلەرنى قانات يايدۇرۇپ، خەلق ئازادلىق ئۇرۇشىغا ماسلىشىدىغان جياڭ جيېشىغا قارشى ئىككىنچى ئۇرۇش سىپىنى شەكىللەندۇردى. دۇشمەنگە قارشى كۈرەشتە گومىنداڭ ئارمىيىسى ئىچىدىكى زىددىيەتتىن پايدىلىنىپ، دۇشمەن ئارمىيىسىنى پارچىلاش خىزمىتىنى قانات يايدۇرۇپ، گومىنداڭ ئارمىيىسى ۋە مەۋرىي خادىملىرى ئىچىدىكى ھەقىقەتكە قايتىشنى خالايدىغان بىر قىسىم كىشىلەرنى قولغا كەلتۈردى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ھەرقايسى دېموكراتىك پارتىيە - گۇرۇھلار بىلەن ئىتتىپاقلىشىپ ۋە ھەمكارلىشىشتا چىڭ تۇرۇپ، دۆلەت ئىشلىرى ئۈستىدە ئورتاق كېڭىشىپ، ئورتاق كۈرەش قىلىشتا چىڭ تۇردى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ سىياسىتى توغرا بولغانلىقتىن، خەلق دېموكراتىك بىرلىك سىپى مىسلىسىز كۈرۈلمىگەن مۇستەھكەملىنىش ۋە تەرەققىي قىلىش دەۋرىگە قەدەم قويدى.

1948 - يىلى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى 1 - ماي ئەمگەكچىلەر بايرىمى مۇناسىۋىتى بىلەن «ھەرقايسى دېموكراتىك پارتىيە - گۇرۇھلار، ھەرقايسى خەلق تەشكىلاتلىرى ۋە جەمئىيەتتىكى ھەر ساھەلەر تېزدىن سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشى يىغىنى چاقىرىپ، خەلق قۇرۇلتايلىرىنى ئېچىپ، دېموكراتىك بىرلەشمە ھۆكۈمەت قۇرۇپ چىقايلى»

دېگەن چاقىرىقنى چىقاردى، ھەرقايسى دېموكراتىك پارتىيە - گۇرۇھلار ۋە ۋەتەنپەۋەر زاتلار بۇنىڭغا قىزغىن ئاۋاز قوشتى. 1949 - يىلى 9 - ئايدا چاقىرىلغان جۇڭگو خەلق سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشىنىڭ 1 - نۆۋەتلىك ئومۇمىي يىغىنىدا ۋاقتىلىق ئاساسىي قانۇن رولىنىڭ ئويناپبەرگان «ئورتاق پروگراممىا» ماقۇللاندى. بۇ، جۇڭگو خەلقىنىڭ بۇيۇك ئىنتىپاقلىقىنىڭ، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى رەھبەرلىكىدىكى كۆپ پارتىيە ھەمكارلىقى ۋە سىياسىي جەھەتتە مەسلىھەتلىشىش تۈزۈمىنىڭ رەسمىي شەكىللەنگەنلىكىنى ئىپادىلىدى.

بۇ مەزگىلدىكى خەلق دېموكراتىك بىرلىك سىپىنىڭ ئاساسى تېخىمۇ مۇستەھكەم، دائىرىسى تېخىمۇ كەڭ، كۈچى تېخىمۇ زور بولدى. ئۇ گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرىنى ئەڭ زور دەرىجىدە يېتىم قالدۇرۇپ، خەلق ئىنقىلابىنىڭ كۈچىنى زورايتتى. جياڭ جېيشىنى مەغلۇپ قىلىپ، يېڭى جۇڭگونى قۇرۇپ چىقىش بولسا خەلق ئازادلىق ئۇرۇشىنىڭ ئۇلۇغ غەلىبىسى بولۇپلا قالماستىن، پارتىيىنىڭ بىرلىك سەپ تاكتىكىسىنى توغرا قوللانغانلىقىنىڭمۇ ئۇلۇغ غەلىبىسى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئومۇمىي ئەھمىيىتى شۇنى ئىسپاتلىدىكى، «جۇڭگو يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابىنىڭ غەلىبە قازىنىشى ئۇچۇن پۈتۈن مىللەتنىڭ مۇتلەق كۆپچىلىك ئاھالىسىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ئەڭ كەڭ بىرلىك سەپ بولماي مۇمكىن ئەمەس»①.

2. يېڭى دېموكراتىك بىرلىك سەپنىڭ ئاساسىي ئالاھىدىلىكى ۋە تەجرىبىسى

يېڭى دېموكراتىك بىرلىك سەپ - جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى رەھبەرلىكىدىكى مىللىي دېموكراتىك ئىنقىلابىي بىرلىك سەپ؛ ئىشچى - دېھقانلار ئىتتىپاقىنى ئاساس قىلغان،

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 4 - توم، 2431 - بەت.

بارلىق ۋەتەنپەرۋەر كۈچلەرنى ئىتتىپاقلاشتۇرغان بىرلىك سەپ؛ بۇرژۇئازىيە بىلەن ھەم بىرلەشكەن ھەم كۈرەش قىلغان بىرلىك سەپ؛ ئۇزاق مۇددەتلىك قوراللىق كۈرەشنى تۈزۈك قىلغان بىرلىك سەپ؛ جاھانگىرلىك، فېئودالىزم ۋە بيۇروكرات كاپىتالىزمنىڭ ئەكسىيەتچىل ھۆكۈمرانلىقىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاپ، ئىشچىلار سىنىپى رەھبەرلىك قىلغان، ئىشچى - دېھقانلار ئىتتىپاقىنى ئاساس قىلغان، خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورىسىنى ئورنىتىشنى بىۋاسىتە نىشان قىلغان بىرلىك سەپ. بۇلار يېڭى دېموكراتىك بىرلىك سەپنىڭ ئاساسىي ئالاھىدىلىكى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ۋاھالەنكى، پرولېتارىيات بىلەن بۇرژۇئازىيىنىڭ ئىنقىلابىي بىرلىك سەپ ئورنىتىشى ياكى ئىنقىلابىي بىرلىك سەپنى پارچىلاشقا مەجبۇر بولۇشى جۈڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئاساسىي ئالاھىدىلىكلىرىدىن بىرى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلاب جەريانىدا جۈڭگو كومپارتىيىسى بىرلىك سەپ مەسىلىسىدە مول تەجرىبىلەرنى توپلىدى. ماۋ زېدۇڭ بۇ تەجرىبىلەرنى سىستېمىلىق ھالدا يەكۈنلەپ مۇنداق بايان قىلدى:

(1) بىرلىك سەپكە پرولېتارىياتنىڭ رەھبەرلىك قىلىش ھوقۇقىدا چىڭ تۇرۇش كېرەك.

رەھبەرلىك ھوقۇقى مەسىلىسى ئىنقىلابنىڭ غەلىبە قىلىشى ياكى مەغلۇپ بولۇشىنى بەلگىلەيدىغان ئاچقۇچلۇق مەسىلە، شۇنداقلا بىرلىك سەپتىكى ئەڭ تۈپ مەسىلە بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. جۈڭگو كومپارتىيىسى بىرلىك سەپنىڭ تەشەببۇسچىسى، تەشكىللىگۈچىسى ۋە رەھبەرلىك يادروسى. پەقەت جۈڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ كۈچلۈك رەھبەرلىكى ئاستىدىلا بىرلىك سەپ ئاندىن مۇستەھكەملىنەلەيدۇ، تەرەققىي قىلالايدۇ ۋە غەلىبىنى قولغا كەلتۈرەلەيدۇ.

پارتىيە تارىخىدا چىن دۇشىۋ قاتارلىق كىشىلەر ئوڭچىل تەسلىمچىلىكنى يولغا قويۇپ، پرولېتارىياتنىڭ رەھبەرلىك ھوقۇقىدىن ۋاز كېچىپ، گومىنداڭ ئوڭچىلىرىنىڭ گومىنداڭ - كومپارتىيە ھەمكارلىقىغا بۆلگۈنچىلىك سېلىش، بىرلىك سەپكە بۇزغۇنچىلىق قىلىش، ئىنقىلابقا ئاسىيلىق قىلىش سۇيىقەستىنى ئىشقا ئاشۇرۇشنى كەلتۈرۈپ چىقاردى؛ ۋاڭ مىڭ قاتارلىق كىشىلەر «سول» چىل بېكىنمىچىلىكنى يولغا قويۇپ، «قۇشقاچنى توقايلىققا قوغلاپتۇ، بېلىقنى چوڭقۇرغا» دېگەندەك قىلىش ئارقىلىق ئۆزىنى ئېغىر دەرىجىدە يېتىم قالدۇردى، ئەمەلىيەتتە پرولېتارىياتنى بىرلىك سەپكە رەھبەرلىك قىلىش ھوقۇقىدىن مەھرۇم قالدۇردى. ئۇلار 18 - سېنتەبىر ۋەقەسىدىن كېيىنكى بىرلىك سەپنى كېڭەيتىشنىڭ ياخشى پۇرستىنى قولدىن بېرىپلا قويالماستىن، 5 - قېتىملىق قورشاپ يوقىتىشقا قارشى تۇرۇشنىڭ مەغلۇپ بولۇشىنىمۇ كەلتۈرۈپ چىقاردى. ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇشنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە ۋاڭ مىڭ قاتارلىقلار يەنە بىر قۇتۇپقا قاراپ يۈزلىنىپ، «ھەممە بىرلىك سەپ ئارقىلىق بولسۇن» دېگەننى تەشەببۇس قىلىپ، پارتىيىنىڭ بىرلىك سەپتىكى مۇستەقىل - ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇش پرىنسىپىدىن ۋە رەھبەرلىك ھوقۇقىدىن ۋاز كېچىشىنى تەلەپ قىلدى. پارتىيىمىز بۇ چاغدا خېلىلا پىشىپ يېتىلگەن بولغاچقا، بۇ خىل ئوڭچىل ئاغمىچىلىق خاتالىقىنى ۋاقتىدا تۇزەتتى. شۇنىڭ بىلەن زور زىيان كېلىپ چىقمىدى. ماۋ زېدۇڭ ۋەكىللىكىدىكى جۇڭگو كومۇنىستلىرى بىرلىك سەپتىكى ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇش پرىنسىپىدا چىڭ تۇردى. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: «بىرلىك سەپتىكى مۇستەقىل - ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇش پرىنسىپىدا چىڭ تۇرۇش دېگەنلىك ھەم بىرلىشىشتە، ھەم مۇستەقىل بولۇشتا چىڭ تۇرۇش دېگەنلىك، يەنى كومپارتىيىنىڭ ئىدىيە، سىياسىي، تەشكىلىي

جەھەتلەردىكى مۇستەقىللىقنى ۋە ئۆزۈنگە خوجا بولۇش ھوقۇقىنى ساقلاپ، ئۆزىنىڭ سىياسىي لۇشيەنىنى يولغا قويۇپ، خەلق ئاممىسىنى قوزغىتىپ، خەلق ئاممىسىغا رەھبەرلىك قىلىپ، ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇش قىلىش، گومىنداڭنىڭ چەكلىمىسى ۋە قامال قىلىشىنى بۇزۇپ تاشلاپ، پارتىيىنىڭ 8 - ئارمىيىگە، يېڭى 4 - ئارمىيىگە ۋە باشقا خەلق قوراللىق كۈچلىرىگە رەھبەرلىك قىلىشدا چىڭ تۇرۇپ، خەلق قوراللىق كۈچلىرىنى تىرىشىپ تەرەققىي قىلدۇرۇش، دېگەنلىكتۇر. مۇستەقىل - ئۆزۈنگە ئۆزى خوجا بولۇش دېگەنلىك، پرولېتارىياتنىڭ رەھبەرلىك ھوقۇقىدا چىڭ تۇرۇش دېگەنلىكتۇر. مۇشۇ پرىنسىپتا چىڭ تۇرغاندىلا، ئاندىن ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇشنىڭ غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈرگىلى، شۇنداقلا خەلقنىڭ غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈرگىلى بولىدۇ. ئازادلىق ئۇرۇش مەزگىلىدىكى تارىخىي تەجرىبىلەر ئوخشاشلا پرولېتارىياتنىڭ رەھبەرلىك ھوقۇقىدا چىڭ تۇرۇش — بىرلىك سەپنى مۇستەھكەملەپ ۋە تەرەققىي قىلدۇرۇپ، ئىنقىلابنىڭ غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈرۈشنىڭ تۈپ كاپالىتى ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلىدى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ كۈچلۈك رەھبەرلىكى بولماي تۇرۇپ، ھەرقانداق ئىنقىلابىي بىرلىك سەپنىڭ غەلىبە قازىنىشى مۇمكىن ئەمەس.»①

(2) بىرلىك سەپ ئىشچى - دېھقانلار ئىتتىپاقىنى ئاساس قىلىشى كېرەك.

دېموكراتىك ئىنقىلاب مەزگىلىدىكى بىرلىك سەپ خاراكتېرى ئوخشاش بولمىغان ئىككى ئىتتىپاقنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بولۇپ، ئۇنىڭ بىرى، پرولېتارىيات بىلەن دېھقانلار، ئۇششاق بۇرژۇئازىيە، كەڭ ئىنقىلابىي زىيالىيلار ۋە باشقا

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 4 - توم، 2432 - بەت.

ئەمگەكچى خەلقنىڭ ئىتتىپاقى؛ يەنى ئىشچى - دېھقانلار ئىتتىپاقى؛ يەنە بىرى بولسا، پرولېتارىيات ۋە ئەمگەكچى خەلق بىلەن ھەمكارلىشىشقا بولىدىغان بارلىق غەيرىي ئەمگەكچى خەلق ئوتتۇرىسىدىكى ئىتتىپاقلىق، ئاساسلىقى مىللىي بۇرژۇئازىيە بىلەن بولغان ئىتتىپاقلىق ئىدى. بۇ ئىككى ئىتتىپاق ئىچىدە ئىشچى - دېھقانلار ئىتتىپاقى ھەم ئاساسىي، بىرىنچى ئورۇندىكى ئىتتىپاق بولۇپ، ئۇ بىرلىك سەپنىڭ ئاساسىي ۋە تايانچى كۈچى ئىدى.

دېھقانلار پرولېتارىياتنىڭ يېتەكچى دېموكراتىك ئىنقىلاب جەريانىدىكى ئەڭ سادىق، ئەڭ ئىشەنچلىك ئىتتىپاقدىشى، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئاساسىي قوشۇنى، ئىنقىلابنىڭ غەلىبە قىلىشى ياكى مەغلۇپ بولۇشىنى بەلگىلەيدىغان ئاساسىي كۈچ. مۇستەھكەم بولغان ئىشچى - دېھقانلار ئىتتىپاقى بولمىغان بولسا، خەلق ئىنقىلابىنىڭ ھەقىقىي بىرلىك سېپى بولمىغان بولاتتى. پرولېتارىياتنىڭ بىرلىك سەپتىكى رەھبەرلىك ھوقۇقىمۇ بىر ئېغىز قۇرۇق گەپكە ئايلىنىپ قالاتتى. ئىنقىلابنىڭ غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈرۈشمۇ مۇمكىن ئەمەس ئىدى. مۇستەھكەم بولغان ئىشچى - دېھقانلار ئىتتىپاقىنىڭ ئورنىتىلىشى بىلەن مىللىي بۇرژۇئازىيە ۋە باشقا ئىتتىپاقداشلار قولغا كەلتۈرۈلۈپ، ئىككىنچى ئىتتىپاقنى قولغا كەلتۈرۈشنىڭ ئاساسى ۋە شارائىتى يارىتىلدى. غەيرىي ئەمگەكچىلەردىن تەركىب تاپقان بۇ ئىتتىپاقداشلارنىڭ ئىنقىلابقا ۋە بىرلىك سەپكە قاتنىشىش دەرىجىسىنىڭ قانداق بولغانلىقى ئىشچى دېھقانلار ئىتتىپاقى كۈچلىرىنىڭ كۈچلۈك - ئاجىزلىقىغا قاراپ ئۆزگىرىپ تۇردى. بۈيۈك ئىنقىلابنىڭ ئاخىرقى مەزگىلىدە چىن دۇشيۇ ئىشچى - دېھقانلار ھەرىكىتىنى قۇربان قىلىش بەدىلىگە بۇرژۇئازىيىنىڭ ھەمكارلىقىنى قولغا كەلتۈرمەكچى بولدى. نەتىجىدە بۇرژۇئازىيىنىڭ تەۋرىنىپ قېلىشىنى كەلتۈرۈپ چىقاردى،

گومىنداڭ ئوڭچىلىرىنىڭ ئاسىيلىق قىلىشى ۋە ئەكسىيەتچىلىككە يۈزلىنىشىگە سەۋەب بولدى. ئەمەلىيەت ئىسپاتلىدىكى، مۇستەھكەم بولغان ئىشچى - دېھقانلار ئىتتىپاقى بولغاندىلا ئاندىن بىرلىك سەپنى كۆچلۈك ئاساسقا ئىگە قىلغىلى، ئىتتىپاقلىشىشقا بولىدىغان بارلىق كۈچلەر بىلەن ئىتتىپاقلىشىپ، ئەڭ كەڭ بىرلىك سەپنى تەشكىل قىلغىلى، دۈشمەننى يېتىم قالدۇرۇپ ۋە پارچىلاپ، ئىنقىلابنىڭ غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈرىدىغان زور كۈچكە ئېرىشكىلى بولىدۇ.

(3) بىرلىك سەپتە بۇرژۇئازىيە بىلەن بولغان مۇناسىۋەتنى توغرا بىر تەرەپ قىلىش كېرەك.

يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئوداللىق جۇڭگودىكى بۇرژۇئازىيە — چوڭ بۇرژۇئازىيە ۋە مىللىي بۇرژۇئازىيە دەپ ئىككىگە بۆلۈنەتتى. ئۇلارنىڭ ئىقتىسادىي ئورنى ۋە سىياسىي پوزىتسىيىسى، شۇنىڭدەك ۋە جۇڭگو ئىنقىلابىدا ئويناىدىغان رولى بىر - بىرىگە ئوخشمايتتى. جۇڭگودىكى مىللىي بۇرژۇئازىيە ھەم ئىنقىلابىيلىققا، ھەم مۇرەسسەچىلىككە ئىگە ئىدى. خۇددى ماۋ زېدۇڭ ئېيتقاندەك: «مىللىي بۇرژۇئازىيە-نىڭ بۇنداق ئىككى ياقلىمىلىقلىقى ئۇنىڭ جاھانگىرلىككە ۋە بيۇروكرات مىلىتارىست ھۆكۈمەتلەرگە قارشى ئىنقىلابقا مەلۇم دەۋرده ۋە مەلۇم دەرىجىده قاتنىشالايدىغانلىقىنى، ئىنقىلابنىڭ بىر خىل كۈچى بولۇپ قېلىشى مۇمكىنلىكىنى بەلگىلىگەن.»[1] چوڭ بۇرژۇئازىيە ئەزەلدىن ئىنقىلابنىڭ ھەرىكەتلەندۈرگۈچى كۈچى ئەمەس، بەلكى ئىنقىلابنىڭ ئوبيېكتى بولۇپ كەلگەن. لېكىن جۇڭگو چوڭ بۇرژۇئازىيىسىنىڭ ئىچكى قىسمى تامامەن بىرلىككە كەلگەن ئەمەس ئىدى. ئۇلار ئىچىدىكى ھەرقايسى گۇرۇھ - مەزھەپلەر ئايرىم - ئايرىم ھالدا بىر ياكى

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 1265 - بەت.

بىرقانچە جاھانگىر دۆلەتكە بېقىناتتى. جاھانگىر دۆلەتلەر ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت كەسكىنلىشىپ قارىمۇ قارشىلىق كۈچەيگەن، شۇنىڭدەك ئىنقىلابنىڭ تىغ ئۇچى مەلۇم بىر جاھانگىر كۈچكە قارىتىلغاندا، باشقا جاھانگىرلارغا بېقىنغان چوڭ بۇرژۇئازىيە مەلۇم دەرىجىدە ۋە مەلۇم ۋاقىت ئىچىدە بىرلىك سەپكە قاتنىشىشى مۇمكىن. ماۋ زېدۇڭ بۇ بىر تارىخىي ھادىسىنى ئىنتايىن جانلىق ۋە ئوبرازلىق قىلىپ مۇنداق بايان قىلغان: «كۈرەش ياپون جاھانگىرلىكىگە قارىتىلغان ۋاقىتتا ئامېرىكىنىڭ، ھەتتا ئەنگلىيىنىڭ غالچىلىرى ئۆز خوجايىنلىرىنىڭ ۋارقىرىغان ئاۋازىنىڭ قاتتىق - بوشلۇقىغا قاراپ ياپون جاھانگىرلىكىگە ۋە ئۇلارنىڭ غالچىلىرىغا قارشى يوشۇرۇن، ھەتتا ئاشكارا كۈرەش قىلىشى مۇمكىن»، «بۇ پەقەت چوڭ ئىت بىلەن كىچىك ئىت، توق ئىت بىلەن ئاچ ئىت ئوتتۇرىسىدىكى ئالاھىدە قىزىقارلىق كىچىككىنە بىر تالاش، چوڭمۇ ئەمەس، كىچىكمۇ ئەمەس، بىر يوچۇق، قاتتىقمۇ ئەمەس، يۇمشاقمۇ ئەمەس بىر زىددىيەتتىنلا ئىبارەت خالاس»، «بىز دۇشمەن لاگېرى ئىچىدىكى تالاش، يوچۇق ۋە زىددىيەتلەرنىڭ ھەممىسىنى توپلاپ، ئۇنىڭدىن ھازىرقى ئاساسىي دۇشمەنگە قارشى تۇرۇشتا پايدىلىنىشىمىز كېرەك»[①]. شۇڭا پرولېتارىيات رەھبەرلىكىدىكى بىرلىك سەپكە مىللىي بۇرژۇئازىيىنىڭ قاتنىشىشىنى قولغا كەلتۈرۈش، ئالاھىدە شارائىتتا يەنە بىر قىسىم چوڭ بۇرژۇئازىيىنىڭمۇ قاتنىشىشىنى قولغا كەلتۈرۈش لازىم.

بۇرژۇئازىيە بىلەن بولغان مۇناسىۋەت مەسلىسىنى قانداق قىلغاندا توغرا بىر تەرەپ قىلىش — جۈڭگو ئىنقىلابىدىكى نېگىزلىك بىر مەسىلە، شۇنداقلا بىرلىك سەپتىكى نېگىزلىك بىر

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 1 - توم، 295 - 296 - بەتلەر.

مەسىلە. ماۋ زېدۇڭ بىرلىك سەپنىڭ مول تەجرىبىلىرىنى ئىلمىي يوسۇندا يەكۈنلەپ: «ھەم بىرلىشىش، ھەم كۈرەش قىلىش» فاكتىجىنىنى ئوتتۇرىغا قويغان. تارىختا چىن دۇشيۇ ھەممىدە بىرلىشىشنىلا ئوتتۇرىغا قويۇپ، كۈرەش قىلىشنى ئىنكار قىلغان. ۋاڭ مىڭ بولسا كۈرەش قىلىشنىلا ئوتتۇرىغا قويۇپ، بىرلىشىشنى ئىنكار قىلغان. چېكىدىن ئاشقان بۇ ئىككى خىل سىياسەت جۇڭگو ئىنقىلابىغا زور زىيانلارنى ئېلىپ كەلدى. توغرا فاكتىجىن ھەم بىرلىشىش، ھەم كۈرەش قىلىشتىن ئىبارەت بولۇشى كېرەك. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ كۆرسەتكەن: بۇرژۇئازىيە بىلەن ھەم بىرلىشىش، ھەم كۈرەش قىلىشتىن ئىبارەت سىياسىي لۇشيەن جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى سىياسىي لۇشيەننىڭ مۇھىم بىر تەركىبىي قىسمى. بىرلىشىش دېگىنىمىز، ئەڭ ئاساسلىقى دۇشمەنگە زەربە بېرىشكە پايدىلىق بولسۇن ئۈچۈن، بۇرژۇئازىيە بىلەن بىرلىك سەپ ئورنىتىشنى رەت قىلماسلىق ھەمدە ئىمكانقەدەر ئۇلار بىلەن بولغان بىرلىك سەپنى ساقلاپ قېلىش دېگەنلىكتۇر. كۈرەش قىلىش دېگەنلىك، بۇرژۇئازىيە بىلەن بىرلەشكەندە ئىدىيە جەھەتتە، سىياسىي جەھەتتە، تەشكىلىي جەھەتتە ۋە تىنچلىقتا، قان ئاققۇزماي كۈرەش قىلىشتا چىڭ تۇرۇپ، كۈرەش ئارقىلىق ئىتتىپاقلىقنى قولغا كەلتۈرۈش؛ ۋەھالەنكى، بۇرژۇئازىيە بىلەن ئاساسلىقى چوڭ بۇرژۇئازىيە بىلەن بۆلۈنگەن ۋاقىتتا چوڭ بۇرژۇئازىيە بىلەن قەتئىي قوراللىق كۈرەش قىلىشقا قادىر بولۇش ۋە ماھىر بولۇش. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، مىللىي بۇرژۇئازىيىنىڭ ھېسداشلىقىنى ۋە بىر تەرەپ مەيداندا تۇرۇشنى داۋاملىق قولغا كەلتۈرۈش لازىم.

ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇش مەزگىلىدە ماۋ زېدۇڭ ئوتتۇرىغا قويغان «ئىلغار كۈچلەرنى تەرەققىي قىلدۇرۇش، ئوتتۇرىدىكى كۈچلەرنى قولغا كەلتۈرۈش، جاھىللارنى يېتىم

قالدۇرۇش» تىن ئىبارەت تاكتىكىلىق باش فاكتورى ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى مىللىي بىرلىك سەپتە چىڭ تۇرىدىغان ۋە ئۇنى تەرەققىي قىلدۇرىدىغان توغرا فاكتور، پۈتكۈل مىللەتنىڭ ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇش شارائىتىدا بۇرژۇئازىيە بىلەن بولغان مۇناسىۋەتنى توغرا بىر تەرەپ قىلىشتىكى توغرا فاكتور بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ئىلغار كۆچلەرنى تەرەققىي قىلدۇرۇش دېگەنلىك، ئىشچىلار، دېھقانلار ۋە شەھەر ئۇششاق بۇرژۇئازىيىسى قاتارلىق سول قانات كۆچلەرنى تەرەققىي قىلدۇرۇش، بولۇپمۇ 8 - ئارمىيە، يېڭى 4 - ئارمىيە ۋە ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى دېموكراتىك تايانچ بازىلارنى تەرەققىي قىلدۇرۇش دېگەنلىكتۇر. بۇ — بىرلىك سەپنى مۇستەھكەملەش ۋە تەرەققىي قىلدۇرۇشنىڭ مەركىزىي ھالقىسى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ئوتتۇرىدىكى كۆچلەرنى قولغا كەلتۈرۈش دېگەنلىك، مىللىي بۇرژۇئازىيە، ئوقۇمۇشلۇق زاتلار ۋە يەرلىك ئەمەلىي كۆچلەر قاتارلىق ئوتتۇرىدىكى كۆچلەرنى تەرەققىي قىلدۇرۇش دېگەنلىك. بۇنىڭ ئۈچۈن پرولېتارىياتنىڭ ئۆزىنىڭ يېتەرلىك كۈچى بولۇشى، ئۇلارنىڭ مەنپەئىتىگە ھۆرمەت قىلىشى، جاھىللار بىلەن قەتئىي كۈرەش قىلىشى لازىم. جاھىللارنى يېتىم قالدۇرۇش دېگەنلىك، ئەنگلىيە، ئامېرىكاپەرەس چوڭ بۇرژۇئازىيە، چوڭ پومېشچىكلار قاتارلىق ئوڭ قانات كۆچلەرنى يېتىم قالدۇرۇپ، ئۇلار ئىچىدىكى كومپارتىيىگە قارشى تۇرۇپ، تەسلىمچىلىك قىلىش خاھىشلىرى بىلەن قەتئىي كۈرەش قىلىش دېگەنلىكتۇر. جاھىللار بىلەن كۈرەش قىلغاندا، «يوللۇق بولۇش، پايدىلىق بولۇش، چەكلىك بولۇش» پرىنسىپىدا چىڭ تۇرۇش كېرەك. يوللۇق بولۇش دېگەنلىك، ئۆزىنى قوغداش پرىنسىپى بولۇپ، باشقىلار بىزگە چېقىلمىسا، بىزمۇ باشقىلارغا چېقىلمايمىز، باشقىلار بىزگە چېقىلسا، بىزمۇ باشقىلارغا چېقىلىمىز، دېگەنلىكتۇر. پايدىلىق

بولۇش دېگەنلىك، غەلىبە قىلىش پرىنسىپى بولۇپ، ئۇرۇش قىلمىساق بىر گەپ، ئۇرۇش قىلغان ئىكەنمىز، جەزمەن غەلىبە قىلىشىمىز كېرەك دېگەنلىك. چەكلىك بولۇش دېگەنلىك، ئۇرۇشنى توختىتىش پرىنسىپى بولۇپ، ئۇرۇشتا غەلىبىنى قولغا كەلتۈرگەندىن كېيىن ئۇرۇشنى دەرھال توختىتىش دېگەنلىكتۇر. بۇ سىياسەت ۋە تاكتىكىلارنىڭ يولغا قويۇلۇشى بىلەن ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى مىللىي بىرلىك سەپنىڭ مۇستەھكەملىنىشى ۋە تەرەققىي قىلىشىغا كاپالەتلىك قىلىندى.

§ 2 . قوراللىق كۈرەش

1. جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئاساسىي كۈرەش شەكلى

زورلۇق كۈچى بىلەن ئىنقىلاب ئېلىپ بېرىش، ھاكىمىيەتنى قوراللىق تارتىۋېلىش — ماركسىزم ـ لېنىنىزمنىڭ ئومۇمىي پرىنسىپى. ماركسىزمنىڭ قارىشىچە، ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرى بىلەن ئىشلەپچىقىرىش مۇناسىۋەتلىرى ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەتنى ئىجتىمائىي فورماتسىيىنى ئۆزگەرتىمەي تۇرۇپ ھەل قىلىشقا بولمايدىغان ۋاقىتقا يەتكەندە، زورلۇق ئىنقىلاب كىشىلەرنىڭ ئىرادىسىگە باغلىق بولمىغان ھالدا ئىجتىمائىي زىددىيەتنى ھەل قىلىدىغان، جەمئىيەتنىڭ ئالغا ئىلگىرىلىشىگە تۈرتكە بولىدىغان زۆرۈر ۋاستىگە ئايلىنىپ، «ئۆزى ئۈچۈن يول ئاچىدىغان ھەم قاتمالليشىپ ئۆلۈم گىردابىغا بېرىپ قالغان سىياسىي شەكىلنى پاچاقلاپ تاشلاشنىڭ قورالى» بولۇپ قالىدۇ. مۇشۇ مەنىدىن ئېيتقاندا، قوراللىق كۈچ «يېڭى جەمئىيەتكە ھامىلدار بولغان كونا جەمئىيەتنىڭ تۇغۇت ئانىسىدۇر»[1].

---

① «ماركس ـ ئېنگېلس تاللانما ئەسەرلىرى»، خەنزۇچە نەشرى، 3 ـ توم، 527 ـ بەت.

زورلۇق ئىنقىلاب ئىنسانلار جەمئىيىتى تەرەققىياتىنىڭ ئومۇمىي قانۇنىيىتى بولۇپ، پرولېتارىيات ئىنقىلابىمۇ ئەلۋەتتە بۇنىڭ سىرتىدا ئەمەس. ماركس بىلەن ئېنگېلس «كومپارتىيە خىتابنامىسى» دا مۇنداق دەپ كۆرسەتكەن: پرولېتارىيات پۈتكۈل ئىنسانىيەتنى ئازاد قىلىشتىن ئىبارەت تارىخىي بۇرچىنى ئادا قىلىش ئۈچۈن زورلۇق كۈچ ئارقىلىق مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇۋاتقان ئىجتىمائىي تۈزۈمنى ئاغدۇرۇپ تاشلىشى كېرەك؛ پرولېتارىيات زورلۇق كۈچ ئارقىلىق بۇرژۇئا ھۆكۈمرانلىقىنى ئاغدۇرۇپ تاشلىغاندىلا ئاندىن ئۆز ھۆكۈمرانلىقىنى تىكلىيەلەيدۇ. لېنىن پرولېتارىيات ئىنقىلابىنىڭ تەجرىبىلىرىنى خۇلاسىلىگەن چېغىدا يەنىمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: ئىنقىلاب دېگەنلىك، كونا سىياسىي ئۈستقۇرۇلمىنى پاچاقلاپ تاشلاش دېگەنلىكتۇر.

ماۋ زېدۇڭ جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئەمەلىيىتى جەريانىدا ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ زورلۇق ئىنقىلاب توغرىسىدىكى تەلىماتىنى بېيىتتى ۋە راۋاجلاندۇردى. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ قارىغانىدى: پىرىنسىپ مۇستەملىكە، پىرىنسىپ فېئودالىلىق جۇڭگودا، ئىنقىلاب پەقەت ئۇزاق مۇددەتلىك قورالىلىق كۈرەشنى ئاساسىي شەكىل قىلىدىكەنلىكىنى ئىنقىلابقا قارشى تۇرۇش جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئالاھىدىلىكلىرىدىن بىرى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ئۇزاق مۇددەتلىك قورالىلىق كۈرەشنى ئاساسىي شەكىل قىلىش، يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش، ئەڭ ئاخىرىدا پۈتۈن مەملىكەت بويىچە غەلىبىنى قولغا كەلتۈرۈش — جۇڭگو ئىنقىلابىي تەرەققىياتىنىڭ مۇقەررەر يولى.

يېقىنقى زامانىدىكى جۇڭگو مۇستەقىل بىر دېموكراتىك دۆلەت ئەمەس، بەلكى پىرىنسىپ مۇستەملىكە، پىرىنسىپ فېئودالىلىق دۆلەت ئىدى. پىرىنسىپ مۇستەملىكە، پىرىنسىپ فېئودالىلىق جۇڭگودا ئىچكى جەھەتتە دېموكراتىك تۈزۈم يوق بولۇپ، فېئودالىزمنىڭ

زۇلمىغا ئۇچراپ كەلگەن؛ تاشقى جەھەتتە مىللىي مۇستەقىللىققە ئىگە ئەمەس بولۇپ، جاھانگىرلارنىڭ زۇلمىغا ئۇچرىغان. شۇڭا پايدىلىنىدىغان پارلامېنت بولمىغاچقا، ئىشچىلارنىڭ ئىش تاشلاش جەھەتتىكى قانۇنلۇق ھوقۇقى كاپالەتكە ئىگە قىلىنمىغان. بۇ يەردە كومپارتىيىنىڭ ۋەزىپىسى ئاساسلىقى ئۇزاق مۇددەتلىك قانۇنلۇق كۈرەش ئارقىلىق قوزغىلاڭ كۆتۈرۈش، ئۇرۇش قىلىش باسقۇچىغا قەدەم قويۇش بولماستىن، بەلكى ئۇزاق مۇددەتلىك قوراللىق كۈرەشنى ئاساسىي شەكىل قىلىش؛ ئالدى بىلەن شەھەرلەر ئارقىلىق يېزىلارنى ئىشغال قىلىش بولماستىن، بەلكى ئۇنىڭ ئەكسىچە يول تۇتۇش لازىم ئىدى.

يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئوداللىق جۇڭگودا ئەكسىيەتچىل ھۆكۈمرانلار ئىنتايىن ياۋۇز ئىدى. چىڭ سۇلالىسى، شىمالىي مىلىتارىستلار ھاكىمىيىتى، گومىنداڭ جياڭ جېيشى ھۆكۈمىتى ئاشۇنداق ئوچۇق - ئاشكارا ھالدىكى زوراۋانلىق كۈچىگە تايىنىپ ئۆزىنىڭ ئەكسىيەتچىل ھۆكۈمرانلىقىنى ساقلاپ كەلگەن. جۇڭگودىكى مىلىتارىستلارنىڭ ھەممىسى «ئارمىيە بولسا ھوقۇق بولىدۇ» دېگەن پرىنسىپقا تولىمۇ ئەھمىيەت بەرگەن. ئۇلار ئۆزى ئۈچۈن ئېيتقاندا، كىمدە قورال بولسا، شۇنىڭ كۈچى بولىدۇ؛ كىمنىڭ قورالى كۆپ بولسا، شۇنىڭ كۈچى زور بولىدۇ دېگەننى بىلىپ يەتكەن. جياڭ جېيشى ئارمىيىنى جېنىدەك ئەزىز كۆرگەن، ئارمىيە ئارقىلىق ھوقۇققا ئىگە بولۇش، ئۇرۇش ئارقىلىق ھەممىنى ھەل قىلىش ئۇنىڭ ئەقىدىسى ئىدى. گومىنداڭ جياڭ جېيشى گۇرۇھى ھۆكۈمرانلىقى مەزگىللىرىدە بارلىققا كەلگەن خۇاڭپۇچە ئوفىتسېرلارنى تايانچ قىلغان. زامانىۋى قوراللار بىلەن قوراللانغان، فاشىستلارچە مەشىق كۆرگەن «مەركىزىي ئارمىيە» سان جەھەتتىن جۇڭگو تارىخىدىكى ھەرقايسى سۇلالىلەردىكىدىنمۇ كۆپ ئېشىپ كەتكەن. بۇنداق ئەھۋال ئەينى چاغدا دۇنيادىكى

ھەرقايسى ئەللەردىمۇ كەمدىن - كەم تېپىلاتتى. جياڭ جېيشى ھۆكۈمىتىنىڭ يىللىق ھەربىي خىراجىتى پۈتۈن يىللىق مالىيە كىرىمىنىڭ 3/4 قىسمىدىن كۆپرەكىنى ئىگىلىدى. بۇنىڭدىن باشقا، پۈتۈن مەملىكەتنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا قوراللىق ۋە ئىشپىيونلار تورىنى قۇرۇپ چىقىپ، بوجا تۇزۇمىنى يولغا قويۇپ، تۈرلۈك ئەكسىيەتچىل قانۇن - نىزاملارنى تۈزۈپ، ئەكسىيەتچىل دۆلەت ماشىنىسىنى زور دەرىجىدە كۈچەيتتى. جياڭ جېيشى ئەكسىيەتچىل گۇرۇھىنى مۇشۇنداق زور ئەكسىيەتچىل قوراللىق كۈچلەرنى تۈۋرۈك قىلغان دۆلەت ماشىنىسىدىن پايدىلىنىپ جۇڭگو خەلقىگە قارىتا فاشىستىك تېررورلۇق ھۆكۈمرانلىقنى يۈرگۈزۈپ، ئىنقىلابنى ئېچىنىشلىق ھالدا باستۇردى. مۇشۇنداق دۇشمەن ئالدىدا، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئاساسىي ئۈسۈلى ۋە ئاساسىي شەكلى تىنچلىق يولى بىلەن ئەمەس، بەلكى قوراللىق شەكىل بىلەن ئېلىپ بېرىلىشىنى بەلگىلىدى. ماۋ زېدۇڭ «ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇش غەلىبە قىلغاندىن كېيىنكى ۋەزىيەت ۋە بىزنىڭ فاڭجېنىمىز» دېگەن ئەسىرىدە مۇنداق دەپ يازغان: جياڭ جېيشى ھامان خەلقنى ئۇرۇش قىلىشقا مەجبۇرلايدۇ، ئۇ ئوڭ قولىغىمۇ، سول قولىغىمۇ قىلىچ ئېلىپ، خەلقنى قىرغىن قىلىدۇ. خەلق قانداق قىلىشنى ئۆزى بىلىدۇ، جۇڭگو خەلقىنىڭ قولى بار، ئۇلارمۇ قولىغا قىلىچ ئالالايدۇ، قىلىچ بولمىسا سوقتۇرىدۇ. زۇلۇمغا ئۇچرىغان، قىرغىنچىلىققا ئۇچرىغان خەلق قولىغا قىلىچ ئالىدىغانلا بولسا، كىمكى بىزنى قىرغىن قىلماقچى بولىدىكەن، بىزمۇ ئوخشاشلا شۇنداق قىلىمىز.

يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالىلىق جۇڭگودا ئەكسىيەتچىل ھۆكۈمرانلار ئىنتايىن كۈچلۈك ئىدى. جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ دۇشمىنى پەقەت كۈچلۈك جاھانگىرلار بولماستىن، بەلكى كۈچلۈك فېئودال كۈچلەر ۋە بيۇروكرات دەللال سىنىپلار

ئىدى. ئالدىمىزدا شۇنداق دۇشمەن تۇرغانلىقتىن، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئۇزاق مۇددەتلىلىكى ۋە دەھشەتلىكلىكى كېلىپ چىقتى. بىزنىڭ دۇشمىنىمىز بەكلا كۈچلۈك بولغاچقا، «ئىنقىلاب كۈچلىرى ئۇزاق ۋاقىتنى ئۆتكۈزمەي تۇرۇپ دۇشمەننى ئۇزۇل - كېسىل يېڭىشكە قادىر كۈچ بولۇپ توپلىنىشى ۋە چېنىقىشى مۇمكىن ئەمەس، ئىنقىلاب كۈچلىرى ئۇزىنىڭ قەيسەرلىكىنى تاۋلىماي ۋە جارى قىلدۇرماي تۇرۇپ، ئۆز ئىستىھكامىنى مەزمۇت تۇتۇپ تۇرۇشى ۋە دۇشمەن ئىستىھكامىنى تارتىۋېلىشى مۇمكىن ئەمەس»[1]. جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئۇزاق مۇددەتلىكلىكى، مۇشكۈللۈكى قوراللىق كۈرەشنىڭ ئۇزاق مۇددەتلىكلىكىنى بەلگىلىگەن.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ قوراللىق كۈرەشكە ۋە ئۇنىڭ ئۇزاق مۇددەتلىكلىكىگە بولغان تونۇشى تەكرار - تەكرار جاپالىق كۈرەش ئەمەلىيىتىدە تەدرىجىي چوڭقۇرلاشتى.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىللەردە، ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ زورلۇق ئىنقىلاب توغرىسىدىكى تەلىماتىنى قوبۇل قىلىپ، رۇسىيىنى ئۈستاز تۇتۇش، رۇسىيىلىكلەرنىڭ يولىدا مېڭىش، رۇسىيىچە ئىنقىلاب ئارقىلىق كونا جۇڭگونى، دۇنيانى ئۆزگەرتىشنى قارار قىلغان ئىدى. ئەينى چاغدا لى داجاۋ، ماۋ زېدۇڭ، سەي خېسىن قاتارلىقلارنىڭ هەممىسى قوراللىق ئىنقىلاب ئارقىلىق هاكىمىيەتنى تارتىۋېلىش مەسىلىسى ئۈستىدە توختالغان. بۇيۇك ئىنقىلاب مەزگىلىدە جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى سۇن جۇڭشەننىڭ خۇاڭپۇ ھەربىي مەكتىپىنى قۇرۇشى ۋە مىللىي ئىنقىلابىي ئارمىيىنى تەشكىللىشىگە يار-ەملەشكەن، بىر تۈركۈم كوممۇنىستلار يەنە خۇاڭپۇ ھەربىي مەكتىپى ۋە مىللىي

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 1255 - بەت.

ئىنقىلابىي ئارمىيىدە رەھبەرلىك خىزمىتىنى ئۆتىگەن ۋە سىياسىي خىزمەت بىلەن شۇغۇللانغان. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ تۇرتكىسى ۋە قاتنىشىشى ئارقىسىدا شىمالغا يۈرۈش ئۇرۇشى غەلىبىسىزى ئالغا ئىلگىرىلىگەن؛ ئاساسلىقى كوممۇنىستلارنىڭ رەھبەرلىكىدە ئىشچى - دېھقانلار ھەربىكتى ناھايىتى تېزلىكتە تەرەققىي قىلغان، ئىشچىلار قوغدىنىش ئەترىتى، دېھقانلار قوغدىنىش ئارمىيىسى بىر مەھەل زىلزىلە پەيدا قىلغان، شاڭخەي ئىشچىلىرى بولسا 3 - قېتىملىق قوراللىق قوزغىلاڭنىڭ غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈرگەن. لېكىن پارتىيىمىز تېخى گۆدەك مەزگىلدە تۇرۇۋاتقان، قوراللىق كۈرەشنىڭ جۇڭگو ئىنقىلابىدىكى ئىنتايىن مۇھىملىقىنى تېخى ئۇزۇل - كېسىل چۈشىنىپ يەتمىگەن، ئۇرۇش قىلىشقا ۋە ئارمىيە تەشكىللەشكە ئەستايىدىل تەييارلىق كۆرمىگەن بولغاچقا، شىمالغا يۈرۈش قىلىش جەريانىدا ئارمىيىنى قولغا كەلتۈرۈشكە سەل قاراپ، ئاممىۋى ھەربىكەتكىلا ئەھمىيەت بەرگەن. بۇيۇك ئىنقىلاب مەزگىلىدە، پارتىيىنىڭ رەھبەرلىك ئورگىنى ئوڭچىل تەسلىمچىلىك خاتالىقى ئۆتكۈزۈپ، ئىنقىلابقا بولغان رەھبەرلىك ھوقۇقىدىن، بولۇپمۇ قوراللىق كۈرەشكە بولغان رەھبەرلىك ھوقۇقىدىن ۋاز كەچتى. گومىنداڭ ئوڭچىلىرى ئىنقىلابقا ئاسىيلىق قىلغاندا، چېن دۇشيۇ قاتارلىقلار «ئىنقىلابنى قوراللىق قوغداش» توغرا تەشەببۇسىنى رەت قىلدى، ھەتتا ئىشچىلار تەرتىپ ساقلاش ئەترەتلىرىنى تارقىتىۋەتتى، دېھقانلار قوراللىق قوغدىنىش ئەترەتلىرىنى بىكار قىلدى. بۇنىڭ بىلەن ئىنقىلابىي خەلق ئەكسىلئىنقىلابىي قىرغىنچىلىققا قارتا قايتۇرما زەربە بېرىشكە ئامالسىز قالدى.

داغدۇغىلىق ھالدا ئېلىپ بېرىلغان بۇيۇك ئىنقىلاب مەغلۇپ بولدى، ئاق تېررورلۇق ھەممە جەينى قاپلىدى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى 6 - قۇرۇلتىيىنىڭ تولۇق بولمىغان

مەلۇماتىغا ئاساسلانغاندا، 1927 - يىلى 3 - ئايدىن 1928 - يىلى 6 - ئايغىچە بولغان ئارىلىقتا كوممۇنىستلار ۋە ئىنقىلابىي ئاممىدىن ئۆلتۈرۈلگەنلەرنىڭ سانى 310 مىڭدىن ئېشىپ كەتكەن. ئېچىنىشلىق رېئاللىق جۇڭگو كوممۇنىستلىرىغا مىلتىقنا ئىگە بولۇش ۋە قوراللىق كۈرەش ئېلىپ بېرىشنىڭ ئىنتايىن مۇھىملىقىنى ئەستىن چىقىرىۋەتكەنلىكىنى ئىسپاتلىدى. شۇنىڭدىن باشلاپ ئىنقىلابىي كۈرەشكە مۇستەقىل رەھبەرلىك قىلىش، خەلق ئارمىيىسىنى بەرپا قىلىش ۋە قوراللىق ئىنقىلاب ئارقىلىق ھاكىمىيەتنى تارتىۋېلىش يولىغا قاراپ ماڭدى. نەنچاڭ قوزغىلىڭىنىڭ گومىنداڭغا قوراللىق قارشى تۇرۇشنىڭ 1 - پاي ئوقتىلى ئېتىشى، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيەسىنىڭ ئىنقىلابىي ئۇرۇشقا ۋە ئىنقىلابىي ئارمىيىگە مۇستەقىل رەھبەرلىك قىلىشىنىڭ باشلىنىش نۇقتىسى بولدى. 7 - ئاۋغۇست يىغىنى چېن دۇشيۇ ئوڭچىل تەسلىمچىلىكىنىڭ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ھۆكۈمرانلىقىغا خاتىمە بېرىپ، يەر ئىنقىلابىي ۋە گومىنداڭغا قوراللىق قارشى تۇرۇشنىڭ باش فاڭجېنىنى بەلگىلىدى. يىغىندا ماۋ زېدۇڭ «مىلتىقتىن ھاكىمىيەت چىقىدۇ» دېگەن ئىدىيىنى ئوتتۇرىغا قويدى. بۇ جۇڭگو كوممۇنىستلىرىنىڭ قوراللىق كۈرىشىنىڭ جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئاساسىي كۈرەش شەكلى ئىكەنلىكىنى تونۇپ يېتىشىدە مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە. 7 - ئاۋغۇست يىغىنى خۇنەن، خۇبېي، گۇاڭدۇڭ قاتارلىق ئۆلكىلەردە كۆزلۈك يىغىم قوزغىلىڭىغا رەھبەرلىك قىلىش، ئىشچى - دېھقانلار ئىنقىلابىي ھاكىمىيىتىنى قۇرۇش، دېھقانلارنىڭ يەر مەسىلىسىنى ھەل قىلىشنى ئەينى چاغدىكى ئاساسىي ۋەزىپە قىلىشنى بەلگىلىدى.

7 - ئاۋغۇست يىغىنىدىن كېيىن، خۇنەن، خۇبېي، گۇاڭدۇڭ، جياڭشى قاتارلىق جايلاردا كۆزلۈك يىغىم قوزغىلىڭى ئېلىپ بېرىلىش ئارقىلىق ئىشچى - دېھقانلار ئىنقىلابىنىڭ

بايرىقى كۆتۈرۈپ چىقىلدى. «ئارمىيىنىڭ نامى ئىشچى - دېھقانلار ئىنقىلابىي ئارمىيىسى دەپ ئاتالدى. بايراق بەلگىسى ئورغاق بىلەن پالتا بولدى». «كۈزلۈك يىغىم مەۋسۈمىدا ھەممە ياقنى تۈمان قاپلاپ، قاتتىق چۈقان-سۈرەنلەر ئەۋج ئالدى.» مانا بۇ شۇ ۋاقىتنىڭ ئەينەن تەسۋىرى ئىدى. شۇنىڭدىن كېيىن ئىلىپ بېرىلغان گۈاڭجۇ قوزغىلىڭى گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلەر گۇرۇھىنىڭ ئىنقىلابقا ئاسىيلىق قىلىش ۋە قىرغىنچىلىق قىلىش سىياسىتىگە قارىتا يەنە بىر قېتىم باتۇرلارچە زەربە بەردى. 1927 - يىلى كۈزدىن 1298 - يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە بولغان ئارىلىقتا، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى 100 قېتىمدىن ئارتۇق قوراللىق قوزغىلاڭ قوزغىدى. قوراللىق كۈرەش ئەمەلىيەتتە ماۋ زېدۇڭ ۋەكىللىكىدىكى جۇڭگو كوممۇنىستلىرى ئۇزاق مۇددەتلىك قوراللىق كۈرەشنى ئاساسىي شەكىل قىلىپ، يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش، ئەڭ ئاخىردا پۈتۈن مەملىكەت بويىچە ئىنقىلابنىڭ غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈرۈشتىن ئىبارەت جۇڭگوچە ئالاھىدىلىككە ئىگە ئىنقىلابنىڭ تەرەققىيات يولىنى ئاچتى. جۇڭگو ئىنقىلابى دەل دوگمانتىزملىق خاتا خاھىشنى يەڭگەندىن كېيىن مۇشۇ يولنى بويلاپ قەدەممۇ قەدەم ئالغا ئىلگىرىلەش ئارقىلىق غەلىبە قىلدى. جۇڭگو خەلقى مۇشۇ يولنى بويلاپ مېڭىش ئارقىلىق ئاخىر كۈچلۈك، ياۋۇز، چىش تىرنىقىغچە قوراللانغان دۈشمەننى مەغلۇپ قىلىپ، يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈردى. خۇددى ماۋ زېدۇڭ يەكۈنلىگەندەك: «جۇڭگودا قوراللىق كۈرەشتىن ئايرىلىپ قالغاندا پرولېتارىياتنىڭ ئورنى بولمايدۇ، خەلقنىڭ ئورنى بولمايدۇ، كومپارتىيىنىڭ ئورنى بولمايدۇ، ئىنقىلابنىڭ غەلىبىسى بولمايدۇ.»[1]

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 1212 - بەت.

جۇڭگو ئىنقىلابى جەزمەن قوراللىق كۈرەشنى ئاساسىي شەكىل قىلىشى كېرەك دېگەنلىك، ھەرگىزمۇ باشقا كۈرەش شەكىللىرىنى چەتكە قېقىش دېگەنلىك ئەمەس. قوراللىق كۈرەش ئارقىلىق غەلىبىنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن ئەڭ ئاۋۋال يەنە باشقا كۈرەش شەكىللىرىنىڭ ماسلىشىشىمۇ بولۇشى كېرەك. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ كۆرسەتكەن: «قوراللىق كۈرەشنى تەكتىلىگەنلىك باشقا شەكىلدىكى كۈرەشلەرنى تاشلاپ قويسىمۇ بولىدۇ دېگەنلىك ئەمەس، ئەكسىچە، قوراللىق كۈرەشتىن باشقا ھەر خىل شەكىلدىكى كۈرەشلەرنىڭ ماسلىشىشى بولمىسا، قوراللىق كۈرەش غەلىبىگە ئېرىشەلمەيدۇ.»[1] ئۇ قوراللىق كۈرەشنى ئىشچىلارنىڭ، دېھقانلارنىڭ، ياشلارنىڭ، ئاياللارنىڭ، شۇنداقلا بارلىق خەلقنىڭ كۈرىشى بىلەن، ئىقتىسادىي، سىياسىي، ئىدېئولوگىيە سېپىدىكى كۈرەش بىلەن پۈتۈن مەملىكەت دائىرىسى ئىچىدە بىۋاستە ياكى ۋاستىلىك ھالدا ماسلاشتۇرۇشنى تەشەببۇس قىلغان، ئۇ يېزا تايانچ بازىلىرىنىڭ خىزمىتىگە ئەھمىيەت بەرگەندە، شەھەرلەرنىڭ خىزمىتىنى تاشلاپ قويۇشقا بولمايدىغانلىقىنى ئالاھىدە تەكتىلىگەنىدى.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيەسى گومىنداڭ ھۆكۈمرانلىقىدىكى رايونلار ۋە قولدىن كەتكەن رايونلاردىكى شەھەرلەرنىڭ خىزمىتىگە ئىنتايىن ئەھمىيەت بەردى. يەر ئىنقىلابى ئۇرۇشى مەزگىلىدە، بولۇپمۇ زۇنىي يىغىنىدىن كېيىن پارتىيەمىز ئاقلار رايونىنىڭ خىزمىتى توغرىسىدىكى خاتا قاراشنى تۈزەتتى. ئاقلار رايونىنىڭ خىزمىتىنى كۈچەيتىپ، ئاقلار رايونىدا پارتىيە تەشكىلاتلىرىنى قايتىدىن قۇرۇپ چىقتى ۋە تەرەققىي قىلدۇردى. قانۇنلۇق كۈرەش بىلەن مەخپىي كۈرەشنى ئۆزئارا بىرلەشتۈرۈپ، پارتىيە بىلەن ئاممىنىڭ

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 1258 بەت.

مۇناسىۋەتسىز قويۇقلاشتۇرۇپ، تاياڭ بازىلاردىكى قوراللىق كۈرەشكە بىۋاستە ياردەم بەردى. پاپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇش مەزگىلىدە قولدىن كەتكەن رايونلاردىكى پارتىيە تەشكىلاتلىرى ئاممىنى يېتەكلەپ، تۇرلۇك شەكىلدىكى پاپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى كۈرەشنى قانات يايدۇردى. ئۇلار ئاخبارات توپلاش، يولدىن ئۆتكەن يولداشلارنى مۇھاپىزەت قىلىپ ئۆتكۈزۈپ قويۇش، ئازاد رايونلارغا كادىر ۋە مادىي ئەشيا يەتكۈزۈپ بېرىش، ئىشچىلارنى ئىش تاشلاشقا، دېھقانلارنى كۇچ كۆرسىتىش ۋە قوزغىلاڭ كۆتۈرۈشكە قوزغاش ئارقىلىق، دۇشمەن ئارقا سەپىدىكى پارتىزانلىق ئۇرۇشنىڭ ئېلىپ بېرىلىشىغا ۋە ئازاد رايونلاردىكى تازىلاشقا قارشى كۈرەشكە كۇچلۇك ماسلاشتى. ئازادلىق ئۇرۇشى مەزگىلىدە پارتىيىمىز تارىخىي تەجرىبىلەرنى يەكۈنلەپ، گومىنداڭ ھۆكۈمرانلىقىدىكى رايونلارغا قارىتا توغرا بولغان خىزمەت فاكىجېننىي يولغا قويۇپ، گومىنداڭ ھۆكۈمرانلىق قىلىۋاتقان رايونلاردىكى ۋەتەنپەرۋەرلىك دېموكراتىك ھەرىكىتىنىڭ يۇقىرى دولقۇنىغا كۆتۈرۈلۈشىنى ئىلگىرى سۈردى. خەلق ئازادلىق ئۇرۇشىغا ماسلىشىدىغان «ئىككىنچى سەپ» نى شەكىللەندۈرۈپ، گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرىنى پۈتكۈل خەلقنىڭ مۇھاسىرىسى ئىچىدە قالدۇرۇپ، پۈتۈن مەملىكەتتىكى ئازادلىق ئۇرۇشىنىڭ غەلبىسى ۋە ئەكسىيەتچىل ھۆكۈمرانلىقنىڭ گۇمران بولۇش قەدىمىنى تېزلەتتى.

ئومۇملاشتۇرۇپ ئېيتقاندا، توغرا خىزمەت فاكىجېنى يولغا قويۇلغانلىقتىن، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ دۇشمەن ئىشغالىيىتىدىكى رايونلار خىزمىتى، پارتىيە رەھبەرلىك قىلغان دۇشمەن ئىشغالىيەت رايونلىرىدىكى كۈرەش دۇشمەننىڭ شەھەرلەردىكى ھۆكۈمرانلىقىغا بىۋاستە زەربە بېرىپلا قالماستىن، بەلكى ھەرقايسى جەھەتلەردىن ئىنقىلابىي ئۇرۇشقا

يېقىندىن ماسلىشىپ ۋە ياردەم بېرىپ، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ غەلىبىسى ئۈچۈن ئۆچمەس تۆھپىلەرنى قوشتى.

2. ئىنقىلابىي ئارمىيىنىڭ قۇرۇلۇشى ۋە ھەربىي ئىشلار ئىستراتېگىيىسى

قوراللىق كۈرەش جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئاساسىي كۈرەش شەكلى بولغان ئىكەن، ئۇنداقتا ئارمىيە جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئاساسلىق تەشكىلىي شەكلى بولىدۇ. پرولېتارىيات رەھبەرلىكىدىكى قوراللىق كۈرەشنىڭ غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن، چوقۇم يېڭى تىپتىكى قۇدرەتلىك خەلق ئارمىيىسىنى قۇرۇپ چىقىش لازىم. «خەلقنىڭ ئارمىيىسى بولمىسا، خەلقنىڭ ھېچنەرسىسى بولمايدۇ.» بۇنىڭلىق بىلەنلا قالماستىن، پرولېتارىيات رەھبەرلىكىدىكى قوراللىق كۈرەشنىڭ غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن يەنە دۈشمەن ئۈستىدىن غەلىبە قىلىدىغان خەلق ئۇرۇشنىڭ ئىستراتېگىيىلىك تاكتىكىسى بولۇشى كېرەك. يۇقىرى سەۋىيىلىك ھەربىي ئىستراتېگىيە ۋە قوماندانلىق قىلىش سەنئىتى بولمىسا، ئىنقىلابىي ئۇرۇشتا غەلىبىنى قولغا كەلتۈرۈش مۇمكىن ئەمەس.

يېقىنقى زاماندىكى جۇڭگو سىياسىي، ئىقتىسادىي تەرەققىياتى ئىنتايىن تەكشى بولمىغان يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئوداللىق بىر دۆلەت ئىدى. جۇڭگونىڭ دۆلەت ئەھۋالىنى جەھەتتىكى بۇ بىر ئاساسىي ئالاھىدىلىكى، جۇڭگو ئىنقىلابى ئۇرۇشنىڭ ئۇزاق مۇددەتلىكلىكىنى ۋە مۇشكۈللۈكىنى بەلگىلىدى، دېھقانلارنىڭ جۇڭگودىكى قوراللىق كۈرەشنىڭ سۇبېيكتى ئىكەنلىكىنى بەلگىلىدى. ئىنقىلابىي ئۇرۇشنىڭ ئۇزاق مۇددەت يېزا مۇھىتىدا تۇرىدىغانلىقىنى بەلگىلىدى. ماۋ زېدۇڭ ۋەكىللىكىدىكى جۇڭگو كوممۇنىستلىرى جۇڭگونىڭ دۆلەت ئەھۋالى ۋە ئىنقىلابىي ئۇرۇشنىڭ ئالاھىدىلىكىگە ئاساسەن، خەلق

ئارمىيەسىنىڭ قۇرۇلۇش نەزەرىيەسى ۋە خەلق ئۇرۇشىنىڭ ئىستراتېگىيىلىك تاكتىكا پرىنسىپىنى بەرپا قىلىپ، ماۋ زېدۇڭ ھەربىي ئىشلار ئىدىيەسىنىڭ ئىلمىي سىستېمىسىنى شەكىللەندۈردى. ماۋ زېدۇڭ «پارتىيە ئىچىدىكى خاتا ئىدىيىلەرنى تۈزىتىش توغرىسىدا»، «جۇڭگو ئىنقىلابىي ئۇرۇشىنىڭ ئىستراتېگىيە مەسىلىسى»، «ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى پارتىزانلىق ئۇرۇشنىڭ ئىستراتېگىيە مەسىلىسى»، «ئۇزاققا سوزۇلىدىغان ئۇرۇش توغرىسىدا»، «ئۇرۇش ۋە ئىستراتېگىيە مەسىلىسى» قاتارلىق ھەربىي ئىشلارغا دائىر ئەسەرلىرىدە خەلق ئارمىيىسى قۇرۇلۇشى ئىدىيىسى ۋە خەلق ئۇرۇشىنىڭ ئىستراتېگىيىلىك تاكتىكا پرىنسىپىنى سىستېمىلىق ھالدا شەرھلىدى.

ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىدىكى خەلق ئارمىيەسىنىڭ قۇرۇلۇشى توغرىسىدىكى نەزەرىيىلەر، دېھقانلارنى ئاساسىي تەركىب قىلغان ئۇزاق مۇددەتلىك يېزا مۇھىتىدا تۇرغان ئارمىيىنى قانداق قىلىپ پرولېتارىيات خاراكتېرىگە ئىگە، ئىنتىزامى چىڭ، خەلق ئاممىسى بىلەن قويۇق ئالاقىنى ساقلىيالايدىغان خەلق ئارمىيىسى قىلىپ قۇرۇپ چىقىش مەسىلىسىنى سىستېمىلىق ھالدا ھەل قىلىپ بەردى. ئۇنىڭ ئاساسىي ئالاھىدىلىكى:

(1) پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلىش — خەلق ئارمىيەسىنىڭ بىردىنبىر ئاساسىي مەقسىتى.

پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلىشتىن ئىبارەت ئاساسىي مەقسەتتە چىڭ تۇرۇش يېڭى تېپتىكى خەلق ئارمىيەسىنىڭ ئارمىيە قۇرۇشتىكى پرىنسىپىنىڭ ئۆل تېشى، خەلق ئارمىيىسى ماھىيىتىنىڭ گەۋدىلەندۈرۈلۈشى، خەلق ئارمىيەسىنىڭ بارلىق ھەرىكىتىنىڭ مىزانى، چىقىش نۇقتىسى ۋە قارارگاھى، خەلق ئارمىيەسىنىڭ بارلىق كونا ئارمىيىلەردىن پەرقلىنىدىغان تۇپ بەلگىسى. قىزىل ئارمىيە قۇرۇلغان

مەزگىللەردە، ماۋ زېدۇڭ قىزىل ئارمىيىسىنىڭ ئىشچى - دېھقانلار ئاممىسىنىڭ قوراللىق قوشۇنى ، ئۆزى ئۆچۈن، يەنى ئىشچى - دېھقانلار ئاممىسى ئۆچۈن جەڭ قىلىدىغان قوراللىق گۇرۇھ ئىكەنلىكىنى تەكىتلىگەنىدى. گۇتيەن يېغىنىنىڭ قارارىدا، قىزىل ئارمىيىدىن كىچىك تەشكىلاتچىلىق، ياللانمىلىق، راھەتپەرەسلىك قاتارلىق غەيرىي پرولېتارىيات ئىدىيىلىرىنى ئۇزۇل - كېسىل تۇزىتىپ، خەلق ئۆچۈن جەڭ قىلىش، خەلق ئۆچۈن ئىنقىلابىي ھاكىمىيەت قۇرۇپ چىقىشتىن ئىبارەت پرولېتارىيات ئىدىيىسىنى قەتئىي تۇرغۇزۇش تەلەپ قىلىندى، ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇش مەزگىلىدە، ماۋ زېدۇڭ 8 - ئارمىيە، يېڭى 4 - ئارمىيە قاتارلىق خەلق قوراللىق قوشۇنلىرىنىڭ تامامەن خەلقنى ئازاد قىلىش ئۆچۈن، ئۇزۇل - كېسىل ھالدا كەڭ خەلق ئاممىسىنىڭ ۋە پۈتكۈل مىللەتنىڭ مەنپەئەتى ئۆچۈن بىرلىشىدىغانلىقى، خىزمەت قىلىدىغانلىقى ۋە كۇرەش قىلىدىغانلىقىنى يەنمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا شەرھلىدى. «بىرلەشمە ھۆكۈمەت توغرىسىدا» دېگەن دوكلاتىدا ماۋ زېدۇڭ مۇپەسسەل قىلىپ مۇنداق دېدى: «جۇڭگو خەلقى بىلەن بىر تەرەپتە تۇرۇپ پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن خەلق ئۆچۈن خىزمەت قىلىش، بۇ ئارمىيىنىڭ بىردىنبىر ئاساسىي مەقسىتى».

پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن خەلق ئۆچۈن خىزمەت قىلىشتىن ئىبارەت ئاساسىي مەقسەت خەلق ئارمىيىسىنىڭ مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇشىنىڭ ئاساسى، كۇچىنىڭ مەنبەسى. خەلق ئارمىيىسىنىڭ خەلقنى ئازاد قىلىش ۋە خەلقنى بەختكە ئېرىشتۇرۇش ئۆچۈن كۇرەش قىلىشتىن ئىبارەت نىشانىنىڭ تۇرغۇزۇلۇشى بىلەن، ئۇلار جاپادىنمۇ، ئۆلۈمدىنمۇ قورقماسلىق، جاسارەت بىلەن ئالغا ئىلگىرىلەش، بارلىق دۇشمەننى بېسىپ چۇشۇش، دۇشمەنگە تىز پۈكمەسلىكتەك قورقماس، جەسۇرانە شىجائەتكە ئىگە بولدى ھەمدە ئۆزىگە تازا ماس كېلىدىغان ئىچكى - تاشقى ئىتتىپاقلىققا

ئىگە بولدى، شۇنداقلا ئورتاق مەنپەئەت ئاساسىدىكى ئوفىتسېرلار بىلەن ئەسكەرلەر بىردەك بولۇش، يۇقىرى بىلەن تۆۋەن بىردەك بولۇش، ئارمىيە بىلەن خەلق بىردەك بولۇش، ئارمىيە بىلەن ھۆكۈمەت بىردەك بولۇش، خەلق ئاممىسى بىلەن جاپادىمۇ، ھالاۋەتتىمۇ بىللە بولۇشقا ئوخشاش بېلىق بىلەن سۇ، قان بىلەن گۆشتەك مۇناسىۋەت شەكىللەندى.

پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلىشتىن ئىبارەت ئاساسىي مەقسەت خەلق ئارمىيىسىنىڭ خاراكتېرىنى گەۋدىلەندۈردى، شۇنداقلا خەلق ئارمىيىسىنىڭ جەڭ قىلىش، ئاممىۋى خىزمەت ئىشلەش ۋە ئىشلەپچىقىرىش ئەمگىكى بىلەن شۇغۇللىنىشتىن ئىبارەت ئۈچ چوڭ ۋەزىپىنى ئۆز ئۈستىگە ئېلىشىنى بەلگىلىدى. مىللىي مۇستەقىللىق ۋە خەلقنىڭ ئازادلىقى ئۈچۈن باتۇرلارچە جەڭ قىلىش خەلق ئارمىيىسىنىڭ بىرىنچى ئورۇندىكى ۋەزىپىسى. خەلق ئارمىيىسى خەلقنىڭ قوراللىق كۈرەش ئارقىلىق ھاكىمىيەتنى تارتىۋالىدىغان ھەمدە ھاكىمىيەتنى قوغدايدىغان مۇھىم قورالى، ئۇرۇش غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈرۈپ، ھاكىمىيەتنى قۇرۇش ۋە مۇستەھكەملەش خەلق ئارمىيىسىنىڭ تۈپ فۇنكسىيىسى، خەلق ئارمىيىسى مەڭگۈ بىر جەڭگىۋار قوشۇن. ئۇ ھەم بىر خىزمەت ئەترىتى بولۇپ، جەڭگىۋار قوشۇنلۇق ۋەزىپىسىنى ئىجرا قىلغاندىن سىرت، يەنە ئاممىغا تەشۋىق قىلىش، ئاممىنى تەشكىللەش، ئاممىنى قوراللاندۇرۇش، ئاممىغا ياردەم بېرىش ئارقىلىق ئىنقىلابىي ھاكىمىيەتنى ئورنىتىشتىن ئىبارەت ۋەزىپىسىنىمۇ ئىجرا قىلىشى كېرەك. خەلق ئارمىيىسى يەنە بىر تەرەپتىن ئالغاندا بىر ئىشلەپچىقىرىش قوشۇنى بولۇپ، مەشق قىلىش، ئۇرۇش قىلىش ئارىلىقىدىكى ئارىسالدى ۋاقىتتىن پايدىلىنىپ يەنە مەلۇم جەھەتتىكى ئىشلەپچىقىرىش ۋەزىپىسىنىمۇ ئۈستىگە ئېلىشى، ياشاش جەھەتتىكى ماددىي شارائىتىنى قولغا كەلتۈرۈپ،

قىسمىنىڭ تۈرمۇشىنى ياخشىلاپ خەلقنىڭ ئىقتىسادىي يۈكىنى يەڭگىللىتىشى كېرەك.

(2) پارتىيىنىڭ ئارمىيىگە بولغان مۇتلەق رەھبەرلىكى — خەلق ئارمىيىسى قۇرۇلۇشىنىڭ تۈپ پرىنسىپى.

پارتىيىنىڭ ئارمىيىگە بولغان مۇتلەق رەھبەرلىكىدە چىڭ تۇرۇش دېگەنلىك، ئارمىيىنىڭ بارلىق ئىشلىرى پارتىيىنىڭ رەھبەرلىكى ئاستىدا بولىدۇ، قورال پارتىيىگە ئەمەس، پارتىيە قورالغا قوماندانلىق قىلىدۇ دېگەنلىكتىن ئىبارەت. بۇ ماۋ زېدۇڭ ئىزچىل چىڭ تۇرۇپ كەلگەن پرىنسىپ. «سەنۇەن ئۆزگەرتىشى» دە پارتىيە ياچېيكىلىرىنى لېيەندۇيلەردە قۇرۇش بېكىتىلىپ، قىزىل ئارمىيە تامامەن كومپارتىيىنىڭ مۇتلەق رەھبەرلىكى ئاستىغا قويۇلدى. «گۇتيەن يىغىنى» دا پارتىيىنىڭ ئارمىيىگە رەھبەرلىك قىلىشىدىكى سىياسىي، ئىدىيىۋى ۋە تەشكىلىي پرىنسىپلىرى ۋە تەدبىرلىرى بېكىتىلىپ، پارتىيىنىڭ ئارمىيىگە رەھبەرلىك قىلىشىنىڭ ئىنتايىن مۇھىملىقى شەرھلەندى. ماۋ زېدۇڭ «ئۇرۇش ۋە تاكتىكا مەسىلىسى» دېگەن ئەسىرىدە يەنمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا: ھەربىر كومپارتىيە ئەزاسى شۇنى بىلىپ يېتىشى كېرەككى، «بىزنىڭ پرىنسىپىمىز شۇكى، پارتىيە مىلتىققا قوماندانلىق قىلىدۇ. مىلتىقنىڭ پارتىيىگە قوماندانلىق قىلىشىغا ھەرگىز يول قويۇلمايدۇ»[1] دەپ تەكىتلىگەنىدى. پارتىيىنىڭ ئارمىيىگە قارىتا مۇتلەق رەھبەرلىك قىلىشىنى پارتىيىنىڭ خاراكتېرى ۋە ئارمىيىنىڭ سىنىپىي خاسلىقى بەلگىلىگەن. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى پرولېتارىياتنىڭ سىياسىي پارتىيىسى بولۇپ، ئۇ خەلق ئارمىيىسىنىڭ پرولېتارىياتنىڭ ئىنقىلابىي ۋەزىپىسىنى ئىجرا قىلىدىغان قوراللىق گۇرۇھى بولۇشنى بەلگىلىگەن. خەلق

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 1088 - بەت.

ئارمىيىسى پەقەت پارتىيىنىڭ مۇتلەق رەھبەرلىكى ئاستىدا بولغاندىلا، ئاندىن ئۇ پرولېتارىياتلىق خاراكتېرى، توغرا ئارمىيە قۇرۇش يۆنىلىشى، ئۆزىنىڭ ئىنقىلابىيلىقى، ئىنتىزامچانلىقى ۋە جەڭگىۋارلىقىنى ساقلاپ قالالايدۇ، ئۆزىنىڭ تارىخىي بۇرچىنى ئاندىن ئورۇندىيالايدۇ. مىللىتىمىزنىڭ مەڭگۈ پارتىيە ۋە خەلقنىڭ قوللىدا بولۇشىغا، جۇڭگو ئىنقىلابىي ئىشلىرىنىڭ ئەڭ ئاخىردا غەلىبىنى قولغا كەلتۈرۈشىگە ئاندىن كاپالەتلىك قىلالايدۇ.

پارتىيىنىڭ ئارمىيىگە بولغان مۇتلەق رەھبەرلىكى ئىدىيە جەھەتتىكى، سىياسىي جەھەتتىكى، تەشكىلىي جەھەتتىكى رەھبەرلىكى ئارقىلىق ئىشقا ئاشىدۇ. ئىدىيە جەھەتتە، خەلق ئارمىيىسى پۈتۈن ئارمىيىدىكى ئوفىتسېر- ئەسكەرلەرنى ماركسىزم - لېنىنىزم نەزەريىسى بىلەن تەربىيىلەپ ۋە قوراللاندۇرۇپ، تۈرلۈك غەيرىي پرولېتارىيات ئىدىيىلىرىنىڭ چىرىتىشى ۋە تەسىرىنى يېڭىپ ۋە توسۇپ، ئارمىيىنىڭ ئىلغارلىقى ۋە ساپلىقىنى ساقلاش لازىم. سىياسىي جەھەتتە، خەلق ئارمىيىسى پارتىيىنىڭ لۇشيەن، فاڭجېن ۋە سىياسەتلىرىنى قەتئىي ئىزچىللاشتۇرۇپ ۋە ئىجرا قىلىپ، پارتىيە رەھبەرلىكىگە ئاڭلىق بويسۇنۇپ، پارتىيە بىلەن بىردەكلىكنى مەڭگۈ ساقلىشى، ئارمىيىنىڭ ئىنقىلابىيلىقى ۋە توغرىلىقىنى ساقلىشى لازىم. تەشكىلىي جەھەتتە، خەلق ئارمىيىسى پارتىيىنىڭ ئارمىيە ئىچىدىكى ھەر دەرىجىلىك تەشكىلاتلىرىنى مۇكەممەللەشتۈرۈپ، ئۇلارنىڭ رەھبەرلىك ۋە يادرولۇق رولىنى جارى قىلدۇرۇپ، ئارمىيىنىڭ تەشكىلچانلىقىنى ۋە جەڭگىۋارلىقىنى ساقلاش لازىم. پارتىيىنىڭ ئارمىيىگە بولغان مۇتلەق رەھبەرلىكىدە چىڭ تۇرۇلغانلىقتىن، خەلق ئارمىيىسى ئاندىن تۈرلۈك بوران - چاپقۇنلارنىڭ سىنىقىدىن ئۆتۈپ، خەلق پەرزەنت ئەسكەرلىرىنىڭ قەھرىمانلىق خىسلىتىنى ساقلاپ، ۋەتەننى ئازاد قىلىدىغان ۋە ۋەتەننى

قوغدايدىغان ئاساسىي قوشۇنغا ۋە پولات قورغانغا ئايلاندى.

(3) سىياسىي خىزمەت — خەلق ئارمىيىسىنىڭ جان تومۇرى.

ماۋ زېدۇڭ ۋەكىللىكىدىكى جۇڭگو كوممۇنىستلىرى ئارمىيىنىڭ سىياسىي خىزمىتىگە ئىنتايىن ئەھمىيەت بېرىپ كەلگەن ھەمدە ئۇنى قىسقا مۇددەت ئىچىدە ئادەتتىكى بىر دېھقانىنى ھەقىقەت ئۇچۇن جەڭ قىلىدىغان ئىنقىلابىي جەڭچىگە ئايلاندۇرۇش، ئىنقىلابىي قوشۇنغا قاتناشقان كونا ئارمىيە تەركىبىنى يېڭى تېپتىكى خەلق ئارمىيىسىگە ئۆزگەرتىشتىن ئىبارەت ئىككى چوڭ مەسىلىنى ھەل قىلىشنىڭ مۇھىم ئۇسۇلى قىلغانىدى. گومىنداڭ بىلەن كومپارتىيىنىڭ 1 - قېتىملىق ھەمكارلىقى مەزگىلىدىلا كوممۇنىستلار ئارمىيىنىڭ سىياسىي خىزمىتىنى بارلىققا كەلتۈرگەنىدى. خۇاڭپۇ ھەربىي مەكتىپىدە ۋە مىللىي ئىنقىلابىي ئارمىيىدە پارتىيە ۋەكىللىرىنى تۈرغۇزۇپ ۋە سىياسىي بۆلۈملەرنى تەسىس قىلىپ، بىر يۈرۈش سىياسىي خىزمەت نىزامىنى تۈرغۇزغانىدى. «سەنۋەن ئۆزگەرتىشى» دىن كېيىن پارتىيە سىياسىي تەربىيىنى خەلق ئارمىيىسىنىڭ قۇرۇلۇشىنىڭ ئاساسىي ھالقىلىرىدىن بىرى قىلىپ، سىياسىي خىزمەتنىڭ مۇھىم ئورنى ۋە رولىنى تىكلىدى. ماۋ زېدۇڭ سىياسىي خىزمەتنى «جان تومۇر» غا تەقلىد قىلغان. بۇ دېگەنلىك، قۇياش، ھاۋا، سۇ قاتارلىقلار ھاياتلىقنى ساقلاشتا كەم بولسا بولمايدىغان ئامىل بولغانغا ئوخشاش، خەلق ئارمىيىسىنىڭ قۇرۇلۇشىمۇ سىياسىي خىزمەتتىن ئايرىلالمايدۇ. ئۇ خەلق ئارمىيىسىنىڭ كۈچلۈك ياكى ئاجىز بولۇشى، غەلبە قىلىشى ياكى مەغلۇپ بولۇشى، مەۋجۇت بولۇشى ۋە تەرەققىي قىلىشىدىكى تۈپ ئامىل، پارتىيىنىڭ مۇتلەق رەھبەرلىكىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشنىڭ، خەلق ئارمىيىسىنىڭ پرولېتارىياتلىق خاراكتېرى ۋە تەۋرەنمەس سىياسىي يۆنىلىشىنى ساقلاشنىڭ تۈپ كاپالىتى.

خەلق ئارمىيىسىنىڭ سىياسىي خىزمەتتە ئەمەل قىلىدىغان ئۇچ چوڭ ئاساسىي پرىنسىپى: ئوفىتسېرلار بىلەن ئەسكەرلەر بىردەك بولۇش، ئارمىيە بىلەن خەلق بىردەك بولۇش ۋە دۇشمەن قوشۇنلىرىنى پارچىلاشتىن ئىبارەت. ئوفىتسېرلار بىلەن ئەسكەرلەر بىردەك بولۇش پرىنسىپى دېگىنىمىز، قوشۇن ئىچىدە فېئودالىزمنى تازىلاش، ئۇرۇش، تىللاش تۈزۈمىنى بىكار قىلىش، ئوفىتسېرلار بىلەن ئەسكەرلەر باراۋەر بولۇش، جاپادىمۇ، ھالاۋەتتىمۇ بىللە بولۇش، بىردەك ئىتتىپاقلىشىش، بىر - بىرىنى ھۆرمەتلەش، بىر - بىرىگە كۆيۈنۈشنى كۆرسىتىدۇ. ئارمىيە بىلەن خەلق بىردەك بولۇش پرىنسىپى دېگىنىمىز، قوشۇننىڭ ئاممىنىڭ قىلچىلىك نەرسىسىگە تەگمەسلىك ئىنتىزامىنى ئىجرا قىلىپ، ئاممىغا تاياىنىپ، ئاممىنى قويۇق ئالاقە باغلاپ، ئاممىغا تەشۋىق قىلىپ، ئاممىنى تەشكىللەپ ۋە ئاممىنى قوراللاندۇرۇپ، ئارمىيە بىلەن خەلق ئىتتىپاقلىشىپ، ئۆزئارا بىر - بىرىنى قوللاپ، دۇشمەنگە ئورتاق زەربە بېرىپ، قوشۇن غەلىبىلىك جەڭ قىلىدىغان، خەلق ئۇنىڭ ئۇچۇن يۆلەنچۈك بولىدىغان ۋەزىيەتنى شەكىللەندۇرۇشنى كۆرسىتىدۇ. دۇشمەن قوشۇنىنى پارچىلاش دېگىنىمىز، ئەسىرلەرنى خارلىماي، دۇشمەن قوشۇنىغا قارىتا سىياسىي جەھەتتىن تەشۋىق قىلىش، تەشكىلىي جەھەتتىن پارچىلاش ئېلىپ بېرىپ، ئۇلارنىڭ كۆڭلىنى چېچىپ، ئىرادىسىنى تەۋرىتىپ، ئۇلارنىڭ جەڭگىۋارلىقىنى ئاجىزلاشتۇرۇشنى كۆرسىتىدۇ. بۇ ئۇچ چوڭ ئاساسىي پرىنسىپ ئۆزئارا باغلىنىشلىق بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئورتاق رولىنى جارى قىلدۇرغاندىلا، ئاندىن ئۆزلىرىنى ئىتتىپاقلاشتۇرۇپ، دۇشمەن ئۇستىدىن غەلىبە قىلىش مەقسىتىگە يەتكىلى بولىدۇ.

(4) دېموكراتىك تۈزۈمنى ۋە قاتتىق ئىنتىزامنى يولغا قويۇش — خەلق ئارمىيىسىنىڭ بارلىق كونا ئارمىيىدىن

پەرقلىنىدىغان روشەن بەلگىسى.

سىياسىي جەھەتتىكى دېموكراتىيە، ئىقتىسادىي جەھەتتىكى دېموكراتىيە ۋە ھەربىي ئىشلار جەھەتتىكى دېموكراتىيە خەلق ئارمىيىسىنىڭ ئۇچ چوڭ دېموكراتىيىسى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ماۋ زېدۇڭ «جىڭگاڭشەندىكى كۆرەش» دېگەن ئەسىرىدە مۇنداق دەپ كۆرسەتكەن: «جۇڭگودا دېموكراتىيىگە خەلقلا موھتاج بولۇپلا قالماستىن، ئارمىيىمۇ موھتاج. ئارمىيە ئىچىدىكى دېموكراتىك تۈزۈم فېئودال ياللانما قوشۇنلۇقنى بۇزۇپ تاشلايدىغان مۇھىم قورال بولۇپ قالىدى.»① خەلق ئارمىيىسىنىڭ سىياسىي دېموكراتىيىسى شۇكى، ئوفىتسېرلار بىلەن ئەسكەرلەر سىياسىي جەھەتتە بىردەك باراۋەر بولۇپ، ھەممىسى خەلقنىڭ چاكارلىرى ھېسابلىنىدۇ. پەقەت ۋەزىپە جەھەتتىكى پەرقىدىن باشقا ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا يۇقىرى - تۆۋەنلىك پەرقى يوق؛ ئوفىتسېرلارنىڭ ئەسكەرلەرنى ئۇرۇشىغا يول قويۇلمايدۇ، ئەسكەرلەر يىغىن ئاچقاندا سۆز قىلىش ئەركىنلىكىگە ئىگە بولىدۇ. ئىقتىسادىي دېموكراتىيە دېگىنىمىز، ئىقتىسادىي جەھەتتە ئاشكارا بولۇش، ئوفىتسېرلار بىلەن ئەسكەرلەرنىڭ تەمىناتى باراۋەر بولۇش، ئەسكەرلەر ئىگىلىك باشقۇرۇشقا قاتنىشىش، ئىقتىسادىي چىقىمنى نازارەت قىلىش، خىيانەتچىلىكىنىڭ، ئىسراپچىلىقنىڭ ۋە ئوفىتسېرلارنىڭ ئەسكەرلەرنىڭ مەنپەئىتىگە زىيان سېلىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش دېگەنلىكتۇر. ھەربىي ئىشلار دېموكراتىيىسى دېگەنلىك، مەشىق قىلغاندا، ئوفىتسېرلار بىلەن ئەسكەرلەر، ئەسكەرلەر بىلەن ئەسكەرلەر ئۆزئارا بىر- بىرىدىن ئۆگىنىش، جەڭ قىلغاندا كۆپىنىڭ ئەقىل - پاراسىتى ۋە كۈچ - قۇدرىتىنى جارى قىلدۇرۇش دېگەنلىكتۇر. خەلق ئارمىيىسىنىڭ ئۇچ چوڭ

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۈيغۇرچە نەشرى، 1 - توم، 134 - بەت.

دېموكراتىيەسنى جارى قىلدۇرۇش، «سىياسىي جەھەتتە يۈكسەك دەرىجىدە ئىتتىپاقلىشىش، تۇرمۇش جەھەتتە مەشىقنى ياخشىلاش، ھەربىي جەھەتتە تېخنىكا ۋە تاكتىكىنى ئۆستۇرۇشتىن ئىبارەت ئۇچ چوڭ مەقسەتكە يېتىش»[1] خەلق ئارمىيەسنى كونا يالالانمىلىق تۈزۈمدىن ئۆزۈل - كېسىل ئادا - جۇدا قىلدۇرۇپ، كەڭ ئوفىستېر - ئەسكەرلەرنىڭ ئاكتىپچانلىقىنى قوزغاپ، ئارمىيەنىڭ جەڭگىۋارلىقىنى يۇقىرى كۆتۈردى.

ئۇچ چوڭ ئىنتىزام، سەككىز دىققەت خەلق ئارمىيەسنىڭ ئىنقىلابىي ئىنتىزامى، يۈكسەك ئاڭلىقلىق ئاساسىغا ئورنىتىلغان پولاتتەك ئىنتىزام. ئارمىيە پارتىيەنىڭ لۇشيەننىڭ ئىجرا قىلىدىغان قورالىق گۇرۇھ، ئىنتىزام بولسا توغرا لۇشيەننىڭ ئىجرا قىلىشنىڭ كاپالىتى بولۇپ، پەقەت بىرلىككە كەلگەن ئىنتىزام بولغاندىلا ئاندىن ئارمىيەنىڭ يۈكسەك دەرىجىدە مەركەزلىشىشى ۋە بىرلىكىگە كاپالەتلىك قىلغىلى بولىدۇ؛ خەلق ئاممىسى بىلەن بېلىق بىلەن سۈدەك مۇناسىۋەتنى، قەھرىمانلارچە ئالغا بېسىش ئىستىلى ۋە روھىي قىياپىتىنى ساقلىغاندىلا، ئاندىن ئارمىيەنىڭ ئىنقىلابىي ۋەزىپىلىرىنى ئورۇندىشىغا كاپالەتلىك قىلغىلى بولىدۇ. ماۋ زېدۇڭ ئەزەلدىن خەلق ئارمىيەسنىڭ ئىنتىزام قۇرۇلۇشىغا ئەھمىيەت بېرىپ كەلدى. جەڭگاڭشەندىكى مەزگىلدىن باشلاپلا كۆپ يىللىق مۇكەممەللەشتۈرۈش ئارقىلىق «ئۇچ چوڭ ئىنتىزام، سەككىز دىققەت» تىن ئىبارەت خەلق ئارمىيەسنىڭ ئاساسىي ھەركەت مىزانىنى شەكىللەندۇردى. ئۇچ چوڭ ئىنتىزام دېگەنلىك، ھەممىدە قوماندانغا بويسۇنۇش، ئاممىنىڭ يىپ - يېڭنەسىنمۇ ئالماسلىق، غەنىمەتنى ئومۇمغا تاپشۇرۇش دېگەنلىكتۇر. سەككىز دىققەت دېگەنلىك، گەپ -

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 4 - توم، 2464 بەت.

سۆزده مۇلايىم، ئېلىم - سېتىمدا ئادىل بولۇش، ئۆتنە ئالغان نەرسىلەرنى قايتۇرۇش، بۇزۇلغان نەرسىلەرنى تۆلەپ بېرىش، ئادەم ئۇرماسلىق، تىللىماسلىق، زىرائەتلەرنى بۇزماسلىق، ئاياللارغا چېقىلماسلىق، ئەسىرلەرنى خارلىماسلىق دېگەنلىكتۇر. ئەمەلىيەت ئىسپاتلىدىكى، ئۇچ چوڭ ئىنتىزام، سەككىز دىققەتنىڭ ئىجرا قىلىنىشى پارتىيە رەھبەرلىك قىلغان خەلق ئارمىيىسىنى ھەممە ئېتىراپ قىلىدىغان، ئىنتىزامى چىڭ بولغان قوشۇنغا ئايلاندۇردى.

خەلق ئۇرۇش توغرىسىدىكى ئىدىيە ماۋ زېدۇڭنىڭ ھەربىي ئىشلار ئىدىيىسى ئىلمىي سىستېمىسىنىڭ مۇھىم تەركىبىي قىسمى. ماۋ زېدۇڭ جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئۇرۇش ئەمەلىيىتى جەريانىدا، ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ خەلق ئاممىسىنىڭ تارىخىي يارىتىلىشى توغرىسىدىكى ئاساسىي قائىدىسىنى تەتبىقلاپ، خەلق ئۇرۇشى ئىدىيىسىنى ئىجادىي ھالدا ئوتتۇرىغا قويدى.

خەلق ئۇرۇشى ئىدىيىسىنىڭ ئاساسىي نۇقتىلىرى: بىرىنچىدىن، خەلق ئاممىسىغا تايىنىپ خەلق ئۇرۇشى ئېلىپ بېرىش. ئىنقىلابىي ئۇرۇش ئاممىنىڭ ئۇرۇشى بولۇپ، پەقەت ئاممىنى سەپەرۋەر قىلغان، ئاممىغا تايانغاندىلا، ئاندىن ئۇرۇشنى ئېلىپ بارغىلى بولىدۇ. «ھەقىقىي پولات ئىستېھكام دېگەن نېمە؟ ئاما، ئىنقىلابنى چىن كۆڭۈل - سەمىمىي نىيەت بىلەن ھىمايە قىلىدىغان مىليونلىغان ئاما. بۇ ھەقىقىي پولات ئىستېھكام، ئۇنى ھېچقانداق كۈچ بۇزۇۋېتەلمەيدۇ، ھەرگىز بۇزۇۋېتەلمەيدۇ.»[1] مىليونلىغان ئاما بىلەن ئىتتىپاقلىشىپ، ئىنقىلابىي ئۇرۇشىمىزنى تەرەققىي قىلدۇرغاندىلا، خەتەرلىك دۈشمەننى ئاپەت دېڭىزىغا غەرق قىلغىلى، بارلىق قىيىنچىلىقلارنى يېڭىش ئالدىنقى شەرتى ئاستىدا كۈرەشنىڭ

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۈيغۇرچە نەشرى، 1 - توم، 279 - بەت.

غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈرگىلى بولىدۇ. جۈڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئۇرۇشىنىڭ تارىخىي تەجرىبىلىرى ئىسپاتلىغىنىدەك، «ئۇرۇشنىڭ ئۇلۇغ كۈچىنىڭ ئەڭ چوڭقۇر مەنبەسى خەلق ئاممىسى ئىچىدە»[1]. «ئەسكەرلەر بىلەن خەلق غالىبىيەتنىڭ ئاساسى»[2]. خەلق ئاممىسى ئىنقىلابىي ئۇرۇشنىڭ پۈتمەس-تۈگىمەس كۈچ بۇلىقى، ئۇرۇشتا يېڭىش-يېڭىلىشىنى بەلگىلەيدىغان ھەل قىلغۇچ كۈچ. ئىككىنچىدىن، مۇستەھكەم بولغان ئىنقىلابىي تايانچ بازىلارنى قۇرۇش. تايانچ بازىلار خەلق ئۇرۇشىدا ئۆزىمىزنىڭ ئىستراتېگىيىلىك ۋەزىپىمىزنى ئىجرا قىلىپ، ئۆزىمىزنى ساقلاپ قېلىش ۋە تەرەققىي قىلدۇرۇش، دۈشمەننى يوقىتىش ۋە قوغلاپ چىقىرىش مەقسىتىگە يېتىشىمىزدىكى ئىستراتېگىيىلىك بازا بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. تايانچ بازىلار بولغاندىلا، ئاندىن خەلق ئۇرۇشى شەكىللىنەلەيدۇ، ئىنقىلابنىڭ كۈچى ئاندىن جۇغلىنالايدۇ ۋە تەرەققىي قىلالايدۇ، دۈشمەنگىمۇ ئاندىن ئۇنۇملۇك زەربە بېرگىلى بولىدۇ. تارىخ شۇنى ئىسپاتلىدىكى، ئىنقىلابىي تايانچ بازىلار خەلق ئارمىيىسىنىڭ خەلق ئۇرۇشى ئېلىپ بېرىشىدىكى تارىخ سەھنىسى، جۈڭگو ئىنقىلابىنىڭ غەلىبىنى قولغا كەلتۈرۈشىدىكى ئىشەنچلىك ئارقا تىرىكى. ئۇچىنچىدىن، ئۇچ تەرەپ بىرلەشكەن قوراللىق كۈچ تۈزۈلمىسىنى ئورنىتىش. خەلق ئارمىيىسىنى تايانچ قىلغان، دالا ئارمىيىسى يەرلىك قىسىم ۋە خەلق ئەسكەرلىرىدىن ئىبارەت ئۇچ تەرەپ بىرلەشكەن قوراللىق كۈچلەر تۈزۈلمىسى خەلق ئۇرۇشىنى يولغا قويۇشنىڭ ئەڭ ياخشى تەشكىلىي شەكلى. ئاساسىي قوشۇن قىسىملىرى بىلەن يەرلىك قوشۇن قىسىملىرىنى ئۆزئارا بىرلەشتۈرۈش، مۇنتىزم ئارمىيە بىلەن خەلق قوراللىق قىسىملىرىنى ئۆزئارا بىرلەشتۈرۈش،

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2-توم، 1017-بەت.
② «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2-توم، 1012-بەت.

ئومۇمىي خەلقنى قوراللاندۇرۇش، ئومۇمىي خەلق ئەسكەرلىككە قاتنىشىشنى يولغا قويۇش — خەلق ئۇرۇشى ئېلىپ بېرىشنىڭ ئاساسىي ئۇسۇلى.

خەلق ئارمىيىسىنىڭ كۈچلۈك دۈشمەن ئۈستىدىن غەلىبە قىلىشىنى كاپالەتكە ئىگە قىلىش ئۈچۈن، جۈڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئۇرۇش ئالاھىدىلىكىگە باب كېلىدىغان ئىستراتېگىيىلىك تاكتىكىنى يولغا قويۇش لازىم. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەيدۇ: «ئۇرۇشقا يېتەكچىلىك قىلغۇچىلار، ئۇرۇشنىڭ غەلىبىسىنى ئويېكتىپ شەرت - شارائىت يار بەرگەن چەكتىن ئېشىپ ئىزدىمىسە بولمايدۇ، ئەمما ئويېكتىپ شەرت - شارائىت يار بەرگەن چەك ئىچىدە تۇرۇپ، ئۇرۇشنىڭ غەلىبىسىنى پائالىيەتچانلىق بىلەن قولغا كەلتۈرەلەيدۇ ۋە قولغا كەلتۈرۈشى لازىم. ئۇرۇش كوماندىرلىرىنىڭ پائالىيەت سەھنىسى ئويېكتىپ شەرت - شارائىتنىڭ يار بېرىش ئاساسىغا قويۇلۇشى كېرەك. ئەمما ئۇلار مۇشۇ سەھنىدە نى - نى جانلىق، ھەشەمەتلىك ئويۇنلارنى كۆرسىتەلەيدۇ. ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇشنىڭ كوماندىرلىرى مەۋجۇت ئويېكتىپ ماددىي ئاساستا ئۆزلىرىنىڭ قۇدرىتىنى جارى قىلدۇرۇپ، پۈتۈن ئارمىيىنى باشلاپ مىللىي دۈشمەننى يوقىتىشى، تاجاۋۇزچىلىققا ۋە زۇلۇمغا ئۇچرىغان جەمئىيىتىمىزنىڭ ھەم مەملىكىتىمىزنىڭ ھالىتىنى ئۆزگەرتىشى، ئەركىن ۋە تەڭ ھوقۇقلۇق يېڭى جۇڭگونى مەيدانغا كەلتۈرۈشى لازىم. بۇ يەردە بىزنىڭ سۇبېيكتىپ يېتەكچىلىك قابىلىيىتىمىزنى ئىشقا سېلىشقا توغرا كېلىدۇ، بەلكى شۇنداق قىلىش كېرەك. بىز ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇشنىڭ ھەرقانداق كوماندىرىنىڭ ئوبېيكتىپ شارائىتىدىن چەتلەپ، قالايمىغان ئۇرۇپ - سوقۇپ يۇرىدىغان قاراملاردىن بولۇشنى ياقتۇرمايمىز، لېكىن بىز ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇشنىڭ ھەربىر كوماندىرنىڭ جاسارەتلىك ۋە پاراسەتلىك

قوماندانلاردىن بولۇشىنى تەشەببۇس قىلمىسىمىز كېرەك. ئۇلار دۇشمەننى بېسىپ چۈشىدىغان غەيرەتكىلا ئىگە بولۇپ قالماستىن، بەلكى پۈتۈن ئۇرۇشنىڭ ئۆزگىرىشى ۋە تەرەققىياتىنى ئىدارە قىلالايدىغان قابىلىيەتكە ئىگە بولسۇن. كوماندىرلار ئۇرۇش دېڭىزىدا ئۆزگەندە غەرق بولۇپ كەتمەي، ئىككىنچى قىرغاقتا ئىشەنچلىك ۋە ئىزچىللىق بىلەن يېتىپ بارالايدىغان بولۇپ ئۇزۇشى لازىم. ئۇرۇشقا يېتەكچىلىك قىلىش قانۇنىيىتى بولغان ئىستراتېگىيە ۋە تاكتىكا ئۇرۇش دېڭىزىدا ئۇزۇش سەنئىتى دېمەكتۇر.»[1] ماۋ زېدۇڭ ۋەكىللىكىدىكى جۇڭگو كوممۇنىستلىرى ئىنقىلابىي ئۇرۇشقا رەھبەرلىك قىلىش ئەمەلىيىتى جەريانىدا جۇڭگو ئىنقىلابىي ئۇرۇشىنىڭ بىر يۈرۈش ئىستراتېگىيە، تاكتىكا پرىنسىپلىرىنى شەكىللەندۈردى. ئۇ ئاساسلىقى مۇنۇلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ:

(1) ئىستراتېگىيە جەھەتتە دۇشمەننى مەنىستىمەسلىك، تاكتىكا جەھەتتە دۇشمەنگە سەل قارىماسلىق. دۇشمەن كۆچلۈك، بىز ئاجىز بولۇش ۋە ئاجىز ئەسكىرىي كۈچ بىلەن كۆچلۈك دۇشمەن ئۈستىدىن غەلىبە قىلىش جۇڭگو ئىنقىلابىي ئۇرۇشىنىڭ مۇھىم ئالاھىدىلىكلىرىدىن بىرى. ئىنقىلابچىلار ئىستراتېگىيە ۋە ئومۇمىي جەھەتتە دۇشمەننى مەنىستىمەسلىكى، كۆچلۈك دۇشمەن بىلەن كۆرەش قىلىشقا، غەلىبىنى قولغا كەلتۈرۈشكە جۈرئەت قىلىشى؛ تاكتىكا جەھەتتە ۋە ھەربىر قېتىملىق قىسمەن ۋە كونكرېت ئۇرۇشتا دۇشمەنگە سەل قارىماسلىقى، كۆرەش سەنئىتىگە ئەھمىيەت بېرىشى، كۆچلۈك دۇشمەن بىلەن كۆرەش قىلىشقا، غەلىبىنى قولغا كەلتۈرۈشكە ماھىر بولۇشى لازىم. «بىزنىڭ ئىستراتېگىيىمىز بىرنى ئونغا قارشى قويۇش، بىزنىڭ تاكتىكىمىز ئوننى بىرگە قارشى قويۇش، بۇ بىزنىڭ دۇشمەننى

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 949 - 950 - بەتلەر.

يېڭىشىمىزنىڭ تۈپ قانۇنىيەتلىرىدىن بىرى»[1]. ئىستراتېگىيە جەھەتتە دۈشمەننى مەنىستىمگەندىلا ئاندىن تاكتىكا جەھەتتە دۈشمەنگە سەل قارىماسلىقتىن سۆز ئاچقىلى بولىدۇ. تاكتىكا جەھەتتىن دۈشمەنگە سەل قارىمىغاندىلا، ئاندىن ستراتېگىيە جەھەتتە دۈشمەننى مەنىستىمەسلىكنى ئىشقا ئاشۇرغىلى بولىدۇ. ئىستراتېگىيە جەھەتتىكى مەنىستىمەسلىك بىلەن تاكتىكا جەھەتتىكى سەل قارىماسلىقنىڭ ھەممىسى دۈشمەننى يېڭىش ئۈچۈندۇر. بۇ بىر ئىستراتېگىيىلىك تاكتىكا ئىدىيىسى ئومۇميۈزلۈك بولغان مېتودولوگىيىلىك ئەھمىيەتكە ئىگە بولۇپ، ئۇ دۈشمەنگە قارشى كۈرەشكە تەتبىقلىنىپلا قالماستىن، باشقا خىزمەتلەرگىمۇ ئوخشاشلا تەتبىق قىلىنىدۇ.

(2) ئاكتىپ مۇداپىئەلىنىش ئىستراتېگىيىلىك فاكتورى. ئاكتىپ مۇداپىئە ھۇجۇم مۇداپىئەسى دەپمۇ ئاتىلىدۇ. ھەل قىلغۇچ جەڭدىكى مۇداپىئە قايتۇرما ھۇجۇمدىن ۋە ھۇجۇم ئۈچۈن كۆرۈلىدىغان مۇداپىئە بولۇپ، دۈشمەن كۈچلۈك، بىز ئاجىز بولغان ۋەزىيەتتە ئىستراتېگىيىلىك ئۇزاققا سوزۇلىدىغان ئۇرۇشنى ۋە تېز ھەل قىلىش جېڭىنى ئېلىپ بېرىپ، يامان ۋەزىيەتنى ئىستراتېگىيىلىك ئەۋزەللىككە ئۆزگەرتىدىغان جەڭ قىلىش فاكتورى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ئۇ مۇداپىئە بىلەن ھۇجۇمنى دىئالېكتىك يوسۇندا بىرلەككە كەلتۈرۈپ، ئىستراتېگىيىلىك جەھەتتىكى مۇداپىئەلىنىشنى، جەڭنى، ئۇرۇشنى ۋە ئۇرۇش جەھەتتىكى ھۇجۇمنى بىرلىككە كەلتۈرۈپ، ھۇجۇم بىلەن مۇداپىئەنى بىرلەشتۈرۈپ، مۇداپىئە ئىچىدە ھۇجۇم بولۇش، مۇداپىئەلىنىش ئۈچۈن ھۇجۇم قىلىشنى ئىشقا ئاشۇرۇپ، مۇداپىئە جەريانىدا دۈشمەن بىلەن ئۆزىمىزنىڭ كۈچ سېلىشتۇرمىسىنى ئۆزگەرتىپ، ھۇجۇم ئۈچۈن پايدىلىق شارائىت

---

[1] «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 1 - توم، 451 - بەت.

هازىرلاپ بېرىدۇ. بۇ فاكتىن جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئالاھىدە شارائىتىدا دۇشمەن كۆچلۈك، بىز ئاجىز بولۇشتەك ۋەزىيەتنى تەدرىجىي ھالدا ئۆزگەرتىپ، ئىنقىلابىي كۈچلەرنى ئاخىرقى ھېسابتا دۇشمەن كۆچلىرىدىن ئاشۇرۇپ، دۇشمەننى مەغلۇپ قىلىدىغان، بىردىنبىر توغرا ئىستراتېگىيىلىك فاكتىن بولۇپ قالدى. قىزىل ئارمىيىنىڭ «دۇشمەن ھۇجۇم قىلسا، بىز چېكىنىش، دۇشمەن توختىسا بىز پاراكەندىچىلىك سېلىش، دۇشمەن چارچىسا، بىز زەربە بېرىش، دۇشمەن چېكىنسە، بىز قوغلاش» تىن ئىبارەت 4 سۆزلۈك ئۇرۇش تاكتىكىسى ۋە دۇشمەننى ئالداپ ئېچكىرىگە كىرگۈزۈش فاكتىنى؛ 8 - ئارمىيىنىڭ ئۇزاققا سوزۇلىدىغان ئۇرۇش توغرىسىدىكى ئىستراتېگىيىلىك فاكتىنى «ئاساسىي جەھەتتىن پارتىزانلىق ئۇرۇشى ئېلىپ بېرىش، لېكىن پايدىلىق شارائىتتىكى ھەرىكەتچان ئۇرۇشنىمۇ قولدىن بەرمەسلىك» تىن ئىبارەت ئۇرۇش قىلىش فاكتىنى؛ خەلق ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ «دۇشمەننىڭ جانلىق كۈچلىرىنى يوقىتىشنى ئاساسىي نىشان قىلىش، شەھەرلەر ۋە جايلارنى ساقلاش ياكى تارتىۋېلىشنى ئاساسىي نىشان قىلماسلىق» تىن ئىبارەت ھەربىي ئىشلار پرىنسىپى قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسى ئاكتىپ مۇداپىئەلىنىش ئىدىيىسىنىڭ گەۋدىلىنىشىدۇر. بۇ فاكتىن يولغا قويۇلغانلىقتىن، خەلق ئارمىيىسى كىچىكلىكتىن چوڭايدى، ئاجىزلىقتىن كۈچەيدى. ئاجىز كۈچ ئارقىلىق كۈچلۈك دۇشمەن ئۈستىدىن غەلىبە قىلالىدى، جۇڭگو ئىنقىلابىي ئۇرۇشنىڭ ئاخىرقى غەلىبىسى قولغا كەلدى.

(3) ئۇستۇن ئەسكىرىي كۈچنى توپلاپ يوقىتىش ئۇرۇشى ئېلىپ بېرىش. دۇشمەننىڭ ئەسكىرىي كۈچىنى تەلتۆكۈس يوقىتىش خەلق ئارمىيىسىگە قويۇلغان ئاساسىي ئۇرۇش تەلىپى؛ ئەسكىرىي كۈچنى مەركەزلەشتۇرۇپ، دۇشمەننى قورشاپ

يوقىتىش — بۇ بىر تەلەپنى ئىشقا ئاشۇرۇشتىكى ئاساسىي جەھ قىلىش ئۇسۇلى، ئاكتىپ مۇداپىئەلىنىشتىن ئىبارەت ئىستراتېگىيىلىك ئىدىيىنى يولغا قويۇشنىڭ ئاچقۇچى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. دۇشمەن كۆچلۈك، بىز ئاجىز بولغان ئەھۋال ئاستىدا، ئەسكىرىي كۈچنى مەركەزلەشتۈرۈش — ئاز ئادەم كۈچى ئارقىلىق كۆپ ئادەمنى يېڭىشنىڭ ئەڭ ياخشى چارىسى. چۈنكى، بىرقانچە ئادەم بىر ئادەمنى ئۇرسا ئاسانلا يېڭەلەيدۇ، بۇ ئەقەللىي ساۋات. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئومۇمىيۈزلۈك يوقىتىش جېڭى ئېلىپ بارغاندىلا، ئاندىن دۇشمەننى ئۇنۇملۇك ھالدا يوقىتىپ، ئۆزىمىزنى ئۇنۇملۇك ھالدا ساقلاپ قالغىلى بولىدۇ. «ئادەمگە قارىتاندا، ئۇنىڭ ئون بارمىقىنى جاراھەتلەندۈرگەندىن كۆرە، بىر بارمىقىنى ئۈزۈپ تاشلىغان ئارتۇق؛ دۇشمەنگە قارىتاندا، ئۇنىڭ ئون شىسىنى تارمار قىلغاندىن كۆرە، بىر شىسىنى يوقاتقان ئارتۇق.»[1] خەلق ئارمىيىسى بۇ بىر جەڭ قىلىش ئۇسۇلىنى قوللىنىش ئارقىلىق ھەربىي ئىشلار جەھەتتە ئارقا - ئارقىدىن مۆجىزىلەرنى يارىتىپ، ئىستراتېگىيە جەھەتتە ئۆزىنى تەدرىجىي ھالدا ئەۋزەل ۋەتەشەببۇسكار ئورۇنغا ئۆتكۈزۈپ، ئەڭ ئاخىردا، خەلق ئۇرۇشنىڭ ئومۇمىيۈزلۈك غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈردى.

(4) تۈرلۈك جەڭ قىلىش شەكىللىرىنى جانلىق قوللىنىپ، مۇۋاپىق پەيتتە ئىستراتېگىيىلىك بۇرۇلۇشنى يولغا قويۇش. ھەربىكەتچان ئۇرۇش، ئىستىھكام ئۇرۇشى، پارتىزانلىق ئۇرۇشى جۈملىگە ئىنقىلابىي ئۇرۇشنىڭ ئۇچ تۈرلۈك ئاساسىي شەكلى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. خەلق ئىنقىلابىي ئۇرۇشى ئوخشاش بولمىغان مەزگىللەردىكى ئۇرۇش شارائىتىغا ئاساسەن، ئۇرۇش ئېھتىياجىغا باب كېلىدىغان ئۇرۇش قىلىش شەكىللىرىنى

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 1 - توم، 474 - بەت.

تاللاپ، هەر ۋاقىت ئىستراتېگىيىلىك بۇرۇلۇشنى يولغا قويۇپ، ئۇرۇشنىڭ ئوڭۇشلۇق تەرەققىي قىلىشىغا ۋە ئىنقىلابنىڭ غەلىبە قىلىشىغا كاپالەتلىك قىلىشى كېرەك ئىدى. ماۋ زېدۇڭ جۇڭگو ئىنقىلابىي ئۇرۇشنىڭ ئالاھىدىلىكىگە ئاساسەن بۇ ئوچ خىل شەكىلنى زىچ بىرلەشتۈردى ۋە ئۆزئارا ماسلاشتۇردى ھەمدە دۇشمەن بىلەن ئۆزىمىز ئوتتۇرىسىدىكى كۈچ سېلىشتۇرمىسىنىڭ ئۆزگىرىشى ۋە ئۇرۇشنىڭ تەرەققىيات جەريانىغا ئەگىشىپ، ئۇنى جانلىق تەتبىقلاپ، ئۇرۇش ئىستراتېگىيىسى جەھەتتىكى بۇرۇلۇشنى ھەر ۋاقىت توغرا يولغا قويدى. خەلق ئارمىيىسى قىزىل ئارمىيىنىڭ پارتىزانلىق ئۇرۇشىدىن تارتىپ، ھەربىكەتچان ئۇرۇشنى ئاساس قىلغان مۇنتىزىم ئۇرۇشقىچە، ئىچكى جەھەتتىكى مۇنتىزىم ئۇرۇشتىن تارتىپ ئۇزاققا سوزۇلىدىغان پارتىزانلىق ئۇرۇشنى ئاساس قىلغان، ھەربىكەتچان ئۇرۇشنى قوشۇمچە قىلغان ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇش ئارقىلىق پارتىزانلىق ئۇرۇشنى ئىستراتېگىيىلىك ئورۇنغا كۆتۈرۈشكىچە، ئۇنىڭدىن باشقا يەنە ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى پارتىزانلىق ئۇرۇشىدىن، زور كۆلەملىك ھەربىكەتچان ئۇرۇش ۋە مەلۇم شارائىتتىكى ئىستىھكام ئۇرۇشنى ئاساس قىلغان ئىچكى جەھەتتىكى مۇنتىزىم ئۇرۇشقىچە بولغان بىر قانچە قېتىملىق ھەربىي ئىشلار جەھەتتىكى بۇرۇلۇشنى باشتىن كەچۈرۈپ، ئىستراتېگىيە جەھەتتىكى تەشەببۇسكارلىق ئورۇننى ئىگىلەپ، ئىنقىلابىي ئۇرۇشنىڭ غەلىبىسىگە كاپالەتلىك قىلدى.

(5) ئۇرۇشنىڭ تەشەببۇسكارلىق ھوقۇقىنى ئىگىلىگەن قوماندانلىق قىلىش پرىنسىپى. تەشەببۇسكارلىق ھوقۇقى ئارمىيىمىزنىڭ ھەربىكەت ئېلىپ بېرىشتىكى ئەركىنلىك ھوقۇقى، ئارمىيىمىزنىڭ جېنى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ئۇرۇش جەريانىدىكى تەشەببۇسكارلىق ھوقۇقىنى قولغا كەلتۈرۈش ئۇرۇشتا غەلىبە قازىنىشتىكى مۇھىم بولغان قوماندانلىق قىلىش

پرىنسىپىدۇر. تەشەببۇسكارلىق ھوقۇقى ھەرقانداق تالانت ئىگىلىرىدە بولۇۋەرمەيدۇ، بەلكى ئۇنى ئەقىللىق رەھبەرلىك قىلغۇچىلا مەقسەتلىك ھالدا دۇشمەن بىلەن ئۆزىدىن ئىبارەت ئىككى تەرەپنىڭ ئەھۋالىنى كەمتەرلىك بىلەن تەھلىل قىلىش ۋە توغرا مۆلچەرلەش ئاساسىدا، ھەربىي ئىشلار جەھەتتىكى سىياسىي ھەرىكەتلەرنى توغرا بىر تەرەپ قىلىش جەريانىدا بارلىققا كەلتۈرىدۇ. شۇڭا ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ ئالاھىدە تەكىتلىگەنىدى: ئىشقىلىپ ئۇرۇشلا قىلمىدىكەنمىز دۇشمەننىڭ بۇرنىنى يېتىلەپ مېڭىشىمىز، دۇشمەننىڭ ئارقىسىدىن ھەيدەپ ماڭماسلىقىمىز، دۇشمەننىڭ قولىدىن تەشەببۇسكارلىق ھوقۇقىنى تارتىۋېلىشىمىز لازىم. تەشەببۇسكارلىقنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن، ئۆزىمىزنىمۇ، ئۆزگىنىمۇ بىلىشىمىز، ئەسكەرنى جانلىق ئىشلىتىشىمىز، ئەھۋالغا ئاساسەن پىلان تۈزۈشىمىز ۋە پىلاننى ئۆزگەرتىشىمىز، دۇشمەننىڭ يوچۇقىدىن پايدىلىنىشىمىز، ئەمما دۇشمەنگە پايدىلىنىدىغان يوچۇق بەرمەسلىكىمىز، پايدىلىق جەڭنى قىلىپ، پايدىسىز جەڭدىن ساقلىنىشىمىز لازىم. جۇ دې 1945 - يىلى ماۋ زېدۇڭنىڭ يېڭى ھەربىي ئىشلار دەستۇرىنى يەكۈنلەپ: قانداق قورال بولسا شۇنداق قورال بىلەن جەڭ قىلىشىمىز، قانداق دۇشمەن بولسا شۇ دۇشمەن بىلەن جەڭ قىلىشىمىز، قانداق ۋاقىت، قانداق ئورۇندا بولساق شۇنداق ۋاقىت شۇنداق ئورۇندا جەڭ قىلىشىمىز لازىم، دېگەنىدى. بۇ ئۇچ جۈملە سۆز ماۋ زېدۇڭنىڭ ئىستراتېگىيىلىك، تاكتىكىلىق ئىدىيىسىنىڭ جەۋھىرىنى شەرھلەپ بېرىدۇ.

§ 3 . جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ قۇرۇلۇشى

1. پارتىيە قۇرۇلۇشىنىڭ ئالاھىدە مۇھىتى ۋە مۇشەققەتلىك ۋەزىپىسى

پرولېتارىيات سىياسىي پارتىيە قۇرۇلۇشى نەزەرىيىسىنى ماركس بىلەن ئېنگېلس دۇنيادا بىرىنچى بولۇپ پرولېتارىيات سىياسىي پارتىيىسىنىڭ كوممۇنىزمچىلار ئىتتىپاقىنى قۇرۇش ئەمەلىيىتى جەريانىدا ۋۇجۇدقا كەلتۈرگەن. بىرىنچى، ئىككىنچى ئىنتېرناتسىئونالغا رەھبەرلىك قىلىش ۋە ياۋروپا، ئامېرىكىدىكى ھەرقايسى ئەل سوتسىيال سىياسىي پارتىيىلىرىنىڭ قۇرۇلۇشىغا يېتەكچىلىك قىلىش جەريانىدا بېيىتقان ۋە تەرەققىي قىلدۇرغان. ئۇلارنىڭ قارىشىچە، مۇستەقىل، ئاڭلىق بولغان پرولېتارىياتنىڭ سىياسىي پارتىيىسىنى قۇرۇش، پرولېتارىياتنىڭ ئۆزۈل - كېسىل ئازادلىققا ئېرىشىشىنىڭ زۆرۈر شەرتى، «پرولېتارىيات مۇلۇكدارلار بىرلەشمە كۈچلىرىگە قارشى تۇرۇش كۈرىشى جەريانىدا، ئۆزىنىڭ تەشكىلاتىنى مۇلۇكدارلار قۇرغان بارلىق كونا سىياسىي پارتىيىلەر بىلەن ئوخشاشمايدىغان، ئۆزئارا قارىمۇقارشى بولغان سىياسىي پارتىيىگە ئايلاندۇرغاندىلا ئاندىن سىنىپ سۈپىتىدە ھەرىكەت ئېلىپ بارالايدۇ». ① پرولېتارىياتنىڭ سىياسىي پارتىيىسى پرولېتارىياتنىڭ مەنپەئىتىگە ۋەكىللىك قىلىدىغان ئەڭ ئىلغار سىنىپىي تەشكىلات بولۇپ، ئۇنىڭ «پۈتكۈل پرولېتارىياتنىڭ

---

① «ماركس - ئېنگېلس تاللانما ئەسەرلىرى»، خەنزۇچە نەشرى، 2 - توم، 611 - بەت.

مەنپەئىتىدىن باشقىچە بولغان ھېچ قانداق مەنپەئىتى يوق، ئۇ پۈتۈن پرولېتارىياتنىڭ مىللەت ئايرىمايدىغان ئورتاق مەنپەئىتىنى تەكىتلەيدۇ ۋە ئونىڭدا چىڭ تۇرىدۇ». ① پروگراممىدا ئاشكارا تۇرغۇزۇلىدىغان بىر بايراق، پارتىيىنىڭ خاراكتېرىنىڭ مۇھىم گەۋدىلىنىشى بولغاچقا، پرولېتارىياتنىڭ سىياسىي پارتىيىسى چوقۇم ئورتاقلىققا، ئىلمىيلىككە ئىگە بولغان بىر ئىنقىلابىي پروگراممىنى تۇزۇپ چىقىشى كېرەك. لېنىن رۇسىيە بولشېۋىكلار پارتىيىسىنى ۋە كوممۇنىستىك ئىنتېرناتسىئونالنى بەرپا قىلىش جەريانىدا ماركس - ئېنگېلسلارنىڭ پارتىيە قۇرۇلۇشى توغرىسىدىكى ئىدىيىسىنى يەنمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا راۋاجلاندۇرۇپ ۋە بېيىتىپ، يېڭى تىپتىكى پرولېتارىيات سىياسىي پارتىيىسىنىڭ پارتىيە قۇرۇلۇشى توغرىسىدىكى بىر قاتار پرىنسىپلىرىنى ئوتتۇرىغا قويدى. لېنىننىڭ قارىشىچە، پرولېتارىياتنىڭ سىياسىي پارتىيىسى چوقۇم ماركسىزم نەزەرىيىسى بىلەن قوراللانغان ئىشچىلار سىنىپىنىڭ ئاۋانگارتلىرىدىن تەشكىل قىلىنىشى، چوقۇم دېموكراتىيە مەركەزلەشتۇرۇش پرىنسىپى بويىچە تەشكىل قىلىنىشى، چوقۇم قاتتىق ئىنتىزامغا ئىگە بولۇشى، چوقۇم يۇكسەك دەرىجىدىكى ئىتتىپاقلىق ۋە بىردەكلىكنى ساقلىشى، چوقۇم توغرا بولغان تاكتىكا ۋە لۇشىەننى تۇزۇپ چىقىشى كېرەك، ۋەھاكازا. لېنىننىڭ پارتىيە قۇرۇلۇشى توغرىسىدىكى نەزەرىيىسى پرولېتارىياتنىڭ سىياسىي پارتىيىسى قۇرۇلۇشى تەلىماتىنىڭ ئىلمىي سىستېمىسىنى تىكلەپ بەردى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى لېنىننىڭ يېڭى تىپتىكى پرولېتارىيات سىياسىي پارتىيىسى قۇرۇش توغرىسىدىكى ئەنە شۇ پرىنسىپى بويىچە قۇرۇلغان ئىشچىلار سىنىپىنىڭ ئىنقىلابىي سىياسىي پارتىيىسى.

① «ماركس - ئېنگېلس تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 1 - توم، 450 - بەت

جۇڭگونىڭ ئالاھىدە بولغان دۆلەت ئەھۋالى سەۋەبىدىن، جۇڭگو كومپارتىيىسى ئۆز قۇرۇلۇشى جەريانىدا ماركس، ئېنگېلس ۋە لېنىنلار دۇچ كەلمىگەن پەۋقۇلئاددە مەسىلىلەرگە دۇچ كەلدى. ئالاھىدە مۇھىت جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ قۇرۇلۇشىغا قارىتا مۇشكۇل ۋەزىپىلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى. ماۋ زېدۇڭ ۋەكىللىكىدىكى جۇڭگو كوممۇنىستلىرى ئەمەلىيەتنى چىقىش قىلىپ، ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ پارتىيە قۇرۇلۇشى توغرىسىدىكى نەزەرىيىسىنى تەتبىقلاپ، جۇڭگونىڭ ئالاھىدە مۇھىتىدا پرولېتارىياتنىڭ سىياسىي پارتىيىسىنى قۇرۇپ چىقىشتىكى بىر قاتار زور بولغان نەزەرىيە جەھەتتىكى ۋە ئەمەلىيەت جەھەتتىكى مەسىلىلەرنى ئىجادىي ھالدا ھەل قىلدى. بۇ ماركسىزمنىڭ پارتىيە قۇرۇلۇشى نەزەرىيىسى تەرەققىيات تارىخىدا مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە.

يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلاب مەزگىلىدە، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ پارتىيە قۇرۇلۇشى قانداق ئالاھىدە مۇھىتقا ۋە مۇشكۇل ۋەزىپىگە دۇچ كەلدى؟

بىرىنچى، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى دېھقانلار ۋە ئۇششاق بۇرژۇئازىيە ئاھالىسىنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمىنى ئىگىلىگەن دۆلەتتە، دېھقانلارنى ئاساسىي قوشۇن قىلغان مىللىي دېموكراتىك ئىنقىلابقا رەھبەرلىك قىلىش جەريانىدا ئۆسۈپ يېتىلدى ۋە تەرەققىي قىلدى.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ماركسىزمنىڭ جۇڭگو ئىشچىلار ھەرىكىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈلگەنلىكىنىڭ مەھسۇلى، جۇڭگو ئىشچىلار سىنىپىنىڭ ئاۋانگارت ئەترىتى. يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالللىق جۇڭگودا ئىشچىلار سىنىپىنىڭ سانى كۆپ ئەمەس ئىدى. دېھقانلار ئاھالىنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمىنى ئىگىلىگەن بولۇپ، ئىنقىلابنىڭ ئاساسىي قوشۇنى ئىدى. بۇلاردىن باشقا، يەنە خېلى زور سانىنى ئىگىلەيدىغان باشقا

ئۇششاق بۇرژۇئازىيەمۇ بار ئىدى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ئۆز تەشكىلاتىنى تەرەققىي قىلدۇرۇپ ۋە زورايتىپ، ئۇنى كەڭ ئاممىۋى ئاساسقا ئىگە سىياسىي پارتىيە قىلىپ قۇرۇپ چىقىش ئۈچۈن دېھقانلار ۋە باشقا ئۇششاق بۇرژۇئازىيە ئىچىدىكى ئىنقىلابىي تايانچلارنى پارتىيىگە قوبۇل قىلمىسا بولمايتتى. جاھانگىرلىككە، فېئودالىزمغا قارشى تۇرۇشتىن ئىبارەت ئىنقىلابىي تەلىپى كۈچلۈك بولغان ئاشۇ دېھقانلار ۋە باشقا ئۇششاق بۇرژۇئازىيە ئىچىدىكى ئىنقىلابىي تايانچلار، پرولېتارىياتنىڭ سىياسىي پارتىيىسىدىن چىقىش يولى ئىزدەپ، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىگە زور مىقدارىدا ئەزا بولۇپ كىرىشتى. ئۇلارنىڭ زور تۇركۈمده پرولېتارىياتنىڭ سىياسىي پارتىيىسىگە قاتنىشىشى جۇڭگونىڭ ھازىرقى زامان ئىنقىلاب تارىخىدىكى ئالاھىده ئەھۋال بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. بولۇپمۇ، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ مەركىزى يېزىلارغا يۆتكەلگەندىن كېيىن، بۇ خىل مۇھىت پارتىيە ئەزالىرىنىڭ ئاساسىي مەنبەسىنىڭ ئىشچىلار ئەمەس، بەلكى دېھقانلار بولىدىغانلىقىنى بەلگىلىدى. شۇڭا، ناھايىتى ئۇزاق بىر مەزگىل جەريانىدا، دېھقانلار ۋە باشقا ئۇششاق بۇرژۇئازىيىدىن كېلىپ چىققان پارتىيە ئەزالىرى جۇڭگو كومپارتىيىسى ئىچىده ناھايىتى زور سالماقنى ئىگىلىدى. دېھقانلار ۋە باشقا ئۇششاق بۇرژۇئازىيە ئىچىدىكى ئىلغارلار زور مىقدارىدا پارتىيىگە ئەزا بولۇپ كىرىپ، پارتىيىنىڭ قوشۇننى زورايتتى. لېكىن دېھقانلار ۋە باشقا غەيرىي پرولېتارىيات ئىدىيىسىمۇ ساقلانغىلى بولمايدىغان دەرىجىده پارتىيە ئىچىگە سىڭىپ كىرىپ، پارتىيىنىڭ پرولېتارىياتنىڭ ئاۋانگارت ئەترىتى بولۇشتەك خاراكتېرىگە تەسىر يەتكۈزدى. يېزىلاردا ئۇزاق مۇددەت ساقلانغان، غايەت زور سىڭىپ كىرىش كۈچىگە ۋە چوڭقۇر تارىخىي مەنبەگە ئىگە تۇرلۇك قالاق ئىدىيىلەر، مەسىلەن، فېئودال مۇستەبتىلىك، يۇرتۇازلىق، جەمەتچىلىك

ئىدىيىسى قاتارلىقلارمۇ ساقلانغىلى بولمايدىغان دەرىجىدە جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىگە تەسىر كۆرسەتتى. شۇڭا ئىشچىلارنىڭ سانى ئاز، ئەمما دېھقانلار بىلەن باشقا ئۇششاق بۇرژۇئازىيە مۇتلەق كۆپ سانلىقنى ئىگىلىگەن قالاق يېزا ئىگىلىك دۆلىتىدە، تۇرلۇك غەيرىي پرولېتارىيات ئىدىيىلىرىنىڭ ئۇزاق مۇددەت مۇھاسىرە قىلىشى ئىچىدە قانداق قىلىپ پارتىيىنىڭ پرولېتارىياتنىڭ ئاۋانگارت ئەترىتى بولۇش خاراكتېرىنى ساقلاپ قېلىش، قانداق قىلىپ پارتىيىنىڭ ئىلغارلىقى ۋە ساپلىقىنى ساقلاپ قېلىش، قانداق قىلىپ پارتىيىنىڭ ئىنقىلاب ئىشلىرىغا بولغان توغرا رەھبەرلىكىگە كاپالەتلىك قىلىش قاتارلىقلار جۇڭگو كومپارتىيىسىنىڭ ئۆز قۇرۇلۇشىنى كۈچەيتىشتە ھەل قىلىشقا تېگىشلىك تۇپ مەسىلە ئىدى.

ئىككىنچى، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ئىنقىلابىي ئۇرۇش مۇھىتىدا، ئۇزاق مۇددەتلىك تارقاق يېزا پارتىزانلىق ئۇرۇش مۇھىتىدا ئۆسۈپ يېتىلدى ۋە تەرەققىي قىلدى.

يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالىق جۇڭگونىڭ دۆلەت ئەھۋالى قوراللىق كۈرەشنىڭ جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئاساسىي كۈرەش شەكلى ئىكەنلىكى، يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش، قوراللىق كۈرەش ئارقىلىق ھاكىمىيەتنى تارتىۋېلىشنىڭ يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈرۈشنىڭ مۇقەررەر يولى ئىكەنلىكىنى بەلگىلىدى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ئۇزاق مۇددەتلىك، كەسكىن قوراللىق كۈرەش جەريانىدا ئۆسۈپ يېتىلدى، تەرەققىي قىلدى ۋە زورايدى. قوراللىق كۈرەش بىلەن پارتىيە قۇرۇلۇشى زىچ مۇناسىۋەتلىك. بىر تەرەپتىن ئالغاندا، ئۇزاق مۇددەتلىك قوراللىق كۈرەش بىلەن يېزا مۇھىتىنىڭ جىددىي سىناقلىرى ۋە جاپالىق چېنىقتۇرۇشلىرى كومپارتىيە ئەزالىرىنىڭ سىياسىي

جەھەتتىكى قەتئىيلىكىنى، يۇكسەك ئىدىيىۋى ئېڭىنى، قاتتىق تەشكىلىي ئىنتىزامىنى ۋە كۇچلۇك كۇرەش ئىرادىسىنى يېتىلدۇرۇپ، ئۇلارنىڭ خەلق ئاممىسى بىلەن، بولۇپمۇ دېھقانلار ئاممىسى بىلەن بولغان زىچ مۇناسىۋىتىنى شەكىللەندۇردى؛ يەنە بىر تەرەپتىن ئالغاندا، ئۇزاق مۇددەتلىك ئۇرۇش مۇھىتى ۋە تارقاق يېزا مۇھىتى پارتىيە قۇرۇلۇشىغا قارىتا پايدىسىز بولغان تەسىرلەرنى ئېلىپ كەلدى. مەسىلەن، پارتىيە قۇرۇلۇشىدا بىرقەدەر ئۇزاق ۋاقىتلىق تىنچ ۋە ئامانلىق مۇھىتى كەمچىل بولدى. پارتىيە تەشكىلاتىنىڭ پارتىيە ئەزالىرى ئارىسىدا ماركسىزملىق نەزەرىيە تەربىيىسى ئېلىپ بېرىشى كەمچىل بولۇپ، نوقۇل ھالدىكى ھەربىي ئىشلار نۇقتىئىنەزىرى، مەزھەپچىلىك، چېچىلاڭغۇلۇق قاتارلىق غەيرىي پرولېتارىيات ئىدىيىلىرى ئاسانلا يامراپ كەتتى. شۇڭا قانداق قىلىپ ئۇزاق مۇددەتلىك، تارقاق يېزا ئۇرۇش مۇھىتىدا، ئۇزۇنىڭ سىياسىي، ئىدىيىۋى، تەشكىلىي قۇرۇلۇشىنى كۇچەيتىپ، پارتىيە ئەزالىرىنىڭ سىياسىي ساپاسىنى ئۆستۈرۈش، پارتىيە ئەزالىرىنىڭ ماركسىزم نەزەرىيىسى بويىچە تەربىيىلىنىشىنى كۇچەيتىش، پارتىيىنىڭ ئىلغارلىقى ۋە جەڭگىۋارلىقىنى ساقلاش — جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ پارتىيە قۇرۇلۇشى جەريانىدا ھەل قىلىشقا تېگىشلىك بولغان مەسىلىلەرنىڭ بىرى بولۇپ قالدى.

ئۇچىنچى، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى بۇرژۇئازىيە بىلەن ھەم بىرلىشىش، ھەم كۇرەش قىلىشتىن ئىبارەت مۇرەككەپ مۇناسىۋەت جەريانىدا ئۆسۈپ يېتىلدى ۋە تەرەققىي قىلدى.

پرولېتارىيات بىلەن بۇرژۇئازىيىنىڭ ئىنقىلابىي بىرلىك سەپنى ئورنىتىشى ياكى بۆلۈنۈشكە مەجبۇر بولۇشى — جۇڭگو دېموكراتىك ئىنقىلابى جەريانىدىكى ئاساسىي خۇسۇسىيەتلەرنىڭ

بىرى ھېسابلىنىدۇ. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيەسىنىڭ پارتىيە قۇرۇلۇشى بۇرژۇئازىيە بىلەن ھەم بىرلىشىش، ھەم كۈرەش قىلىش جەريانىدا تەرەققىي قىلغان. بۇرژۇئازىيە بىلەن ھەم بىرلەشكەن، ھەم كۈرەش قىلغان ئەھۋال ئاستىدا كومپارتىيەنىڭ ئىدىيە، سىياسىي ۋە تەشكىلىي جەھەتتىكى مۇستەقىللىقىنى قانداق ساقلاش، پرولېتارىياتنىڭ ئىنقىلابقا بولغان رەھبەرلىك ھوقۇقىدا قانداق چىڭ تۇرۇش؛ پارتىيە قۇرۇلۇشى بىلەن بىرلىك سەپ ۋە قوراللىق كۈرەشنىڭ مۇناسىۋىتىنى قانداق توغرا بىر تەرەپ قىلىش، توغرا سىياسىي لۇشيەننى قانداق بېكىتىش ۋە يولغا قويۇش؛ بۇرژۇئازىيە ئىدىيەسىنىڭ پارتىيەمىزنى چىرىتىشىگە قانداق تاقابىل تۇرۇش، پارتىيەنىڭ ئۆز ئىتتىپاقلىقىنى قانداق قوغداش — جۇڭگو كومپارتىيەسى پارتىيە قۇرۇلۇشى جەريانىدا ھەل قىلىش زۆرۈر بولغان يەنە بىر زور مەسىلە بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

ئومۇملاشتۇرۇپ ئېيتقاندا، يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئوداللىق جۇڭگودا كەڭ ئاممىۋىلىققا ئىگە، ئىدىيە، سىياسىي، تەشكىلىي جەھەتتە تامامەن مۇستەھكەم بولغان ماركسىزملىق پرولېتارىيات سىياسىي پارتىيەسىنى قۇرۇپ چىقىش بىر تۈرلۈك ئىنتايىن مۇشكۈل ۋەزىپە ۋە ئۇلۇغ قۇرۇلۇش ئىدى. جۇڭگو كومپارتىيەسى ئىنقىلابقا رەھبەرلىك قىلىپ غەلىبىنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن چوقۇم ئۆز قۇرۇلۇشىنى كۈچەيتىشى؛ پارتىيە قۇرۇلۇشىنىڭ ئالاھىدىلىكى ۋە مۇشكۈللۈكىنى سەگەكلىك بىلەن تونۇپ يېتىشى؛ پارتىيە تۈرۈۋاتقان مۇھىت ئالاھىدىلىكىگە ۋە ئۆز ئالاھىدىلىكىگە ئاساسەن پارتىيە قۇرۇلۇشى پرىنسىپىنى تۈرغۇزۇپ، ماركسىزم ـ لېنىنىزمنىڭ پرولېتارىيات سىياسىي پارتىيەسىنىڭ قۇرۇلۇشى توغرىسىدىكى نەزەرىيەسىنى كونكرېتلاشتۇرۇشى ۋە مىللىيلاشتۇرۇشى لازىم.

2. پارتىيە قۇرۇلۇشى نەزەرىيىسى

ماۋزېدۇڭ ۋەكىللىكىدىكى جۇڭگو كوممۇنىستلىرى ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ پارتىيە قۇرۇلۇشى پرىنسىپىنى جۇڭگونىڭ ئالاھىدە مۇھىتتىكى پارتىيىنىڭ ئۆز قۇرۇلۇشىغا تەتبىقلاپ، جۇڭگوچە ئالاھىدىلىككە ئىگە، مۇكەممەل بولغان بىر يۇرۇش پارتىيە قۇرۇلۇشى نەزەرىيىسىنى شەكىللەندۇردى. ماۋزېدۇڭنىڭ «لىبېرالىزمغا قارشى تۇرايلى»، «جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ مىللىي ئۇرۇشتىكى ئورنى»، «ئۆگىنىشىمىزنى ئۆزگەرتەيلى»، «پارتىيە ئىستىلىنى تۇزىتەيلى»، «پارتىيە باگۇسىغا قارشى تۇرايلى»، «ئۆگىنىش ۋە ۋەزىيەت»، «پارتكوم تۇزۇمىنى مۇكەممەللەشتۇرۇش توغرىسىدا»، «پارتكومنىڭ خىزمەت ئۇسۇلى» قاتارلىق ئەسەرلىرى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ پارتىيە قۇرۇلۇشى نەزەرىيىسىگە قارىتا ئالاھىدە تۆھپىلەرنى قوشتى.

ماۋزېدۇڭ ئىدىيىسىدىكى پارتىيە قۇرۇلۇشىغا دائىر نەزىرىيىلەر نۇرغۇن جەھەتتە ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ پارتىيە قۇرۇلۇشى تەلىماتىنى بېيىتتى ۋە راۋاجلاندۇردى. ئۇنىڭ ئاساسىي مەزمۇنى تۆۋەندىكى بىرقانچە جەھەتتە ئىپادىلىنىدۇ:

(1) پارتىيە قۇرۇلۇشىنى تەكتىلەشنى پارتىيىنىڭ سىياسىي لۇشىيەنى بىلەن زىچ بىرلەشتۇرۇش لازىم.

پارتىيىنىڭ سىياسىي لۇشىيەننى توغرا بېكىتىش پارتىيىنىڭ پارتىيە قۇرۇلۇشىنى ھەل قىلىشنىڭ ئالدىنقى شەرتى. پارتىيىنىڭ سىياسىي لۇشىيەننىڭ توغرا بولغان - بولمىغانلىقى، جۇڭگو ئىنقىلابىي ئىشلىرىنىڭ تەرەققىي قىلىشى ياكى چېكىنىشىنى، غەلبە قىلىشى ياكى مەغلۇپ بولۇشىنى بەلگىلەپلا قالماستىن، بەلكى يەنە پارتىيىنىڭ قۇرۇلۇشىنىڭ نىشانىنىمۇ بەلگىلەيدۇ. پارتىيە قۇرۇلۇشىنىڭ ئاساسىي مەقسىتى سىياسىي لۇشىيەندە بەلگىلەنگەن نىشان ۋە ۋەزىپىلەرنى ئىشقا

ئاشۇرۇشتىن ئىبارەت. پارتىيىنىڭ سىياسىي لۇشيەنىنىڭ ئىزچىللاشتۇرۇلۇش جەريانى، پارتىيىنىڭ پارتىيە قۇرۇلۇش جەريانى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. سىياسىي لۇشيەن توغرا بولغاندىلا، پارتىيە قۇرۇلۇشى ئاندىن توغرا يۆنىلىشكە ئىگە بولىدۇ، پارتىيىنىڭ سىياسىي، تەشكىلىي جەھەتتىكى يۈكسەك بىرلىكنى ۋە ھەربىر جەھەتتىكى بىردەكلىكنى ساقلىغىلى بولىدۇ، پارتىيىمىز شۇنداق تەرەققىي قىلىپ زورىيىپ، ئىنقىلابنىڭ غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈرەلەيدۇ. يېڭى دېموكراتىزملىق ئىنقىلاب مەزگىلىدە، بىرلىك سەپ بىلەن قوراللىق كۈرەش جۈڭگو ئىنقىلابىدىكى ئىككى تۈپ مەسىلە، پارتىيىنىڭ سىياسىي لۇشيەنىنىڭ مۇھىم تەركىبىي قىسمى بولغانىدى. ماۋ زېدۇڭ «‹كومۇنىست› ژۇرنىلىغا بېغىشلىما» دېگەن ئەسىرىدە، پارتىيىنىڭ تارىخىي تەجرىبىلىرىنى يەكۈنلەپ، ئۇنى پارتىيىنىڭ سىياسىي لۇشيەنىگە زىچ بىرلەشتۈرگەن ھالدا پارتىيىنىڭ قۇرۇلۇشىنى كۈچەيتىشنى ئالاھىدە تەكىتلىگەن. ئۇ مۇنداق دەپ كۆرسەتكەنىدى: پارتىيە قۇرۇلۇشى جەريانىدا پارتىيىنىڭ مەغلۇپ بولۇشى بىلەن غەلىبە قىلىشى، ئارقىغا چېكىنىشى بىلەن ئالغا بېسىشى، تارىيىشى ۋە كېڭىيىشى قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسى پارتىيىنىڭ سىياسىي لۇشيەنى بىلەن زىچ باغلىنىشلىق بولىدۇ. پارتىيىنىڭ بىرلىك سەپ مەسىلىسى ۋە قوراللىق كۈرەش مەسىلىسىنى توغرا بىر تەرەپ قىلىش ياكى توغرا بىر تەرەپ قىلماسلىقى بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىك بولىدۇ. پارتىيىنىڭ سىياسىي لۇشيەنى توغرا بولغان، بىرلىك سەپ ۋە قوراللىق كۈرەش مەسىلىسى توغرا بىر تەرەپ قىلىنغان چاغلاردا پارتىيە قۇرۇلۇشى، پارتىيىنىڭ تەرەققىياتى، مۇستەھكەملىنىشى بىر قەدەم ئالغا باسىدۇ؛ ئەكسىچە بولغاندا بىر قەدەم كەينىگە چېكىنىدۇ. پارتىيىنىڭ قۇرۇلۇشى كۈچەيتىلگەن، پارتىيە تەرەققىي قىلغان ۋە مۇستەھكەملەنگەندىلا ئاندىن پارتىيىنىڭ

سياسي لۇشيەننى توغرا تۇزگىلى، پارتىيەنىڭ سياسىي لۇشيەننىڭ ئىزچىل ئىجرا قىلىنىشىغا كاپالەتلىك قىلغىلى، بىرلىك سەپ مەسلىسى ۋە قوراللىق كۈرەش مەسلىسىنى تېخىمۇ ياخشى بىر تەرەپ قىلغىلى بولىدۇ. پارتىيەنىڭ سياسىي لۇشيەنى ۋە پارتىيە قۇرۇلۇشى مۇشۇنداق بىر - بىرىنى تولۇقلايدۇ، بىر - بىرى بىلەن زىچ باغلىنىشلىق بولىدۇ ۋە ئۆزئارا رول ئويناىدۇ.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيەسىنىڭ تارىخىدىن قارىغاندا، پارتىيە قۇرۇلغاندىن تارتىپ بۈيۈك ئىنقىلابنىڭ ئوتتۇرا مەزگىللىرىگىچە بولغان ئارىلىقتا پارتىيەنىڭ پروگراممىسى، لۇشيەنى ۋە سياسەتلىرى ئاساسىي جەھەتتىن توغرا بولۇپ كەلدى. پارتىيە تەشكىلاتلىرىنىڭ تەرەققىياتى ناھايىتى تېز بولۇپ، پارتىيە ئەزالىرىنىڭ سانى 50 نەچچە ئادەمدىن 60 مىڭغا تەرەققىي قىلدى. بۈيۈك ئىنقىلابنىڭ ئاخىرقى مەزگىللىرىدە، چىن دۇشيۇ ۋەكىللىكىدىكى مەركىزىي كومىتېتنىڭ رەھبەرلىك ئورگىنى ئوڭچىل تەسلىمچىلىك خاتالىقىنى ئۆتكۈزگەنلىكتىن ئىنقىلاب مەغلۇب بولۇپ، پارتىيە تەشكىلاتلىرى ئېغىر بۇزغۇنچىلىققا ئۇچراپ، پارتىيە ئەزالىرىنىڭ سانى ئازىيىپ 10 مىڭغىمۇ يەتمەيدىغان ھالغا چۈشۈپ قالدى. ئوڭچىل ۋە «سول» چىل خاتالىقلار تۇزىتىلگەندىن كېيىن جۇڭگو ئىنقىلابى تەدرىجىي ھالدا جانلاندى، پارتىيە تەشكىلاتلىرى تېزلىكتە ئەسلىگە كەلدى ۋە تەرەققىي قىلدى. پارتىيە ئەزالىرىنىڭ سانى 300 مىڭدىن كۆپرەككە يەتتى. لېكىن ۋاڭ مىڭنىڭ «سول» چىل تەۋەككۈلچىلىك خاتالىقىنىڭ پارتىيە ئىچىدىكى ھۆكۈمرانلىقى، پارتىيەنىڭ ئىشلىرىغا يەنە بىر قېتىم ئاپەت خاراكتېرلىك زىيانلارنى سالدى. پارتىيە ئەزالىرىنىڭ سانى تېزدىن ئازلاپ 30 مىڭدىن كۆپرەككە چۈشۈپ قالدى. زۇنيى يىغىنىدىن كېيىن ماۋ زېدۇڭ يادرولۇقىدىكى مەركىزىي كومىتېت رەھبەرلىك

كوللېكتىپىنىڭ توغرا رەھبەرلىكىدە، جۇڭگو ئىنقىلابىي ۋە پارتىيىنىڭ ئىشلىرى خەتەردىن قۇتۇلدى. ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇش مەزگىلىدە پارتىيىنىڭ سىياسىي لۇشيەنى توغرا بولدى. پارتىيىنىڭ تەشكىلاتلىرىمۇ مىسلىسىز تەرەققىياتلارغا ئېرىشتى. 1945 - يىلى پارتىيە ئەزالىرىنىڭ سانى تەرەققىي قىلىپ 1 مىليون 200 مىڭغا يەتتى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ئاخىر تار رامكىدىن قۇتۇلۇپ چىقىپ، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ تەقدىرى ۋە كېلەچىكىنى بەلگىلەيدىغان، پۈتۈن مەملىكەت دائىرىلىك كەڭ ئاممىۋىلىققا ئىگە چوڭ پارتىيىگە ئايلاندى. جۇڭگو كومپارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىكىدە جۇڭگو خەلقى ياپون تاجاۋۇزچىلىرىنى مەغلۇپ قىلغاندىن كېيىن، يەنە ئامېرىكا جاھانگىرلىكىنىڭ قوللىشى ئاستىدىكى گومىنداڭنىڭ ئەكسىيەتچىل ھۆكۈمرانلىقىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاپ، يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈردى. پارتىيىنىڭ پۈتكۈل تارىخىي تەجرىبىلىرى پارتىيىنىڭ سىياسىي لۇشيەننىڭ توغرا بولغان - بولمىغانلىقى — پارتىيە قۇرۇلۇشى، پارتىيىنىڭ مۇستەھكەملىنىشى، تەرەققىي قىلىشى ۋە پىشىپ يېتىلىشى ئۈچۈن ئىنتايىن مۇھىم ئىكەنلىكىنى چۈشەندۈرۈپ بەردى.

(2) ئىدىيە جەھەتتىن پارتىيە قۇرۇلۇشىغا ئەھمىيەت بېرىش، ئىدىيىۋى قۇرۇلۇشنى پارتىيە قۇرۇلۇشىدا بىرىنچى ئورۇنغا قويۇش لازىم.

ئىدىيە جەھەتتىن پارتىيە قۇرۇلۇشىغا ئەھمىيەت بېرىش — ماۋ زېدۇڭنىڭ پارتىيە قۇرۇلۇشى نەزەرىيىسىنىڭ مۇھىم مەزمۇنى. لېۋ شاۋچى 7 - قۇرۇلتايىدا بەرگەن پارتىيە نىزامنامىسىگە تۈزىتىش كىرگۈزۈش توغرىسىدىكى دوكلاتىدا ئېنىق قىلىپ: «پارتىيىمىزنىڭ قۇرۇلۇشىدىكى ئەڭ ئاساسىي مەسىلە ئالدى بىلەن ئىدىيىۋى قۇرۇلۇش مەسىلىسى، يەنى

ماركسىزم - لېنىنىزم، پرولېتارىياتنىڭ ئىلمىي ئىدىيىسى ئارقىلىق پارتىيە ئەزالىرىمىزنى، خۇسۇسەن ئۇششاق بۇرژۇئا ئىنقىلابچىلىرىنى تەربىيىلەش ۋە ئۆزگەرتىش مەسىلىسى، پارتىيە ئىچىدىكى تۈرلۈك غەيرىي پرولېتارىيات ئىدىيىلىرىگە قارشى كۈرەش قىلىش ۋە ئۇنى تۈگىتىش مەسىلىسىدۇر»[1] دەپ كۆرسەتتى. بۇنداق بولۇشى، جۈڭگو كومپارتىيىسىنىڭ ئاساسىي قىسمىنىڭ ناھايىتى ئۇزاق ۋاقىت ئىچىدە يېزىلاردا تۇرغانلىقى، پارتىيە ئەزالىرىنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمىنىڭ دېھقانلار ۋە باشقا ئۇششاق بۇرژۇئا زىيالىيلىرىدىن كېلىپ چىققانلىقىدىن بولغان. بۇ «پارتىيىمىز ئىچىدە ھەممىدىن ماھىيەتلىك زىددىيەت — پرولېتارىيات ئىدىيىسى بىلەن غەيرىي پرولېتارىيات ئىدىيىسى ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ئۇنىڭ ئىچىدە ھەممىدىن ئاساسلىقى — پرولېتارىيات ئىدىيىسى بىلەن دېھقانلار ۋە ئۇششاق بۇرژۇئازلار ئىدىيىسى ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەتتۇر.»[2] پەقەت بۇ زىددىيەت تەدرىجىي ھەل قىلىنغاندىلا، پارتىيىنىڭ قۇرۇلۇشى ۋە ئىشلىرى ئالغا باسالايدۇ ۋە تەرەققىي قىلالايدۇ.

ئىدىيە جەھەتتىن پارتىيە قۇرۇلۇشىغا ئەھمىيەت بېرىشتە، كوممۇنىستلار پارتىيىگە تەشكىلىي جەھەتتىنلا كىرمەستىن، بەلكى ئىدىيە جەھەتتىن كىرىش مەسىلىسىنى ھەل قىلىش لازىم. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ كۆرسەتكەنىدى: «نۇرغۇن پارتىيە ئەزالىرى تەشكىلىي جەھەتتىن پارتىيىگە كىرگەن بولسىمۇ، ئىدىيە جەھەتتىن پارتىيىگە تولۇق كىرمىگەن، ھەتتا تامامەن كىرمىگەن. ئىدىيە جەھەتتىن پارتىيىگە كىرمىگەن بۇنداق كىشىلەرنىڭ كاللىسىغا ئېكسپىلاتاتسىيە قىلغۇچى سىنىپلارنىڭ نۇرغۇن ئىپلاس نەرسىلىرى قاچىلانغان، ئۇلار پرولېتارىيات ئىدىيىسىنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى، كوممۇنىزمنىڭ نېمە

---

① «لېنىن شاڭچى تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 1 - توم، 544 - بەت.
② «لېنىن شاڭچى تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 1 - توم، 543 - بەت.

ئىكەنلىكىنى، پارتىيىنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى پەقەت بىلمەيدۇ. بەزى ئادەملەردىن ئۆمۈرۋايەتمۇ كومپارتىيە ئەزاسىنىڭ پۈرىقى چىقمايدۇ، ئۇلار ئاخىر پارتىيىدىن ئايرىلىدۇ، خالاس.»[1]

تارىخىي تەجرىبىلەر شۇنى ئىسپاتلىدىكى، پارتىيە ئەزالىرىنىڭ ئىدىيىۋى ھالىتىنىڭ قانداق بولۇشى، پارتىيىنىڭ جەڭگىۋارلىقى ۋە ئىنقىلاب ئىشلىرىنىڭ تەرەققىياتى، پارتىيىنىڭ پرولېتارىياتنىڭ ئاۋانگارت ئەترىتى بولۇشىدەك خاراكتېرى بىلەن بىۋاستە مۇناسىۋەتلىك. پارتىيە ئەزالىرىنىڭ پارتىيىگە ئىدىيە جەھەتتىن كىرىش مەسلىسىنى ھەل قىلىش — پارتىيىنىڭ ئىدىيىۋى قۇرۇلۇشىدىكى ئاچقۇچلۇق بىر مەسىلە بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

ئىدىيە جەھەتتىن پارتىيە قۇرۇلۇشىغا ئەھمىيەت بېرىشتە، پارتىيە ئىچىدە ماركسىزملىق ئىنقىلابىي نەزەرىيە تەربىيىسى ئېلىپ بېرىشنى كۈچەيتىش كېرەك. پۈتۈن پارتىيىنى، بولۇپمۇ پارتىيىنىڭ ئوتتۇرا، يۇقىرى دەرىجىلىك كادىرلىرىنى تەربىيىلەپ، نەزەرىيە ۋە ئەمەلىيەت تەنقىداتىنى كۈچەيتىپ، ئۇلارنىڭ ماركسىزملىق نەزەرىيە سەۋىيىسى ۋە جۇڭگودىكى ئەمەلىي مەسىلىلەرنى ماركسىزملىق مەيدان، نۇقتىئىنەزەر، ئۇسۇل بويىچە ھەل قىلىش ئىقتىدارىنى ئۆستۈرۈش لازىم.

ئىدىيە جەھەتتىن پارتىيە قۇرۇلۇشىغا ئەھمىيەت بېرىشتە، پارتىيە ئەزالىرىغا قارىتا كوممۇنىزملىق دۇنياقاراش، كىشىلىك قارىشى، قىممەت قارىشى تەربىيىسى ئېلىپ بېرىش لازىم. پارتىيە ئەزالىرىنى پارتىيىۋىلىك جەھەتتىن تەربىيىلىنىشىنى كۈچەيتىشكە، كوممۇنىستىك غايىنى، پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلىش ئىدىيىسىنى تۇرغۇزۇشقا، شەخس بىلەن پارتىيە، شەخس بىلەن خەلق ئاممىسى، شەخس بىلەن

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 3 - توم، 1708 - بەت.

كوللېكتىپ، كۆز ئالدىدىكى مەنپەئەت بىلەن كەلگۈسى مەنپەئەت، قىسمەن مەنپەئەت بىلەن ئومۇمىي مەنپەئەتنىڭ مۇناسىۋىتىنى توغرا بىر تەرەپ قىلىپ، ھەقىقىي يوسۇندا پرولېتارىياتنىڭ ئاۋانگارت جەڭچىسى بولۇپ يېتىشىپ چىقىشقا يېتەكلەش لازىم.

پارتىيىنىڭ ئىدىيىۋى قۇرۇلۇشىنى كۈچەيتىش ئۈچۈن، پارتىيىمىز ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇش مەزگىلىدە يەنە تەنقىد ۋە ئۆز - ئۆزىنى تەنقىد قىلىش ئارقىلىق ماركسىزملىق تەربىيىنى ئاساس قىلغان ئىستىل تۈزىتىش شەكلىنى بەرپا قىلدى. يەنە مەلۇم مەزگىل ئىچىدە، مەلۇم ۋاقىتنىڭ مەركەزلەشتۈرۈپ، پارتىيە ئىچىدە ئەمەلىي ساقلىنىۋاتقان ئاساسىي خاتا خاھىشلارغا قارىتا، پارتىيە ئەزالىرىنىڭ نەزەرىيە سەۋىيىسىنى يۇقىرى كۆتۈرۈش، پارتىيىۋىلىكنى كۈچەيتىش، پارتىيىنىڭ جەڭگىۋارلىقىنى ئاشۇرۇش ئۈچۈن، ماركسىزم ئەسەرلىرى ۋە پارتىيىنىڭ ھۆججەتلىرىنى رەھبەرلىكى بولغان، پىلانلىق، قەدەم باسقۇچلۇق ۋە مەقسەتلىك ھالدا ئۆگىنىپ ۋە ئۇنى ئەمەلىيەت بىلەن بىرلەشتۈرۈپ، تەجرىبە - ساۋاقلارنى يەكۈنلەپ، پارتىيە ئىچىدىكى غەيرىي پرولېتارىيات ئىدىيىسى ئۈستىدە تەرتىپكە سېلىشنى ئېلىپ باردى. يەنئەن ئىستىل تۈزىتىش ھەرىكىتى ئىستىل تۈزىتىش شەكلى ئارقىلىق پارتىيىنىڭ ئىدىيىۋى قۇرۇلۇشىنى كۈچەيتكەن بىر قېتىملىق ئەمەلىيەت بولۇپ، بۇ قېتىمقى ئىستىل تۈزىتىشتە، ئومۇمىي گەۋدە جەھەتتىن غايەت زور مۇۋەپپەقىيەتلەر قولغا كەلتۈرۈلدى.

(3) دېموكراتىيە - مەركەزلەشتۈرۈش تۈزۈمى پرىنسىپىدا چىڭ تۇرۇپ، پارتىيىنىڭ تەشكىلىي قۇرۇلۇشىنى كۈچەيتىش لازىم.

پارتىيىنىڭ تەشكىلىي قۇرۇلۇشى — پارتىيە قۇرۇلۇشىنىڭ مۇھىم تەركىبىي قىسمى. پارتىيىنىڭ تەشكىلىي قۇرۇلۇشىنى

كۆچەيتىش دېگەنلىك — ئاساسلىقى دېموكراتىيە - مەركەزلەشتۈرۈش پرىنسىپى بويىچە پارتىيىنىڭ قۇرۇپ چىقىش دېگەنلىكتۇر. دېموكراتىيە - مەركەزلەشتۈرۈش تۈزۈمى — پرولېتارىيات سىياسىي پارتىيىسىنىڭ تۈپ تەشكىلىي پرىنسىپى، شۇنداقلا ئۇنىڭ باشقا ھەرقانداق سىياسىي پارتىيىلەردىن پەرقلىنىدىغان مۇھىم بەلگىسى. جۇڭگو كومپارتىيىسى مانا مۇشۇ دېموكراتىيە - مەركەزلەشتۈرۈش تۈزۈمى پرىنسىپى بويىچە قۇرۇپ چىقىلغان.

دېموكراتىيە - مەركەزلەشتۈرۈش پرىنسىپى ئىشچىلار سىنىپىنىڭ ئىجتىمائىيلاشقان يېرىك ئىشلەپچىقىرىش جەريانىدا شەكىللەنگەن كوللېكتىۋىزملىق ئىدىيىسى، ئىتتىپاقلىشىپ كۈرەش قىلىش روھى ۋە يۇكسەك تەشكىلچانلىقى بىلەن ئىنتىزامچانلىقىنىڭ مەركەزلەشتۈرۈلۈشى ۋە يۇكسەلدۈرۈلۈشى. دېموكراتىيە - مەركەزلەشتۈرۈش تۈزۈمى دېگەنلىك، دېموكراتىيە ئاساسىدىكى مەركەزلەشتۈرۈش، مەركەزلەشتۈرۈپ يېتەكچىلىك قىلىش ئاستىدىكى دېموكراتىيە، يۇكسەك دېموكراتىيە بىلەن يۇكسەك مەركەزلەشتۈرۈشنىڭ دىئالېكتىك بىرلىكى دېگەنلىكتۇر. دېموكراتىيە مەركەزلەشتۈرۈشنىڭ ئاساسىي ۋە ئالدىنقى شەرتى. دېموكراتىيە بولمىسا، توغرا بولغان مەركەزلەشتۈرۈشنىڭ بولۇشى مۇمكىن ئەمەس؛ دېموكراتىيە بولمىسا، تەجرىبىلەرنى توغرا يەكۈنلەش، پارتىيىنىڭ لۇشيەن، فاڭجېن، سىياسەتلىرىنى توغرا تۈزۈپ چىقىش مۇمكىن ئەمەس. ۋەھالەنكى، مەركەزلەشتۈرۈش بولسا دېموكراتىيىنىڭ يېتەكچىسى ۋە ماكانى بولۇپ، دېموكراتىيە ئاساسىدىكى مەركەزلەشتۈرۈشنى يولغا قويغاندىلا ئاندىن يۇكسەك دېموكراتىيىنى يولغا قويغىلى بولىدۇ. مەركەزلەشتۈرۈش بولمىسا ئىدىيىنى، ئىرادىنى، ھەرىكەتنى، رەھبەرلىكنى بىرلىككە كەلتۈرگىلى بولمايدۇ - دە، پارتىيىنىڭ رەھبەرلىكى

ئاجىزلايدۇ ۋە بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرايدۇ. شۇڭا دېموكراتىيە بىلەن مەركەزلەشتۈرۈش بىر - بىرىگە بېقىنىدۇ، بىر - بىرىنى چەكلەيدۇ. ئۇلارنى بىر - بىرىدىن ئايرىۋېتىشكە ۋە بىر - بىرى بىلەن قارىمۇ قارشى قىلىپ قويۇشقا بولمايدۇ. بۇ جەھەتتە بىر ئادەمنىڭ ھاكىممۇتلەقلىق قىلىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە ئۇنى يېڭىش ھەم چېكىدىن ئاشقان دېموكراتىيىلەشتۈرۈش خاھىشىغا قارشى تۇرۇش لازىم.

كوللېكتىپ رەھبەرلىكتە چىڭ تۇرۇش، پارتكومنىڭ تۈزۈمىنى مۇكەممەللەشتۈرۈش پارتىيىنىڭ تەشكىللىي قۇرۇلۇشىدىكى مۇھىم بىر ھالقا، دېموكراتىيە - مەركەزلەشتۈرۈش تۈزۈمى پرىنسىپىدا چىڭ تۇرۇشنىڭ كونكرېت گەۋدىلەندۈرۈلۈشى. كوللېكتىپ رەھبەرلىكىنىڭ تەشكىللىي پرىنسىپى ۋە تەشكىلىي تۈزۈمى. پارتىيىنىڭ رەھبەرلىرى بىلەن رەھبەرلىك كوللېكتىپىنىڭ مۇناسىۋىتىنى توغرا بىر تەرەپ قىلىش، بارلىق زور مەسىلىلەر ئۈستىدە پارتىيە كومىتېتىنىڭ كوللېكتىپ مۇزاكىرە قىلىشى ئارقىلىق قارار چىقىرىش، ئازچىلىق كۆپچىلىككە بويسۇنۇش پرىنسىپىنى قەتئىي ئىجرا قىلىش، ھاكىممۇتلەقلىققە ۋە چېچىلاڭغۇلۇققا قارشى تۇرۇپ، كوللېكتىپ رەھبەرلىك قىلىش بىلەن شەخسلەر ئىش تەقسىم قىلىشىۋېلىپ مەسئۇل بولۇش تۈزۈمىنى يولغا قويۇش، شەخسلەرنىڭ ئەقىل - پاراسىتى بىلەن كوللېكتىپنىڭ ئەقىل - پاراسىتىنى بىرلەشتۈرۈپ، پارتىيىنىڭ لۇشيەن، فاڭجېن، سىياسەتلىرى ۋە قارارلىرىنىڭ ئوڭۇشلۇق ئىزچىللاشتۇرۇلۇشى ۋە ئىجرا قىلىنىشىغا كاپالەتلىك قىلىش كېرەكلىكىنى تەلەپ قىلىدۇ. پارتىيىنىڭ تارىخىي تەجرىبىلىرى شۇنى ئىسپاتلىدىكى، پارتىيىنىڭ ھەر دەرىجىلىك تەشكىلاتلىرىدا كوللېكتىپ رەھبەرلىكىنى يولغا قويۇش، پارتكومنىڭ تۈزۈمىنى مۇكەممەللەشتۈرۈش — توغرا تەدبىر بەلگىلەش، توغرا

رەھبەرلىك قىلىش، لۇشيەن ۋە سىياسەتلەردە خاتالىق ئۆتكۈزمەسلىك ۋە ئاز خاتالىق ئۆتكۈزۈشنىڭ بىر تۈرلۈك مۇھىم بولغان تەشكىلىي تەدبىرى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

كادىرلار قوشۇنى قۇرۇلۇشى — پارتىيىنىڭ تەشكىلى قۇرۇلۇشنىڭ بىر تۈرلۈك مۇھىم مەزمۇنى. «سىياسىي لۇشيەن بەلگىلەنگەندىن كېيىن كادىرلار ھەل قىلغۇچ ئامىل بولىدۇ». مۇشۇ مەنىدىن ئېيتقاندا، پارتىيىنىڭ مىڭلىغان ـ مىليونلىغان كادىرلىرىنى تەربىيىلەپ يېتىشتۈرۈپ چىقىش جۇڭگو ئىنقىلابى جەريانىدىكى بارلىق مەسىلىلەرنى ھەل قىلىدۇ. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ كۆرسەتكەنىدى: «جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى بىرنەچچە يۈز مىليون نوپۇسلۇق چوڭ مىللەت ئىچىدە ئۇلۇغ ئىنقىلابىي كۈرەشكە رەھبەرلىك قىلىۋاتقان پارتىيە؛ ھەم قابىلىيەتلىك، ھەم ئەخلاقلىق نۇرغۇن رەھبىرىي كادىرلار بولماي تۇرۇپ، ئۇ ئۇزۇنىڭ تارىخىي ۋەزىپىسىنى ئورۇندىيالمايدۇ.»[1] كادىرلار مەسىلىسىنى ياخشى ھەل قىلىش ئۈچۈن، پەقەت مەنىۋى سۈپىتىگە قاراپ ئىشقا قويۇشتىن ئىبارەت كادىرلار لۇشيەنى ۋە ھەم ئەخلاقلىق، ھەم قابىلىيەتلىك بولۇشتىن ئىبارەت كادىرلار ئۇلچىمىدە چىقىپ تۇرۇش لازىم. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ كۆرسەتكەن: كومپارتىيىنىڭ كادىرلار سىياستى پارتىيىنىڭ لۇشيەننى قەتئىي ئىجرا قىلغان ـ قىلمىغانلىقىنى، پارتىيىنىڭ ئىنتىزامىغا بويسۇنۇشنى، ئاممىا بىلەن قويۇق ئالاقە باغلاش، مۇستەقىل خىزمەت ئىقتىدارى بولۇش، ئاكتىپ، تىرىشچان بولۇش، ئۆز كۆمىچىگە چوغ تارتماسلىقنى ئۇلچەم قىلىشى كېرەك. تارىخىي تەجرىبىلەر ئىسپاتلىدىكى، توغرا بولغان بۇ بىر يۈرۈش كادىرلار لۇشيەنىدە چىڭ تۇرغاندىلا، پارتىيىنىڭ ئىشلىرى كۈنسېرى روناق تاپالايدۇ ھەمدە ھەممە يەردە غەلىبە

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 ـ توم، 1048 ـ بەت.

قىلالايدۇ.

(4) پارتىيىنىڭ ئىستىل قۇرۇلۇشىغا ئىنتايىن ئەھمىيەت بېرىش لازىم.

پارتىيىنىڭ ئىستىل قۇرۇلۇشى — پارتىيە قۇرۇلۇشىنىڭ مۇھىم مەزمۇنلىرىدىن بىرى. پارتىيىنىڭ ئىستىل مەسىلىسىنى دۇنياقاراش ۋە مېتودولوگىيە يۈكسەكلىكىگە، شۇنىڭدەك پرولېتارىيات سىياسىي پارتىيىسىنىڭ پارتىيىۋىلىك يۈكسەكلىكىگە كۆتۈرۈپ تونۇش — ماۋ زېدۇڭنىڭ پارتىيە قۇرۇلۇشى نەزەرىيىسىگە قوشقان مۇھىم بىر تۆھپىسى. پارتىيىنىڭ ئېسىل ئىستىلى، پارتىيىنىڭ ئىشچىلار سىنىپىنىڭ ئاۋانگارت ئەترىتى بولۇش خاراكتېرىنى بەلگىلىگەن؛ پارتىيىنىڭ پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلىشتىن ئىبارەت ئاساسىي مەقسىتىنىڭ گەۋدىلەندۈرۈلۈشى، پرولېتارىيات دۇنياقارىشى ۋە مېتودولوگىيىسىنىڭ پارتىيە تۈرمۇشى ۋە پارتىيە بىلەن ئاممىنىڭ مۇناسىۋىتىدىكى ئىپادىلىنىشى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. جۈملىدىن كوممۇنىستىك پارتىيىسى ئۆزىنىڭ ئىستىل قۇرۇلۇشىغا ئىنتايىن ئەھمىيەت بېرىپ، ئۇزاق مۇددەتلىك ئەمەلىيەت جەريانىدا «3 چوڭ ئىستىل»نى يادرولۇق مەزمۇن قىلغان، جۈملىدىن كوممۇنىستلارغا خاس ئالاھىدىلىككە ئىگە بولغان بىر يۈرۈش ئېسىل ئىستىلنى شەكىللەندۈردى.

«3 چوڭ ئىستىل» — نەزەرىيە بىلەن ئەمەلىيەتنى بىرلەشتۈرۈش ئىستىلى، خەلق ئاممىسى بىلەن زىچ ئالاقە باغلاش ئىستىلى، شۇنىڭدەك تەنقىد ۋە ئۆز - ئۆزىنى تەنقىد قىلىش ئىستىلىدىن ئىبارەت. نەزەرىيە بىلەن ئەمەلىيەتنى بىرلەشتۈرۈش ئىستىلى دېگىنىمىز، ھەممىدە ئەمەلىيەتنى چىقىش قىلىش، ھەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدەش ئىستىلىنى كۆرسىتىدۇ. بۇ ماركسىزم - لېنىنىزم ئومۇمىي قائىدىلىرىنى جۈملىگونىڭ كونكرېت ئەمەلىيىتىگە بىلەن بىرلەشتۈرۈپ، جۈملىگو

ئىنقىلابىدىكى ئەمەلىي مەسىلىلەرنى ماركسىزملىق مەيدان، نۇقتىئىنەزەر ۋە ئۇسۇل بويىچە تەھلىل قىلىش ۋە ھەل قىلىش، جۇڭگونىڭ دۆلەت ئەھۋالىغا بولغان تونۇشنى ئۇزلۇكسىز چوڭقۇرلاشتۇرۇپ، جەمئىيەت تەرەققىياتىنىڭ ئوبيېكتىپ قانۇنىيەتلىرىنى تەتقىق قىلىپ ۋە تەجرىبىدىن ئۆتكۈزۈپ، جۇڭگونىڭ دۆلەت ئەھۋالىغا باب كېلىدىغان ئىنقىلاب ۋە قۇرۇلۇش يولىنى تېپىپ چىقىش، پارتىيىنىڭ خەلقە رەھبەرلىك قىلىپ جۇڭگونى ئۆزگەرتىش ۋە جۇڭگونى قۇرۇپ چىقىشىدىكى ئىستراتېگىيىلىك تاكتىكىنى بېكىتىپ، تارىخىي تەرەققىياتنى ئالغا سلجىتىشتىن ئىبارەت نىشانىنى ئىشقا ئاشۇرۇش دېگەنلىكتۇر. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ قارايدۇ: نەزەرىيە بىلەن ئەمەلىيەتنى بىرلەشتۈرۈش پرىنسىپىدا چىڭ تۇرۇش ماركسىزمغا مۇئامىلە قىلىشتىكى پوزىتسىيە مەسىلىسى، كوممۇنىستلارنىڭ پارتىيىۋىلىكىنىڭ ئىپادىلىنىشى. نەزەرىيە بىلەن ئەمەلىيەتنى بىرلەشتۈرۈشتە چىڭ تۇرۇشتا، نەزەرىيە بىلەن ئەمەلىيەتنى بىر - بىرىدىن ئايرىۋېتىشتىن ئىبارەت سۇبيېكتىۋىزمغا قارشى تۇرۇش لازىم. سۇبيېكتىۋىزملىق ئىستىل پارتىيىۋىلىكىنىڭ ساپ بولماسلىقىنىڭ ئىپادىسى بولۇپ، ئۇ قائىدە - تۈزۈم ئورنىتىمەن دەپ ئۆزىنى ئۆزى زىيانغا ئۇچرىتىدۇ؛ كىشىلەرنى تەربىيىلەيمەن دەپ باشقىلارنى زىيانغا ئۇچرىتىدۇ؛ ئىنقىلابقا يېتەكچىلىك قىلىمەن دەپ ئىنقىلابنى زىيانغا ئۇچرىتىدۇ. ئاممىا بىلەن زىچ ئالاقە باغلاش دېگەنلىك — ھەممىدە خەلق ئۈچۈن ئىشلەش، ھەممىدە خەلق مەنپەئىتىنى چىقىش قىلىش، پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلىش، خەلق ئاممىسىغا ئىشىنىش ۋە تايىنىش، ئاممىدىن ئۆلىپ ئاممىغا قايتۇرۇشتا چىڭ تۇرۇش دېگەنلىكتۇر. ئاممىا بىلەن زىچ ئالاقە باغلاش ئىستىلىدا چىڭ تۇرۇشتا جەزمەن ئاممىدىن ئايرىلىپ قالمىغان بۇيرۇقۇازلىققا ۋە قۇيرۇقۇازلىققا

قەتئىي قارشى تۇرۇش لازىم. تەنقىد ۋە ئۆز - ئۆزىنى تەنقىد قىلىش ئىستىلى ھەققەتتە چىڭ تۇرۇشقا، خاتالىقنى تۈزىتىشكە جۇرئەت قىلىش دېگەنلىكتۇر. تەنقىد ۋە ئۆز - ئۆزىنى تەنقىد قىلىش ئارقىلىق ناچار ئىستىللارنى تۈگىتىپ، ئېسىل ئەنئەنىنى جارى قىلدۇرۇپ، پارتىيە تەشكىلاتىنىڭ كۈندىن - كۈنگە جانلىنىپ بېرىشىغا كاپالەتلىك قىلىش لازىم. تۇغرا بولغان ئۇسۇل ۋە پرىنسىپتا چىڭ تۇرۇپ، «ئىتتىپاقلىق - تەنقىد - ئىتتىپاقلىق» فاكتىنىنى يولغا قويۇش، يەنى ئىتتىپاقلىق ئارزۇسىنى چىقىش قىلىپ، تەنقىد ۋە ئۆز - ئۆزىنى تەنقىد قىلىش ئارقىلىق ئىدىيىنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ، يولداشلار بىلەن ئىتتىپاقلىشىش مەقسىتىگە يېتىش لازىم. بىلگەننى ئېيتماي قويماسلىق، ئېيتقاندىمۇ قالدۇرماي ئېيتىش، سۆزلىگۈچىدە ئەيىب يوق، ئاڭلىغۇچى ئىبرەت ئالسۇن، بار بولسا تۈزىتىش، يوق بولسا ساقلىنىش دېگەننى ھەقىقى ئىشقا ئاشۇرۇش لازىم. «ئۆزۈمگە مۇناسىۋەتسىز دەپ كارى بولماي يۈرۈش، يۇقىرىدا تۇرۇۋېلىپ ئاممىدىن ئايرىلىپ قېلىش، خاتا ئىكەنلىكىنى بىلىپ تۇرۇپ سۆزلىمەسلىك، ئاقىل ئۆزىنى ئايايدۇ، سەۋەنلىڭ ئۆتكۈزۈشنى خالىمايدۇ» دەيدىغان لىببرالىزمغا ۋە ياخشىچاقلىققا قارشى تۇرۇش ھەم رەھىمسىز كۈرەش قىلىش، شەپقەتسىز زەربە بېرىشكە قارشى تۇرۇش، تەنقىد قىلىنغۇچىلار ئۈستىدىن ئاساسسىز، قالايمىقان گەپ قىلىشقا قارشى تۇرۇش، تەنقىد قىلىنغۇچىلارنىڭ ئوخشاش بولمىغان پىكرىنى ئوتتۇرىغا قويۇشىغا يول قويماسلىقتەك سۇبېيېكتىۋىزملىققا ۋە زومىگەرلىك ئىستىلىغا قارشى تۇرۇش لازىم. پارتىيىنىڭ ئۇچ چوڭ ئىستىللى كوممۇنىستلارنىڭ ماركسىزم نەزەرىيىسىگە، خەلق ئاممىسىغا، ئۆزىگە مۇئامىلە قىلىشتىكى ئىلمىي پوزىتسىيىسىنى ئىپادىلەپ بەردى. ماۋ زېدۇڭ 7 - قۇرۇلتايدا بەرگەن دوكلاتىدا بۇ ئۇچ چوڭ ئىستىلنىڭ جۇڭگو كوممۇنىستلىرىنىڭ باشقا ھەرقانداق

سىياسىي پارتىيىلەردىن پەرقلىنىدىغان روشەن بەلگىسى ئىكەنلىكىنى پەخىرلەنگەن ھالدا جاكارلىدى.

پارتىيىمىز ئۇزاق مۇددەتلىك ئىنقىلاب ئەمەلىيىتىنى جەريانىدا، يەنە كەمتەر، ئىھتىياتچان بولۇش، مەغرۇرلۇق، ئالدىراقسانلىقتىن ساقلىنىش ئىستىلى، جاپاغا چىداپ كۆرەش قىلىش ئىستىلى، ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ئىش كۆرۈش، جاپا - مۇشەققەتكە چىداپ كۆرەش قىلىش ئىستىلى، سۆزى بىلەن ھەرىكىتى بىردەك بولۇش، ئۆزى ئۈلگە بولۇش، ئىچى بىلەن تېشى بىردەك بولۇش ئىستىلى قاتارلىقلارنىمۇ شەكىللەندۈردى. پارتىيىنىڭ بۇ ئىسىل ئىستىللىرى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ جۇڭگو مىللەتلىرىنىڭ تۇڭرۇكى بولۇشتەك ئىسىل پەزىلىتىنى، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ پرولېتارىياتنىڭ ئاۋانگارت ئەترىتى بولۇشتەك يۈكسەك پارتىيىۋىلىك پرىنسىپىنى گەۋدىلەندۈردى. پارتىيىنىڭ پۈتۈن مەملىكەت خەلقى ئارىسىدىكى شانلىق ئوبرازىنى يارىتىپ، پارتىيىنى خەلق ئاممىسىنىڭ ئىشەنچىسىگە ۋە قوللىشىغا ئېرىشتۈردى ھەمدە بارلىق دۈشمەن ئۈستىدىن غەلىبە قىلىدىغان، ھەرقانداق قىيىنچىلىقلارنى يېڭىدىغان قۇدرەتلىك كۈچكە ئىگە قىلدى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مۇشۇ ئىسىل ئىستىلدا چىڭ تۇرغان ۋە جارى قىلدۇرغانلىقتىن، نەچچە يۈز مىليون خەلق ئاممىسى ئۇنىڭ ئەتراپىغا ئۇيۇشتى. پارتىيە ئۇلارغا رەھبەرلىك قىلىپ ئالغا بېسىپ، بىر قەدەم - بىر قەدەمدىن ئالغا ئىلگىرىلەپ، ئىنقىلاب ۋە قۇرۇلۇشنىڭ ئۇلۇغ غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈردى.

مۇلاھىزە سوئاللىرى:

1. بىرلىك سەپ ۋە قوراللىق كۈرەش جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئىككى ئاساسىي ئالاھىدىلىكى دېگەننى قانداق چۈشىنىش كېرەك؟

2. پارتىيىمىز ئىنقىلابىي ئۇرۇش يىللىرىدا قايسى ئېسىل ئەنئەنە ۋە ئىستىللارنى شەكىللەندۈردى؟ يېڭى تارىخىي شارائىتتا بۇ ئېسىل ئەنئەنىلەرگە قانداق ۋارىسلىق قىلىش ۋە ئۇنى قانداق جارى قىلدۇرۇش كېرەك؟

بەشىنچى باب يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ تەرەققىيات يولى

دۆلەت ھاكىمىيىتى مەسىلىسى — ئىنقىلابتىكى تۈپ مەسىلە. يېڭى دېموكراتىزملىق ئىنقىلابنىڭ بېۋاستە نىشانى — جاھانگىرلىك، فېئودالىزم ۋە بيۇروكرات كاپىتالىزمنىڭ ھۆكۈمرانلىقىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاش، كونا دۆلەت ماشىنىسىنى پاچاقلاپ تاشلاش، خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورلىقىدىكى دۆلەت ھاكىمىيىتىنى تىكلەش، ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنى ئازاد قىلىپ، سوتسىيالىزم، كوممۇنىزمنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن يول ئېچىش. ماۋ زېدۇڭ ۋەكىللىكىدىكى جۇڭگو كوممۇنىستلىرى جۇڭگونىڭ ئەمەلىيىتىنى چىقىش قىلىپ، دوگماتىزمنىڭ ئاسارىتىنى بۇزۇپ تاشلاپ، جۇڭگوچە ئالاھىدىلىككە ئىگە ئىنقىلاب تەرەققىيات يولىنى ئېچىپ، يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش، ھاكىمىيەتنى قوراللىق تارتىۋېلىش توغرىسىدىكى نەزەرىيىنى بەرپا قىلدى. جۇڭگو خەلقى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىكىدە، بۇ يولنى بويلاپ ئۇزاق مەزگىل مىسلى كۆرۈلمىگەن مۇشكۈل كۈرەشلەرنى ئېلىپ بېرىش ئارقىلىق، ئاخىر يېڭى دېموكراتىزملىق ئىنقىلابنى پۈتۈن مەملىكەت دائىرىسىدە ئاساسىي جەھەتتىن غەلىبىگە ئېرىشتۇرۇپ، خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورلىقىدىكى خەلق جۇمھۇرىيىتىنى قۇردى. جۇڭگو خەلقى شۇنىڭدىن ئېتىبارەن ئورنىدىن دەس تۇردى.

§1. يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش، ئەڭ ئاخىردا پۈتۈن مەملىكەت بويىچە غەلىبىنى قولغا كەلتۈرۈشتىن ئىبارەت ئۆزگىچە يول

1. جۇڭگو ئىنقىلابى تەرەققىياتى يېڭى يولىنىڭ ئېچىلىشى

شىمالغا يۈرۈش قىلىش ئۈرۈشى ئالغا قاراپ تەرەققىي قىلىۋاتقان جەددىي پەيتتە، 1927 - يىل 4 - ئاينىڭ 12 - كۈنى، جياڭ جېيشى شاڭخەيدە ئەكسىلئىنقىلابىي سىياسىي ئۆزگىرىش قوزغىدى؛ 7 - ئاينىڭ 15 - كۈنى، ۋاڭ جىڭۋېي ۋۇخەندە ئەكسىلئىنقىلابىي سىياسىي ئۆزگىرىش قوزغىدى. «مېڭى خاتا ئۆلتۈرۈلسە ئۆلتۈرۈلسۇنكى، بىرىنىمۇ توردىن چۈشۈرۈپ قويماسلىق كېرەك» دېگەن غالجىرانە داۋراڭ ئاستىدا، كوممۇنىستلارنىڭ قېنى دەريا بولۇپ ئاقتى، مىليونلىغان كىشىلەرنىڭ كاللىسى ئېلىندى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنى ۋە جۇڭگونىڭ ئىنقىلابىي ئىشلىرىنى ئېغىر ۋەيرانچىلىققا ئۇچراتتى. پارتىيە تەشكىلاتلىرى پۈتۈنلەي مەخپىي ھالەتكە ئۆتتى، پارتىيە ئەزالىرىنىڭ سانى ئىنقىلاب يۇقىرى دولقۇنغا كۆتۈرۈلگەن چاغدىكى ئاز كەم 60 مىڭدىن زور دەرىجىدە ئازىيىپ، 10 مىڭدىن ئارتۇقراقلا كىشى قالدى. «ئەمما جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ۋە جۇڭگو خەلقى قورقۇپ كەتمىدى، باش ئەگمىدى، قىرىپ تۇگىتىلمىدى، ئۇلار يەردىن ئۆمىلەپ تۇرۇپ، ئۇستۈبۈشىدىكى قانلارنى تازىلىۋېتىپ، سەپداشلىرىنىڭ

جەسەتلىرىنى كۆمۈپ قويۇپ، يەنە جەڭگە ئاتلاندى.»[1] ئۇلار ئىنقىلابنىڭ ئۇلۇغ تۇغىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ، ئىنقىلاب تەرەققىياتىنىڭ يېڭى يولى ئۈستىدە ئىزدىنىشكە باشلىدى.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى ۋاقىتلىق سىياسىي بيۈرو دائىمىي كومىتېتىنىڭ قارارىغا ئاساسەن، 1927 - يىل 8 - ئاينىڭ 1 - كۈنى، جۇ ئېنلەي باشچىلىقىدىكى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ئالدىنقى سەپ كومىتېتىنىڭ رەھبەرلىكىدە، خې لۇڭ، يې تىڭ، جۇ دې، لىيۇ بوچېڭ قاتارلىقلار پارتىيىنىڭ بىۋاستە ئېگىلىشى ۋە تەسىر كۆرسىتىشى ئاستىدىكى مىللىي ئىنقىلابىي ئارمىيىسىدىن 20 مىڭدىن ئارتۇق كىشىنى باشلاپ، نەنچاڭ قوزغىلىڭى ئېلىپ باردى. قوزغىلاڭچى قوشۇن نەنچاڭنى ئىشغال قىلدى. 8 - ئاينىڭ 3 - كۈنى، قوزغىلاڭچى ئارمىيە ئەسلىدىكى پىلان بويىچە گۇاڭدۇڭ ئىنقىلابىي بازىسىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋە خەيكۇنى ئىشغال قىلىپ خەلقئارا يارەمگە ئېرىشىپ، قايتىدىن شىمالغا يۈرۈش قىلىش ئۈچۈن، نەنچاڭدىن چېكىنىپ جەنۇبقا، يەنى گۇاڭدۇڭغا قاراپ ماڭدى.

ئەينى چاغدا بىز بىلەن دۈشمەن ئوتتۇرىسىدىكى كۈچ سېلىشتۇرمىسىدا ناھايىتى زور پەرق بولغانلىقتىن، بۇ پىلاننىڭ ئەمەلىيەتتە ئىشقا ئېشىشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى. شۇڭا قوزغىلاڭچى ئارمىيىنىڭ يۈرۈش قىلىش لۇشىيەنى — مەركىزىي شەھەرلەرنى ئېلىش نىشانىدىن ۋاز كېچىپ، ئەتراپتىكى جياڭشى، خۇنەن، خۇبېي قاتارلىق ئىنقىلاب ئاساسىغا ئىگە يېزىلارغا چوڭقۇر چۆكۈپ، ئىنقىلاب كۈچلىرىنى تەدرىجىي توپلاش ۋە زورايتىشتىن ئىبارەت بولۇشى كېرەك ئىدى. لېكىن، نەنچاڭ قوزغىلاڭچى ئارمىيىسى تېخى بۇنداق ئاڭغا ئىگە ئەمەس

---

① «ماۋزېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۈيغۇرچە نەشرى، 3 - توم، 826 - بەت.

ئىدى، نەنچاڭدىن چېكىنىپ گۇاڭدۇڭغا بېرىش پىلانى ئۈستۈنلۈككە ئىگە دۈشمەن ئارمىيىسىنىڭ قورشاپ ھۇجۇم قىلىشى بىلەن مەغلۇپ بولدى. ساقلىنىپ قالغان قىسىملارنىڭ بىر قىسمى ئايلىنىپ خەيفېڭ، لوفېڭ قاتارلىق جايلارغا بېرىپ، شۇ جايدىكى دېھقانلارغا قوشۇلۇپ كەتتى؛ يەنە بىر قىسمى جۇ دې، چېن يىلارنىڭ قوماندانلىقىدا چۆگىلەپ يۈرۈپ خۇنەنگە بېرىپ، پارتىزانلىق ئۇرۇشىنى قانات يايدۇردى.

نەنچاڭ قوزغىلىڭى گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرىگە قوراللىق قارشى تۇرۇشنىڭ 1 - پاي ئوقىنى ئېتىپ، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيەسىنىڭ ئىنقىلابىي ئۇرۇشقا مۇستەقىل رەھبەرلىك قىلىشى ۋە خەلق ئارمىيىسى قۇرۇلۇشىنىڭ ئۇلۇغ باشلىنىشى بولۇپ قالدى.

1927 - يىل 8 - ئاينىڭ 7 - كۈنى، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيەسى مەركىزىي كومىتېتى خۇبېي خەنكۇدا جەددىي يىغىن، يەنى «7 - ئاۋغۇست يىغىنى» ئاچتى. يىغىن جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ مەغلۇپ بولۇشىدىكى تەجرىبە - ساۋاقلارنى يەكۈنلىدى، چېن دۈشيۇ ۋەكىللىكىدىكى ئوڭچىل تەسلىمچىلىكنى قەتئىي تۈزىتىپ، يەر ئىنقىلابىنى يولغا قويۇش ۋە گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرىگە قوراللىق قارشى تۇرۇش باش فاكىجىنىنى بەلگىلىدى ھەمدە دېھقانلارنى قوزغاپ كۈزلۈك يىغىم قوزغىلىڭى ئېلىپ بېرىشنى پارتىيەنىڭ نۆۋەتتىكى ئاساسىي ۋەزىپىسى قىلدى. ماۋ زېدۇڭ بۇ قېتىمقى يىغىنغا قاتناشتى. ئۇ يىغىندا پىكىر بايان قىلىپ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ئۆتكۈزگەن خاتالىق ئىچىدىكى بىر خاتالىق — ئارمىيىنىڭ ئىنتايىن مۇھىملىقىنى تونۇپ يەتمىدى. بىز ئىلگىرى سۇن جۇڭشەننى مەخسۇس ھەربىي ھەرىكەت قىلدى دەپ تەنقىد قىلغانىدۇق، بىز بولساق دەل ئۇنىڭ ئەكسىچە، ھەربىي ھەرىكەت قىلماي، مەخسۇس ئاممىۋى ھەرىكەت قىلدۇق.

نەتىجىدە، مىللىتىققا تايىنىدىغان جياڭ جېيشى، تاڭ شېكجىلار يۈز ئۆرۈۋېلىۋىدى، بارلىق ئاممىۋى ھەرىكەتلەر مەغلۇپ بولدى. ئۇ مۇنداق دەپ تەكىتلىدى: «بۇنىڭدىن كېيىن ھەربىي ئىشلارغا ئىنتايىن ئەھمىيەت بېرىشىمىز، مىللىتىمىز ھاكىمىيەت چىقىدىغانلىقىنى بىلىشىمىز كېرەك.»[1] يېغىندىن كېيىن، 8 - ئاينىڭ 18 كۈنى، ماۋ زېدۇڭ جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى خۇنەن ئۆلكىلىك كومىتېتىنىڭ 1 - قېتىملىق يېغىنىدا قىلغان سۆزىدە بۇ ئىدىيىسىنى يەنە بىر قەدەم ئىلگىرىلىگەن ھالدا بايان قىلىپ مۇنداق دېدى: «پارتىيىمىزنىڭ بۇنىڭدىن ئىلگىرىكى خاتالىقى — ھەربىي ئىشلارغا سەل قارىدى. ھازىر 60% كۈچ - قۇۋۋىتىنى ھەربىي ھەرىكەتكە مەركەزلەشتۈرۈشى كېرەك.»[2]

«7 - ئاۋغۇست» يېغىنى ئېغىر كرىزىس ئىچىدە قالغان جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىگە داۋاملىق ئىنقىلاب قىلىش نىشانىنى كۆرسىتىپ بەردى. جۇڭگو ئىنقىلابى شۇنىڭدىن باشلاپ بۈيۈك ئىنقىلاب مەغلۇپ بولغاندىن تارتىپ يەر ئىنقىلابى كۆتۈرۈلگىچە تارىخىي خاراكتېرلىك بۇرۇلۇش ياسىدى. لېكىن، كوممۇنىستىك ئىنتېرناتسىئونال ۋە ئۇنىڭ ۋەكىللىرىنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىغان، ئۇنىڭغا پارتىيە ئىچىدە جياڭ جېيشى گومىنداڭىنىڭ ئىنقىلابقا خائىنلىق قىلغانلىقىغا، غالجىرلارچە قىرغىن قىلغانلىقىغا بولغان ھەققانىي غەزەپ قوشۇلغان بولسىمۇ، «7 - ئاۋغۇست» يېغىنى ئوڭچىل خاتالىققا قارشى تۇرۇش بىلەن بىر ۋاقىتتا، «سول» چىل خاتالىقنىڭ ئالدىنى ئېلىشقا دىققەت قىلالمىدى. ئىنقىلاب تۆۋەن دولقۇنغا چۈشۈپ قالغان شارائىتتا، پارتىيىنىڭ ئارقىغا چېكىنىشىنىڭ زۆرۈرلۈكىگە بولغان تونۇشى يېتەرسىز بولغانلىقتىن، قاراملىق

---

① «دۆلىتىمىز قۇرۇلغاندىن بۇيانقى پارتىيە تارىخىغا ئائىت بىرقانچە مەسىلە توغرىسىدىكى قارارغا ئىزاھات»، خەنزۇچە نەشرى، 109 - 110 - بەتلەر.

② «ماۋ زېدۇڭ ئەسەرلەر توپلىمى»، خەنزۇچە نەشرى، 1 - توم، 48 - بەت.

ۋە بۇيرۇقۋازلىق خاھىشىغا يول قويۇلدى ۋە ئۇ ئۆستۈرۈپ قويۇلدى. بۇ خىل «سول» چىل كەيپىيات كىيىن يەنمۇ تەرەققىي قىلىپ، ئىنقىلابقا ناھايىتى زور زىيان كەلتۈردى.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ئىشچى - دېھقانلار ھەربىكتىنىڭ ئاساسى بىرقەدەر ياخشى بولغان خۇنەن، خۇبېي، جياڭشى، گۇاڭدۇڭ قاتارلىق ئۆلكىلەردە كۈزلۈك يىغىم قوزغىلىڭى قىلىشنى قارار قىلدى. «7 - ئاۋغۇست» يىغىنىدىن كېيىن، ماۋ زېدۇڭ جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ئالاھىدە ۋەكىلى سۈپىتىدە خۇنەنگە بېرىپ، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى خۇنەن ئۆلكىلىك كومىتېتىنىڭ ئۆزگەرتىپ تەشكىللىدى ھەم كۈزلۈك يىغىم قوزغىلىڭىغا تەييارلىق قىلدى ۋە رەھبەرلىك قىلدى. 9 - ئاينىڭ 9 - كۈنى، خۇنەن - جياڭشى چېگرا سىدا قوراللىق قوزغىلاڭ باشلاندى. خۇبېي، گۇاڭدۇڭ، جياڭشى ۋە شەنشى، خېنەن، خېبېي قاتارلىق ئۆلكىلەردىمۇ ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ قوراللىق قوزغىلاڭ پارتلىدى.

نەنچاڭ قوزغىلىڭى، كۈزلۈك يىغىم قوزغىلىڭىدىن كېيىنلا، 12 - ئاينىڭ 11 - كۈنى، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ يولىيورۇقىغا ئاساسەن، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى گۇاڭدۇڭ ئۆلكىلىك كومىتېتىنىڭ شۇجىسى جاڭ تەيلېي ۋە يې تىڭ، جۇ ۋېنيۈڭ، يې جيەنيىڭ قاتارلىقلار گۇاڭجۇ قوزغىلىڭىغا رەھبەرلىك قىلدى. قوزغىلاڭچى ئارمىيە گۇاڭجۇ شەھەر رايونىنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسىم جايلىرىنى ئىگىلەپ، گۇاڭجۇ سوۋېت ھۆكۈمىتىنى قۇردى. ئەمما كوممۇنىستىك ئىنتېرناتسىئونالىنىڭ ۋەكىلى خاتا ھالدا قوزغىلاڭدا پەقەت شەھەرنى مەركەز قىلىشقىلا بولىدۇ، ئۇنىڭ ئۇستىگە «ھۇجۇم قىلىش، ھۇجۇم قىلىش، يەنە ھوجۇم قىلىش» كېرەك؛ چېكىنگەنلىك — «تەۋرەنگەنلىك» دەپ

تەكتلىگەنلىكتىن، ئىنقىلابىي قوراللىق قوشۇنىنىڭ گۈڭجۇ شەھىرىدىن چېكىنىدۇرۇپ چىقىشتىن ئىبارەت توغرا پىكىر رەت قىلىندى. قوزغىلاڭچى ئارمىيە قان كېچىپ جەڭ قىلغان بولسىمۇ، ئاخىر كۆچلۈك دۈشمەنگە تەڭ كېلەلمەي، قوزغىلاڭدىن كېيىنكى 3 - كۈنى مەغلۇپ بولدى، جاڭ تەيلىي ۋە نۇرغۇنلىغان كوماندىر - جەڭچىلەر باتۇرلارچە قۇربان بولدى. گۈڭجۇ قوزغىلىڭى — گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرىنىڭ ئىنقىلابقا خائىنلىق قىلغان ۋە قىرغىنچىلىق سىياسىتىنى يولغا قويغانلىقىغا قارىتا قىلىنغان يەنە بىر قېتىملىق باتۇرانە قايتۇرما زەربە بولدى. بۇ قېتىمقى قوزغىلاڭدىن قالغان قالدۇق قوراللىق كۈچلەر جۇڭگو ئىشچى - دېھقان قىزىل ئارمىيىسىنىڭ بىر تەركىبىي قىسمى بولۇپ قالدى.

جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ يېڭى يولى ئۇستىدىكى ئىزدىنىش گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرىگە قوراللىق قارشى تۇرۇش كۈرىشى داۋامىدا باشلاندى. «7 - ئاۋغۇست» يىغىنىدىن كېيىنكى بىر يىلدىن كۆپرەك ۋاقىت ئىچىدە، پارتىيىمىز پۈتۈن مەملىكەتنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا رەھبەرلىك قىلغان ۋە قوزغىغان چوڭ - كىچىك قوراللىق قوزغىلاڭ 100 دىن كۆپرەككە يەتتى. نەنچاڭ قوزغىلىڭى، خۇنەن - جياڭشى چېگرا سىدىكى كۈزلۈك يىغىم قوزغىلىڭى ۋە گۈڭجۇ قوزغىلىڭىدىن باشقا، يەنە پېڭ بەي رەھبەرلىك قىلغان دۈڭجياڭ دېھقانلار قوزغىلىڭى، فېڭ بەيجۇ قاتارلىقلار رەھبەرلىك قىلغان چيۈڭيا قوزغىلىڭى، ۋۇ گۈڭخاۋ قاتارلىقلار رەھبەرلىك قىلغان خۇاڭئەن، ماچېڭ قوزغىلاڭلىرى، فاڭ جىمىن، شاۋ شىپېڭ رەھبەرلىك قىلغان گېياڭ، خۇاڭفېڭ قوزغىلاڭلىرى، خې لۈڭ، جۇ يىچۈەن رەھبەرلىك قىلغان غەربىي گۈاڭدۇڭ - خېنەن قوزغىلىڭى، لىيۇ جىدەن، شې زىچاڭ رەھبەرلىك قىلغان ۋېينەن، خۇاڭشەن قوزغىلاڭلىرى، جاڭ دېڭچېڭ، دېڭ زىخۇي رەھبەرلىك قىلغان غەربىي فۇجيەن

قوزغىلىڭى، پېڭ دېخۇەي، تېڭ دەييۇەن رەھبەرلىك قىلغان پىڭجياڭ قوزغىلىڭى، دېڭ شياۋپىڭ، جاڭ يۈنيى رەھبەرلىك قىلغان بەيسى قوزغىلىڭى قاتارلىق قوزغىلاڭلارمۇ بولۇپ ئۆتتى. بۇ قوزغىلاڭلار جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيەسىنىڭ ئىنقىلابىي كۈرەشكە رەھبەرلىك قىلىش، خەلق ئارمىيەسىنى قۇرۇشنىڭ يېڭى دەۋرىنى ئېچىپ، جۇڭگو كوممۇنىستلىرىنىڭ ۋە ئىشچى - دېھقانلار ئاممىسىنىڭ جەسۇر، قەيسەر، قۇربان بېرىشتىن قورقمايدىغان ئىنقىلابىي روھىنى ئىپادىلەپ بەردى، گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرىنىڭ ھۆكۈمرانلىقىغا ئوخشاش بولمىغان دەرىجىدە زەربە بەردى. ئەمما بۇ قوزغىلاڭلارنىڭ كۆپىنچىسى مەغلۇپ بولدى. بەزى قوزغىلاڭلار گەرچە دەسلەپكى غەلىبىنى قولغا كەلتۈرگەن بولسىمۇ، ئەمما ئەكسىلئىنقىلابىي كۈچلەرنىڭ قايتۇرما ھۇجۇمى سەۋەبىدىن ئۇزۇنراق پۈت تىرەپ تۇرالمىدى. قوزغىلاڭلارنىڭ مەغلۇپ بولۇشىنى كۆپ تەرەپلىمە سەۋەبلەر كەلتۈرۈپ چىقارغان. ئوبيېكتىپ جەھەتتىن ئېيتقاندا، بۇ مەزگىلدە ئىنقىلاب تۆۋەن دولقۇنغا چۈشۈپ قالغان بولۇپ، بىز بىلەن دۈشمەن ئوتتۇرىسىدىكى كۈچ سېلىشتۇرمىسىدا پەرق ناھايىتى زور ئىدى. سۇبيېكتىپ جەھەتتىن قارىغاندا، پارتىيىمىزنىڭ قوراللىق كۈرەشكە بولغان رەھبەرلىكى تېخى دەسلەپكى باسقۇچتا بولۇپ، جۇڭگو ئىنقىلابىي كۈرىشىنىڭ قانۇنىيەتلىرى ھەققىدە بىلىدىغانلىرىمۇ كۆپ ئەمەس ئىدى. دېمەك، بۇ قوراللىق قوزغىلاڭلار يەنىلا چوڭ شەھەرلەرگە ھۇجۇم قىلىش ۋە ئۇنى ئىگىلەشنى نىشان قىلىدىغان رۇسىيە ئۆكتەبىر ئىنقىلابىنىڭ ئەندىزىسىنى قوللانغانىدى.

ناھايىتى ئۇزاق بىر مەزگىلگىچە، كوممۇنىستىك ئىنتېرناتسىئونال ھەم جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيەسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ بەزى رەھبەرلىرى «شەھەرنى مەركەز قىلىش» لۇشيەنىدە چىڭ تۇردى، بۇ، پارتىيە رەھبەرلىكىدىكى

قوراللىق كۆرەشنى ئەملىيەتكە ئۆيغۇن كەلمەيدىغان قېلىپقا كىرگۈزۈپ قويدى.

1927 ـ يىل 11 ـ ئاينىڭ 9 ـ كۈندىن 10 ـ كۈنگىچە، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى شاڭخەيدە ۋاقىتلىق سىياسىي بيۈرونىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىنىنى چاقىردى، يىغىنغا چۈي چيۇبەي رياسەتچىلىك قىلدى. يىغىنغا كوممۇنىستىك ئىنتېرناتسىئونالنىڭ ۋەكىلى لومىناس قاتناشتى ۋە ئاتالمىش «ئۈزلۈكسىز ئىنقىلاب» كۆز قارىشىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، ئىنقىلابنىڭ تۆۋەن دولقۇنغا چۈشۈپ قالغانلىقىنى ئېتىراپ قىلغىلى ئۇنىمىدى. گومىنداڭ يېڭى مىلىتارىستلىرىنىڭ ھۆكۈمرانلىقى ھالاكەت گىردابىغا بېرىپ قالدى، پۈتۈن جۇڭگونىڭ ھازىرقى ھالىتى ـ بىۋاستە ئىنقىلاب ھالىتىدۇر، دەپ قارىدى. يىغىن بۇ كۆزقاراشنى قوبۇل قىلدى ھەمدە مۇشۇ كۆزقاراشقا ئاساسەن پۈتۈن مەملىكەت بويىچە قوراللىق قوزغىلاڭ كۆتۈرۈش باش ئىستراتېگىيىسىنى بەلگىلەپ، يېزىلاردىكى قوزغىلاڭلار بىلەن شەھەرلەردىكى قوزغىلاڭلارنى ئۆزئارا بىرلەشتۈرۈشنى، شەھەرلەردىكى قوزغىلاڭلارنى «مەركەز قىلىش ھەم يېتەكچى قىلىش»نى، شەھەر ـ يېزىلاردىكى قوراللىق باش قوزغىلاڭنى شەكىللەندۈرۈپ، بىر ياكى بىرقانچە ئۆلكىدە غەلىبىنى قولغا كەلتۈرۈش ۋەزىيىتىنى شەكىللەندۈرۈشنى تەلەپ قىلدى. ئەينى ۋاقىتتىكى پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى رەھبەرلىك ئورگىنىنىڭ «سول» چىل قارىغۇلارچە ھەرىكەت قىلىش خاتالىقىنى مانا مۇشۇنداق ئىستراتېگىيىنىڭ يېتەكچىلىكى ئاستىدا پەيدا بولدى.

1928 ـ يىلى 2 ـ ئاينىڭ كېيىنكى يېرىمىدا، كوممۇنىستىك ئىنتېرناتسىئونال ئىجرائىيە كومىتېتىنىڭ 9 ـ قېتىملىق كېڭەيتىلگەن يىغىنى جۇڭگو مەسىلىسى توغرىسىدا قارار ماقۇللاپ، لومىناسنىڭ ئاتالمىش «ئۈزلۈكسىز ئىنقىلاب»

قىلىشتىن ئىبارەت خاتا كۆزقاراشنى تەنقىد قىلدى. ئەمما بۇ قارار جۈڭگونىڭ ئالاھىدىلىكىگە سەل قاراپ، «شەھەرنى مەركەز قىلىش» تىن ئىبارەت ھۇجۇم قىلىش ئىستراتېگىيىسىدە يەنىلا چىڭ تۇرۇپ، جۈڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ يېزىلاردا پارتىزانلىق ئۇرۇشنى قانات يايدۇرۇش، ئىنقىلابىي تايانچ بازىلارنى قۇرۇشتىن ئىبارەت توغرا ئىستراتېگىيىسىگە قارشى تۇردى. جۈڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ خۇنەن، خۇبېي قاتارلىق جايلاردا ئېلىپ بارغان پارتىزانلىق ئۇرۇشىنى ئىستراتېگىيە جەھەتتە تەۋرەنگەنلىك؛ پارتىزانلىق ئۇرۇشقا ھەددىدىن ئارتۇق ئامراقلىق قىلغانلىق؛ تارقاق، قالايمىقان، باغلىنىشلىقى يوق؛ مۇقەررەر مەغلۇپ بولىدىغان پارتىزانلىق ئۇرۇشقا چۆكۈپلا كەتكەنلىك دەپ خاتا ھالدا ئەيىبلىدى. مەركىزىي شەھەرلەردە ئىنقىلابنىڭ يۇقىرى دولقۇنى بولمىغان شارائىتتا، قوزغىلاڭنىڭ يېزىلاردا غەلىبە قىلىشى مۇمكىن ئەمەس، جۈڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ قوراللىق قوزغىلاڭ جەھەتتىكى ئاساسىي ۋەزىپىسى شەھەربىلەن يېزىلار ئۆزئارا ماسلاشقان قوزغىلاڭغا تەييارلىق قىلىش دەپ تەكىتلىدى. 1928 - يىلى 6 - ئايدا، جۈڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ مەملىكەتلىك 6 - قۇرۇلتىيى موسكۋادا چاقىرىلدى. بۇ قېتىمقى قۇرۇلتاينىڭ جۈڭگو ئىنقىلابىنىڭ خاراكتېرى ۋە ۋەزىيىتى ھەققىدىكى تەھلىلى، پارتىيىنىڭ ۋەزىپىسى ۋە سىياسىتى ھەققىدىكى بەلگىلىمىسى ئاساسىي جەھەتتىن توغرا بولۇپ، جۈڭگو ئىنقىلابىغا نىسبەتەن پائال ئىلگىرى سۈرۈش رولىنى ئويناندى. ئەمما بۇ قۇرۇلتاي داۋاملىق ھالدا شەھەر خىزمىتىنى مەركىزىي ئورۇنغا قويدى، يېزىلارنىڭ جۈڭگو ئىنقىلابىدا پەۋقۇلئاددە مۇھىم ئورۇندا تۇرىدىغانلىقىغا بولغان تونۇشى يېتەرلىك بولمىدى. بۇخارىن ۋەكىللىكىدىكى كوممۇنىستىك ئىنتېرناتسىئونال ئوتتۇرىغا قويغان دوكلاتتا، جۈڭگو

كوممۇنستىك پارتىيىسىنىڭ ئىنقىلابىي كۆچلەرنى توپلاش ۋە راۋاجلاندۇرۇش، جۇڭگونىڭ ئەمەلىيىتىنى چىقىش قىلىش جەھەتتىكى پائال ئىزدىنىشلىرى مۇئەييەنلەشتۈرۈلمەيلا قالماستىن، ئەكسىچە جۇڭگو كوممۇنستىك پارتىيىسىنىڭ بەزى جايلاردا ئېلىپ بارغان دېھقانلار قوراللىق قوزغىلاڭلىرى، ئىنقىلابىي تايانچ بازىلارنى قۇرۇشتا ئىشچىلارغا قارىغاندا دېھقانلارغا بەكرەك ئەھمىيەت بېرىلگەنلىكى تەنقىد قىلىندى. شۇڭلاشقا، 6 ـ قۇرۇلتايدىن كېيىنكى پارتىيە خىزمىتى گەرچە نەتىجىلىك بولغان بولسىمۇ، ئەمما پارتىيە رەھبەرلىك ئورگىنىنىڭ ئىنقىلابنىڭ تەرەققىيات يولى مەسىلىسىدىكى تونۇشىدا «شەھەرنى مەركەز قىلىش» ئەندىزىسى ئۆزگەرمەي، يەنە بىر قېتىم «سول» چىل خاتالىق يۈز بەردى. يەنى لى لىسەن ۋەكىللىكىدىكى «سول» چىل تەۋەككۇلچىلىك خاتالىقى يۈز بەردى.

جۇڭگو ئىنقىلابى تەرەققىياتى يېڭى يولىنىڭ ئېچىلىشىدىكى ئاچقۇچلۇق مەسىلە— ماركسىزمنىڭ ئومۇمىي قائىدىلىرىنى جۇڭگونىڭ ئەمەلىيىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈش. بۇنداق بىرلەشتۈرۈشنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن، ھەم ئەمەلىيەتتىن ئۆتكۈزۈش، ھەم نەزەريە جەھەتتە ئىزدىنىش لازىم. بۇنىڭغا بىر جەريان كېتىدۇ. «شەھەرنى مەركەز قىلىش» ئىدىيىسى كىشىلەرنىڭ مېڭىسىنى چەكلەپ تۇرۇۋاتقان ۋاقىتتا، ماۋزېدۇڭنى ۋەكىل قىلغان جۇڭگو كوممۇنىستلىرى ئېگىز ـ پەس، ئەگرى ـ توقاي، جاپا ـ مۇشەققەتلىك ئىزدىنىشكە باشلىدى. ماۋ زېدۇڭ بۇيۇك ئىنقىلاب دەۋرىدىلا، جۇڭگو دېھقانلىرى ۋە يېزا مەسىلىسىگە يۈكسەك دەرىجىدە ئەھمىيەت بېرىشكە باشلىغانىدى ھەمدە نۇرغۇنلىغان كۆزقاراشلىرىنى مۇپەسسەل شەرھلەپ، پارتىيە ئىچىدە داڭق چىقارغانىدى. بۇيۇك ئىنقىلاب مەغلۇبىيەت گىردابىغا بېرىپ قالغان پەيتتە، ماۋ

زېدۇڭ «تاغقا چىقىش» ، «كۆلگە چۈشۈش» ، قولغا مىلتىق ئېلىپ ئىنقىلابنى قوغداش تەشەببۇسىنى ئوتتۇرىغا قويدى. «مارى ئۆزگىرىشى» دىن كېيىن، ماۋ زېدۇڭ خەيكۇدىكى بىر مېھمانخانىدا خەيكۇدا تۇرۇشلۇق خۇنەنلىك يولداشلارنى يىغىپ يىغىن ئاچتى. ئۇ يولداشلارنىڭ ئەسلىدىكى ئىش ئورنىغا قايتىپ، خىزمەتلەرنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشنى، قولىغا قورال ئېلىپ، تاغلىق رايوندىكىلەر تاغقا چىقىپ، كۆل بويىدىكىلەر كېمىگە چىقىپ دۈشمەن بىلەن قەتئىي كۈرەش قىلىپ، ئىنقىلابنى قوراللىق قوغدىشنى تەلەپ قىلدى. 1927 - يىل 7 - ئاينىڭ 4 - كۈنى، مەركىزي كومىتېتنىڭ سىياسىي بيۈروسى دائىمىي كومىتېتىنىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىنىدا ، دېھقانلارنى تەشكىللەپ قوراللىق «تاغقا چىقىش» مەسىلىسىنى يەنە بىر قېتىم ئىلگىرىلىگەن هالدا ئوتتۇرىغا قويدى ۋە تاققا چىققاندا هەربىي كۈچ ئاساسىنى بەرپا قىلغىلى بولىدۇ دەپ قارىدى. «7 - ئاۋغۇست» يىغىنىدىن كېيىن، ماۋ زېدۇڭ دېھقانلار ئۈرۈشىنىڭ مۇهىملىقىنى يەنىمۇ ئىلگىرىلىگەن هالدا شەرهلەپ، مىلتىقتىن هاكىمىيەت چىقىدۇ دېگەن ئىدىيىنى تۇنجى قېتىم ئوتتۇرىغا قويدى. 1927 - يىل 8 - ئاينىڭ 9 - كۈنى، ماۋ زېدۇڭ چۇچيۇبەينىڭ رياسەتچىلىكىدە چاقىرىلغان ۋاقىتلىق مەركىزي كومىتېت سىياسىي بيۈروسىنىڭ 1 - قېتىملىق يىغىنىغا قاتناشتى. يىغىن خۇنەن مەسىلىسىنى مۇزاكىرە قىلغاندا، ماۋ زېدۇڭ خۇنەن تەشكىلاتىنىڭ 1 - دۈنيىسىدىكى ئىشچى - دېھقان قوراللىق قىسمى بىلەن نەنچاڭ قوزغىلىڭى قىسىملىرىنى ماسلاشتۇرۇپ، ئورتاق هالدا گۈاڭدۇڭنى ئېلىش پىكرىگە قارشى تۇردى. ئۇ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: «خۇنەن خەلق تەشكىلاتىنى گۈاڭدۇڭنىڭكىدىنمۇ كېڭەيتىش كېرەك. هازىر كەم بولۇۋاتقىنى — قورال، هازىر دەل قوزغىلاڭ مەزگىلى، قوزغىلاڭ مەزگىلى قورالغا تېخىمۇ

موهتاج. يېقىندا مەن دائىمىي ھەيئەتلەر قارار قىلغان بىر پىلان (يەنى «خۇنەن قوزغىلاڭ پروگراممىسى») نى تەييارلىدىم. خۇنەندە بىر دۆنزىيە قوراللىق قىسىم شەكىللەندۈرۈپ، پۈتۈن ئۆلكىنىڭ يەر ئىنقىلابىنى تەرەققىي قىلدۇرۇش كېرەك. مەغلۇپ بولغان تەقدىردىمۇ، گۇاڭدۇڭغا بارماي تاغقا چىقىش كېرەك.»①

بۇ يەردە ماۋ زېدۇڭنىڭ «تاغقا چىقىش» ئىدىيىسى شۇبھىسىزكى، ئىنقىلابنى يېزىلارغا قاراپ تەرەققىي قىلدۇرۇش ئىدىيىسىدە بىخ سۈرگەنىدى.

«7 ـ ئاۋغۇست» يىغىنىدىن كېيىن قوزغالغان خۇنەن ـ جياڭشى چېگرا‌سىدىكى كۆزلۈك يىغىم قوزغىلىڭى ئەسلىدە چاڭشانى ھۆجۇم بىلەن ئېلىشنى نىشان قىلغانىدى. قوزغىلاڭچى ئارمىيە ئۆڭۈشسىزلىققا ئۇچرىغاندىن كېيىن، ماۋ زېدۇڭ جىددىي يىغىن چاقىرىپ، چاڭشاغا ھۆجۇم قىلىش پىلانىنى ئۆزگەرتىشنى قارار قىلىپ، قوزغىلاڭچى ئارمىيىنىڭ لۇشياۋ تاغ تىزمىسىنى بويلاپ ئالغا ئىلگىرىلىشىگە باشلامچىلىق قىلدى. ماۋ زېدۇڭ ئالدىنقى سەپ كومىتېتى يىغىنىدا بۇ تەدبىرنى تەھلىل قىلغاندا مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: دۇشمەننىڭ ئاساسىي كۈچى شەھەردە؛ قوزغىلاڭچى قوشۇن ئېغىر ئۆڭۈشسىزلىققا ئۇچرىغاندىن كېيىن، جەڭچىلەرنىڭ قايتا جەڭ قىلىش ئىرادىسى قالمىدى؛ چاڭشانى مەركەز قىلغان خۇنەننىڭ ئوتتۇرا قىسمىدىكى رايونلار ۋە خۇنەننىڭ شەرقىدىكى ھەرقايسى ناھىيىلەردىكى ئىشچى ـ دېھقانلار ئاممىسى گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرىنىڭ شەپقەتسىز باستۇرۇشىغا ئۇچرىدى، ئۇلارنىڭ قىسىملىرىمىزنىڭ ھەرىكىتىگە ماسلىشىشى ۋە ياردەم بېرىشى بەكمۇ قىيىن، شۇڭا، مەركىزىي شەھەرلەرنى ھۆجۇم بىلەن ئېلىش پىلانىدىن ۋاز كېچىشىمىز كېرەك. شۇنىڭ بىلەن، ماۋ زېدۇڭ باشچىلىقىدىكى

① سۈن گاڭ: «ماۋ زېدۇڭنىڭ تاغقا چىقىش ئىدىيىسىنىڭ ئوتتۇرىغا قويۇلۇشى»، «پارتىيىگە دائىر ھۆججەتلەر»، خەنزۇچە نەشرى، 1988 ـ يىل 1 ـ سان.

كۆزلۈك يىغىم قوزغىلاڭچى قىسمى «سەنئەن كەنتىدىكى ئۆزگەرتىپ تەشكىللەش» ئارقىلىق خۇنەن - جياڭشى چېگرا سىدىكى لۇشياۋ تاغ تىزمىسىنىڭ ئوتتۇرا قىسمىنى بويلاپ ئالغا ئىلگىرىلىدى ھەمدە جىڭگاڭشەن رايونىدا پۈت تىرەپ تۇرۇپ، تۇنجى يېزا ئىنقىلابىي تايانچ بازىسىنى بەرپا قىلدى. شۇنىڭ بىلەن، ئەمەلىيەتتە يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش، ھاكىمىيەتنى قوراللىق تارتىۋېلىش يولىنىڭ تۇنجى سەھىپىسىنى ئاچتى. 1928 - يىلى 4 - ئايدا، جۇ دې، چېن يى باشچىلىقىدىكى نەنچاڭ قوزغىلىڭىدىن قالغان قالدۇق قىسىم ھەم جەنۇبىي خۇنەن دېھقانلار ئارمىيىسىدىن تەشكىل قىلىنغان قوشۇن جىڭگاڭشەنگە يېتىپ كېلىپ، ماۋ زېدۇڭ رەھبەرلىكىدىكى ئىشچى - دېھقانلار ئىنقىلابىي ئارمىيىسىنىڭ 1 - دىۋىزىيىسى بىلەن غەلبىلىك ئۇچرىشىپ، جۇڭگو ئىشچى - دېھقانلار ئىنقىلابىي ئارمىيىسى 4 - جۇنىنى بەرپا قىلدى. شۇنىڭدىن كېيىن، جىڭگاڭشەن بازىسى ئومۇمىيۈزلۈك گۈللەندى. 6 - قۇرۇلتايىدىن كېيىن، ماۋ زېدۇڭ قاتارلىقلار 6 - قۇرۇلتاينىڭ توغرا ئىدىيىسىنى ئەمەلىيەت جەھەتتىلا ئەمەس، بەلكى نەزەرىيە جەھەتتىمۇ تەرەققىي قىلدۇرۇپ، 6 - قۇرۇلتاي ھەل قىلالمىغان ئىنقىلابنىڭ تەرەققىيات يولى قاتارلىق زور مەسىلىلەرنى ھەل قىلدى. ماۋزېدۇڭ ئەمەلىيەت ئاساسىدا، ئىنقىلابنىڭ تەرەققىيات يولى ئۈستىدىكى تۇنجى نەزەرىيە مۇھاكىمىسىنى باشلىدى. 1928 - يىلى 10 - ئۆ 11 - ئايلاردا، ئۇ ئارقا - ئارقىدىن «جۇڭگودا قىزىل ھاكىمىيەت نېمە ئۈچۈن مەۋجۇت بولۇپ تۇرالايدۇ؟» ۋە «جىڭگاڭشەندىكى كۆرەش» قاتارلىق ماقالىلەرنى ئېلان قىلىپ، كوممۇنىستىڭ پارتىيە رەھبەرلىكىدىكى قوراللىق كۆرەش، يەر ئىنقىلابى، يېزا ئىنقىلابىي تايانچ بازىسى قاتارلىق ئۇچنى بىر گەۋدىلەشتۈرۈشتىن ئىبارەت «ئىشچى - دېھقانلارنىڭ قوراللىق مۇستەقىل

هاكىمىيىتى» ئىدىيىسىنى دەسلەپكى قەدەمدە شەكىللەندۇردى.

دۇشمەننىڭ «بىرلىشىپ يوقىتىش» ھۇجۇمىنى تارمار قىلىش، يېزا ئىنقىلابىي تايانچ بازىلىرىنى مۇستەھكەملەش ۋە تەرەققىي قىلدۇرۇش ئۈچۈن 1929 - يىلى 1 - ئايدا، ماۋ زېدۇڭ، جۇ دې، چېن يى قاتارلىقلار قىزىل 4 - ئارمىيىنىڭ ئاساسلىق كۈچىنى باشلاپ جىڭگاڭشەندىن ئايرىلىپ جەنۇبىي جياڭشى ۋە غەربىي فۇجيەنگە يۈرۈش قىلىپ ھەمدە شۇ جايدىكى پارتىيە تەشكىلاتلىرى ۋە يەرلىك قوراللىق كۈچلەر بىلەن ئۆزئارا بىرلىشىپ، جەنۇبىي جياڭشى ۋە غەربىي فۇجيەن ئىنقىلابىي تايانچ بازىلىرىنى ئاچتى. شۇنىڭ بىلەن ھەرقايسى جايلاردىكى ئىشچى - دېھقانلار قىزىل ئارمىيىسى ۋە ئىنقىلابىي تايانچ بازىلىرىمۇ ناھايىتى زور تەرەققىياتلارغا ئېرىشتى. 1930 - يىلىنىڭ بېشىغا كەلگەندە، مەملىكەت بويىچە مەركىزىي ئىنقىلابىي بازا ۋە خۇنەن - جياڭشى، خۇنەن - خۇبېي - جياڭشى، غەربىي خۇبېي - خۇنەن، فۇجيەن - جېجياڭ - جياڭشى، خۇبېي - خېنەن - ئەنخۇي، دۇڭجياڭ، چيۈڭيا، يوجياڭ، زوجياڭ قاتارلىق 10 نەچچە بۆلەك يېزا ئىنقىلابىي بازىسى قۇرۇلدى، قىزىل ئارمىيىنىڭ ئاساسىي كۈچى تەرەققىي قىلىپ 70 مىڭدىن ئاشتى. بۇنىڭغا يەرلىك قوراللىق كۈچلەرنى قوشقاندا جەمئىي 100 مىڭ كىشىگە يەتتى. بۇ 100 مىڭ كىشى چاڭجياڭ دەرياسىنىڭ جەنۇبى ۋە شىمالىدىكى 10 نەچچە ئۆلكىنىڭ بىر قىسىم رايونلىرىغا تارالدى. ئەمەلىيەت ئىسپاتلىدىكى، يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش، ھاكىمىيەتنى قوراللىق تارتىۋېلىش يېڭى يولى ئۇستىدىكى ئىزدىنىشكە ھەقىقەتەنمۇ سانسىزلىغان كومۇنىستلارنىڭ يۈرەك قېنى سىڭگەن.

يېڭى ئەمەلىيەت نەزەرىيىنىڭ جاۋابىغا موھتاج. نەزەرىيىنىڭ يېتەكچىلىكى بولمىسا، ئەمەلىيەتنىڭ ئاڭلىق

ھەربىرىنى ئايلىنىشى مۇمكىن ئەمەس. بولۇپمۇ ئەينى چاغدا پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ مۇھىم رەھبەرلىرى «شەھەرنى مەركەز قىلىش» ئىدىيىسىدىن تېخى مېھرىنى ئۈزەلمەيۋاتقان ئەھۋال ئاستىدا، يېزا بازىسىنى ئەستايىدىل مۇھاكىمە قىلىش ۋە ئېچىشنىڭ جۇڭگو ئىنقىلابىغا بولغان مۇھىملىقى تېخىمۇ تەخىرسىز ئىدى. ماۋ زېدۇڭ قاتارلىقلار مانا مۇشۇنداق مۇھاكىمىنى ئۈزلۈكسىز چوڭقۇرلاشتۇرۇش جەريانىدا، يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش، ھاكىمىيەتنى قوراللىق تارتىۋېلىش ئىنقىلاب يولى ئۈستىدىكى ئېنىق تونۇشنى تەدرىجىي تىكلىدى. 1929 - يىلى 4 - ئايدا، ماۋ زېدۇڭ مەركىزىي كومىتېتقا يازغان خېتىدە مۇنداق بىر كۆزقارىشىنى ئېنىق ئىپادىلىدى: «يېرىم مۇستەملىكە جۇڭگونىڭ ئىنقىلابىدا پەقەت دېھقانلار كۈرىشى ئىشچىلار رەھبەرلىكىگە ئېرىشەلمىگەنلىكتىن مەغلۇبىيەتكە ئۇچرىغان ئەھۋاللار بولغان، دېھقانلار كۈرىشىنىڭ تەرەققىياتى ئىشچىلار كۈچىدىن ئېشىپ كەتكەنلىكتىن ئىنقىلابنىڭ ئۆزىگە پايدىسىز بولغان ئەھۋال بولمىغان.»① 1929 - يىلى 3 - ئايدا، جۇ ئېنلەيي مەركەزگە ۋاكالىتەن قەلەم تەۋرىتىپ، خي لۇڭ ۋە غەربىي خۇنەن - خۇبېي ئالدىنقى سەپ قوماندانلىق كومىتېتىغا يازغان خېتىدىمۇ ئېنىق قىلىپ مۇنداق دەپ كۆرسەتكەنىدى: نۆۋەتتىكى خىزمەتنىڭ مۇھىم نۇقتىسى — شەھەرگە قاراپ كېڭىيىشكە ئالدىراش ئەمەس، ئەكسىچە يېزا - كەنتلەردە ئاممىۋى كۈرەشنى چوڭقۇرلاشتۇرۇش. شۇ يىلى 9 - ئايدا، جۇ ئېنلەيي مەركىزىي كومىتېتقا ۋاكالىتەن قىزىل 4 - ئارمىيە ئالدىنقى سەپ قوماندانلىق كومىتېتىغا يازغان كۆرسەتمە خېتى («9 - ئايدىكى خەت» دەپمۇ ئاتىلىدۇ) دە، ئالدى بىلەن يېزىلاردا قىزىل

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 1 - توم، 210 - بەت.

ئارمىيىنى بارلىققا كەلتۈرۈش، ئاندىن كېيىن شەھەرلەردە ھاكىمىيەت تىكلەشنىڭ جۈڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئالاھىدىلىكى ئىكەنلىكىنى مۇئەييەنلەشتۈردى. 1929 - يىلى 12 - ئايدا، مەركەزنىڭ «9 - ئايدىكى خەت»نىڭ روھىغا ئاساسەن، قىزىل 4 - ئارمىيە فۇجيەن ئۆلكىسى شاڭكاڭ ناھىيىسى گۇتيەن كەنتىدە پارتىيىنىڭ 9 - قېتىملىق قۇرۇلتىيىنى چاقىردى. ماۋ زېدۇڭ قۇرۇلتاي ئۈچۈن قەلەم تەۋرەتكەن قارارداد، يېزىلاردا قۇرۇلغان ئىنقىلابىي بازىلارنى جۈڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئاساسىي بازىسى قىلىش ئىدىيىسىنىڭ مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە ئىكەنلىكى ئايدىڭلاشتۇرۇلدى.

1930 - يىلى 1 - ئايدا، ماۋ زېدۇڭ لىن بياۋنى ئۆز ئىچىگە ئالغان قىزىل 4 - ئارمىيىنىڭ مۇھىم رەھبىرلىرىنىڭ ۋەزىيەتكە بولغان ئۇمىدسىز مۆلچىرىگە قارىتا «ئۇچقۇندىن يانغىن چىقىدۇ» دېگەن ماقالىسىنى يازدى. ئۇ ئېنىق قىلىپ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: «پۈتۈن مەملىكەت دائىرىسىدە، جۈملىدىن ھەممەجايدا ئاۋۋال ئاممىنى قولغا كەلتۈرۈش، ئاندىن ھاكىمىيەت قۇرۇش نەزەريىسى جۈڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىغا ئۇيغۇن كەلمەيدۇ»، قىزىل ئارمىيە، يېزا ئىنقىلابىي بازىلىرىنىڭ قۇرۇلۇشى ۋە راۋاجلىنىشى «يېرىم مۇستەملىكە جۈڭگودا پرولېتارىيات رەھبەرلىكىدىكى دېھقانلار كۆرىشىنىڭ ئالىي شەكلى ئىكەنلىكىنى، يېرىم مۇستەملىكىدىكى دېھقانلار كۆرىشى تەرەققىياتىنىڭ مۇقەررەر نەتىجىسى ئىكەنلىكىنى، ئۇنىڭ ئۈستىگە شەك - شۈبھىسىز، پۈتۈن مەملىكەت بويىچە ئىنقىلاب دولقۇنىنى ئالغا سۈرىدىغان ئەڭ مۇھىم ئامىل ئىكەنلىكىنى چۈشىنىۋېلىش لازىم.» بۇ ماقالە ماۋ زېدۇڭنىڭ 1928 - يىلى 10 - ئايدا بايان قىلغان ئىشچى - دېھقانلار قوراللىق مۇستەقىل ھاكىمىيىتى ئىدىيىسىنى تەرەققىي قىلدۇردى. ماقالە جۈڭگو ئىنقىلابى تەرەققىياتىنىڭ زور

يۇزلىنىشى، جۇڭگونىڭ ئىچكى ـ تاشقى زىددىيەتلىنىڭ ئۆتكۈرلىشىشىدىن جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ «يېزىلارنى مەركەز قىلىش» تىن ئىبارەت مۇقەررەر قانۇنىيىتىنى كۆرسىتىپ بەردى. يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش، ھاكىمىيەتنى قوراللىق تارتىۋېلىش ئىدىيىسىنى ئېنىق ئوتتۇرىغا قويۇپ، ماۋ زېدۇڭنىڭ جۇڭگو ئىنقىلابى تەرەققىياتىنىڭ يېڭى يولى ئۈستىدىكى تونۇشىنىڭ سەكرىشىنى ئىپادىلەپ بەردى. شۇنىڭ بىلەن، بۇ ماقالە يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاشتىن ئىبارەت ئىنقىلاب يولى نەزەرىيىسىنىڭ ئاساسىي جەھەتتىن شەكىللەنگەنلىكىنىڭ مۇھىم بەلگىسى بولۇپ قالدى.

لېكىن، ئەينى چاغدا پارتىيە ئىچىدە ماركسىزمنى دوگمىلاشتۇرۇۋېتىش، كوممۇنىستىك ئىنتېرناتسىئونالنىڭ قارارلىرىنى ۋە سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ تەجرىبىلىرىنى ئىلاھلاشتۇرۇۋېتىشتىن ئىبارەت خاتا خاھىش يەنىلا ئېغىر دەرىجىدە مەۋجۇت ئىدى، «شەھەرنى مەركەز قىلىش» تىن ئىبارەت يېتەكچى لۇشيەن پارتىيىنىڭ رەھبەرلىك ئورگانلىرىدا يەنىلا ھۆكۈمران ئورۇننى ئىگىلەپ تۇراتتى. بۇ خىل دوگماتىزملىق خاھىشقا قارشى تۇرۇش، پارتىيىنىڭ ماركسىزملىق ئىدىيىۋى لۇشيەننىى ئىزھار قىلىش، مەسىلىنى تۈپتىن ھەل قىلىش ئۈچۈن، 1930 ـ يىلى 5 ـ ئايدا، ماۋ زېدۇڭ «كىتابىزلىققا قارشى تۇرايلى» دېگەن ماقالىسىنى يېزىپ، روشەن ھالدا مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: «بىزنىڭ كۆرىشىمىز ماركسىزمغا موھتاج.» «ماركسىزم ‹كىتابلىرى› نى ئۆگىنىش كېرەك. لېكىن ئۇنى مەملىكىتىمىزنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالى بىلەن بىرلەشتۈرۈش كېرەك. بىز ‹كىتاب› قا موھتاج، لېكىن ئەمەلىي ئەھۋالدىن ئايرىلغان كىتابىزلىقنى چوقۇم تۈزىتىشىمىز كېرەك.» «جۇڭگو ئىنقىلابى كۆرىشىنىڭ غەلىبە قازىنىشى جۇڭگولۇق يولداشلارنىڭ جۇڭگونىڭ ئەھۋالىنى

چۈشىنىشىگە باغلىق.» «كوممۇنىستىك پارتىيىنىڭ توغرا ھەم تەۋرەنمەس كۆرەش تاكتىكىسى ئاز ساندىكى كىشىلەرنىڭ بىر ئۆيگە تىقىلىۋېلىپ باش قاتۇرۇشى بىلەن بارلىققا كەلمەيدۇ، بەلكى ئاممىنىڭ كۆرەش ئەمەلىيىتى داۋامىدا بارلىققا كېلىدۇ، يەنى ئەمەلىي تەجرىبىلەر داۋامىدا بارلىققا كېلىدۇ. شۇڭا، بىز ھەممە ۋاقىت جەمئىيەت ئەھۋالىنى چۈشىنىپ تۇرۇشىمىز، ھەممە ۋاقىت ئەمەلىي تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىشىمىز زۆرۈر.» «ئەمەلىي تەكشۈرۈشتىن چەتنىگەندە، ئىدىئالىزملىق سىنىپىي مۆلچەر ۋە ئىدىئالىزملىق خىزمەت يېتەكچىلىكى كېلىپ چىقىدۇ، ئۇنىڭ نەتىجىسى يا ئاغمىچىلىق بولۇپ چىقىدۇ، يا قارامىلىق بولۇپ چىقىدۇ.» بۇ ماقالىدە، ماۋ زېدۇڭ «تەكشۈرمىگەنلىك پىكىر بايان قىلىش ھوقۇقى يوق»[1] دېگەن ھۆكۈمنى تۇنجى قېتىم ئوتتۇرىغا قويدى.

2. يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش، ھاكىمىيەتنى قوراللىق تارتىۋېلىش توغرىسىدىكى نەزەرىيە

زورلۇق كۈچ بىلەن ئىنقىلاب قىلىش، ھاكىمىيەتنى قوراللىق تارتىۋېلىش — پرولېتارىيات ئىنقىلابىنىڭ ئومۇمىي قانۇنىيىتى. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەيدۇ: «ئىنقىلابنىڭ مەركىزىي ۋەزىپىسى ۋە ئەڭ يۇقىرى شەكلى ھاكىمىيەتنى قوراللىق كۈچ بىلەن تارتىۋېلىش، مەسىلىنى ئورۇش بىلەن ھەل قىلىش. ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ بۇ ئىنقىلابىي پرىنسىپى ھەممە ئۇچۇن توغرا، جۇڭگو ئۇچۇنمۇ، چەت ئەللەر ئۇچۇنمۇ ئوخشاشلا توغرا.»[2]

جۇڭگو ئىنقىلابى غەلبە قىلىشتىن ئىلگىرى، خەلقئارا

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 1-توم، 223-، 233- بەتلەر.
② «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 - توم، 1077 - بەت.

كومموٴنىزم هەربكتى تەمىنلىگەن مۇۋەپپەقىيەتلىك تەجرىبىلەر ماركسىزمنىڭ بۇ پرىنسىپىنىڭ توغرىلىقىنى ئىسپاتلىدى. 1871 - يىلىدىكى پارىژ كومموٴنىسى، 1917 - يىلىدىكى رۇسىيە ئۆكتەبىر ئىنقىلابى — ماركسىزمنىڭ زورلۇق كۈچ بىلەن ئىنقىلاب قىلىش، هاكىمىيەتنى قوراللىق تارتىۋېلىش پرىنسىپىدىن پايدىلىنىشنىڭ ئۈلگىسىدۇر. ئالدى بىلەن مەركىزىي شەهەرلەرنى ئىشغال قىلىش، ئاندىن يېزىلارغا هۇجۇم قىلىش بولسا، بۇ ئىككى قېتىملىق ئىنقىلاب مېڭىپ باققان كونكرېت يول. لېكىن هەرقايسى دۆلەتلەرنىڭ ئەهۋالى ئوخشاش بولمايدۇ. «ئالدى بىلەن مەركىزىي شەهەرلەرنى ئىشغال قىلىش، ئاندىن يېزىلارغا هۇجۇم قىلىش» ئوپئوخشاش، ئۆزگەرمەس ئەندىزە قىلىۋېلىشقا بولمايدۇ. 1927 - يىلى بۈيۈك ئىنقىلاب مەغلۇپ بولغاندىن كېيىن، جۇڭگو كومموٴنىستىك پارتىيىسى رەهبەرلىرىنىڭ قوراللىق كۈرەش تەجرىبىسى كەمچىل، دۆلەت ئەهۋالىنى چوڭقۇر چۈشىنىش ۋە تەنقىد قىلىشى يېتەرسىز بولغانلىقتىن، تېخىمۇ مۇهىمى كومموٴنىستىك ئىنتېرناتسىئونالنىڭ يېتەكچىلىكىنى قوبۇل قىلغان چاغدىكى ئىجادىي مۇهاكىمىنىڭ يېتەرسىز بولغانلىقى سەۋەبىدىن، زورلۇق كۈچ بىلەن ئىنقىلاب قىلىش، هاكىمىيەتنى قوراللىق تارتىۋېلىش پرىنسىپىنى يولغا قويغاندا، پارىژ كومموٴنىسى ۋە رۇسىيە ئۆكتەبىر ئىنقىلابىنىڭ ئەنئەنىۋى ئەندىزىسىنى مېخانىك هالدا ئۆز پېتىچە كۆچۈرۈپ كېلىپ، ئادەت بويىچە چوڭ شەهەرلەرگە هۇجۇم قىلىشنى مۇهىم نىشان قىلدى. ماۋ زېدۇڭ ۋەكىللىكىدىكى جۇڭگو كومموٴنستلىرىنىڭ ئىجادچانلىقتا باي ئىزدىنىشلىرى پارتىيە ئىچىدىكى بۇ خىل دوگماتىزملىق ئىدىيىگە زىت ئىدى. ماۋ زېدۇڭ قاتارلىقلار بەزى ئەگرى - توقايلىقلارنى باشتىن كەچۈرگەندىن كېيىن، ئىنقىلابنى تەرەققىي قىلدۇرۇش دىققەت - ئېتىبارىنى ناهايىتى تېزلا يېزىلارغا يۆتكىدى هەمدە

ئەمەلىيەت جەريانىدا جۇڭگو ئىنقىلابى تەرەققىياتىنىڭ يېڭى يولىنى ئېچىپ، جۇڭگوچە ئالاھىدىلىككە ئىگە بولغان ھاكىمىيەتنى قوراللىق تارتىۋېلىش يولى توغرىسىدىكى نەزەرىيىسىنى شەكىللەندۈردى. بۇ يول: جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىكىدە، ئۇزاق مۇددەتلىك قوراللىق كۈرەشنى ئاساسىي شەكىل قىلىپ، يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش، ئەڭ ئاخىردا پۈتۈن مەملىكەت بويىچە غەلىبىنى قولغا كەلتۈرۈش يولىدۇر. مۇناقىچە ئېيتساق، ئالدى بىلەن دۈشمەننىڭ ھۆكۈمرانلىق كۈچى ئاجىز بولغان يېزىلاردا دېھقانلار ئاممىسىنى سەپەرۋەر قىلىپ، ئىنقىلابىي ئارمىيە تەشكىل قىلىش، يەر ئىنقىلابىنى قانات يايدۇرۇش، پارتىزانلىق ئۇرۇشنى قانات يايدۇرۇش، ئىنقىلابىي ھاكىمىيەتكە ئىگە يېزا تايانچ بازىلىرىنى بارلىققا كەلتۈرۈش، ئىشچى دېھقانلار قوراللىق مۇستەقىل ھاكىمىيىتىنى يولغا قويۇش؛ ئۇزاق مۇددەتلىك كۈرەش ئارقىلىق يېزا ئىنقىلابىي تايانچ بازىلىرىنى ئىنقىلابىنى ئالغا ئىلگىرىلىتىدىغان ھەربىي، سىياسىي جەھەتتىكى ئۇلۇغ بازىغا ئايلاندۇرۇش، ئىنقىلابىي كۈچلەرنى توپلاپ ۋە تەرەققىي قىلدۇرۇپ، دۈشمەن چوڭ، بىز كىچىك، دۈشمەن كۈچلۈك، بىز ئاجىز بولۇشتەك ۋەزىيەتنى تەدرىجىي ئۆزگەرتىپ، شارائىت پىشىپ يېتىلگەندە دۈشمەن مەركەزلەشكەن چوڭ شەھەرلەرگە ھۇجۇم قىلىش، ئەڭ ئاخىردا پۈتۈن مەملىكەت بويىچە ھاكىمىيەتنى تارتىۋېلىش يولىدۇر. خۇددى ماۋ زېدۇڭ ئېيتقاندەك، جۇڭگو كاپىتالىستىك دۆلەتلەرگە ئوخشىمايدۇ، «بۇ يەردە كومپارتىيىنىڭ ۋەزىپىسى، ئاساسەن، ئۇزاق مۇددەتلىك قانۇنىي كۈرەش ئارقىلىق قوزغىلاڭ كۆتۈرۈشكە ۋە ئىچكى ئۇرۇش قىلىشقا ئۆتۈش ئەمەس، شۇنىڭدەك ئاۋۋال شەھەرلەرنى ئىشغال قىلىپ، ئاندىن يېزىلارنى ئېلىشمۇ ئەمەس، بەلكى بۇنىڭ

ئەكسىچە بولغان يول بىلەن يۈرۈش». ①

ئۇزاق مۇددەتلىك قوراللىق كۈرەشنى ئاساسىي كۈرەش شەكلى قىلىش، يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش، ئەڭ ئاخىردا پۈتۈن مەملىكەت بويىچە غەلىبىنى قولغا كەلتۈرۈش يولى — جۇڭگو ئىنقىلابى تەرەققىياتىنىڭ بىردىنبىر توغرا يولىدۇر. بۇ — جۇڭگونىڭ ئاساسىي ئالاھىدىلىكى ھەم ئۇنىڭدىن پەيدا بولغان جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئالاھىدە قانۇنىيىتى تەرىپىدىن بەلگىلەنگەن، جۇڭگو ئىنقىلابى تەرەققىياتىنىڭ ئوبيېكتىپ ۋە سۇبيېكتىپ شەرت ـ شارائىتى تەرىپىدىن بەلگىلەنگەن.

(1) جۇڭگو سىياسىي، ئىقتىسادىي تەرەققىياتى تەكشى بولمىغان يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئوداللىق چوڭ دۆلەت. جۇڭگونىڭ ئالاھىدە دۆلەت ئەھۋالى جۇڭگو ئىنقىلابىي تەرەققىياتىنىڭ ئۆزگىچە يولىنى بەلگىلىگەن.

بۇيۇك ئىنقىلاب مەغلۇپ بولغاندىن كېيىن، جۇڭگو يەنىلا يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئوداللىق دۆلەت بولۇپ تۇردى. جۇڭخۇا مىللەتلىرى بىلەن جاھانگىرلىك ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت، خەلق ئاممىسى بىلەن فېئوداللىزم ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت ھەل بولمايلا قالماستىن، ئەكسىچە تېخىمۇ كەسكىنلىشىپ كەتتى. شۇنىڭ ئۈچۈن، جۇڭگو ئىنقىلابىمۇ مۇقەررەر يوسۇندائۇزلۇكسىز يۈز بېرىدۇ ۋە تەرەققىي قىلىدۇ.

يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئوداللىق جۇڭگودا، تاشقى جەھەتتە مىللىي مۇستەقىللىق، ئىچكى جەھەتتە دېموكراتىيە تۈزۈمى يوق، پايدىلانغىلى بولغۇدەك پارلامېنتمۇ، شەھەرلەردە قانۇنلۇق كۈرەش قىلىش ۋە ئىشچىلارنىڭ تاشلاشقا تەشكىللەش، قوراللىق قوزغىلاڭ كۆتۈرۈشنىڭ پايدىلىق شارائىتىمۇ يوق، شۇڭا، قوراللىق كۈرەشلا جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 2 ـ توم، 1080 ـ بەت.

ئاساسي شەكلى بولالايدۇ.

يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالليق جۇڭگودا، ئىنقىلابنىڭ دۇشمەنلىرى پەۋقۇلئاددە كۈچلۈك بولۇپ، ئۇ كۈچلۈك جاھانگىرلارنى ئۆز ئىچىگە ئېلىپلا قالماستىن، بەلكى كۈچلۈك فېئودال كۈچلەرنمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ، مۇئەييەن دەۋرىدە يەنە جاھانگىرلار ۋە فېئودال كۈچلەر خەلقنىڭ دۇشمەنلىرى بولغان بيۇروكرات، دەللال بۇرژۇئازىيە بىلەن تىل بىرىكتۇرۇۋالىدۇ. ئۇلار ئۆزۈن مەزگىل مەركىزي شەھەرلەرنى ئىگىلەپ، شەپقەتسىزلەرچە ھۆكۈمرانلىق يۈرگۈزدى. بۇنداق دۇشمەن ئالدىدا جۇڭگو ئىنقىلابنىڭ ئۇزاق مۇددەتلىكلىكى، دەھشەتلىكلىكى، جۇڭگو ئىنقىلابي ئۇرۇشىنىڭ ئۇزاق مۇددەتلىكلىكى، دەھشەتلىكلىكى كېلىپ چىقىدۇ. كومپارتىيە رەھبەرلىكىدىكى ئىنقىلابي كۈچلەر ئۇزاق مۇددەت كۈرەشنى داۋاملاشتۇرۇش، ئۆزىنىڭ كۈچى يېتىشمىگەندە دۇشمەن بىلەن ھەل قىلغۇچ جەڭ قىلىشتىن ساقلىنىش، ئىنقىلابي كۈچلەرنى توپلاش، زورايتىش ئۈچۈن، ھۇجۇم نىشانىنى چوقۇم دۇشمەننىڭ ھۆكۈمرانلىق كۈچى ئاجىزراق بولغان يېزىلارغا قارىتىشى، قالاق يېزىلارنى ئىلغار، مۇستەھكەم ئىنقىلابي بازىلارغا ئايلاندۇرۇشى، يېزا ئىنقىلابي تايانچ بازىلىرىنى ئۆزلىرىنىڭ ئىستراتېگىيىلىك بازىسى قىلىشى، ئۇزاق مۇددەتلىك ئۇرۇش داۋامىدا پۈتۈن مەملىكەت بويىچە پەيدىنپەي غەلىبىنى قولغا كەلتۈرۈشنىڭ چىقىش نۇقتىسى قىلىشى كېرەك. پەقەت مۇشۇنداق قىلغاندىلا، ئاندىن جۇڭگو ئىنقىلابى قەدەممۇ قەدەم غەلىبە قىلىدۇ.

جۇڭگو — يېرىم فېئودالليق دۆلەت، ئۇنىڭدا فېئودالليق يەر تۈزۈمى يەنىلا ساقلىنىپ تۇرىدۇ، ئىجتىمائىي ئىگىلىكتە روشەن ئۈستۈنلۈكتە تۇرىدۇ، ئۇ جۇڭگودىكى ئەكسىيەتچى ھۆكۈمرانلىقنىڭ تۈپ ئاساسى. شۇنىڭ ئۈچۈن، يەر تۈزۈمىنى

ئىسلاھ قىلىش، دېھقانلارنىڭ يەر مەسىلىسىنى ھەل قىلىش — جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ مۇھىم مەزمۇنلىرىدىن بىرى. ئىشچىلار سىنىپى پارتىيىسى يېزىلارغا چوڭقۇر چۆكۈپ، دېھقانلار ئاممىسىغا تايىنىپ يەر ئىنقىلابىنى قانات يايدۇرۇشى لازىم.

جۇڭگو سانائەت دۆلىتى ئەمەس، بەلكى قالاق يېزا ئىگىلىك دۆلىتى. جۇڭگو ئىشچىلار سىنىپى گەرچە ئىلغار سىنىپ بولسىمۇ، ئەمما ئۇنىڭ ئادەم سانى كۆپ ئەمەس؛ دېھقانلار پۈتۈن مەملىكەت نوپۇسىنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمىنى تەشكىل قىلىدۇ. دېھقانلارنىڭ ئادەم سانى كۆپ بولۇپلا قالماستىن، بەلكى ئۇچ چوڭ تاغنىڭ زۇلمى ۋە ئېكسپىلاتاتسىيىسىگە قاتتىق ئۇچرىغان بولغاچقا، ئىنقىلابىيلىقى كۈچلۈك. دېھقانلار جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئاساسىي كۈچى، ئىشچىلار سىنىپىنىڭ ئەڭ ئىشەنچلىك ئىتتىپاقدىشى. جۇڭگونىڭ ئىنقىلابىي ئۇرۇشى ماھىيەتتە ئىشچىلار سىنىپى رەھبەرلىك قىلىدىغان، دېھقانلارنى ئاساسىي گەۋدە قىلغان ئۇرۇش. شۇنىڭ ئۈچۈن، ئىشچىلار سىنىپىنىڭ ئاۋانگارت ئەترىتى يېزىلارغا چوڭقۇر چۆكۈپ، دېھقانلارنى ھەرىكەتلەندۈرۈپ، دېھقانلارغا تايىنىپ، دېھقانلارنى قوراللاندۇرۇپ، ھەيۋەتلىك ئىنقىلابىي قوشۇن بەرپا قىلىشى كېرەك.

جۇڭگو بىرقانچە جاھانگىر دۆلەت ۋاستىلىك ھۆكۈمرانلىق قىلىدىغان يېرىم مۇستەملىكە دۆلەت، جاھانگىرلار جۇڭگوغا قارىتا تەسىر دائىرىسىنى بۆلۈشۈۋېلىش ۋە بۆلۈپ ئېكسپىلاتاتسىيە قىلىش سىياسىتىنى قوللاندى. ئۇلار جۇڭگودا بىر گۇرۇھ ياكى بىرقانچە گۇرۇھنىڭ ئەكسىيەتچى كۈچلىرىنى يۆلەپ تۇرغۇزۇپ، ئۆزلىرى پايدىلىنىدىغان قوراللاندۇردى. بۇ ھال بىر تەرەپتىن، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ مۇرەككەپلىكى، مۇشكۈللۈكىنى ئاشۇرۇۋەتتى؛ يەنە بىر تەرەپتىن، ئەكسىلئىنقىلابىي لاگېرنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى بىردەكسىزلىكنى

كەلتۇرۇپ چىقىرىپ، ئىنقىلابىي خەلقنىڭ زىددىيەتتىن پايدىلىنىپ ئىنقىلابىي كۈچلەرنى راۋاجلاندۇرۇشنىڭ ئىمكانىيەت يارىتىپ بەردى.

جۇڭگو ئىجتىمائىي ئىگىلىكىنىڭ ئاساسىي فورماتسىيىسى بىرلىككە كەلگەن كاپىتالىستىك ئىگىلىك ئەمەس، يەرلىك خاراكتېرىگە ئىگە بولغان، ئۆز - ئۆزىنى تەمىنلەيدىغان، يېزا ئىگىلىكى كەڭ دائىرىدە مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدىغان ئىگىلىك. شۇنىڭ ئۈچۈن، يېزىلار كەڭ كۆلەملىك ئادەم كۈچى ۋە ماددىي كۈچ مەنبەسىگە ئىگە بولغاچقا، شەھەرلەرنىڭ يېزىلارنى پۈتۈنلەي كونترول قىلالىشى ناتايىن، بىراق يېزىلار شەھەرلەرگە بېقىنماي تۇرۇپمۇ نىسپىي مۇستەقىل ھالدا مەۋجۇت بولۇپ تۇرالايدۇ. مانا بۇ خەلق ئارمىيىسى ۋە يېزا ئىنقىلابىي تايانچ بازىلىرىنىڭ مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇشى، راۋاجلىنىشىنى ماددىي شارائىت بىلەن تەمىنلەيدۇ.

ئىقتىسادىي جەھەتتىكى بىردەكسىزلىك سىياسىي جەھەتتىكى بىردەكسىزلىكنىمۇ كەلتۇرۇپ چىقىرىدۇ. فېئودال مىلىتارىستلار ئارىسىدىكى بۆلۈنۈش ئۇزاق مەزگىللىك ھادىسىگە ئايلىنىدۇ، شۇنىڭ بىلەن بەزى چەت چېگرا رايونلار ياكى ئۆلكە بىلەن ئۆلكە، ناھىيە بىلەن ناھىيە چېگرالىنىدىغان جايلاردا ئاجىز يەرلەر بارلىققا كېلىدۇ، ئىنقىلاب مانا مۇشۇنداق رايونلاردا ئالدى بىلەن پۈت تىرەپ تۇرۇش ئىمكانىيىتىگە ئىگە بولىدۇ. مەملىكەت ئىچىدىكى ھەرقايسى ئەكسىيەتچى كۈچلەر ئۆزلىرىنىڭ مەنپەئىتىنى قانائەتلەندۈرۈش ئۈچۈن، ئايرىم - ئايرىم ھالدا بىر ياكى بىرقانچە جاھانگىر دۆلەتكە بېقىنىپ، ئەكسىيەتچى ھۆكۈمرانلىقنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى بىردەكسىزلىكنى ئېغىرلاشتۇرۇپ، ئۇزاق مۇددەتلىك بۆلۈنۈشنى ۋە ئۇرۇشنى شەكىللەندۈرىدۇ. بۇنىڭ نەتىجىسىدە، بىر تەرەپتىن، ئەكسىلئىنقىلابنىڭ ھۆكۈمرانلىق كۈچى ئاجىزلايدۇ؛ يەنە بىر

تەرەپتىن، ئىنقىلابىي كۈچلەرنىڭ تەرەققىياتىغا پايدىلىق پۈرسەت يارىتىپ بېرىدۇ.

جۇڭگو بىر چوڭ دۆلەت، زېمىنى كەڭ، «شەرق تەرىپى قاراڭغۇلاشسا، غەرب تەرىپى يورۇپ تۇرار، جەنۇب تەرىپى قاراڭغۇلاشسا، شىمال تەرىپى يەنە بار». ئىنقىلاب قىلىشتا ئايلىنىپ يۈرۈپ جەڭ قىلىدىغان يەرنىڭ بولماي قېلىشىدىن غەم يېيىشنىڭ ھاجىتى يوق.

(2) جۇڭگو ئىنقىلابى — جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى رەھبەرلىك قىلغان خەلق ئىنقىلابى. كوممۇنىستىك پارتىيىنىڭ توغرا رەھبەرلىكى، خەلق ئارمىيىسىنىڭ تەرەققىي قىلىشى ۋە زورىيىشى — يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش، ئەڭ ئاخىردا پۈتۈن مەملىكەت بويىچە غەلىبىنى قولغا كەلتۈرۈشتىن ئىبارەت ئىستراتېگىيىلىك نىشاننى ئىشقا ئاشۇرۇشنىڭ سۇبيېكتىپ شەرتى.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى رەھبەرلىكىدىكى خەلق ئىنقىلابى كۈچى كىچىكلىكتىن چوڭلۇققا، ئاجىزلىقتىن كۈچلۈكلۈككە قاراپ تەدرىجىي تەرەققىي قىلغان. بىر تەرەپتىن، خېلى ئۇزاق بىر مەزگىل ئىچىدە، ئىنقىلابىي كۈچ نىسبەتەن ئاجىز بولىدۇ، دۈشمەن كۈچلۈك، بىز ئاجىز بولۇشتەك ھالەتنى ئۆزگەرتىش ئۈچۈن، ئۇزۇن مەزگىل تىرىشچانلىق كۆرسىتىشكە، ئالدى بىلەن دۈشمەننىڭ ھۆكۈمرانلىق كۈچى نىسبەتەن ئاجىز بولغان يېزىلاردا ئىنقىلابىي كۈچلەرنى توپلاش ۋە تەرەققىي قىلدۇرۇشقا توغرا كېلىدۇ. يەنە بىر تەرەپتىن، پارتىيە رەھبەرلىكىدىكى خەلق ئىنقىلابى دەۋرىنىڭ تەرەققىيات ئېقىمىغا ماسلىشىپ، جەمئىيەتنىڭ تەرەققىيات ئېھتىياجىغا لايىقلىشىپ، كەڭ خەلق ئاممىسىنىڭ ھمايىسىگە ئېرىشىپ، دېھقانلار ئاممىسىنىڭ پائال قاتنىشىشىنى قولغا كەلتۈرەلەيدۇ. دېمەك، ئىنقىلابىي كۈچلەرنىڭ پەيدىنپەي تەرەققىي قىلىشى ۋە

زورىيىشى ھەم ئەڭ ئاخىردا دۇشمەن كۆچلۈك بىز ئاجىز بولۇشتەك ھالەتنىڭ ئۆزگىرىشىمۇ شۇبھىسىزدۇر.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىكىدە ۋە خەلقنىڭ قوراللاندۇرۇلۇشى — يېزا ئىنقىلابىي تاياچ بازىلىرىنى بەرپا قىلىشنىڭ مۇھىم سۇبيېكتىپ شەرتى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى بولغاندىلا، خەلق ئارمىيىسى بولغاندىلا، خەلقنى قوزغاپ يەر ئىنقىلابى ئېلىپ بېرىش، قوراللىق كۈرەش قىلىش ۋە تاياچ بازا قۇرۇش ئىشلىرى ئىشەنچلىك كاپالەتكە ئىگە بولىدۇ. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ئىنقىلابىي ئەمەلىيەت داۋامىدا ماركسىزم بىلەن جۇڭگونىڭ ئەمەلىيىتىنى ئۆزئارا بىرلەشتۈرۈشتىن ئىبارەت توغرا يوّنىلىشىنى كۆندىن - كۆنگە ئىگىلەپ، ئىجابىي ۋە سەلبىي ئىككى جەھەتتىكى تەجرىبىلەرنى ئۇزلۇكسىز جۇغلاپ، ئۆزىنىڭ خاتالىقىنى ۋاقتىدا بايقاپ ۋە ھەل قىلىپ، توغرا لۇشيەن، فاڭجېن، سىياسەتلەرنى يولغا قويىدۇ. ئىنقىلابنى غەلىبە يوّنىلىشىگە قاراپ ئالغا سىلجىتىدۇ. پارتىيە رەھبەرلىكىدە بارلىققا كەلگەن خەلق ئارمىيىسى جان - دىلى بىلەن خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلىشنى مەقسەت قىلىدۇ. قاتتىق تەشكىلچانلىققا، ئىنتىزامچانلىققا ئىگە بولىدۇ. كەڭ خەلق ئاممىسىنىڭ قۇۋۋەتلىشىگە ئېرىشىدۇ. يېزا ئىنقىلابىي تاياچ بازىلىرى باشتا نىسبەتەن ئاجىز بولسىمۇ، ئەمما جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ توغرا رەھبەرلىكىگە ئېرىشسىلا، خەلق قوراللىق كۈچلىرى ئۇزلۇكسىز زورىيىدۇ، يېزا ئىنقىلابىي تاياچ بازىلىرى ئۇزلۇكسىز تەرەققىي قىلىدۇ ھەم يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش ۋەزىيىتىنى تەدرىجىي شەكىللەندۈرۈپ، مەملىكەت بويىچە غەلىبىنى قولغا كەلتۈرىدۇ.

بۇنىڭدىن شۇنى كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش،

هاكىمىيەتنى قوراللىق تارتىۋېلىش يولىغا مېڭىشى زۆرۈرلا ئەمەس، بەلكى مۇمكىندۇر. مۇشۇ يولنى بويلاپ ئالغا ئىلگىرىلىگەندە ئىنقىلابنىڭ غەلىبىسىنى جەزمەن قولغا كەلتۈرگىلى بولىدۇ.

يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش، ھاكىمىيەتنى قوراللىق تارتىۋېلىش نەزەريىسى — ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلاب توغرىسىدىكى نەزەريىسىنىڭ مۇھىم تەركىبىي قىسمى بولۇپ، بۇ نەزەريە جۇڭگو ئىنقىلابى تەرەققىياتىنىڭ ئوبيېكتىپ قانۇنىيىتىنى ئېچىپ بەردى، جۇڭگوچە ئالاھىدىلىككە ئىگە ئىنقىلاب ۋە دۆلەت قۇرۇش يولىنى شەرھلىدى، جۇڭگونىڭ پەۋقۇلئاددە شارائىتى ئاستىدا ئىنقىلابنى قانداق ئېلىپ بېرىشتىن ئىبارەت بىر چوڭ مەسىلىنى ھەل قىلىپ، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن نىشان كۆرسىتىپ بەردى. بۇ نەزەريە ئەينى چاغدىكى خەلقئارا كوممۇنىزم ھەرىكىتى ۋە پارتىيە ئىچىدە ئەۋج ئالغان ماركسىزمنى دوگمىلاشتۇرۇش، كوممۇنىستىك ئىنتېرناتسىئونالنىڭ يولىورۇقىنى ۋە سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ تەجرىبىلىرىنى مۇقەددەسلەشتۈرۈۋېتىشتەك خاتا خاھىش بىلەن كۈرەش قىلىش جەريانىدا شەكىللەنگەن ۋە راۋاجلانغان، ماۋ زېدۇڭ ۋەكىللىكىدىكى جۇڭگو كوممۇنىستلىرىنىڭ ئىنقىلاب يولى ئۈستىدە ئۇزلۇكسىز ئىزدىنىشى ۋە قوراللىق كۈرەشنىڭ ئەمەلىي تەجرىبىلىرىنى خۇلاسىلىشى ئاساسىدا شەكىللەنگەن ۋە راۋاجلانغان. ئۇ ئۆزگىچە مۇۋەپپەقىيەتلىرى بىلەن ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ ھاكىمىيەتنى قوراللىق تارتىۋېلىش تەلىماتىنى بېيىتتى ۋە راۋاجلاندۇردى، ئۇ ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ جۇڭگونىڭ ئەمەلىيىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈشتىكى تۇنجى قېتىملىق تارىخىي سەكرەشنىڭ مۇھىم ئابىدىسى بولۇپ، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ تەرەققىيات تارىخىدا مۇھىم ئورۇن تۇتىدۇ. ھازىر،

يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش، ھاكىمىيەتنى قورالىق تارتىۋېلىش جەريانى تارىخقا ئايلانغان بولسىمۇ، ئەمما بۇ نەزەريە ئاساسلانغان مەيدان، نۇقتىئىنەزەر ۋە ئۇسۇلنىڭ مەڭگۈ ۋاقتى ئۆتمەيدۇ.

3. يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش، ھاكىمىيەتنى قورالىق تارتىۋېلىش ئىستراتېگىيىلىك نىشانىنىڭ ئەمەلگە ئېشىشى

جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئۆزىنىڭ تەرەققىيات يولىنى تېپىشى ئاسان ئەمەس، بۇ نىشانىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش بولسا تېخىمۇ ئاسان ئەمەس. يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش، ئەڭ ئاخىردا پۈتۈن مەملىكەت بويىچە غەلىبىنى قولغا كەلتۈرۈشتىن ئىبارەت ئىستراتېگىيىلىك نىشانىنىڭ ئەمەلگە ئېشىشى ئۇزاق مۇددەتلىك، جاپا - مۇشەققەتلىك تارىخىي جەريانىنى باشتىن كەچۈردى. بىرىنچىدىن، بۇ نىشانىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن دۇشمەن كۈچلۈك، بىز ئاجىز بولۇشتەك ۋەزىيەتنى تۈپتىن ئۆزگەرتىشنى ئاساس قىلىش زۆرۈر، بۇنداق ئاساسنى بارلىققا كەلتۈرۈش ئۈچۈن يەنە خېلى ئۇزاق بىر جەريان بولۇشى كېرەك. جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ دۇشمەنلىرى پەۋقۇلئاددە كۈچلۈك، ئىنقىلاب كۈچلىرى نىسبەتەن ئاجىز، دۇشمەن بىلەن ئۆز ئوتتۇرىسىدىكى كۈچ سېلىشتۇرمىسىنىڭ ئۆزگىرىشى، كۈچلۈك - ئاجىزلىق ۋەزىيىتىنىڭ تۈپتىن ئالمىشىشى ھەرگىزمۇ ھەش - پەش دېگۈچە ئىشقا ئاشمايدۇ، بۇنىڭ ئۈچۈن ئۇزاق مۇددەت كۈرەش قىلماي، ئىنقىلابىي كۈچلەرنى توپلىماي، ئىنقىلابىي بازىلارنى قەدەممۇقەدەم كېڭەيتمەي ۋە مۇستەھكەملىمەي بولمايدۇ. ئىنقىلابىي كۈچلەرنىڭ زورىيىشى، ئىنقىلابىي بازىلارنىڭ تەرەققىي قىلىشىنىڭ تۈز سىزىق بويىچە ئالغا ئىلگىرىلىشى، كۆڭۈلدىكىدەك بولۇشى مۇمكىن ئەمەس. ئوڭۇشلۇق ۋە ئەگرى

ـ توقايلىق، ئالغا ئىلگىرىلەش ۋە ئارقىغا چېكىنىش — ئىنقىلابىي كۈچلەر تەرەققىياتى جەريانىدا دائىم كۆرۈلىدىغان ئىش. ئىككىنچىدىن، يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش يولى توغرىسىدىكى نەزەريە يەنە ئەمەلىيەتنىڭ سىنىقىدىن ئۆتۈشى، شۇنداقلا ئەمەلىيەتنىڭ تەرەققىي قىلىشى ئارقىسىدا تەرەققىي قىلىشى لازىم؛ جۈڭگو ئىنقىلابىنىڭ مۇشۇ يولنى بويلاپ ئالغا ئىلگىرىلىشىگە كاپالەتلىك قىلىش ھەم بۇ ئىستراتېگىيىلىك نىشاننى ئەڭ ئاخىر ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن قوللىنىلغان تۈرلۈك فاكتېجىن، سىياسەت ۋە تەدبىرلەرمۇ ئۇزاق مۇددەتلىك ئەمەلىيەت داۋامىدىلا ئۇزلۇكسىز مۇكەممەللىشىدۇ. ئۇچىنچىدىن، پۈتۈن پارتىيىنىڭ ئىجادچانلىققا باي بۇ يېڭى يولنى قوبۇل قىلىشى ۋە ئورتاق تونۇشى ئۈچۈن بىر جەريان كېتىدۇ؛ بۇ نەزەرىيىنىڭ موللىشىشى ۋە چوڭقۇرلىشىشى، ئەمەلىيەتنىڭ جۇغلىنىشى ۋە سىنىلىشىغا موھتاج بولۇپلا قالماستىن، بەلكى يەنە دوگمىچىلىق ئىدىيىسىنىڭ ئاساراتىدىن قۇتۇلۇشقا، پارتىيە ئىچىدىكى مارکسىزمنىڭ ئايرىم سۆز ـ ئىبارىلىرىنى مېخانىك ھالدا كۆچۈرۈپ كېلىپ ئەينەن قوللىنىش ۋە چەت ئەلنىڭ تەجرىبىلىرىنى ئەينەن كۆچۈرۈپ كېلىشتەك خاتالىقلارنى چىقىرىپ تاشلاشقا، يەنە ھەر خىل ئۇمىدسىزلىك مۇقاملىرىنى ۋە باشقا پاسسىپ خاھىشلارنى سۈپۈرۈپ تاشلاشقىمۇ موھتاج. بۇلارنىڭ ھەممىسى شۇنى چۈشەندۈرىدۇكى، يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش، ھاكىمىيەتنى قوراللىق تارتىۋېلىشتىن ئىبارەت ئىستراتېگىيىلىك نىشاننى قىسقا مۇددەت ئىچىدە ئەمەلگە ئاشۇرغىلى بولمايدۇ.

1927 ـ يىلى كۈزدىن 1930 ـ يىلىنىڭ ئالدىنقى يېرىمىغىچە بولغان ئارىلىقتا، ماۋ زېدۇڭ ۋەكىللىكىدىكى جۈڭگو كوممۇنىستلىرى، يېزىلاردا ئىنقىلابىي تايانچ بازا قۇرۇش ئەمەلىيىتىدە تارىخىي بۇرۇلۇش ئەھمىيىتىگە ئىگە يېڭى ۋەزىيەت

ياراتتى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى قىينچىلىقتىن پەيدىنپەي قۇتۇلۇپ، مەملىكەت ئىچىدىكى ئىنقىلابىي كۈرەش ۋە ئىنقىلاب كۈچلىرىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشكە ۋە تەرەققىي قىلدۇرۇشقا باشلىدى. ئىشچى - دېھقان قىزىل ئارمىيىسى ۋە يېزا ئىنقىلابىي تايانچ بازىلىرى تەدرىجىي زورايدى، يەر ئىنقىلابى تەدرىجىي قانات يايدى.

جۇڭگو ئىنقىلابى ۋەزىيىتى ياخشىلانغان، ئىنقىلاب كۈچلىرى كەڭ يېزىلاردا ئۇلغىيىۋاتقان چاغدا، 1930 - يىلىنىڭ ئالدىنقى يېرىمىدا، ئەمەلىيەتتە پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ خىزمەتلىرىگە يېتەكچىلىك قىلىۋاتقان لى لىسەن دۆلەت ئىچى ۋە سىرتىدىكى سىياسىي ۋەزىيەتنى خاتا مۆلچەرلەپ، بىر قاتار «سول» چىل تەۋەككۈلچىلىك تەشەببۇسلىرىنى ئوتتۇرىغا قويدى. ئۇ «بىر ياكى بىرقانچە ئۆلكىدە ھاكىمىيەتنى تارتىۋېلىش غەلىبىسىگە قانداق تەييارلىق قىلىش كېرەك» دېگەن ماقالىسىدە، چوڭ شەھەرلەرگە ھۇجۇم قىلىش نىشانىدا چىڭ تۇرۇپ، «يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش»نى بىر خىل خام خىيال، بىر خىل مۇتلەق خاتا كۆزقاراش دەپ ئەيىبلىدى. 6 - ئاينىڭ 11 - كۈنى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى سىياسىي بيۇروسى لى لىسەن يېزىپ چىققان «يېڭى ئىنقىلاب دولقۇنى ۋە بىر ياكى بىرقانچە ئۆلكىدە ئالدى بىلەن غەلىبە قىلىش» توغرىسىدىكى قارارنى ماقۇللىدى. قارار مۇنداق دەپ قارىدى: پۈتۈن مەملىكەت مىقياسىدا بىۋاستە ئىنقىلاب ۋەزىيىتى بارلىققا كەلدى ھەم ئۇ پۈتۈن مەملىكەت بويىچە ئىنقىلاب غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈرۈش مۇمكىنچىلىكىگە ئىگە بولدى. قارار مۇنۇلارنى ئالاھىدە تەكىتلىدى: «ئىشچىلار سىنىپىنىڭ ئىش تاشلاش دولقۇنى بولمىسا، مەركىزىي شەھەرلەرنىڭ قوراللىق قوزغىلىڭى بولمىسا، بىر ياكى بىرقانچە ئۆلكىدە غەلىبىنى قولغا كەلتۈرۈش ھەرگىز مۇمكىن ئەمەس.

شەھەر خىزمىتىگە ئالاھىدە ئەھمىيەت بەرمەي، يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش، «يالغۇز قىزىل ئارمىيىگىلا تايىنىپ شەھەرنى تارتىۋېلىش، خىيالى تولىمۇ خاتا كۆزقاراشتۇر.» بۇ خىل خاتا ئىدىيىنىڭ يېتەكچىلىكىدە ئاستىدا، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى ۋۇخەننى مەركەز قىلغان مەملىكەتلىك ئومۇمىي قوزغىلاڭ كۆتۈرۈش ۋە قىزىل ئارمىيىنى مەركەزلەشتۈرۈپ مەركىزىي شەھەرلەرگە ھۇجۇم قىلىشتىن ئىبارەت تەۋەككۇلچىلىك پىلانىنى تۈزدى، ۋۇخەن قوزغىلىڭى، نەنجىڭ قوزغىلىڭى ۋە شاڭخەيدىكى باش ئىتتىپاقىنىڭ ئىش تاشلىشى ئۇنىڭ مۇھىم نۇقتىسى قىلىندى ھەم ھەرقايسى يول قىزىل ئارمىيىلىرىنىڭ «ۋۇخەنده ئۇچرىشىشى»، «چاڭجياڭ دەرياسى بويىدا جەم بولۇشى» تەلەپ قىلىندى.

بۇ قېتىمقى «سول» چىل تەۋەككۇلچىلىك خاتالىقىنىڭ پارتىيە ئىچىدىكى ھۆكۈمرانلىقى گەرچە ئۇچ ئايلا داۋام قىلغان بولسىمۇ، ئەمما ئۇنىڭ زىيىنى ناھايىتى زور بولدى. قوزغىلاڭ كۆتۈرۈشكە ئالدىراپ كېتىلگەنلىكتىن، گومىنداڭ ھۆكۈمرانلىق قىلىۋاتقان رايونلاردىكى پارتىيە تەشكىلاتلىرى ئاشكارىلىنىپ قالدى، ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ 11 ئۆلكىدىكى پارتىيە كومىتېت ئورگانلىرى بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرىدى، ۋۇخەن، نەنجىڭ قاتارلىق شەھەرلەردىكى پارتىيە تەشكىلاتلىرى پۈتۈنلەي دېگۈدەك پارچىلىنىپ كەتتى. ئەمدىلا تەرەققىي قىلغان خۇنەن - غەربىي خۇبېي، فۇجيەن - جېجياڭ - جياڭشى، يوجياڭ، زوجياڭ قاتارلىق يېزا تايانچ بازىلىرى بولسا قىزىل ئارمىيىنىڭ چوڭ شەھەرلەرگە كۆچمىنىڭ بارىچە ھۇجۇم قىلغانلىقى سەۋەبىدىن بەزىلىرى تارىيىپ كەتتى، بەزىلىرى قولدىن كەتتى، قىزىل ئارمىيىنىڭ ئۆزىمۇ ناھايىتى زور زىيانغا ئۇچرىدى. پەقەت ماۋ زېدۇڭ، جۇ دې باشچىلىقىدىكى قىزىل ئارمىيە 1 - جۇنتۇەنى

دۇشمەن بىلەن ئۆز ئوتتۇرىسىدىكى ئەمەلىي كۈچ سېلىشتۇرمىسىغا ئاساسەن، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ نەنچاڭغا، جۇجياڭغا ھۇجۇم قىلىش بۇيرۇقىنى ئۆزگەرتىپ ھەم ئەمەلىي ئەھۋالغا ئاساسەن مۇۋاپىق رەھبەرلىك قىلىپ، قىزىل ئارمىيە 3 ـ جۇنتۇەنى بىلەن بىرلىشىپ قىزىل 1 ـ يۆنىلىش ئارمىيىسىنى تەشكىل قىلىپ، جياڭشى يېزىلىرىدا تايانچ بازىلارنى كېڭەيتىپ، قىزىل ئارمىيىنى تەرەققىي قىلدۇردى.

1930 ـ يىلى 10 ـ ئايدا، جياڭ(جېيشى)، فېك (يۇشياڭ)، يەن(شىشەن) مىلىتارىستلىرىنىڭ ئوتتۇرا تۈزلەڭلىك ئۇرۇشى جياڭ جېيشىنىڭ غەلىبە قىلىشى بىلەن ئاخىرلاشتى. 1930 ـ يىلى قىشتىن باشلاپ، جياڭ جېيشى ئەسكىرىي كۈچىنى ناھايىتى تېزلا مەركەزلەشتۇرۇپ، مەركىزىي ئىنقىلابىي تايانچ بازا ۋە قىزىل 1 ـ يۆنىلىش ئارمىيىسىنى مۇھىم نۇقتا قىلىپ قىزىل ئارمىيىگە ۋە ئىنقىلابىي تايانچ بازىلارغا كەڭ كۆلەملىك ھەربىي «قورشاپ يوقىتىش» ھۇجۇمى قوزغىدى. 1930 ـ يىلى قىشتىن 1931 ـ يىلى كۈزگىچە، مەركىزىي تايانچ بازا ۋە مەركىزىي قىزىل ئارمىيە ماۋ زېدۇڭ ۋە جۇ دېنىڭ قوماندانلىقىدا، ئىلگىرى ـ ئاخىر بولۇپ 1 ـ، 2 ـ، 3 ـ قېتىملىق «قورشاپ يوقىتىش» قا قارشى كۈرەشنىڭ غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈردى. باشقا ھەرقايسى تايانچ بازىلارمۇ دۇشمەننىڭ بىرقانچە قېتىملىق «قورشاپ يوقىتىش» لىرىنى تارمار قىلدى. قىزىل ئارمىيە ۋە يېزا ئىنقىلابىي تايانچ بازىلىرى يەنمۇ تەرەققىي قىلدى. 1931 ـ يىلى 11 ـ ئايدا، جۇڭخۇا سوۋېت جۇمھۇرىيىتى ۋاقتىلىق مەركىزىي ھۆكۈمىتى جياڭشى رۇيجىندا قۇرۇلدى.

لېكىن بۇ ۋاقىتتا، پارتىيە مەركىزىي كومىتېت رەھبەرلىك ئورگىنى ۋاڭ مىڭنىڭ «سول» چىل تەۋەككۈلچىلىكىنىڭ ھۆكۈمرانلىقى ئاستىدا تۇراتتى. بۇنىڭدىن ئىلگىرى، 1930 ـ يىلى 9 ـ ئايدا پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى 6 ـ نۆۋەتلىك 3

- ئومۇمىي يىغىنى لى لىسەننىڭ «سول» چىل تەۋەككۈلچىلىك ھۆكۈمرانلىقىغا خاتىمە بەرگەنىدى. لېكىن كوممۇنىستىك ئىنتېرناتسىئونال 3 - ئومۇمىي يىغىن ۋە ئۇنىڭدىن كېيىنكى پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىدىن نارازى بولدى. ۋاڭ مىڭ باشچىلىقىدىكى دوگماتىزمچىلار «كوممۇنىستىك ئىنتېرناتسىئونالنى ھىمايە قىلىش»، «لى لىسەننىڭ لۇشىەنگە قارشى تۇرۇش»، «كېلىشتۇرمىچىلىككە قارشى تۇرۇش» نامى بىلەن 3 - ئومۇمىي يىغىنغا ۋە ئۇنىڭدىن كېيىنكى مەركىزىي كومىتېتقا قارشى تۇردى. 1931 - يىلى 1 - ئايدا چاقىرىلغان جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى 6 - نۆۋەتلىك 4 - ئومۇمىي يىغىنىدا كوممۇنىستىك ئىنتېرناتسىئونالنىڭ ۋەكىلى مىفنىڭ پۈتۈن كۈچ بىلەن قوللىشى ئاستىدا، ۋاڭ مىڭنى ئاساسىي ۋەكىل، دوگماتىزمنى ئاساسىي ئالاھىدىلىك قىلغان «سول» چىل تەۋەككۈلچىلىكنى پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىدا ھۆكۈمرانلىق ئورنىغا چىقاردى. بۇ قېتىمقى «سول» چىل تەۋەككۈلچىلىكنىڭ ھۆكۈمرانلىق ۋاقتى ئەڭ ئۇزۇن، خاتالىقى تېخىمۇ ئېغىر، «نەزەرىيە» لىكى يەنمۇ يۇقىرى، خورىكى تېخىمۇ ئۇستۇن، ھالىتى تېخىمۇ مۇكەممەل، زىيىنمۇ ئەڭ زور بولدى. ۋاڭ مىڭنىڭ «سول» چىل تەۋەككۈلچىلىك خاتالىقى تۈپەيلىدىن، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ «18 - سېنتەبىر» ۋەقەسىدىن كېيىن تەرەققىي قىلغان پايدىلىق ۋەزىيىتى قولدىن كېتىپ، پارتىيىنىڭ ئاقلار رايونىدىكى خىزمەتلىرى ئېغىر دەرىجىدە بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرىدى؛ قىزىل ئارمىيە 300 مىڭ كىشىدىن ئازىيىپ 30 مىڭ كىشى ئەتراپىغا چۈشۈپ قالدى، يېزا ئىنقىلابىي تايانچ بازىلىرىنىڭ 90%ى زىيانغا ئۇچرىدى. جۇڭگو ئىنقىلابى ھالاكەت گىردابىغا بېرىپ قالدى.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى 6 - نۆۋەتلىك مەركىزىي

كومىتېت 4 ـ ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، مەركىزي ئىنقىلابىي تايانچ بازا ۋە باشقا ئىنقىلابىي تايانچ بازىلار ئۈزلۈكسىز ھالدا «سول» چىل خاتالىقنىڭ كاشىلىسىغا ئۇچرىدى. 1931 ـ يىل 8 ـ ئاينىڭ 30 ـ كۈنى ۋاڭ مىڭنىڭ يېتەكچىلىكىدە تۈزۈپ چىقىلغان جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزي كومىتېتىنىڭ سوۋېت رايونى مەركىزي بيۈروسى ۋە قىزىل ئارمىيە باش ئالدىنقى سەپ كومىتېتىغا يوللىغان كۆرسەتمە خېتىدە، قىزىل ئارمىيە ۋە مەركىزي ئىنقىلابىي تايانچ بازىنىڭ ھەرقايسى جەھەتلەردىكى خىزمەتلىرى ئېنىق كۆپ ئەيىبلەندى. بۇ كۆرسەتمە خەتكە ئاساسەن، 1931 ـ يىلى 11 ـ ئاينىڭ باشلىرىدا، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ۋەكىللەر ئومىكى رۇيجىندا مەركىزي سوۋېت رايونى پارتىيە تەشكىلىنىڭ 1 ـ قېتىملىق ۋەكىللەر قۇرۇلتىيى (جەنۇبىي جياڭشى يىغىنى) نى چاقىردى. يىغىندا ماقۇللانغان قارار لايىھىسىدە، ماۋ زېدۇڭ چىڭ تۇرغان ئەمەلىيەتنى چىقىش قىلىش، كىتاببازلىققا قارشى تۇرۇش ئىدىيىسى «تار تەجرىبىچىلىك نەزەريىسى» دەپ ئەيىبلەندى. ماۋ زېدۇڭ قاتارلىقلار تۈزۈپ چىققان بىر قاتار توغرا ئىستراتېگىيە ۋە تاكتىكىلار «قىزىل ئارمىيىدىكى تار تەجرىبىچىلىك نەزەريىسى»، «پۈتۈنلەي دېھقانلارنىڭ قالاق ئىدىيىسى»[1] قىلىۋېتىلدى. ئۇلار تايانچ بازىلارنىڭ «ياندىشىپ تەرەققي قىلىش» تىن ئىبارەت توغرا فاكىچىنىنى ئوڭچىل مۇتەئەسسىپلىك قىلغانلىق دەپ قارشى تۇردى.[2] ئۇلار قىزىل 1 ـ يۆنىلىش ئارمىيىسىنى «پارتىزانلىق ئەنئەنىسى» نى ساقلىدى، «بازا جېڭى» ۋە «كوچا جېڭى» گە سەل قارىدى دەپ ئەيىبلىدى. ۋاقىتلىق مەركىزي كومىتېتىنىڭ يولىورۇقىغا ئاساسەن، ئارقىدىنلا مەركىزي ئىنقىلابىي ھەربىي ئىشلار

---

① ② «جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزي كومىتېتى ھۆججەتلىرىدىن تاللانما»، خەنزۇچە نەشرى، 7 ـ قىسىم، 459ـ، 487 ـ بەتلەر.

كومىتېتى قۇرۇلۇپ، ماۋ زېدۇڭنىڭ مەركىزىي سوۋېت رايونىدىكى پارتىيە ۋە قىزىل ئارمىيىگە بولغان توغرا رەھبەرلىكىنى چەتكە قېقىشقا باشلىدى. ۋاڭ مىڭنىڭ «سول» چىل تەۋەككۇلچىلىك خاتالىقى تۆپەيلىدىن، پارتىيىنىڭ چوڭ شەھەرلەردىكى خىزمەتلىرى ئېغىر دەرىجىدە بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرىدى، ھەتتا پارتىيىنىڭ مەركىزىي رەھبەرلىك ئورگىنى شاڭخەيدە پۈت تىرەپ تۇرالمايدىغان بولۇپ قالدى. 1931 ـ يىلى 1 ـ ئايدا، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى مەركىزىي سوۋېت رايونىغا كۆچۈشكە مەجبۇر بولدى ھەمدە تايانچ بازىلاردا «سول» چىل تەۋەككۇلچىلىك فاكتورىنى ئومۇميۈزلۈك ئىزچىللاشتۇرۇلدى. مەركىزىي تايانچ بازا قىزىل 1 ـ يۆنىلىش ئارمىيىسىنىڭ 4 ـ قېتىملىق «قورشاپ يوقىتىش» قا قارشى جېڭى باشلىنىشى بىلەنلا «سول» كاشىلىغا ئۇچرىدى، ئەمما جۇ ئېنلەي، جۇ دې قاتارلىقلار ئەمەلىيەتنى چىقىش قىلىپ، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى سوۋېت رايونى مەركىزىي بيۇروسىنىڭ نەنجىڭغا ھۇجۇم قىلىش بۇيرۇقىنى مېخانىك ھالدا ئىجرا قىلماي، بۇنىڭدىن بۇرۇنقى «قورشاپ يوقىتىش» قا قارشى تۇرۇش جەھەتتىكى مۇۋەپپەقىيەتلىك تەجرىبىلەرنى جانلىق تەتبىقلىغان ۋە راۋاجلاندۇرغانلىقتىن، جياڭ جېيشىنىڭ مەركىزىي تايانچ بازىغا قارىتىلغان 4 ـ قېتىملىق «قورشاپ يوقىتىشى» غەلىبىلىك ھالدا تارمار قىلىندى.

قىزىل ئارمىيىنىڭ 5 ـ قېتىملىق «قورشاپ يوقىتىش» قا قارشى ئۇرۇشىنىڭ مەغلۇپ بولۇشى ۋە ئىنقىلابىي تايانچ بازىلارنىڭ ئېغىر دەرىجىدە زىيانغا ئۇچرىشى — ۋاڭ مىڭنىڭ «سول» چىل تەۋەككۇلچىلىكى كەلتۈرۈپ چىقارغان ئەڭ زور يامان ئاقىۋەتتۇر. 1933 ـ يىلىنىڭ كېيىنكى يېرىمىدا، جياڭ جېيشى يېرىم يىل تەييارلىق قىلىش ئارقىلىق مەركىزىي سوۋېت رايونىغا قارىتا 5 ـ قېتىملىق كەڭ كۆلەملىك ھەربىي «قورشاپ

يوقىتىش» ھۇجۇمى قوزغىدى. ئۇ بىر مىليون كىشىلىك قوشۇن توپلاپ، باش قوماندانلىقنى ئۆزى ئۈستىگە ئېلىپ، 500 مىڭ ئەسكىرىي كۈچىنى شىمال، جەنۇب، غەرب ئۇچ يولغا بۆلۈپ، مەركىزىي سوۋېت رايونىغا قورشاپ ھۇجۇم قىلدى. جۈڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ۋاقىتلىق مەركىزىي كومىتېتى 5 ـ قېتىملىق «قورشاپ يوقىتىش» قا قارشى جەڭگە بىۋاسىتە رەھبەرلىك قىلدى. 10 ـ ئايدا، كوممۇنىستىك ئىنتېرناتسىئونال لى دېنى ھەربىي مەسلىھەتچىلىككە ئەۋەتتى. لى دې بىلەن ۋاقىتلىق مەركىزىي كومىتېتنىڭ باش مەسئۇللۇقىنى ئۆز ئۈستىگە ئالغان بو گۇ ئەمەلىيەتتە ئەڭ ئالىي ھەربىي قوماندانلاردىن بولۇپ قالدى. ئۇلار ئالدى بىلەن ھۇجۇم داۋامىدىكى تەۋەككۇلچىلىكنى يولغا قويۇپ، قىزىل ئارمىيىنى بىرقانچە قېتىم ئوڭۇشسىزلىققا ئۇچراتقاندىن كېيىن، يەنە بىر ئۆرۈلۈپلا مۇداپىئەدىكى مۇتەئەسسىپلىكنى يولغا قويدى. قىزىل ئارمىيە بىر يىلدىن ئارتۇق جاپالىق جەڭ قىلىپ، ناھايىتى زور زىيان تارتقانلىقتىن، دۇشمەننىڭ «قورشاپ يوقىتىشى» نى يەنىلا تارمار قىلالمايتتى. بۇ مەزگىلدە ماۋ زېدۇڭ قىزىل ئارمىيىنىڭ ئاساسىي كۈچىنى جياڭسۇ، جېجياڭ، ئەنخۇي، جياڭشى رايونلىرىغا ئاتاكىغا ئۆتكۈزۈپ، دۇشمەننىڭ مەركىزىي رايونلىرىغا تەھدىت سېلىش ئارقىلىق، دۇشمەننى ئۆزىنىڭ ھۇجۇم نىشانىدىن قايتىشقا مەجبۇر قىلىپ، دۇشمەننىڭ «قورشاپ يوقىتىشى» نى تارمار قىلىش ۋە فۇجيەن خەلق ئىنقىلابىي ھۆكۈمىتگە ياردەم بېرىش تەكلىپىنى بەردى. فۇجيەن خەلق ئىنقىلابىي ھۆكۈمىتى گومىنداڭنىڭ 19 ـ يول ئارمىيىسىنىڭ گېنېرالىرىدىن سەي تىڭكەي، چېن مىڭچۇ، جياڭ گۇاڭنەي ۋە گومىنداڭنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى جياڭ جيېشىغا قارشى كۆچلەردىن لى جىشىن قاتارلىقلار ياپون جاھانگىرلىكىگە قارشى تۇرۇش ۋە جياڭ جيېشىگە قارشى

تۇرۇشنى تەلەپ قىلىپ، فۇجيەن ئۆزگىرىشىنى قوزغىغاندىن كېيىن قۇرۇلغاندى. بىراق ماۋ زېدۇڭنىڭ تەكلىپى قوبۇل قىلىنمىدى. يالغۇز، يارەمسىز قالغان فۇجيەن خەلق ئىنقىلابىي ھۆكۈمىتى جياڭ جيېشىنىڭ ھەربىي ھۇجۇمى ۋە سىياسىي پارچىلىشى ئاستىدا ناھايىتى تېزلا مەغلۇپ بولدى، قىزىل ئارمىيىمۇ ياخشى پۇرسەتنى قولدىن بېرىپ قويدى. گۇاڭجۇ، نەنچاڭ جېڭىدىن كېيىن، تايانچ بازىلار كۇنسايىن تارىيىپ كەتتى، ماۋ زېدۇڭ يەنە قىزىل ئارمىيىنىڭ ئاساسىي كۈچىنى دەرھال خۇنەننىڭ ئوتتۇرا قىسمىغا يۆتكەپ، دۇشمەننى ئالداپ خۇنەنگە كىرگۈزۈپ، پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ دۇشمەننى يوقىتىشنى ئوتتۇرىغا قويدى. لېكىن بۇ توغرا تەشەببۇسمۇ رەت قىلىندى. ماۋ زېدۇڭ ئۆزىنىڭ تەشەببۇسى رەت قىلىنغاندىن كېيىن مۇنداق دېدى: بۇ پىلان يولغا قويۇلمىدى، 5 ـ قېتىملىق «قورشاپ يوقىتىش»نى تارمار قىلىش ئۇمىدىمۇ ئەڭ ئاخىر ئۈزۈلدى، ئەمدى ئۇزۇن سەپەر قىلىشتىن ئىبارەت بىرلا يول قالدى. 1934 ـ يىلى 10 ـ ئايدا، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى ۋە قىزىل 1 ـ يۆنىلىش ئارمىيىسى مەركىزىي كومىتېتقا بىۋاستە قاراشلىق قىسىملارغا قوشۇلۇپ، ئىستراتېگىيىلىك زور بۇرۇلۇش ياساشقا باشلىدى. قىزىل ئارمىيە ئۈزۈن سەپەرنىڭ دەسلىپىدە، ۋاقىتلىق مەركىزىي كومىتېت سارايىمىگە چۈشۈپ، چېكىنىش داۋامىدىكى قاچقۇنچىلىقنى يولغا قويدى. قىزىل ئارمىيە گەرچە دۇشمەننىڭ 4 ـ قاتار لىنىيىسىنى بۆسۈپ ئۆتكەن بولسىمۇ، ئەمما ئادەملىرىنىڭ يېرىمىدىن كۆپرەكى چىقىم بولۇپ، يولغا چىققان چاغدىكى 86 مىڭدىن كۆپرەك ئادەمدىن ئاران 30 مىڭدىن كۆپرەك ئادەم قالدى. مەركىزىي قىزىل ئارمىيە پۈتۈنلەي گۈمران بولاي دەپ قالغان خەتەرلىك پەيتتە، ماۋ زېدۇڭ قىزىل ئارمىيە 2 ـ، 6 ـ جۇنتۇەننى بىرلەشتۇرۇۋېتىش پىلانىنى

ئۆزگەرتىپ، دۇشمەن كۆچى نىسبەتەن ئاجىز بولغان گۇيجۇغا قاراپ ئىلگىرىلەش تەكلىپىنى بەردى. بۇ تەكلىپ جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى سىياسىي بيۇروسى يىغىنىدا كۆپ سانلىق كىشىلەرنىڭ قۇۋۋەتلىشىگە ئېرىشتى. قىزىل ئارمىيە گۇيجۇنىڭ شىمالىغا قاراپ ئىلگىرىلەپ، زۇنيى شەھىرىنى ئىشغال قىلدى.

1935 ـ يىلى 1 ـ ئايدا چاقىرىلغان زۇنيى يىغىنى ئەينى چاغدا ئەڭ تەخىرسىز بولغان ھەربىي لۇشيەن ۋە تەشكىلىي رەھبەرلىك مەسىلىسىنى مەركەزلىك ھەل قىلىپ، ۋاڭ مىڭنىڭ «سول» چىل تەۋەككۇلچىلىكىنىڭ پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىدا توّت يىل داۋام قىلغان ھۆكۈمرانلىقىغا خاتىمە بېرىپ، ماۋ زېدۇڭنىڭ پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ۋە قىزىل ئارمىيىدىكى رەھبەرلىك ئورنىنى تىكلەپ، ئىنتايىن خەتەرلىك پەيتتە، پارتىيىمىزنى ۋە ئارمىيىمىزنى، جۇڭگو ئىنقىلابىنى قۇتقۇزۇپ قالدى، بۇ پارتىيىمىز تارىخىدا بىر ھايات ـ ماماتلىق بۇرۇلۇش نۇقتىسى بولۇپ قالدى. ماۋ زېدۇڭنىڭ پۈتۈن پارتىيىدىكى رەھبەرلىك ئورنىنىڭ تىكلىنىشى — ئەمەلىيەتتە پۈتۈن پارتىيىنىڭ ماۋ زېدۇڭ باشلاپ بەرگەن يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش، ھاكىمىيەتنى قوراللىق تارتىۋېلىشتىن ئىبارەت ئىنقىلاب يولىنى مۇئەييەنلەشتۇرگەنلىكى ۋە ئېتىراپ قىلغانلىقى ھېسابلىنىدۇ. شۇنىڭدىن كېيىن، پۈتۈن پارتىيە جۇڭگونىڭ ئەمەلىيەتتىگە ئۇيغۇن كېلىدىغان، جۇڭگوچە ئالاھىدىلىككە ئىگە بولغان بۇ ئىنقىلاب يولىغا ئاڭلىق ھالدا قەدەم قويدى.

جۇڭگو 1937 ـ يىل 7 ـ ئاينىڭ 7 ـ كۈنىدىكى لۇگۇچياۋ ۋەقەسىدىن باشلاپ ياپونىيە قارشى ئۇرۇش دەۋرىگە قەدەم قويدى. ياپونىيە قارشى ئۇرۇش پارتىلىغاندىن كېيىن، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى رەھبەرلىكىدىكى خەلق ئىنقىلابىي

كۆچلىرى ئىنتايىن مۇرەككەپ ۋەزىيەتكە دۇچ كەلدى.

دۇشمەن تەرەپتىكى ئەھۋالدىن قارىغاندا، ياپونىيە بىر كۆچلۈك جاھانگىر دۆلەت، ئۇنىڭ ھەربىي كۆچى، ئىقتىسادىي كۆچى ۋە سىياسىي - تەشكىلىي كۆچى شەرقتە 1 - ئۇرۇندا تۇرىدۇ، ئۇ دۇنيا بويىچىمۇ بەش - ئالتە كۆچلۈك جاھانگىر دۆلەتلەرنىڭ بىرى. شۇڭا، ئۇ جۇڭگودا مۇئەييەن مەزگىل ۋە مۇئەييەن دەرىجىدە زورلۇق - زومبۇلۇق قىلالايدۇ. لېكىن ياپونىيە بىر كىچىك دۆلەت، ئۇنىڭ ئەسكىرىي كۆچى سان جەھەتتىن يېتەرلىك ئەمەس؛ ئۇ ئاساسلىقى ئېلىمىزنىڭ چوڭ - ئوتتۇرا شەھەرلىرى ۋە مۇھىم قاتناش لىنىيىلىرىنى كونترول قىلغان، كەڭ يېزىلار بولسا ئۇنىڭ جۇڭگوغا تاجاۋۇز قىلىش سىياسىتىنىڭ ئاجىز ھالقىسىدۇر.

دوست ئارمىيە تەرەپتىكى ئەھۋالدىن قارىغاندا، جياڭ جيېشى گۇرۇھى ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇشقا قاتناشتى ھەم ئۇرۇشنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە يەنىلا خېلى ئاكتىپ بولدى، ئەمما جياڭ جيېشى ئەنگلىيە، ۋە ئامېرىكاپەرەس چوڭ پومېشچىك، چوڭ بۇرژۇئازىيىنىڭ مەنپەئىتىنى چىقىش قىلىپ، بىر تەرەپلىمە ھالدا ياپونغا قارشى ئۇرۇش قىلىش لۇشيەنى ۋە پاسسىپ مۇداپىئە كۆرۈشتىن ئىبارەت ئۇرۇش قىلىش فاڭجېنىنى يولغا قويدى. كۆزنى يۇمۇپ - ئاچقۇچە خېلى زور بىر پارچە دۆلەت زېمىنى دۇشمەن قولىغا چۈشۈپ كەتتى. جياڭ جيېشى گۇرۇھى مەملىكەت ئىچىگە قارىتا مۇستەبىت ھۆكۈمرانلىقىنى داۋاملاشتۇردى ھەم كۆپ قېتىم كومپارتىيىگە قارشى سۇركىلىش پەيدا قىلىپ، ياپونغا قارشى ئۇرۇش داۋامىدا كومپارتىيىنىڭ كۆچىنى ئاجىزلاشتۇرۇشقا ئۇرۇندى، بولۇپمۇ تىركىشىش باسقۇچى يېتىپ كەلگەندىن كېيىن، سىياسىتىنىڭ مۇھىم نۇقتىسىنى كۈندىن - كۈنگە مەملىكەت سىرتىدىن مەملىكەت ئىچىگە، ياپونغا قارشى تۇرۇشتىن كومپارتىيىگە قارشى تۇرۇشقا

يۆتكەپ، ياپون جاھانگىرلىكىگە پاسسىپ قارشى تۇردى، كومپارتىيىگە ئاكتىپ قارشى تۇردى.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى رەھبەرلىك قىلغان ياپون جاھانگىرلىكىگە قارشى كۈچلەر تەرەپتىن قارىغاندا، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى جۇڭخۇا مىللەتلىرى تۈپ مەنپەئىتىنىڭ ئەڭ سادىق ۋەكىلى، كوممۇنىستىك پارتىيە رەھبەرلىكىدىكى خەلق ئارمىيىسى ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇشنىڭ ئاساسىي كۈچى. لېكىن خەلقنىڭ ياپونغا قارشى كۈچلىرىنىڭ زورىيىشى بىر توپلىنىش ۋە تەرەققىي قىلىش جەريانىغا موھتاج. ئەينى شارائىتتا، «دۇشمەن ئارقا سەپىگە بېرىش»، دۇشمەن ئارقا سەپىدىكى كەڭ يېزىلاردا پارتىزانلىق ئۇرۇشنى قانات يايدۇرۇش، ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى تايانچ بازىلارنى قۇرۇش ۋە كېڭەيتىش— خەلقنىڭ ياپونغا قارشى كۈچلىرىنى توپلاش ۋە تەرەققىي قىلدۇرۇشنىڭ ئاساسىي يولى ئىدى.

ماۋ زېدۇڭ يادرولۇقىدىكى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى رەھبەرلىك كوللېكتىپى ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇشنىڭ ئەمەلىيىتىنى چىقىش قىلىپ، دۇشمەن، ئۆز ۋە دوستتىن ئىبارەت ئۈچ تەرەپنىڭ ئەھۋالىغا ئاساسەن، ئومۇميۈزلۈك ياپونغا قارشى تۇرۇش لۇشيەننى ئوتتۇرىغا قويدى ۋە يولغا قويدى، خىزمەتنىڭ مۇھىم نۇقتىسىنى دۇشمەن ئارقا سەپىدىكى كەڭ يېزىلارغا قويۇش، ئاممىنى ھەرىكەتلەندۈرۈپ، پارتىزانلىق ئۇرۇشنى قانات يايدۇرۇش، دۇشمەن ئارقا سەپىدىكى ياپون جاھانگىرلىكىگە قارشى تايانچ بازىلارنى قۇرۇش ۋە كېڭەيتىش، خەلقنىڭ كۈچلىرىنى زورايتىش، ئۇزاققا سوزۇلىدىغان ياپون جاھانگىرلىكىگە قارشى ئۇرۇشنى ياپون تاجاۋۇزچىلىرىنى مەغلۇپ قىلغۇچە داۋاملاشتۇرۇشتىن ئىبارەت بۇ فاكتىچىن — يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش يولىنىڭ ياپون جاھانگىرلىكىگە قارشى

ئۇرۇش شارائىتىدىكى داۋامى ۋە راۋاجىدۇر.

1937 - يىل 8 - ئايدا، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى شىمالىي شەنشىنىڭ لوچۇەن دېگەن يېرىدە مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۇروسىنىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىنىنى چاقىردى. يىغىندا ماۋ زېدۇڭ يېزىپ چىققان «جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ ياپون جاھانگىرلىكىگە قارشى تۇرۇش - ۋەتەننى قۇتقۇزۇشنىڭ 10 ماددىلىق پروگراممىسى» ماقۇللاندى. بۇ — ئومۇميۈزلۈك ياپونغا قارشى ئۇرۇش لۇشيەنىنىڭ كونكرېت گەۋدىلىنىشىدۇر. يىغىن پۈتۈن مەملىكەت بويىچە ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇش دەۋرى يېتىپ كەلگەندىن كېيىنكى پارتىيىمىزنىڭ ئاساسىي ھەرىكەت لۇشيەنى ۋە خىزمەت فاكىجىنىنى مۇزاكىرە قىلدى ۋە بەلگىلىدى. يىغىن دۇشمەن ئارقا سېپىدە ئاممىنى ھەرىكەتلەندۈرۈپ، مۇستەقىل - ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولغان پارتىزانلىق ئۇرۇشىنى قانات يايدۇرۇش، دۇشمەن ئارقا سېپىدە جەڭ مەيدانلىرىنى ئېچىش، دۇشمەن ئارقا سېپىدىكى تايانچ بازىلارنى ئېچىشنى قارار قىلدى. يىغىننىڭ توغرا قارارلىرى پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ خىزمەتنىڭ مۇھىم نۇقتىسىنى ئاڭلىق ھالدا يېزىلارغا قارىتىلغانلىقىنى گەۋدىلەندۈرۈپ بەردى. يىغىندىن كېيىن، پارتىيىمىز رەھبەرلىكىدىكى 8 - ئارمىيە، يېڭى 4 - ئارمىيە ۋە باشقا خەلق ئارمىيىلىرى ئالدىنقى سەپكە، دۇشمەن ئارقا سېپىگە قاراپ ئىلگىرىلىدى.

لېكىن، مەملىكەت بويىچە ياپون جاھانگىرلىكىگە قارشى ئۇرۇش باشلىنىپ ئۇزۇن ئۆتمەي، ۋاڭ مىڭ سوۋېت ئىتتىپاقىدىن ۋەتەنگە قايتىپ كېلىپ، كوممۇنىستىك ئىنتېرناتسىئونالنىڭ «يېڭى سىياسىتى»نى يولغا قويدى، بىر قاتار - ئوڭچىل تەسلىمچىلىك كۆزقارىشىنى ۋە تەشەببۇسىنى ئوتتۇرىغا قويدى ھەم ئۇنى ئەمەلىي خىزمەت جەريانىدا

ئىزچىللاشتۇردى. ۋاڭ مىڭ پارتىيىنىڭ ياپونغا قارشى مىللىي بىرلىك سەپتىكى مۇستەقىل - ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇش پرىنسىپىغا قارشى تۇرۇپ، «ھەممە بىرلىك سەپ ئارقىلىق بولسۇن»، «ھەممە بىرلىك سەپكە بويسۇنسۇن» دېگەننى تەشەببۇس قىلدى؛ ياپون جاھانگىرلىكىگە قارشى ئۇرۇشنىڭ غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈمىدىنى گومىنداڭ ئارمىيىسىگە باغلىدى، گومىنداڭ ئارمىيىسىگە تايىنىپ تېز غەلىبە قىلىش خام خىيالىدا بولدى؛ جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنى رەھبەرلىكىدىكى خەلق ئىنقىلابىي كۈچلىرىگە، پارتىزانلىق ئۇرۇشىغا سەل قارىدى، دۈشمەن ئارقا سېپىدىكى ياپونغا قارشى تايانچ بازىلارنىڭ تەرەققىياتىغا ئەھمىيەت بەرمىدى؛ پارتىيىدىن خىزمەتنىڭ مۇھىم نۇقتىسىنى گومىنداڭ ھۆكۈمرانلىقىدىكى چوڭ شەھەرلەردىكى قانۇنلۇق ھەرىكەتكە قويۇشنى تەلەپ قىلدى.

پارتىيە ئىچىدىكى بەزى كىشىلەرنىڭ پارتىزانلىق ئۇرۇشىغا، ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى تايانچ بازىلارغا سەل قاراش ئىدىيىسىگە قارىتا، ماۋ زېدۇڭ «ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى پارتىزانلىق ئۇرۇشنىڭ ئىستراتېگىيە مەسىلىسى» ۋە «ئۇزاققا سوزۇلىدىغان ئۇرۇش توغرىسىدا» قاتارلىق ئەسەرلىرىدە، ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى پارتىزانلىق ئۇرۇشنى تەرەققىي قىلدۇرۇش ۋە دۈشمەن ئارقا سېپىدە تايانچ بازا قۇرۇشنىڭ مۇھىم ئەھمىيىتىنى چوڭقۇر شەرھلىدى. ماۋ زېدۇڭ تەكىتلەپ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: جۇڭگودىن ئىبارەت مۇشۇنداق بىر چوڭ دۆلەتتە، بولۇپمۇ مىللىي ئۇرۇش شارائىتىدا، پارتىزانلىق ئۇرۇشى تولۇق ھەرىكەت قىلىش زېمىنىگە ۋە ناھايىتى كەڭ ئاممىۋى ئاساسقا ئىگە، ئۇنى كەڭ كۆلەمدە ئېلىپ بارغىلى بولىدۇ. ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى پارتىزان ئۇرۇشى ئاساسەن ئىچكى سەپتە مۇنتىزىم ئارمىيىگە ماسلىشىپ ئېلىپ بېرىلىدىغان ئۇرۇش ئەمەس، بەلكى تاشقى

سەپتە ئۆز ئالدىغا ئېلىپ بېرىلىدىغان ئۇرۇش بولىدۇ ھەم ئۇنىڭ ئۆزىنىڭ بىر قاتار مۇداپىئەلىنىش ۋە ھۇجۇم قىلىش ئىستراتېگىيىسى ۋە تاكتىكىسى بولىدۇ. ياپون جاھانگىرلىكىگە قارشى ئۇرۇشنىڭ ئۇزاققا سوزۇلۇشى، ياپون جاھانگىرلىكىگە قارشى پارتىزانلىق ئۇرۇشنىڭ كەڭ كۆلەمدە پارتلىشى دۇشمەن ئارقا سېپىدىكى ياپونغا قارشى تايانچ بازىلارنى قۇرۇش ۋە تەرەققىي قىلدۇرۇشنىڭ مۇھىم ئەھمىيىتىنى تېخىمۇ روشەن گەۋدىلەندۇرىدۇ. تايانچ بازا — پارتىزانلىق ئۇرۇشى ئۆزىنىڭ ئىستراتېگىيىلىك ۋەزىپىسىنى ئىجرا قىلىشتا، ئۆزىنى ساقلاش ۋە راۋاجلاندۇرۇشتا، دۇشمەننى يوقىتىش ۋە قوغلاپ چىقىرىش مەقسىتىگە يېتىشتە تايىنىدىغان ئىستراتېگىيىلىك بازا. بۇنداق ئىستراتېگىيىلىك بازا بولمىسا، بارلىق ئىستراتېگىيىلىك ۋەزىپىلەرنىڭ ئىجرا قىلىنىشى ۋە ئۇرۇش مەقسىتىنىڭ ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇشى تايانچسىز قالىدۇ، پارتىزانلىق ئۇرۇشى ئۇزاق مەزگىل مەۋجۇت بولۇپ تۇرالمايدۇ ۋە راۋاجلىنالمايدۇ.

1938 - يىلى 9 - ئايدا، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى 6 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتنىڭ 6 - ئومۇمىي يىغىنى يەنئەندە چاقىرىلدى. ماۋ زېدۇڭ «يېڭى باسقۇچ توغرىسىدا» سىياسىي دوكلات بەردى. ئومۇمىي يىغىن پۈتۈن پارتىيىدىن ئاساسىي خىزمەتنى ئۇرۇش رايونىغا ۋە دۇشمەن ئارقا سېپىگە قارىتىش، ئۆز - ئۆزىگە خوجا بولغان ھالدا خەلقنى ياپون جاھانگىرلىكىگە قارشى قوراللىق كۈرەشكە تەشكىللەش قاتارلىقنى يولغا قويۇشنى تەكىتلىدى. ۋاڭ مىڭ يىغىندا قىلغان سۆزىدە ئىنقلابىي يېزا - كەنتلەرنىڭ دۇشمەن ئىشغالىيىتىدىكى شەھەرلەر ئۇستىدىن غەلبە قىلىش - قىلالماسلىقىدىن گۇمانلىنىدىغانلىقىنى بىلدۇردى. بۇنىڭغا قارىتا ماۋ زېدۇڭ جۇڭگونىڭ ئەھۋالى كاپىتالىستىك دۆلەتلەرنىڭ ئەھۋالىغا ئوخشىمايدۇ دەپ كۆرسەتتى ھەمدە يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم

فېئودالىق جۇڭگودا يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش يولىغا مېڭىش زۆرۈرىيىتىنىڭ ھەم ئىمكانىيىتىنىڭ بارلىقى ئۈستىدە كونكرېت تەھلىل يۈرگۈزدى. ياپونغا قارشى ئۇرۇش مەزگىلىدە، پارتىيىمىزنىڭ ئاساسىي كۈچ بىلەن دۈشمەن ئارقا سېپىدە مۇستەقىل - ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولغان پارتىزانلىق ئۇرۇشىنى قانات يايدۇرۇشى، ياپون جاھانگىرلىكىگە قارشى دېموكراتىك تايانچ بازىلارنى قۇرۇشى — بۇ ئەمەلىيەتتە جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ مىللىي ئۇرۇش شارائىتىدا يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش يولىدا داۋاملىق ماڭغانلىقىدۇر.

پارتىيىمىز توغرا فاڭجېندا چىڭ تۇرغانلىقتىن، خەلقنىڭ ياپون جاھانگىرلىكىگە قارشى كۈچلىرى ئۆسۈپ يېتىلدى ۋە زورايدى. ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇش باشلانغاندىن تارتىپ 1940 - يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە، پارتىيە رەھبەرلىكىدىكى قوراللىق قوشۇن 50 مىڭدىن كۆپرەك كىشىدىن تېز تەرەققى قىلىپ 500 مىڭ كىشىگە يەتتى. ئۇنىڭدىن باشقا، يەنە زور مىقداردىكى يەرلىك قوراللىق كۈچلەر ۋە خەلق ئەسكەرلىرى بارلىققا كەلدى ھەمدە ياپونغا قارشى 10 نەچچە بازا قۇرۇلدى. دۈشمەن ئارقا سېپىدىكى جەڭ مەيدانلىرى تەرەققىي قىلىپ ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇشنىڭ ئاساسلىق جەڭ مەيدانىغا ئايلاندى. 1941 - يىلىدىن 1942 - يىلىغىچە ياپون تاجاۋۇزچى ئارمىيىسى ئەسكىرىي كۈچىنىڭ يېرىمىنى ۋە قورچاق ئارمىيىنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمىنى ئىشقا سېلىپ، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى رەھبەرلىكىدىكى ياپونغا قارشى تايانچ بازىلاردا غالجىرلارچە «تازىلاش» ئېلىپ باردى. كۆيدۇرۇپ تۇگىتىش، ئۆلتۈرۈپ تۇگىتىش، بۇلاپ تۇگىتىشتىن ئىبارەت «ئۈچ تۇگىتىش» سىياسىتىنى يولغا قويدى. گومىنداڭ جاھىللىرى دۈشمەن ئارقا سېپىدىكى تايانچ بازىلارغا قارىتا ئىقتىسادىي جەھەتتىن قامال قىلىش ۋە ھەربىي جەھەتتىن

قورشاش سىياستىنى يولغا قويۇپ، زور بىر تۈركۈم گومىنداڭ تەسلىمچىلىرىنى قويۇۋېتىپ، ياپونىيە ئارمىيىسىنى بىلەن ھەمكارلىشىپ، 8 - ئارمىيە ۋە يېڭى 4 - ئارمىيىگە ھۇجۇم قىلدى. دۇشمەن، قورچاق ئارمىيە ۋە گومىنداڭ جاھىللىرىنىڭ بىرلىشىپ قىلغان ھۇجۇمىغا تەبىئىي ئاپەت قوشۇلۇپ، دۇشمەن ئارقا سېپىدىكى ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇشقا ئېغىر قىينىچىلىق پەيدا قىلدى. 1943 - يىلىدىن باشلاپ، خەلق ئىنقىلابىي كۈچلىرى يەنە بىر بالداق يۇقىرى ئۆرلىدى. 1945 - يىلىنىڭ ئالدىنقى يېرىمىغا كەلگەندە، خەلق ئارمىيىسىنىڭ ئاساسىي كۈچى تەرەققىي قىلىپ 910 مىڭدىن كۆپرەك كىشىگە يەتتى. خەلق ئەسكەرلىرى تەرەققىي قىلىپ 2 مىليون 200 مىڭ كىشىگە يەتتى؛ ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى تايانچ بازىلار 19 غا، يەر كۆلىمى 950 مىڭ كۋادرات كىلومېتىرغا يېتىپ، پۈتۈن مەملىكەت بويىچە ئومۇمىي يەر كۆلىمىنىڭ 1/10 قىسمىنى ئىگىلىدى، ئاھالىسى 100 مىليونغا يېقىنلىشىپ، ئەينى چاغدىكى ئومۇمىي نوپۇسنىڭ تەخمىنەن 1/4 قىسمىنى ئىگىلىدى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى رەھبەرلىكىدىكى ياپون جاھانگىرلىكىگە قارشى ئارمىيە ۋە خەلق تەرەققىي قىلىپ، ئومۇميۈزلۈك قايتۇرما ھۇجۇمنىڭ ئاساسىي كۈچى بولۇپ قالدى. بۇ — ياپونغا قارشى ئۇرۇشنىڭ غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن پۈختا ئاساس سېلىپ بەردى. بۇ مەنىدىن ئېيتقاندا، ياپونغا قارشى ئۇرۇشنىڭ غەلىبىسى يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش يولىنىڭمۇ غەلىبىسىدۇر.

ياپون جاھانگىرلىكىگە قارشى ئۇرۇش — جۇڭگونىڭ 100 يىلغا يېقىن ۋاقىتتىن بۇيانقى تاشقى دۇشمەنلەرنىڭ تاجاۋۇزچىلىقىغا قارشى تۇرۇشتا تۇنجى قېتىم تولۇق غەلىبىگە ئېرىشكەن مىللىي ئازادلىق ئۇرۇشى ھېسابلىنىدۇ. جۇڭگو خەلقى ياپون جاھانگىرلىكىگە قارشى 8 يىل قانلىق جەڭ قىلىش

ئارقىلىق قالاق قورال - جابدۇقلار بىلەن ئىقتىسادىي كۈچى ۋە ھەربىي قورال - ياراقلىرى ئۆزىنىڭكىدىن نەچچە ھەسسە كۈچلۈك بولغان دۈشمەننى يېڭىپ، 100 يىللىق ئار - نومۇسنى يۇيدى. ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇشنىڭ غەلىبىسى جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ تارىخىي تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈپ، يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ مەملىكەت بويىچە غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈرۈشى ئۈچۈن ئاساس سېلىپ بەردى. جۇڭگونىڭ ياپون جاھانگىرلىكىگە قارشى ئۇرۇشى دۇنيا خەلقىنىڭ فاشىزمغا قارشى ئۇرۇشىنىڭ مۇھىم تەركىبىي قىسمى، جۇڭخۇا مىللەتلىرىنىڭ دۇنيا خەلقىنىڭ فاشىزمغا قارشى ئۇرۇشىغا قوشقان ئۇلۇغ تۆھپىسى بولۇپ، ئۇ ئەبەدىي نۇر چاچىدۇ.

ياپون جاھانگىرلىكىگە قارشى ئۇرۇشنىڭ غەلىبىسى — پۈتكۈل مىللىتىمىزنىڭ ياپون جاھانگىرلىكىگە قارشى ئۇرۇشنىڭ غەلىبىسى. ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇشنىڭ ئەمەلىيىتى شۇنى ئىسپاتلىدىكى، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى پۈتكۈل مىللىتىمىزنىڭ ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇشىنىڭ مۇستەھكەم تىرىكى بولۇشقا مۇناسىپ. كومپارتىيە رەھبەرلىك قىلغان دۈشمەن ئارقا سېپىدىكى جەڭ مەيدانلىرى ۋە ياپون جاھانگىرلىكىگە قارشى دېموكراتىك تايانچ بازىلارنىڭ تەرەققىي قىلىشى پۈتكۈل مىللىتىمىزنىڭ ياپون جاھانگىرلىكىگە قارشى ئۇرۇشىدا ھەل قىلغۇچ رول ئويناندى.

يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش، ئەڭ ئاخىردا مەملىكەت بويىچە غەلىبىنى قولغا كەلتۈرۈشتىن ئىبارەت ئىستراتېگىيىلىك نىشان ياپون جاھانگىرلىكىگە قارشى ئۇرۇشنىڭ غەلىبىسى ئاساسىدا، خەلق ئازادلىق ئۇرۇشى ئارقىلىق تولۇق ئىشقا ئاشتى.

ياپون جاھانگىرلىكى مەغلۇپ قىلىنغاندىن كېيىن، كەڭ خەلق ئاممىسى جۇڭگونىڭ مۇستەقىللىقىنى، تىنچلىقىنى،

دېموكراتىيىسىنى ئىشقا ئاشۇرۇشنى ئارزۇ قىلدى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى خەلققە باشلامچىلىق قىلىپ جۇڭگونى مۇستەقىل، دېموكراتىك، قۇدرەتلىك يېڭى دېموكراتىك دۆلەت قىلىپ قۇرۇپ چىقىشقا ئىرادە باغلىدى. ئەمما، جياڭ جېيشى باشچىلىقىدىكى گومىنداڭ ھۆكۈمران گۇرۇھى يەنىلا ئەسلىدىكى مۇستەبىت ھاكىممۇتلەقلىق ھۆكۈمرانلىقىنى داۋاملاشتۇردى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى خەلقئارا ۋە ئىچكى ۋەزىيەتنى ئەستايىدىل تەھلىل قىلىپ، كەڭ خەلق ئاممىسىنىڭ ئارزۇسىنى چىقىش قىلىپ، تىنچلىقنى ۋە دېموكراتىيىنى تىرىشىپ قولغا كەلتۈرۈش بىلەن بىر ۋاقىتتا، مەۋقەنى ئۆز كۈچى ئاساسىغا قويۇپ، ئۆزىنى قوغداش ئۇرۇشىغا پائال تەييارلىق كۆردى.

1946 ـ يىلى 6 ـ ئايدا، گومىنداڭ ئارمىيىسى ئوتتۇرا تۈزلەڭلىكتىكى ئازاد رايونلارغا ھۇجۇم قىلىشنى باشلىنىش نۇقتىسى قىلغان ئومۇمىيۈزلۈك ئىچكى ئۇرۇشنى قوزغىدى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى ئۆزىنى قوغداش ئۇرۇشى ئارقىلىق گومىنداڭنىڭ ھەربىي ھۇجۇمىنى توسۇپ، تىنچلىقنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشنى ئۇمىد قىلدى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ ۋەكىلى جۇ ئېنلەي قاتارلىقلار گومىنداڭ دائىرىلىرى بىلەن داۋاملىق سۆھبەت ئۆتكۈزۈپ، تىنچلىقنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن ئەڭ ئاخىرغىچە تىرىشچانلىق كۆرسەتتى. ئەمما جياڭ جېيشى گۇرۇھى كوممۇنىستىك پارتىيە ۋە ھەرقايسى دېموكراتىك پارتىيە ـ گۇرۇھلارنىڭ تىنچلىقنى قولغا كەلتۈرۈش جەھەتتىكى بارلىق تەكلىپلىرىنى قەتئىي رەت قىلىپ، ئىچكى ئۇرۇشنى ئاخىرغىچە ئېلىپ بېرىشقا بەل باغلىدى. لېكىن ۋەزىيەتنىڭ تەرەققىياتى ئەكسىيەتچىلەرنىڭ ئارزۇسى بىلەن قارىمۇقارشى ئىدى. 1947 ـ يىلى 3 ـ ئايدىن باشلاپ، گومىنداڭ ئارمىيىسى «ئومۇمىيۈزلۈك ھۇجۇم» دىن

مەجبۇرىي ۋاز كېچىشكە باشلىدى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى ئۇرۇشنى شىمالىي شەنشىگە بۇراپ، شىمالىي شەنشى ۋە پۇتۇن مەملىكەتتىكى ھەرقايسى جەڭ مەيدانلىرىنىڭ جەڭ قىلىشىغا قوماندانلىق قىلدى ھەم گومىنداڭ ئارمىيىسىنىڭ شىمالىي شەنشى ۋە شەندۇڭغا قارىتىلىق ھۇجۇمىنى تارمار قىلدى.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى گومىنداڭ ئارمىيىسىنىڭ ھەربىي ھۇجۇمىنى ئۇزۇل - كېسىل تارمار قىلىپ، ئۇرۇش ۋەزىيىتىنى تۈپتىن ئۆزگەرتىش ئۈچۈن، 1947 - يىلى 7 - ئايدا، دۈشمەن ئارمىيىسى تېخى بەلگىلىك ئۇستۇنلۇكتە تۇرۇۋاتقان، ئازاد رايونلارغا قارىتىلىق ئىستراتېگىيە جەھەتتە ھۇجۇمغا ئۆتۈشنى قارار قىلدى. لېكىن بۇ چېغىدا ۋە دېگىلىك شىياۋپىڭ، چېن گېڭ ۋە شىي فۇجۇ، چېن يى ۋە سۇ يۈ قوماندانلىقىدىكى ئوچۇق دالا ئارمىيىسى 1948 - يىلى 8 - ئايدىن 9 - ئايغىچە ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ ئوتتۇرا تۈزلەڭلىككە قاراپ ئىلگىرىلەپ، دۈشمەننىڭ ئىستراتېگىيىلىك ئارقا سېپىنى دۈشمەننى كۆپلەپ يوقىتىدىغان ئاساسلىق جەڭ مەيدانىغا ئايلاندۇردى. ئۇچ يول ئارمىيىسى زىچ ماسلىشىپ، تاشقى سەپتە ھۇجۇم قىلىش بىلەن ئىچكى سەپتە قايتۇرما زەربە بېرىشنى ئۆزئارا ماسلاشتۇرۇپ، خەلق ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ پۇتۇن مەملىكەت خاراكتېرلىك ئىستراتېگىيىلىك ھۇجۇمنى شەكىللەندۇردى. گومىنداڭ ئارمىيىسى ئىستراتېگىيىلىك ھۇجۇمدىن ئىستراتېگىيىلىك مۇداپىئەگە ئۆتۈشكە مەجبۇر بولدى، پۈتكۈل ئۇرۇش ۋەزىيىتى تېزلىكتە بۇرالدى. بۇ جۇڭگو

ئىنقىلابىي ئۇرۇشىنىڭ تارىخىي خاراكتېرلىك بۇرۇلۇشىدۇر.

شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، بۇران - چاپقۇنلۇق يەر ئىسلاھاتى ھەربىر ئايالار رايونلاردا قانات يايدۇرۇلدى، قەد كۆتۈرگەن كەڭ دېھقانلار ئاكتىپلىق بىلەن ئارمىيىگە ۋە ئۇرۇشقا قاتناشتى، ئالدىنقى سەپكە يارەدەم بەردى، خەلق ئازادلىق ئۇرۇشىنىڭ غەلىبىسىنى ئەڭ ئاساسلىق كاپالەتكە ئىگە قىلدى.

1948 - يىل 10 - ئاينىڭ 10 - كۈنى، جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى باش شتابى بايانات ئېلان قىلىپ، «جياڭ جيېشىنى يوقىتىپ، پۈتۈن جۇڭگونى ئازاد قىلىش» شوئارىنى ئوتتۇرىغا قويدى. تارىخىي مۇساپىنىڭ تەرەققىيات سۈرئىتى كىشىلەرنىڭ تەسەۋۋۇرىدىكىدىن ھالقىپ كەتتى. 1948 - يىلى كۈزگە كەلگەندە، خەلق ئازادلىق ئۇرۇشى مەملىكەت بويىچە غەلىبىنى قولغا كەلتۈرىدىغان ھەل قىلغۇچ باسقۇچقا قەدەم قويدى.

بۇ ۋاقىتتا، گومىنداڭ ئارمىيىسىنىڭ بەش ئىستراتېگىيىلىك گۇرۇھى خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى تەرىپىدىن شەرقىي شىمال، شىمالىي جۇڭگو، شەرقىي جۇڭگو، ئوتتۇرا تۈزلەڭلىك، غەربىي شىمالدىن ئىبارەت بەش جەڭ مەيدانىغا بۆلۈۋېتىلگەنلىكتىن، ھەربىر تەسكىرىي كۈچى يېتىشمەيتتى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى ۋە مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتى ھەممە ئەھۋالنى ھېسابقا ئېلىپ، پۈرسەتنى چىڭ تۇتۇپ، ئىستراتېگىيىلىك ھەل قىلغۇچ جەڭ قىلىش تەدبىرىنى ئوتتۇرىغا قويدى. 1948 - يىلى 9 - ئايدىن 1949 - يىلى 1 - ئايغىچە، ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ لياۋ - شېن جېڭى، خۇەيخەي جېڭى، پىڭجىن جېڭى قاتارلىق ئۈچ جەڭنى قوزغاپ، دۇشمەننىڭ جەمئىي بىر مىليون 540 مىڭدىن ئارتۇق ئادىمىنى يوقىتىپ،

گومىنداڭنىڭ ئەكسىيەتچىل ھۆكۈمرانلىقىنى تۈپتىن تەۋرىتىۋەتتى.

ئۇلۇغ ئىستراتېگىيىلىك ھەل قىلغۇچ جەڭ ئارقىلىق گومىنداڭ ئارمىيىسىنىڭ ئاساسلىق كۈچى ئاساسىي جەھەتتىن يوقىتىلدى. 1949 - يىل 4 - ئاينىڭ 21 - كۈنى، ماۋ زېدۇڭ، جۇدې پۈتۈن مەملىكەتكە يۈرۈش قىلىش بۇيرۇقىنى چۈشۈرۈپ، خەلق ئازادلىق ئارمىيىسىنى چاڭجياڭ دەرياسىدىن ئۆتۈش جېڭىگە ئاتلاندۇردى. 23 - كۈنى نەنجىڭ ئازاد قىلىندى. گومىنداڭنىڭ 22 - يىللىق ئەكسىيەتچىل ھۆكۈمرانلىقى شۇئان گۈمران بولدى. خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى پۈتۈن مەملىكەتكە قاراپ داۋاملىق يۈرۈش قىلىپ، كۈز شامىلى دەرەخ يوپۇرماقلىرىنى سۈپۈرۈۋاتقان مەزگىلدە، گومىنداڭ ئارمىيىسىنىڭ قالدۇق كۈچلىرىنى پاچاقلاپ تاشلىدى.

ئىستراتېگىيىلىك ھەل قىلغۇچ جەڭ غەلىبىگە ئېرىشكەن، «ئەڭ ئاخىردا مەملىكەت بويىچە غەلىبىنى قولغا كەلتۈرۈش» تىن ئىبارەت ئىستراتېگىيىلىك نىشان پۈتۈنلەي ئەمەلگە ئاشاي دەپ قالغان پەيتتە، ماۋ زېدۇڭ ۋە جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزي كومىتېتى خىزمەتنىڭ مۇھىم نۇقتىسىنى يۆتكەش مەسىلىسىنى ئوتتۇرىغا قويدى. 1949 - يىلى 2 - ئايدا، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزي كومىتېتى ئۆتكەن 20 يىلدىن بۇيانقى ئاۋۋال يېزىلارنى، ئاندىن شەھەرلەرنى ئېلىش شەكلىنى ئاۋۋال شەھەرلەرنى ئېلىش، ئاندىن يېزىلارغا بېرىش شەكلىگە ئۆزگەرتىش لازىملىقىنى ئوتتۇرىغا قويدى. 3 - ئايدا، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى 7 - نۆۋەتلىك مەركىزي كومىتېت 3 - ئومۇمىي يىغىنى چاقىرىلدى، ئومۇمىي يىغىندا پارتىيە خىزمىتىنىڭ مۇھىم نۇقتىسىنى يۆتكەش مەسىلىسى نۇقتىلىق مۇزاكىرە قىلىندى. ماۋ زېدۇڭ دوكلاتىدا مۇنداق دەپ

كۆرسەتتى: 1927 - يىلىدىن ھازىرغىچە بىزنىڭ خىزمىتىمىزنىڭ مۇھىم نۇقتىسى يېزىلاردا بولۇپ كەلدى. يېزىلاردا كۇچ توپلاپ، يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش، ئاندىن شەھەرلەرنى قولغا ئېلىشتىن ئىبارەت بولدى، بۇنداق خىزمەت ئۇسۇلىنى قوللىنىش دەۋرى ئەمدى تامامىلاندى، «ھازىردىن تارتىپ، شەھەردىن يېزىغا بېرىش ۋە شەھەر ئارقىلىق يېزىغا رەھبەرلىك قىلىش دەۋرى باشلاندى». ① ئەلۋەتتە، شەھەرگىمۇ، يېزىغىمۇ ئېتىبار بېرىش لازىم. يېزىلارنى تاشلىۋېتىپ، شەھەرلەرگىلا ئېتىبار بېرىشكە ھەرگىز بولمايدۇ. لېكىن پارتىيە ۋە ئارمىيە خىزمىتىنىڭ مۇھىم نۇقتىسىنى چوقۇم شەھەرلەرگە قويۇش لازىم. ئەڭ زور تىرىشچانلىق كۆرسىتىش ئارقىلىق شەھەرلەرنى باشقۇرۇش ۋە شەھەرلەرنى گۈللەندۈرۈشنى ئۆگىنىۋېلىش لازىم.

1949 - يىل 10 - ئاينىڭ 1 - كۈنى، جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى شەرەپ بىلەن دۇنياغا كەلدى. جۇڭگو خەلقى شۇنىڭدىن باشلىنىپ ئورنىدىن دەس تۇردى. جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ قۇرۇلۇشى، پارتىيە خىزمىتى مەركىزىنىڭ يۆتكىلىشى يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش، مەملىكەت بويىچە ھاكىمىيەتنى قوراللىق تارتىۋېلىش ئىستراتېگىيىلىك نىشانىنىڭ ئەڭ ئاخىر ئەمەلگە ئاشقانلىقىدىن دېرەك بېرىدۇ. ئۇ 1927 - يىلىنىڭ كېيىنكى يېرىمىدىن باشلاپ، پارتىيىنىڭ ماركسىزم - لېنىنىزمنى جۇڭگونىڭ ئەمەلىيىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈپ، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئۆزگىچە يولىنى ئېچىش ئىشىنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك بولغانلىقىنى جاكارلىدى.

---

① «ماۋزېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 4 - توم، 2746 - بەت.

§2. خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورىسى نەزەرىيىسى ۋە جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ قۇرۇلۇشى

1. خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورىسى نەزەرىيىسى

دۆلەت ھاكىمىيىتى مەسىلىسى — ئىنقىلابتىكى تۈپ مەسىلە. پرولېتارىيات ئۆز ھۆكۈمرانلىقىنى تىكلەش ئۈچۈن، ئالدى بىلەن ئۆز سىنىپىنىڭ دۆلەت ھاكىمىيىتىنى قولغا ئېلىشى كېرەك. پرولېتارىياتنىڭ دۆلەت ھاكىمىيىتى بىلەن باشقا ھەرقانداق ئېكسپىلاتاتسىيە قىلغۇچى سىنىپلارنىڭ دۆلەت ھاكىمىيىتى تۈپتىن ئوخشاش بولمىغان خاراكتېرگە ئىگە بولىدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن، پۈتۈنلەي ئەبجىقى چىقىپ كەتكەن كونا دۆلەت ماشىنىسى پرولېتارىياتنىڭ ئۆزىنىڭ دۆلەت ھاكىمىيىتىنى بەرپا قىلىشىدىكى ئالدىنقى شەرتكە ئايلىنىپ قالىدۇ. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاش، ھاكىمىيەتنى قوراللىق تارتىۋېلىشتىن ئىبارەت ئۆزگىچە يولنى ئېچىپلا قالماستىن، بەلكى خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورىسى يېڭى نەزەرىيىسىنى شەكىللەندۈرۈپ، پۈتۈن مەملىكەتتىكى ھەر مىللەت خەلقىنى يېتەكلەپ، ئۆزۈن مەزگىل كۈرەش قىلىش ئارقىلىق، كونا، ئەكسىيەتچىل دۆلەت ماشىنىسىنى پاچاقلاپ تاشلاپ، خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورلىقىدىكى دۆلەت ھاكىمىيىتىنى تىكلىدى.

خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورىسى نەزەرىيىسىمۇ يېڭى دېموكراتىزم نەزەرىيىسىنىڭ باشقا تەركىبىي قىسىملىرىغا ئوخشاشلا ئىنقىلاب ئەمەلىيىتى داۋامىدا پىشىپ يېتىلدى ۋە راۋاجلاندى.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى قۇرۇلغان كۈندىن

تارتىپلا، پرولېتارىيات دۆلەت ھاكىمىيىتىنى بەرپا قىلىش نىشانىنى ئۆز پروگراممىسىغا كىرگۈزۈپ، تەنتەنىلىك ھالدا مۇنداق دەپ جاكارلىدى: «پرولېتارىيات ئىنقىلابىي ئارمىيىسى بۇرژۇئازىيىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاپ، يېڭى ئەمگەكچىلەر سىنىپى دۆلىتىنى بەرپا قىلىدۇ، ..... پرولېتارىيات دىكتاتورىسىدىن پايدىلىنىپ، سىنىپىي كۆرەش نىشانى سىنىپنى يوقىتىش نىشانىغا يېتىدۇ؛ سوۋېت شەكلىنى قوللىنىپ، ئىشچى ـ دېھقان ئەمگەكچىلىرى بىلەن ئەسكەرلەرنى تەشكىللەيدۇ.»[1] روشەنكى، بۇ ماركسىزملىق دۆلەت ۋە ئىنقىلاب تەلىماتىنىڭ پارتىيە پروگراممىسىدا گەۋدىلىنىشى بولۇپ، ئۇ جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ سىنىپىي خاراكتېرىنىڭ روشەن ھالدا ئىپادىلىنىشى ھېسابلىنىدۇ. لېكىن ماركسىزم تەلىماتىنى بۇنداق ئەينەن قوللىنىش بولسا پارتىيىمىزنىڭ دەسلەپ يارىتىش مەزگىلىدىكى گۆدەكلىكىنى ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىدۇ. جۇڭگودا، پرولېتارىيات ئىنقىلابى ھاكىمىيەت تىكلەش ۋە تەشكىللەش ئۈچۈن، ماركسىزمنىڭ تەلىماتىنى ئۆز دۆلىتىنىڭ ئەھۋالى بىلەن زىچ بىرلەشتۈرۈپ، ئۆز يولىدا مېڭىشى لازىم.

بۇيۇك ئىنقىلاب دەۋرىدە، جۇڭگو كوممۇنىستلىرىنىڭ جۇڭگو ئىنقىلابىدىكى دۆلەت ھاكىمىيىتى مەسىلىسى ئۈستىدىكى مۇلاھىزىسى تەرەققىي قىلدى. بۇ ئاساسەن مانا زېدۇڭ ۋە باشقا رەھبەرلەرنىڭ جۇڭگو جەمئىيىتىدىكى سىنىپىي مۇناسىۋەتلەرنى ئەستايىدىل تەھلىل قىلىش ۋە تەنقىد قىلىش ھەمدە مۇشۇ ئاساستا، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ مەقسىتى — پرولېتارىيات رەھبەرلىكىدىكى «خەلقنىڭ ھۆكۈمرانلىقى»، «ئىنقىلابىي ئاممىنىڭ ھۆكۈمرانلىقى» ياكى «پرولېتارىيات، ئۇششاق بۇرژۇئازىيە ۋە ئوتتۇرا سىنىپ سول فاناتلىرىنىڭ بىرلەشمە

① «جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى نىزامنامىسى توغلىسى»، خەنزۇچە نەشرى، 1 ـ، 2 ـبەتلەر.

ھۆكۈمرانلىقى» نى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئىدىيىسىنى ئوتتۇرىغا قويغانلىقىدا ئىپادىلىنىدۇ. مۇشۇ دەۋرنىڭ كىيىنكى مەزگىللىرىدە، يېزا - كەنت دېھقانلار ھەربىر كىشىنىڭ يۇقىرى دولقۇنغا كۆتۈرۈلۈشى ئارقىسىدا، ماۋ زېدۇڭ قاتارلىقلار يېزىلاردا پومېشچىكلار ھاكىمىيىتىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاپ، دېھقانلار ھاكىمىيىتىنى تىكلەش تەشەببۇسىنى ئوتتۇرىغا قويدى. ئومۇمىي جەھەتتىن قارىغاندا، بۇ دەۋردىكى ئىنقىلابىي ھاكىمىيەتكە ئائىت تونۇش يەنىلا تۆۋەن سەۋىيىدە ئىدى.

يەر ئىنقىلابى دەۋرىدە، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ئىنقىلابقا مۇستەقىل رەھبەرلىك قىلىپ، يېزا تايانچ بازىلىرىنى بەرپا قىلىش جەريانىدا، ئىنقىلابىي ھاكىمىيەت قۇرۇش ئەمەلىيىتىنى باشلىدى. ماۋ زېدۇڭ «ئىشچى - دېھقانلار قوراللىق مۇستەقىل ھاكىمىيىتى»، قىزىل ھاكىمىيەت تىكلەش جەھەتتىكى مۇھىم ئىدىيىسىنى ئوتتۇرىغا قويدى، شۇنىڭ بىلەن، ھەرقايسى ئىنقىلابىي بازىلار ئىشچى - دېھقانلار دېموكراتىيىسى دىكتاتورلىقىدىكى «ئىشچى - دېھقان ئەسكەرلەر ھۆكۈمىتى» نى تىكلىدى. 1931 - يىلى 11 - ئايدا، جياڭشى ئۆلكىسىنىڭ رۇيجىن دېگەن يېرىدە مەركىزىي سوۋېتلەر رايونىنىڭ 1 - قېتىملىق مەملىكەتلىك خەلق قۇرۇلتىيى چاقىرىلدى، قۇرۇلتايدا «جۇڭخۇا سوۋېت جۇمھۇرىيىتى ئاساسىي قانۇنى پروگراممىسى» تۈزۈلدى، «يەر قانۇنى»، «ئەمگەك قانۇنى» ۋە «ئىقتىسادىي سىياسەت» قاتارلىق قانۇن، قائىدە - نىزاملارمۇ ماقۇللاندى. يىغىن ماۋ زېدۇڭ قاتارلىق 63 كىشىدىن تەشكىل تاپقان مەركىزىي ئىجرائىيە كومىتېتىنى سايلاپ چىقتى. ماۋ زېدۇڭ رەئىس بولدى؛ شاڭ يىڭ، جاڭ گوتاۋلار مۇئاۋىن رەئىس بولدى. جۇڭخۇا سوۋېت جۇمھۇرىيىتى — ئىشچى - دېھقان، ئەسكەر ھاكىمىيىتى قۇرۇشنىڭ تىپىدۇر. «سوۋېت جۇمھۇرىيىتى» نىڭ نامى شۇبھىسىزكى، رۇسىيە

ئۆكتەبىر ئىنقىلابىنىڭ تەسىر بىلەن باغلىنىشلىق ئىدى. لېكىن ئەينى چاغدا تايانچ بازىلاردا تىكلەنگەن ھاكىمىيەت تەشكىلى — جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىكىدىكى ئىشچىلار، دېھقانلار ۋە ئۇششاق بۇرژۇئازىيە ئىتتىپاقلىقىدىكى ھاكىمىيەت بولۇپ، رۇسىيە ئۆكتەبىر ئىنقىلابىدىن كېيىن تەسىس قىلىنغان پرولېتارىيات دىكتاتورلىقىدىكى سوۋېت ھاكىمىيىتىدىن پەرقلىنەتتى. بۇ دەۋرنىڭ ئاخىرقى مەزگىللىرىدە، ياپون جاھانگىرلىكى تاجاۋۇزچىلىقىنى جىددىيلەشتۈرگەنلىكتىن، مىللىي زىددىيەت كۈندىن - كۈنگە ئۆتكۈرلىشىپ كەتتى، شۇنىڭ بىلەن، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى يەنە ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ «خەلق جۇمھۇرىيىتى»، «دېموكراتىك جۇمھۇرىيەت» قۇرۇش تەشەببۇسىنى ئوتتۇرىغا قويدى. ئۇنىڭ ئاساسىي مەقسىتى — ئىتتىپاقلىشىشقا بولىدىغان بارلىق كۈچلەرنى تېخىمۇ كەڭ دائىرىدە قولغا كەلتۈرۈپ، كۈچنى مەركەزلەشتۈرۈپ، ياپون جاھانگىرلىكىنىڭ تاجاۋۇزچىلىقىغا قارشى تۇرۇش ئىدى.

ياپونغا قارشى ئۇرۇش دەۋرى — پارتىيىنىڭ ھاكىمىيەت قۇرۇش ئىدىيىسىنىڭ تولۇق قانات يېيىش ۋە پىشىپ يېتىلىش دەۋرى بولدى. بىر تەرەپتىن، پارتىيە رەھبەرلىكىدىكى ياپونغا قارشى بازىلار تەدرىجىي مۇستەھكەملەندى ۋە كېڭەيدى، ھەر خىل ياپونغا قارشى كۈچلەرنىڭ كەڭ كۆلەمدە قاتنىشىشى تايانچ بازىلاردىكى ھاكىمىيەت قۇرۇلۇشىنى ئىلگىرى سۈردى. يەنە بىر تەرەپتىن، پارتىيىمىز ياپونغا قارشى ئىتتىپاقلىشىشقا بولىدىغان بارلىق كۈچلەرنى كەڭ كۆلەمدە قوزغاشنى چىقىش قىلىپ، جياڭ جيېشى گومىنداڭنىڭ مۇستەبىتلىك تۈزۈمى بىلەن بولغان كۈرەشنى قەتئىي داۋاملاشتۇرۇپ، ھاكىمىيەت قۇرۇشقا ئائىت نەزەرىيىۋى مۇھاكىمىسىنى ئىلگىرى سۈردى. ماۋ زېدۇڭ ۋە پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ھاكىمىيەتنىڭ دېموكراتىك ئالاھىدىلىكىنى تەكىتلىدى، يەنى كەڭ ۋەكىللىك خاراكتېرگە

ئگه بولۇشى، ياپونغا قارشى بىرقانچه ئىنقىلابىي سىنىپنىڭ ئىتتىپاقىغا قاتنىشىشى ۋه ئۇنى ھمايه قىلىشى؛ ھاكىمىيەت تەشكىلي قۇرۇلمىسى جەھەتتە، كۆپ خىل سىنىپ ئىتتىپاقىنىڭ پرىنسىپىنى گەۋدىلەندۈرۈشى، ھاكىمىيەت جاھانگىرلىككه ۋه فېئودالىزمغا قارشى تۇرۇشتىن ئىبارەت دېموكراتىزملىق ئىنقىلاب خاراكتېرىگه ئىگه بولۇشى؛ پرولېتارىياتنىڭ ھاكىمىيەتتىكى رەھبەرلىك ئورنىدا چىڭ تۇرۇشى لازىملىقىنى تەكىتلىدى. 1940 ـ يىلى 3 ـ ئايدا، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزي كومىتېتى «ياپونغا قارشى تايانچ بازىلاردىكى ھاكىمىيەت مەسىلىسى» دېگەن يوليورۇقنى تارقاتتى ھەم ئېنىق قىلىپ مۇنداق بەلگىلىدى: ھاكىمىيەت خىزمەتچىلىرى ئىچىدە، كومپارتىيە ئەزالىرى ئۇچتىن بىرنى، پارتىيىسىز سول تەرەققىيپەرۋەرلەر ئۇچتىن بىرنى، ئارىلىقتىكىلەر ئۇچتىن بىرنى ئىگىلىشى، «ئۇچ ئۇچلىك تۈزۈمى» يولغا قويۇلۇشى كېرەك. كومپارتىيىنىڭ ھاكىمىيەتتە رەھبەرلىك ئورۇنىنى ئىگىلىشىگه كاپالەتلىك قىلىش ئۇچۇن، «ئۇچتىن بىرنى ئىگىلىگەن كومپارتىيە ئەزالىرى سۇپەت جەھەتتە ئۇستۇن شەرتكه ئىگه بولسۇن». ① 1940 ـ يىلى 1 ـ ئايدا، ماۋ زېدۇڭ «يېڭى دېموكراتىزم ھەققىدە» دېگەن ئەسىرىدە، يەنه بىر قەدەم ئىلگىرىلىگەن ھالدا مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: «ھازىر قۇرۇلىدىغان جۇڭخۇا دېموكراتىك جۇمھۇرىيىتى پەقەت پرولېتارىيات رەھبەرلىكىدىكى جاھانگىرلىككه ۋه فېئودالىزمغا قارشى بارلىق كىشىلەرنىڭ بىرلەشمه دىكتاتورلۇقىدىكى دېموكراتىك جۇمھۇرىيەتلا بولىدۇ، بۇ — يېڭى دېموكراتىك جۇمھۇرىيەت». ② ياپونغا قارشى ئۇرۇش غەلىبه قىلىش ئالدىدا، 1945 ـ يىلى 4 ـ ئايدا، ماۋ زېدۇڭ 7 ـ قۇرۇلتايدا

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچه نەشرى، 2 ـ توم، 1459 ـ بەت.
② «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچه نەشرى، 2 ـ توم، 1325 ـ بەت.

بەرگەن «بىرلەشمە ھۆكۈمەت ھەققىدە» دېگەن دوكلاتىدا، ھەرقايسى ئىنقىلابىي سىنىپ، ھەرقايسى دېموكراتىك پارتىيە ـ گۇرۇھلار ۋە پارتىيىسىز زاتلارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بىر بىرلەشمە ھۆكۈمەت قۇرۇشنىڭ زۆرۈرلىكىنى يەنە بىر قېتىم بايان قىلدى. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دېدى: بىز «پۈتۈن مەملىكەت بويىچە مۇتلەق كۆپچىلىك خەلقنى ئاساس قىلىدىغان، ئىشچىلار سىنىپى رەھبەرلىكىدە بولىدىغان، بىرلىك سەپلىك دېموكراتىك ئىتتىپاق ئاساسىدىكى دۆلەت تۈزۈمىنى ئورنىتىشنى تەشەببۇس قىلىمىز، بىز بۇنداق دۆلەت تۈزۈمىنى يېڭى دېموكراتىك دۆلەت تۈزۈمى دەپ ئاتايمىز». ① بۇ، ياپونغا قارشى ئۇرۇش دەۋرىدە، ماۋ زېدۇڭ ۋەكىللىكىدىكى جۇڭگو كوممۇنىستلىرىنىڭ خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورىسى ھەققىدىكى ئاساسىي ئىدىيىسىنىڭ شەكىللەنگەنلىكىنى ئىپادىلەپ بېرىدۇ.

ياپونغا قارشى ئۇرۇش غەلىبە قىلغاندىن كېيىن، ئاساسىي زىددىيەتنىڭ مىللىي كۈرەشتىن سىنىپىي كۈرەشكە ئالمىشىشىغا ئەگىشىپ، جۇڭگو قانداق دۆلەت تۈزۈمى بەرپا قىلىش كېرەك دېگەن مەسىلە مەملىكەت ئىچىدىكى زىددىيەتلەرنىڭ يېغىلىش نۇقتىسىغا ئايلىنىپ قالدى. ھەرقايسى سىياسىي كۈچلەر مانا مۇشۇ مەركىزىي نۇقتىنى چۆرىدەپ كەسكىن كۈچ سىناشتى. پارتىيىنىڭ خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورىسىنى بەرپا قىلىش ئىدىيىسى بۇ كۈچ سىنىشىش جەريانىدا تېخىمۇ مۇكەممەللەشتى ھەم رېئاللاشتى.

جياڭ جېيشى گومىنداڭىي پومېشچىكلار ۋە چوڭ بۇرژۇئازىيىنىڭ مەنپەئىتىنى چىقىش قىلىپ، دېموكراتىك بىر جۇڭگونىڭ قۇرۇلۇشىغا قارشى تۇردى ۋە توسقۇنلۇق قىلدى؛ ياپونغا قارشى ئۇرۇشتىن كېيىن ھاكىمۇتلەقلىق، ئىچكى

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۈيغۇرچە نەشرى، 3 ـ توم، 2044 ـ بەت.

ئۇرۇش، ۋەتەن سانتۇچلۇقتىن ئىبارەت ئۇچنى بىرگەۋدىلەشتۈ-رۈش فاكتىسىدا داۋاملىق چىڭ تۇردى ۋە ئۇنى يولغا قويدى. 1936 - يىلى ئىيلان قىلىنغان «5 - ماي» ئاساسىي قانۇن لايىھىسىگە ئاساسەن دۆلەت قۇرىدىغانلىقىنى جاكارلىدى، ئۇنىڭ ماھىيىتى — گومىنداڭنىڭ بىر پارتىيە دىكتاتورلىقىنى ساقلاپ قېلىشقا ئۇرۇنۇشتىن ئىبارەت. جياڭ جيېشى گومىنداڭنى گەرچە ھاكىمىيەتكە باشقا بەزى پارتىيە - گۇرۇھلارنىڭ قاتنىشىشىغا رۇخسەت قىلغان بولسىمۇ، ئەمما ئەمەلىيەتتە ئۇ بىر خىل پەردازلاشتۇرىلا ئىبارەت بولدى ھەم ھېچقانداق رېئال ئەھمىيەتكە ئىگە بولمىدى. شۇنىڭ ئۈچۈن، جياڭ جيېشى گومىنداڭنىڭ ياپونغا قارشى ئۇرۇشتىن كېيىنكى دۆلەت قۇرۇش تەشەببۇسى جۇڭگو كوممۇنىستلىرىنىڭ قەتئىي قارشى تۇرۇشىغا ئۇچراپلا قالماستىن، بەلكى ھەرقايسى دېموكراتىك پارتىيە - گۇرۇھلار ۋە ھەرقايسى جەھەتلەردىكى دېموكراتىك زاتلارنىڭمۇ قارشىلىقىغا ئۇچرىدى. لېكىن جياڭ جيېشى گومىنداڭى ئۆز بېشىمچىلىق قىلىپ، 1945 - يىلى 11 - ئاينىڭ 12 - كۈنى نەنجىڭدا گومىنداڭچىلار يىغىنى ئېچىپ، ئاتالمىش «جۇڭخۇا مىنگو ئاساسىي قانۇنى» نى ماقۇللىدى ھەمدە گومىنداڭنىڭ بىر پارتىيە ھاكىمۇتلەقلىكىنى ساقلاپ قېلىشنى مەقسەت قىلغان مۇشۇنداق بىر ئاساسىي قانۇنغا ئاساسەن دېموكراتىك سىياسىينى يولغا قويىدىغانلىقىنى، «ھاكىمىيەتنى خەلققە قايتۇرىدىغان» لىقىنى جاكارلىدى. مانا بۇ — جياڭ جيېشى گومىنداڭنىڭ ھاكىمۇتلەقلىكتە چىڭ تۇرىدىغان، دېموكراتىيىگە قارشى تۇرىدىغان ماھىيىتىنى يەنە بىر قەدەم ئىلگىرىلىگەن ھالدا ئېچىپ بەردى. ماۋ زېدۇڭ دەل جايىغا تەككۈزۈپ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: گومىنداڭ يولغا قويماقچى بولغان بۇ خىل دېموكراتىك سىياسەت «بىرنەچچە گومىنداڭچى ئۆز ئالدىغا تەيىنلىۋالغان، خەلق ئىرادىسى زادىلا ئاساس

قىلىنمىغان، خەلقىگە تېگىشلىك ۋە قانۇنسىز بولغان مىللىي هۆكۈمەت دېگەن نېمىگە قانۇنىي دېگەن تونۇنى كىيگۈزۈپ، يالغاندىن هاكىمىيەتنى خەلقىگە قايتۇرغان بولۇپ، ئەمەلىيەتتە يەنە شۇ گومىنداڭنىڭ خەلقىگە قارشى گۇرۇھىغا «هاكىمىيەتنى قايتۇرۇش، تىنىلا ئىبارەت»① بۇ خىل دۆلەت قۇرۇش لايىهىسى مۇقەررەر هالدا خەلقنىڭ چۆرۈپ تاشلىۋېتىشىگە ئۇچرايدۇ، ئەڭ ئاخىرى مەغلۇپ بولىدۇ.

دېموكراتىك ئىتتىپاق قاتارلىق دېموكراتىك پارتىيە - گورۇھلار ياپونغا قارشى ئۇرۇش جەريانىدا ۋە ياپونغا قارشى ئۇرۇش ئاخىرلاشقاندىن كېيىن تەرەققىي قىلغان ئىنتايىن مۇهىم سىياسىي كۈچتۇر. ئۇلار ياپونغا قارشى ئۇرۇشنىڭ غەلىبىسى ئۈچۈن زور تۆھپە قوشتى. ياپونغا قارشى ئۇرۇش غەلىبە قىلغاندىن كېيىن، ئۇلار ئارىلىقتىكىلەر قىياپىتىدە ئوتتۇرىغا چىقىپ، گومىنداڭ بىلەن كومپارتىيە ئوتتۇرىسىدا ئايلىنىپ تۇردى، دۆلەت قۇرۇش مەسىلىسىدە ئارىلىق يولدا مېڭىش (3 ـ لۇشيەن دەپمۇ ئاتىلىدۇ) تەشەببۇسىنى ئوتتۇرىغا قويدى، ئۇلار هەم گومىنداڭنىڭ بىر پارتىيە هاكىممۇتلەقلىكىگە قارشى تۇردى، هەم بۇرژۇئا دېموكراتىك جۇمهۇرىيىتى قۇرۇش ئارزۇسىنى ئىپادىلىدى ۋە ئۇنىڭدىن مېهرىنى ئۈزەلمىدى. جۇڭگونىڭ ئەمەلىي ئەهۋالىدىن چەتنەپ، غەربنىڭ كاپىتالىستىك تۈزۈمىنى غايىۋىلاشتۇرۇپ، ئەنگلىيىچە، ئامېرىكىچە سىياسىي دېموكراتىيىنى ئۈلگە قىلىپ، پارلامېنت تۈزۈمىنى يولغا قويۇشنى تەشەببۇس قىلدى. ئۇلار مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: «پارلامېنت خەلقىگە ۋاكالىتەن ئىگىلىك هوقۇقى يۈرگۈزىدىغان ئەڭ ئالىي ئورگان بولۇپ، ئۇ كېڭەش پالاتاسى، ئاۋام پالاتاسىدىن تەشكىل تاپىدۇ.» «كېڭەش پالاتاسى هەرقايسى ئۆلكىلەرنىڭ

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۈيغۇرچە نەشرى، 3 ـ توم، 2066 ـ بەت.

پارلامېنتى (مىللىي كېڭەش) ۋە ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ ئاپتونومىيىلىك ئورۇنلىرى سايلاپ چىققان ۋەكىللەردىن تەشكىل تاپىدۇ، ئاۋام پالاتاسى پۈتۈن مەملىكەت خەلقى بىۋاسىتە سايلاپ چىققان ۋەكىللەردىن تەشكىل تاپىدۇ.» «دۆلەتنىڭ ئەڭ ئالىي مەمۇرىي ئورگىنى ئىچكى كابىنىت تۈزۈمىنى قوللىنىپ، ئاۋام پالاتاسىغا نىسبەتەن مەسئۇلىيەتنى ئۈستىگە ئالىدۇ.» ئۇلار گومىنداڭ ھۆكۈمىتىنى ساقلاپ قېلىش ئالدىنقى شەرتى ئاستىدا، سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشى ياكى مىللىي كېڭەشنى سىياسىي سەھنە قىلىپ، ئەنگلىيىچە، ئامېرىكىچە بىر ئاساسىي قانۇن ئارقىلىق پارلامېنتتا كۆپ سانلىق ئورۇننى ئىگىلەپ، مىللىي ھۆكۈمەتنى تىنچ ئۇزگەرتىپ، جۇڭگونى دېموكراتىيە يولىغا سېلىش خام خىيالىدا بولدى. ئارىلىقتىكىلەرنىڭ بۇ دۆلەت قۇرۇش لايىھىسى — كونا دېموكراتىك ئىنقىلاب پروگراممىسىنىڭ يېڭى تارىخىي دەۋردىكى داۋامى ۋە راۋاجى، بىر قىسىم بۇرژۇئازىيە ۋە يۇقىرى تەبىقىدىكى ئۇششاق بۇرژۇئازىيە ۋەكىللىرىنىڭ سىياسىي خام خىيالى ئىدى. جۇڭگودا بۇنداق خام خىيال جەزمەن بەربات بولاتتى. چۈنكى، ئەينى چاغدىكى جۇڭگونىڭ ئىجتىمائىي شارائىتى ئۇنىڭغا يول قويمايتتى، بۇرژۇئا جۇمھۇرىيىتى دېگەننىمۇ قۇرغىلى بولمايتتى. 1947 ـ يىلى 10 ـ ئاينىڭ 27 ـ كۈنى، گومىنداڭ ھۆكۈمىتى دېموكراتىك ئىتتىپاقنى ئەمەلدىن قالدۇردى. ئەمەلىيەتتە «ئارىلىق يول» دۆلەت قۇرۇش لايىھىسىنىڭ ۋەيران بولغانلىقىنى جاكارلىدى. كەڭ دېموكراتىك زاتلار بۇ ئىشتىن تەربىيە ئالدى، بۇرۇن ئەنگلىيىچە، ئامېرىكىچە دۆلەت قۇرۇشنى تەشەببۇس قىلغان نۇرغۇنلىغان ئارىلىقتىكى زاتلار ناھايىتى تېزلا خام خىيالىنى تاشلاپ، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ دۆلەت قۇرۇش تەشەببۇسىنى قۇۋۋەتلىدى ۋە ئۇنى قوبۇل قىلدى. ئەمەلىيەت شۇنى قايىل قىلارلىق دەرىجىدە ئىسپاتلىدىكى،

بۇرژۇئا جۇمھۇرىيىتى قۇرۇش لاينھىسى جۇڭگودا ئاقمايدىغان ئۇلۇك يول، يېڭى دېموكراتىزملىق خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورىسىنى يولغا قويۇش، خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇش — تارىخىي مۇقەررەرلىك.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى كەڭ خەلق ئاممىسىنىڭ مەنپەئىتىنى چىقىش قىلىپ، تىنچ دۆلەت قۇرۇش، دېموكراتىك ئىسلاھات ئارقىلىق گومىنداڭنىڭ بىر پارتىيە دىكتاتورىسىغا خاتىمە بېرىش، ھەرقايسى پارتىيە گۇرۇھلار ۋە دېموكراتىك زاتلار ئورتاق قاتناشقان بىرلەشمە ھۆكۈمەت قۇرۇش، يېڭى دېموكراتىك جۇمھۇرىيەت يولىغا مېڭىشنى تەشەببۇس قىلدى. ئومۇمىيۈزلۈك ئىچكى ئۇرۇش پارتلىغاندىن كېيىن، پارتىيە خەلققە رەھبەرلىك قىلىپ، جياڭ جېيشى گومىنداڭنىڭ مۇستەبىت ھۆكۈمرانلىقى بىلەن كۈرەش قىلىش داۋامىدا، خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورىسى ئىدىيىسىنى يەنە بىر قەدەم ئىلگىرىلىگەن ھالدا تەرەققىي قىلدۇردى ۋە مۇكەممەللەشتۈردى.

1948 ـ يىلىنىڭ ئاخىرىدا، يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ غەلىبىسى مۇقىملىشىپ قالغان چاغدا، ماۋ زېدۇڭ 1949 ـ يىللىق يېڭى يىل بېغىشلىمىسى— «ئىنقىلابنى ئاخىرغىچە ئېلىپ بارايلى» دېگەن ماقالىسىدە ئېنىق قىلىپ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: «پۈتۈن مەملىكەت دائىرىسىدە پرولېتارىيات رەھبەرلىك قىلىدىغان، ئىشچى ـ دېھقانلار ئىتتىپاقىنى ئاساسىي گەۋدە قىلىدىغان خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورلىقىدىكى جۇمھۇرىيەتنى قۇرۇش لازىم.»[1] بۇ «خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورىسى» دېگەن ئۇقۇمنىڭ تۇنجى قېتىم رەسمىي ئوتتۇرىغا قويۇلۇشى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

1949 ـ يىلى 3 ـ ئايدا، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 4 ـ توم، 2649 ـ بەت.

7 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتىنىڭ 2 ـ ئومۇمىي يىغىنى شىبەيپو كەنتىدە چاقىرىلدى. ماۋ زېدۇڭ ئومۇمىي يىغىنغا بەرگەن دوكلاتىدا خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورىسى ئىدىيىسىنى ئېنىق بايان قىلدى. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: «پرولېتارىيات رەھبەرلىك قىلىدىغان، ئىشچى ـ دېھقانلار ئىتتىپاقىنى ئاساس قىلغان خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورىسى پارتىيىمىزدىن پۈتۈن ئىشچىلار سىنىپى، پۈتۈن دېھقانلار سىنىپى ۋە كەڭ ئىنقىلابىي زىيالىيلار بىلەن ئەستايىدىل ئىتتىپاقلىشىشنى تەلەپ قىلىدۇ. بۇلار مۇشۇ دىكتاتورىنىڭ رەھبىرىي كۈچى ۋە ئاساسىي كۈچى. بۇنداق ئىتتىپاقلىق بولمىسا، بۇ دىكتاتورىنى مۇستەھكەملىگىلى بولمايدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىللە، بۇ دىكتاتورا يەنە پارتىيىمىزدىن شەھەر ئۇششاق بۇرژۇئازىيىسىنىڭ ۋە مىللىي بۇرژۇئازىيىنىڭ بىز بىلەن ھەمكارلىشالايدىغان ۋەكىللىرى، زىيالىيلىرى ۋە سىياسىي گۇرۇھلىرى بىلەن مۇمكىنقەدەر كۆپرەك ئىتتىپاقلىشىشنى تەلەپ قىلىدۇ، بۇنىڭدىن مەقسەت — ئىنقىلاب دەۋرىدە ئەكسىلئىنقىلابىي كۈچلەرنى يېتىم قالدۇرۇش، مەملىكەت ئىچىدىكى ئەكسىلئىنقىلابىي كۈچلەرنى ۋە جاھانگىرلىك كۈچلىرىنى تەلتۆكۈس يوقىتىش؛ ئىنقىلاب غەلىبە قازانغاندىن كېيىن، ئىشلەپچىقىرىشنى تېز سۈرئەت بىلەن ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋە راۋاجلاندۇرۇش، تاشقى جاھانگىرلىككە تاقابىل تۇرۇش، جۇڭگونى پۈختا قەدەم بىلەن يېزا ئىگىلىك مەملىكىتىدىن سانائەت مەملىكىتىگە ئايلاندۇرۇپ، ئۇلۇغ سوتسىيالىستىك مەملىكەت قىلىپ قۇرۇپ چىقىش.»①

ماۋ زېدۇڭ خەلق ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ پۈتۈن مەملىكەت بويىچە غەلىبىنى قولغا كەلتۈرۈشىگە، دۇشمەننى قوغلاپ

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 4ـتوم، 2763ـ، 2764ـبەتلەر.

تۇتۇشىغا قوماندانلىق قىلىش بىلەن بىرگە، پۈتۈن كۈچىنى تەدرىجىي مەركەزلەشتۈرۈپ، خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورلىقىدىكى جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنى بەرپا قىلدى. بۇ يېڭى بەرپا قىلىنغان دۆلەتنىڭ خاراكتېرى، سىنىپىي تۈزۈلۈشى، ئىچكى - تاشقى ئاساسىي سىياسىتى، ۋەزىپىسى ۋە ئىستىقبالى قاتارلىق زور نەزەرىيىۋى مەسىلىلەرنى ۋە ئەمەلىي مەسىلىلەرنى شەرھلەش مەقسىتىدە، 1949 - يىل 6 - ئاينىڭ 30 - كۈنى، ماۋ زېدۇڭ «خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورىسى ھەققىدە» دېگەن ماقالىسىنى ئېلان قىلدى. ئۇنىڭ ئېلان قىلىنىشى بىر تولۇق ھالەتتىكى جۇڭگوچىلاشقان ماركسىزملىق پرولېتارىيات دۆلەت ھاكىمىيىتى نەزەرىيىسىنىڭ پىشىپ يېتىلگەنلىكىدىن دېرەك بېرىدۇ.

ماۋ زېدۇڭنىڭ خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورىسى توغرىسىدىكى ئىدىيىسى ئاساسەن مۇنۇلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ:

(1) جۇڭگودا خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورىسىنى بەرپا قىلىشنىڭ تارىخىي مۇقەررەرلىكىنى شەرھلەپ بەردى. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: تارىخىي تەجرىبىلەر ئىسپاتلىدىكى، بۇرژۇئازىيە جۇمھۇرىيىتى يولىي ئاقمايدۇ. «تەجرىبىلىرىمىزنى يەكۈنلەپ بىر نۇقتىغا يىغاندا، ئۇ ئىشچىلار سىنىپى (كومپارتىيە ئارقىلىق) رەھبەرلىك قىلىدىغان، ئىشچى - دېھقانلار ئىتتىپاقىنى ئاساس قىلىدىغان خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورىسىدىن ئىبارەت.» «بۇ — بىزنىڭ ئاساسىي پروگراممىمىز.»①

(2) ھەرقايسى سىنىپلارنىڭ خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورلىقىدىكى دۆلەت ھاكىمىيىتىدە تۇتقان ئورنى ۋە ئۇلارنىڭ ئۆزئارا مۇناسىۋىتىنى ئىلمىي يوسۇندا تەھلىل قىلدى.

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۈيغۇرچە نەشرى، 4 - توم، 2846 - بەت.

ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورلىقىدىكى دۆلەتنىڭ سىنىپىي تۈزۈلۈشى: ئىشچىلار سىنىپى، دېھقانلار سىنىپى، شەھەر ئۇششاق بۇرژۇئازىيىسى ۋە مىللىي بۇرژۇئازىيە، بۇلارنىڭ ئىچىدىكى ئىشچىلار سىنىپى — رەھبىرلىي سىنىپ. جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ تارىخىي ئىسپاتلىدىكى، ئىشچىلار سىنىپىنىڭ رەھبەرلىكى بولمىغاندا، ئىنقىلاب مەغلۇپ بولىدۇ؛ ئىشچىلار سىنىپىنىڭ رەھبەرلىكى بولغاندا، ئىنقىلاب غەلىبە قازىنىدۇ. باشقا ھەرقانداق سىنىپ جۇڭگو ئىنقىلابىغا رەھبەرلىك قىلىپ، ئۇنى غەلىبىگە ئېرىشتۇرەلمەيدۇ. جۇڭگو ئۇششاق بۇرژۇئازىيىسى ۋە مىللىي بۇرژۇئازىيىسى ئىنقىلابقا نۇرغۇن قېتىم رەھبەرلىك قىلغانىدى. بۇلارنىڭ ھەممىسىدە مەغلۇپ بولدى، بۇ ھال ئۇنىڭ روشەن دەلىلى.

خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورىسىنىڭ ئاساسى — ئىشچىلار سىنىپى، دېھقانلار سىنىپى، ۋە شەھەر ئۇششاق بۇرژۇئازىيىسىنىڭ ئىتتىپاقى. جاھانگىرلار ۋە گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاشنىڭ غەلىبىسى — ئىشچى ـ دېھقانلار ئىتتىپاقى ئاساسىغا قۇرۇلغان. خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورىسىنى بەرپا قىلىشتا يەنىلا ئىشچى ـ دېھقانلار ئىتتىپاقىغا چېڭ تايىنىش كېرەك. مۇستەھكەم ئىشچى ـ دېھقانلار ئىتتىپاقى بولمىغاندا، خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورىسىنىڭ مۇستەھكەم ئاساسى كەمچىل بولۇپ قالىدۇ.

بۇنىڭدىن باشقا، خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورىسى يەنە پرولېتارىيات بىلەن مىللىي بۇرژۇئازىيىنىڭ ئالاھىدە ئىتتىپاقىنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: مىللىي بۇرژۇئازىيە ھازىرقى باسقۇچتا ناھايىتى مۇھىم. جاھانگىرلىكنىڭ زۇلمىغا تاقابىل تۇرۇش ئۈچۈن، ئېلىمىزنىڭ ئارقىدا قالغان ئىقتىسادىي ئورنىنى بىر بالداق يۇقىرى كۆتۈرۈش ئۈچۈن، جۇڭگودا دۆلەت ئىقتىسادى ۋە خەلق

تۈرمۈشىغا پايدىلىق بولغان بارلىق كاپىتالىزم ئاممىللىرىدىن پايدىلىنىش، مىللىي بۈرژۇئازىيە بىلەن ئىتتىپاقلىشىپ بىرلىكتە كۈرەش قىلىش لازىم. بىزنىڭ ھازىرقى فاڭجېنمىز كاپىتالىزمنى يوقىتىش ئەمەس، كاپىتالىزمنى چەكلەش. لېكىن مىللىي بۈرژۇئازىيە ئىنقىلابنىڭ رەھبىرى بولالمايدۇ، شۇنداقلا دۆلەت ھاكىمىيىتىدە ئاساسىي ئورۇن تۇتماسلىقى كېرەك.

(3) دېموكراتىيە بىلەن دىكتاتورنىڭ مۇناسىۋىتىنى ئىسپاتلاپ بەردى. خەلق ئىچىگە قارىتىلغان دېموكراتىيە تەرەپ بىلەن ئەكسىيەتچىلەرگە قارىتىلغان دىكتاتورا تەرەپنىڭ بىرلىشىشى خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورىسى بولىدۇ. خەلقە قارىتا دېموكراتىيە يولغا قويۇلىدۇ، يەنى خەلقنىڭ خوجايىنلىق ئورنى قوغدىلىدۇ. خەلقنىڭ تۈرلۈك ھوقۇق - مەنپەئەتلىرى كاپالەتلەندۈرۈلىدۇ؛ ئەكسىيەتچىلەرگە قارىتا دىكتاتورا يۈرگۈزۈلىدۇ، يەنى خەلق مەنپەئىتىگە بۇزغۇنچىلىق قىلىدىغان ۋە توسقۇنلۇق قىلىدىغان دۈشمەن ئۇنسۇرلارغا زەربە بېرىلىدۇ، ئۇلارنىڭ تەرتىپلىك بولۇشىغىلا يول قويۇلىدۇ، قالايمىقان سۆزلىشىگە ۋە قالايمىقان ھەرىكەت قىلىشىغا يول قويۇلمايدۇ، ئۇنداق قىلمىسا دەرھال چەكلىنىدۇ، جازاغا تارتىلىدۇ. دېموكراتىيە بىلەن دىكتاتورا زىچ باغلىنىشلىق، خەلقە قارىتىلغان دېموكراتىيە بولمىغاندا، ئەكسىيەتچىلەرگە قارىتىلغان دىكتاتورىنى يۈرگۈزۈش قىيىنغا توختايدۇ؛ ئەكسىيەتچىلەرگە قارىتىلغان دىكتاتورا بولمىغاندا، خەلقنىڭ دېموكراتىيىسىگە كاپالەتلىك قىلغىلى بولمايدۇ.

جاھانگىرلار ۋە ئەكسىيەتچىلەرنىڭ خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورىسىنى «ھاكىممۇتلەقلىك» دەپ قاغاشلىرىغا جاۋابەن ماۋزېدۇڭ مۇنداق دېدى: «سۆيۈملۈك جانابلار، توغرا ئېيتىسىلەر، بىز دەل شۇنداق قىلىۋاتىمىز. جۇڭگو خەلقىنىڭ نەچچە ئون يىل داۋامىدا توپلىغان بارلىق تەجرىبىلىرى بىزگە خەلق

دېموكراتىيسى دىكتاتورلۇقنى، ياكى باشقىچە ئېيتقاندا، خەلق دېموكراتىيسى ھاكىمىيىتىنى يوقىتىشنى ئۆگەتتى. بۇلار بەربىر ئوخشاش. دېمەك، بىز ئەكسىيەتچىلەرنى پەقەت بايان قىلىش ھوقۇقىدىن مەھرۇم قىلمىز، پەقەت خەلقنىلا پىكىر بايان قىلىش ھوقۇقى بېرىمىز.»① ئەمەلىيەتتە، بىزنى «ھاكىمىيەتنى قولغا ئېلىش» ۋە «ھەممىگە ھاكىملىق» قىلىۋاتىسىلەر، دەپ تىللاۋاتقان چەت ئەل ئەكسىيەتچىلىرىنىڭ ئۆزلىرى ھاكىمىيەتنى قولغا ئېلىش ۋە ھەممىگە ھاكىملىق قىلىۋاتقان كىشىلەردۇر. ئۇلار ئۆز دۆلىتىدىكى پرولېتارىيات ۋە ئەمگەكچى خەلقنى بۇرژۇئازىيەدىن ئىبارەت بىر سىنىپنىڭ ھاكىمىيەتنى قولغا ئېلىشى، بىر سىنىپنىڭ ھەممىگە ھاكىملىقىنى يوقۇتۇۋاتىدۇ. جىياڭ جېيشى گومىنداڭى ئەكسىلئىنقىلابىي ھاكىمىيەتنى ئەنە ئاشۇ ئەكسىيەتچى ئەبىلەخلەردىن ئۆگەنگەن. بىزنىڭ ھازىرقى خەلق دېموكراتىيسى دىكتاتورلۇقىمىز ئۆزىنىڭ يولى بىلەن ئۆزىنى بابلىغانلىقتىنلا ئىبارەت. بىزنىڭ قىلغىنىمىز شۇلا، يەنە نېمە قىپتۇق! ئىنقىلابىي خەلق ئەگەر ئەكسىلئىنقىلابىي سىنىپلارغا ھۆكۈمرانلىق قىلىشنىڭ بۇ ئۇسۇلىنى ئۆگىنىۋالمىسا، ھاكىمىيەتنى تۇتۇپ تۇرالمايدۇ، ئىچكى ـ تاشقى ئەكسىيەتچىلەر تىرىلىدۇ، ئىنقىلابىي خەلق قايتىدىن بالا ـ قازاغا ئۇچرايدۇ.

(4) خەلق دېموكراتىيسى دىكتاتورلۇقىنىڭ كۈچىگە تايىنىپ، ئىشلەپچىقىرىشنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋە راۋاجلاندۇرۇش، ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش ۋەزىپىسىنى ئۇستىگە ئېلىش ئىدىيىسىنى ئوتتۇرىغا قويدى. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: پارتىيىنىڭ 28 يىلى بىر ئۆزۈن مەزگىل، بىز بۇ مەزگىلدە بىرلا ئىش قىلدۇق، بۇ بولسىمۇ ئىنقىلابىي ئۇرۇشنىڭ

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۈيغۇرچە نەشرى، 4 ـ توم، 2837 ـ بەت.

ئاساسىي غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈردۇق. لېكىن بىزنىڭ ئىشلىرىمىز تېخى ناھايىتى كۆپ، يول يۇرۇشكە تەمسىل قىلساق، ئۆتكەندە قىلغانلىرىمىز پەقەت 10 مىڭ لىلىق ئۇزۇن سەپەرنىڭ بىرىنچى قەدىمىنىلا باسقانلىق، خالاس. ئېغىر ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش ۋەزىپىلىرى ئالدىمىزدا تۇرۇپتۇ. بىزگە تونۇش نەرسىلەرنىڭ بەزىلىرى پات يېقىندا بىر چەتتە قالىدۇ، بىزگە ناتونۇش نەرسىلەر بىزنى ئىشلەشكە مەجبۇر قىلماقتا. جاھانگىرلار بىزنى، ئىقتىسادىي ئىشلارنى ياخشى ئېلىپ بارالمايدۇ، دەپ چاغلايدۇ. ئۇلار بىر چەتتە قاراپ تۇرۇپ، بىزنىڭ مەغلۇپ بولۇشىمىزنى كۈتىدۇ. بىز قىيىنچىلىقلارنى يېڭىشىمىز لازىم، ئۆزىمىز بىلىمەيدىغان نەرسىلەرنى ئۆگىنىۋېلىشىمىز لازىم. بىز ئىگىلىك ئىشلىرىنى شۇ ئىشلارنىڭ ئەھلى بولغان بارلىق كىشىلەردىن ئۆگىنىۋېلىشىمىز لازىم. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: «بىزنىڭ يولداشلىرىمىز ئىشلەپچىقىرىش تېخنىكىسى ۋە ئىشلەپچىقىرىشنى باشقۇرۇش ئۇسۇلىنى ناھايىتى زور تىرىشچانلىق بىلەن ئۆگىنىشى لازىم. ئىشلەپچىقىرىش بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولغان سودا خىزمىتى، بانكا خىزمىتى ۋە باشقا خىزمەتلەرنى ئۆگىنىشى لازىم. پەقەت شەھەرلەرنىڭ ئىشلەپچىقىرىشى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەن ۋە راۋاجلاندۇرۇلغاندىلا، ئىستېمال شەھەرلىرى ئىشلەپچىقىرىش شەھەرلىرىگە ئايلاندۇرۇلغاندىلا، خەلق ھاكىمىيىتى مۇستەھكەملىنەلەيدۇ.»①

(5) تەڭ - باراۋەر بولۇش، ئۆزئارا مەنپەئەت يەتكۈزۈش ۋە بىر - بىرىنىڭ زېمىن پۈتۈنلۈكىگە، ئىگىلىك ھوقۇقىغا ھۆرمەت قىلىش ئاساسىدا بارلىق دۆلەتلەر بىلەن دىپلوماتىك مۇناسىۋەت ئورنىتىش فاكتىنى بەلگىلىدى. خەلق

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 4 - توم، 2749 - بەت.

دېموكراتىيسى دىكتاتورلىقىدىكى دۆلەت يولغا قويغان دىپلوماتىيە سىياسىتى — دۇنيادا بىزنى ئۆزى بىلەن تەڭ كۆرىدىغان مىللەتلەر بىلەن ۋە ھەرقايسى ئەللەر خەلقى بىلەن بىرلىشىپ، بىرلىكتە كۈرەش قىلىش. دىپلوماتىيە مۇناسىۋىتى ئورنىتىشنىڭ ئالدىنقى شەرتى — تەڭ - باراۋەر بولۇش، ئۆزئارا مەنپەئەت يەتكۈزۈش ۋە بىر بىرىنىڭ زېمىن پۈتۈنلۈكىگە، ئىگىلىك ھوقۇقىغا ھۆرمەت قىلىش. جاھانگىرلار يولغا قويغان تاجاۋۇزچىلىق ۋە كېڭەيمىچىلىك سىياسىتىگە قەتئىي قارشى تۇرۇش لازىم.

(6) خەلق دېموكراتىيسى دىكتاتورىسى ئارقىلىق سوتسىيالىزم ۋە كوممۇنىزم جەمئىيىتىگە پۇختا قەدەم بىلەن ئۆتۈشتىن ئىبارەت ئىستىقبالنى كۆرسىتىپ بەردى. خەلق دېموكراتىيسى دىكتاتورىسىنىڭ ئورنىتىلىشى پارتىيىنىڭ يېتەكچى دېموكراتىك ئىنقىلابقا رەھبەرلىك قىلىپ، غەلىبىنى قولغا كەلتۈرگەنلىكىنىڭلا نەتىجىسى. ھاكىمىيەتنى قولغا ئېلىش — پارتىيىنىڭ يىراق كەلگۈسى غايىسىنى ۋە ئەڭ ئاخىرقى نىشانىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشنىڭ بىر قەدىمى، خالاس. خەلق دېموكراتىيسى دىكتاتۇرىسىنى مۇستەھكەملەش ۋە راۋاجلاندۇرۇش ئۈچۈن خەلقنى سوتسىيالىزمغا يېتەكلەش لازىم. «سىلەر دۆلەت ھاكىمىيىتىنى يوقاتماقچى ئەمەسمىدىڭلار؟» دېگەن سۆزگە قارىتا ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دېدى: «ھەئە، يوقىتىمىز، لېكىن ھازىر تېخى يوقاتمايمىز، ھازىر تېخى يوقىتالمايمىز». ① «بىزنىڭ ھازىرقى ۋەزىپىمىز خەلقنىڭ دۆلەت ماشىنىسىنى كۈچەيتىپ، جۈڭگونى ئىشچىلار سىنىپىنىڭ ۋە كومپارتىيىنىڭ رەھبەرلىكىدە پۇختا قەدەم بىلەن يېزا ئىگىلىك مەملىكىتىدىن سانائەت مەملىكىتىگە ئايلىنىش، يېڭى

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 4 - توم، 2838 - بەت.

دېموكراتىك جەمئىيەتتىن سوتسىيالىستىك ۋە كوممۇنىستىك جەمئىيەتكە ئۆتۈش، سىنىپلارنى يوقىتىش ۋە بۇيۇك بىرلىكنى ئەملگە ئاشۇرۇش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلىش.»[1]

ماۋ زېدۇڭنىڭ خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورىسى توغرىسىدىكى بۇ بايانلىرى — جۇڭگونىڭ ئەملىيىتىنى چىقىش قىلغان، جۇڭگونىڭ دۆلەت ئەھۋالىغا ئاساسەن بەرپا قىلىنغان دۆلەت قۇرۇلۇش نەزەرىيىسىدۇر. بۇ نەزەرىيە ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ دۆلەت ھاكىمىيىتى تەلىماتىنى بېيىتتى ۋە راۋاجلاندۇردى، خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورلۇقىدىكى دۆلەت ھاكىمىيىتىنى تىكلەش، مۇستەھكەملەش ۋە راۋاجلاندۇرۇشقا، يېڭى دېموكراتىزمدىن سوتسىيالىزمغا ئۆتۈشكە نەزەرىيە ۋە سىياسەت جەھەتتە ئاساس سېلىپ بەردى.

2. خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورلۇقىدىكى دۆلەت ھاكىمىيىتىنىڭ تىكلىنىشى

خەلق ئازادلىق ئۇرۇشىنىڭ غەلىبىلىك راۋاجلىنىشى ئارقىسىدا، گومىنداڭ نەنجىڭ ھۆكۈمىتىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاش، يېڭى جۇڭگو قۇرۇش كۈنتەرتىپى بارغانسېرى يېقىنلاپ قالغان چاغدا، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى يېڭى جۇڭگو قۇرۇش خىزمىتىگە تەييارلىق قىلىشقا باشلىدى.

1948 - يىل 4 - ئاينىڭ 30 - كۈنى، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى «1 - ماي» ئەمگەكچىلەر بايرىمىنى خاتىرلەش شوئارىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، جاھانگىرلىككە، فېئودالىزمغا، بيۇروكرات كاپىتالىزمغا قارشى بىرلىك سەپنى مۇستەھكەملەپ ۋە كېڭەيتىپ، جياڭ جيېشىنى يوقىتىپ يېڭى جۇڭگو قۇرۇش ئۈچۈن بىرلىكتە كۈرەش

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 4 - توم، 2839 - بەت.

قىلىشقا؛ ھەرقايسى پارتىيە - گۇرۇھلار، ھەرقايسى خەلق تەشكىلاتلىرى، ھەرقايسى مەشھۇر ئىجتىمائىي ئەربابلار بىلەن ئىتتىپاقلىشىپ، تېزدىن ئەكسىيەتچىلەر قاتناشمىغان يېڭى سىياسىي كېڭەش يىغىنى ئېچىپ، خەلق ۋەكىللەر قۇرۇلتىيىنى مۇزاكىرە قىلىش ۋە ئۇنى چاقىرىش، دېموكراتىك بىرلەشمە ھۆكۈمەت قۇرۇشقا چاقىرىق قىلدى. 5 - ئاينىڭ 5 - كۈنىدىن باشلاپ جۇڭگو گومىنداڭى ئىنقىلابىي كومىتېتى، جۇڭگو دېموكراتىيە ئىتتىپاقى، جۇڭگو ئادالەتچىلەر پارتىيىسى، جۇڭگو ئىشچى - دېھقانلار دېموكراتىك پارتىيىسى، جۇڭگو خەلق ۋەتەن قۇتقۇزۇش جەمئىيىتى، جۇڭگو دېموكراتىيىنى ئىلگىرى سۈرۈش جەمئىيىتى، جۇڭگو گومىنداڭى دېموكراتىيىنى ئىلگىرى سۈرۈش جەمئىيىتى، ئۈچ مەسلەكداش يولداشلار بىرلەشمە جەمئىيىتى، 3 - سىنتەبىر ئىلمىي جەمئىيىتى، تەيۋەن دېموكراتىك ئاپتونومىيە ئىتتىپاقى قاتارلىقلار ئارقا - ئارقىدىن بايانات ئېلان قىلىپ ۋە تېلېگراممىا يوللاپ، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ «1 - ماي» چاقىرىقىغا قىزغىن ئاۋاز قوشىدىغانلىقىنى بىلدۈردى.

ئارقىدىنلا، دېموكراتىك ئىنقىلاب ئىتتىپاقداشلار جەمئىيىتى، دېموكراتىك ئىتتىپاق ۋە باشقا دېموكراتىك پارتىيە - گۇرۇھلار، دېموكراتىك زاتلار شياڭگاڭ قاتارلىق جايلاردا يېڭى سىياسىي كېڭەش چاقىرىش جەھەتتىكى بىرقانچە زور مەسىلە ئۈستىدە چوڭقۇر، قىزغىن مۇزاكىرە ئېلىپ بېرىپ، نۇرغۇن ئاكتىپ پىكىرلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى. 1948 - يىلى 8 - ئايدىن باشلاپ، پۈتۈن مەملىكەتتىكى دېموكراتىك پارتىيە - گۇرۇھلار، ھەرقايسى دېموكراتىك قاتلامدىكى ۋەكىل زاتلار ئارقا - ئارقىدىن ئازاد رايونلارغا كېلىپ، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىكىدە يېڭى سىياسىي كېڭەشنىڭ تەييارلىق خىزمەتلىرىنى بىرلىكتە ئىشلىدى.

1948 ـ يىلى 11 ـ ئايدا، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى ۋەكىللىرى گومىنداڭ ھۆكۈمرانلىقىدىكى رايونلاردىن ۋە شياڭگاڭدىن ئازاد رايون خاربىنغا كەلگەن دېموكراتىك پارتىيە ـ گۇرۇھلاردىكى زاتلار بىلەن مەسلىھەتلىشىپ، يېڭى سىياسىي كېڭەش تەييارلىق يىغىنىنى ئېچىش ۋە يېڭى سىياسىي كېڭەشنىڭ خاراكتېرى، ۋەزىپىسى قاتارلىق مەسىلىلەر ئۈستىدە ئورتاق تونۇش ھاسىل قىلدى. بۇ جانلىق سۆرەتلەنگەن يېڭى جۇڭگونىڭ تەييارلىقى بولدى. 1949 ـ يىلى 1 ـ ئايدا، بېيپىڭ تىنچ ئازاد بولدى، ھەرقايسى پارتىيە ـ گۇرۇھلار، دېموكراتىك زاتلار ئىلگىرى ـ ئاخىر بولۇپ خاربىندىن بېيپىڭغا يېتىپ كېلىپ، يېڭى جۇڭگو قۇرۇش خىزمەتلىرىگە جىددىي كىرىشىپ كەتتى.

يېڭى سىياسىي كېڭەش تەييارلىق يىغىنىنىڭ 1 ـ سانلىق يىغىنى 1949 ـ يىلى 6 ـ ئاينىڭ 15 ـ كۈنىدىن 19 ـ كۈنىگىچە بېيپىڭدا ئېچىلدى. يىغىندا ماۋ زېدۇڭ، جۇ دې، لى جىشېن قاتارلىق 21 كىشىدىن تەشكىل تاپقان يېڭى سىياسىي كېڭەش تەييارلىق يىغىنى دائىمىي كومىتېتى سايلاپ چىقىلدى. تەييارلىق يىغىنى دائىمىي كومىتېتى ماۋ زېدۇڭنى مۇدىر، جۇ ئېنلەي، لى جىشېن، شېن جۈنرۇ، گومورو، چېن شۇتۇڭقاتارلىقلارنى مۇئاۋىن مۇدىر، لى ۋېخەننى باش كاتىپ قىلىپ سايلىدى. يىغىن دائىمىي كومىتېتىنىڭ رەھبەرلىكىدە ئالتە گۇرۇپپا تەسىس قىلىپ، تۆۋەندىكى تۈرلۈك ۋەزىپىلەرنى ئايرىم ـ ئايرىم ھالدا ئورۇنداشنى بەلگىلىدى: (1) يېڭى سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشىگە قاتنىشىدىغان ئورۇنلار ۋە ئۇلارنىڭ ۋەكىللەر سانىنى بەلگىلەش؛ (2) يېڭى سىياسىي كېڭەشنىڭ تەشكىلىي نىزام لايىھىسىنى تەييارلاش؛ (3) ئورتاق پروگراممىنى تەييارلاش؛ (4) جۇڭخۇا خەلق دېموكراتىك جۇمھۇرىيىتى (كېيىن جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى دەپ ئۆزگەرتىلگەن) ھۆكۈمىتى لايىھىسىنى

تۈزۈش؛ (5) بايانلاتمىنى تەييارلاش؛ (6) دۆلەت بايرىقى، دۆلەت شېئىرى ۋە دۆلەت گىربى لايىھىسىنى تۈزۈش، يېڭى سىياسىي كېڭەش يىغىنىنى چاقىرىش ۋە دېموكراتىك بىرلەشمە ھۆكۈمەت قۇرۇشنىڭ تەييارلىق خىزمەتلىرىنى تېز سۈرئەتتە تاماملاش. يىغىندىن كېيىن، ھەرقايسى گۇرۇپپىلار ئىش تەقسىماتىغا ئاساسەن، قىسقىغىنا بىرقانچە ئاي ئىچىدە ۋەزىپىلەرنى ئوڭۇشلۇق تاماملىدى.

1949 ـ يىل 9 ـ ئاينىڭ 17 ـ كۈنى، يېڭى سىياسىي كېڭەش تەييارلىق يىغىنىنىڭ 2 ـ سانلىق يىغىنى چاقىرىلدى، يىغىندا ھەرقايسى گۇرۇپپىلار تەييارلىغان سىياسىي كېڭەشنىڭ تەشكىلىي قانۇن لايىھىسى، ئورتاق پروگراممىا لايىھىسى، ھۆكۈمەتنىڭ تەشكىلىي قانۇن لايىھىسىقاتارلىق لايىھىلەر ئاساسىي جەھەتتىن ماقۇللاندى. يىغىن «يېڭى سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشى يىغىنى» نىڭ نامىنى «جۇڭگو خەلق سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشى» گە ئۆزگەرتىشنى بىرەك ماقۇللىدى. شۇنىڭ بىلەن سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشى يىغىنىنىڭ تەييارلىق خىزمەتلىرى غەلىبىلىك تاماملاندى.

1949 ـ يىل 9 ـ ئاينىڭ 21 ـ كۈنى، جۇڭگو خەلق سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشى 1 ـ ئومۇمىي يىغىنى بېيجىڭدا داغدۇغىلىق ھالدا ئېچىلدى. ماۋ زېدۇڭ يىغىنىنىڭ ئېچىلىش نۇتقىدا تەنتەنىلىك ھالدا پۈتۈن دۇنياغا: «ئىنسانىيەت ئومۇمىي سانىنىڭ تۆتتىن بىرىنى ئىگىلەيدىغان جۇڭگو خەلقى ھازىردىن باشلاپ ئورنىدىن دەس تۇردى» ، «بىزنىڭ مىللىتىمىز شۇنىڭدىن ئېتىبارەن دۇنيادىكى تەنچلىقپەرۋەر ۋە ھۆرىيەتپەرۋەر مىللەتلەرنىڭ چوڭ ئائىلىسىگە كىرىپ، باتۇر ۋە ئەمگەكچان قىياپەتتە ئىشلەيدۇ، ئۆزىنىڭ مەدەنىيىتى ۋە بەختىنى يارىتىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، دۇنياۋى تىنچلىق ۋە ئەركىنلىكنىمۇ ئىلگىرى سۈرىدۇ. بىزنىڭ مىللىتىمىز ئەمدى باشقىلار

تەرىپىدىن خورلانمايدىغان بولدى، بىز ئورنىمىزدىن دەس تۇرۇق.» دەپ جاكارلىدى. ماۋزېدۇڭ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: هازىرقى جۇڭگو خەلق سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشى يىغىنى تامامەن يېڭى ئاساستا چاقىرىلدى. ئۇ پۈتۈن مەملىكەت خەلقىگە ۋەكىللىك قىلىش خاراكتېرىگە ئىگە، ئۇ پۈتۈن مەملىكەت خەلقىنىڭ ئىشەنچىسىگە ۋە هىمايىسىگە ئىگە. شۇنىڭ ئۈچۈن، جۇڭگو خەلق سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشى ئۆزىنىڭ مەملىكەتلىك خەلق قۇرۇلتىيىنىڭ خىزمەت هوقۇقىنى ئىجرا قىلىدىغانلىقىنى جاكارلايدۇ. جۇڭگو خەلق سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشى يىغىنى «جۇڭگو خەلق سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشىنىڭ ئورتاق پروگراممىسى»، «جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى مەركىزىي خەلق هۆكۈمىتىنىڭ تەشكىلىي قانۇنى»، «جۇڭگو خەلق سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشىنىڭ تەشكىلىي قانۇنى»، قاتارلىق بىر قاتار دۆلەت قۇرۇشقا ئائىت مۇھىم قائىدە - تۈزۈملەرنى بىردەك ماقۇللىدى، بۇ قائىدە - تۈزۈملەر خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورلىقىدىكى يېڭى جۇڭگونىڭ قۇرۇلۇشىنى قانۇنىي ئاساس بىلەن تەمىنلىدى.

«جۇڭگو خەلق سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشىنىڭ ئورتاق پروگراممىسى»نى تەييارلاش جەريانىدا، هەرقايسى تەرەپلەردىكى زاتلاردىن كەڭ كۆلەمدە پىكىر ئېلىندى، بەش - ئالتە يۈز سىياسىي كېڭەش ۋەكىلى مۇزاكىرىگە قاتناشتۇرۇلدى، ئورتاق پروگراممىدا خەلق ئاممىسىنىڭ ئارزۇسى تولۇق گەۋدىلەندۈرۈلدى. «ئورتاق پروگراممىا» جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى سىياسىي تۈزۈمىنىڭ خاراكتېرى ۋە هاكىمىيەت تەشكىلىي شەكلى، تەشكىلىي پرىنسىپىنى بەلگىلەپ بەردى. پروگراممىدا مۇنداق بەلگىلەندى: جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى يېڭى دېموكراتىزم، يەنى خەلق دېموكراتىيىسىدىكى دۆلەت بولۇپ، ئىشچىلار سىنىپى رەهبەرلىك قىلىدىغان، ئىشچى -

دېھقانلار ئىتتىپاقىنى ئاساس قىلغان، ھەرقايسى دېموكراتىك سىنىپلار ۋە مەملىكەت ئىچىدىكى ھەرقايسى مىللەتلەر بىلەن ئىتتىپاقلىشىدىغان خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورىسىنى يولغا قويىدۇ؛ دۆلەت ھاكىمىيىتى خەلققە مەنسۇپ بولىدۇ. خەلق دۆلەت ھاكىمىيىتىنى يۈرگۈزىدىغان ئورگانلار ھەر دەرىجىلىك خەلق ۋەكىللەر قۇرۇلتايلىرى ۋە ھەر دەرىجىلىك خەلق ھۆكۈمەتلىرىدىن ئىبارەت بولىدۇ؛ ھەر دەرىجىلىك ھاكىمىيەت ئورگانلىرىدا بىر دەك دېموكراتىيە ـ مەركەزلەشتۈرۈش تۈزۈمى يولغا قويۇلىدۇ. جۇڭگو خەلق سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشى يىغىنى خەلق دېموكراتىيىسى بىرلىك سىپىنى تەشكىلىي شەكىل قىلىدۇ؛ ئومۇمىي سايلامدىكى مەملىكەتلىك خەلق ۋەكىللەر قۇرۇلتىيى چاقىرىلىشتىن بۇرۇن، جۇڭگو خەلق سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشىنىڭ ئومۇمىي يىغىنى مەملىكەتلىك خەلق ۋەكىللەر قۇرۇلتىيىنىڭ خىزمەت ھوقۇقىنى يۈرگۈزىدۇ. «ئورتاق پروگراممىدا جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش ۋەزىپىسىنى ۋە تۈپ فاكتورىنى بەلگىلەپ بەردى. پروگراممىدا مۇنداق بەلگىلەندى: ھۆكۈمەت بىلەن شەخسكە، ئەمگەك بىلەن كاپىتالدىن ئىبارەت ئىككى تەرەپ مەنپەئىتىگە، شەھەر بىلەن يېزىلارنىڭ ئۆزئارا يارەملىشىشىگە، ئىچكى ـ تاشقى ئالاقىگە تەڭ ئېتىبار بېرىش سىياسىتى يولغا قويۇلۇپ، ئىشلەپچىقىرىشنى راۋاجلاندۇرۇش، ئىقتىسادنى گۈللەندۈرۈش مەقسىتىگە يېتىلىدۇ؛ دۆلەت دۆلەت ئىگىلىكى، كوپىراتىپ ئىگىلىكى، يېزا ئىگىلىكى بىلەن قول سانائەتچىلەرنىڭ يەككە ئىگىلىكى، خۇسۇسىي كاپىتالىستىك ئىگىلىكىنىڭ ۋە دۆلەت كاپىتالىزم ئىگىلىكىنى مۇۋاپىق ھالدا تەڭشەپ، ھەر خىل ئىگىلىك تەركىبلىرىنى دۆلەت ئىگىلىكىنىڭ رەھبەرلىكى ئاستىدا، ئىش تەقسىم قىلىشىپ ھەمكارلىشىپ ئىشلەيدىغان، ھەممىسى ئۆز رولىنى جارى قىلدۇرىدىغان قىلىپ، پۈتكۈل

ئىجتىمائىي ئىگىلىكنىڭ تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرىدۇ. «ئورتاق پروگراممـا» دا يەنە مۇنداق دەپ بەلگىلەندى: جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى چېگرا سى ئىچىدىكى ھەرقايسى مىللەتلەر بىر دەك باراۋەر بولىدۇ، ئىتتىپاقلىشىش، ئۆزئارا ياردەملىشىش يولغا قويۇلىدۇ، جاھانگىرلىككە ۋە ھەرقايسى مىللەتلەرنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى خەلقنىڭ ئورتاق دۈشمەنلىرىگە قارشى تۇرۇپ، جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنى ھەرقايسى مىللەتلەرنىڭ دوستلۇق - ھەمكارلىقىدىكى چوڭ ئائىلىسىگە ئايلاندۇرىدۇ. ھەرقايسى ئاز سانلىق مىللەتلەر توپلىشىپ ئولتۇراقلاشقان رايونلاردا مىللىي تېررىتورىيىلىك ئاپتونومىيە يولغا قويۇلىدۇ. «ئورتاق پروگراممـا» ھەربىي ئىشلار، دىپلوماتىيە، مەدەنىيەت - مائارىپ قاتارلىق ھەرقايسى تەرەپلەرنىڭ ئاساسىي سىياسەتلىرى ھەققىدىمۇ مۇناسىپ بەلگىلىمە چىقاردى. «ئورتاق پروگراممـا» — جۇڭگو تارىخىدىكى ناھايىتى مۇھىم بىر ھۆججەت، پۈتۈن مەملىكەت خەلقىنىڭ خارتىيىسى بولۇپ، ئۇ، يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىنكى بىر مەزگىل ئىچىدە ۋاقىتلىق ئاساسىي قانۇن رولىنى ئويناىدى.

يىغىن، جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ پايتەختى بېيجىڭ (بېيپىڭنىڭ ئەسلىدىكى بېيجىڭ دېگەن نامىي ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى) بولىدىغانلىقىنى بەلگىلىدى؛ جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ يىلنامىسىنى مىلادىيە يىلى بويىچە ھېسابلاشنى بەلگىلىدى؛ جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ دۆلەت بايرىقى بەش يۇلتۇزلۇق قىزىل بايراق بولىدىغانلىقىنى بېكىتتى؛ «پىدائىيلار مارشى»نى ھازىرچە دۆلەت شېئىرى قىلىپ تۇرۇشنى قارار قىلدى.

9 - ئاينىڭ 30 - كۈنى، يىغىن «جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى مەركىزىي خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ تەشكىلىي قانۇنى» غا ئاساسەن، ماۋ زېدۇڭ قاتارلىق 56 كىشىنى ئەزالىققا سايلاپ،

مەركىزىي خەلق ھۆكۈمىتى كومىتېتىنى تەشكىل قىلدى، ماۋ زېدۇڭنى مەركىزىي خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ رەئىسلىكىگە، جۇ دې، لیۇ شاۋچى، سۇڭ چىڭلىڭ، لى جىشېن، جاڭ لەن، گاۋ گاڭنى مۇئاۋىن رەئىسلىككە سايلىدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ماۋ زېدۇڭ قاتارلىق 180 كىشىدىن تەركىب تاپقان 1 - نۆۋەتلىك جۇڭگو خەلق سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشى مەملىكەتلىك كومىتېتىنى سايلاپ چىقتى، ماۋ زېدۇڭ بۇ كومىتېتنىڭ رەئىسى بولدى. جۇڭگو خەلق سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشى يىغىنىنىڭ غەلىبىلىك چاقىرىلىشى يېڭى جۇڭگو قۇرۇش خىزمىتىنىڭ غەلىبىلىك تاماملانغانلىقىدىن دېرەك بېرىدۇ.

مەركىزىي خەلق ھۆكۈمىتى قۇرۇلغاندىن كېيىن، جۇ ئېنلەي دۆلەت مەمۇرىي كېڭىشىنىڭ زۇڭلىلىقىغا، دۇڭ بىۋۇ، چېن يۈن، گومورو، خۇاڭ يەنپىلار مۇئاۋىن زۇڭلىلىققا تەيىنلەندى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، مەركىزىي خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ ھەرقايسى مىنىستىرلىقى، كومىتېتلىرىنىڭ مەسئۇللىرىمۇ تەيىنلەندى. ئەينى چاغدا مەركىزىي خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ مۇئاۋىن مىنىستىر دەرىجىلىكتىن يۇقىرى كادىرلىرى ئىچىدە جۇڭگو كومموۇنستىك پارتىيىسى ۋە ھەرقايسى دېموكراتىك پارتىيە - گۇرۇھلار، ھەرقايسى خەلق تەشكىلاتلىرىنىڭ مەسئۇللىرى، ھەرقايسى ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ ۋەكىللىرى، چەت ئەللەردىكى جۇڭگولۇق مۇھاجىرلار ۋەكىللىرى، ئاتاقلىق زاتلار ۋە مۇتەخەسسىسلەر بار ئىدى. بۇلارنىڭ ئىچىدە كومپارتىيىسىز زاتلار ئۇچتىن بىر قىسمىدىن كۆپرەكنى ئىگىلەيتتى. مەركىزىي خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسلىرى، ئەزالىرى، مەمۇرىي كېڭەشنىڭ مۇئاۋىن زۇڭلىلىرى، ئەزالىرى ئىچىدە كومپارتىيىسىز زاتلار ئىككىدىن بىر قىسمىنى ئىگىلەيتتى. 12 نەپەر دېموكراتىك پارتىيە - گۇرۇھ ۋە پارتىيە - گۇرۇھسىز زات

مەمۇرىي كېچىشىنىڭ مىنىستىرلىق ياكى مۇدىرلىق ۋەزىپىسىنى ئۇستىگە ئالغانىدى. بۇ جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنى رەھبەرلىكىدىكى كۆپ پارتىيە ھەمكارلىشىش ۋە سىياسىي جەھەتتە مەسلىھەتلىشىش تۈزۈمىنىڭ شەكىللەنگەنلىكىدىن دېرەك بېرىدۇ.

10 ـ ئاينىڭ 1 ـ كۈنى چۈشتىن كېيىن سائەت ئىككىدە، مەركىزىي خەلق ھۆكۈمىتى كومىتېتى 1 ـ سانلىق يىغىنىنى ئېچىپ، بىردەك قارار ماقۇللاپ، جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى مەركىزىي خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ قۇرۇلغانلىقىنى «جۇڭگو خەلق سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشىنىڭ ئورتاق پروگراممىسى»نى مەركىزىي خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ سىياسىي ئىشلارنى يولغا قويۇش فائچىنى سۈپىتىدە قوبۇل قىلغانلىقىنى جاكارلىدى.

شۇ كۈنى چۈشتىن كېيىن سائەت ئۈچتە، پايتەختتىكى 300 مىڭ ئارمىيە ۋە خەلق تېەنئەنمېن مەيدانىغا يىغىلىپ، دۆلەت قۇرۇش مۇراسىمى ئۆتكۈزدى. ماۋ زېدۇڭ ئۆز قولى بىلەن كۈنۇپكا بېسىپ، تۇنجى بەش يۈلتۇزلۇق قىزىل بايراقنى چىقاردى ھەمدە مەركىزىي خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ ئۇقتۇرۇشنى ئۇقۇپ، تەنتەنىلىك ھالدا پۈتۈن دۇنياغا جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى مەركىزىي خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ قۇرۇلغانلىقىنى جاكارلىدى. ئۇقتۇرۇشتا مۇنداق دېيىلدى: «بۇ ھۆكۈمەت جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىگە ۋەكىللىك قىلىدىغان پۈتۈن مەملىكەت خەلقىنىڭ بىردىنبىر قانۇنلۇق ھۆكۈمىتىدۇر. بۇ ھۆكۈمەت ئومۇمەن باراۋەر بولۇش، ئۆزئارا پايدا ـ مەنپەئەت يەتكۈزۈش ۋە ئۆزئارا بىر ـ بىرىنىڭ زېمىن پۈتۈنلۈكىگە، ئىگىلىك ھوقۇقىغا ھۆرمەت قىلىش قاتارلىق پرىنسىپلارغا ئەمەل قىلىشىنى خالايدىغان ھەرقانداق بىر چەت ئەل ھۆكۈمىتى بىلەن دىپلوماتىك مۇناسىۋەت ئورنىتىشنى خالايدۇ.» جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى خەلق ئاممىسى قاينام ـ تاشقىنلىقتا چۆمگەن، ھۆرمەت توپى، ئالقىش

سادالىرى ئىچىدە تۇنجى سەھىپە ئاچتى.

جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ قۇرۇلغانلىقى جۇڭگو يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابىنىڭ ئاساسىي غەلىبىگە ئېرىشكەنلىكى، جۇڭگودىكى كەڭ خەلقنىڭ قۇل بولۇشقا، ئېزىلىشكە ئۇچرايدىغان يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئوداللىق دەۋرىنىڭ كەلمەسكە كەتكەنلىكى، ئىشچىلار سىنىپى رەھبەرلىك قىلىدىغان، ئىشچى ـ دېھقانلار ئىتتىپاقىنى ئاساس قىلغان خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورلىقىدىكى دۆلەت ھاكىمىيىتىنىڭ قۇرۇلغانلىقى، جۇڭگو خەلقىنىڭ يېڭى دۆلەت، يېڭى جەمئىيەتنىڭ خوجايىنىغا، ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى ھەل قىلغۇچىغا ئايلانغانلىقى، جۇڭگو تارىخىنىڭ خەلق ئاممىسى ئۆز ئىشىغا ئۆزى خوجا بولۇشتىن ئىبارەت يېڭى دەۋرگە قەدەم قويغانلىقىدىن دېرەك بېرىدۇ. جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ غەلىبىسى جۇڭگو تارىخىي تەرەققىياتىنىڭ يېڭى ئەسىرىنى ئاچتى. يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ غەلىبىسى مىللەتنى مۇستەقىل، خەلقنى ئازاد قىلىپ، جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ يېڭى دېموكراتىك جەمئىيەتتىن سوتسىيالىستىك جەمئىيەتكە ئۆتۈشى ئۈچۈن زۆرۈر ئالدىنقى شەرت ھازىرلاپ بەردى؛ جۇڭگونى نامراتلىق ۋە قالاقلىقتىن قۇتۇلدۇرۇپ، گۈللەپ ياشنايدىغان بىر داغدام يولغا سالدى، شۇنىڭ بىلەن جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ تارىخىي تەقدىرىدە تۈپتىن ئۆزگىرىش بولدى. جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ غەلىبىسى رۇسىيە ئۆكتەبىر ئىنقىلابى ۋە دۇنيا فاشىزمغا قارشى ئۇرۇشىدىن كېيىنكى دۇنيا تارىخىدىكى ئەڭ زور سىياسىي ۋەقە بولۇپ، ئۇ پۈتۈن ئىنسانىيەت نوپۇسىنىڭ 1/4 نى ئىگىلەيدىغان چوڭ دۆلەتتە جاھانگىرلىكنىڭ شەرقتىكى ئۇرۇش سېپىنى بۇزۇپ تاشلاپ، دۇنيانىڭ سىياسىي ئەندىزىسىدە غايەت زور ئۆزگىرىش پەيدا قىلدى، دۇنيانىڭ تىنچلىق كۈچى، دېموكراتىيە كۈچى ۋە سوتسىيالىزم كۈچىنى زورايتىپ، دۇنيادىكى ئېزىلگۈچى

مىللەتلەر ۋە ئېزىلگۈچى خەلقلەرنىڭ ئازادلىقىنى قولغا كەلتۈرۈش كۈرىشىگە ئىلھام بەردى.

جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ غەلىبىسى — ماركسىزم - لېنىنىزم، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيەسىنىڭ غەلىبىسى. جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ غەلىبىنى قولغا كەلتۈرۈشتىكى تارىخىي ئەھمىيىتى شۇنىڭ كۈچلۈك ھالدا ئىسپاتلاپ بەردىكى، ھەرقانداق كىتاب، ھەرقانداق باشقا دۆلەتنىڭ تەجرىبىسىنى ئۆلۈك ھالدا ئەينەن كۆچۈرۈپ كەلگەندە ئىنقىلابقا رەھبەرلىك قىلىپ مۇۋەپپەقىيەت قازانغىلى بولمايدۇ. ماۋ زېدۇڭ ۋەكىللىكىدىكى جۇڭگو كوممۇنىستلىرى ماركسىزم - لېنىنىزمنىڭ ئاساسىي قائىدىلىرىگە ئاساسەن، جۇڭگونىڭ ئۇزاق مۇددەتلىك ئىنقىلاب ئەمەلىيىتىدىكى بىر قاتار تەجرىبىلىرى ئۈستىدە نەزەرىيۋى يېغىنچاقلاش ئېلىپ بېرىپ، جۇڭگونىڭ ئەھۋالىغا ئۇيغۇن كېلىدىغان ئىلمىي يېتەكچى ئىدىيە، يەنى ماۋ زېدۇڭ ئىدىيەسىنى شەكىللەندۈردى. دەل ماۋ زېدۇڭ ئىدىيەسىنىڭ يېتەكچىلىكى بولغانلىقى ئۈچۈنلا جۇڭگو ئىنقىلابى غەلىبە قازىنالىدى.

مۇلاھىزە سوئاللىرى:

1. جۇڭگو ئىنقىلابى نېمە ئۈچۈن يېزىلار ئارقىلىق شەھەرلەرنى قورشاشتىن ئىبارەت تەرەققىيات يولىدا مېڭىشى كېرەك؟

2. ماۋزېدۇڭ جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ يېڭى يولىنى ئېچىشتا نەزەرىيە ۋە ئەمەلىيەتتىن ئىبارەت ئىككى جەھەتتە قانداق تارىخىي تۆھپىلەرنى قوشتى؟

3. خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورىسىنىڭ جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئاساسىي تەجرىبىسى ۋە ئاساسىي پروگراممىسى ئىكەنلىكىنى قانداق چۈشىنىش كېرەك؟

ئالتىنچى باب يېڭى دېموكراتىزمدىن سوتسىيالىزمغا ئۆتۈش

جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ قۇرۇلغانلىقى يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ ئاساسىي جەھەتتىن غەلىبە قىلغانلىقىدىن، جۇڭگونىڭ يېڭى دېموكراتىزمدىن سوتسىيالىزمغا ئۆتىدىغان ئۆتكۈنچى دەۋرىگە قەدەم قويغانلىقىدىن دېرەك بېرىدۇ. ماۋ زېدۇڭ يادرولۇقىدىكى مەركىزىي كومىتېت رەھبەرلىك كوللېكتىپى ئاساسىي كۈچىنى مەركەزلەشتۈرۈپ، دېموكراتىك ئىنقىلابتىن قېيىقالغان ۋەزىپىلەرنى ئورۇنداپ، خەلق ئىگىلىكىنى ئەسلىگە كەلتۈرگەندىن كېيىن، ئۆتكۈنچى دەۋردىكى باش لۇشيەننى ئوتتۇرىغا قويدى. خەلق ئىگىلىكىگە سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش كىرگۈزۈشكە ئائىت نەزەرىيە ۋە سىياسەتلەرنى بايان قىلدى. باش لۇشيەننىڭ يېتەكچىلىكىدە، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىغە بولغان خۇسۇسىي مۇلۇكچىلىكنى سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئاساسىي جەھەتتىن ئورۇندىلىپ، سانائەتلىشىش قۇرۇلۇشىدا غايەت زور مۇۋەپپەقىيەتلەر قولغا كەلتۈرۈلۈپ، جۇڭگو سوتسىيالىزمنىڭ دەسلەپكى باسقۇچىغا قەدەم قويدى. جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ قۇرۇلۇشى ۋە سوتسىيالىستىك تۈزۈمنىڭ ئورنىتىلىشى XX ئەسىر جۇڭگوسىدىكى 2 - قېتىملىق تارىخىي خاراكتېرلىك غايەت زور ئۆزگىرىش ھېسابلىنىدۇ. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ 8 - قۇرۇلتىيىنىڭ ئالدى - كەينىدە، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى جۇڭگونىڭ دۆلەت ئەھۋالىغا ئۇيغۇن كېلىدىغان سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇش يولى ئۈستىدە ئىزدىنىشكە باشلىدى.

مەملىكەت ئىچىدىكى ئاساسىي زىددىيەت ۋە تۇپ ۋەزىپە، سانائەتلەشتۈرۈش يولى، ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشنىڭ يېتەكچى فاكتورى، ئىقتىسادىي تۈزۈلمە ئىسلاھاتى، دېموكراتىك سىياسىي قۇرۇلۇش، پەن ـ مەدەنىيەت خىزمىتى فاكتورى، شۇنىڭدەك سوتسىيالىزم جەمئىيىتىدىكى ئاساسىي زىددىيەت، خەلق ئىچىدىكى زىددىيەتنى توغرا ھەل قىلىش قاتارلىق جەھەتلەردە مۇھىم نەزەرىيىۋى مۇۋەپپەقىيەتلەرنى قولغا كەلتۈرۈپ، ماۋزېدۇڭ ئىدىيىسىنى بېيىتتى ۋە راۋاجلاندۇردى.

1 § . ئۆتكۈنچى دەۋردىكى باش لۇشىەن

1. خەلق ئىگىلىكىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشنىڭ يېتەكچى فاكتورى

جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلغاندىن تارتىپ، جۇڭگو يېڭى دېموكراتىزمدىن سوتسىيالىزمغا ئۆتىدىغان ئۆتكۈنچى دەۋرگە قەدەم قويدى. ئەمما، بۇ سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلغاندىن كېيىنلا پۈتۈن مەملىكەت بويىچە بارلىق تەرەپلەردە يولغا قويۇلدى دېگەنلىك ئەمەس. دۆلەت قۇرۇلغان دەسلەپكى ئۇچ يىلدا، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ئەينى چاغدىكى ئەمەلىي ئەھۋالنىڭ چىقىش قىلىپ، پۈتۈن مەملىكەتتىكى ھەر مىللەت خەلقىگە رەھبەرلىك قىلىپ، خەلق ئىنقىلابى يارانقان مۇۋەپپەقىيەتلەر ئاساسىدا، ئالدى بىلەن ئاساسىي كۈچنى مەركەزلەشتۈرۈپ، ئۇرۇش جاراھەتلىرىنى ساقايتىپ، دېموكراتىك ئىنقىلابتىن قېچىپقالغان ۋەزىپىلەرنى ئورۇندىپ، خەلق ئىگىلىكىنى ئەسلىگە كەلتۈردى. «ھەممە تەرەپكە تەڭ ھۇجۇم قىلماسلىق كېرەك» دېگەندىن ئىبارەت ئىستراتېگىيىلىك فاكتېر يولغا

قويۇلغانلىقتىن، خەلق ئىگىلىكىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋە راۋاجلاندۇرۇشنى مەركەز قىلىشتا چىڭ تۇرۇلغانلىقتىن، يېڭى جۇڭگو ناھايىتى تېزلا قەددىنى رۇسلۇالدى، جەمئىيەت قىياپىتىدە ئاجايىپ ئۆزگىرىشلەر بارلىققا كەلدى.

(1) «ھەممە تەرەپكە تەڭ ھۇجۇم قىلماسلىق كېرەك» دېگەندىن ئىبارەت ئىستراتېگىيىلىك فاڭجېن

يېڭى جۇڭگو بارلىققا كەلگەن كۈندىن باشلاپلا يېپىيېڭى قىياپەت بىلەن دۇنيانىڭ شەرقىدە قەد كۆتۈرۈپ، ئۆزىنىڭ غايەت زور ھاياتىي كۈچىنى نامايان قىلدى. ئەمما دۆلىتىمىز قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىلدە، ئىچكى - تاشقى ۋەزىيەت چىگىش ۋە مۇرەككەپ ئىدى. مەملىكەت ئىچىدە، بىر تەرەپتىن، خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورلىقىدىكى دۆلەت ھاكىمىيىتى تىكلىنىپ، خەلق دۆلەتنىڭ خوجايىنىغا ئايلاندى، ھەر مىللەت خەلقى ناھايىتى زور سىياسىي قىزغىنلىق بىلەن يېڭى جۇڭگونىڭ ئىسلاھات ۋە قۇرۇلۇش ئىشلىرىغا ئاتلاندى. يەنە بىر تەرەپتىن، گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرىنىڭ بىر مىليوندىن ئارتۇق ئارمىيىسى غەربىي جەنۇب، جەنۇبىي جۇڭگودىكى بەزى رايونلار ۋە تەيۋەن قاتارلىق دېڭىز ياقىسىدىكى ئاراللارنى بېسىپ يېتىپ، قايتا باش كۆتۈرمەكچى بولدى؛ ئۇلار قالدۇرۇپ كەتكەن نەچچە مىليون باندىت، ئىشپىيون ۋە ھەر خىل ئەكسىلئىنقىلابچىلار يەنىلا غالجىرلارچە بۇزغۇنچىلىق ۋە پاراكەندىچىلىك قىلىۋاتاتتى. تەخمىنەن 301 مىليون نوپۇسقا ئىگە يېڭى ئازاد رايونلاردا يەر ئىسلاھاتى ۋە باشقا دېموكراتىك ئىسلاھاتلار ئېلىپ بېرىلمىغانىدى. بۇ ئەھۋاللار جۇڭگونىڭ دۆلەت ئىچىدە ئەسلى بار بولغان ئاساسىي زىددىيەتنىڭ تەلتۆكۈس ھەل بولمىغانلىقىنى، دېموكراتىك ئىنقىلابتىن قېپقالغان ۋەزىپىلەرنىڭ يەنىلا ناھايىتى ئېغىر ئىكەنلىكىنى ئىپادىلەپ بېرىدۇ. خەلقئارادا، بىر تەرەپتىن، ھەرقايسى ئەل خەلقلىرى ۋە ھەرقايسى دوست دۆلەتلەر

يېڭى جۇڭگونى قارشى ئالدى ۋە قوللىدى. يەنە بىر تەرەپتىن، جاھانگىرلارنىڭ ئۇرۇش خەۋپى يەنىلا مەۋجۇت ئىدى، بولۇپمۇ ئامېرىكا جاھانگىرلىكى ئاسىيادىكى مەغلۇبىيىتىگە تەن بەرمەي، يېڭى جۇڭگوغا دۈشمەنلىك پوزىتسىيىسىنى تۇتۇپ، سىياسىي جەھەتتىن يېتىم قالدۇرۇش، ھەربىي ئىشلار جەھەتتىن قورشاش ۋە ئىقتىسادىي جەھەتتىن قامال قىلىش سىياسىتىنى يولغا قويىدى. ئۇ جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىدىكى قانۇنلۇق ئورنىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشىگە توسقۇنلۇق قىلدى، گومىنداڭ قالدۇق كۈچلىرىنىڭ خەلق ھاكىمىيىتىگە پاراكەندىچىلىك ۋە بۇزغۇنچىلىق قىلىشىنى قوللاپ، تاجاۋۇزچىلىق ۋە ئاغدۇرمىچىلىق قىلىش ھەرىكىتى ئۇچۇن پۇرسەت كۈتتى.

شۇنىڭغا ئاساسەن، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى دۆلىتىمىز قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىلدە، ئالدى بىلەن كۈچنى مەركەزلەشتۈرۈپ، يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابتىن قېيىقالغان ۋەزىپىلەرنى داۋاملىق ئورۇنداپ، يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالليق سىياسىي، ئىقتىسادىي تۈزۈمگە ئۆزۈل - كېسىل خاتىمە بەردى. ماۋ زېدۇڭ پۈتۈن پارتىيىنىڭ تونۇشىنى يەنمۇ بىرلىككە كەلتۈرۈش ئۈچۈن، 1950 - يىلى 6 - ئايدا چاقىرىلغان 7 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 3 - ئومۇمىي يىغىندا «ھەممە تەرەپكە تەڭ ھۇجۇم قىلماسلىق كېرەك» دېگەندىن ئىبارەت ئىستراتېگىيىلىك فاكتىنى ئوتتۇرىغا قويىدى. «ھەممە تەرەپكە تەڭ ھۇجۇم قىلماسلىق كېرەك» دېگەنلىك، چىگىش ۋە مۇرەككەپ ئىجتىمائىي زىددىيەت ئىچىدىن ئاساسىي زىددىيەتنى تېپىپ چىقىپ، ئۇنى چىڭ تۇتۇش، ئاساسىي ۋەزىپىنى ھەل قىلىش، نۆۋەتتىكى ئاساسىي دۈشمەننى يېتىم قالدۇرۇش، ئۇنىڭغا زەربە بېرىش كېرەك دېگەنلىكتۇر. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: بىزنىڭ نۆۋەتتىكى باش

فاشچىنىمىز — گومىنداڭ قالدۇقلىرى، ئىشپىيونلار، باندىتلارنى تازىلاش، پومېشچىكلار سىنىپىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاش، تەيۋەن، شىزاڭلارنى ئازاد قىلىش، جاھانگىرلار بىلەن ئاخىرغىچە كۈرەش قىلىش. بىز ھەممە تەرەپكە تەڭ ھۇجۇم قىلماسلىقىمىز كېرەك. ھەممە تەرەپكە تەڭ ھۇجۇم قىلساق، پۈتۈن مەملىكەت جىددىيلىشىپ كېتىدۇ، ياخشى بولمايدۇ. بىز ھەرگىز دۈشمەننى ئاۋۇتۇۋالماسلىقىمىز كېرەك. بىر تەرەپكە ئازراق يول قويۇپ، جىددىيلىكنى پەسەيتىپ تۇرۇپ، كۈچنى توپلاپ يەنە بىر تەرەپكە ھۇجۇم قىلىشىمىز، گومىنداڭ قالدۇقلىرى، پومېشچىكلار سىنىپى ۋە جاھانگىرلىكنى يېتىم قالدۇرۇشىمىز ۋە ئۇلارغا زەربە بېرىشىمىز كېرەك. ئەينى چاغدا پارتىيە ئىچىدىكى بەزى كىشىلەرنىڭ خاتا ھالدا كاپىتالىزمنى بالدۇرراق يوقىتىپ، سوتسىيالىزمنى يولغا قويساق بولىدۇ، دەيدىغان ئىدىيىسىگە قارىتا ماۋ زېدۇڭ ئېنىق قىلىپ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: بۇ ئىدىيە دۆلىتىمىزنىڭ ئەھۋالىغا ئۇيغۇن كەلمەيدىغان خاتا ئىدىيە. مىللىي بۇرژۇئازىيە كەلگۈسىدە يوقىتىلىدۇ، لېكىن ھازىرچە ئۇلارنى ئەتراپىمىزغا ئۇيۇشتۇرۇشىمىز، ئۇلارنى بىر چەتكە قايرىپ قويماسلىقىمىز لازىم.

دۆلىتىمىز قۇرۇلغاندىن كېيىنكى دەسلەپكى بىرقانچە يىلدا، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى بۇ فاشچىندا چىڭ تۇرۇپ، پۈتۈن مەملىكەتتىكى ھەر مىللەت خەلقىگە رەھبەرلىك قىلىپ، ئۇنۇملۇك كۈرەشلەرنى ئېلىپ باردى.

پۈتۈن مەملىكەت چوڭ قۇرۇلۇقنىڭ ئازاد قىلىنىشى ۋە ھەر دەرىجىلىك يەرلىك ھاكىمىيەتلەرنىڭ تىكلىنىشى يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ غەلىبە مېۋىسىنى مۇستەھكەملەش ۋە راۋاجلاندۇرۇشنىڭ مۇھىم بىر مەزمۇنىدۇر. 1949 - يىلىنىڭ كېيىنكى يېرىمىدا، خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى داۋاملىق ھالدا غەربىي شىمال، غەربىي جەنۇب ۋە جەنۇبىي جۇڭگوغا يۈرۈش

قىلىپ، يىل ئاخىرىغا كەلگەندە، پۈتۈن چوڭ قۇرۇلۇقنىڭ شىزاڭدىن باشقا جايلىرىنى تولۇق ئازاد قىلدى. ھەرقايسى يېڭى ئازاد رايونلار گومىنداڭ ھاكىمىيەت ئورگانلىرىنى تارمار قىلىش ئاساسىدا، ئاۋۋال ھەربىي ئىدارە قىلىش كومىتېتى قۇردى. ھەربىي ئىدارە قىلىش كومىتېتى شەھەر - يېزىلاردىكى ئاممىنى تولۇق سەپەرۋەرلىككە كەلتۈرۈپ، ھەر دەرىجىلىك خەلق ھۆكۈمەتلىرىنى تىكلىدى، ئاز سانلىق مىللەت رايونلىرىدا مىللىي ئاپتونومىيىلىك ھۆكۈمەتلەرنى تىكلەپ، باندىتلارنى يوقىتىش، زومىگەرلىككە قارشى تۇرۇش كۈرىشىنى قانات يايدۇرۇپ، ئەكسىلئىنقىلابىي ھەرىكەتلەرگە زەربە بېرىپ، ئىنقىلابىي تەرتىپ ئورناتتى. مۇشۇ ئاساستا ھەر دەرىجىلىك، ھەر ساھە خەلق ۋەكىللىرى يىغىنى چاقىرىپ، ھەر دەرىجىلىك يەرلىك خەلق ھۆكۈمەتلىرىنى سايلاپ چىقتى. خەلق ۋەكىللىرى يىغىنىنىڭ ئومۇمىيۈزلۈك چاقىرىلىشى خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورىسىنى كۈندىن - كۈنگە مۇستەھكەم ئاممىۋى ئاساسقا ئىگە قىلدى ھەمدە خەلق ۋەكىللىرى قۇرۇلتىيى تۈزۈمىنى رەسمىي يولغا قويۇش ئۈچۈن شارائىت يارىتىپ بەردى. 1951 - يىل 5 - ئاينىڭ 23 - كۈنى، لى ۋېخەن باش ۋەكىللىكىدىكى مەركىزىي خەلق ھۆكۈمىتى تولۇق ھوقۇقلۇق ۋەكىللىرى بىلەن ئاپپي ئاۋاڭجىنمېي باش ۋەكىللىكىدىكى شىزاڭ يەرلىك ھۆكۈمەت تولۇق ھوقۇقلۇق ۋەكىللىرى «مەركىزىي خەلق ھۆكۈمىتى بىلەن شىزاڭ يەرلىك ھۆكۈمىتىنىڭ شىزاڭنى تىنچ يول بىلەن ئازاد قىلىش چارىسى توغرىسىدىكى كېلىشىمى»نى ئىمزالىدى. 10 - ئايدا خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى لاساغا كىردى، شىزاڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد بولدى. پۈتۈن مەملىكەت چوڭ قۇرۇلۇقنىڭ بىرلىككە كېلىشى ۋە ھەر دەرىجىلىك خەلق ھاكىمىيەتلىرىنىڭ تىكلىنىشى بىلەن جۇڭگونىڭ ئۇزۇن مەزگىل بۆلۈنۈپ تۇرۇش ۋە قالايمىقان بولۇش ۋەزىيىتىگە خاتىمە بېرىلدى، ھەر مىللەت

خەلقنىڭ بۇيۇك ئىنقىلابقىلىقى ئىشقا ئاشۇرۇلدى، خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورىسى مۇستەھكەملەندى، ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرى ئازاد قىلىنىپ، يېڭى جۇڭگونىڭ قۇرۇلۇشى ئۈچۈن سىياسىي ئاساس سېلىندى، كېيىن ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىگە بولغان خۇسۇسىي مۇلۇكچىلىككە ئومۇميۈزلۈك سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش كىرگۈزۈش ئۈچۈن سىياسىي ئالدىنقى شەرت هازىرلاندى.

ئازادلىق ئۇرۇشىنىڭ غەلىبىلىك ئېلىپ بېرىلىشى ئارقىسىدا، خەلق هۆكۈمىتى ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ گومىنداڭ هۆكۈمىتىنىڭ باشقۇرۇشىدىكى كارخانىلارنى ۋە گومىنداڭ بيۇروكراتلىرىنىڭ باشقۇرۇشىدىكى كارخانىلارنى خەلق جۇمهۇرىيىتىنىڭ ئىگىدارچىلىقىغا ئۆتكۈزۈۋالدى. خەلق هۆكۈمىتى ئاۋۋال، «ئەسلى كەسپىنى، ئەسلى ئىش هەققىنى، ئەسلى تۇرمۇنى ساقلاپ قېلىش» چارىسىنى قوللىنىپ، بۇ كارخانىلارنى ئۆتكۈزۈۋېلىپ، ئىشلەپچىقىرىشقا نازارەتچىلىك قىلدى، ئاندىن قەدەممۇ قەدەم دېموكراتىك ئىسلاهات ۋە ئىشلەپچىقىرىش ئىسلاهاتى ئېلىپ باردى. بۇ خىل ئۇسۇلنىڭ قوللىنىلىشى بىرقەدەر قىسقا ۋاقىت ئىچىدە نەچچە مىڭ بيۇروكرات كاپىتال كارخانىسىنى ئوڭۇشلۇق ئۆتكۈزۈۋېلىش هەم ئۆتكۈزۈۋېلىش جەريانىدا ماددىي بايلىقلارنىڭ زىيانغا ئۇچرىشىنى ۋە ئوسكۇنىلەرنىڭ بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرىشىنى ئاساسىي جەهەتتىن ساقلاپلا قالماي، بەلكى يەنە پۈتكۈل جەمئىيەت تەرتىپىنىڭ مۇقىم بولۇشىغا ۋە ئىشلەپچىقىرىشنىڭ تېزدىن ئەسلىگە كېلىشىگە پايدىلىق بولدى. بيۇروكرات كاپىتالنى مۇسادىرە قىلىش ئاساسىدا، سوتسىيالىستىك دۆلەت ئىگىلىكى بەرپا قىلىندى ۋە كېڭەيتىلدى، دۆلەت ئىقتىسادىي جان تومۇرنى ئىگىلىدى. خەلق هۆكۈمىتى جاهانگىرلارنىڭ جۇڭگودىكى ئالاهىدە ئىمتىيازىغا قارىتا ئۇزۇل - كېسىل پاچاقلاپ تاشلاش فاڭجېنىنى قوللىنىپ،

جاھانگىرلار ئىلگىرى جۇڭگونى مەجبۇرىي ئىمزا قويدۇرغان بارلىق تەڭسىز شەرتنامىلىرىنى بىكار قىلىپ، ئۇزۇن مەزگىل جاھانگىرلار تەرىپىدىن ئىشغال قىلىۋېلىنغان تاموژنىلارنى قايتۇرۇۋالدى، تاشقى سودىنى كونترول قىلىپ، تاشقى پىرېۋوت باشقۇرۇشنى يولغا قويدى، 100 يىلدىن كۆپرەك ۋاقىتتىن بۇيان جاھانگىرلار ئىگىلىۋالغان جۇڭگونى سىياسىي، ئىقتىساد قاتارلىق جەھەتلەردە كونترول قىلىش ھوقۇقىغا خاتىمە بېرىپ، جۇڭگو خەلقىنى مۇستەقىل ـ ئۆزىگە ئۆز خوجا بولغان ھالدا ئىقتىسادنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋە راۋاجلاندۇرۇش ھوقۇقىغا ئىگە قىلدى. خەلق ھۆكۈمىتى ئەنگلىيە، ئامېرىكا، فرانسىيە قاتارلىق جاھانگىرلار ۋە باشقا كاپىتالىستىك دۆلەتلەرنىڭ جۇڭگودىكى كارخانىلىرىغا قارىتا، ئوخشاش بولمىغان ئەھۋالغا ئاساسەن ئايرىم ـ ئايرىم ھالدا تىزگىنلەش، پايدىلىنىش، سېتىۋېلىش، ۋاكالىتەن باشقۇرۇش قاتارلىق چارىلەرنى قوللىنىپ، قەدەممۇقەدەم خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ ئىگىدارچىلىقىغا ئۆتكۈزۈۋالدى ھەم سوتسىيالىستىك دۆلەت ئىگىلىكىنىڭ تەركىبىي قىسمىغا ئايلاندۇردى. سوتسىيالىستىك دۆلەت ئىگىلىكىنىڭ تىكلىنىشى ۋە كېڭىيىشى ھەمدە ئۇنىڭ خەلق ئىگىلىكىدىكى يېتەكچى ئورنىنىڭ تىكلىنىشى خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورىسى مۇستەھكەم ئىقتىسادىي ئاساسقا ئىگە قىلىنىپ، كېيىن ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىگە بولغان خۇسۇسىي مۇلۈكچىلىككە ئومۇمىيۈزلۈك سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش كىرگۈزۈش ئۈچۈن ئىقتىسادىي ئالدىنقى شەرت ھازىرلاپ بېرىدى. سوتسىيالىستىك دۆلەت ئىگىلىكىنىڭ زورىيىشى ۋە راۋاجلىنىشى جۇڭگونىڭ ئىقتىسادىي تەرەققىياتىنىڭ سوتسىيالىستىك يۆنىلىشىنى بەلگىلىدى.

يەر تۈزۈمى ئىسلاھاتىنىڭ ئېلىپ بېرىلىشى — يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ ئاساسىي ۋەزىپىلىرىدىن بىرى. 1950

ـ يىل 6 ـ ئاينىڭ 30 ـ كۈنى مەركىزىي خەلق ھۆكۈمىتى «جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى يەر ئىسلاھاتى قانۇنى» نى ئېلان قىلدى. بۇ قانۇندا، يەر ئىسلاھاتىنىڭ ئاساسىي مەقسىتى ۋە ئاساسىي فاڭجېنى «پومېشچىكلار سىنىپىنىڭ فېئوداللىق ئېكسپىلاتاتسىيە يەر مۇلۈكچىلىكىنى بىكار قىلىپ، دېھقانلارنىڭ يەر مۇلۈكچىلىكىنى يولغا قويۇش؛ يېزىلاردىكى ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنى ئازاد قىلىپ، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىنى راۋاجلاندۇرۇپ، يېڭى جۇڭگونىڭ سانائەتلىشىشىگە يول ئېچىش» دەپ ئېنىق بەلگىلەندى. يەر ئىسلاھاتىنىڭ باش لۇشيەنى كەمبەغەل دېھقان، يالالنما دېھقانلارغا تايىنىپ، ئوتتۇرا دېھقان، بىتەرەپ باي دېھقانلار بىلەن ئىتتىپاقلىشىپ، فېئوداللىق ئېكسپىلاتاتسىيە تۈزۈمىنى قەدەمباسقۇچلۇق، پەرقلىق ھالدا يوقىتىپ، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىنى راۋاجلاندۇرۇشتىن ئىبارەت. 1950 ـ يىلى قىشتىن باشلاپ، يەر ئىسلاھاتى ھەرىكىتى يېڭى ئازاد رايونلاردا مۇددەتكە ۋە تۈركۈمگە بۆلۈپ قانات يايدۇرۇلدى. 1952 ـ يىلى قىش، 1953 ـ يىلى ئەتىيازدا، بىر قىسىم ئاز سانلىق مىللەت رايونلىرى ۋە تەيۋەننى ھېسابقا ئالمىغاندا، يەر ئىسلاھاتى ھەرىكىتى غەلىبىلىك تاماملاندى. 300 مىليوندىن كۆپرەك يېرى يوق ياكى يېرى ئاز دېھقانغا 46 مىليون گېكتاردىن ئارتۇق يەر ۋە باشقا ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى تەقسىم قىلىپ بېرىلدى. ئىلگىرى ھەر يىلى پومېشچىكلارغا تاپشۇرۇلىدىغان تەخمىنەن 35 مىليارد كىلوگرام ئاشلىق يەر ئىجارىسى ۋە ھەر خىل ئېغىر ئالۋان ـ ياساق بىكار قىلىندى. يەر ئىسلاھاتىنىڭ غەلىبىسى جۇڭگودا نەچچە مىڭ يىل داۋاملاشقان فېئوداللىق تۈزۈمنىڭ ئىقتىسادىي بازىسى سۇپىتىدىكى پومېشچىكلار سىنىپىنىڭ يەر مۇلۈكچىلىكىنى ئۈزۈل ـ كېسىل يوقىتىپ، كەڭ دېھقانلارنىڭ قوللۇق ئىقتىسادىي ئورنى ۋە سىياسىي ئورنىنى تۈپتىن

ئۆزگەرتىپ، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنى ئازاد قىلدى، ئىشچى ـ دېھقانلار ئىتتىپاقىنى ۋە خەلق دېموكراتىيە ھاكىمىيىتىنى مۇستەھكەملىدى ھەم دۆلەتنىڭ مالىيە ـ ئىقتىسادىنىڭ تۈپتىن ياخشىلىنىشى ۋە يېزا ئىگىلىكىنىڭ سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىلىشى ئۈچۈن شەرت ـ شارائىت يارىتىپ بەردى.

يەر ئىسلاھاتىنىڭ ئېلىپ بېرىلىشى بىلەن بىر ۋاقىتتا، يەنە پۈتۈن مەملىكەت بويىچە كەڭ كۆلەملىك ئەكسىلئىنقىلابچىلارنى باستۇرۇش ھەرىكىتى قانات يايدۇرۇلدى. 1953 ـ يىلى ئەتىيازغا كەلگەندە، پۈتۈن مەملىكەت بويىچە چوڭ قۇرۇقلۇقتىكى ئەكسىلئىنقىلابچىلارنىڭ قالدۇق كۈچلىرى ئاساسىي جەھەتتىن يوقىتىلدى. ئەكسىلئىنقىلابچىلارنى باستۇرۇش ھەرىكىتىنىڭ غەلىبىسى خەلق ھاكىمىيىتىنى مۇستەھكەملەپ، يەر ئىسلاھاتى ۋە ھەر خىل ئىجتىمائىي ئىسلاھاتلارنىڭ ئوڭۇشلۇق ئېلىپ بېرىلىشىغا كاپالەتلىك قىلىپ، خەلق ئىگىلىكىنىڭ ئەسلىگە كېلىشى، راۋاجلىنىشى ۋە پات ئارىدا باشلىنىدىغان كەڭ كۆلەملىك ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش ئۈچۈن خاتىرجەم ئىجتىمائىي شارائىت يارىتىپ بەردى.

سانائەت كان ـ كارخانىلىرىدىمۇ دېموكراتىك ئىسلاھات ئېلىپ بېرىلدى. ھەرقايسى جايلار ئىشچىلار ئاممىسىغا تايىنىپ، كارخانىلارنىڭ ئىچكى قىسمىغا يوشۇرۇنغان ئەكسىلئىنقىلابچىلارنى ۋە فېئودال كۈچلەرنى ئومۇميۈزلۈك تازىلاپ، ئىشچىلارنى ئېزىدىغان كونا تۈزۈمنى بىكار قىلدى ھەمدە كارخانىلاردا باشقۇرۇش كومىتېتى ۋە ئىشچى ـ خىزمەتچىلەر ۋەكىللىرى يىغىنى بەرپا قىلىپ، ئىشچىلارنى ھەقىقىي يوسۇندا كارخانىلارنىڭ خوجايىنىغا ئايلاندۇردى. دېموكراتىك ئىسلاھات كەڭ ئىشچىلارنىڭ ئاكتىپلىقىنى قوزغاپ، ئىشلەپچىقىرىشنىڭ راۋاجلىنىشىنى ۋە جەمئىيەتنىڭ مۇقىملىقىنى ئىلگىرى سۈردى.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ۋە خەلق ھۆكۈمىتى پۈتۈن مەملىكەت خەلقىنى ئىتتىپاقلاشتۇرۇپ، خەلق ئىگىلىكىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈۋاتقان، تۈرلۈك ئىجتىمائىي ئىسلاھاتلارنى قانات يايدۇرۇۋاتقان چاغدا، ئامېرىكىنىڭ چاۋشەنگە قوراللىق تاجاۋۇز قىلىش ۋە ئەسكەر چىقىرىپ تەيۋەن بوغۇزىغا تاجاۋۇز قىلىپ كىرىش ۋەقەسى يۈز بەردى. جۇڭگو خەلقى 1950 - يىلى 10 - ئايدىن 1953 - يىلى 7 - ئايغىچە ئامېرىكا جاھانگىرلىكىگە قارشى تۇرۇپ چاۋشيەنگە ياردەم بېرىش ئۇلۇغ ئۇرۇشىنى ئېلىپ باردى. ئامېرىكا جاھانگىرلىكىگە قارشى تۇرۇپ چاۋشيەنگە ياردەم بېرىش ئۇرۇشىنىڭ غەلىبىسى ئامېرىكا جاھانگىرلىكىنى «غەلىبە قىلماي قالمايدۇ» دەيدىغان سەپسەتىنى بۇزۇپ تاشلاپ، دۇنيا خەلقىنىڭ، بولۇپمۇ مۇستەملىكە، يېرىم مۇستەملىكە ئەللەرنىڭ ۋە خەلقىنىڭ جاھانگىرلىككە، مۇستەملىكىچىلىككە قارشى كۈرىشىگە ئىلھام بەردى؛ چاۋشيەن دېموكراتىك خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ مۇستەقىللىقىنى ساقلاپ قالدى؛ جۇڭگونىڭ بىخەتەرلىكىنى قوغداپ قېلىپ، جۇڭگونىڭ قۇرۇلۇش ئىشلىرىنى نىسپىي مۇقىم بولغان تىنچ مۇھىتقا ئىگە قىلدى، جۇڭگونىڭ خەلقئارادىكى ئىناۋىتىنى زور دەرىجىدە ئۆستۈردى؛ جۇڭگو خەلقىنىڭ ۋەتەنپەرۋەرلىك ۋە ئىنتېرناتسىئونالىزملىق روھىنى ئۇرغۇتتى، مىللەتنىڭ ئىززەت - ئابرۇيىنى ۋە ئىشەنچىسىنى كۈچەيتتى، دېموكراتىك ئىسلاھات ۋە ئىقتىسادنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش خىزمىتىنى ئىلگىرى سۈردى، يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ غەلىبە مېۋىسىنى مۇستەھكەملىدى ۋە راۋاجلاندۇردى.

ئەمەلىيەت ئىسپاتلىدىكى، «ھەممە تەرەپكە تەڭ ھۇجۇم قىلماسلىق كېرەك» دېگەندىن ئىبارەت ئىستراتېگىيىلىك فاكتورنى تامامەن توغرا.

(2) خەلق ئىگىلىكىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش،

راۋاجلاندۇرۇشنى مەركەز قىلغان تۈپ فاكتور

دۆلەت قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىلدە، ئىشلەشكە تېگىشلىك خىزمەتلەر ئىنتايىن كۆپ ۋە مۇرەككەپ ئىدى. ماۋ زېدۇڭ يادرولۇقىدىكى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى رەھبەرلىك كوللېكتىپى خەلق ئىگىلىكىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش، راۋاجلاندۇرۇشنى مەركەز قىلغان تۈپ فاكتور ئىدا باشتىن - ئاخىر چىڭ تۇردى.

دۆلىتىمىز قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىلدە، پۈتۈن مەملىكەتنىڭ مالىيە - ئىقتىسادى ناھايىتى ئېغىر قىيىنچىلىقتا دۇچ كەلگەنىدى. بۇنىڭ تۈپ سەۋەبى — كونا جۇڭگودىن قېپقالغان خەلق ئىگىلىكى قۇپ - قۇرۇق، ئەجنەبى چىقىپ كەتكەن كونا تەنزە ئىدى؛ بىۋاستە سەۋەبى — مالىيە كىرىم - چىقىمى ئېغىر دەرىجىدە تەڭپۇڭسىز بولۇپ، پۇلنىڭ تارقىتىلىش مىقدارى ھەددىدىن زىيادە كۆپ ئىدى. ئەينى چاغدا تېخى ئۇرۇش بولۇۋاتقان بولغاچقا، ھەربىي خىراجەت چىقىمى 1949 - يىلىدىكى مالىيە ئومۇمىي كىرىمىنىڭ يېرىمىدىن كۆپرەكىنى، 1950 - يىلىدىكى مالىيە كىرىمىنىڭ 41% دىنى ئىگىلىگەنىدى. خەلق ھۆكۈمىتى كونا ھۆكۈمەتتىن قالغان نەچچە مىليون ئەسكەرنى ۋە مەمۇرىي خادىمنى بىردەك بېقىش سىياسىتىنى يولغا قويغان بولۇپ، ھۆكۈمەت تەرىپىدىن تەمىنلىنىدىغان ۋە ھۆكۈمەت مائاش تارقىتىدىغان، ئىشلەپچىقىرىشتىن ئايرىلغان خادىملار پۈتۈن مەملىكەت بويىچە 9 مىليون 420 مىڭغا يەتكەنىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە، ئىشلەپچىقىرىش ۋە قاتناش - ترانسپورتنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ئۈچۈن مەبلەغ سېلىشقا توغرا كېلەتتى؛ زور بىر تۈركۈم ئاپەتكە ئۇچرىغان خەلقنى، ئىشسىز قالغان خادىملارنى قوتقۇزۇشقا توغرا كېلەتتى. مانا بۇ، غايەت زور مالىيە قىزىل رەقىمنى كەلتۈرۈپ چىقاردى. 1949 - يىلى مالىيە قىزىل رەقىمى ئومۇمىي چىقىمنىڭ 2/3 قىسمىنى

ئىگىلىدى، دۆلەت ئامالسىزلىقتىن قىزىل رەقەمنىڭ ئورنىنى كۆپ مىقدارىدا پۇل تارقىتىش يولى بىلەن تولۇقلاشقا مەجبۇر بولدى. مۇشۇنداق ئەھۋالدا، پۇرسەتپەرەس مەككار سودىگەرلەر پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ تاۋارلارنى بېسىپ قويۇش يولى بىلەن ھايانكەشلىك قىلدى. مال باھاسىنى ھە دەپ ئۆستۈردى، 1949 - يىلى 4 - ئايدىن 1950 - يىلى 2 - ئايغىچە مال باھاسىدا تۆت قېتىم چوڭ داۋالغۇش بولۇپ، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىغا ۋە خەلق تۇرمۇشىغا ئېغىر دەرىجىدە تەسىر يەتكۈزۈپ، ئەمدىلا تىكلەنگەن خەلق ھاكىمىيىتىگە ئېغىر تەھدىت پەيدا قىلدى. بەزى جاھانگىرلار: جۇڭگونىڭ ئازادلىق ئۇرۇشى گەرچە غەلبە قىلغان بولسىمۇ، ئەمما جۇڭگو مالىيە - ئىقتىسادىي قىينىچىلىقىنى ھەل قىلالمايدۇ، ئۇلار تىلەمچىلىك قىلماي قالمايدۇ، دېيىشتى، مەملىكەت ئىچىدىكى بەزى بۇرژۇئا ئۇنسۇرلىرىمۇ كومپارتىيە ھەربىي جەھەتتە 10 نومۇر، سىياسىي جەھەتتە 8 نومۇر، ئىقتىسادىي جەھەتتە 0 نومۇر ئالىدۇ، دەپ مەسخىرە قىلدى. بۇ ئەھۋاللار خەلق ئىگىلىكىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋەزىپىسىنى تېخىمۇ تەخىرسىز قىلىپ قويغان ۋە ئەينى ۋاقىتتىكى ئومۇمىي ۋەزىيەتكە تەسىر كۆرسىتىدىغان چوڭ ئىشقا ئايلاندۇرۇپ قويغانىدى.

دۆلەت قۇرۇش ھارپىسىدا چاقىرىلغان جۇڭگو كومۇنىستىك پارتىيەسىنىڭ 7 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 2 - ئومۇمىي يىغىنىدا: ئىنقىلاب پۈتۈن مەملىكەت بويىچە غەلىبىگە ئېرىشكەن يېڭى ۋەزىيەت ئاستىدا، پارتىيە خىزمىتىنىڭ مۇھىم نۇقتىسىنى يېزىلاردىن شەھەرلەرگە يۆتكىشىمىز لازىم، شەھەرنى ئالغان تۇنجى كۈندىن باشلاپ، بىزنىڭ نەزەرىمىز شۇ شەھەرنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ئىشلىرىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋە راۋاجلاندۇرۇشتا بولۇشى، باشقا خىزمەتلەرنىڭ ھەممىسى ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇشتىن ئىبارەت بۇ مەركىزىي خىزمەتنى

دەۋر قىلىشى ھەمدە مۇشۇ مەركىزىي خىزمەت ئۇچۇن خىزمەت قىلىشى لازىم دەپ كۆرسىتىلدى. 1950 - يىلى 6 - ئايدا چاقىرىلغان جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى 7 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 3 - ئومۇمىي يىغىنىنىڭ مەركىزىي مەسىلىسى — دۆلىتىمىزنىڭ مالىيە - ئىقتىساد ئەھۋالىنىڭ ئاساسىي جەھەتتىن ياخشىلىنىشىنى يەنمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا ئىشقا ئاشۇرۇش ھەم ئۇنى پۈتۈن پارتىيىنىڭ ھەرقايىسى سەپ، تۈرلۈك خىزمەتلىرىنىڭ ئورتاق كۆرەش نىشانى ۋە مەركىزىي ۋەزىپىسى قىلىشتىن ئىبارەت بولدى. ئامېرىكا جاھانگىرلىكىگە قارشى تۇرۇپ چاۋشيەنگە ياردەم بېرىش ئۇرۇشى پارتىلىغاندىن كېيىن، ئۇرۇش قىلىش بىلەن قۇرۇلۇش قىلىشنىڭ مۇناسىۋىتىنى ياخشى بىر تەرەپ قىلىش ئۇچۇن، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ۋە ماۋ زېدۇڭ ئېھتىياتچانلىق بىلەن تەنقىد قىلىش ئارقىلىق، «بىر تەرەپتىن ئۇرۇش قىلىش، بىر تەرەپتىن مۇقىملاشتۇرۇش، بىر تەرەپتىن قۇرۇلۇش قىلىش» فاكتىنى، يەنى بىر تەرەپتىن ئۇرۇش قىلىش، بىر تەرەپتىن مەملىكەت ئىچىدە مال باھاسىنى مۇقۇملاشتۇرۇش، بىر تەرەپتىن قۇرۇلۇش قىلىش فاكتىنى بەلگىلىدى. پارتىيە ۋە ھۆكۈمەت يېتەكچى ئىدىيىنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ، دۆلەتنىڭ مالىيە - ئىقتىسادىي ئەھۋالىنىڭ ئاساسىي جەھەتتىن ياخشىلىنىشىنى قولغا كەلتۈرۈش، ئىشلەپچىقىرىشنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋە راۋاجلاندۇرۇشتىن ئىبارەت بۇ مەركىزىي خىزمەتنى چىڭ تۇتۇپ، سىياسىي بىلەن ئىقتىسادنىڭ مۇناسىۋىتىنى توغرا بىر تەرەپ قىلغانلىقى خەلق ئاممىسىنىڭ سىياسىي ھەربىكەت داۋامىدا ئۇرغۇپ چىققان ئىنقىلابىي قىزغىنلىقىنى ئىشلەپچىقىرىشنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋە راۋاجلاندۇرۇش تەرەپكە يېتەكلىگەنلىكى سەۋەبىدىن، خەق ئىگىلىكى تېزدىن ئەسلىگە كېلىپ، ھەرقايىسى سەپلەردە غايەت زور مۇۋەپپەقىيەتلەر قولغا كەلتۈرۈلدى.

مالىيە ـ ئىقتىسادنىڭ قىيىنچىلىق ۋەزىيىتىنى ئوڭشاش، پۇل پاخاللىقىنى، مال باھاسىنىڭ ئۆرلىشىنى چەكلەش ئۈچۈن، خەلق ھۆكۈمىتى كۈچلۈك ئىقتىسادىي تەدبىرلەرنى ۋە زۆرۈر مەمۇرىي ۋاستىلەرنى قوللىنىپ، پۈرسەتپەرەس كۈچلەرگە زەربە بېرىپ، پۈتۈن مەملىكەتنىڭ مالىيە ـ ئىقتىسادىنى بىرلىككە كەلتۈردى. خەق ھۆكۈمىتى ئىلگىرى ـ ئاخىر بولۇپ «كۈمۈش تەڭگە ئۇرۇشى» ۋە «گۇرۇچ، پاختا ئۇرۇشى»نى تەشكىللىدى. كۈرەش ئارقىلىق پۈرسەتپەرەس كاپىتال قاقشاتقۇچ زەربىگە ئۇچراپ، دۆلەت بازارنىڭ رەھبەرلىك ھوقۇقىنى قولغا ئالدى. بۇ قالايمىقانلىشىپ كەتكەن ئىقتىسادىي تەرتىپنى ئوڭشاشتىكى غايەت زور بىر غەلىبە بولۇپ قالدى. 1950 ـ يىلى 3 ـ ئايدىن باشلاپ، مال باھاسى چۈشۈشكە ھەم ئاستا ـ ئاستا مۇقىملىشىشقا يۈزلەندى. مەمۇرىي كېڭەش 1950 ـ يىلى 3 ـ ئايدا «دۆلەتنىڭ مالىيە ـ ئىقتىساد خىزمىتىنى بىرلىككە كەلتۈرۈش توغرىسىدا قارار»نى ئېلان قىلىپ، دۆلەتنىڭ مالىيە ـ ئىقتىساد خىزمىتىنى بىر تۇتاش باشقۇرۇشقا باشلىدى. بۇنىڭ ئاساسلىق مەزمۇنى مۇنداق: پۈتۈن مەملىكەتنىڭ مالىيە كىرىم ـ چىقىمىنى بىرلىككە كەلتۈرۈش، مەملىكەت بويىچە ماددىي ئەشيالارنى بىر تۇتاش يۆتكەش، مەملىكەت بويىچە نەق پۇل باشقۇرۇشنى بىرلىككە كەلتۈرۈش، يەنى مالىيە، سودا، پۇل مۇئامىلىسى قاتارلىق ئۇچ جەھەتتىن مەركەزلەشتۈرۈش ۋە بىرلىككە كەلتۈرۈش. بۇ خىل بىرلىككە كەلتۈرۈش ماددىي ئەشيالار كەمچىل بولۇۋاتقان، ئىشلەپچىقىرىش تارماقلىرى ئەسلىگە كېلىۋاتقان، ئىگىلىك باشقۇرۇش ئاددىي بولۇۋاتقان شارائىتتا پائال رولى ئويىنىدى ھەمدە كېيىن پەيتنى قولدىن بەرمەي ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش ئېلىپ بېرىش ئۈچۈن زۆرۈر ئالدىنقى شەرت يارىتىپ بەردى. «قارار» يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، دۆلەتنىڭ مالىيە كىرىم ـ چىقىمى ناھايىتى تېزلا

تەڭپۇڭلىشاي دەپ قالدى، پۇلنى كۆپ تارقىتىش يولى بىلەن مالىيە قىزىل رەقىمىنى تولدۇرۇشنىڭ ئەمدى ھاجىتى قالمىدى. پۇل مۇئامىلىسى ۋە مال باھاسى مۇقىملىشىشقا يۈزلەندى، بۇنىڭدىن ئىلگىرى 10 يىللىدىن كۆپرەك داۋاملاشقان پۇل پاخاللىقىدىن مال باھاسىنىڭ ئۆرلەپ كېتىش ۋەزىيىتىگە خاتىمە بېرىلدى. خەلق پۇلىنىڭ ئاممىسى ئوتتۇرىسىدىكى ئىناۋىتى تىكلەندى. بۇ — يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن ئىقتىسادىي سەپتە قولغا كەلگەن تۇنجى زور غەلىبىدۇر. ئۇ، خەق ئىگىلىكىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋە راۋاجلاندۇرۇش، خەلق تۇرمۇشىنى خاتىرجەم قىلىش، سوتسىيالىستىك دۆلەت ئىگىلىكىنىڭ رەھبەرلىك ئورنىنى تىكلەش قاتارلىق جەھەتلەردە مۇھىم رول ئوينىدى. بۇ غەلىبە جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ ھەربىي ئىشلار جەھەتتە تەڭداشسىز، سىياسىي جەھەتتە كۈچلۈك بولۇپلا قالماستىن، بەلكى ئىقتىسادىي جەھەتتىمۇ تەدبىرلىك ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلاپ بەردى.

خەلق ھۆكۈمىتى مالىيە ـ ئىقتىساد ئەھۋالىنىڭ تۈپتىن ياخشىلىنىشىنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن، سودا ـ سانائەت كارخانىلىرىغا قارىتا مۇۋاپىق تەڭشەش ئېلىپ باردى. بۇ قېتىمقى تەڭشەشنىڭ مەقسىتى ھەر خىل ئىگىلىك تەركىبلىرى دۆلەت ئىگىلىكىنىڭ رەھبەرلىكىدە ئىش تەقسىم قىلىشۇېلىپ ھەمكارلىشىپ ئىشلەش، ھەر كىمنى ئۆز نېسىۋىسىگە ئىگە قىلىشتىن ئىبارەت. 1950 ـ يىلى ئەتىيازدا مال باھاسىنى مۇقىملاشقاندىن كېيىن، ئۇزاق مۇددەتلىك پۇل پاخاللىقىدا شەكىللەنگەن ساختا سېتىۋېلىش كۈچىنىڭ يوقاپ كەتكەنلىكى تۈپەيلىدىن، تاۋارلار سېتىلماي قېلىش، خۇسۇسىي كارخانىلار ئىشتىن توختاش، ئىشسىز ئىشچى ـ خىزمەتچىلەر كۆپىيىپ كېتىش قاتارلىق ئەھۋاللار كېلىپ چىقتى. شۇنىڭ ئۈچۈن، سودا ـ سانائەت كارخانىلىرىنى تەڭشەشنىڭ مۇھىم نۇقتىسى دۆلەت

بىلەن خۇسۇسىيلارنىڭ مۇناسىۋىتىنى تەڭشەشتىن ئىبارەت بولدى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئەمگەك بىلەن كاپىتال، ئىشلەپچىقىرىش بىلەن سېتىش ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتمۇ تەڭشەلدى. دۆلەت بىلەن خۇسۇسىيلار ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتنى تەڭشەشتە، بىرى، «دۆلەت ئىگىلىكى بىلەن خۇسۇسىي سودا ـ سانائەت كارخانىلىرىنىڭ مۇناسىۋىتىنى تەڭشەلدى؛ يەنە بىرى، مەسئۇلىيەت تەڭشەلدى. ھۆكۈمەت كەڭ خۇسۇسىي زاۋۇتلارغا قارىتا پىششىقلاپ ئىشلەش، مال زاكاز قىلىش دائىرىسىنى كېڭەيتىش ۋە خۇسۇسىي سودا كارخانىلىرىغا ۋاكالىتەن سېتىپ بېرىش، خۇسۇسىي كارخانىلاردىن ئېلىنىدىغان باج ـ سېلىقنى مۇۋاپىق كېمەيتىش، شەھەر ـ يېزىلار ئوتتۇرىسىدا ماددىي ئەشيا ئالماشتۇرۇشنى راۋانلاشتۇرۇش قاتارلىق چارىلەرنى قوللىنىپ، خۇسۇسىي سودا ـ سانائەت كارخانىلىرىنىڭ ئەسلىگە كېلىشى ۋە راۋاجلىنىشىغا يار‌دەم بەردى. ئەمگەك بىلەن كاپىتالنىڭ مۇناسىۋىتىنى تەڭشەشنىڭ، يەنى ئىشچىلار بىلەن خۇسۇسىي كارخانا خوجايىنلىرى ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتنى تەڭشەشنىڭ مۇھىم نۇقتىسى — ئىشچىلارنىڭ قانۇنلۇق مەنپەئىتىنى قوغداش شەرتى ئاستىدا، بىر قىسىم ئىشچىلارنىڭ ھەددىدىن ئارتۇق تەلىپىنى تۆزىتىپ، خۇسۇسىي كارخانىلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ۋە تجارىتىگە پايدا يەتكۈزۈشتىن ئىبارەت بولدى. ئىشلەپچىقىرىش بىلەن سېتىش ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتنى تەڭشەش ئاساسلىقى كاپىتالىستىك كارخانىلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىشتىكى ھۆكۈمەتسىزلىك ھالىتىنى تۈگىتىش، «نورما بەلگىلەپ سېتىش» پرىنسىپىغا ئاساسەن، ھەرقايسى تارماق، ھەرقايسى كەسىپلەردە ئىشلەپچىقىرىش ـ سېتىش پىلانىنى يولغا قويۇشتىن ئىبارەت بولدى. تەڭشەش خىزمىتى 1950 ـ يىلى 5 ـ ئايدىن باشلىنىپ، شۇ يىلى كۈزدە ئاساسىي جەھەتتىن تاماملاندى. بۇ

قېتىمقى تەڭشەش ئارقىلىق خۇسۇسىي كارخانىلار قىسمەن ئۆتكەلدىن ئۆتۈپلا قالماي، بەلكى ناھايىتى زور تەرەققىياتقا ئېرىشتى. 1951 - يىلى مىللىي بۇرژۇئازىيىنىڭ ئالغان پايدىسى تارىختىكى ئەڭ يۇقىرى يىلدىكىدىنمۇ ئېشىپ كەتتى. بۇ قېتىمقى تەڭشەش ئارقىلىق خەلق ئىگىلىكىنىڭ رەھبەرلىك ئورنىمۇ بارغانسېرى كۈچەيدى، دۆلەت پىششىقلاپ ئىشلەش، مال زاكاز قىلىش، بىر تۈتاش سېتىۋېلىش، سېتىشنى ھۆددىگە بېرىش قاتارلىق شەكىللەر ئارقىلىق كاپىتالىستىك ئىگىلىكنى دۆلەت كاپىتالىزمى يولىغا سېلىشقا باشلىدى. سودا - سانائەتنىڭ تەڭشىلىشى خەلق ئىگىلىكىنىڭ ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋە راۋاجلاندۇرۇش ئۈچۈن پايدىلىق شارائىت يارىتىپ بەردى. خەلق ھۆكۈمىتى يەنە شەھەر - يېزا ئىقتىسادىنى تۈتاشتۇرۇش، شەھەر - يېزا ئوتتۇرىسىدىكى ماددىي ئەشيا يارەم قىلىش ۋە ئىچكى - تاشقى ئالاقىنى قانات يايدۇرۇش قاتارلىق شەكىللەر ئارقىلىق يېزا ئالاھىدە يەرلىك مەھسۇلاتلىرىنىڭ سېتىلىش يولىنى ئاچتى. سانائەت مەھسۇلاتلىرىنىڭ يېزىلاردىكى بازارلىرىنى كېڭەيتتى، شۇ ئارقىلىق شەھەر - يېزا ئىقتىسادىنىڭ تېخىمۇ ياخشىلىنىشىنى تېزلەتتى.

ئامېرىكا جاھانگىرلىكىگە قارشى تۇرۇپ چاۋشيەنگە يارەم بېرىش، سانائەت - يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ ئەسلىگە كېلىشى ۋە راۋاجلىنىشىنى ئىلگىرى سۈرۈش يۈزىسىدىن 1951 - يىلى 10 - ئايدىن باشلاپ، پۈتۈن مەملىكىتىمىزنىڭ شەھەر - يېزىلىرىدا قانات يايدۇرۇلغان ۋەتەننى سۆيۈپ، مەھسۇلاتنى ئاشۇرۇپ، چىقىمنى تېجەش ھەرىكىتى، «3 كە قارشى تۇرۇش» (خىيانەتچىلىك، ئىسراپچىلىق، بيۇروكراتلىققا قارشى تۇرۇش) كۈرىشى ۋە پۈتۈن مەملىكىتىمىزنىڭ ھەرقايسى شەھەرلىرىدە قانات يايدۇرۇلغان «5 كە قارشى تۇرۇش» (پارا بېرىشكە، باج ئوغرىلاشقا، ئىش ھالقىلىرىنى قىسقارتىپ،

ماتېريال ئوغرىلاشقا، دۆلەتنىڭ ئىقتىسادىي مال - مۈلكىنى ئوغرىلاشقا ۋە ئالداپ ئېلىۋېلىشقا، دۆلەتنىڭ ئىقتىسادىي ئاخباراتلىرىنى ئوغرىلاشقا قارشى تۇرۇش) ھەرىكىتىنى كونا جەمئىيەتنىڭ داغلىرىنى تازىلاپ، كادىرلارنى تەربىيىلەپ، پۈتۈن جەمئىيەتتە پاك - دىيانەتلىك، تىرىشچان، ئىقتىسادچىل بولغان ئىجتىمائىي كەيپىياتنىڭ شەكىللىنىشىدە مۇھىم رول ئوينىدى؛ پرولېتارىياتنىڭ ۋە خەلق ئىگىلىكىنىڭ رەھبەرلىك ئورنىنى مۇستەھكەملەپ، ئىشچىلار ئاممىسىنى خۇسۇسىي كارخانىلارغا نازارەتچىلىك قىلىدىغان ۋە ئۇنىڭ ئىشلەپچىقىرىشىنى باشقۇرىدىغان تۈزۈم دەسلەپكى قەدەمدە بەرپا قىلىنىپ، خۇسۇسىي سودا - سانائەت يەنمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا دۆلەت كاپىتالىزمى يولىغا سېلىنىپ، ئۇلارنىڭ قەدەممۇ قەدەم سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش يولىغا يېتەكلەش ئۈچۈن شارائىت يارىتىلدى.

بۇ بىرقانچە يىلدا، پارتىيە ۋە ھۆكۈمەت ئىشچىلار سىنىپىغا ۋە كەڭ خەلق ئاممىسىغا تايىنىپ، ئىشلەپچىقىرىشنى تىرىشىپ ئەسلىگە كەلتۈردى، ئىقتىسادنىڭ راۋاجلاندۇردى، 1952 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، خەلق ئىگىلىكىنىڭ ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋەزىپىسى ئاساسىي جەھەتتىن ئورۇندالدى، ھەرقايسى سەپلەردە غايەت زور مۇۋەپپەقىيەتلەر قولغا كەلتۈرۈلدى.

سانائەت جەھەتتە، ئۇچ يىلدا سېلىنغان ئومۇمىي مەبلەغ 2 مىليارد 698 مىليون يۈەن، يېڭىدىن قۇرۇلغان كارخانا 3300 دىن كۆپرەك بولدى، 1952 - يىلى سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى 34 مىليارد 900 مىليون يۈەنگە يېتىپ، 1949 - يىلىدىكىدىن 145.15% ئاشتى، يىللىق ئوتتۇرىچە ئېشىش نىسبىتى 34.8% بولدى، تارىختىكى ئەڭ يۇقىرى يىللىق ئىشلەپچىقىرىش قىممىتىدىن 22% ئاشتى. ئاساسلىق مەھسۇلات مىقدارى تارىختىكى مەھسۇلات مىقدارى ئەڭ يۇقىرى بولغان

يىلدىكىدىن ئېشىپ كەتتى. پولات مەھسۇلات مىقدارى 1 مىليون 350 مىڭ تونىنغا يېتىپ، 46.3% ئاشتى؛ توك تارقىتىش مىقدارى 7 مىليارد 300 مىليون كىلوۋات/سائەتكە يېتىپ، 21.7% ئاشتى؛ كۆمۈر مەھسۇلات مىقدارى 66 مىليون 490 مىڭ تونىنغا يېتىپ، 7.4% ئاشتى؛ خام نېفىت 436 مىڭ تونىنغا يېتىپ، 35.7% ئاشتى؛ سېمونت 2 مىليون 800 مىڭ تونىنغا يېتىپ، 24.9% ئاشتى. سانائەت ئەمگەك ئىشلەپچىقىرىش ئۈنۈمدارلىقى 66.5% ئۆستى.

قاتناش ـ ترانسپورت جەھەتتە، خەلق ھۆكۈمىتى تۆمۈرىيول ترانسپورتىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشنى ئالدىنقى ئورۇنغا قويۇپ، ئۇچ يىل ئىچىدە 1 مىليارد 270 مىليون يۈەن مەبلەغ سالدى، بۇ، دۆلەتنىڭ ئاساسىي قۇرۇلۇشقا سالغان مەبلەغ ئومۇمىي سوممىسىنىڭ 26.7% نى تەشكىل قىلدى. جەمئىي ياسالغان تۆمۈرىيول 3 مىڭ كىلومېتىردىن كۆپرەككە، بۇنىڭ ئىچىدە يېڭىدىن ياسالغان تۆمۈرىيول 1300 كىلومېتىردىن كۆپرەككە يەتتى. تاشيوللاردا ئاپتوموبىل قاتناش مۇساپىسى 126 مىڭ 675 كىلومېتىرغا يەتتى. ئىچكى دەريالاردا پاراخوت قاتناش ئىشلىرى، خەلق ئاۋىئاتسىيە ئىشلىرىمۇ ئەسلىگە كەلدى ھەم بەلگىلىك تەرەققىياتلارغا ئېرىشتى.

خەلق ھۆكۈمىتى يېزا ئىگىلىكىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋە راۋاجلاندۇرۇشنى بارلىق تارماقلارنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋە راۋاجلاندۇرۇشنىڭ ئاساسى قىلدى. يەر ئىسلاھاتى ئېلىپ بېرىشتىن مەقسەت — يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنى ئازاد قىلىپ، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋە راۋاجلاندۇرۇش ئۈچۈن زۆرۈر ئالدىنقى شەرت ھازىرلاش ئىدى. خەلق ھۆكۈمىتى يەنە يېزا ئىگىلىك بېجىنى ئازايتىش، ئەمگەك مۇزاپىق بولغان باھا سىياسىتىنى يولغا قويۇش، يېزا ئىگىلىك قەرز پۇلى تارقىتىش، يېزا ئىگىلىك

ئىشلەپچىقىرىش تېخنىكىسىنى ياخشىلاش، سۇ ئىنشائاتى قۇرۇلۇشى ئېلىپ بېرىش، مول ھوسۇل ئالغانلارنى مۇكاپاتلاش، ئۆزئارا ياردەم بېرىش، ھەمكارلىشىش قاتارلىق جەھەتلەردە نۇرغۇن خىزمەتلەرنى ئىشلىدى. ئەينى چاغدا دۆلەتنىڭ مالىيە - ئىقتىسادىي كۈچى يەنىلا قىيىن بولۇۋاتقان ئەھۋال ئاستىدىمۇ 825 مىليون يۈەن مەبلەغ سېلىپ، خۇەيخې دەرياسىنى تىزگىنلەش قۇرۇلۇشى، جىڭجياڭ كەلكۈن ئايرىش قۇرۇلۇشى ۋە گۈەنتىڭ سۇ ئامبىرى قۇرۇلۇشى قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان سۇ ئىنشائاتى قۇرۇلۇشىنى ئېلىپ باردى. 3 يىل ئىچىدە 1 مىليارد 700 مىليون كۇب مېتىر توپا قېزىلدى، بۇ پاناما قانىلىدىن 10 نى ياكى سۇۋەيش قانىلىدىن 23 نى ياساش ئۈچۈن قېزىلغان توپا مىقدارىغا باراۋەر كېلىدۇ. 1952 - يىلى يېزا ئىگىلىك ئىۇمۇمىي مەھسۇلات قىممىتى 46 مىليارد 100 مىليون يۈەنگە يېتىپ، 1949 - يىلىدىكىدىن 53.5% ئاشتى، يىللىق ئوتتۇرىچە ئېشىش نىسبىتى 14.1% بولۇپ، تارىختىكى ئەڭ يۇقىرى يىللىق ئىشلەپچىقىرىش قىممىتىدىن 18.5% ئاشتى. ئاشلىق، پاختا مەھسۇلات مىقدارى تارىختىكى ئەڭ يۇقىرى يىللىق مەھسۇلات مىقدارىدىن ئېشىپ كەتتى. ئاشلىق مەھسۇلات مىقدارى 163 مىليارد 900 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، 11.3% ئاشتى، پاختا 1 مىليارد 300 مىليون كىلوگرامغا يېتىپ، 53.6% ئاشتى. كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان ئاشلىق 1949 - يىلىدىكى 209 كىلوگرامدىن ئېشىپ، 1952 - يىلىدىكى 288 كىلوگرامغا يەتتى. كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان پاختا 0.82 كىلوگرامدىن ئېشىپ، 2.29 كىلوگرامغا يەتتى.

خەلق ئىگىلىكىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش بىلەن بىر ۋاقىتتا، كونا مەدەنىيەت، مائارىپ ئىشلىرى ئىسلاھ قىلىندى. ئىسلاھات ئارقىلىق كونا مەدەنىيەت، مائارىپ ئىشلىرىنىڭ يېڭىم

مۇستەملىكە ۋە يېرىم فېئودالليق خاراكتېرى تۈپتىن ئۆزگەرتىلىپ، جاھانگىرلارنىڭ ۋە فېئودال دەللال كۈچلەرنىڭ تەسىرى سۇپۇرۇپ تاشلىنىپ، يېڭى جۇڭگونىڭ مەدەنىيەت - مائارىپ ئىشلىرىنىڭ راۋاجلىنىشى ئۈچۈن ئاساس سېلىندى. 1952 - يىلىغا كەلگەندە، پۈتۈن مەملىكەت بويىچە ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ سانى 191 مىڭغا، يېتىپ 1949 - يىلىدىكى 171 مىڭدىن 64.1% ئاشتى؛ پۈتۈن مەملىكەت بويىچە ئوتتۇرا دەرىجىلىك مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ سانى ئۈچ مىليون 145 مىڭغا يېتىپ، 1949 - يىلىدىكى بىر مىليون 268 مىڭدىن 148% ئاشتى؛ پۈتۈن مەملىكەتتىكى باشلانغۇچ مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ سانى 51 مىليون 100 مىڭغا يېتىپ، 1949 - يىلىدىكى 24 مىليون 391 مىڭدىن 109.5% ئاشتى.

2. ئۆتكۈنچى دەۋردىكى باش لۇشيەننىڭ ئوتتۇرىغا قويۇلۇشى ۋە ئۇنىڭ ئاساسى

«ئۆتكۈنچى دەۋر» دېگەن بۇ ئۇقۇمنىڭ ماركس «گوتا پروگراممىسىغا تەنقىد» دېگەن ئەسىرىدە ئوتتۇرىغا قويغان. ئۇ مۇنداق دەپ كۆرسەتكەن: «كاپىتالىزم جەمئىيىتى بىلەن كوممۇنىزم جەمئىيىتى ئوتتۇرىسىدا ئالدىنقىسى كېيىنكىسىگە ئۆزگىرىدىغان بىر ئىنقىلابىي بۇرۇلۇش دەۋرى بولىدۇ. بۇ دەۋرگە ماس ھالدا سىياسىي جەھەتتىمۇ بىر ئۆتكۈنچى دەۋر بولىدۇ.»[1] بۇ يەردە تىلغا ئېلىنغان كوممۇنىزم جەمئىيىتى ئادەتتە ئېيتىلىدىغان «ئۆزى تۆرەلگەن كونا جەمئىيەت ئىزنالىرىغا ئىگە» بولغان كوممۇنىزم جەمئىيىتىنىڭ 1 - باسقۇچى بولغان سوتسىيالىزم جەمئىيىتىنى كۆرسىتىدۇ. لېنىن كۆرەش ئەملىيىتى داۋامىدا ماركسنىڭ ئۆتكۈنچى دەۋر توغرىسىدىكى

① «ماركس - ئېنگېلس تاللانما ئەسەرلىرى»، خەنزۇچە نەشرى، 3 - توم، 314 - بەت.

نەزەرىيىسىنى راۋاجلاندۇردى. ئۇ، پرولېتارىيات ھاكىمىيەتنى قولغا ئالغاندىن كېيىن، كاپىتالىزمدىن سوتسىيالىزمغا ئۆتىدىغان ناھايىتى ئۇزاق بىر ئۆتكۈنچى دەۋرنى باشتىن كەچۈرۈشى كېرەك دەپ قارىدى ۋە مۇنداق دېدى: «پرولېتارىيات-نىڭ مەقسىتى — سوتسىيالىزم قۇرۇش، جەمئىيەتتىكى سىنىپىي بۆلۈنۈشنى يوقىتىپ، جەمئىيەتنىڭ بارلىق ئەزالىرىنى ئەمگەكچىگە ئايلاندۇرۇش، كىشىنى كىشى ئېكسپلاتاتسىيە قىلىش ھادىسىسىنىڭ بارلىق ئاساسىنى يوقىتىشتىن ئىبارەت. بۇ مەقسەتنى بىراقلا ئەمەلگە ئاشۇرغىلى بولمايدۇ، بۇنىڭ ئۈچۈن كاپىتالىزمدىن سوتسىيالىزمغا ئۆتىدىغان ناھايىتى ئۇزاق بىر ئۆتكۈنچى دەۋرنى باشتىن كەچۈرۈشكە توغرا كېلىدۇ.»[1] بۇ دەۋرنىڭ ئەڭ ئاساسلىق ئالاھىدىلىكى شۇكى، بۇ دەۋر كاپىتالىستىك تەركىبمۇ، سوتسىيالىستىك تەركىبمۇ بولغان، زاۋاللىققا يۈز تۇتقان كاپىتالىزم بىلەن ئۆسۈپ يېتىلىۋاتقان سوتسىيالىزم ئوتتۇرىسىدا ئۇزاراكۈرەش بولىدىغان ئۆتكۈنچى دەۋردۇر. پرولېتارىياتنىڭ ئۆتكۈنچى دەۋردىكى مۇھىم بىر ۋەزىپىسى — دۆلەت ھاكىمىيىتىنىڭ كۈچىدىن پايدىلىنىپ، بۇرژۇئازىيىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنى تارتىۋېلىپ، سوتسىيالىستىك دۆلەت ئىگىلىكىنى بەرپا قىلىش ۋە دېھقانلارنى، قول سانائەتچىلەرنى ھەمكارلىق كوپېراتىپىغا قاتنىشىشقا يېتەكلەپ، ئەمگەكچى ئاممىنىڭ سوتسىيالىستىك كوللېكتىپ مۇلۈكچىلىك ئىگىلىكىنى بەرپا قىلىش، ئەڭ ئاخىردا سوتسىيالىزم قۇرۇشتىن ئىبارەت.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى قۇرۇلغان چاغدىن تارتىپلا جۇڭگودا سوتسىيالىزمنى ئىشقا ئاشۇرۇشنى ئۆزىنىڭ كۈرەش نىشانىسى قىلغانىدى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ 7 -

---

① «لېنىن تاللانما ئەسەرلىرى»، خەنزۇچە نەشرى، 3 - توم، 835 - بەت.

قۇرۇلتىيى جۇڭگونىڭ يېڭىم مۇستەملىكە ۋە يېڭىم فېئوداللىق جەمئىيەت خاراكتېرىگە ئاساسەن، جۇڭگو ئىنقىلابىنى ئىككى قەدەمگە بۆلۈپ ئېلىپ بېرىش نەزەرىيىسىنى ئوتتۇرىغا قويدى. ياپونغا قارشى ئۇرۇش مەزگىلىدە، ماۋ زېدۇڭ يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلاب بىلەن سوتسىيالىستىك ئىنقىلابنىڭ پەرقى ۋە باغلىنىشىنى ھەمدە يېڭى دېموكراتىزمدىن سوتسىيالىزمغا ئۆتۈش ئىدىيىسىنى بايان قىلىپ، مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلاب سوتسىيالىستىك ئىنقىلابنىڭ زۆرۈر ھازىرلىقى، سوتسىيالىستىك ئىنقىلاب يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ مۇقەررەر يۈزلىنىشى. يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلاب پۈتۈن مەملىكەت بويىچە غەلبە قازىنىش ئالدىدا، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ۋە ماۋ زېدۇڭ ئىنقىلابنىڭ بۇ بۇرۇلۇش مەسىلىسى ئۈستىدە يېڭى، چوڭقۇر قاتلاملىق مۇھاكىمە يۈرگۈزدى. 1948 ـ يىلى 9 ـ ئايدا چاقىرىلغان جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى سىياسىي بيۈروسىنىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىنى ۋە 1949 ـ يىلى 3 ـ ئايدا چاقىرىلغان مەركىزىي كومىتېت 7 ـ نۆۋەتلىك 2 ـ ئومۇمىي يىغىنىدا، ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: جۇڭگونى پەقەت ئۇزاق مۇددەتلىك يېڭى دېموكراتىك ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش ئارقىلىقلا ئاندىن پۈختا قەدەم بىلەن يېزا ئىگىلىك دۆلىتىدىن سانائەت دۆلىتىگە ئايلاندۇرغىلى، ئۇلۇغ بىر سوتسىيالىستىك دۆلەت قىلىپ قۇرۇپ چىققىلى بولىدۇ. ماۋ زېدۇڭ مەركىزىي ئىتتىپاق مەكتىپىنىڭ ئوقۇش پۈتتۈرىدىغان ئوقۇغۇچىلىرى ئوتتۇرىغا قويغان «قاچان سوتسىيالىزمغا قەدەم قويىمىز» دېگەن مەسىلىگە جاۋاب بەرگەندە مۇنداق دېگەنىدى: 20 يىلدىن كېيىن سانائەت تەرەققىياتىمىز بەلگىلىك سەۋىيىگە يېتىدۇ، شۇ چاغدا سوتسىيالىزمغا ئۆتىمىز. سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشى يىغىنى ئوتتۇرىغا قويغان مۇشۇ مەسىلىگە جاۋاب بەرگەن چېغىدا، تەخمىنەن 20 ـ 30

يىلدىن كېيىن سوتسىيالىزمغا قەدەم قويارمىز! دېگەنىدى. پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ باشقا ئاساسلىق رەھبەرلىرىنىڭ بۇ مەسىلە ھەققىدىكى جاۋابىمۇ ئاساسەن ئوخشاش ئىدى. 1949 - يىلى 6 - ئايدا، لىۇ شاۋچى بىر قېتىملىق دوكلات تېزىسىغا مۇنداق دەپ يازغانىدى: «مەبلەغ جۇغلاپ، دۆلەت سانائىتىنى گۈللەندۈرۈش يولىدا ئۇزاق جەريانىنى باشتىن كەچۈرگەن ۋە ھەر جەھەتتىن تەييارلىق كۆرۈلگەندىن كېيىن، ئاندىن شەھەر بۇرژۇئازىيىسىگە قارشى تۇنجى سوتسىيالىستىك ھۇجۇم قوزغاپ، شەخسلەرنىڭ چوڭ كارخانىلىرىنى ۋە بىر قىسىم ئوتتۇرا كارخانىلىرىنى دۆلەت ئىلكىگە ئۆتكۈزۈۋالغىلى بولىدۇ. ئېغىر سانائەت زور دەرىجىدە تەرەققىي قىلىپ، يېزا ئىگىلىك ماشىنىلىرىنى كۆپلەپ ئىشلەپچىقىرالايدىغان بولغاندىلا، يېزىلاردا باي دېھقان ئىگىلىكىگە سوتسىيالىستىك ھۇجۇم قوزغاپ، يېزا ئىگىلىكىنى كوللېكتىپلاشتۇرغىلى بولىدۇ.[1]

بۇنىڭدىن كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى، ماۋ زېدۇڭ ۋەكىللىكىدىكى جۇڭگو كوممۇنىستلىرىنىڭ سوتسىيالىزمغا ئۆتۈش توغرىسىدىكى ئەڭ دەسلەپكى تەسەۋۋۇرى خېلى ئۇزاق بىر يېڭى دېموكراتىك جەمئىيەت باسقۇچىنى بېسىپ ئۆتۈپ، ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش ۋە مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى ئېلىپ بېرىپ، جۇڭگودا سانائەتلەشتۈرۈش سەۋىيىسىنى بەلگىلىك تەرەققىياتقا ئېرىشتۈرگەندىن كېيىن، يەنە «ئېغىر سوتسىيالىستىك قەدەم باسقۇچ» ئارقىلىق كاپىتالىستىك سانائەتنى دۆلەت ئىگىدارچىلىقىغا ئۆتكۈزۈش، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، سانائەت تەرەققىي قىلغان ئەھۋال ئاستىدا، دېھقانلارغا يارەدەم بېرىپ يېزا ئىگىلىكىنى كوللېكتىپلاشتۇرۇش، شۇ ئارقىلىق يېڭى دېموكراتىك جەمئىيەتنى بىراقلا سوتسىيالىزمغا ئايلاندۇرۇشتىن ئىبارەت ئىدى.

---

① «لىۇشاۋچى تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 1 - توم، 715 - بەت.

دۆلتىمىز قۇرۇلغاندىن كېيىن، 3 يىل تىرىشچانلىق كۆرسىتىش ئارقىلىق يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابتىن قېيقالغان ۋەزىپىلەر ئورۇندىلىپ، خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورلىقىدىكى ھاكىمىيەت مۇستەھكەملەندى، سوتسىيالىستىك ئىگىلىك تەركىبلىرىنىڭ سالمىقى كۈنسايىن ئاشتى، مەملىكەت ئىچىدىكى تۈرلۈك قۇرۇلۇش ئىشلىرى كۈندىن - كۈنگە راۋاجلاندى، ئامېرىكا جاھانگىرلىكىگە قارشى تۇرۇپ چاۋشيەنگە ياردەم بېرىش ئۇرۇشى غەلىبىگە ئېرىشتى. بۇ ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشقا ياخشى ئاساس سېلىپ بېرىپلا قالماي، ئومۇمىيۈزلۈك سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئۆچۈنمۇ پايدىلىق شارائىت يارىتىپ بەردى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، يەنە ئىجتىمائىي ئىگىلىكتە كۆرۈلگەن نۇرغۇنلىغان يېڭى ئەھۋال، يېڭى زىددىيەت ۋە يېڭى مەسىلىلەرنى ھەل قىلىش ئۆچۈن پايدىلىق شارائىت يارىتىپ بەردى، خەلق ئىگىلىكىنىڭ سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىلىش جەريانىنىمۇ تېزلەتتى. ئەمەلىيەت تەرەققىياتى ماۋ زېدۇڭ ۋە پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ئەسلىدىكى بەزى تەسەۋۋۇرلىرىنى تەدرىجىي ئۆزگەرتىشكە، ئۆتكۈنچى دەۋردىكى باش لۇشيەننى غۇلغۇلا قىلىش ۋە ئوتتۇرىغا قويۇشقا باشلىشىغا تۇرتكە بولدى، ماۋ زېدۇڭ 1952 - يىلى 9 - ئايدا چاقىرىلغان مەركىزىي كومىتېت شۇجىچۈسىنىڭ بىر قېتىملىق يىغىنىدا: بىز 10 يىل ياكى ئۇنىڭدىن كېيىن ئەمەس، بەلكى ھازىردىن باشلاپ 10 يىلدىن 15 يىلغىچە ۋاقىت سەرپ قىلىپ، سوتسىيالىزمغا ئۆتۈشنى ئاساسىي جەھەتتىن ئورۇنداپ بولۇشىمىز كېرەك، دەپ كۆرسەتتى. شۇنىڭدىن كېيىن، ماۋ زېدۇڭ «ھازىردىن باشلاپ پەيدىنپەي سوتسىيالىزمغا ئۆتۈش» ئىدىيىسىنى، يەنى مەملىكەتنى سانائەتلەشتۈرۈش بىلەن بىر ۋاقىتتا، يەككە يېزا ئىگىلىكى، يەككە قول سانائەت ۋە كاپىتالىستىك سودا - سانائەتكە سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش كىرگۈزۈشنى پەيدىنپەي ئىشقا

ئاشۇرۇش ئىدىيىسىنى كۆپ قېتىم تەكىتلىدى. بۇ پىكىر لىۇ شاۋچى، جۇ ئېنلەي قاتارلىق مەركەزدىكى باشقا رەھبەرلىرى يولداشلارنىڭ قوللىشىگە ئېرىشتى.

1953 - يىلى 6 - ئايدا چاقىرىلغان جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى سىياسىي بيۇروسىنىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىنىدا، ماۋ زېدۇڭ پارتىيىمىزنىڭ ئۆتكۈنچى دەۋردىكى باش لۇشىيەنى ۋە باش ۋەزىپىسىنى بىرقەدەر مۇكەممەل هالدا ئوتتۇرىغا قويدى. شۇ يىلى 12 - ئايدا، ماۋ زېدۇڭ ئۆز قولى بىلەن ئۆزگەرتكەن ۋە بېكىتكەن مەركىزىي كومىتېت تەشۋىقات بۆلۈمىنىڭ «پارتىيىنىڭ ئۆتكۈنچى دەۋردىكى باش لۇشىيەننى ئۆگىنىش ۋە تەشۋىق قىلىش توغرىسىدىكى تېزىسى» دا، ئۆتكۈنچى دەۋردىكى باش لۇشىيەننىڭ مۇكەممەل بايانى شەكىللەندى: «جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنى قۇرۇلغاندىن تارتىپ، سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئاساسىي جەھەتتىن ئورۇندالغىچە بولغان مەزگىل بىر ئۆتكۈنچى دەۋر بولۇپ هېسابلىنىدۇ، پارتىيىنىڭ مۇشۇ ئۆتكۈنچى دەۋردىكى باش لۇشىيەنى ۋە باش ۋەزىپىسى خېلى ئۇزاق بىر مەزگىل ئىچىدە دۆلەتنى سانائەتلەشتۇرۇشنى تەدرىجىي ئىشقا ئاشۇرۇش هەمدە دۆلەتنىڭ يېزا ئىگىلىك، قول سانائەت ۋە كاپىتالىستىك سودا - سانائەتكە بولغان سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشنى تەدرىجىي ئىشقا ئاشۇرۇشتىن ئىبارەت.»[1] 1954 - يىلى 2 - ئايدا، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى 7 - نۆۋەتلىك 4 - ئومۇمىي يىغىنى قارار ماقۇللاپ، مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۇروسى ئوتتۇرىغا قويغان پارتىيىنىڭ ئۆتكۈنچى دەۋردىكى باش لۇشىيەننى رەسمىي تەستىقلىدى. شۇ يىلى 9 - ئايدا، 1 - نۆۋەتلىك مەملىكەتلىك خەلق قۇرۇلتىيىنىڭ

① «ماۋ زېدۇڭنىڭ دۆلىتىمىز قۇرۇلغاندىن بۇيانقى قولىيازمىلىرى»، خەنزۇچە نەشرى، 4 - قىسىم، 405 - بەت.

1 ـ سانلىق يىغىنى ئۆتكۈنچى دەۋردىكى باش لۇشىيەننى قانۇنىي شەكىل بىلەن پۈتۈن مەملىكەت خەلقىنىڭ ئۆتكۈنچى دەۋردىكى باش ۋەزىپىسى قىلىپ بەلگىلەپ، «جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ ئاساسىي قانۇنى» نىڭ باش پروگراممىسىغا كىرگۈزدى.

پارتىيىنىڭ ئۆتكۈنچى دەۋردىكى باش لۇشىيەنى جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ يېڭى دېموكراتىزمدىن سوتسىيالىزمغا ئۆتۈشتىكى باش ۋەزىپىسى، باش نىشانى ۋە كونكرېت يولىنى ئېنىق بەلگىلەپ بەردى. پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ۋە ماۋ زېدۇڭ 3 بەش يىللىق پىلان، يەنى 15 يىلغا ئەسلىگە كەلتۈرۈش مەزگىلىدىكى ئۇچ يىلنى قوشقاندا، جەمئىي 18 يىل ۋاقىت ئىچىدە باش لۇشىيەن بەلگىلىگەن نىشاننى ئىشقا ئاشۇرغىلى بولىدۇ، دەپ مۆلچەرلىگەنىدى. ئۆتكۈنچى دەۋردىكى ئاساسىي ۋەزىپە — «بىرىنى سانائەتلەشتۈرۈش» بىلەن ۋە «ئۇچ ئۆزگەرتىش» تىن ئىبارەت. «بىرىنى سانائەتلەشتۈرۈش» بىلەن «ئۇچ ئۆزگەرتىش» نىڭ مۇناسىۋىتى «بىرگەۋدىدىكى ئىككى قانات» قا ئوخشايدۇ. «بىرىنى سانائەتلەشتۈرۈش»، يەنى سوتسىيالىستىك سانائەتلەشتۈرۈشنى تەدرىجىي ئىشقا ئاشۇرۇش — ئاساسىي گەۋدە، پۈتكۈل خەلق ئىگىلىكىنى سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشنىڭ ماددىي ئاساسى. «ئۇچنى ئۆزگەرتىش»، يەنى يېزا ئىگىلىكىنى، قول سانائەتنى ۋە كاپىتالىستىك سودا ـ سانائەتنى سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشنى تەدرىجىي ئىشقا ئاشۇرۇش — «ئىككى قانات»، سوتسىيالىستىك سانائەتلەشتۈرۈشنى ئىشقا ئاشۇرۇشنىڭ زۆرۈر شەرتى. سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇش بىلەن سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش تەڭ ئېلىپ بېرىلىدۇ، بۇ ئىككىسى ئۆزئارا باغلىنىشلىق بولۇپ، بىر ـ بىرىنى ئىلگىرى سۈرىدۇ ۋە بىر ـ بىرىنى چەكلەيدۇ، ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنى راۋاجلاندۇرۇش بىلەن ئىشلەپچىقىرىش مۇناسىۋەتلىرىنى ئۆزگەرتىشنىڭ

ئورگانىك بىرلىكىنى گەۋدىلەندۈرىدۇ.

ئۆتكۈنچى دەۋردىكى باش لۇشيەننىڭ ئوتتۇرىغا قويۇلۇشى، ئومۇمەن قىلىپ ئېيتقاندا، جۇڭگو خەلقىنىڭ يېڭا ئىگىلىك دۆلىتىدىن سانائەت دۆلىتىگە ئايلىنىش، نامراتلىقتىن قۇتۇلۇش تەلىپىنى ئەكس ئەتتۈرۈپ بەردى، ئەينى ۋاقىتتىكى جەمئىيەت تەرەققىياتىنىڭ ئوبيېكتىپ تەلىپىنى، تارىخىي مۇقەررەرلىكنى ئەكس ئەتتۈرۈپ بەردى.

دۆلەتنىڭ سوتسيالىستىك سانائەتلىشىشىنى ئىشقا ئاشۇرۇش — دۆلەتنىڭ مۇستەقىللىقى ۋە قۇدرەت تېپىشىنىڭ مۇقەررەر تەلىپى ۋە زۆرۈر شەرتى. ئېلىمىزنىڭ ئەسلىدىكى سانائەت ئاساسى ناھايىتى قالاق ئىدى. يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن تارتىپ 1952 ـ يىلىغىچە بولغان ئارىلىقتا، پارتىيىمىز خەلققە رەھبەرلىك قىلىپ، ئۇچ يىل تىرىشچانلىق كۆرسىتىش ئارقىلىق سانائەت، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىنى ئەسلىگە كەلتۈرگەن ياكى سانائەت، يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتىنى تارىختىكى ئەڭ يۇقىرى سەۋىيىدىن ئاشۇرۇۋەتكەن بولسىمۇ، ئەمما ئېلىمىز سانائىتىنىڭ قالاق قىياپىتى تۈپتىن ئۆزگەرمىگەنىدى، بىر پۈتۈن ئىقتىساد، مەدەنىيەت تەرەققىيات سەۋىيىسى يەنىلا ناھايىتى تۆۋەن ئىدى. 1952 ـ يىلى، دۆلەتنىڭ ئىقتىسادىي تەرەققىيات سەۋىيىسىنىڭ مۇھىم بەلگىسى سۈپىتىدىكى زامانىۋى سانائەت سانائەت، يېزا ئىگىلىك ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتىنىڭ 26.7% نىلا ئىگىلىگەنىدى. ھالبۇكى، سوۋېت ئىتتىپاقى 1 ـ بەش يىللىق پىلانىنى ئىجرا قىلىشقا باشلىغان چاغدا، ئۇلارنىڭ زامانىۋى سانائىتى سانائەت، يېزائىگىلىك ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتىنىڭ 45.2% نى ئىگىلىگەنىدى. جۇڭگو سانائىتىنىڭ ئاساسلىق مەھسۇلات مىقدارىنى ئەينى چاغدىكى سوۋېت ئىتتىپاقى ۋە ئەنگلىيە، ئامېرىكا قاتارلىق كاپىتالىستىك دۆلەتلەرنىڭكىگە سېلىشتۇرغاندا، پەرق ناھايىتى زور ئىدى. جۇڭگونىڭ پولات

مەھسۇلات مىقدارى 1 مىليون 350 مىڭ تونىا، سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ 23 مىليون 490 تونىا، ئامېرىكىنىڭ 70 مىليون 770 مىڭ تونىا، ئەنگلىيىنىڭ 15 مىليون 800 مىڭ تونىا ئىدى. جۇڭگونىڭ تۇرقىتىش ئۇمۇمىي مىقدارى 7 مىليارد 300 مىليون كىلوۋات/سائەت، سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ 119 مىليارد 100 مىليون كىلوۋات/سائەت، ئامېرىكىنىڭ 463 مىليارد 100 مىليون كىلوۋات/سائەت، ئەنگلىيىنىڭ 75 مىليارد 200 مىليون كىلوۋات/سائەت ئىدى. كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن مەھسۇلات مىقدارىغا كەلسەك، سانائىتى تەرەققىي قىلغان دۆلەتلەرنىڭكىدىن ناھايىتى كۆپ ئارقىدا بولۇپلا قالماستىن، نۇرغۇن تەرەپلەردە ھەتتا ھىندىستانىنىڭكىگىمۇ يەتمەيتتى. ئەينى چاغدا ئېلىمىزنىڭ پولات مەھسۇلات مىقدارى كىشى بېشىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 2.37 كىلوگرامدىن توغرا كېلەتتى، ھىندىستانىنىڭ بولسا 4 كىلوگرامدىن، ئامېرىكىنىڭ 538.3 كىلوگرامدىن، سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ 164.1 كىلوگرامدىن توغرا كېلەتتى؛ ئېلىمىزنىڭ توك تارقىتىش مىقدارى كىشى بېشىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 2.76 كىلوۋات/سائەتتىن توغرا كېلەتتى، ھىندىستانىنىڭ بولسا 10.9 كىلوۋات/سائەتتىن، ئامېرىكىنىڭ 2949 كىلوۋات/سائەتتىن، سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ 553.5 كىلوۋات/سائەتتىن توغرا كېلەتتى. نۇرغۇن سانائەت تارماقلىرى قۇيقۇرۇق بولۇپ، بىر ئاپتوموبىل، بىر تراكتور، بىر ئايروپىلان ۋە بىر نازۇك ئىستانوك - ئۇسكۇنىنىمۇ ياسىيالمايتتى، زامانىۋىلاشقان دۆلەت مۇداپىئە سانائىتىمۇ يوق ئىدى. مائارىپ، پەن - تېخنىكا ۋە مەدەنىيەت ئىشلىرىمىزمۇ ناھايىتى قالاق ئىدى، 500 مىليون نوپۇسقا ئىگە جۇڭگودا ساۋاتسىزلار ۋە چالا ساۋاتلار 90% نى تەشكىل قىلاتتى. مانا بۇ جۇڭگونىڭ ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشىنىڭ ئاساسى ئىدى. جۇڭگونىڭ بۇ خىل قالاق ئىقتىسادىي ھالىتىنى تۈپتىن

ئۆزگەرتىش ئۇچۇن، سوتسىيالىستىك سانائەتلەشتۇرۇشنى ئىشقا ئاشۇرۇش زۆرۇر ئىدى. خۇددى ماۋ زېدۇڭ ئېيتقاندەك: «سانائەت بولمىسا، مۇستەھكەم دۆلەت مۇداپىئەسى بولمايدۇ، خەلقنىڭ پاراۋانلىقى بولمايدۇ، دۆلەت قۇدرەت تاپالمايدۇ.»[1] پەقەت دۆلەتنىڭ سوتسىيالىستىك سانائەتلىشىشىنى ئىشقا ئاشۇرغاندىلا، ئاندىن يېزا ئىگىلىكىنى ۋە خەلق ئىگىلىكىنىڭ ھەرقايسى تارماقلىرىنى ئىلغار تېخنىكا ـ ئۇسكۇنىلەر بىلەن قوراللاندۇرۇپ، ئىشلەپچىقىرىش كۆچلىرىنى راۋاجلاندۇرغىلى، زامانىۋى دۆلەت مۇداپىئەسىنى بەرپا قىلغىلى ۋە مۇستەھكەملىگىلى، سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئۇچۇن قۇدرەتلىك ماددىي ئاساس يارىتقىلى، خەلقنىڭ ماددىي، مەدەنىي تۇرمۇشىنى تەدرىجىي ياخشىلىغىلى، ئېلىمىزنىڭ نامرات، قالاق قىياپىتىنى ئۆزگەرتىپ، جۇڭخۇا مىللەتلىرىنى دۇنيا مىللەتلىرى قاتارىدا قەد كۆتۈرۈپ تۇرىدىغان قىلغىلى بولىدۇ. شۇنداق دېيىشكە بولىدۇكى، سوتسىيالىستىك سانائەتلەشتۇرۇش ئىشقا ئاشۇرۇلمىسا، دۆلەتنىڭ ھەقىقىي مۇستەقىللىقى بولمايدۇ ۋە قۇدرەت تاپالمايدۇ.

سانائەتلەشتۇرۇشنى تەدرىجىي ئىشقا ئاشۇرۇش بىلەن بىر ۋاقىتتا، سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشنى تەدرىجىي ئىشقا ئاشۇرۇش، تەدرىجىي ھالدا سوتسىيالىزمغا ئۆتۈشنى ئىشقا ئاشۇرۇش زۆرۇر بولۇپلا قالماستىن، بەلكى تامامەن مۇمكىن ئىدى.

بىرىنچى، خەلق ئىگىلىكىنىڭ سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىلىشىنى ئىلگىرى سۈرۈش — ئىجتىمائىي ئىشلەپچىقىرىش كۆچلىرىنىڭ راۋاجلىنىشى ۋە جەمئىيەتنىڭ ئومۇميۈزلۈك ئالغا ئىلگىرىلىشىنىڭ ئوبيېكتىپ تەلىپى.

---

① «ماۋ زېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 3 ـ توم، 2089 ـ بەت.

يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلاب پۈتۈن مەملىكەت دائىرىسىدە غەلىبىگە ئېرىشكەن ۋە يەر ئىسلاھاتى ئورۇندالغاندىن كېيىن، مەملىكەت ئىچىدىكى ئاساسىي زىددىيەت پرولېتارىيات بىلەن بۇرژۇئازىيە، سوتسىيالىزم يولى بىلەن كاپىتالىزم يولى ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەتكە ئايلاندى. دۆلىتىمىز دۆلەت پىلانى ۋە خەلق تۇرمۇشىغا پايدىلىق بولغان كاپىتالىستىك سودا - سانائەتنىڭ مەلۇم دەرىجىدە تەرەققىي قىلىشىغا موھتاج ئىدى. لېكىن كاپىتالىستىك سودا - سانائەتنىڭ تەرەققىياتىدا دۆلەت پىلانى ۋە خەلق تۇرمۇشىغا پايدىسىز تەرەپلەرمۇ بار ئىدى. بۇنداق ئەھۋال ئاستىدا، چەكلەش بىلەن چەكلەشكە قارشى تۇرۇش كۈرىشىنىڭ يۈز بېرىشى مۇقەررەر ئىدى. كاپىتالىستىك كارخانىلار بىلەن دۆلەتنىڭ تۈرلۈك ئىقتىسادىي سىياسەتلىرى ئوتتۇرىسىدا، ئۇلار بىلەن سوتسىيالىستىك دۆلەت ئىگىلىكى ئوتتۇرىسىدا، ئۇلار بىلەن پۈتۈن جەمئىيەت ھەمدە شۇ كارخانىلاردىكى ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئوتتۇرىسىدا مەنپەئەت توقۇنۇشى كۈندىن - كۈنگە روشەنلەشكەنىدى. بۇ زىددىيەتلەرنىڭ تەرەققىي قىلىشى، كاپىتالىستىك سودا - سانائەتكە بولغان سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشنىڭ تەدرىجىي ئىشقا ئاشۇرۇلۇشىنى تەلەپ قىلدى.

يەر ئىسلاھاتى تاماملانغاندىن كېيىنكى جۈڭگو يېزا ئىقتىسادىنىڭ ئاساسىي شەكلى يەنىلا يەككە، ئۇششاق دېھقان ئىگىلىكى ئىدى. ئۇششاق خۇسۇسىي مۇلۈكچىلىك ئاساسىغا قۇرۇلغان بۇ خىل ئۇششاق دېھقان ئىگىلىكى كۈچسىز بولۇپ، ئىشلەپچىقىرىش قالاق ئىدى. ئۇنىڭ كەڭ كۆلەملىك ئېتىز - ئېرىق، سۇ ئىنشائاتى قۇرۇلۇشى ئېلىپ بېرىشى، تەبىئىي ئاپەتلەرگە قارشى تۇرۇشى، يېزا ئىگىلىك ماشىنىلىرىنى ۋە باشقا ئىلغار تېخنىكىلارنى قوللىنىشى قىيىن ئىدى. يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىنى راۋاجلاندۇرۇپ، خەلقنىڭ تۇرمۇشىنى

ياخشىلاش، ئىككى قۇتۇپقا بۆلۈنۈشتىن ساقلىنىش، خەلقنىڭ ۋە سانائەتلەشتۈرۈش تەرەققىياتىنىڭ يېڭى ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنى ئۇزلۇكسىز ئاشۇرۇشقا بولغان ئېھتىياجىنى قاندۇرۇش ئۈچۈن، پارتىيە ۋە ھۆكۈمەت دېھقانلارنى سوتسىيالىزم يولىغا مېڭىشقا يېتەكلەپ، تارقاق ئۇششاق خوسۇسىي ئىگىلىكنى تەدرىجىي ھالدا كوللېكتىپ مۇلۇكچىلىك ئىگىلىكىگە ئايلاندۇردى.

يەككە قول سانائەتنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ئۈسكۈنىلىرى قالاق، مەبلەغ كەمچىل، قوراللىرى ئاددىي بولۇپ، قويۇق قارىغۇلۇقتا ۋە مۇتەئەسسىپلىككە ئىگە ئىدى، دۆلەتنىڭ ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش تەلىپىگە ۋە خەلقنىڭ كۈندىن - كۈنگە ئېشىپ بېرىۋاتقان ئېھتىياجىغا ئۇيغۇنلىشالمايتتى. شۇڭا، يەككە قول سانائەتنىمۇ مۇۋاپىق ھالدا تەشكىللەش ۋە ئۆزگەرتىش زۆرۈر ئىدى.

ئىككىنچىسى، يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن بۇيان، سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشنىڭ تەرەققىيات ئەھمىيىتىدە مۇھىم تەجرىبىلەر قىسمەن ھالدا جۇغلىنىشقا باشلىدى ھەم جۇغلاندى.

يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلابنىڭ غەلىبىسى جۇڭگونى يېڭى دېموكراتىزمدىن سوتسىيالىزمغا تىنچ ئۆتكۈزۈش ئۈچۈن سىياسىي، ئىقتىسادىي ئالدىنقى شەرت ھازىرلاپ بەردى. دۆلەت قۇرۇلغان دەسلەپكى ئۇچ يىلدا گەرچە سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشنى ئومۇميۈزلۈك ئېلىپ بېرىش مۇمكىن بولمىغان ۋە ئومۇميۈزلۈك ئېلىپ بېرىلمىغان بولسىمۇ، لېكىن يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلاب غەلىبىسى يارىتقان مۇۋاپىقىيەت ئاساسىدا، ئەينى چاغدىكى ئىجتىمائىي ئىقتىسادنى ئۆزگەرتىپ تەشكىل قىلىش جەريانىدا قوللىنىلغان بىرقانچە سىياسەت، تەدبىرلەر ئەمەلىيەتتە سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشنىڭ ئەڭ دەسلەپكى قەدەم باسقۇچىغا ئايلانغانىدى.

بيۈروكرات كاپىتالنى مۇسادىرە قىلىش دېموكراتىك

ئىنقىلاب ۋەزىپىسىنى تاماملىغانلىق بولاتتى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، يەنە خەلق ئىگىلىكىنى سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشنىڭ مۇقەددىمىسى ھېسابلىناتتى. بيۇروكرات كاپىتالىنى مۇسادىرە قىلىش ئىككى ياقىلىما ئىنقىلابىي خاراكتېرگە ئىگە ئىدى: بىر تەرەپتىن، بيۇروكرات كاپىتال — فېئودال دەللال كاپىتال بولۇپ، ئۇنى مۇسادىرە قىلىش دېموكراتىك ئىنقىلاب خاراكتېرىگە ئىگە ئىدى؛ يەنە بىر تەرەپتىن، بيۇروكرات كاپىتال — مونوپول كاپىتال بولۇپ، ئۇنى مۇسادىرە قىلىپ، سوتسىيالىستىك دۆلەت ئىگىلىكىگە ئۆزگەرتىش يەنە سوتسىيالىستىك ئىنقىلاب خاراكتېرىگە ئىگە ئىدى.

سوتسىيالىستىك دۆلەت ئىگىلىكى تېز سۈرئەتتە زورىيىپ، بىر پۈتۈن خەلق ئىگىلىكىنى بەرپا قىلىش ۋە ئۆزگەرتىشتىكى مۇھىم تايىنىدىغان كۈچكە ئايلاندى. ئۇ خەلقنىڭ ۋە جەمئىيەتنىڭ مەنپەئىتىگە ۋەكىللىك قىلىپ ۋە ئۇنىڭغا كاپالەتلىك قىلىپ، ئاممىنىڭ قارشى ئېلىشىغا ۋە ئىشەنچىسىگە ئېرىشتى. ئەينى چاغدىكى دۆلەت كارخانىلىرىنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمىنىڭ تېخنىكىلىرى نىسبەتەن ئىلغار، ئەمگەك ئىشلەپچىقىرىش ئۇنۇمدارلىقى نىسبەتەن يۇقىرى، ئىشچى ـ خىزمەتچىلىرىنىڭ خوجايىنلىق ئېڭى كۈچلۈك بولۇپ، دۆلەت ئىگىلىكىنىڭ باشقا ئىقتىسادىي تەركىبلەرگە قارىغاندا ئەۋزەللىككە ئىگە ئىكەنلىكىنى روشەن ھالدا ئىپادىلەپ، كاپىتالىستىك سودا ـ سانائەتنى ۋە يەككە ئىگىلىكنى سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشتە ئۇلۇغلۇق ۋە تۈرتكىلىك رول ئوينىدى. 1952 ـ يىلى، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى سانائەت كارخانىلىرىنىڭ مەھسۇلات قىممىتىنىڭ پۈتۈن مەملىكەتتىكى زامانىۋى سانائەت كارخانىلىرى ئىچىدە ئىگىلىگەن سالمىقى ئېشىپ، 56% كە يەتتى، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى توپ تارقىتىش سودىسىنىڭ تىجارەت سوممىسى پۈتۈن مەملىكەتتىكى توپ تارقىتىش سودىسىنىڭ تىجارەت ئومۇمىي سوممىسىنىڭ

60% نى ئىگىلىدى. سوتسىيالىستىك دۆلەت ئىگىلىكىنى ئىجتىمائىي ئىقتىسادىي تۈرمۈشتا نىسبەتەن قۇدرەتلىك ئامىلغا ئايلاندى.

پارتىيە ۋە ھۆكۈمەت ئەمەلىيەتنى چىقىش قىلىپ، مىللىي سودا - سانائەتكە قارىتا پايدىلىنىش، چەكلەش سىياسىتىنى قوللاندى. دۆلەت بۇ خىل سىياسەتنى يولغا قويۇش، مىللىي سودا - سانائەتنى تەڭشەش جەريانىدا، پىششىقلاپ ئىشلەش، مال زاكاز قىلىش، بىر تۈتاش سېتىۋېلىپ، سېتىشنى ھۆددىگە ئېلىش، سېتىش، ۋاكالىتەن سېتىش، ھۆكۈمەت بىلەن خۇسۇسىيلار بىرلىشىپ تىجارەت قىلىشنى يولغا قويۇش قاتارلىق تۈۋەن دەرىجىدىن يۇقىرى دەرىجىگە قاراپ تەرەققىي قىلدىغان دۆلەت كاپىتالىزمى شەكلىنى ئىجاد قىلدى. بۇ شەكىل خۇسۇسىي سودا - سانائەتنىڭ قىيىنچىلىقلارنى تۈگىتىشىگە ياردەم بەردى، خۇسۇسىي سودا - سانائەتنىڭ مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇشى ۋە راۋاجلىنىشىغا يار - يۆلەك بولدى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، يەنە كاپىتالىستىك سودا - سانائەتنىڭ پاسسىپ ئامىللىرىنمۇ چەكلىدى، بۇ خۇسۇسىي سودا - سانائەت بىلەن سوتسىيالىستىك دۆلەت ئىگىلىكىنىڭ ئالاقىسىنى قويۇقلاشتۇرۇپ، ئۇلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىش مۇناسىۋەتلىرى جەھەتتە ئوخشاش بولمىغان دەرىجىدە ئۆزگەرتىشنى كەلتۈرۈپ چىقاردى، ئەمەلىيەتتە خۇسۇسىي سودا - سانائەتكە بولغان سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشنىڭ ئەڭ دەسلەپكى قەدىمىنى باسقاندى. 1952 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، بۇ خىل تۆۋەن شەكىلدىكى دۆلەت كاپىتالىزمى كارخانىلىرىنىڭ مەھسۇلات قىممىتى خۇسۇسىي كارخانىلار مەھسۇلات قىممىتىنىڭ 52% نى تەشكىل قىلدى، ھۆكۈمەت بىلەن خۇسۇسىيلار شېرىكچىلىكىدىكى كارخانىلارنىڭ سانى 997 گە يەتتى. ھالبۇكى، زور بىر قىسىم سودا - سانائەتچىلەر سوتسىيالىزمنىڭ

چوڭ يۇزلىنىش، كىشىلەر قەلبىنىڭ مايىللىقىغا ئايلىنىپ قالغانلىقىنى تەدرىجىي تونۇپ يەتتى. دېمەك، كاپىتالىستىك سودا - سانائەتكە بولغان سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشنى تەدرىجىي ئىشقا ئاشۇرۇش مۇمكىن ئىدى ۋە رېئاللىققا ئايلانغانىدى.

يەر ئىسلاھاتىدىن كېيىن، پارتىيە ۋە ھۆكۈمەت دېھقانلارنى تەشكىللىنىشكە يېتەكلىدى. نۇرغۇن رايونلاردا ھەر خىل ئىشلەپچىقىرىش ھەمكارلىق گۇرۇپپىلىرىنى قۇردى، بەزى رايونلاردا ھەتتا يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ئالىي كوپېراتىپىنى تېپىك سىناق قىلىشقا باشلىدى. بۇ ھەمكارلىشىش - كوپېراتسىيلىشىش شەكىللىرى كەڭ دېھقانلارنىڭ قىينىچىلىقلارنى يېڭىشىغا ياردەم بېرىش، ئىشلەپچىقىرىشنى ئاشۇرۇش، تۇرمۇشنى ياخشىلاش قاتارلىق تەرەپلەردە مۇھىم رول ئوينىدى. 1952 - يىلىغا كەلگەندە، مەملىكەت بويىچە 8 مىليون 300 مىڭ ھەمكارلىق گۇرۇپپا قۇرۇلدى، ئۇنىڭغا قاتناشقان دېھقان ئائىلىسى 45 مىليونغا يېتىپ، ئومۇمىي دېھقان ئائىلىسىنىڭ 40% نى تەشكىل قىلدى. باشلانغۇچ كوپېراتىپ 3600 دىن كۆپرەككە، ئۇنىڭغا قاتناشقان دېھقان ئائىلىسى 159 مىڭغا يېتىپ، ئومۇمىي دېھقان ئائىلىسىنىڭ 0.05% نى تەشكىل قىلدى. ئالىي كوپېراتىپ 10 ئىدى. يەككە دېھقانلار ئۇششاق خوسۇسىي مۇلۇكدار، ھەم ئەمگەكچى ئىدى. ئۇلارنىڭ ھەمكارلىشىش، كوپېراتسىيلىشىش يولىغا مېڭىش ئاكتىپلىقى بار ئىدى. دېمەك، يېزا ئىگىلىكىگە بولغان سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشنى تەدرىجىي ئىشقا ئاشۇرۇش مۇمكىن ئىدى ۋە رېئاللىققا ئايلانغانىدى.

يۇقىرىقى بىرقانچە جەھەتتىكى ئامىللار دەل ماۋ زېدۇڭ ۋە باشقا مەركىزىي كومىتېت رەھبەرلىرىنىڭ 20 - 30 يىلدىن كېيىن دېموكراتىزمدىن بىراقلا سوتسىيالىزمغا بۇرۇلۇشتىن ئىبارەت ئەسلى تەسەۋۋۇرىنى ئۆزگەرتىپ، دۆلەتنى

سانائەتلەشتۇرۇشنى ئىشقا ئاشۇرۇش بىلەن بىر ۋاقىتتا، سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشنى تەدرىجىي ئىشقا ئاشۇرۇشتىن ئىبارەت ئۆتكۈنچى دەۋردىكى باش لۇشىيەننى ئوتتۇرىغا قويۇشنىڭ مۇھىم ئاساسىدۇر.

3. سوتسىيالىستىك تۈزۈمنىڭ ئورنىتىلىشى

ئۆتكۈنچى دەۋردىكى باش لۇشىيەن ئېلان قىلىنغاندىن كېيىن، يېڭا ئىگىلىكىگە، قانۇل سانائەتكە ۋە كاپىتالىستىك سودا ـ سانائەتكە سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش كىرگۈزۈش ئىشى ئومۇميۈزلۈك قانات يايدۇرۇلدى. 1956 ـ يىلىغا كەلگەندە، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىغا بولغان خۇسۇسىي مۇلۇكچىلىككە سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش كىرگۈزۈش ئىشى مەملىكەت بويىچە ئاساسىي جەھەتتىن ئورۇندىلىپ، سوتسىيالىستىك ئاساسىي ئىقتىسادىي تۈزۈم ئورنىتىلدى.

مىللىي كاپىتالىستىك سودا ـ سانائەتكە سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش كىرگۈزۈش — ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىغا بولغان كاپىتالىستىك خۇسۇسىي مۇلۇكچىلىكنى تەدرىجىي ھالدا سوتسىيالىستىك دۆلەت مۇلۇكچىلىكىگە ئۆزگەرتىش ئىدى. بۇ خىل ئۆزگەرتىش — دۆلەت كاپىتالىزمى يولى، «تىنچ سېتىۋېلىش» شەكلى ئارقىلىق ئىشقا ئاشۇرۇلدى.

ماركس بىلەن ئېنگېلس «مەھرۇم قىلغۇچىلار»نى ھەقسىز مەھرۇم قىلىشنى تەشەببۇس قىلىش بىلەن بىر ۋاقىتتا، يەنە پرولېتارىيات دىكتاتۇرىسى شارائىتىدا، پرولېتارىيات ناۋادا سېتىۋېلىش چارىسى ئارقىلىق بۇرژۇئازىيىنىڭ مال ـ مۇلكىنى پۈتۈنلەي دۆلەت ئىگىدارلىقىغا ئۆتكۈزۈۋالالىسا، ئۇ ھالدا بۇ پرولېتارىيانقا نىسبەتەن ئەڭ ئاسانغا توختىغان ئىش بولاتتى، دەپ قارىغانىدى. لېنىن ئۆكتەبىر ئىنقىلابىدىن كېيىن، رۇسىيە بۇرژۇئازىيىسىنى «مەدەنىيەتلىك» بۇرژۇئازىيە ۋە

«مەدەنىيەتسىز» بۇرژۇئازىيە دەپ ئىككىسى خىلغا ئايرىپ، كېيىنكىسىنى «رەھىمسىز جازالاش»، ئالدىنقىسىغا قارىتا «مۇرەسسە قىلىشنى كۆزلەش» ياكى ئۇلارغا نىسبەتەن «سېتىۋېلىش چارىسىنى يولغا قويۇش» لازىملىقىنى كۆرسەتكەندى، بىراق ئەينى چاغدا رۇسىيە بۇرژۇئازىيىسى سېتىۋېلىش سىياسىتىنى قوبۇل قىلمىغان، ھەتتا جاھانگىرلار بىلەن تىل بىرىكتۈرۈپ، ئەكسىلئىنقىلابى توپىلاڭ قوزغاپ، سوۋېت ھاكىمىيىتىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاشقا ئۇرۇنغانىدى، بۇ خىل ئەھۋال ئاستىدا، سوۋېت ھاكىمىيىتى زورلۇق ۋاستىسىنى قوللىنىشقا مەجبۇر بولۇپ، كاپىتالىستلارنىڭ پۈتۈن خۇسۇسىي مال - مۈلكىنى مۇسادىرە قىلدى. لېنىننىڭ سېتىۋېلىش سىياسىتى ئەمەلگە ئاشمىدى. ماۋ زېدۇڭ يادرولۇقىدىكى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى رەھبەرلىك كوللېكتىپى ماركسىزمنىڭ تەلىماتىغا ئاساسەن، جۇڭگونىڭ ئەمەلىيەتگە بىرلەشتۈرۈپ، ئۆز دۆلىتىنىڭ ئالاھىدىلىكىگە ئۇيغۇن كېلىدىغان مىللىي كاپىتالىستىك سودا - سانائەتنى سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشنىڭ بىر يېڭى يولىنى ئىجادىي يوسۇندا ئېچىپ، ماركس ۋە لېنىن ئوتتۇرىغا قويغان، ئەمما ئەمەلگە ئاشۇرالمىغان مىللىي بۇرژۇئازىيىنى «تىنچ سېتىۋېلىش» تەسەۋۋۇرىنى مۇۋەپپەقىيەتلىك ھالدا ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئارقىلىق، ماركسىزم - لېنىنىزمنى بېيىتتى ۋە راۋاجلاندۇردى.

جۇڭگودا، «تىنچ سېتىۋېلىش» چارىسىنى شۇنىڭ ئۈچۈن ئەمەلگە ئاشۇرغىلى بولىدۇكى، ئۇنىڭ ئاساسلىق سەۋەبى: بىرىنچى، جۇڭگو مىللىي بۇرژۇئازىيىسى ئۆتكۈنچى دەۋرده يەنىلا ئىككى يۈزلىمىلىككە ئىگە ئىدى، يەنى ئۇلارنىڭ ئىشچىلار سىنىپىنى ئېكسپىلاتاتسىيە قىلىش بەدىلىگە پايدا ئالىدىغان تەرىپىمۇ، ئاساسىي قانۇننى ھىمايە قىلىپ، سوتسىيالىستىك

ئۆزگەرتىشنى خالايدىغان تەرىپىمۇ بار ئىدى، دۆلىتىمىز قۇرۇلغاندىن كېيىن، ھەر خىل كۆرەشلەر ۋە تەربىيىلەر ئارقىلىق كۆپ ساندىكى كاپىتالىستلار ئۆزگەرتىشنى قوبۇل قىلغاندىلا چىقىش يولى تاپالايدىغانلىقىنى تونۇپ يەتتى. ئىككىنچى، جۇڭگو ئاللىقاچان قۇدرەتلىك ئىشچىلار سىنىپى رەھبەرلىكىدىكى خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورلىقىدىكى دۆلەت ھاكىمىيىتىنى تىكلەپ، زور سىياسىي ئۇستۇنلۈككە ئىگە بولغاندى، مانا بۇ مىللىي كاپىتالىستىك سودا ـ سانائەتنى «تىنچ سېتىۋېلىش» ئۇچۇن سىياسىي ئاساس سېلىپ بەردى. ئۇچىنچى، كاپىتالىستىك تۇراقلىق مۇلۈك ئومۇمىي سوممىسىنىڭ 80% نى تەشكىل قىلغان بيۇروكرات كاپىتال خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورلىقىدىكى دۆلەتنىڭ ئىگىدارچىلىقىغا ئۆتكۈزۈۋېلىنغانىدى. سوتسىيالىستىك دۆلەت ئىگىلىكى دۆلەتنىڭ ئىقتىسادىي جان تومۇرىنى قولغا ئالغان ھەم پۈتكۈل خەلق ئىگىلىكىدە رەھبەرلىك ئورنىدا تۇرغانىدى، مانا بۇ مىللىي كاپىتالىستىك سودا ـ سانائەتنى «تىنچ سېتىۋېلىش» ئۇچۇن ئىقتىسادىي ئاساس سېلىپ بەردى. تۆتىنچى، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ۋە خەلق ھۆكۈمىتى مىللىي بۇرژۇئازىيىگە نىسبەتەن توغرا سىياسەت قوللانىدى.

دۆلەت كاپىتالىزمنىڭ خاراكتېرى ۋە رولى دۆلەتنىڭ خاراكتېرى تەرىپىدىن بەلگىلىنىدۇ. جۇڭگودىكى دۆلەت كاپىتالىزمى سوتسىيالىستىك دۆلەت ئىگىلىكى ياكى دۆلەتنىڭ ئىقتىسادىي تارماقلىرى بىلەن خۇسۇسىي كاپىتال ھەمكارلىقىدىكى ئىگىلىك ئىدى، ئۇ يەنە ئۆزىدىكى سوتسىيالىستىك ئامىلنىڭ ئاز ـ كۆپلۈكىگە ئاساسەن، تۆۋەن شەكىل ۋە ئالىي شەكىل دەپ ئىككى خىل شەكىلگە ئايرىلاتتى. دۆلەت كاپىتالىزمنىڭ تۆۋەن دەرىجىلىك شەكلى پىششىقلاپ ئىشلەش، مال زاكاز قىلىش، بىر تۇتاش سېتىۋېلىش ـ سېتىشنى

ھۆددده بېرىش، سېتىش، ژاكالىتەن سېتىشنى يولغا قويۇشتىن ئىبارەت ئىدى. دۆلەت كاپىتالىزمىنىڭ يۇقىرى دەرىجىلىك شەكلى ئايرىم كارخانىلار بويىچە ھۆكۈمەت بىلەن خۇسۇسىيلار شېرىكچىلىكىنى يولغا قويۇش، پۈتۈن كەسىپلەر بويىچە ھۆكۈمەت بىلەن خۇسۇسىيلار شېرىكچىلىكىنى يولغا قويۇشتىن ئىبارەت بولدى. ئايرىم كارخانىلاردىكى ھۆكۈمەت بىلەن خۇسۇسىيلار شېرىكچىلىكى يېرىم سوتسىيالىستىك خاراكتېرگە ئىگە ئىدى. ئۇنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ژاستىلىرىنىڭ بىر قىسمى يەنىلا كاپىتالىستلارنىڭ ئىگىدارچىلىقىدا ئىدى. كارخانىلارنىڭ پايدىسى «تۆت تەرەپ پايدا بۆلۈشۈۋېلىش» پرىنسىپىغا ئاساسەن تەقسىم قىلىناتتى. پۈتۈن كەسىپلەر بويىچە ھۆكۈمەت بىلەن خۇسۇسلار شېرىكچىلىكى يولغا قويۇلغاندىن كېيىن، كاپىتالىستلار مۇقىم ئۆسۈم ئالغاندىن باشقا، كارخانىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ژاستىلىرىگە بولغان ئىگىدارچىلىق قىلىش ھوقۇقىدىن مەھرۇم بولدى، بۇ كارخانىلار سوتسىيالىستىك خاراكتېردىكى كارخانىلارغا ئايلاندى. 1956 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، مەملىكەت بويىچە خۇسۇسىي كارخانىلارنىڭ 99% ى، خۇسۇسىي سودىنىڭ 82.2% دە ھۆكۈمەت بىلەن خۇسۇسىيلار شېرىكچىلىكى يولغا قويۇلدى، كاپىتالىستىك سودا - سانائەتنى سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئاساسىي جەھەتتىن تاماملاندى.

يېزا ئىگىلىكىگە بولغان سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش — يەككە دېھقانلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ژاستىلىرىگە بولغان خۇسۇسىي مۇلۇكچىلىكىنى تەدرىجىي ھالدا دېھقانلارنىڭ كوللېكتىپ مۇلۇكچىلىكىگە ئۆزگەرتىش ئىدى. بۇ خىل ئۆزگەرتىش ھەمكارلىشىش - كوپېراتسىيلىشىش يولى ئارقىلىق تەدرىجىي ئىشقا ئاشۇرۇلدى. يېزا ئىگىلىكىنى سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش جەريانىدا، پارتىيەمىز ۋە ھۆكۈمىتىمىز پائال رەھبەرلىك قىلىش، پۇختا قەدەم بىلەن ئىلگىرىلەش فاكتېنىدا

چىڭ تۇرۇپ، ئىختىيار قىلىش، ئۆزئارا پايدا يەتكۈزۈش، تىپلار ئارقىلىق ئۇلگە كۆرسىتىش ۋە دۆلەت ياردەم بېرىش پرىنسىپىغا ئاساسەن، بىر قاتار تەدرىجىي ئۆتۈش شەكىللىرىنى قوللاندى، يەنى يەككە دېھقانلارنى سوتسىيالىزم بىخلىرى بولغان ئاددىي، ۋاقىتلىق ھەمكارلىق گۇرۇپپىسى ۋە ئورتاق ئەمگەك قىلىش ئاساسىدا مەلۇم ئىش تەقسىماتىنى يولغا قويىدىغان ھەم ئاز مىقدارداً جامائەت مۇلكىگە ئىگە بولغان يىللىق ھەمكارلىق گۇرۇپپىسى ئارقىلىق، يەنى پاي قىلىپ قوشىدىغان، بىر تۇتاش ئىگىلىك باشقۇرىدىغان ھەم نىسبەتەن كۆپرەك مىقدارداً جامائەت مۇلكىگە ئىگە بولغان يېرىم سوتسىيالىستىك خاراكتېردىكى يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش باشلانغۇچ كوپېراتىپىغا، ئاندىن يەنە ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى پۈتۈنلەي كوللېكتىپ مۇلۇكچىلىككە مەنسۇپ بولىدىغان، تولۇق سوتسىيالىستىك خاراكتېرگە ئىگە بولغان يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش كوپېراتىپىغا باشلىدى. 1956 ـ يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە مەملىكەت بويىچە 756 مىڭ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش كوپېراتىپى قۇرۇلدى، كوپېراتىپقا كىرگەن دېھقان ئائىلىلىرى پۈتۈن مەملىكەتتىكى دېھقان ئائىلىلىرى ئومۇمىي سانىنىڭ 96.3% نى تەشكىل قىلدى. بۇنىڭ ئىچىدە، ئالىي كوپېراتىپقا كىرگەنلەر پۈتۈن مەملىكەتتىكى دېھقان ئائىلىلىرى ئومۇمىي سانىنىڭ 87.8% نى تەشكىل قىلدى. شۇنداق قىلىپ، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىگە بولغان خۇسۇسىي مۇلۇكچىلىكنى سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئاساسىي جەھەتتىن ئىشقا ئاشۇرۇلدى.

يەككە قول سانائەتكە بولغان سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشمۇ، كوپېراتسىيلىشىش يولى ئارقىلىق يەككە قول سانائەت كارخانىلىرىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىگە بولغان خۇسۇسىي مۇلۇكچىلىكنى تەدرىجىي ھالدا سوتسىيالىستىك

كوللېكتىپ مۇلۇكچىلىكىگە ئۆزگەرتىشتىن ئىبارەت بولدى. پارتىيە ۋە ھۆكۈمەت ئىختىيار قىلىش، ئۆزئارا پايدا يەتكۈزۈش، تېپلار ئارقىلىق ئۇلۇغ كۆرسىتىش ۋە دۆلەت ياردەم بېرىش پرىنسىپىغا ئاساسەن، يەككە قول سانائەتچىلەرنى ئۆز ئىختىيارلىقى بىلەن تەشكىللىنىشكە يېتەكلىدى ھەمدە قول سانائەت ئىشلەپچىقىرىش ھەمكارلىق گۇرۇپپىسى، قول سانائەت تەمىنات - سودا كوپېراتىپىدىن قول سانائەت ئىشلەپچىقىرىش كوپېراتىپىغا ئۆتۈش، تۆۋەن دەرىجىدىن يۇقىرى دەرىجىگە تەدرىجىي ئۆتۈش شەكلىنى قوللاندى. 1956 - يىلىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە، پۈتۈن مەملىكەتتىكى قول سانائەت ئىشلەپچىقىرىش كوپېراتىپلىرى (گۇرۇپپىلىرى) تەرەققىي قىلىپ 100 مىڭدىن ئاشتى، كوپېراتىپقا كىرگەن قول ھۈنەرۋەنلەر بارلىق قول ھۈنەرۋەنلەرنىڭ 91.7% نى تەشكىل قىلدى. قول سانائەتكە بولغان سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئاساسىي جەھەتتىن ئورۇندالدى.

ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىگە بولغان خۇسۇسىي مۇلۇكچىلىكنى سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشنىڭ ئاساسىي جەھەتتىن ئورۇندىلىشى ھەقىقەتەن بىر تارىخىي خاراكتېرلىك غەلىبىدۇر. بىرىنچىدىن، ئۇ سوتسىيالىستىك تۈپ ئىقتىسادىي تۈزۈمنىڭ تىكلەنگەنلىكىدىن دېرەك بېرىدۇ. ئۇچ چوڭ ئۆزگەرتىش ئارقىلىق جۇڭگونىڭ ئىجتىمائىي ئىقتىسادىي قۇرۇلمىسىدا تۈپتىن ئۆزگىرىش بولدى. 1956 - يىلى يىل ئاخىرىسىدىكىنى 1952 - يىلىدىكىگە سېلىشتۇرۇپ كۆرىدىغان بولساق، ھەر خىل ئىگىلىك تەركىبلىرىنىڭ مىللىي دارامەتتە ئىگىلىگەن نىسبىتى مۇنداق بولدى: دۆلەت ئىگىلىكى 19.1% تىن 32.2% كە، كوپېراتسىيە ئىگىلىكى 1.5% تىن 53.4% كە، ھۆكۈمەت بىلەن خۇسۇسىيلار شېرىكچىلىكىدىكى ئىگىلىك 0.7% تىن 7.3% كە ئۆستى؛ كاپىتالىستىك ئىگىلىك

بولسا 6.9% تن 0.1% كه، يەككه ئىگىلىك 71.8% تن 7.1% كه چۈشۈپ قالدى. دۆلەت ئىگىلىكى، كوپىراتسىيە ئىگىلىكى ۋە ھۆكۈمەت بىلەن خۇسۇسىيلار شېرىكچىلىكىدىكى ئىگىلىكتىن ئىبارەت ئۇچ تەرەپ ئىگىلىكىنىڭ خەلق ئىگىلىكىدە ئىگىلىگەن نىسبىتى 21.3% تن 92.9% كه كۆتۈرۈلدى. بۇ، نەچچە مىڭ يىل مابەينىدە داۋاملىشىپ كەلگەن ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىگە بولغان خۇسۇسىي مۇلۈكچىلىكنى ئاساس قىلغان سىنىپىي ئېكسپىلاتاتسىيە تۈزۈمىنىڭ يوقىتىلغانلىقىنى، سوتسىيالىستىك ئومۇمىي مۇلۈكچىلىكنى ئاساس قىلغان ئىقتىسادىي تۈزۈمنىڭ تىكلەنگەنلىكىنى، جۇڭگونىڭ يېڭى دېموكراتىك جەمئىيەتتىن سوتسىيالىزمنىڭ دەسلەپكى باسقۇچىغا قەدەم قويغانلىقىنى ئىسپاتلاپ بېرىدۇ. ئىككىنچىدىن، ئۇ ئىجتىمائىي ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنىڭ تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈردى. نەچچە يۈز مىليون نوپۇسقا ئىگە بىر چوڭ دۆلەتتە خۇسۇسىي مۇلۈكچىلىكنى يوقىتىشتىن ئىبارەت مۇشۇنداق چوڭقۇر ھەم مۇرەككەپ بولغان كەڭ كۆلەملىك ئىجتىمائىي ئۆزگىرىش غايەت زور ئىجتىمائىي داۋالغۇش پەيدا قىلماي ھەم ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنى بۈزغۇنچىلىققا ئۇچراتمايلا قالماستىن، ئەكسىچە كەڭ خەلق ئاممىسىنىڭ سوتسىيالىستىك ئاكتىپلىقى قوزغىتىلغان، ئىقتىسادنىڭ تەرەققىياتى ئىلگىرى سۈرۈلگەن ئەھۋالدا ئىشقا ئاشتى. يېزا ئىگىلىكىنى كوپىراتسىيىلەشتۈرۈش داۋامىدا، ئاشلىق مەھسۇلاتى يىلدىن - يىلغا ئاشتى، سۇ ئىنشائاتى قۇرۇلۇشى ۋە يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىش تېخنىكىسىنى ئۆزگەرتىش خىزمىتىدە غايەت زور مۇۋەپپەقىيەتلەر قولغا كەلدى. 1955 - يىلىدىكى ئاشلىق ئومۇمىي مەھسۇلات مىقدارى 1954 - يىلىدىكىدىن 8.9% ئاشتى، 1956 - يىلى يەنە ئالدىنقى يىلىدىكىدىن 4.4% ئاشتى. خۇسۇسىي كارخانىلارنى ئۆتكۈزۈۋېلىش ۋە ئۆزگەرتىش

جەريانىدا، ئىشلەپچىقىرىش بىلەن ئۇنۇمنىڭ ئېشىشىمۇ كۆزگە كۆرۈنەرلىك بولدى. دۆلەت كاپىتالىزمىنىڭ ھەر خىل شەكىللىرى يولغا قويۇلغان تۆت يىل ئىچىدە، خۇسۇسىي كارخانىلارنىڭ مەھسۇلات قىممىتى بىر ھەسسىدىن كۆپرەك ئاشتى، خۇسۇسىي سودىنىڭ پارچە سېتىش ئومۇمىي سوممىسى 25% ئەتراپىدا ئاشتى. پۈتۈن مەملىكەتتىكى ھۆكۈمەت بىلەن خۇسۇسىيلار شېرىكچىلىكىدىكى كارخانىلارنىڭ 1956 - يىلىدىكى ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى 1955 - يىلىدىكىدىن 32% ئاشتى. ئۇچىنچىدىن، ئۇ جۇڭگونىڭ دۆلەت ئەھۋالىغا ئۇيغۇن كېلىدىغان سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش يولىنى ئىجادىي يوسۇندا ئېچىپ بەردى. جۇڭگو كوممۇنىستلىرى مىللىي كاپىتالىستىك سودا - سانائەتكە بولغان سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئىشىنى دۆلىتىمىزنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىنى چىقىش قىلىپ، «تېنچ سېتىۋېلىش» شەكلى ئارقىلىق ئەمەلگە ئاشۇردى؛ يېزا ئىگىلىكى، قول سانائەت ۋە كاپىتالىستىك سودا - سانائەتنى سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشتە تۆۋەن دەرىجىدىن يۇقىرى دەرىجىگە تەدرىجىي ئۆتىدىغان بىر قاتار شەكىللەرنى ئىجاد قىلدى. نۇرغۇنلىغان توغرا فاكتىجىن، پرىنسىپ ۋە كونكرېت سىياسەتلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى. بۇ — ماركسىزمنىڭ نەزەرىيە خەزىنىسىنىڭ بېيىتىلىشى ۋە راۋاجلاندۇرۇلۇشى، خەلقئارا كوممۇنىزم ھەرىكىتى تارىخىدىكى بىر ئىجادىيەت.

ئۇچ چوڭ ئۆزگەرتىش جەريانىدا، ئاساسەن 1955 - يىلى يازدىن كېيىن، بەزى كەمچىلىك ۋە ئېغىشلارمۇ كۆرۈلدى. بىرىنچىدىن، تەلەپ بەك جىددىي بولۇپ كېتىش، خىزمەتلەر بەك يۇزە ئىشلىنىش، ئۆزگەرتىش شەكىللىرى بەك ئاددىي ۋە بىر خىل بولۇپ كېتىش، ئۆزگەرتىش بەك تېز بولۇپ كېتىش ھادىسىلىرى كۆرۈلدى، بەزى سىياسەتلەرنىڭ كونكرېت چەك - چېگرالىرى ياخشى ئىگىلەنمىدى. ئىككىنچىدىن، ئىگىلىك

شەكىللىرى ۋە تىجارەت شەكىللىرىنى بىر خىللاشتۇرۇۋېتىش ئەھۋالى كەلتۈرۈپ چىقىرىلدى. ئۇچىنچىدىن، ھەددىدىن ئارتۇق مەركەزلەشتۈرۈۋېتىلگەن ۋە بىردەكلەشتۈرۈۋېتىلگەن پىلانلىق ئىگىلىك تۈزۈلمىسى پۈتكۈل ئىقتىسادىي تۈرمۇشقا كېڭەيتىلدى. بۇ مەسىلىلەرنىڭ پەيدا بولۇشىدىكى سەۋەب، ئاساسلىقى جۈڭگودىن ئىبارەت بۇنداق بىر قالاق، ئىقتىسادىي تەرەققىياتى تەكشىسىز بولغان چوڭ دۆلەتتە، سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشنىڭ ئۇزاق مۇددەتلىكلىكى، مۇرەككەپلىكىگە بولغان تونۇشنىڭ كەمچىل بولغانلىقىدىن بولدى؛ سوتسىيالىزمنىڭ نېمە ئىكەنلىكىدىن ئىبارەت بۇ تۈپ مەسىلىگە بولغان تونۇشنىڭ يەنىلا تولۇق ئايدىڭلاشتۇرۇۋېلىنمىغانلىقىدىن بولدى؛ خىزمەتلەرگە يېتەكچىلىك قىلىش جەھەتتە، بەزى سۈبيېكتىپ بىر تەرەپلىمىلىكنى ھەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدەشتەك ئىلمىي تەھلىلنىڭ ئورنىغا دەسستىش مەسىلىلىرىنىڭ كېلىپ چىققانلىقىدىن بولدى. ئۇچ چوڭ ئۆزگەرتىش تاماملانغاندىن كېيىن، مەركەزدىن تارتىپ ئاساسىي قاتلامغىچە (ماۋ زېدۇڭمۇ شۇنىڭ ئىچىدە) ئوخشاش بولمىغان دەرىجىدە بەزى تۈزىتىش چارىلىرىنى ئوتتۇرىغا قويغانىدى. بىراق، كېيىن «سول» چىللىق خاھىشىنىڭ تەرەققىي قىلىپ كېتىشى سەۋەبىدىن، ئەسلىدىكى مەسىلىلەر تۈپتىن ھەل قىلىنمايلا قالماستىن، پۈتكۈل ئىقتىسادىي تۈزۈلمىنىڭ نۇقسانلىرى ئەكسىچە بارغانسېرى ئېغىرلىشىپ كەتتى. بۇ خىل ھالەت تاكى پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ 11 - نۆۋەتلىك 3 - ئومۇمىي يىغىنىغىچە داۋاملاشتى، شۇنىڭدىن كېيىن ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش ئارقىلىق ھەم سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشنىڭ يېتەرسىزلىكلىرى تۈزىتىلدى، ھەم سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشنىڭ ئىلغار مۇۋاپىقىيەتلىرى ساقلاپ قېلىنىپ ۋە راۋاجلاندۇرۇلۇپ، سوتسىيالىستىك بازار ئىگىلىكىنىڭ يېڭى

تۇزۇلمىسى تەدرىجىي بەرپا قىلىندى.

سوتسىيالىستىك تۈپ سىياسىي تۇزۇمنىڭ تىكلىنىشى ۋە مۇكەممەللىشىشى، سوتسىيالىستىك تۈپ ئىقتىسادىي تۇزۇمنىڭ تىكلىنىش جەريانى بىلەن بىردەك بولدى.

يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلاب غەلىبىسى ئاساسىغا قۇرۇلغان جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ دۆلەت ھاكىمىيىتىنىڭ خاراكتېرى، يەنى دۆلەت تۇزۇلمىسى — ئىشچىلار سىنىپى رەھبەرلىك قىلىدىغان، ئىشچى ـ دېھقانلار ئىتتىپاقىنى ئاساس قىلغان خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورلۇقىدىن ئىبارەت بولدى. خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورلۇقى تۇزۇمى دېمكوراتىك ئىنقىلاب مەزگىلىدە بارلىققا كەلتۈرۈلگەنىدى، ئۇ چاغدا، ھەرقايسى ئىنقىلابىي تاياڭ بازىلاردا تىكلەنگەن خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورلۇقىدىكى ھاكىمىيەت دېموكراتىك ئىنقىلاب ۋەزىپىسىنى ئىجرا قىلاتتى. شۇڭا، ئۇ يەنىلا دېموكراتىزملىق خاراكتېرگە ئىگە ھاكىمىيەت ئىدى. جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلغاندىن كېيىن، خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورلۇقىدىكى دۆلەت ھاكىمىيىتى سوتسىيالىستىك ئىنقىلاب ۋەزىپىسىنى ئىجرا قىلىشقا باشلىدى، ئۇ ماھىيەتتە پرولېتارىيات دۆلەتچىلىك رەھبەرلىك ھوقۇقىنى قولغا ئالغان پرولېتارىيات دىكتاتورلۇقىغا ئۆزگىرىشكە باشلىغانىدى.

جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ ھاكىمىيەت تەشكىلىي شەكلى، يەنى ھاكىمىيەت تۇزۇلمىسى — دېموكراتىيە ـ مەركەزلەشتۈرۈش تۇزۇمىنى يۈرگۈزىدىغان خەلق ۋەكىللەر قۇرۇلتىيى تۇزۇمىدىن ئىبارەت بولدى. دۆلەت قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىللەردە، جۇڭگو خەلق سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشى مەملىكەتلىك خەلق ۋەكىللەر قۇرۇلتىيىغا ۋاكالىتەن ھوقۇق يۈرگۈزدى، «ئورتاق پروگراممىا» ۋاقتىنچە ئاساسىي قانۇننىڭ رولىنى ئويناندى. خەلق

دېموكراتىيىسى دىكتاتورلىقنىڭ مۇستەھكەملىنىشىگە، خەلق ئىگىلىكىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش مەزگىلىدىكى تۈرلۈك ۋەزىپىلەرنىڭ ئورۇندىلىشى ئارقىسىدا، بۇ خىل ۋاقىتلىق ئۆتكۈنچى ھالەتكە خاتىمە بېرىش شەرت - شارائىتى تەدرىجىي پىشىپ يېتىلدى. 1953 - يىلى 1 - ئايدا، مەركىزىي خەلق ھۆكۈمىتى كومىتېتى مەركىزىي كومىتېتنىڭ ھاۋالىسىگە ئاساسەن، يەرلىك ھەر دەرىجىلىك خەلق قۇرۇلتايلىرىنىڭ چاقىرىش ھەمدە شۇ ئاساستا مەملىكەتلىك خەلق قۇرۇلتېيىنى چاقىرىش توغرىسىدىكى قارارنى مۇزاكىرە قىلىپ ماقۇللىدى. 1954 - يىلى 9 - ئايدا، جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ 1 - نۆۋەتلىك مەملىكەتلىك خەلق قۇرۇلتېيى بېيجىڭدا چاقىرىلدى. قۇرۇلتايدا دۆلەتنىڭ تۈپ قانۇنى بولغان «جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ ئاساسىي قانۇنى» تۈزۈپ چىقىلدى.

«جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ ئاساسىي قانۇنى» جۇڭگو خەلقىنىڭ 100 نەچچە يىلدىن بۇيان يېڭى جۇڭگونىڭ دۇنياغا كېلىشى ئۈچۈن باتۇرانە كۈرەش قىلغان تارىخىي تەجرىبىسىنىڭ يەكۈنى، يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن بۇيانقى يېڭى تارىخىي تەجرىبىلەرنىڭ يەكۈنى، يېڭى جۇڭگونىڭ تۇنجى سوتسىيالىزم تېپىدىكى ئاساسىي قانۇنى. ئاساسىي قانۇن دۆلەتنىڭ خاراكتېرى ۋە تۈپ سىياسىي تۈزۈمىنى بەلگىلەپ بەردى، «جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى ئىشچىلار سىنىپى رەھبەرلىك قىلىدىغان، ئىشچى - دېھقانلار ئىتتىپاقىنى ئاساس قىلغان خەلق دېموكراتىيىسىدىكى دۆلەت.» «جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىدە بارلىق ھوقۇق خەلقتە مەنسۇپ. مەملىكەتلىك خەلق قۇرۇلتېيى ۋە يەرلىك ھەر دەرىجىلىك خەلق قۇرۇلتايلىرى — خەلق ھوقۇق يۈرگۈزىدىغان ئورگانلاردۇر.» مەملىكەتلىك ۋە يەرلىك خەلق قۇرۇلتايلىرى ھەم باشقا دۆلەت ئورگانلىرىدا «بىر دەك دېموكراتىيە - مەركەزلەشتۈرۈش تۈزۈمى يولغا قويۇلىدۇ» دەپ تونۇدى.

«ئاساسي قانۇن» دا «جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى دۆلەت ئورگانلىرى ۋە جەمئىيەتنىڭ كۇچىگە تايىنىپ، سوتسىيالىستىك سانائەتلەشتۇرۇش ۋە سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئارقىلىق ئىكسپلاتاتسىيە تۈزۈمىنى تەدرىجىي يوقىتىپ، سوتسىيالىستىك جەمئىيەت بەرپا قىلىشقا كاپالەتلىك قىلىدۇ» دەپ بەلگىلەندى.

مەملىكەتلىك 1 ـ نۆۋەتلىك خەلق ۋەكىللەر قۇرۇلتىيىنىڭ چاقىرىلىشى ۋە «جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ ئاساسىي قانۇنى» نىڭ تۈزۈپ چىقىلىشى جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ تۈپ سىياسىي تۈزۈمىنى تىكلەپ بەردى، ئۇ دېموكراتىك سىياسىي قۇرۇلۇشنى كۈچەيتىش، خەلق دېموكراتىيىسىنى جارى قىلدۇرۇش، قانۇن ـ تۈزۈمنى مۇكەممەللەشتۈرۈش، پۈتۈن مەملىكىتىمىزدىكى ھەر مىللەت خەلقىنىڭ ئاكتىپلىقىنى يەنمۇ قوزغاش، ئۆتكۈنچى دەۋردىكى ئاساسىي لۇشىيەننى ئىشقا ئاشۇرۇش، ئۇلۇغ سوتسىيالىستىك دۆلەت بەرپا قىلىشتا مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە.

سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئىنقىلاب بىلەن قۇرۇلۇشنى «تەڭ ئېلىپ بېرىش» فاكتىجىنغا ئاساسەن، پۈتۈن مەملىكىتىمىزدىكى ھەر مىللەت خەلقى كۆتۈرەڭگۈ روھ بىلەن ئىتتىپاقلىشىپ كۈرەش قىلىپ، خەلق ئىگىلىكىنى راۋاجلاندۇرۇشنىڭ 1 ـ بەش يىللىق پىلانى (1953 — 1957) نى غەلىبىلىك ئورۇنداپ، سانائەتلەشتۈرۈشنىڭ دەسلەپكى ئاساسىنى سالدى.

ئاساسي قۇرۇلۇش جەھەتتە، بەش يىل ئىچىدە مەملىكەت بويىچە ئاساسي قۇرۇلۇشقا سېلىنغان مەبلەغ 55 مىليارد يۈەنگە يەتتى. يېڭىدىن قوشۇلغان تۇراقلىق مۇلۇك 49 مىليارد 200 مىليون يۈەن بولۇپ، 1952 ـ يىلى مەملىكەت بويىچە بار بولغان تۇراقلىق مۇلۇك ئەسلى قىممىتىنىڭ 1.9 ھەسسىگە

تەڭلەشتى. ئۆزىمىزنىڭ ئايروپىلان سانائىتى، ماشىنىسازلىق سانائىتى، سۇ ئىنشائاتى، توك تارقىتىش ئۈسكۈنىلىرىنى ياساش سانائىتى، ئېغىر تېپلىق ۋە نازۇك ئەسۋابلارنى ياساش سانائىتى، ئەلا دەرىجىلىك قېتىشما پولات ۋە رەڭلىك مېتال تاۋلاش كەسپى قاتارلىق سانائەت تارماقلىرى بار بولۇشقا، كونا جۇڭگو سانائىتىنىڭ كەمتۈك ھالىتى ئۆزگىرىشكە باشلىدى، ئېغىر سانائەت قۇرۇلۇشىدىكى نۇرغۇن بوشلۇقلار تولدۇرۇلدى. سانائەت ئىشلەپچىقىرىش سەۋىيىسى ئۆستى. مەملىكەت بويىچە سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى 1952 - يىلىدىكىدىن 128.3% ئاشتى، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 18% ئاشتى. سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتىنىڭ سانائەت - يېزا ئىگىلىك ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتىدە ئىگىلىگەن نىسبىتى 1952 - يىلىدىكى 41.5% تىن ئېشىپ 56.5%گە يەتتى. پولات مەھسۇلات مىقدارى 535 تونىنغا يېتىپ، 1952 - يىلىدىكىدىن 296% ئېشىپ، دۆلىتىمىز قۇرۇلۇشتىن بۇرۇنقى مەھسۇلات مىقدارى ئەڭ يۇقىرى بولغان يىلىدىكىنىڭ 5.8 ھەسىسىگە تەڭلەشتى؛ خام نېفىت مەھسۇلات مىقدارى 130 مىليون تونىنغا يېتىپ، 1952 - يىلىدىكىدىن 96% ئېشىپ، دۆلىتىمىز قۇرۇلۇشتىن بۇرۇنقى مەھسۇلات مىقدارى ئەڭ يۇقىرى بولغان يىلىدىكىنىڭ 2.1 ھەسىسىگە تەڭلەشتى؛ توك تارقىتىش مىقدارى 19 مىليارد 300 مىليون كىلوۋات/سائەتكە يېتىپ، 1952 - يىلىدىكىدىن 166% ئېشىپ، دۆلىتىمىز قۇرۇلۇشتىن بۇرۇنقى مەھسۇلات مىقدارى ئەڭ يۇقىرى بولغان يىلىدىكىنىڭ 3.2 ھەسىسىگە تەڭلەشتى. يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ ئېشىش سۈرئىتىمۇ خېلى تېز بولدى. 1957 - يىلى يېزا ئىگىلىك ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى 60 مىليارد 400 مىليون يۈەنگە يېتىپ، 1952 - يىلىدىكىدىن 25%

ئاشتى، يىلىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 4.5% ئېشىپ باردى. قاتناش - تىرانسپورت تېز تەرەققىي قىلدى. يېڭىدىن ياسالغان تۆمۈرىيول 33 كە، قايتا ياسالغان تۆمۈرىيول 3 كە يېتىپ، 1957 - يىلىدىكى مەملىكەت بويىچە تۆمۈرىيوللاردا پويىز قاتناش مۇساپىسى 1952 - يىلىدىكىدىن 22% ئاشتى، مەملىكەت بويىچە تاشيوللاردا ئاپتوموبىل قاتناش مۇساپىسى 1952 - يىلىدىكىدىن 1 ھەسسە ئاشتى. مەدەنىيەت - مائارىپ، پەن - تېخنىكا ئىشلىرىدىمۇ ناھايىتى زور تەرەققىياتلار بارلىققا كەلدى. ئالىي مەكتەپلەر 1952 - يىلىدىكى 181 دىن كۆپىيىپ 1957 - يىلىدىكى 229 غا يېتىپ، 26.5% ئاشتى. ھەر دەرىجىلىك ھەر خىل مەكتەپلەر قوبۇل قىلغان ئوقۇغۇچى سانى زور دەرىجىدە ئاشتى. مەملىكەت بويىچە قۇرۇلغان پەن - تەتقىقات ئورگانلىرى 80 دىن كۆپرەككە يېتىپ، تەتقىقاتچى خادىملار 1952 - يىلىدىكىدىن 2 ھەسسىدىن كۆپرەك ئاشتى. سەھىيە ئىشلىرىدىمۇ ناھايىتى زور مۇۋەپپەقىيەتلەر قولغا كەلتۈرۈلدى، 1957 - يىلىغا كەلگەندە، پۈتۈن مەملىكەتنىڭ ھەرقايسى ناھىيىلىرىدە ناھىيىلىك دوختۇرخانىلار، يېزىلاردا يېزىلىق شىپاخانىلار بار بولدى. مەملىكەت بويىچە دوختۇرخانىلاردا بار بولغان كېسەل كارىۋىتى سانى 1952 - يىلىدىكىدىن 84% ئاشتى. خەلقنىڭ تۇرمۇشىمۇ زور دەرىجىدە ياخشىلاندى. مەملىكەت بويىچە ئاھالىلەرنىڭ ئوتتۇرىچە ئىستېمال سەۋىيىسى 1957 - يىلى 102 يۈەنگە يېتىپ، 1952 - يىلىدىكى 76 يۈەندىن 33% تىن كۆپرەك ئاشتى. بازاردا تاۋارلار كۆپ، مال باھاسى ئاساسىي جەھەتتىن مۇقىم بولدى. 1 - بەش يىللىق پىلانىنىڭ ئاشۇرۇپ ئورۇندىلىشى سوتسىيالىستىك سانائەتلەشتۈرۈشنىڭ دەسلەپكى ئاساسىنى سېلىپ بەردى، سوتسىيالىستىك تۈزۈمنىڭ ئەڭ زەللىكىنى دەسلەپكى قەدەمدە نامايان قىلدى.

§ 2 . سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇش يولىدىكى شانلىق باشلىنىش ۋە نەزەرىيىۋى مۇۋەپپەقىيەت

1. سوتسىيالىزم قۇرۇش يېڭى ئىدىيىسى، يېڭى فاكتىلارنى ئوتتۇرىغا قويۇلۇشى

سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئاساسىي جەھەتتىن تاماملانغاندىن كېيىن، جۇڭگو جەمئىيىتى سوتسىيالىزمنىڭ دەسلەپكى باسقۇچىغا قەدەم قويدى، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى پۈتۈن مەملىكەت خەلقىگە رەھبەرلىك قىلىپ، ئومۇميۈزلۈك سوتسىيالىزم قۇرۇش يېڭى سەپىرىنى باشلىدى.

ئۇچ يىل داۋام قىلغان ئىقتىسادنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋە 1 ـ بەش يىللىق پىلاندىكى قۇرۇلۇشلارنى تاماملاش ئارقىلىق جۇڭگونىڭ ئىجتىمائىي، ئىقتىسادىي قىياپىتىدە غايەت زور ئۆزگىرىشلەر بارلىققا كەلدى. يېڭى جۇڭگو يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئودالللىق جەمئىيەتتىن تۆرەلگەن، ئاساسى ئاجىز، باشلىنىش پەللىسى تۆۋەن، ئۇنىڭ ئۈستىگە تېرىلغۇ يېرى ئاز، نوپۇسى كۆپ بولۇش قاتارلىق ئالاھىدىلىكلەرگە ئىگە بولغان، دۆلەت قۇرۇلغاندىن بۇيان تۇرلۇك قۇرۇلۇش ئىشلىرىدا گەرچە غايەت زور مۇۋەپپەقىيەتلەرنى قولغا كەلتۈرگەن بولسىمۇ، ئەمما ئىقتىساد، مەدەنىيىتى بەربىر يەنىلا ناھايىتى قالاق ئىدى. زامانىۋى سانائەت خەلق ئىگىلىكىدە يەنىلا ئۆستۈنلۈكنى ئىگىلىيەلمىگەنىدى، بىر قىسىم زامانىۋى سانائەت بىلەن زامانىۋى سانائەتتىن نەچچە ئون يىل، ھەتتا نەچچە يۈز يىل ئارقىدا قالغان زور مىقداردىكى كەسىپلەر ياكى قول سانائەت بىللە مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدىغان ھالەت ناھايىتى ئۇزاق بىر مەزگىل داۋاملىشاتتى. يېزا ئىگىلىكىنىڭ قالاق قىياپىتى ئاساسىي

جەھەتتىن ئۆزگەرمىگەن بولۇپ، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشى ئاساسىي جەھەتتىن يەنىلا قول ئەمگىكىگە تايىنىپ ئېلىپ بېرىلاتتى، بەزى چەت - ياقا رايونلار يەنىلا ئۆرتەپ - چوقۇلاپ تېرىقچىلىق قىلىدىغان ئىنتايىن قالاق ھالەتتە تۇراتتى. يېزا ئىگىلىك ئەمگەكچىلىرىنىڭ جەمئىيەت ئەمگەكچىلىرى ئومۇمىي سانىدا ئىگىلىگەن نىسبىتى يەنىلا ناھايىتى يۇقىرى بولۇپ، 86.7% نى تەشكىل قىلاتتى. ئىشلەپچىقىرىش كۇچلىرىنىڭ سەۋىيىسى تۆۋەن بولغاچقا، يىلدا كىشى بېشىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن توغرا كېلىدىغان مىللىي دارامەت ئاران 142 يۈەن ئىدى. پەن - تېخنىكىنىڭ تەرەققىياتى ئەمدىلا باشلانغانىدى. پۈتۈن مىللەتنىڭ مەدەنىيەت سەۋىيىسى يەنىلا ناھايىتى تۆۋەن بولۇپ، ساۋاتسىز، چالا ساۋاتلار پۈتۈن مەملىكەت ئاھالىسىنىڭ 70% نى تەشكىل قىلاتتى. خەلقنىڭ تۇرمۇش سەۋىيىسىنى تېزدىن ئۆستۈرۈش لازىم ئىدى. 1957 - يىلى مەملىكەت بويىچە ئاھالىلەرنىڭ ئوتتۇرىچە ئىستېمال سەۋىيىسى ئارانلا 102 يۈەن، ئەينى چاغدىكى پېرېۋوت نىسبىتى بويىچە ھېسابلىغاندا 58 ئامېرىكا دوللىرى ئىدى. جۇڭگونىڭ ئۇنۇمبېرسال دۆلەت كۇچى دۇنياسىدىكى تەرەققىي تاپقان دۆلەتلەرنىڭكىدىن يەنىلا ناھايىتى زور پەرق قىلاتتى.

سوتسىيالىستىك تۈپ تۈزۈم جۇڭگودا تىكلەندى. سوتسىيالىستىك ئىشلەپچىقىرىش مۇناسىۋەتلىرى ئىشلەپچىقىرىش كۇچلىرىنىڭ تەرەققىياتى ئۈچۈن كەڭ مەنزىل ئېچىپ بەردى. ئومۇمەن ئېيتقاندا، ئىشلەپچىقىرىش مۇناسىۋەتلىرى ئىشلەپچىقىرىش كۇچلىرىنىڭ تەرەققىيات تەلىپىگە ماسلاشقانىدى. بىراق، يېڭى تۈزۈم ئەمدىلا ئورنىتىلغان بولۇپ، تېخى مۇكەممەللەشمىگەنىدى. سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش جەريانىدا كۆرۈلگەن يېتەرسىزلىكلەر ۋە ئېغىشلار تېخى تولۇق تازىلانمىغان ۋە تۈزىتىلمىگەنىدى. بۇلار

ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنىڭ تەرەققىياتى بىلەن زىددىيەتلىك ئىدى. دۆلىتىمىز قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىللەردە مالىيە - ئىقتىسادنى بىرلىككە كەلتۈرۈش ۋە 1 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلىدە شەكىللەنگەن يۈكسەك دەرىجىدە مەركەزلەشكەن ۋە بىرلىككە كەلتۈرۈلگەن پىلانلىق ئىگىلىك تۈزۈلمىسى ئاكتىپ رول ئوينىغان بولسىمۇ، ئەمما شارائىتىنىڭ ئۆزگىرىشى ئارقىسىدا، ئومۇمىيۈزلۈك سوتسىيالىزم قۇرۇش ئېھتىياجىغا بارغانسېرى ئۈيغۇنلىشالماي قالدى. مۇلۈكچىلىك شەكلىنىڭ بىر خىللا بولۇشى، بىر تۈتاش باشقۇرۇشنىڭ ھەددىدىن ئارتۇق ۋە بەك ئۆلۈك بولۇشى، ئىشلەپچىقىرىش - تىجارەت ئورۇنلىرىنىڭ ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇش ھوقۇقىنىڭ كەمچىل بولۇشى، تەقسىمات جەھەتتىكى تەك تەقسىماتچىلىق تاۋار ئىگىلىكى ۋە بازار مېخانىزمىنى ناھايىتى زور دەرىجىدە چەتكە قاقتى. خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورلىقىدىكى سىياسىي تۈزۈم، مارکسىزمنى يېتەكچى قىلغان ئىدېئولوگىيە — بۇ ئۈستىقۇرۇلمىلار ئىقتىسادىي بازىسقا ماسلاشقاندى. بىراق، بۇرژۇئا ئىدېئولوگىيىسىنىڭ ۋە فېئوداللىق ئىدېئولوگىيىنىڭ مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇشى، ھوقۇقىنىڭ ھەددىدىن ئارتۇق مەركەزلىشىپ كېتىشى، پارتىيە بىلەن ھۆكۈمەتنىڭ مەسئۇلىيىتىنىڭ ئايرىلمىغانلىقى، بيۇروكراتلىق خاھىشى ۋەھاكازالار يەنە سوتسىيالىستىك ئىقتىسادىي بازىس بىلەن زىددىيەتلىك ئىدى. سوتسىيالىستىك تۈزۈمنىڭ جۇڭگودا تىكلىنىشى مەملىكەت ئىچىدىكى ئاساسىي زىددىيەتتە چوڭقۇر ئۆزگىرىش پەيدا قىلدى. ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىگە بولغان خۇسۇسىي مۇلۈكچىلىكنى سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ۋەزىپىسىنىڭ ئاساسىي جەھەتتىن ئورۇندىلىشىغا ئەگىشىپ، ئېكسپىلاتاتسىيە قىلغۇچى سىنىپلار سىنىپ سۈپىتىدە مەۋجۇت بولمايدىغان بولدى، ئىشچىلار سىنىپى بىلەن بۇرژۇئازىيە

ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت ھەل بولدى، شۇنىڭدىن كېيىن، جۇڭگو جەمئىيىتىدىكى زىددىيەتلەرنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمى سىنىپىي كۈرەش خاراكتېرىنى ئالمايدىغان بولدى، سىنىپىي زىددىيەت يېتەكچى ئورۇندا تۇرۇشتىن قالدى، خەلقنىڭ كۈندىن - كۈنگە ئېشىپ بېرىۋاتقان ماددىي ۋە مەنىۋى ئېھتىياجى بىلەن قالاق ئىجتىمائىي ئىشلەپچىقىرىش ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ ئاساسىي زىددىيىتى بولۇپ قالدى. بىراق مەملىكەت ئىچىدىكى ئامىللار ۋە خەلقئارانىڭ تەسىرى سەۋەبىدىن، سىنىپىي كۈرەش يەنىلا مەلۇم دائىرىدە ئۇزۇن مەزگىل مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ.

مانا بۇلارنىڭ ھەممىسى جۇڭگونىڭ سوتسىيالىزمنىڭ دەسلەپكى باسقۇچىغا قەدەم قويغان دەسلەپكى مەزگىلدىكى ئاساسىي ئالاھىدىلىكلىرىنى گەۋدىلەندۈرۈپ بېرىدۇ.

جۇڭگونىڭ سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇشى يەنە كېلىپ خەلقئارا ۋەزىيەتتە يېڭى، زور ئۆزگىرىش يۈز بەرگەن ئەھۋال ئاستىدا باشلانغانىدى. كاپىتالىزم دۇنياسى ئىقتىسادىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش دەۋرىگە خاتىمە بەرگەندىن كېيىن، 50 - يىللارنىڭ ئوتتۇرىلىرىدىن باشلاپ ئىقتىسادنى يۇقىرى سۈرئەت بىلەن ئاشۇرۇش دەۋرىگە قەدەم قويدى، بولۇپمۇ ياۋروپا، ياپونىيە ئىقتىسادىنىڭ تەرەققىياتى تېز بولدى، ئىقتىسادي جەھەتتە ئامېرىكا، غەربىي ياۋروپا ۋە ياپونىيەدىن ئىبارەت ئۈچ تەرەپ داڭقان پۈتى شەكىللەندە تىركىشىپ تۇرىدىغان ۋەزىيەت تەدرىجىي شەكىللەندى. بولۇپمۇ 1956 - يىلى 2 - ئايدا ئۆتكۈزۈلگەن سوۋېت ئىتتىپاقى كوممۇنىستىك پارتىيەسىنىڭ 20 - قۇرۇلتېيىدا ستالىننىڭ خاتالىقىنىڭ ئېچىپ تاشلىنىشى خەلقئارادا غايەت زور زىلزىلە پەيدا قىلدى. ستالىننىڭ خاتالىقىنىڭ ئېچىپ تاشلىنىشى ھەرقايسى دۆلەتلەردىكى ماركسىزملىق پارتىيىلەرنىڭ ئەقىدىچىلىكىنىڭ ئاساراتىنى بۇزۇپ

تاشلىشىدا مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە ئىدى. بىراق خرۇشچۇق قۇرۇلتايدا ئوتتۇرىغا قويغان مەخپىي دوكلاتىدا ستالىننىڭ پۈتۈنلەي ئىنكار قىلدى، بۇمۇ ئېغىر ئاقىۋەت كەلتۈردى. جاھانگىرلارنىڭ قۇترىتىشى ئاستىدا كومپارتىيەگە، سوتسىيالىزمغا قارشى دۇنيا خاراكتېرلىك تەتۇر ئېقىم پەيدا بولۇپ، خەلقئارادا كوممۇنىزم ھەرىكىتىنى ئېغىر قىيىنچىلىققا دۇچار قىلدى. خەلقئارا ۋەيەتنىڭ ئۆزگىرىشى جۇڭگونىڭ قۇرۇلۇش ئىشلىرىغا زور تەسىر كۆرسەتتى.

سوتسىيالىزم پۈتۈنلەي يېپىيېڭى بىر ئىش. سوتسىيالىستىك تۈپ تۈزۈم ئورنىتىلغان، ئەمما ئىقتىساد، مەدەنىيىتى يەنىلا نىسبەتەن قالاق جۇڭگودىن ئىبارەت بۇنداق چوڭ بىر شەرق مەملىكىتىدە سوتسىيالىزمنى قانداق قۇرۇش، قانداق مۇستەھكەملەش ۋە قانداق راۋاجلاندۇرۇش كېرەك؟ ئالاھىدە دۆلەت ئەھۋالى، مۇرەككەپ خەلقئارا مۇھىت، يېڭى تارىخىي ۋەزىپە جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىگە، جۇڭگو ھۆكۈمىتىگە ۋە پۈتۈن مەملىكەت خەلقىگە مانا مۇشۇنداق يېڭى تارىخىي مەسىلىنى ئوتتۇرىغا قويدى. مانا بۇ، ئەمەلىيەتنى ئاساس قىلىپ، ماركسىزمنى جۇڭگونىڭ كونكرېت ئەمەلىيىتىگە بىرلەشتۈرۈپ، جۇڭگونىڭ دۆلەت ئەھۋالىغا ئۇيغۇن كېلىدىغان سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇش يولىنى تېپىپ چىقىشنى تەلەپ قىلىدۇ.

يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىللەردە، جۇڭگو ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش قاتارلىق نۇرغۇن تەرەپلەردە سوۋېت ئىتتىپاقىدىن ئۆگەنگەنىدى، ئۆزىنىڭ ئىجادىيىتى نىسبەتەن ئاز ئىدى. بولۇپمۇ سانائەت (ئاساسلىقى ئېغىر سانائەت جەھەتتە) ، پىلانلىق باشقۇرۇش، پۈل مۇئامىلىسى، ستاتىستىكا قىلىش قاتارلىق جەھەتلەردە ئاساسىي جەھەتتىن سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ئەندىزىسىنى قوللاندۇق. ستالىن ۋاپات بولغاندىن كېيىن،

سوۋېت ئىتتىپاقى ئەندىزىسىنىڭ نۇرغۇن نۇقسانلىرىنى كىشىلەر ئاستا ـ ئاستا چۈشىنىپ يەتتى. جۇڭگو 1 ـ بەش يىللىق پىلانىنى يولغا قويۇش ئەمەلىيىتى داۋامىدىلا سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ بەزى تەجرىبىلىرىنىڭ جۇڭگونىڭ دۆلەت ئەھۋالىغا ئۇيغۇن كەلمەيدىغانلىقىنى ئاستا ـ ئاستا ھېس قىلغاندى، بۇ ئەھۋاللار ماۋ زېدۇڭ ۋەكىللىكىدىكى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىنى سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇش تەجرىبىلىرىگە قايتىدىن دىققەت بىلەن قاراشقا، جۇڭگونىڭ ئۆزىنىڭ سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇش يولىنى تېپىپ چىقىشقا تۈرتكە بولدى.

1956 ـ يىلى 4 ـ ئايدا، ماۋ زېدۇڭ «10 چوڭ مۇناسىۋەت توغرىسىدا» دېگەن دوكلاتنى بەردى. بۇنىڭدىن ئىلگىرى، ماۋ زېدۇڭ بىر يېرىم ئاي ۋاقىت سەرپ قىلىپ، سانائەت، يېزا ئىگىلىكى، سودا، قاتناش ـ تىرانسپورت، مالىيە ـ ئىقتىساد قاتارلىق 34 ئىقتىسادىي تارماقنىڭ خىزمەت دوكلاتىنى ئارقا ـ ئارقىدىن ئاڭلىغانىدى. بۇ خىزمەت دوكلاتلىرىنى كۆپ مىقدارىدا تەكشۈرۈپ تەنقىد قىلىش ھەم جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى سىياسىي بيۈروسىنىڭ مۇزاكىرە قىلىشىغا ۋە يىغىنچاقلىشىغا قويۇش ئارقىلىق ئەڭ ئاخىرىدا ماۋ زېدۇڭ تەرىپىدىن خۇلاسىلىنىپ، «10 چوڭ مۇناسىۋەت توغرىسىدا» دوكلات بولۇپ شەكىللەندى. بۇ دوكلات گەۋدىلەندۈرگەن ئاساسىي ئىدىيە— سوتسىيالىزم قۇرۇشتا ئۆز دۆلىتىمىزنىڭ ئەھۋالىغا ئاساسەن، ئۆز يولىمىزدا مېڭىشىمىز كېرەك دېگەندىن ئىبارەت. دوكلات سوۋېت ئىتتىپاقىدىن ئىبرەت ئېلىپ، ئۆز دۆلىتىمىزنىڭ تەجرىبىلىرىنى يەكۈنلەش، سوتسىيالىزمنى قانداق قۇرۇشقا ئوخشاش بەزى زور مەسىلىلەردە، ئۇزاقتىن بۇيان شەكىللەنگەن ئىلمىي بولمىغان كۆز قاراشلارنى بۆسۈپ ئۆتۈپ ياكى جۇڭگونىڭ دۆلەت ئەھۋالىغا ئۇيغۇن كەلمەيدىغان

ئەندىزىنىڭ ئاساراتىدىن قۇتۇلۇپ، مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە يېڭى ئىدىيە، يېڭى فاڭجېنلارنى ئوتتۇرىغا قويدى، جۇڭگونىڭ سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇش يولى ئۇستىدىكى ئىزدىنىشىنىڭ تۈنجى قەدىمىنى بېسىپ، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيەسىنىڭ 8 - قۇرۇلتىيىنىڭ چاقىرىلىشى ئۇچۇن ئىدىيە، نەزەرىيە جەھەتتە تەييارلىق قىلدى.

شۇ يىلى 9 - ئايدا، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيەسىنىڭ مەملىكەتلىك 8 - قۇرۇلتىيى بېيجىڭدا چاقىرىلدى. بۇ قېتىمقى قۇرۇلتايىنىڭ ئاساسىي ۋەزىپىسى — 7 - قۇرۇلتايىدىن بۇيانقى، بولۇپمۇ دۆلىتىمىز قۇرۇلغاندىن بۇيانقى تەجرىبىلەرنى يەكۈنلەپ، پۈتۈن پارتىيىنى ئىتتىپاقلاشتۇرۇپ، مەملىكەت ئىچى - سىرتىدىكى ئىتتىپاقلىشىشقا بولىدىغان بارلىق كۈچلەر بىلەن ئىتتىپاقلىشىپ، ئۇلۇغ سوتسىيالىستىك جۇڭگو قۇرۇپ چىقىش ئۈچۈن كۈرەش قىلىش. بۇ قۇرۇلتاي مەملىكىتىمىزنىڭ ئىچكى ۋەزىيىتىنى ۋە ئاساسىي زىددىيەتنىڭ ئۆزگىرىشىنى تەھلىل قىلدى، پارتىيىنىڭ يېڭى دەۋردىكى تۈپ ۋەزىپىسىنى بەلگىلەپ بەردى، پارتىيە خىزمىتىنىڭ مۇھىم نۇقتىسىنى بۇراش توغرىسىدا قارار چىقاردى، ئومۇميۈزلۈك سوتسىيالىزم قۇرۇش پروگراممىسىنى تۈزۈپ بەردى. ئىقتىساد، سىياسىي، مەدەنىيەت قاتارلىق جەھەتتىكى قۇرۇلۇشلارنىڭ بىر قاتار فاڭجېن، سىياسەتلىرىنى ئوتتۇرىغا قويدى. بۇ قېتىمقى قۇرۇلتاي ئوتتۇرىغا قويغان نۇرغۇن يېڭى ئىدىيە، يېڭى فاڭجېنلار ئەينى چاغدا جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيەسى جۇڭگونىڭ ئۆزىنىڭ سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇش يولى ئۇستىدە ئىزدىنىپ قولغا كەلتۈرگەن مۇۋەپپەقىيەتلىرىنى مەركەزلىك هالدا گەۋدىلەندۈرۈپ بەردى. 8 - قۇرۇلتاي يېپىلغاندىن كېيىنكى بىر مەزگىلدە، قۇرۇلتايىنىڭ بەزى مۇۋەپپەقىيەتلىرى كېڭەيتىلدى.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيەسى 8 - قۇرۇلتىيىنىڭ

ئالدى ـ كەينىدە ئوتتۇرىغا قويۇلغان يول ئېچىش ئەھمىيىتىگە ئىگە يېڭى ئىدىيە، يېڭى فاكتورلار ئاساسىدا تۆۋەندىكى بىر قانچە تەرەپتە ئىپادىلىنىدۇ:

(1) سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئاساسىي جەھەتتىن ئاياغلاشقاندىن كېيىنكى مەملىكەت ئېچىدىكى ئاساسىي زىددىيەتنى، ئاساسىي ۋەزىپىنى ئېنىق تونۇپ، پۈتۈن مەملىكەت خىزمىتىنىڭ مۇھىم نۇقتىسىنى سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇشقا يۆتكەپ، بارلىق ئاكتىپ ئامىللارنى ئىشقا سېلىپ، سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشقان ئۇلۇغ دۆلەت قۇرۇش.

1955 ـ يىلى قىشتىن 1956 ـ يىلى ئەتىيازغىچە، يېزا ئىگىلىكىنى سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش يۈقىرى دولقۇنى جۇش ئۇرۇپ راۋاجلىنىۋاتقان ۋاقىتتىلا جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى دىققەت ـ ئېتىبارىنى ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشقا بۇراشقا باشلاپ، ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش قەدىمىنى تېزلىتىش مەقسىتىنى ئوتتۇرىغا قويغانىدى، 1956 ـ يىلى 1 ـ ئايدا، ماۋ زېدۇڭ كېڭەيتىلگەن ئالىي دۆلەت ئىشلىرى يىغىنىدا: سوتسىيالىستىك ئىنقىلابنىڭ مەقسىتى — ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنى ئازاد قىلىش. ئېلىمىز خەلقىنىڭ بىر چوڭ پىلانى بولۇشى كېرەك، نەچچە 10 يىل ئىچىدە، ئېلىمىزنىڭ ئىقتىساد، مەدەنىيەت جەھەتتىكى قالاق قىياپىتىنى تىرىشىپ ئۆزگەرتىش لازىم دەپ كۆرسەتتى. ماۋ زېدۇڭ «10 چوڭ مۇناسىۋەت توغرىسىدا» دېگەن سۆزىدە ئېنىق قىلىپ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: «بىز چوقۇم تىرىشىپ پارتىيە ئىچى ـ سىرتىدىكى، دۆلەت ئىچى ـ سىرتىدىكى بارلىق ئاكتىپ ئامىللارنى، بىۋاسىتە، ۋاسىتىلىك ئاكتىپ ئامىللارنى تولۇق ھەرىكەتكە كەلتۈرۈشىمىز لازىم.»[①] ئىمكانقەدەر «پاسسىپ ئامىللارنى ئاكتىپ ئامىللارغا

① «ماۋ زېدۇڭنىڭ دۆلىتىمىز قۇرۇلغاندىن بۇيانقى قوليازمىلىرى»، خەنزۇچە نەشرى، 6 ـ قىسىم، 105 ـ بەت.

ئايلاندۇرۇپ»، جۇڭگونى قۇدرەتلىك زامانىۋى سانائەتكە، زامانىۋى يېزا ئىگىلىكىگە، زامانىۋى قاتناش - ترانسپورتقا، زامانىۋى دۆلەت مۇداپىئەسىگە ئىگە ئىلغار بىر سوتسىيالىستىك دۆلەت قىلىپ قۇرۇپ چىقىشىمىز لازىم.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ مەملىكەتلىك 8 - قۇرۇلتىيى مەملىكەت ئىچىدىكى ۋەزىيەتنىڭ ۋە ئاساسىي زىددىيەتنىڭ يېڭى ئۆزگىرىشىنى تەھلىل قىلىپ، پارتىيىمىزنىڭ يېڭى دەۋردىكى تۇپ ۋەزىپىسىنى بەلگىلىدى. قۇرۇلتاي مۇنداق دەپ قارىدى: ھازىر يېزا ئىگىلىكىدى، قول سانائەت ۋە كاپىتالىستىك سودا - سانائەتكە سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش كىرگۈزۈش ئىشى ھەل قىلغۇچ غەلىبىگە ئېرىشتى. بۇ پرولېتارىيات بىلەن بۇرژۇئازىيە ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەتنىڭ ئاساسىي جەھەتتىن ھەل بولغانلىقىنى، نەچچە مىڭ يىلدىن بۇيان داۋام قىلىپ كەلگەن سىنىپىي ئېكسپىلاتاتسىيە تۈزۈمى تارىخىنىڭ ئاساسىي جەھەتتىن ئاخىرلاشقانلىقىنى، سوتسىيالىستىك ئىجتىمائىي تۈزۈمنىڭ ئېلىمىزدە ئاساسىي جەھەتتىن ئورنىتىلغانلىقىنى چۈشەندۈردى. ئېلىمىزنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى ئاساسىي زىددىيەت — خەلقنىڭ ئىلغار سانائەت دۆلىتى قۇرۇش تەلىپى بىلەن قالاق يېزا ئىگىلىك دۆلىتى رېئاللىقى ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت، خەلقنىڭ ئىقتىساد، مەدەنىيەتنى تېز تەرەققىي قىلدۇرۇشقا بولغان ئېھتىياجى بىلەن نۆۋەتتىكى ئىقتىساد، مەدەنىيەتنىڭ خەلقنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇرالمايۋاتقانلىق ئەھۋالى ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت بولۇپ قالدى، شۇڭا پارتىيە ۋە پۈتۈن مەملىكەت خەلقىنىڭ نۆۋەتتىكى ئاساسىي ۋەزىپىسى — كۈچنى مەركەزلەشتۈرۈپ، بۇ زىددىيەتنى ھەل قىلىپ، دۆلىتىمىزنى تېزلىك بىلەن قالاق يېزا ئىگىلىك دۆلىتىدىن ئىلغار سانائەت دۆلىتىگە ئايلاندۇرۇشتىن ئىبارەت، يەنى پارتىيە ۋە دۆلەت خىزمىتىنىڭ مۇھىم نۇقتىسىنى

سوتسیالیستیك قۇرۇلۇشقا يۆتكەپ، كۆچنى مەركەزلەشتۈرۈپ، ئىجتىمائىي ئىشلەپچىقىرىش كۆچلىرىنى راۋاجلاندۇرۇشتىن ئىبارەت. سىنىپىي زىددىيەتنىڭ ئەمدى مەملىكەت ئىچىدىكى ئاساسىي زىددىيەت بولۇشتىن قالغانلىقىنى ئېتىراپ قىلىش، خىزمەتنىڭ مۇھىم نۇقتىسىنى سوتسیالیستیك قۇرۇلۇشقا يۆتكەشنى قارار قىلىش، بۇ بىر پۈتۈن 8 - قۇرۇلتاي لۇشىيەننىڭ ئاساسى ۋە يادروسىدۇر.

(2) چەت ئەلنىڭ تەجرىبىلىرىگە ئىلمىي پوزىتسىيە بىلەن مۇئامىلە قىلىش، جۈڭگوچە سانائەتلەشتۈرۈش يولىدا مېڭىش، ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشتىكى ھەر خىل مۇناسىۋەتلەرنى توغرا ھەل قىلىش، سانائەت بىلەن يېزا ئىگىلىكىنى تەڭ ئېلىپ بېرىش.

ماۋ زېدۇڭ «10 چوڭ مۇناسىۋەت توغرىسىدا» دېگەن دوكلاتىدا تەكىتلەپ مۇنداق دەپ كۆرسەتكەنىدى: ماركسىزم - لېنىنىزمنى چوقۇم داۋاملىق تەرىشىپ ئۆگىنىشىمىز كېرەك. ئەمما، «بىزنىڭ ئۆگىنىدىغىنىمىز ئومۇمىي ھەقىقەتكە ئائىت نەرسىلەر بولۇشى كېرەك. ئۇنىڭ ئۇستىگە، ئۆگەنگىنىمىزنى چوقۇم جۈڭگونىڭ ئەمەلىيىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈشىمىز لازىم. ناۋادا ھەربىر جۈملە سۆزىمىز ماركسنىڭ سۆزىنى ئۆز ئىچىگە ئالسا، ھەممىنى ئۆز پېتى كۆچۈرۈپ كەلسەك، ئۇ ھالدا چاتاقنىڭ چىققىنى شۇ»، چەت ئەلنىڭ تەجرىبىلىرىنى تەھلىل قىلىپ كۆرمەيلا تامامەن چەتكە قېقىشقا ياكى تامامەن ئۆز پېتى كۆچۈرۈپ كېلىشكە بولمايدۇ. «ئالاھىدە دىققەت قىلىشقا ئەرزىيدىغىنى شۇكى، يېقىندا سوۋېت ئىتتىپاقى دائىرىلىرى ئۆزلىرىنىڭ سوتسیالیزم قۇرۇش جەريانىدىكى بەزى يېتەرسىزلىكلىرىنى ۋە خاتالىقلىرىنى ئاشكارىلىدى. سەن ئۇلار ماڭغان ئەگرى يولدا يەنە ماڭماقچىمۇ؟»[1] مانا بۇ —

① «ماۋ زېدۇڭنىڭ دۆلىتىمىز قۇرۇلغاندىن بۇيانقى قوليازمىلىرى»، خەنزۇچە نەشرى، 6 - قىسىم، 86 - بەت.

سوتسیالىزم قۇرۇشتا ئۆز دۆلىتىنىڭ ئەھۋالىغا ئاساسەن ئۆزىنىڭ يولىدا مېڭىش لازىملىقىدىن ئىبارەت تۈپ ئىدىيىنى ئېنىق ئوتتۇرىغا قويغانلىقتۇر. ماۋ زېدۇڭ سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ يېنىك سانائەت ۋە يېزا ئىگىلىكىنى قۇربان قىلىش بەدىلىگە، بىر تەرەپلىمە ھالدا ئېغىر سانائەتنى راۋاجلاندۇرۇشقا ئىنتىلىپ، خەلق ئىگىلىكىنىڭ غەلىتە ئەندىزىسىنى ۋە بازارنى تەمىنلەشنىڭ ئۇزۇن مەزگىل كەمچىل بولۇشىنى كەلتۈرۈپ چىقارغانلىقىدەك ساۋاقلىرىنى نەزەردە تۇتۇپ، جۇڭگونىڭ چوڭ بىر يېزا ئىگىلىك دۆلىتى بولۇشتەك ئەمەلىي ئەھۋالىنى چىقىش قىلىپ، ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش جەريانىدىكى ھەر خىل مۇناسىۋەتلەرنى توغرا ھەل قىلىش لازىملىقىنى ئالاھىدە تەكىتلىدى. ئۇ مۇنداق دېدى: ئېغىر سانائەت — قۇرۇلۇشىمىزنىڭ مۇھىم نۇقتىسى، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنى ئىشلەپچىقىرىشنى ئاۋۋال راۋاجلاندۇرۇشىمىز كېرەك. لېكىن ئېغىر سانائەتنى راۋاجلاندۇرۇشنىڭ ئىككى خىل چارىسى بار، بىر خىلى يېزا ئىگىلىكىنى ۋە يېنىك سانائەتنى ئازراق راۋاجلاندۇرۇش، يەنە بىر خىلى يېزا ئىگىلىكىنى ۋە يېنىك سانائەتنى كۆپرەك راۋاجلاندۇرۇش. يىراق كەلگۈسى نۇقتىئىنەزەردىن قارىغاندا، ئالدىنقى بىر خىل چارە ئېغىر سانائەتنى ئازراق ۋە ئاستاراق راۋاجلاندۇرىدۇ، ھېچبولمىغاندا ئاساسىي ئانچە مۇستەھكەم بولمايدۇ. كېيىنكى چارە ئېغىر سانائەتنى كۆپرەك ۋە تېزرەك راۋاجلاندۇرىدۇ، ئۇنىڭ ئۈستىگە خەلقنىڭ تۇرمۇش ئېھتىياجىغا كاپالەتلىك قىلىپ، ئۇنىڭ راۋاجلىنىش ئاساسىنى تېخىمۇ مۇستەھكەملەيدۇ. شۇڭا، جۇڭگو كېيىنكى چارىنى قوللىنىشى كېرەك. بىز يېزا ئىگىلىكى بىلەن يېنىك سانائەتكە خىلى ئەھمىيەت بېرىدۇق. ھازىرقى مەسىلە شۇكى، يەنىلا سىلىنما نىسبىتىنى مۇۋاپىق تەڭشەپ، يېزا ئىگىلىكىنى، يېنىك سانائەتنى تېخىمۇ كۆپرەك راۋاجلاندۇرۇش كېرەك. ماۋ زېدۇڭ يەنە:

هازىر خەلقئارادا بىر مەزگىل تىنچ ۋەزىيەت بولۇشى مۇمكىن، مۇشۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ، دېڭىز ياقىسىدىكى سانائەتنى، بولۇپمۇ يېنىك سانائەتنى تېخىمۇ كۆپرەك ۋە تېزرەك راۋاجلاندۇرۇشىمىز كېرەك؛ ھەربىي خىراجەت ۋە ھۆكۈمەت خىراجىتىنىڭ سالمىقىنى تۆۋەنلىتىپ، ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش بىلەن كۆپرەك شۇغۇللىنىشىمىز كېرەك، دەپ كۆرسەتتى.

(3) ھەم كونسېرۋاتىپلىققا، ھەم قارىسىغا ئىلگىرىلەشكە قارشى تۇرۇش، ئومۇمىي تەڭپۇڭلۇق ئىچىدە پۇختا قەدەم بىلەن ئالغا ئىلگىرىلەشتىن ئىبارەت ئىقتىسادىي فاڭجېننى يولغا قويۇش.

1956 ـ يىلى ئەتىيازدا، ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشتا ئوبيېكتىپ شەرت ـ شارائىتقا قارىماي، پەقەت سان ۋە سۈرئەتنىلا قوغلىشىپ، ئالدىراڭغۇلۇق قىلىپ قارامىلىق بىلەن ئالغا ئىلگىرىلەش خاھىشى كېلىپ چىقتى، جۇ ئېنلەي، چېن يۈن قاتارلىقلار بۇ مەسىلىنى دەل ۋاقتىدا بايقىۋالغانىدى. ئۇلار ئوڭچىل كونسېرۋاتىپلىققىمۇ، ئالدىراڭغۇلۇق قىلىپ قارىسىغا ئىلگىرىلەشكىمۇ قارشى تۇرۇشتىن ئىبارەت توغرا تەشەببۇسنى ئوتتۇرىغا قويدى. شۇ يىلى 5 ـ ئايدا، مەركىزىي كومىتېت سىياسىي بيۇروسى يىغىن ئېچىپ، ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشتا كونسېرۋاتىپلىققىمۇ، قارىسىغا ئىلگىرىلەشكىمۇ قارشى تۇرۇش، ئومۇمىي تەڭپۇڭلۇق ئىچىدە پۇختا قەدەم بىلەن ئىلگىرىلەش فاڭجېنىدا چىڭ تۇرۇشنى رەسمىي قارار قىلدى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيەسىنىڭ 8 ـ قۇرۇلتىيى بۇ فاڭجېننى مۇئەييەنلەشتۇرۇپ، پارتىيەنىڭ ۋەزىپىسى — كونسېرۋاتىپلىق ۋە قارامىلىقتىن ئىبارەت بۇ ئىككى خىل خاتا خاھىشتىن ھەر ۋاقىت ساقلىنىشقا ۋە ئۇنى تۇزىتىشكە دىققەت قىلىش، خەلق ئىگىلىكىنىڭ تەرەققىياتىنى پائال ھەم پۇختا، ئىشەنچلىك ھالدا ئىلگىرى سۈرۈش دەپ كۆرسەتتى.

ئومۇمىي تەڭپۇڭلۇق دېگەندە، يېزا ئىگىلىكى بىلەن سانائەت ئوتتۇرىسىدىكى تەڭپۇڭلۇق، ئېغىر سانائەت بىلەن يېنىك سانائەت ئوتتۇرىسىدىكى تەڭپۇڭلۇق، جۇغلانما بىلەن ئىستېمال ئوتتۇرىسىدىكى تەڭپۇڭلۇق ھەمدە سانائەتنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى تەڭپۇڭلۇق قاتارلىقلار كۆزدە تۇتۇلىدۇ. 8 ـ قۇرۇلتاي ئومۇمىي جەھەتتىن تەڭپۇڭلاشتۇرۇش پرىنسىپىغا ئاساسەن، بۇنىڭدىن كېيىنكى ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش داۋامىدا داۋاملىق ۋە قەتئىي ھالدا ئېغىر سانائەتنى ئاۋۋال راۋاجلاندۇرۇش بىلەن بىر ۋاقىتتا، ماتېرىيال، مەبلەغ ئىمكانىيىتىگە ۋە بازارنىڭ ئېھتىياجىغا ئاساسەن يېنىك سانائەتنى پائال راۋاجلاندۇرۇش لازىم. يېزا ئىگىلىكىنى ناھايىتى زور كۈچ بىلەن راۋاجلاندۇرۇش كېرەك. ترانسپورت كەسپىنى ۋە سودىنى شۇنىڭغا ماس ھالدا راۋاجلاندۇرۇپ، دۆلەتنىڭ تەرەققىياتى بىلەن خەلق تۇرمۇشىنىڭ ياخشىلىنىشىنى بىرلەشتۇرۇش كېرەك، دەپ ئېنىق ئوتتۇرىغا قويدى. 1957 ـ يىلى 1 ـ ئايدا، چېن يۈن ئۆلكىلىك پارتكوم شۇجىلىرى يىغىنىدا ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش بىلەن دۆلەت كۈچىنى ئۆزئارا ماسلاشتۇرۇش كېرەك دېگەن مەشھۇر كۆزقارىشىنى ئوتتۇرىغا قويدى ھەم مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: «ئومۇمىي تەڭپۇڭلۇق دېگەنلىك ـ نىسبەت دېگەنلىكتۇر؛ نىسبەت دېگەنلىك — تەڭپۇڭلۇق دېگەنلىك بولىدۇ.»[1] بۇنىڭ ئىچىدىكى ئەڭ مۇھىمى — ماددىي ئىشلەپچىقىرىش، مالىيە، ئامانەت ـ قەرزدىن ئىبارەت ئۈچ تەرەپنىڭ تەڭپۇڭلۇقىنى ئىشقا ئاشۇرۇش، بۇ — ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشنىڭ ئەڭ ئاساسلىق تەڭپۇڭلۇق مۇناسىۋىتىدۇر.

(4) جۇڭگونىڭ ئەمەلىيىتىنى چىقىش قىلىپ، ئىقتىسادىي تۈزۈلمىنى ئىسلاھ قىلىش.

① «چېن يۈن ماقالىلىرىدىن تاللانما» (1956 ـ 1985)، خەنزۇچە نەشرى، 202 ـ بەت.

سوتسیالیستیك ئۆزگەرتىش ئاساسىي جەھەتتىن تامامىلانغاندىن كېيىن، ئۇزۇن ئۆتمەي جەمئىيەتتە بىر تۈركۈم قول سانائەت يەككە ئائىلىلىرى ۋە خۇسۇسىي قول سانائەت دۇكانلىرى بارلىققا كېلىپ، كىشىلەر تەرىپىدىن «يەر ئاستى زاۋۇت» دەپ ئاتالدى. 1956 ـ يىلى 12 ـ ئايدا، ماۋ زېدۇڭ مەملىكەتلىك سودا ـ سانائەتچىلەر بىرلەشمىسى ۋە جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى بىرلىك سەپ بۆلۈمىنىڭ مەسئۇللىرى بىلەن ئۆتكۈزگەن سۆھبىتىدە مۇنداق دېدى: «يەر ئاستى زاۋۇت»لار جەمئىيەتكە ئېھتىياجلىق بولغانلىقى ئۈچۈنلا تەرەققىي قىلدى. ئۇنى يەر ئۈستىگە چىقىرىش ئۈچۈن، قانۇنلاشتۇرۇش كېرەك. بازار، خام ئەشيا بولسلا مۇنداق زاۋۇتلارنى يەنە كۆپەيتىشكە بولىدۇ. ئائىلە ئىلكىدىكى كىچىك دۇكانلارنى ئېچىشقا، ئىشچى يالالاشقا، چوڭ خۇسۇسىي زاۋۇتلارنى ئېچىشقا بولىدۇ، خۇسۇسىيلار مەبلەغ سېلىپ زاۋۇت قۇرسا، مۇقىم ئۆسۈمگىمۇ چىقىش يولى بولىدۇ. جۇڭگو مۇھاجىرلىرى سالغان مەبلەغنى 100 يىلغىچە مۇسادىرە قىلىشقا بولمايدۇ. كاپىتالىزمنى يوقاتقىلى بولغان يەردە يەنە كاپىتالىزم بىلەن شۇغۇللىنىشقىمۇ بولىدۇ، ئۇ بۇ پىكرىنى «يېڭى ئىقتىسادىي سىياسەت» دەپ ئاتىدى. 1957 ـ يىلى 4 ـ ئايدا، جۇ ئېنلەي گوۋۇيۈەننىڭ ئومۇمىي يىغىنىدا مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: چوڭ كۆمۈر كانلارنى دۆلەت، كىچىكلىرىنى كوپېراتسىيە، شەخسلەر ئاچسا بولىدۇ. سوتسىيالىزم— ئاساسىي ئېقىم، كىچىكلىرىگە ئازراق ئەركىنلىك بېرىش كېرەك. مۇشۇنداق قىلغاندا، سوتسىيالىزمنىڭ راۋاجلىنىشىغا ياردەم بەرگىلى بولىدۇ. ئۇ مۇنداق دەپ قارىدى: ئىشچىلار، دېھقانلار، سودىگەرلەر ھەربىي تەلىم ئېلىشى كېرەك، ھەربىيلەردىن باشقا ھەرقايسى كەسىپتىكىلەرنىڭ ھەممىسى ئاز ـ تولا شەخسىي تىجارەت بىلەن شۇغۇللانسا بولىدۇ، مەدەنىيەت پائالىيەتلىرى

بىلەنمۇ ئاز - تولا شۇغۇللىنىش كېرەك، مۇشۇنداق قىلغاندىلا، ھەممە ئېقىملارنى بەس - بەستە سايراتقىلى بولىدۇ. سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇش جەريانىدا ئاز - تولا خۇسۇسىي تىجارەت بىلەن شۇغۇللانغانلىك، ئاز - تولا جانلاندۇرغانلىك زىيىنى يوق. شۇ يىلى 5 - ئايدا، لىۇ شاۇچىمۇ «يۇقىرى دەرىجىلىك پارتىيە مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ ئىستىل تۇزىتىش مەسىلىسى توغرىسىدا سۆزلەنگەن سۆز»دە مۇنداق دەپ كۆرسەتكەنىدى: بىر قىسىم كاپىتالىستىك سودا - سانائەت، يەر ئاستى زاۋۇتلىرىنىڭ مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇشىغا ۋە ئۇلارنىڭ پۇرسەتتىن پايدىلىنىشىغا يول قويۇشمىمىز لازىم. گەرچە بۇ پىكىرلەر ئەينى چاغدىكى تارىخىي شارائىتتا تېخى نەزەرىيە يۈكسەكلىكىدىن سىستېمىلىق بايان قىلىنمىغان بولسىمۇ، ئەمما سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش ئارقىلىق غەيرىي سوتسىيالىستىك ئىگىلىك تەركىبلىرىنى ئومۇميۈزلۈك ۋە ئۇزۇل - كېسىل يوقىتىپ، بىرلا خىل سوتسىيالىستىك ئومۇمىي مۇلۇكچىلىكنى يولغا قويۇش كېرەك دەيدىغان كۆزقاراشنى ئازدۇر - كۆپتۇر بۇزۇپ ئۆتتى.

باشقۇرۇش تۇزۇلمىسى مەسىلىسىدە، ماۋ زېدۇڭ مەركەز بىلەن جايلارنىڭ مۇناسىۋىتىنى توغرا بىر تەرەپ قىلىش، كارخانىلارنىڭ ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇش ھوقۇقىنى كېڭەيتىش كېرەك دەپ كۆرسەتتى ۋە مۇنداق دەپ قارىدى: يەرلىك ھوقۇقنىڭ ھەددىدىن زىيادە كىچىك بولۇشى سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇشقا پايدىسىز، شۇڭلاشقا مەركەزنىڭ بىر تۇتاش رەھبەرلىكىنى مۇستەھكەملەش ئالدىنقى شەرتى ئاستىدا، يەرلىكنىڭ ھوقۇقىنى بىر ئاز كېڭەيتىش، يەرلىكنى تېخىمۇ كۆپ مۇستەقىللىققە ئىگە قىلىش، يەرلىكنى تېخىمۇ كۆپ ئىش بېجىرىدىغان قىلىش لازىم. مەركەز بىلەن جايلارنىڭ ئاكتىپلىقىدىن ئىبارەت ئىككى ئاكتىپلىقنىڭ بولغانلىقى بىرلا

ئاكتىپلىقنىڭ بولغانلىقىدىن كۆپ ياخشى. ھەربىر ئىشلەپچىقىرىش ئورنىمۇ بىرەكلىككە باغلانغان بىر مۇستەقىللىققە ئىگە بولۇشى كېرەك. لېنىن شاۋچى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى 8 - قۇرۇلتىيىنىڭ سىياسىي دوكلاتىدا ھازىر يولغا قويۇلۇۋاتقان تۈزۈلمىنىڭ كارخانىلارنى بىر تۈتاش باشقۇرۇشى ھەددىدىن ئارتۇق ۋە بەك ئۆلۈك بولۇپ، كارخانىلاردا بولۇشقا تېگىشلىك تەشەببۇسكارلىق ۋە جانلىقلىققا توسقۇنلۇق قىلغانلىق مەسىلىسىنى ئوتتۇرىغا قويدى. دوكلاتتا مەركەزنىڭ ھەرقايسى ئىقتىسادىي تارماقلىرىنىڭ ئاكتىپلىقى بىلەن يەرلىك ئىقتىسادىي تەشكىلاتلارنىڭ ئاكتىپلىقىنى توغرا بىرلەشتۈرۈش لازىم. كارخانىلارنىڭ ئاكتىپچانلىقىنى جارى قىلدۇرۇش ئۈچۈن، كارخانىلارنىڭ دۆلەتنىڭ بىر تۈتاش رەھبەرلىكى ۋە بىر تۈتاش پىلانى ئاستىدا، پىلانلىق باشقۇرۇش، مالىيە باشقۇرۇش، كادىرلارنى باشقۇرۇش، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى تەڭشەش، پاراۋانلىق مۇئەسسەسىلىرى قاتارلىق جەھەتلەردىكى مۇناسىپ ئاپتونومىيە ھوقۇقىغا كاپالەتلىك قىلىش لازىم. ئىقتىسادىي تارماقلاردىكى رەھبىرلىرى ئورگانلىرىمىز باشقۇرۇشقا تېگىشلىك ئىشلارنى ئەستايىدىل ھالدا ياخشى باشقۇرۇشى، باشقۇرمىسىمۇ بولىدىغان ياكى باشقۇرۇشقا تېگىشلىك بولمىغان ئىشلارنى باشقۇرۇپ يۈرمەسلىكى لازىم دەپ تەكىتلەندى. جۇ ئېنلەي يىغىندا مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: بىر تۈتاش رەھبەرلىك قىلىش، دەرىجىگە ئايرىپ باشقۇرۇش، شەرت - شارائىتقا قاراپ ئىش كۆرۈش، مەسىلىگە قاراپ ئىش كۆرۈش فاكتىجىنىغا ئاساسەن، مەركەز بىلەن يەرلىكنىڭ مەمۇرىي باشقۇرۇش ھوقۇقىنى يەنىمۇ ئايرىپ، دۆلەتنىڭ مەمۇرىي تۈزۈلمىسىنى ياخشىلاپ، يەرلىكنىڭ ئاكتىپلىقىنىڭ تولۇق جارى قىلدۇرۇلۇشىغا پايدىلىق قىلىش لازىم. چېئن يۈن يىغىندا قىلغان سۆزىدە «ئۇچ ئاساسىي گەۋدە، ئۇچ تولۇقلىما» كۆزقارىشىنى ئوتتۇرىغا قويدى، يەنى سودا -

سانائەت ئىشلەپچىقىرىش - تىجارىتى جەھەتتە، دۆلەتنىڭ باشقۇرۇشى بىلەن كوللېكتىپنىڭ باشقۇرۇشىنى ئاساسىي گەۋدە قىلىش، ئەمما بەلگىلىك مىقداردىكى يەككە تىجارەتنى تولۇقلىما قىلىش؛ ئىشلەپچىقىرىشنىڭ پىلانچانلىقى جەھەتتە، پىلانلىق ئىشلەپچىقىرىشنى سانائەت، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشنىڭ ئاساسىي گەۋدىسى قىلىش، بازارنىڭ ئۆزگىرىشىگە ئاساسەن دۆلەت پىلانى يول قويغان دائىرىدىكى ئەركىن ئىشلەپچىقىرىشنى تولۇقلىما قىلىش؛ سوتسىيالىزمنىڭ بىر تۈتاش بازىرىدا، دۆلەت بازىرىنى ئاساسىي گەۋدە قىلىش، مۇئەييەن دائىرىدىكى دۆلەت رەھبەرلىكىدىكى ئەركىن بازارنى تولۇقلىما قىلىش كېرەك دېگەن كۆزقاراشنى ئوتتۇرىغا قويدى. ئۇلارنىڭ بۇ كۆزقاراشلىرى سوتسىيالىستىك دۆلەتلەرنىڭ ئەنئەنىۋى ئىقتىسادىي تۈزۈلمە ئەندىزىسىدىن مەلۇم دەرىجىدە ھالقىپ ئۆتكەن بولۇپ، پات ئارىدا باشلىنىدىغان ئومۇميۈزلۈك سوتسىيالىزم قۇرۇش ئىشىدا مۇھىم يېتەكچى ئەھمىيەتكە ئىگە ئىدى.

تەقسىمات ۋە باشقا ئىقتىسادىي مەنپەئەت مۇناسىۋىتىنى جەھەتتە، ماۋ زېدۇڭ دۆلەت، كوللېكتىپ ۋە شەخستىن ئىبارەت ئۈچ تەرەپنىڭ مەنپەئىتىگە چوقۇم تەڭ ئېتىبار بېرىش ئىدىيىسىنى ئوتتۇرىغا قويدى. ئۇ مۇنداق دېدى: دۆلەت بىلەن زاۋۇتلار، دۆلەت بىلەن ئىشچىلار، زاۋۇتلار بىلەن ئىشچىلار، دۆلەت بىلەن كوپېراتىپلار، دۆلەت بىلەن دېھقانلار، كوپېراتىپلار بىلەن دېھقانلارنىڭ قايسىبىرىگىلا ئېتىبار بېرىشكە بولمايدۇ، ئۇلارنىڭ ھەممىسىگە تەڭ ئېتىبار بېرىش كېرەك. مەيلى قايسىبىرىگىلا ئېتىبار بېرىلسۇن، ئوخشاشلا سوتسىيالىزمغا پايدىسىز، پرولېتارىيات دىكتاتورىسىغا پايدىسىز. بۇ 600 مىليون خەلققە مۇناسىۋەتلىك زور مەسىلە، شۇڭا بۇ ھەقتە پۈتۈن پارتىيە ۋە پۈتۈن مەملىكەت خەلقى ئىچىدە قايتا - قايتا تەربىيە ئېلىپ بېرىش كېرەك.

(5) جۇڭگوچە ئالاھىدىلىككە ئىگە بولغان مەدەنىيەت، مائارىپ، پەن - تېخنىكا ئىشلىرىنى راۋاجلاندۇرۇش فاڭجېنىنى يولغا قويۇش.

زىيالىيلارنىڭ ئاكتىپچانلىقىنى تولۇق قوزغاش، پەن - مەدەنىيەت ئىشلىرىنىڭ تەرەققىيات تەلىپىگە ماسلىشىش ئۈچۈن، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى 1956 - يىلى 1 - ئايدا، مەخسۇس پۈتۈن مەملىكىتىمىزدىكى زىيالىيلار مەسىلىسى توغرىسىدا يىغىن چاقىردى. جۇ ئېنلەي پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىغا ۋاكالىتەن «زىيالىيلار مەسىلىسى توغرىسىدا دوكلات» نى بەردى. پەن - تېخنىكا ۋە زىيالىيلارنىڭ سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇشتىكى ئورنى ۋە رولىنى بايان قىلدى ۋە ئېنىق قىلىپ مۇنداق كۆرسەتتى: «سوتسىيالىزم دەۋرى ئىشلەپچىقىرىش تېخنىكىسىنى تولۇق يۇقىرى كۆتۈرۈشكە بۇنىڭدىن ئىلگىرىكى ھەرقانداق بىر دەۋردىمۇ بەكرەك ئېھتىياجلىق، ئىلىم - پەننى تولۇق راۋاجلاندۇرۇشقا ۋە پەن بىلىملىرىدىن پايدىلىنىشقا تېخىمۇ ئېھتىياجلىق.» دوكلاتتا ماۋ زېدۇڭنىڭ پىكرى يەتكۈزۈلدى، زامانىۋى پەنگە يۈرۈش قىلىش چاقىرىقى چىقىرىلدى، زامانىۋى پەن - تېخنىكا ئۇچقانىدەك ئالغا ئىلگىرىلىمەكتە، ئىنسانىيەت بىر يېڭى پەن - تېخنىكا ئىنقىلابى ۋە سانائەت ئىنقىلابى ھارپىسىدا تۇرماقتا، بىز قۇرۇق گەپ بىلەن ئەمەس، بەلكى ئەستايىدىللىق بىلەن زامانىۋى پەنگە يۈرۈش قىلىشىمىز كېرەك، دەپ كۆرسىتىلدى. ماۋ زېدۇڭ يىغىندا پەن - تېخنىكا ئىنقىلابى، مەدەنىيەت ئىنقىلابى ئېلىپ بېرىشىمىز، تېخنىكىسى قالاق تەقدىرىمىزنى، مەدەنىيەتسىزلىك، نادانلىق تەقدىرىمىزنى ئۆزگەرتىشىمىز كېرەك دەپ كۆرسەتتى. ئۇ پۈتۈن پارتىيىنى پەن - بىلىمنى تىرىشىپ ئۆگىنىشكە، پارتىيە سىرتىدىكى زىيالىيلار بىلەن ئىتتىپاقلىشىپ، دۇنيانىڭ پەن جەھەتتىكى ئىلغار سەۋىيىسىگە تېزدىن يېتىشۈېلىش ئۈچۈن كۈرەش قىلىشقا چاقىردى. 3 -

ئايدا، گوۋۈيۈەن 1956 - يىلىدىن 1967 - يىلىغىچە بولغان پەن تەرەققىيات پىلانىنى تۈزدى. 4 - ئايدا، ماۋ زېدۇڭ يەنە سەنئەت مەسىلىسى جەھەتتىكى «بارچە گۈللەر تەكشى ئېچىلىش» ، ئىلىم - پەن مەسىلىسى جەھەتتىكى «ھەممە ئېقىملار بەس - بەستە سايراش» نى ئېلىمىزنىڭ ئىلىم - پەننى راۋاجلاندۇرۇش، ئەدەبىيات - سەنئەتنى گۈللەندۇرۇش فاڭجېنىغا ئايلاندۇرۇش لازىملىقىنى ئوتتۇرىغا قويدى.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ 8 - قۇرۇلتىيى مەدەنىيەت، مائارىپ، پەن - تېخنىكا ئىشلىرىنى راۋاجلاندۇرۇش توغرىسىدىكى فاڭجېنىنى توغرا بەلگىلىدى. يېغىن مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: سانائەتلەشتۈرۈش ئېھتىياجىغا ماسلىشىش ئۈچۈن، مەدەنىيەت، مائارىپ، سەھىيە ئىشلىرىنى زور كۈچ بىلەن راۋاجلاندۇرۇش كېرەك. دۆلەت ئىلىم - پەن، ئالىي مائارىپ ۋە ئوتتۇرا دەرىجىلىك مائارىپ ئىشلىرىنى زور كۈچ بىلەن راۋاجلاندۇرۇشى، تۈرلۈك پەن تەتقىقات ئورگانلىرىغا زور كۈچ بىلەن ياردەم بېرىپ، ئېلىمىز پەن - تېخنىكا تەرەققىياتىنىڭ يىراق كەلگۈسى پىلانىنى ئىشقا ئاشۇرۇشى كېرەك؛ شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، سۈپەتكە كاپالەتلىك قىلىش ئالدىنقى شەرتى ئاستىدا، ئالىي ۋە ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ سانىنى زور كۈچ بىلەن ئاشۇرۇشى كېرەك؛ ساۋاتسىزلىقنى سۈپۈرۈپ تاشلاش ۋە باشلانغۇچ مەكتەپ مەجبۇرىيەت مائارىپىنى ئومۇملاشتۇرۇشنى تەدرىجىي ئىشقا ئاشۇرۇشى ھەمدە ئىشچى - خىزمەتچىلەر ۋە ئورگان خىزمەتچىلىرى ئارىسىدا تەلەپكە ئۇيغۇن بولغان مەدەنىيەت تەربىيىسى ۋە تېخنىكا، كەسپىي تەربىيىسى ئېلىپ بېرىشى لازىم؛ «بارچە گۈللەر تەكشى ئېچىلىش، ھەممە ئېقىملار بەس - بەستە سايراش» فاڭجېنىدا چىڭ تۇرۇپ، پەن - مەدەنىيەت ۋە سەنئەتنىڭ گۈللىنىشىنى ئىلگىرى سۈرۈشى لازىم. ئىلىم - پەنگە ۋە ئەدەبىيات - سەنئەت ئىشلىرىغا نامۇۋاپىق

ئارىلىشىدىغان قىلمىشلارنى مەمۇرىي ۋاستىلەردىن پايدىلىنىپ قەتئىي چەكلىشى لازىم.

(6) ھەر خىل سىياسىي مۇناسىۋەتلەرنى توغرا تەھلىل قىلىش ۋە توغرا بىر تەرەپ قىلىش، خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورىسىنى كۈچەيتىش، خەلق دېموكراتىيىسىنى يەنىمۇ جارى قىلدۇرۇش، سوتسىيالىستىك قانۇن - تۈزۈمىنى مۇكەممەللەشتۈرۈش.

«10 چوڭ مۇناسىۋەت توغرىسىدا» دېگەن دوكلاتتا، ماۋ زېدۇڭ كوممۇنىستىك پارتىيە بىلەن باشقا پارتىيە - گۇرۇھلار «ئۇزاققىچە بىللە تۇرۇش، ئۆزئارا نازارەت قىلىش» فاكتىجىنى ئوتتۇرىغا قويدى. بۇ — سوتسىيالىزمنىڭ دەسلەپكى باسقۇچىغا قەدەم قويغان تارىخىي شارائىت ئاستىدا، جۇڭگونىڭ سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭكىگە ئوخشاش بىر پارتىيە تۈزۈمىنى يولغا قويمايدىغانلىقىنى، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى رەھبەرلىكىدىكى بىرلىك سەپنىڭ ۋە كۆپ پارتىيە ھەمكارلىقىنىڭ داۋاملىق مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدىغانلىقىنى ۋە رولىنى جارى قىلدۇرىدىغانلىقىنى ئېنىق جاكارلاش ئىدى. ئۇ، خەنزۇلار بىلەن ئاز سانلىق مىللەتلەر ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتنى ياخشىلاپ، ھەرقايسى مىللەتلەرنىڭ ئىتتىپاقلىقىنى كۈچەيتىش كېرەك. پارتىيە ئىچى ۋە سىرتىدىكىلەرنىڭ ھەممىسى ھەق - ناھەقنى ئايدىڭلاشتۇرۇشى كېرەك. خاتالاشقان يولداشلارغا نىسبەتەن «ئۆتمۈشتىكىدىن ساۋاق ئېلىپ، كېيىنكىگە ئىبرەت قىلىش، كېسەلنى داۋالاپ، ئادەمنى قۇتقۇزۇش» فاكتىجىنىدا چىڭ تۇرۇش كېرەك دەپ تەكىتلىدى.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ 8 - قۇرۇلتىيى مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: بىز يەنە خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورىسىنى داۋاملىق كۈچەيتىشىمىز كېرەك، لېكىن دۆلىتىمىزنىڭ ئاساسىي ۋەزىپىسى ئىشلەپچىقىرىشنى ئازاد

قىلىشتىن ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنىڭ قوغداش ۋە راۋاجلاندۇرۇشقا ئۆزگەردى. قۇرۇلتايدا مۇنۇلار كۆرسىتىلدى: پارتىيىنىڭ دۆلەت ئورگانلىرىغا بولغان رەھبەرلىكى ۋە نازارىتىنى كۈچەيتىش، ھەر دەرىجىلىك خەلق قۇرۇلتايلىرىنىڭ ھەر دەرىجىلىك دۆلەت ئورگانلىرىغا بولغان نازارىتىنى كۈچەيتىش، ھەر دەرىجىلىك ئورگانلارنىڭ يۇقىرىدىن تۆۋەنگە ۋە تۆۋەندىن يۇقىرىغا بولغان نازارىتىنى كۈچەيتىش، خەلق ئاممىسىنىڭ ۋە ئورگانلاردىكى تۆۋەن دەرىجىلىك خىزمەتچى خادىملارنىڭ دۆلەت ئورگانلىرىغا قارىتىلغان تەنقىد ۋە نازارىتىنى كۈچەيتىش ئارقىلىق ئاممىدىن ئايرىلىش، ئەمەلىيەتتىن ئايرىلىشتەك بيۇروكراتلىق ھادىسىلىرى بىلەن قەتئىي بوشاشماي كۈرەش قىلىش لازىم. لىۇ شاۇچى 8 - قۇرۇلتىنىڭ 2 - ئومۇمىي يىغىنىدا يەنمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا تەكىتلەپ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: سوتسىيالىستىك دېموكراتىيىنى كېڭەيتىش كادىرلار ئارىسىدىكى بيۇروكراتلىققا ۋە ئالاھىدە ئىمتىياز ئىدىيىسىگە قارشى تۇرۇش لازىم. رەھبەرلىك قىلغۇچىنىڭ ھوقۇقىغا چەك قويۇش، رەھبەرلىك قىلغۇچىغا بولغان نازارەتنى كۈچەيتىش لازىم.

سوتسىيالىستىك دېموكراتىيىنى كېڭەيتىش ئۇچۇن، سوتسىيالىستىك قانۇن - تۇزۇمىنى مۇكەممەللەشتۇرۇش كېرەك. 8 - قۇرۇلتاي سىياسىي دوكلات توغرىسىدىكى قارارىدا مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: خەلق دېموكراتىيىسىدىكى قانۇن - تۇزۇمنى يەنمۇ كۈچەيتىپ، پارتىيە ۋە ھۆكۈمەتنىڭ پائالىيەتلىرىنى «ئاساسلىنىدىغان قانۇن بولۇش»، «قانۇن بولغان ئىكەن ئىجرا قىلىش» ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلىشىمىز لازىم. دۆلەت ئېھتىياجىغا ئاساسەن، تەدرىجىي، سىستېمىلىق ھالدا مۇكەممەل قانۇن تۇزۇپ چىقىشى كېرەك. بارلىق دۆلەت ئورگانلىرى ۋە خىزمەتچى خادىملار دۆلەتنىڭ قانۇنىغا قاتتىق

ئەمەل قىلىپ، خەلقنىڭ دېموكراتىك ھوقۇقىنى دۆلەتنىڭ قوغدىشىغا تولۇق ئېرىشەلەيدىغان قىلىشى لازىم. دۇڭ بىۋۇ پىكىر بايان قىلغاندا مۇنداق دەپ تەكىتلىدى: بۇنىڭدىن كېيىن قەستەن قانۇنغا خىلاپلىق قىلغانلارنىڭ قانداق ئادەم بولۇشىدىن، ئۇنىڭ ئورنىنىڭ قانچە يۇقىرى، ئىلگىرىكى تۆھپىسىنىڭ قانچە زور بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، بىر دەك قانۇنىي جاۋابكارلىققا سۈرۈشتۈرۈلۈشى كېرەك.

(7) ھاكىمىيەت بېشىدىكى پارتىيىنىڭ قۇرۇلۇشىنى كۈچەيتىش، شەخسكە چوقۇنۇشنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە ئۇنىڭغا قارشى تۇرۇش.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ئاللىقاچان ھاكىمىيەت بېشىدىكى پارتىيىگە ئايلانغانلىقتىن، پارتىيىنىڭ قۇرۇلۇشىنى كۈچەيتىش تېخىمۇ مۇھىم بولۇپ قالغانىدى. 8 ـ قۇرۇلتىينىڭ سىياسىي دوكلات توغرىسىدىكى قارارىدا مۇنداق دەپ كۆرسىتىلدى: پارتىيە ھەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدەش، ئاممىۋى لۇشىيەندە مېڭىش ۋە دېموكراتىيە ـ مەركەزلەشتۈرۈش پرىنسىپىدا چىڭ تۇرۇشى كېرەك. پارتىيە ئىچىدىكى ئىدىيىۋى تەربىيىگە ئەھمىيەت بېرىش، پۈتۈن پارتىيىنىڭ ماركسىزملىق سەۋىيىسىنى ئۆستۈرۈش، جان ـ دىل بىلەن خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلىش مەقسىتىدە چىڭ تۇرۇش كېرەك. شەخسكە چوقۇنۇشقا ۋە ئۆز بېشىمچىلىق قىلىشقا قەتئىي قارشى تۇرۇش لازىم. دېڭ شياۋپىڭ 8 ـ قۇرۇلتىينىڭ پارتىيە نىزامنامىسىگە تۈزىتىش كىرگۈزۈش توغرىسىدىكى دوكلاتىدا مۇنداق دەپ تەكىتلىدى: ھاكىمىيەت بېشىدىكى پارتىيىنىڭ ئورنى پارتىيىمىزنى يېڭى سىناقتا دۈچ كەلتۈرىدۇ. بىر تەرەپتىن، يولداشلىرىمىزغا بيۇروكراتلىق ئىستىلىنى ناھايىتى ئوڭايلا يۇقتۇرۇپ قويىدۇ، يەنە بىر تەرەپتىن، پارتىيە ئەزالىرىدا مەغرۇرلۇق، ئۆز ـ ئۆزىدىن قانائەتلىنىشتىن ئىبارەت بىر خىل كەيپىياتنىمۇ ناھايىتى ئاسانلا

ئۆستۇرۇپ قويىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، پارتىيە سۇبيېكتىپچىلىققا، بيۇروكراتلىققا ۋە مەزھەپچىلىككە قارشى تۇرۇش كۈرىشىنى دائىم ئېلىپ بېرىشقا، ئەمەلىيەتتىن ۋە ئاممىدىن ئايرىلىپ قېلىش خەۋپىدىن دائىم ھوشيار تۇرۇشقا دىققەت قىلىشى كېرەك. پارتىيە ئەزالىرىغا بولغان ئىدىيىۋى تەربىيە خىزمىتىدىن سىرت، يەنە دۆلەت تۈزۈمى ۋە پارتىيە تۈزۈمى جەھەتتە مۇۋاپىق بەلگىلىمە چىقىرىپ، پارتىيە تەشكىلاتلىرى ۋە پارتىيە ئەزالىرىنى قاتتىق باشقۇرۇشقا ئاساسلىق توغدۇرۇش كېرەك. ھەر دەرىجىلىك پارتىيە تەشكىلاتلىرى كوللېكتىپ رەھبەرلىكنى كۈچەيتىشى، زور مەسىلىلەرنى شەخسىي قارار قىلىشقا، شەخسكە چوقۇنۇشقا قارشى تۇرۇشى كېرەك. «دەرۋەقە، شەخسكە چوقۇنۇش پەيدا بولغىنىغا ئۇزاق ۋاقىت بولغان بىر خىل ئىجتىمائىي ھادىسە، بۇنداق ھادىسە پارتىيىمىزنىڭ ھاياتى ۋە ئىجتىمائىي ھاياتىدىمۇ ئاز ـ تولا ئەكس ئەتمەي قالمايدۇ. بىزنىڭ ۋەزىپىمىز مەركىزىي كومىتېتنىڭ شەخسنى گەۋدىلەندۇرۇشكە، شەخسكە مەدھىيە ئوقۇشقا قارشى تۇرۇش فاكتىنى داۋاملىق قەتئىي ئىجرا قىلىپ، رەھبەرلەرنىڭ ئامما بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنى ھەقىقى مۇستەھكەملەش ئارقىلىق، پارتىيىنىڭ دېموكراتىيە پرىنسىپى ۋە ئاممىۋى لۇشىيەننىڭ ھەممە ساھەدە تولۇق ئىزچىل ئىجرا قىلىشتىن ئىبارەت.»①

2. خەلق ئىچىدىكى زىددىيەتنى توغرا ھەل قىلىش نەزەرىيىسى توغرىسىدا

ماركس ۋە ئېنگېلس ئىنسانلار جەمئىيىتىنىڭ تارىخىي تەرەققىياتىنى كۆزىتىش ۋە كاپىتالىزم جەمئىيىتىنىڭ ھازىرقى ھالىتىنى تەھلىل قىلىش ئارقىلىق جەمئىيەتنىڭ ئاساسىي

① «دېڭ شياۋپىڭ ماقالىلىرىدىن تاللانما»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 1 ـ توم، 533 ـ 534 ـ بەتلەر.

زىددىيىتى توغرىسىدىكى تەلىماتىنى بەرپا قىلغانىدى. سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش تاماملانغاندىن كېيىن، ماۋ زېدۇڭ ماركسىزمنىڭ ئاساسىي قائىدىلىرىنى جۇڭگونىڭ ئەمەلىيىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈپ، جۇڭگونىڭ تەجرىبىلىرىنى يەكۈنلەپ، سوۋېت ئىتتىپاقى ۋە باشقا سوتسىيالىستىك دۆلەتلەرنىڭ نەزەرىيە ۋە ئەمەلىيەت جەھەتتىكى تەجرىبە - ساۋاقلىرىنى تەھلىل قىلىش ئاساسىدا، سوتسىيالىزم جەمئىيىتىنىڭ ئاساسىي زىددىيىتى ۋە خەلق ئىچىدىكى زىددىيەتنى توغرا ھەل قىلىش نەزەرىيىسىنى بەرپا قىلدى.

1956 - يىلى 2 - ئايدا، سوۋېت ئىتتىپاقى كومپارتىيىسى 20 - قۇرۇلتىيىنى چاقىرىپ، ستالىننى تەنقىد قىلدى، ئارقىدىنلا يەنە پولشا ۋەقەسى ۋە ۋېنگرىيە ۋەقەسى يۈز بېرىپ، بۇ دۆلەتلەردىكى ھەر خىل ئىجتىمائىي زىددىيەتلەرنى ئېنىق ئاشكارىلاپ بەردى. مەملىكىتىمىز ئىچىدە، سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىشنىڭ ئاساسىي جەھەتتىن تاماملىنىشى ئارقىسىدا، خەلق ئىچىدىكى ھەر خىل زىددىيەتلەرمۇ ئاستا - ئاستا ئاشكارىلىنىشقا باشلىدى، بەزى رايونلاردا تىنچسىزلىق ئامىللىرى كۆرۈلدى، نۇرغۇنلىغان رەھبىرىي كادىرلار يېڭى زىددىيەتلەر ئالدىدا پاسسىپ ھالەتكە چۈشۈپ قالدى، بۇنىڭ بىلەن سوتسىيالىزم جەمئىيىتىدىكى زىددىيەتلەرنى توغرا تونۇش ۋە ئۇنى توغرا ھەل قىلىشتىن ئىبارەت بۇ زور مەسىلە جۇڭگو كوممۇنىستلىرىنىڭ ئالدىغا قويۇلدى. سوۋېت كومپارتىيىسى 20 - قۇرۇلتىيىدىن كېيىن، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى سىياسىي بيۇروسىنىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىنى ستالىننى تەنقىد قىلىشتىن ئىبارەت بولغان، بىر پۈتۈن خەلقئارا كوممۇنىزم ھەرىكىتىگە چېتىلىدىغان بۇ زور مەسىلىنى مۇزاكىرە قىلدى. 1956 - يىلى 4 - ئايدا «خەلق گېزىتى» ئىلان قىلغان تەھرىر بۆلۈم ماقالىسى «پرولېتارىيات دىكتاتورىسىنىڭ تارىخىي

تەجرىبىلىرى توغرىسىدا» مانا مۇشۇ سىياسىي بيۇرو كېڭەيتىلگەن يىغىنىنىڭ مۇزاكىرىسىگە ئاساسەن يېزىپ چىقىلغانىدى. ماقالىدە ئېنىق قىلىپ مۇنداق دەپ كۆرسىتىلدى: ھەرقايسى جەمئىيەتلەردىكى زىددىيەتلەرنىڭ خاراكتېرى ئوخشاش بولمايدۇ، زىددىيەتلەرنى ھەل قىلىش شەكىللىرىمۇ ئوخشاش بولمايدۇ، لېكىن جەمئىيەتنىڭ تەرەققىياتى ھامان ئۇزلۇكسىز يۇز بېرىدىغان زىددىيەت داۋاملىدا ئالغا ئىلگىرىلەيدۇ، سوتسىيالىزم جەمئىيىتىنىڭ تەرەققىياتىمۇ ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرى بىلەن ئىشلەپچىقىرىش مۇناسىۋەتلىرى ئوتتۇرىسىدىكى **زىددىيەت داۋاملىدا ئالغا ئىلگىرىلەيدۇ. ئۇنداق بولمايدىكەن،** جەمئىيەت يەنە ئالغا ئىلگىرىلىيەلمەيدۇ. پولشا، ۋېنگرىيە ۋەقەسى يۇز بەرگەندىن كېيىن، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى سىياسىي بيۇروسى كۆپ قېتىم ئومۇمىي ھەيئەتلەر يىغىنى ياكى كېڭەيتىلگەن يىغىنلارنى چاقىرىپ، پولشا، ۋېنگرىيە مەسىلىسىنى ۋە ئۇنىڭ ساۋاقلىرىنى مۇزاكىرە قىلدى، 11 ـ ئايدا چاقىرىلغان جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 2 ـ ئومۇمىي يىغىنىمۇ بۇ مەسىلىنى بۇ قېتىمقى يىغىنىنىڭ مەركىزىي مەسىلىلىرىدىن بىرى قىلدى.

مۇزاكىرە داۋاملىدا ئوتتۇرىغا قويۇلغان پىكىرلەرگە ئاساسەن، ماۋ زېدۇڭنىڭ ئۆزگەرتىشىدىن ئۆتكەن تەھرىر بۆلۈم ماقالىسى «يەنە پرولېتارىيات دىكتاتورىسىنىڭ تارىخىي تەجرىبىلىرى توغرىسىدا» شۇ يىلى 12 ـ ئايدا «خەلق گېزىتى» تەرىپىدىن ئېلان قىلىندى. ھەر خىل چىگىش، مۇرەككەپ زىددىيەتلەر دوست ـ دۇشمەن ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت بىلەن خەلق ئىچىدىكى زىددىيەتتىن ئىبارەت خاراكتېرى ئوخشاش بولمىغان ئىككى خىل زىددىيەتكە يىغىنچاقلاندى. 1957 ـ يىلى 2 ـ ئايدا، ماۋ زېدۇڭ كېڭەيتىلگەن ئەڭ ئالىي دۆلەت ئىشلىرى

يىغىنىنىڭ 11 ـ سانلىق يىغىنىدا «خەلق ئىچىدىكى زىددىيەتلەرنى قانداق ھەل قىلىش كېرەك» دېگەن تېمىدا سۆز قىلدى، كېيىن بۇ سۆز رەتلەنگەن، ئۆزگەرتىلگەن، تولۇقلانغاندىن كېيىن، 1957 ـ يىلى 6 ـ ئاينىڭ 19 ـ كۈنى «خەلق ئىچىدىكى زىددىيەتلەرنى توغرا ھەل قىلىش مەسىلىسى توغرىسىدا» دېگەن تېما بىلەن ئاشكارا ئېلان قىلىندى. ماۋ زېدۇڭنىڭ سوتسىيالىزمنىڭ ئىجتىمائىي زىددىيىتى توغرىسىدىكى ئىدىيىسى بايان قىلىندى، خاراكتېرى ئوخشاش بولمىغان ئىككى خىل ئىجتىمائىي زىددىيەتنى قاتتىق پەرقلەندۈرۈش ۋە خەلق ئىچىدىكى زىددىيەتلەرنى توغرا ھەل قىلىش مەسىلىسى سىستېمىلىق ھالدا شەرھلەندى.

1. سوتسىيالىزم جەمئىيىتىنىڭ ئاساسىي زىددىيىتى مەسىلىسى توغرىسىدا. ماۋ زېدۇڭ قارىمۇقارشىلىقنىڭ بىرلىكى قانۇنىيىتىدىن پايدىلىنىپ، سوتسىيالىزم جەمئىيىتىنى تەھلىل قىلدى، سوتسىيالىزم جەمئىيىتىدىكى ئاساسىي زىددىيەتنى ۋە ئۇنىڭ خاراكتېرىنى، ئالاھىدىلىكىنى ۋە ھەرىكەت قانۇنىيىتىنى ئىلمىي يوسۇندا ئېچىپ بەردى. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: سوتسىيالىزم جەمئىيىتىدىمۇ زىددىيەت بولىدۇ. مانا مۇشۇ زىددىيەتلەر جەمئىيىتىمىزنىڭ تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرىدۇ. سوتسىيالىزم جەمئىيىتىدىكى ئاساسىي زىددىيەت يەنىلا ئىشلەپچىقىرىش مۇناسىۋەتلىرى بىلەن ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرى ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت، ئۈستقۇرۇلما بىلەن ئىقتىسادىي بازىس ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەتتۇر. ئېلىمىزدە، سوتسىيالىستىك ئىشلەپچىقىرىش مۇناسىۋەتلىرى بارلىققا كەلتۈرۈلدى، ئۇ ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنىڭ تەرەققىياتىغا ماس كېلىدۇ؛ ئەمما ئۇ تېخى مۇكەممەللەشكىنى يوق، بۇ مۇكەممەل بولمىغان تەرەپلەر ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنىڭ تەرەققىياتى بىلەن يەنىلا زىددىيەتلىكتۇر. خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتورلىقىدىكى دۆلەت

تۇزۇمى ۋە قانۇنلار، ماركسىزم - لېنىنىزمنى يېتەكچى قىلغان ئىدېئولوگىيە — بۇ ئۇستقۇرۇلمىلار ئىقتىسادىي بازىسقا ماس كېلىدۇ. ئەمما، بۇرژۇئا ئىدېئولوگىيىسىنىڭ مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇشى، دۆلەت تۇزۇمىنىڭ بەزى ھالقىلىرىدا يېتەرسىزلىكلەرنىڭ ساقلىنىشى، دۆلەت ئورگانلىرىدا بەزى بيۇروكراتلىق ئىستىللىرىنىڭ مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇشى يەنە سوتسىيالىستىك بازىس بىلەن زىددىيەتلىكتۇر. بىراق، سوتسىيالىستىك جەمئىيەتتىكى زىددىيەتلەر بىلەن كونا جەمئىيەتتىكى زىددىيەتلەر تۇپتىن ئوخشمايدۇ. سوتسىيالىستىك جەمئىيەتتىكى زىددىيەت ئانتاگونىيلىك زىددىيەت ئەمەس، بۇ زىددىيەتلەر سوتسىيالىستىك تۇزۇمنىڭ تۇپتىن ئۆزگەرتىلىشى ئارقىسىدا ئەمەس، بەلكى سوتسىيالىستىك تۇزۇمنىڭ ئۆز - ئۆزىنى تەكشىشى ۋە مۇكەممەللەشتۇرۇشى ئارقىسىدا ئۇزلۇكسىز ھەل بولىدۇ.

2. ئىككى خىل ئىجتىمائىي زىددىيەتنىڭ قاتتىق پەرقلەندۇرۇش ۋە توغرا ھەل قىلىش مەسىلىسى توغرىسىدا. ماۋ زېدۇڭ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: سوتسىيالىزم جەمئىيىتىدە دۇشمەن بىلەن ئۆز ئوتتۇرىسىدىكى ۋە خەلق ئىچىدىكى زىددىيەت يەنىلا مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ. بۇ ئىككى خىل ئوخشاش بولمىغان زىددىيەتنى توغرا ھەل قىلىش ئۈچۈن، ھەممىدىن ئاۋۋال خەلقنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى، دۇشمەننىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى ئېنىقلىۋېلىش لازىم. خەلق دېگەن بۇ ئۇقۇم تۇرلۇك دۆلەتلەردە ۋە ھەربىر دۆلەتنىڭ تۇرلۇك تارىخىي دەۋرلىرىدە ئوخشاش بولمىغان مەزمۇنغا ئىگە بولىدۇ. جۇڭگونىڭ ھازىرقى باسقۇچىدا، سوتسىيالىزم قۇرۇش مەزگىلىدە، سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇش ئىشلىرىنى قوللىغان، ھىمايە قىلغان ۋە ئۇنىڭغا قاتناشقان بارلىق سىنىپلار، قاتلاملار ۋە ئىجتىمائىي گۇرۇھلارنىڭ ھەممىسى خەلق دائىرىسىگە ياتىدۇ؛ سوتسىيالىستىك ئىنقىلابقا قارشى

تۇرغان ۋە ئۇنىڭغا دۇشمەنلىك نۇقتىئىنەزىرى بىلەن قارىغان، سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇشقا بۇزغۇنچىلىق قىلغان بارلىق ئىجتىمائىي كۈچلەر ۋە ئىجتىمائىي گۇرۇھلارنىڭ ھەممىسى خەلقنىڭ دۇشمەنلىرىدۇر. ئومۇمەن قىلىپ ئېيتقاندا، خەلق ئىچىدىكى زىددىيەت — خەلق مەنپەئىتىنىڭ تۇپتىن بىرەكلىكى ئاساسىدىكى زىددىيەتتۇر. دۇشمەن بىلەن ئۆز ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت — ئانتاگونىيىلىك زىددىيەتتۇر.

دۇشمەن بىلەن ئۆز ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت ۋە خەلق ئىچىدىكى زىددىيەتتىن ئىبارەت بۇ ئىككى خىل زىددىيەتنىڭ خاراكتېرى ئوخشىمايدۇ، ئۇلارنى ھەل قىلىشنىڭ ئۇسۇلىمۇ ئوخشاش بولمايدۇ، ئالدىنقىسى دۇشمەن بىلەن ئۆزنى ئېنىق ئايرىش مەسىلىسىدىن ئىبارەت بولۇپ، ئۇ دىكتاتورا ئۇسۇلى ئارقىلىق ھەل قىلىنىدۇ؛ كېيىنكىسى ھەق بىلەن ناھەقنى ئېنىق ئايرىش مەسىلىسىدىن ئىبارەت بولۇپ، ئۇنى پەقەت دېموكراتىيە ئۇسۇلى، قايىل قىلىش ئۇسۇلى، تەربىيە بېرىش ئۇسۇلى ئارقىلىقلا ھەل قىلغىلى بولىدۇ. ئادەتتىكى ئەھۋال ئاستىدا، خەلق ئىچىدىكى زىددىيەتلەر ئانتاگونىيىلىك خاراكتېرگە ئىگە بولمايدۇ، لېكىن ئۇ مۇۋاپىق ھەل قىلىنمىسا، سەزگۈرلۈك يوقىتىپ قويۇلسا، ئانتاگونىيىلىك زىددىيەتكە ئايلىنىپ قېلىشمۇ مۇمكىن.

3. خەلق ئىچىدىكى زىددىيەتنى توغرا ھەل قىلىش فاكتىنى مەسىلىسى توغرىسىدا. ماۋ زېدۇڭ خەلق ئىچىدىكى زىددىيەتلەرنى توغرا ھەل قىلىشنىڭ تۈرلۈك فاكتىنلىرىنى ئوتتۇرىغا قويدى ۋە چۈشەندۈردى. سىياسىي ئىدىيە ساھەسىدە، «ئىتتىپاقلىق — تەنقىد — ئىتتىپاقلىق» فاكتىنىسى يولغا قويۇش، يەنە ئىتتىپاقلىشىش ئارزۇسىنى چىقىش قىلىپ، تەنقىد قىلىش ياكى كۈرەش قىلىش ئارقىلىق زىددىيەتنى ھەل قىلىش، ئاندىن يېڭى ئاساستا يېڭى ئىتتىپاقلىققا ئېرىشىش لازىم. «ئۆتمۈشتىكىدىن

ساۋاق ئېلىپ، كېيىنكىگە ئىبرەت قىلىش، كېسەلنى داۋالاپ، ئادەمنى قۇتقۇزۇش» تا چىڭ تۇرۇش، «شەپقەتسىز كۆرەش، رەھىمسىز زەربە» گە قارشى تۇرۇش لازىم. ئىقتىسادىي خىزمەت ۋە تۇرلۇك خىزمەتلەردە، بىر تۇتاش پىلانلاپ تەڭ ئېتىبار بېرىش، مۇۋاپىق ئورۇنلاشتۇرۇش فاكتىنى يولغا قويۇپ، دۆلەت، كوللېكتىپ ۋە شەخسىنىڭ ئىمارەت ئۈچ تەرەپنىڭ مەنپەئىتىگە تەڭ ئېتىبار بېرىش لازىم. مەيلى ئۇ ئاشلىق مەسلىسى، قەھەتچىلىك مەسلىسى، ئىشقا ئورۇنلاشتۇرۇش مەسلىسى، مائارىپ مەسلىسى، زىيالىيلار مەسلىسى، بارلىق ۋەتەنپەرۋەرلىك كۈچلىرىنىڭ بىرلىك سەپ مەسلىسى، ئاز سانلىق مىللەت مەسلىسى ۋە باشقا تۇرلۇك مەسىلىلەر بولسۇن، بۇلارنىڭ ھەممىسىنى پۈتۈن خەلقىگە قارىتىلغان بىر تۇتاش پىلانلاپ، تەڭ ئېتىبار بېرىشتىن ئىبارەت مۇشۇ كۆزقاراشنى چىقىش قىلىپ، شۇ چاغدىكى ۋە شۇ جايدىكى ئەمەلىيەت ۋە ئىمكانىيەت شەرت - شارائىتىغا ئاساسەن، ھەرقايسى تەرەپ كىشىلىرى بىلەن مەسلىھەتلىشىپ، ھەر خىل مۇۋاپىق ئورۇنلاشتۇرۇش قىلىش لازىم. پەن - مەدەنىيەت خىزمىتىدە، «بارچە گۈللەر تەكشى ئېچىلىش، ھەممە ئېقىملار بەس - بەستە سايراش» فاكتىنى يولغا قويۇش لازىم. سەنئەت جەھەتتە ئوخشاش بولمىغان شەكىل ۋە ئوخشاش بولمىغان ئۇسلۇبنى ئەركىن راۋاجلاندۇرۇشقا بولىدۇ. ئىلىم - پەن جەھەتتە، ئوخشاش بولمىغان ئېقىملار ئەركىن مۇنازىرىلەشسە بولىدۇ. سەنئەت ۋە پەن جەھەتتىكى ھەق - ناھەق مەسىلىلىرىنى ئاددىي ئۇسۇللارنى قوللىنىش ئارقىلىق ھەل قىلماستىن، بەلكى سەنئەت ساھەسى، ئىلىم - پەن ساھەسىدىكىلەرنىڭ ئەركىن مۇھاكىمىسى ئارقىلىق ھەل قىلىش، سەنئەت ۋە ئىلىم - پەن ئەمەلىيىتى ئارقىلىق ھەل قىلىش لازىم. ھەرقايسى مىللەتلەرنىڭ مۇناسىۋىتى مەسىلىسىدە، ھەم چوڭ خەنزۇچىلىققا قارشى

تۇرۇش، ھەم يەرلىك مىللەتچىلىككە قارشى تۇرۇش لازىم. كوممۇنىستىك پارتىيە بىلەن دېموكراتىك پارتىيە - گۇرۇھلارنىڭ مۇناسىۋىتى مەسىلىسىدە، «ئۇزاق مۇددەت بىرگە تۇرۇش، ئۆزئارا نازارەت قىلىش» فاكتىنىدا چىڭ تۇرۇش لازىم.

ماۋ زېدۇڭ: ماركسىزم چوقۇم ئالغا قاراپ راۋاجلىنىشى، ئەمەلىيەتنىڭ راۋاجلىنىشىغا ئەگىشىپ راۋاجلىنىشى، بىر ئىزدا توختاپ قالماسلىقى كېرەك، توختاپ قالسا، ئۇنىڭ ھاياتىي كۈچى بولمايدۇ، دەپ ئۇدا تەكىتلەپ كەلگەنىدى. ئۇ كۆپ قېتىم مۇنداق دېگەنىدى: ماركسقا ئوخشاش پېشۋالىرىمىز يازغان كىتابلارغىلا تايانغان بىلەن بولمايدۇ، يېڭى نەزەرىيە يارىتىش، يېڭى ئەسەر يېزىش كېرەك. ئومۇميۈزلۈك، كەڭ كۆلەملىك سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇش باشلانغاندىن كېيىن، جۇڭگو كوممۇنىستلىرى جۇڭگونىڭ دۆلەت ئەھۋالىغا ئۇيغۇن كېلىدىغان سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇش يولى ئۈستىدە داۋاملىق تىرىشىپ ئىزدەندى، يېڭى نەزەرىيە ئىجاد قىلىشقا ئىنتىلدى، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ 8 - قۇرۇلتىيىدىن كېيىنكى 10 يىلدا، گەرچە ئېغىر خاتالىقلارنى ئۆتكۈزگەن، ئېغىر قىيىنچىلىقلارغا يولۇققان بولساقمۇ، ئەمما سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇشتا يەنىلا ئۇلۇغ مۇۋەپپەقىيەتلەر قولغا كەلتۈرۈلدى ھەم مۇھىم تەجرىبىلەر جۇغلاندى. ماۋ زېدۇڭ قاتارلىقلار بۇ تەجرىبىلەرنى يەكۈنلەش ئاساسىدا، مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە بەزى ئىدىيە، نۇقتىئىنەزەرلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى. مەسىلەن، خىزمەتنىڭ مۇھىم نۇقتىسىنى پەن - تېخنىكا ئىنقىلابى ۋە مەدەنىيەت ئىنقىلابىغا يۆتكەش ئىدىيىسى؛ خەلق ئىگىلىكىنى يېزا ئىگىلىكى، يېنىك سانائەت، ئېغىر سانائەت تەرتىپى بويىچە ئورۇنلاشتۇرۇش ۋە «يېزا ئىگىلىكىنى ئاساس قىلىش، سانائەتنى يېتەكچى قىلىش» تىن ئىبارەت خەلق ئىگىلىكىنى راۋاجلاندۇرۇشنىڭ باش فاكتىنى، يېزا ئىگىلىكىنى

راۋاجلاندۇرۇشنى بىر پۈتۈن خەلق ئىگىلىكى قۇرۇلۇشىنىڭ ئالدىنقى ئورنىغا قويۇش ئىدىيىسى؛ تاۋار ئىگىلىكىنى راۋاجلاندۇرۇش، قىممەت قانۇنىيىتىگە ئەمەلىيەت بېرىش ئىدىيىسى؛ «ئىككىگە قاتتىشىش، بىرنى ئۆزگەرتىش، ئۇچنى بىرلەشتۈرۈش» تىن ئىبارەت يېڭى كارخانا باشقۇرۇش تۈزۈمى ۋە يېزا كوللېكتىپ ئىگىلىكىدە «بىر تۈتاش تىجارەت قىلىش، دەرىجىگە ئايرىپ باشقۇرۇش، ئىش تەقسىماتىنى ئايدىڭلاشتۇرۇش، شەخسىي مەسئۇل بولۇش» تىن ئىبارەت ئىشلەپچىقىرىش باشقۇرۇش تۈزۈمىنى يولغا قويۇش ئىدىيىسى؛ سوتسىيالىزمنىڭ تەرەققىياتىنى «تەرەققىي قىلمىغان» ۋە «تەرەققىي قىلغان» دېگەن ئىككى باسقۇچقا بۆلۈش ئىدىيىسى؛ قەدىمكىنى ھازىرقى ئۈچۈن، چەت ئەلنىڭكىنى جۇڭگو ئۈچۈن خىزمەت قىلدۇرۇش ئىدىيىسى ۋەھاكازا. بۇ ئىدىيە، كۆزقاراشلار بۇنىڭدىن كېيىنكى جۇڭگوچە سوتسىيالىزم قۇرۇش نەزەريىسىنىڭ شەكىللىنىشىگە نىسبەتەن مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە ئىدى.

لېكىن، جۇڭگونىڭ ئۆزىنىڭ سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇش يولى ئۈستىدە داۋاملىق ئىزدىنىش جەريانىدا، پارتىيىنىڭ يېتەكچى ئىدىيىسىنىڭ تەرەققىياتىدا مۇرەككەپ ئەھۋاللار كېلىپ چىقتى. بىر تەرەپتىن، پارتىيىمىز ئەمەلىيەت تەجرىبىلىرىنى يەكۈنلەش ئاساسىدا، كۆپلىگەن توغرا ياكى بىرقەدەر توغرا ئىدىيە، كۆزقاراشلارنى داۋاملىق ئوتتۇرىغا قويدى. بۇ ئىدىيە، نۇقتىئىنەزەرلەرنىڭ شەكىللىنىشىدە ماۋ زېدۇڭ ئەڭ مۇھىم رول ئوينىدى. يەنە بىر تەرەپتىن، 1957 ـ يىلىدىن كېيىن، بولۇپمۇ جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى 8 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 10 ـ ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، پارتىيە ئىچىدىكى «سول» خاتالىقلار تەرەققىي قىلىپ، ئاستا ـ ئاستا ئۈستۈنلۇكىنى ئىگىلىدى ھەمدە ئەڭ ئاخىردا «مەدەنىيەت زور

ئىنقىلابى» نىڭ قوزغىلىشىغا سەۋەب بولدى. «سول» خاتالىقلارنىڭ ئەۋج ئېلىپ كېتىشىدە ماۋ زېدۇڭنىڭ ئاساسىي مەسئۇلىيىتى بار.

«مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» — رەھبەرلىك قىلغۇچى خاتا قوزغىغان، ئەكسىلئىنقىلابىي گۇرۇھ پايدىلىنىپ كەتكەن، پارتىيىگە، دۆلەتكە ۋە ھەر مىللەت خەلقىگە ئېغىر بالايىئاپەت ئېلىپ كەلگەن بىر مەيدان ئىچكى قالايمىقانچىلىقتۇر. ئۇ ھەرقانداق بىر مەندىكى ئىنقىلاب ۋە ئىجتىمائىي ئىلگىرىلەش ئەمەس، ئۇنداق بولۇشىمۇ مۇمكىن ئەمەس، جۇڭگو ئەمدى بۇنداق ئېغىر خاتالىق ئۆتكۈزمەسلىكى كېرەك. لېكىن مەلۇم مەندىن ئېيتقاندا، خاتالىق ۋە ئوڭۇسىزلىقمۇ ئادەمنى ئەقىللىق قىلىدىغان دەرسلىك بولالايدۇ. «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» دىن ئىبارەت بۇ بىر مەيدان «مەسلى كۆرۈلمىگەن» زور قالايمىقانچىلىق جۇڭگو جەمئىيىتىنىڭ ھەر خىل زىددىيەتلىرىنى، ئىقتىسادىي، سىياسىي تۈزۈلمە جەھەتتە مەۋجۇت بولغان نۇقسانلارنى، ئۇزاق ۋاقىتتىن بۇيان شەكىللەنگەن ئىلمىي بولمىغان، جۇڭگونىڭ ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن بولمىغان كۆز قاراشلار پەيدا قىلىش ئېھتىمالى بولغان پاسسىپ تەسىرلەرنى، بولۇپمۇ سىنىپىي كۆرەشنى كېڭەيتىۋېتىش خاتا نەزەريىسىنىڭ زىيىنىنى تەلتۆكۈس پاش قىلىش ئارقىلىق، جۇڭگو كومپارتىيىسىگە بىر خىل ئىمكانىيەت ئاتا قىلدى، يەنى تارىخنى يەكۈنلەش ئارقىلىق جۇڭگونىڭ سوتسىيالىستىك تەرەققىيات يولى ھەققىدىكى تونۇشتا يېڭى سەكرەش ھاسىل قىلدى. دېڭ شياۋپىڭ تارىخىي تەجرىبىلەرنى يەكۈنلەش مەسىلىسى ئۈستىدە توختالغاندا مۇنداق دېدى: «بىز «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» نى تۈپتىن ئىنكار قىلمىز، شۇنىڭغا قارىماي، «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» نىڭمۇ «بىر تۆھپىسى» بار دېيىش كېرەك. ئۇ بىزگە سەلبىي جەھەتتىن ساۋاق بەردى. «مەدەنىيەت

زور ئىنقىلابى، نىڭ ساۋىقى بولمىغان بولسا، **11 ـ بۆۈەتلىك** مەركىزىي كومىتېتىنىڭ 3 ـ ئومۇمىي يىغىنىدىن بۇيانقى ئىدىيىۋى، سىياسىي، تەشكىلىي لۇشيەنلەرنى ۋە بىر قاتار سىياسەتلەرنى تۈزۈپ چىقىشقا مۇۋاپىق بولالمايتتۇق. 3 ـ ئومۇمىي يىغىن خىزمەتنىڭ مۇھىم نۇقتىسىنى سىنىپىي كۈرەشنى تۇنجا قىلىشتىن ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنى راۋاجلاندۇرۇشنى، تۆتنى زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشىنى مەركەز قىلىشقا يۆتكەشنى بەلگىلەپ، پۈتۈن پارتىيىدىكىلەرنىڭ ۋە پۈتۈن **مەملىكەت خەلقىنىڭ** ھىمايىسىگە **ئېرىشتى. نېمە** ئۈچۈن؟ **شۇنىڭ ئۈچۈنكى،** «مەدەنىيەت زور **ئىنقىلابىي،** سىلىشتۇرما **بولدى،** «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى، **بايلىقىمىزغا** ئايلاندى.»[1] بۇ دەل «يوقتىپ قويغان بايلىقنى **تېپىۋېلىش،** يولدىن ئادىشىپ قېلىپ يەنە يول تېپىۋېلىش» دېگەنلىكتۇر.

دېڭ شىياۋپىڭ يادرولۇقىدىكى 2 ـ ئەۋلاد مەركىزىي كومىتېت رەھبەرلىك كوللېكتىپى پۈتۈن پارتىيە ۋە پۈتۈن مەملىكەتتىكى ھەر مىللەت خەلقىگە رەھبەرلىك قىلىپ، «مەدەنىيەت ئىنقىلابى» دىكى ۋە ئۇنىڭدىن ئىلگىرىكى «سول» چىل خاتالىقنى قەتئىي ھالدا تۈزىتىش بىلەن بىر ۋاقىتتا، يەنە ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى ماۋ زېدۇڭنىڭ ئۆمرىنىڭ ئاخىرىدا ئۆتكۈزگەن خاتالىقلىرىدىن پەرقلەندۇرۇپ، ئىلگىرى نەزەرىيە، ئەمەلىيەت جەھەتتە قولغا كەلتۈرگەن بارلىق ئىلغار مۇۋاپىقىيەتلىرىنى قەتئىي ھالدا قوغداپ قالدى. دۆلىتىمىز قۇرۇلغاندىن بۇيانقى ئىجابىي ۋە سەلبىي ئىككى جەھەتتىكى تەجرىبىلەرنى يەكۈنلەش ئاساسىدا، خەلقئارا تەجرىبىلەرنى ۋە دۇنيا ۋەزىيىتىنى تەتقىق قىلىش ئاساسىدا، ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش، ئىشىكنى سىرتقا ئېچىۋېتىش يېڭى ئەمەلىيىتى

① «دېڭ شىياۋپىڭ ماقالىلىرىدىن تاللانما»، ئۇيغۇرچە نەشرى، 3 ـ توم، 563 ـ 564 ـ بەتلەر.

جەريانىدا، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىگە ۋارىسلىق قىلىپ ۋە ئۇنى راۋاجلاندۇرۇپ، ئاخىر جۇڭگونىڭ ئۆزىنىڭ قۇرۇلۇش يولىنى تېپىپ، دېڭ شياۋپىڭ نەزەرىيىسىنى ئىجاد قىلدى. بۇ نەزەرىيە «سوتسىيالىزم دېگەن نېمە؟ سوتسىيالىزمنى قانداق قۇرۇش كېرەك؟» دېگەندىن ئىبارەت بۇ تۈپ مەسىلىنى چۆرىدەپ، جۇڭگودىكى سوتسىيالىزمنىڭ تەرەققىيات يولى، تەرەققىيات باسقۇچى، تۈپ ۋەزىپىسى، تەرەققىياتنىڭ ھەرىكەتلەندۈرگۈچ كۈچى، تاشقى شارائىتى، سىياسىي كاپالىتى، ئىستراتېگىيىلىك قەدەم باسقۇچى، پارتىيە رەھبەرلىكى ۋە تايىنىدىغان كۈچى ھەم ۋەتەننىڭ بىرلىكىگە ئوخشاش بىر قاتار ئاساسىي مەسىلىلەرگە دەسلەپكى قەدەمدە بىرقەدەر ئومۇمىيۈزلۈك ھالدا جاۋاب بېرىپ، پارتىيەنىڭ سوتسىيالىزمنىڭ دەسلەپكى باسقۇچىدىكى ئاساسىي لۈشىيەننى تۈزۈپ چىقىشىغا يېتەكچىلىك قىلدى.

دېڭ شياۋپىڭ نەزەرىيىسى — ماركسىزم - لېنىنىزمنى جۇڭگونىڭ ئەمەلىيىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈشتىكى 2 - قېتىملىق تارىخىي سەكرەشنىڭ نەزەرىيىۋى مۇۋەپپەقىيىتى، زامانىمىزدىكى جۇڭگونىڭ ماركسىزمى، ماركسىزمنىڭ جۇڭگودىكى تەرەققىياتىنىڭ يېڭى باسقۇچى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيەسىنىڭ 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 3 - ئومۇمىي يىغىنى ۋە 12 - قۇرۇلتاي، 13 - قۇرۇلتاي، 14 - قۇرۇلتاي ئاساسىدا، 15 - قۇرۇلتاي پارتىيە نىزامنامىسىدە دېڭ شياۋپىڭ نەزەرىيىسىنى پارتىيەنىڭ يېتەكچى ئىدىيىسى قىلىپ تىكلىدى، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيەسى ماركسىزم - لېنىنىزمنى، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى، دېڭ شياۋپىڭ نەزەرىيىسىنى ئۆز ھەرىكىتىنىڭ قىلمىنامىسى قىلىدۇ دەپ ئېنىق بەلگىلىدى. پارتىيەنىڭ 1 - قۇرۇلتىيى ماركسىزم - لېنىنىزمنى پارتىيەنىڭ يېتەكچى ئىدىيىسى قىلىپ تىكلىدى، پارتىيەمىزنىڭ 7 - قۇرۇلتىيى ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى پارتىيەنىڭ يېتەكچى

ئىدىيىسى قىلىپ تىكلىگەندىن كېيىن، پارتىيىمىزنىڭ 15 - قۇرۇلتىيى يەنە دېڭ شياۋپىڭ نەزەرىيىسىنىمۇ پارتىيىنىڭ يېتەكچى ئىدىيىسى قىلىپ تىكلىدى. جياڭ زېمىن جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ 15 - قۇرۇلتىيىدا بەرگەن دوكلاتىدا مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: «ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ داۋامى ۋە راۋاجى بولغان دېڭ شياۋپىڭ نەزەرىيىسى — جۇڭگو خەلقىنىڭ ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش، ئىشىكنى ئېچىۋېتىش داۋامىدا سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇش نىشانىنى غەلىبىلىك ئىشقا ئاشۇرۇشقا يېتەكچىلىك قىلىدىغان توغرا نەزەرىيە. ھازىرقى جۇڭگودا سوتسىيالىزمنىڭ ئىستىقبالى ۋە تەقدىرى مەسىلىسىنى باشقا نەزەرىيە بىلەن ئەمەس، ماركسىزم بىلەن ھازىرقى جۇڭگونىڭ ئەمەلىيىتى ۋە دەۋر ئالاھىدىلىكى بىرلەشتۈرۈلگەن دېڭ شياۋپىڭ نەزەرىيىسى بىلەنلا ھەل قىلغىلى بولىدۇ.» «سوتسىيالىستىك ئىسلاھات - ئېچىۋېتىش ئىشلىرى ۋە زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشى ئېلىپ بېرىلىۋاتقان يېڭى دەۋردە، ئەسىر ھالقىيدىغان يېڭى سەپەردە، چوقۇم دېڭ شياۋپىڭ نەزەرىيىسى ئۇلۇغ بايرىقىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ، پۈتكۈل ئىشلىرىمىزغا ۋە تۈرلۈك خىزمەتلىرىمىزگە دېڭ شياۋپىڭ نەزەرىيىسى بىلەن يېتەكچىلىك قىلىشىمىز لازىم.» خۇددى ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى بايرىقىنى ئېگىز كۆتۈرگەنلىك ماركسىزم - لېنىنىزم بايرىقىنى ھەقىقى ئېگىز كۆتۈرگەنلىك بولغىنىغا ئوخشاش، دېڭ شياۋپىڭ نەزەرىيىسى بايرىقىنى ئېگىز كۆتۈرگەنلىكمۇ ماركسىزم - لېنىنىزم، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى بايرىقىنى ھەقىقىي ئېگىز كۆتۈرگەنلىك بولىدۇ.

جياڭ زېمىن يادرولۇقىدىكى 3 - ئەۋلاد مەركىزىي كومىتېت رەھبەرلىك كوللېكتىپىنى پۈتۈن پارتىيە ۋە پۈتۈن مەملىكىتىمىزدىكى ھەر مىللەت خەلقىگە رەھبەرلىك قىلىپ، دېڭ شياۋپىڭ نەزەرىيىسى ئۇلۇغ بايرىقىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ،

جۇڭگوچە سوتسىيالىزم ئىشلىرىنى XXI ئەسىرنىڭ نىشانلاپ ئومۇميۈزلۈك ئالغا سىلجىتماقتا ھەمدە ئەمەلىيەت داۋامىدا دېڭ شياۋپىڭ نەزەريىسىنىڭ ئۇزلۇكسىز بېيىتماقتا ۋە راۋاجلاندۇرماقتا. شۇڭا، ماركسىزم - لېنىنىزم، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى، دېڭ شياۋپىڭ نەزەريىسىدىن ئىبارەت ئىلمىي كۆچەتنىڭ ھاياتىي كۈچى دائىم مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ، ئۇنىڭ گۈزەل ياشلىق باھارى مەڭگۈ ساقلىنىپ قالىدۇ.

مۇلاھىزە سوئاللىرى:

1. نېمە ئۈچۈن يېڭى جۇڭگونىڭ دۇنياغا كېلىشى ۋە سوتسىيالىستىك تۈزۈمنىڭ ئورنىتىلىشىنىڭ XX ئەسىر جۇڭگوسىدىكى يەنە بىر قېتىملىق تارىخىي خاراكتېرلىك زور بۇرۇلۇش دەيمىز؟

2. سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇشنىڭ يېڭى ئىدىيىسى، يېڭى فاكتجىنىنى قانداق چۈشىنىش كېرەك؟

خاتىمە

«ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى ھەققىدە ئومۇمىي بايان» ئادەتتىكى ئالىي تېخنىكوم مەكتەپلىرىدىكى ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئوقۇشى زۆرۈر بولغان ماركسىزملىق نەزەرىيە دەرسلىرىنىڭ بىرى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى تەشۋىقات بۆلۈمى ۋە مائارىپ مىنىستىرلىقىنىڭ «ئادەتتىكى ئالىي مەكتەپلەردە ‹ئىككى دەرس› دەرسلىكلىرىنى تەسىس قىلىش توغرىسىدىكى بەلگىلىمىسى ۋە ئۇنى ئەملىيلەشتۈرۈش خىزمىتى توغرىسىدىكى پىكرى» دە مۇنداق دەپ كۆرسىتىلدى: «ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى ھەققىدە ئومۇمىي بايان» ئاساسلىقى ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ ئاساسىي قائىدىلىرى ھەققىدە تەربىيە ئېلىپ بارىدۇ، ئۇ ئوقۇغۇچىلارنىڭ ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى — ماركسىزمنى جۇڭگونىڭ ئەملىيىتى بىلەن ئۇزۇلدۇرا بىرلەشتۈرۈشتىكى تۇنجى قېتىملىق تارىخىي خاراكتېرلىك سەكرەشنىڭ ئۇلۇغ مۇۋەپپەقىيىتى ئىكەنلىكىنى چۈشىنىۋېلىشىغا، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ ئاساسىي مەزمۇنى ۋە جانلىق روھىنى ئىگىلىۋېلىشىغا، جۇڭگونىڭ يېقىنقى زامان ئىجتىمائىي تارىخىي تەرەققىياتى ۋە ئىنقىلابىي ھەرىكەت قانۇنىيىتىنى چۈشىنىۋېلىشىغا، پەقەت جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىكىدە، سوتسىيالىزم يولىدا چىڭ تۇرغاندىلا، ئاندىن جۇڭگونى قۇتۇلدۇرغىلى ۋە تەرەققىي قىلدۇرغىلى بولىدىغانلىقىنى بىلىۋېلىشىغا يارىدەم بېرىدۇ. بۇ كىتاب مانا مۇشۇ بەلگىلىمىگە ۋە مائارىپ مىنىستىرلىقى ئىجتىمائىي پەنلەر مەھكىمىسى (ھازىرقى ئىجتىمائىي پەنلەر تەتقىقاتى ۋە ئىدىيە -

سىياسىي خىزمەت مەھكىمىسى) تۇزگەن مۇشۇ دەرسنى «ئوقۇتۇش ئاساسىي تەلىپى» گە ۋە ئالىي مەكتەپلەردىكى مەخسۇس كۇرس ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ ئالاھىدىلىكىگە ئاساسەن تۇزۇلدى.

بۇ كىتاب ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ ئىلمىي سىستېمىسىنى مۇكەممەل، توغرا چۇشىنىش ۋە بايان قىلىشنى ئۆزىنىڭ ۋەزىپىسى قىلىدۇ. بۇ كىتاب ماركسىزملىق نەزەرىيە دەرسلىرى ئوتتۇرىسىدىكى ئىش تەقسىماتىغا ئاساسەن، مۇھىم نۇقتىنى ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلاب نەزەرىيىسى ۋە سوتسىيالىستىك ئىنقىلاب نەزەرىيىسىگە، قوشۇمچە باشقا مەزمۇنلار ئۇستىگە قويىدۇ. بۇنداق قىلىشتىن مەقسەت — باشقا دەرسلەردىكى مەزمۇنلارنىڭ تەكرارلىنىپ قېلىشىدىن ساقلىنىش. بۇ يەردە شۇنى چۇشەندۇرۇپ ئۆتۇش كېرەككى، ماۋزېدۇڭ ئىدىيىسى مول ھەم چوڭقۇر بولۇپ، بۇ دەرسلىك ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ پۈتۈن مەزمۇنىنى ئۆز ئىچىگە ئالمايدۇ، ئۆز ئىچىگە ئېلىشىمۇ مۇمكىن ئەمەس.

نەزەرىيىنى ئەمەلىيەتكە بىرلەشتۇرۇش — بىز بۇ دەرسلىكنى تۇزۇشتە ئەمەل قىلغان بىر تۈپ پرىنسىپ. بۇ كىتاب ماۋ زېدۇڭ ۋەكىللىكىدىكى جۇڭگو كوممۇنىستلىرىنىڭ ماركسىزم ـ لېنىنىزمنىڭ ئاساسىي قائىدىلىرىنى قانداق تەتبىقلىغانلىقىنى ۋە جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئەمەلىيىتى داۋامىدا شەكىللەنگەن جۇڭگو كوممۇنىستلىرىچە مەيدان، نۇقتىئىنەزەر، ئۇسۇلغا قانداق تەتبىقلىغانلىقىنى ئەكس ئەتتۇرۇشكە، جۇڭگو ئىنقىلابى ۋە قۇرۇلۇشىنىڭ ئەمەلىي مەسىلىلىرىنى تەتقىق قىلىش ۋە ھەل قىلىشقا، ئۆزگىچە نەزەرىيە ئارقىلىق ماركسىزم ـ لېنىنىزمنى بېيىتىشقا، راۋاجلاندۇرۇشقا ۋە ئەمەلىيەت داۋامىدا سىناقتىن ئۆتكۇزۇشكە كۇچ چىقىرىدۇ. ئەمما ئوقۇتۇش جەريانىدا مۇنداق بىرقانچە مەسىلىنى تېخىمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا

هەل قىلىشقا توغرا كېلىدۇ: بىرىنچىدىن، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى ئۆگىنىشتىمۇ ئوخشاشلا ئېلىمىزنىڭ ئىسلاهات ۋە زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشىدىكى ئەمەلىي مەسىلىلەرنى، ئۆزىمىز شۇغۇللىنىۋاتقان ئىشنى مەركەز قىلىشىمىز لازىم. بۇ ئوقۇتۇش جەريانىدا ۋە ئۇزاق مەزگىللىك ئىجتىمائىي ئەمەلىيەت جەريانىدا تەدرىجىي هەل قىلىنىدىغان مەسىلىدۇر. ئىككىنچىدىن، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنى ئۆگىنىشتە ئاساسلىقى ئۇنىڭ مەيدانى، نۇقتىئىنەزىرى ۋە ئۇسۇلىنى ئۆگىنىش، ئىلمىي دۇنياقاراش، كىشىلىك تۇرمۇش قارىشى ۋە قىممەت قارىشىنى تىكلەش لازىم. بۇنىمۇ ئوقۇتۇش جەريانىدا ۋە بۇنىڭدىن كېيىنكى ئىجتىمائىي ئەمەلىيەت داۋامىدا يەنىمۇ ئىلگىرىلىگەن هالدا هەل قىلىشقا توغرا كېلىدۇ. ئۇچىنچىدىن، بۇ كىتابنىڭ سەھىپىسى چەكلىك، ماتېرىيال كەمچىل بولغانلىقتىن، ئوقۇتۇش جەريانىدا ئۇچۇر مىقدارىنى كۆپەيتىشكە توغرا كېلىدۇ. بىز ئىجتىمائىي پەنلەر تەتقىقاتى ۋە ئىدىيىۋى - سىياسىي خىزمەت مەھكىمىسىنىڭ تەلىپىگە ئاساسەن، بەزى پايدىلىنىش ماتېرىياللىرىنىمۇ تۇزۇپ چىقىپ تولۇقلىما قىلماقچىمىز.

بۇ دەرسلىك ئىجتىمائىي پەنلەر تەتقىقاتى ۋە ئىدىيىۋى - سىياسىي خىزمەت مەھكىمىسىنىڭ تەشكىللىشى ۋە رەهبەرلىك قىلىشى ئارقىسىدا تۇزۇلدى. مەھكىمە باشلىقى گو خەيلياڭ، مۇئاۋىن مەھكىمە باشلىقى جىن نو بۇ كىتابنى كۆرۈپ چىقتى ۋە قىممەتلىك پىكىرلەرنى بەردى. شى گۇاڭچىڭ، شۇي ۋېيفەن، ۋەن جىجەن قاتارلىقلار بۇ كىتابنىڭ تېزىسىنى تۇزۇش ۋە بىر پۈتۈن تۇزۇش خىزمەتلىرىگە بىۋاستە يېتەكچىلىك قىلدى، شاڭخەي شەهەرلىك مائارىپ كومىتېتى ئەخلاقىي تەربىيە باشقارمىسى، شاڭخەي 2 - تېببىي پەنلەر ئۇنىۋېرسىتېتى زور كۈچ بىلەن قوللىدى. ئالىي مائارىپ نەشرىياتى بۇ كىتابنىڭ تۇزۇلۇشى ۋە نەشر قىلىنىشىغا ناهايىتى قىزغىن پوزىتسىيە

تۇتتى. بىز بۇ كىتابنى تۇزۇش جەريانىدا مۇناسىۋەتلىك ئىلمىي ئەسەرلەردىن پايدىلاندۇق، كۆپ يىللاردىن بۇيانقى ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسى ھەققىدىكى تەتقىقات نەتىجىلىرىنى قوبۇل قىلدۇق. بۇ مۇناسىۋەت بىلەن ئۇلارغا چىن كۆڭلىمىزدىن مىننەتدارلىق بىلدۈرىمىز.

بۇ كىتابنىڭ باش تۇزگۈچىسى دېڭ يىنكۇي. بۇ كىتابنى تۇزۇش خىزمىتىگە خې سىيۇ (1 ـ باب)، چېن خۇي (2 ـ باب)، يىڭ يۈەنخۇا(3ـ باب)، پېڭ لىڭ (4 ـ باب)، لۇ جۇنچىڭ (5 ـ باب)، شۇي شياۋمىڭ (6 ـ باب) قاتارلىقلار قاتناشتى. چې ۋېيپىڭ بىر قىسىم باب ـ پاراگرافلارنى ئۆزگەرتىشكە قاتناشتى. خې سىيۇ، چېن خۇي قاتارلىق يولداشلار ئۆزگەرتىش، ئورنىگىنالنى بىرلەككە كەلتۈرۈش خىزمىتىگە قاتناشتى. پۈتۈن كىتابنىڭ ئورنىگىنالىنى دېڭ يىنكۇي بىرلەككە كەلتۈردى ۋە بېكىتتى.

ئەڭ ئاخىردا مۇتەخەسسىسلەر، ئالىملار ۋە ئوقۇرمەنلەرنىڭ يول كۆرسىتىشىنى سەمىمىي ئۈمىد قىلىمىز.

1998 ـ يىل 12 ـ ئاينىڭ 5 ـ كۈنى

图书在版编目(CIP)数据

毛泽东思想概论：维吾尔文/丁荫煊主编；贺思友等编；阿不都热合曼·马木提等译. —乌鲁木齐：新疆大学出版社，2000. 5
ISBN 7 — 5631 — 1219 — 7

Ⅰ. 毛… Ⅱ. ①丁… ②贺… ③阿… Ⅲ. 毛泽东思想—概论—高等学校—教材—维吾尔语（中国少数民族语言） Ⅳ. A84

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2000)第 28100 号

全国普通高等学校马克思主义理论课和
思想品德课(公共课)示范教材

毛泽东思想概论

（专科试用本）

教育部社会科学研究与思想政治工作司组编
阿不都热合曼·马木提，阿不都热依木·祖农，
阿不都拉·艾沙，多来提尼亚孜·胡吉，买提吐尔逊·尼亚孜译

新疆大学出版社出版发行
（乌鲁木齐市胜利路 14 号，邮政编码：830046）
新疆司法厅印刷厂印刷
850×1168 毫米　1/32 开本　16 印张
2000 年 5 月第 1 版　2000 年 5 月第 1 次印刷
印数：0001—3000 册

ISBN 7—5631—1219—7/A·3　定价：19.80 元

责任编辑：吐尔逊·阿不都拉
责任校对：艾比布拉·艾力
封面设计：艾克拜尔·萨里

ISBN 7-5631-1219-7
A.3（维文）定价：19.80元

